

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ**

**TÜRKİYE’DE MÜLTECİ YA DA GÖÇMEN OLARAK YAŞAYAN
FARKLI MİLLET KİMLİKLERİNE YÖNELİK ALGININ
DÖNÜŞÜMÜNDE TOPLUMSAL FAKTÖRLERİN ETKİSİ: DUYGU
VE DURUŞ ANALİZİ**

Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI

DOKTORA TEZİ

Danışman: Doç.Dr. Handan AKYİĞİT

ARALIK - 2025

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE MÜLTECİ YA DA GÖÇMEN OLARAK
YAŞAYAN FARKLI MİLLET KİMLİKLERİNE YÖNELİK
ALGININ DÖNÜŞÜMÜNDE TOPLUMSAL FAKTÖRLERİN
ETKİSİ: DUYGU VE DURUŞ ANALİZİ**

DOKTORA TEZİ

Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

“Bu tez 23/12/2025 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof.Dr. Mehmet Tayfun AMMAN	Başarılı
Prof.Dr. İrfan HAŞLAK	Başarılı
Prof.Dr. Ertan ÖZENSEL	Başarılı
Prof.Dr. Fahri ÇAKI	Başarılı
Doç.Dr. Handan AKYİĞİT	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI

23/12/2025

ÖNSÖZ

Uzun ve çoğu zaman meşakkatli geçen yüksek lisans ve doktora süreçlerinde biz öğrencilerin yoğun çaba göstermesi önemlidir. Fakat bu sürecin sağlıklı ve verimli bir biçimde ilerlemesinde, öğrencisine her aşamada rehberlik eden bir danışmanın varlığı da en az bunun kadar belirleyicidir. Yüksek lisans aşamasında tanışma fırsatı bulduğum; bana olan güveniyle motive olduğum, araştırmalarım sırasında karşılaştığım her çıkmazda yol gösteren, ufkumu açan ve usta-çırak ilişkisi içerisinde bilimsel araştırma yapmanın inceliklerini öğreten, öğrencisi olmaktan onur duyduğum değerli hocam Doç. Dr. Handan Akyiğit'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Bana sosyolojiyi sevdiren, sosyolojik tahayyülümün şekillenmesinde önemli katkıları olan, yüksek lisans danışmanım E. Dr. Öğretim Üyesi Mahmut Karaman hocama teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Emekli de olsanız, her zaman çırağınız olmaya devam edeceğim. Doktora sürecinde öğrencisi olma şerefine eriştiğim hem derslerinde hem de tez aşamasında engin bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyerek bana hep destek olan hocalarım Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Mustafa Kemal Şan ve Prof. Dr. Mehmet Tayfun Amman'a ayrıca tez izleme jürimde yer alan Prof. Dr. İrfan Haşlak ve savunma jürimde yer alan Prof. Dr. Ertan Özensel ve Prof. Dr. Fahri Çakı hocalarıma katkılarından dolayı sonsuz teşekkür ederim.

Saatlerce tezlerimiz üzerine konuştuğumuz benzer süreçlerden geçtiğimiz değerli dostlarım Dr. Gökhan Kartal, Dr. Osman Aydoğan ve Dr. Sezgin Uysal'a destekleri için ayrıca teşekkür ederim.

Doktora süreci boyunca desteğini esirgemeyen ve birçok fedakarlıkta bulunan değerli eşim Hayriye'ye teşekkürlerin en büyüğünü borçluyum. Akademik yolculuğum boyunca bana her zaman güvenen, varlıklarıyla güç veren ve her daim destek olan anne-baba ve kardeşlerime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI

23/12/2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	V
TABLO LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
GRAFİK LİSTESİ.....	viii
HARİTA LİSTESİ.....	xix
ÖZET	xx
ABSTRACT	xxi

GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	12
1.1. Kimlik.....	12
1.2. Millet Kimliği.....	17
1.3. Önyargı ve Kalıpyargı	23
1.3.1. Sosyal Kimlik Teorisi.....	28
1.3.2. Kalıpyargı İçeriği Modeli	34
1.3.3. Bütünleşik Tehdit Teorisi	39
1.3.3.1. Gerçekçi Tehditler	41
1.3.3.2. Sembolik Tehditler.....	42
1.3.3.3. Gruplararası Kaygı.....	43
1.3.3.4. Olumsuz Stereotipler.....	44
1.4. Dijital Dönüşüm ve Sosyoloji	47
1.4.1. Atomlardan Bit'lere Dönüşüm: Dijitalleşme.....	48
1.4.2. Hibrit Yaşamın Sosyolojisi: Dijital Sosyoloji	51
1.4.2.1. Çalışma Ekonomisi, Üretim ve Tüketime Yeniden Üretimi	55
1.4.2.2. Dijital Siyaset ve Yeni Toplumsal Hareketler	57
1.4.2.3. Sosyal İlişkiler, Etkileşimler ve Sosyal Kimlik	59
1.4.2.4. Dijital Sosyolojide Metodoloji: Hesaplamalı Sosyal Bilimler.....	62
1.4.3. Dijital Sosyolojide Önyargı ve Kalıpyargı	65
1.4.3.1. Algoritmik Önyargı.....	67
1.4.3.2. Duygulanım ve Yankı Odaları	70

1.5. Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Diğer Devletlerle İlişkileri ve Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Araştırmalar	73
1.5.1. Geçmişten Günümüze Türkiye-Suriye İlişkileri	76
1.5.1.1. Suriyelilere Yönelik Yapılan Araştırmalar	78
1.5.2. Geçmişten Günümüze Türkiye-Ermenistan İlişkileri	91
1.5.2.1. Ermenilere Yönelik Yapılan Araştırmalar	93
1.5.3. Geçmişten Günümüze Türkiye-Afganistan İlişkileri	97
1.5.3.1. Afganlara Yönelik Yapılan Araştırmalar	100
1.5.4. Geçmişten Günümüze Türkiye-İran İlişkileri	103
1.5.4.1. İranlılara Yönelik Yapılan Araştırmalar	105
1.5.5. Geçmişten Günümüze Türkiye-Pakistan İlişkileri	107
1.5.5.1. Pakistanlılara Yönelik Araştırmalar	109
1.5.6. Geçmişten Günümüze Türkiye-İrak İlişkileri	110
1.5.6.1. Iraklılara Yönelik Yapılan Araştırmalar	113
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	116
2.1. Araştırmanın Deseni	116
2.2. Evren ve Örneklem	117
2.3. Araştırmanın Hipotezleri	122
2.4. Veri Toplama Teknikleri	124
2.5. Verilerin Analiz Yöntemi	127
2.5.1. Duygu Analizi	127
2.5.1.1. VADER	128
2.5.1.2. BERTÜRK	129
2.5.2. Duruş Analizi	131
2.5.2.1. Tematik İçerik Analizi ve Toplumsal Faktör Sözlüğü	133
2.5.2.2. Toplumsal Faktörlere Dair Temalar	134
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI	139
3.1. Gönderilere Dair Temel İstatistikler ve Bulgular	139
3.1.1. Yıllara Göre Toplam Gönderi Sayısı	139
3.1.2. Yıllara Göre Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorum Sayısı	140
3.1.3. Millet Kimliklerine Yönelik 2010-2022 Yılları Arasında Yorum Yapan Toplam Kullanıcı ve Net Kullanıcı Sayısı	153

3.1.4. Farklı İki Millete Yorum Yapan Kullanıcı Oranları.....	159
3.1.5. Millet Kimlikleri Hakkında Yapılan Yorumlarda Geçen Diğer Milletler...	160
3.1.6. Millet Kimliklerine Yönelik Yorumlara İlişkin Bulgular	166
3.1.6.1. Iraklı	166
3.1.6.2. Pakistanlı	201
3.1.6.3. İranlı	240
3.1.6.4. Afgan	275
3.1.6.5. Ermeni	315
3.1.6.6. Suriyeli	358
3.2. Bulguların Genel Değerlendirilmesi.....	416
3.2.1. Millet Kimliklerine Yönelik Gönderilere Dair Temel İstatistiki Bulguların Değerlendirmesi	416
3.2.1.1. Toplam Kullanıcı Ve Net Kullanıcı Sayılarına İlişkin Değerlendirme	417
3.2.1.2. Millet Kimlikleri Hakkında Yapılan Yorumlarda Adı Geçen Diğer Milletler	418
3.2.2. Millet Kimliklerine Yönelik Gönderilerin Analiz Bulgularının değerlendirilmesi.....	419
3.2.2.1. Iraklı	421
3.2.2.2. Pakistanlı	428
3.2.2.3. İranlı	435
3.2.2.4. Afgan	443
3.2.2.5. Ermeni	451
3.2.2.6. Suriyeli	458
3.2.3. Toplumsal Faktörlere Göre Genel Değerlendirme	466
3.2.3.1. Afetler	467
3.2.3.2. Aile/Evlilik	468
3.2.3.3. Boş zamanları değerlendirme	469
3.2.3.4. Dil ve Söylemler	469
3.2.3.5. Din	470
3.2.3.6. Eğitim	472
3.2.3.7. Ekonomi	472

3.2.3.8. Göç	473
3.2.3.9. Güvenlik.....	477
3.2.3.10. Hukuk.....	478
3.2.3.11. Sağlık	479
3.2.3.12. Siyaset.....	479
3.2.3.13. Sosyal Kimlikler	481
3.2.3.14. Tarih.....	483
3.2.3.15. Yardım ve Dayanışma.....	484
3.2.3.16. Yerleşim Yerleri-Ülkeler	484
SONUÇ	485
KAYNAKÇA.....	502
ÖZGEÇMİŞ	542

KISALTMALAR

Alt P.	: Alt problemler
BTT	: Bütünleşik Tehdit Teorisi
En.	: En fazla gönderinin yer aldığı günler
H.	: Hipotez
Ör.	: Örneklem dahil edilen günler
KİM	: Kalıpyargı İçeriği Modeli
SKT	: Sosyal Kimlik Teorisi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	: Web Of Science Kategorilerine Göre "Sentiment Analysis" Alanında Yapılan Yayınlar.....	5
Tablo 2	: Çevrim Dışı Kimlik ve Çevrim İçi Kimliğin Karşılaştırılması	17
Tablo 3	: Kalıpyargı İçeriği Modeli Sevecenlik ve Yetkinlik Boyutları	36
Tablo 4	: Web'deki Farklı Sosyallik Kavrayışları	53
Tablo 5	: Yıllara Göre Millet Kimliklerine Yönelik Gönderilerin Dağılımı	119
Tablo 6	: Araştırmanın Evren ve Örneklemi	120
Tablo 7	: Yıllara Göre Millet Kimliklerinin Gündem Olduğu ve Örneklem Dahil Edilen Gün Sayısı	121
Tablo 8	: Genel Değerlendirme Özet Tablosu	138
Tablo 9	: Suriyeliler Hakkında Kişi Başına Düşen Yorum Sayısı.....	155
Tablo 10	: Afganlar Hakkında Kişi Başına Düşen Yorum Sayısı	156
Tablo 11	: Pakistanlılar Hakkında Kişi Başına Düşen Yorum Sayısı.....	157
Tablo 12	: Ermeniler Hakkında Kişi Başına Düşen Yorum Sayısı	157
Tablo 13	: İranlılar Hakkında Kişi Başına Düşen Yorum Sayısı.....	158
Tablo 14	: Iraklılar Hakkında Kişi Başına Düşen Yorum Sayısı.....	159
Tablo 15	: Farklı İki Kimliğe Yorum Yapma Oranları.....	159
Tablo 16	: Suriyelilere Yönelik Gönderilerde Adı Geçen Diğer Milletler	161
Tablo 17	: Ermenilere Yönelik Gönderilerde Adı Geçen Diğer Milletler	162
Tablo 18	: Afganlara Yönelik Gönderilerde Adı Geçen Diğer Milletler.....	163
Tablo 19	: İranlılara Yönelik Gönderilerde Adı Geçen Diğer Milletler	163
Tablo 20	: Pakistanlılara Yönelik Gönderilerde Adı Geçen Diğer Milletler	164
Tablo 21	: Iraklılara Yönelik Gönderilerde Adı Geçen Diğer Milletler	165
Tablo 22	: Iraklı Analiz Özetleri Tablosu	421
Tablo 23	: Pakistanlı Analiz Özetleri Tablosu	428
Tablo 24	: İranlı Analiz Özetleri Tablosu	435
Tablo 25	: Afgan Analiz Özetleri Tablosu.....	443
Tablo 26	: Ermeni Analiz Özetleri Tablosu	451
Tablo 27	: Suriyeli Analiz Özetleri Tablosu	458

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1	: Gerçekçi Tehditleri Oluşturan Unsurlar	42
Şekil 2	: Bütünleşik Tehdit Teorisi Modeli	44
Şekil 3	: Duygu/Duygusal Eğilim Analizi Aşamaları.....	129
Şekil 4	: Duruş Üçgeni.....	132

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1	: Başlık, Özet Veya Anahtar Kelimeleri Arasında “Suriyeli” Geçen Dergipark’ta Yer Alan Makale Sayısı	79
Grafik 2	: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	80
Grafik 3	: Suriyelilerle İlgili Makalelerde En Fazla Kullanılan Anahtar Kelimeler	81
Grafik 4	: Başlık, Özet Veya Anahtar Kelimeleri Arasında “Ermeni” Geçen Dergipark’ta Yer Alan Makale Sayısı	94
Grafik 5	: Ermenilerle İlgili Makalelerde En Fazla Kullanılan Anahtar Kelimeler	94
Grafik 6	: Başlık, Özet Veya Anahtar Kelimeleri Arasında “Afgan” Geçen Dergipark’ta Yer Alan Makale Sayısı	100
Grafik 7	: Afganlarla İlgili Makalelerde En Fazla Kullanılan Anahtar Kelimeler	101
Grafik 8	: Başlık, Özet Veya Anahtar Kelimeleri Arasında “İranlı” Geçen Dergipark’ta Yer Alan Makale Sayısı	106
Grafik 9	: İranlılarla İlgili Makalelerde En Fazla Kullanılan Anahtar Kelimeler	106
Grafik 10	: Pakistanlılarla İlgili Makalelerde En Fazla Kullanılan Anahtar Kelimeler...	110
Grafik 11	: Başlık, Özet Veya Anahtar Kelimeleri Arasında “İraklı” Geçen Dergipark’ta Yer Alan Makale Sayısı	113
Grafik 12	: Iraklılarla İlgili Makalelerde En Fazla Kullanılan Anahtar Kelimeler	114
Grafik 13	: Günlük Bazda Millet Kimliklerine Yönelik Atılan Gönderiler Üzerinden Normal Dağılım Testi.....	120
Grafik 14	: 2022 Yılında Suriyelilere Yönelik En Fazla Gönderi Paylaşılan Ve Örneklem Dahil Edilen Günler.....	122
Grafik 15	: Yıllara Göre Gönderi Sayısı	139
Grafik 16	: 2010-2022 Yılları Arası Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekans.....	141
Grafik 17	: 2010 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekans.....	142
Grafik 18	: 2011 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekans.....	143
Grafik 19	: 2012 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekans.....	144
Grafik 20	: 2013 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekans.....	145
Grafik 21	: 2014 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekans.....	146
Grafik 22	: 2015 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekans.....	147
Grafik 23	: 2016 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekans.....	147

Grafik 24	: 2017 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı....	148
Grafik 25	: 2018 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı....	149
Grafik 26	: 2019 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı....	150
Grafik 27	: 2020 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı....	151
Grafik 28	: 2021 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı....	151
Grafik 29	: 2022 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı....	152
Grafik 30	: 2010-2022 Yılları Arasında Yorum Yapan Toplam Kullanıcı Ve Net Kullanıcı Sayısı.....	154
Grafik 31	: Yıllara Göre Suriyeliler Hakkında Yorum Yapan Kullanıcı Ve Toplam Gönderi Sayısı.....	155
Grafik 32	: Yıllara Göre Afganlar Hakkında Yorum Yapan Kullanıcı Ve Toplam Gönderi Sayısı.....	156
Grafik 33	: Yıllara Göre Pakistanlılar Hakkında Yorum Yapan Kullanıcı Ve Toplam Gönderi Sayısı.....	156
Grafik 34	: Yıllara Göre Ermeniler Hakkında Yorum Yapan Kullanıcı Ve Toplam Gönderi Sayısı.....	157
Grafik 35	: Yıllara Göre İranlılar Hakkında Yorum Yapan Kullanıcı Ve Toplam Gönderi Sayısı.....	158
Grafik 36	: Yıllara Göre Iraklılar Hakkında Yorum Yapan Kullanıcı Ve Toplam Gönderi Sayısı.....	158
Grafik 37	: Iraklılarla İlgili Gönderilerin Duygusal Eğilim Puanları 2010-2022	166
Grafik 38	: 2011 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları.	167
Grafik 39	: 2011 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	168
Grafik 40	: 2011 Yılı “İraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	169
Grafik 41	: 2012 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları.	170
Grafik 42	: 2012 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	171
Grafik 43	: 2012 Yılı “İraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	172
Grafik 44	: 2013 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları.	172
Grafik 45	: 2013 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	174
Grafik 46	: 2013 Yılı “İraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	175
Grafik 47	: 2014 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	176
Grafik 48	: 2014 Yılı “İraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	176

Grafik 49	: 2015 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları	177
Grafik 50	: 2015 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	179
Grafik 51	: 2016 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları	180
Grafik 52	: 2016 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	181
Grafik 53	: 2016 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	182
Grafik 54	: 2017 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları	183
Grafik 55	: 2017 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	184
Grafik 56	: 2017 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	185
Grafik 57	: 2018 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları	186
Grafik 58	: 2018 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	187
Grafik 59	: 2018 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	187
Grafik 60	: 2019 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları	188
Grafik 61	: 2019 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	189
Grafik 62	: 2019 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	190
Grafik 63	: 2020 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları	191
Grafik 64	: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	192
Grafik 65	: 2020 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	194
Grafik 66	: 2021 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları	195
Grafik 67	: 2021 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	196
Grafik 68	: 2021 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	197
Grafik 69	: 2022 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	198
Grafik 70	: 2022 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	199
Grafik 71	: 2022 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	200
Grafik 72	: Pakistanlılarla İlgili Gönderilerin Duygusal Eğilim Puanları 2010-2022	201

Grafik 73	: 2010 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	201
Grafik 74	: 2010 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	202
Grafik 75	: 2010 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	203
Grafik 76	: 2011 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	204
Grafik 77	: 2011 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	205
Grafik 78	: 2011 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	205
Grafik 79	: 2012 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	206
Grafik 80	: 2012 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	207
Grafik 81	: 2012 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	208
Grafik 82	: 2013 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	209
Grafik 83	: 2013 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	210
Grafik 84	: 2013 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	211
Grafik 85	: 2014 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları	211
Grafik 86	: 2014 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	213
Grafik 87	: 2014 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	214
Grafik 88	: 2015 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	214
Grafik 89	: 2015 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	216
Grafik 90	: 2015 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	217
Grafik 91	: 2016 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	217
Grafik 92	: 2016 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Kurumlar	219
Grafik 93	: 2016 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	220
Grafik 94	: 2017 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	221
Grafik 95	: 2017 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	222
Grafik 96	: 2017 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	223
Grafik 97	: 2018 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	224
Grafik 98	: 2018 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	225

Grafik 99	: 2018 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	226
Grafik 100	: 2019 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	227
Grafik 101	: 2019 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	229
Grafik 102	: 2019 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	230
Grafik 103	: 2020 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	230
Grafik 104	: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	232
Grafik 105	: 2020 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	233
Grafik 106	: 2021 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	234
Grafik 107	: 2021 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	235
Grafik 108	: 2021 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	236
Grafik 109	: 2022 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	237
Grafik 110	: 2022 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	239
Grafik 111	: 2022 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	240
Grafik 112	: İranlılarla İlgili Gönderilerin Duygusal Eğilim Puanları 2010-2022	241
Grafik 113	: 2010 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	241
Grafik 114	: 2010 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	243
Grafik 115	: 2010 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	243
Grafik 116	: 2011 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	244
Grafik 117	: 2011 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	245
Grafik 118	: 2011 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	245
Grafik 119	: 2012 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	246
Grafik 120	: 2012 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	247
Grafik 121	: 2012 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	247
Grafik 122	: 2013 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	248
Grafik 123	: 2013 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	249
Grafik 124	: 2013 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	250

Grafik 125	: 2014 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları	251
Grafik 126	: 2014 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	252
Grafik 127	: 2014 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	253
Grafik 128	: 2015 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	253
Grafik 129	: 2015 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Kurumlar	254
Grafik 130	: 2015 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	255
Grafik 131	: 2016 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	255
Grafik 132	: 2016 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	257
Grafik 133	: 2016 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	257
Grafik 134	: 2017 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	258
Grafik 135	: 2017 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	259
Grafik 136	: 2017 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	260
Grafik 137	: 2018 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	260
Grafik 138	: 2018 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	262
Grafik 139	: 2018 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	263
Grafik 140	: 2019 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	263
Grafik 141	: 2019 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	265
Grafik 142	: 2019 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	266
Grafik 143	: 2020 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	266
Grafik 144	: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	268
Grafik 145	: 2020 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	269
Grafik 146	: 2021 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	270
Grafik 147	: Grafik 104: 2021 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	271
Grafik 148	: 2021 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	272

Grafik 149	: 2022 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	272
Grafik 150	: 2022 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	274
Grafik 151	: 2022 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu	275
Grafik 152	: Afganlarla İlgili Gönderilerin Duygusal Eğilim Puanları 2010-2022	276
Grafik 153	: 2010 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları	276
Grafik 154	: 2010 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	277
Grafik 155	: 2010 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	278
Grafik 156	: 2011 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	278
Grafik 157	: 2011 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	280
Grafik 158	: 2011 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	281
Grafik 159	: 2012 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	281
Grafik 160	: 2012 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	283
Grafik 161	: 2012 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	284
Grafik 162	: 2013 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	284
Grafik 163	: 2013 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	286
Grafik 164	: 2013 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	287
Grafik 165	: 2014 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları ..	288
Grafik 166	: 2014 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	290
Grafik 167	: 2014 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	290
Grafik 168	: 2015 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	291
Grafik 169	: 2015 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	292
Grafik 170	: 2015 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	293
Grafik 171	: 2016 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	294
Grafik 172	: 2016 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	295
Grafik 173	: 2016 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	296
Grafik 174	: 2017 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	297
Grafik 175	: 2017 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	298
Grafik 176	: 2017 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	299

Grafik 177	: 2018 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	300
Grafik 178	: 2018 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	301
Grafik 179	: 2018 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	302
Grafik 180	: 2019 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	302
Grafik 181	: 2019 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	304
Grafik 182	: 2019 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	305
Grafik 183	: 2020 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	305
Grafik 184	: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	307
Grafik 185	: 2020 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	308
Grafik 186	: 2021 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	309
Grafik 187	: 2021 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	311
Grafik 188	: 2021 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	312
Grafik 189	: 2022 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	312
Grafik 190	: 2022 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	314
Grafik 191	: 2022 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	315
Grafik 192	: Ermenilerle İlgili Gönderilerin Duygusal Eğilim Puanları 2010-2022.....	316
Grafik 193	: 2010 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	316
Grafik 194	: 2010 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	318
Grafik 195	: 2010 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	319
Grafik 196	: 2011 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	319
Grafik 197	: 2011 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	320
Grafik 198	: 2011 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	321
Grafik 199	: 2012 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	322
Grafik 200	: 2012 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	323
Grafik 201	: 2012 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	324
Grafik 202	: 2013 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	325

Grafik 203	: 2013 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	326
Grafik 204	: 2013 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	327
Grafik 205	: 2014 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları.	328
Grafik 206	: 2014 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	330
Grafik 207	: 2014 Yılı “Ermenilere” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	331
Grafik 208	: 2015 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	331
Grafik 209	: 2015 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	333
Grafik 210	: 2015 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	334
Grafik 211	: 2016 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	335
Grafik 212	: 2016 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	336
Grafik 213	: 2017 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	337
Grafik 214	: 2017 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	339
Grafik 215	: 2017 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	339
Grafik 216	: 2018 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	340
Grafik 217	: 2018 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	342
Grafik 218	: 2018 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	343
Grafik 219	: 2019 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	344
Grafik 220	: 2019 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Kurumlar	346
Grafik 221	: 2019 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	346
Grafik 222	: 2020 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	347
Grafik 223	: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	349
Grafik 224	: 2020 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	350
Grafik 225	: 2021 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	351
Grafik 226	: 2021 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	352
Grafik 227	: 2021 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	353

Grafik 228	: 2022 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	355
Grafik 229	: 2022 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	356
Grafik 230	: 2022 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu	357
Grafik 231	: Suriyelilerle İlgili Gönderilerin Duygusal Eğilim Puanları 2010-2022	358
Grafik 232	: 2010 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	358
Grafik 233	: 2010 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	359
Grafik 234	: 2010 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu	360
Grafik 235	: 2011 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	360
Grafik 236	: 2011 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	362
Grafik 237	: 2011 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu	363
Grafik 238	: 2012 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	363
Grafik 239	: 2012 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	365
Grafik 240	: 2012 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu	367
Grafik 241	: 2013 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	367
Grafik 242	: 2013 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	369
Grafik 243	: 2013 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu	371
Grafik 244	: 2014 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi ..	372
Grafik 245	: 2014 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	374
Grafik 246	: 2014 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu	376
Grafik 247	: 2015 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	377
Grafik 248	: 2015 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	379
Grafik 249	: 2015 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu	381
Grafik 250	: 2016 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	381
Grafik 251	: 2016 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	383
Grafik 252	: 2016 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu	385
Grafik 253	: 2017 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	385
Grafik 254	: 2017 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	387

Grafik 255	: 2017 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu	388
Grafik 256	: 2018 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	389
Grafik 257	: 2018 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	391
Grafik 258	: 2018 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu	393
Grafik 259	: 2019 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	394
Grafik 260	: 2019 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	396
Grafik 261	: 2019 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu	399
Grafik 262	: 2020 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	400
Grafik 263	: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	403
Grafik 264	: 2020 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu	405
Grafik 265	: 2021 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	405
Grafik 266	: 2021 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	408
Grafik 267	: 2021 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu	410
Grafik 268	: 2022 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi	411
Grafik 269	: 2022 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar	413
Grafik 270	: 2022 Yılı “Suriyeliler” Kelime Kombinasyonları Bulutu.....	415

HARİTA LİSTESİ

Harita 1 : Millet Kimliklerini Temsil Eden Ülkeler ve Toplam Tweet Sayısı..... 118

ÖZET	
Başlık: Türkiye’de Mülteci Ya Da Göçmen Olarak Yaşayan Farklı Millet Kimliklerine Yönelik Algının Dönüşümünde Toplumsal Faktörlerin Etkisi: Duygu ve Duruş Analizi	
Yazar: Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI	
Danışman: Doç. Dr. Handan AKYİĞİT	
Kabul Tarihi: 23/12/2025	Sayfa Sayısı: xxi (Ön Kısım) + 540 (Ana Kısım)
Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de mülteci ya da göçmen olarak yaşayan farklı millet kimliklerine yönelik toplumsal algıların; siyaset, ekonomi, eğitim, din, güvenlik ve göç gibi toplam 16 toplumsal faktörün etkisiyle zaman içerisinde nasıl değiştiğini ortaya koymaktır. Metodolojik olarak karma araştırma yönteminin (yakınsayan paralel desen) kullanıldığı araştırmanın teorik temelini Sosyal Kimlik Teorisi, Bütünleşik Tehdit Teorisi ve Kalıpyargı İçeriği Modeli oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında sosyal medyadan elde edilen, 2010-2022 yılları arasında, içerisinde “İraklı”, “Pakistanlı”, “İranlı”, “Afgan” ve “Suriyeli” ifadelerinin yanı sıra, göç dışı toplumsal faktörlerin etkisini kıyaslamak amacıyla “Ermeni” ifadesinin de yer aldığı toplam 4.913.605 gönderi incelenmiştir. Belirlenen 352 analiz gününe ait verilere duygu (VADER ve BERTÜRK) ve tematik içerik analizine dayalı olarak duruş analizi uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre millet kimliklerine yönelik algının en fazla göç, siyaset ve güvenlik faktörlerinin etkisiyle şekillendiği görülmüştür. Özellikle 2015 yılı, Türkiye'deki Suriyeli nüfusunun 2,5 milyonu aşmasıyla birlikte algıların "yardıma muhtaç/gariban" söyleminden "tehdit ve ekonomik yük" algısına evrildiği kritik bir eşik teşkil etmiştir. Ayrıca Suriyelilere yönelik olumsuz algının yaygınlaşmasının, diğer göçmen gruplarına ilişkin algıları da ekonomik, demografik, kültürel ve toplumsal güvenlik bağlamında tehdit eksenli biçimde şekillenmesinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Ermenilere yönelik algının ise tarihsel hafıza ve güncel siyasal gelişmelerle beslenen kalıcı bir dış grup konumlanışı sergilediği görülmüştür. Din faktörü bazı gruplar için iç grup algısını güçlendirse de bu etkinin tehdit algısını tamamen ortadan kaldırmadığı ortaya konmuştur. Özetle, toplumsal algı statik bir etiketlemeden ziyade, toplumsal faktörlerin etkileşimiyle sürekli örülen ve çözülen dinamik bir süreçtir. Araştırma, toplumsal algıdaki kırılma noktalarını "Halat Kültür" metaforu üzerinden yeniden okuyarak; sosyal medyanın "ortak kader" hissini nasıl güvenlikleştirdiğini ve "biz" bilincini tehdit algılarına karşı savunma refleksiyle nasıl yeniden inşa ettiğini göstermektedir. Bu yönüyle araştırma, dijital sosyoloji ve hesaplamalı sosyal bilimler literatürüne yöntemsel bir katkı sunarken, uyum politikalarının geliştirilmesine veri temelli bir ışık tutmaktadır.	
Anahtar Kelimeler: Duygu Analizi, Duruş Analizi, Dijital Sosyoloji, Sosyal Medya, Sosyal Kimlik	

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Impact of Social Factors on The Transformation of Perceptions Toward Different Nationalities Living as Refugees or Migrants in Turkey: An Sentiment and Stance Analysis	
Author of Thesis: Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI	
Supervisor: Assoc. Prof. Handan AKYİĞİT	
Accepted Date: 23/12/2025	Number of Pages: xxi (ore text) + 540 (Main body)
The purpose of this study is to reveal how social perceptions towards different national identities living as refugees or migrants in Turkey have changed over time under the influence of a total of 16 social factors, including politics, economy, education, religion, security, and migration. Methodologically, the study uses a mixed research method (convergent parallel design) and is theoretically grounded in Social Identity Theory, Integrated Threat Theory, and the Stereotype Content Model. The research includes data obtained from social media between 2010 and 2022, which contains the terms “Iraqi,” “Pakistani,” “Iranian,” “Afghan,” and “Syrian,” as well as the term “Armenian” to compare the impact of non-migration social factors. Sentiment analysis (VADER and BERTÜRK) and stance analysis based on thematic content analysis were applied to the data from the 352 analysis days identified. According to the findings of the study, perceptions of national identities were shaped most by the factors of migration, politics, and security. The year 2015, in particular, marked a critical threshold, as the Syrian population in Turkey exceeded 2.5 million, shifting perceptions from a narrative of “needy/poor” to one of “threat and economic burden.” Furthermore, it was determined that the spread of negative perceptions towards Syrians also influenced perceptions of other migrant groups, shaping them around threats in economic, demographic, cultural, and social security contexts. Perceptions towards Armenians, on the other hand, were seen to reflect a persistent positioning as an outgroup, fueled by historical memory and current political developments. Although the factor of religion strengthens the perception of the in-group for some groups, it has been revealed that this effect does not completely eliminate the perception of threat. In summary, social perception is not a static labeling but rather a dynamic process that is constantly woven and unraveled through the interaction of social factors. The research reinterprets the breaking points in social perception through the metaphor of “Rope Culture,” demonstrating how social media secures the sense of “shared destiny” and how it rebuilds the “we” consciousness as a defense reflex against perceived threats. In this respect, the research contributes methodologically to the literature of digital sociology and computational social sciences, while shedding data-driven light on the development of integration policies.	
Keywords: Sentiment Analysis, Stance Analysis, Digital Sociology, Social Media, Social Identity	

GİRİŞ

Sosyologlar uzun zamandır içinde bulunduğumuz çağa ve topluma sahip olduğumuz teknolojik, siyasi ve kültürel özelliklerinden yola çıkarak birtakım isimler vermişlerdir. Post modern dönem (Lyotard, 2014; Bauman, 2011), Ağ toplumu (Castells, 2008), Tüketim toplumu (2013), Gösteri toplumu (Debord, 1996), Göçler çağı (Castles ve Miller, 2008), Yapay zekâ çağı (Kissinger, Schmidt ve Huttenlocher, 2022), Duygu ötesi toplum (Meovic, 1999), Risk toplumu (Beck, 2011) Dijital toplum (Lupton, 2015) bunlardan bazılarıdır. Bunun yanı sıra birçok sosyolog çağımızda kimliğin yükselen konumuna değinmiştir (Castells, 2006; Giddens, 2019; Taylor, 2014). Her ne kadar yaşadığımız çağ ve toplumlar için farklı isimler verilmiş olsa da küresel ölçekte yaşanan toplumsal sorunlar aynıdır. Bu sorunlar arasında etnik, dini ve ideolojik çatışmalar, iklim ve çevre sorunları, azınlıkların tanınma mücadelesi, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, mikro-etnik milliyetçilikler, mezhepçilik, İslamafobi, küresel göç hareketleri ve mülteciler, şiddet, soykırımlar, toplumsal hareketler, toplumsal kutuplaşmalar, toplumsal cinsiyet tartışmaları, ekonomik krizler, pandemiler, uluslararası çatışmalar, savaşlar ve terör vb. yer aldığını ifade edebiliriz.

Dünyanın birçok yerinde karşımıza çıkan bu sorunlara daha yakından baktığımızda birbirleriyle ilişkili bir ağ yapısına sahip olduklarını söyleyebiliriz. Her bir sorun başlığını bir düğüm olarak değerlendirirsek aralarındaki ilişkiyi sağlayan faktör ise kimliktir. Bu nedenle yaşadığımız çağ ve toplum için sosyologların bakış açılarına göre farklı isimlendirmeler yapılsa da değişmeyen tek şey kimliğin çağımız için önemidir.

Araştırmanın temel motivasyonu da bu doğrultuda kimliklerin toplumsal yapı üzerindeki etkisinin ve kimliklere yönelik toplumsal algının nasıl oluştuğunun ve değiştiğinin anlaşılmasıdır. Araştırmanın ikinci motivasyonu, kolektif anlamda hangi kimlik türlerine karşı nasıl bir duruş sergilediğimizin ve sergilediğimiz duruşun zaman içinde nasıl değiştiğinin anlaşılmasıdır. Araştırmanın üçüncü motivasyonu kimlik kavramının tanımında yer alan “ben/biz kimiz?” soruna ve bunun tersi olarak “biz kim değiliz?” sorusuna iç grup/dış grup yaklaşımı kapsamında araştırılmasıdır. Araştırmanın dördüncü motivasyonu ise hem uluslararası ilişkilerde yaşanan gelişmeler hem de yaşanan göç hareketlerinin kimliklerin nasıl algılandığı üzerine etkilerinin araştırılmasıdır. Çünkü toplumsal yapı içinde etnik, dini, siyasi, sınıfsal ve daha birçok kimlik türü bulunmaktadır. Bu kimlikler hem uluslararası hem de toplumsal ilişkilerin seyrini

etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Ayrıca kimlikler içinde şekillendikleri toplumsal yapının kültürünü yansıtmakla birlikte bulundukları toplumun yapısını değiştirebilme gücüne de sahiptirler.

Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu, göç olgusunun yanı sıra toplumsal faktörlerin, başta millet kimliği olmak üzere genel olarak tüm sosyal kimliklere yönelik algıların nasıl oluştuğu ve zaman içinde nasıl değiştiğidir. Diğer tüm sosyal olgular gibi kimlikler de toplumsal yapıya bağımlıdır ve toplumsal yapının özelliklerine göre şekillenmiştir. Bu nedenle toplumun yapısında meydana gelen değişimlerden kimliklerin etkilenmesi de mümkündür. Başka bir ifadeyle kimliklere yönelik algılar toplumsal yaşantı içinde ortaya çıkmakta ve değişmektedir. Ayrıca toplumda sayısını tam olarak belirlemenin güç olduğu çok sayıda farklı kimlik çeşitliliği bulunmaktadır. Bu araştırmada ise kimlikler arasında en kapsayıcı olan kimlik türü olarak millet kimliklerine yönelik algılar araştırılacaktır. Millet kimliğinin tercih edilmesinin nedeni, birinci bölümde detaylarına değinilecek olmakla birlikte, inşa edilmiş şekli nedeniyle diğer kimlikleri kapsamasıdır.

Araştırmanın Amacı

Günümüzde, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmelerin etkisiyle, farklı milletlerin toplumsal yaşantıları birbirini her zamankinden daha fazla etkilemektedir. Bazı durumlarda ise yaşanan teknolojik ve ekonomik dönüşümler ulusal ve uluslararası ölçekte toplumsal ve siyasal sorunlara neden olmakta (Berger ve Huntington, 2003) ve bu sorunlar milletlerin birbirlerine yönelik algılarını doğrudan şekillendirmektedir. Ekonomik krizler, siyasi ve askeri gerilimlerin ortasında, sosyal medya; iç ve dış grup ilişkilerinin, önyargıların ve dayanışma biçimlerinin yoğun şekilde ifade edildiği bir kamusal alan hâline gelmiştir. Ekonomik ve siyasi sebepler, savaşlar, göçler, kültürel farklılıklar ve daha birçok farklı unsur, sosyal kimliklere yönelik toplumsal algıların genel olarak önyargı, kalıp yargı, ayrımcılık, etnosantrizm, sosyal destek, dayanışma ve kimliğin kabulü gibi olumlu veya olumsuz şekilde farklılıklar göstermesine neden olmaktadır (Esses ve ark.,2008; De Coninck ve ark., 2021; Schweitzer ve ark., 2005; Hager ve ark., 2024; Gronau ve Ruesink 2021; Lergetporer ve ark., 2021). Nitekim sosyal kimlik teorisine göre grup üyeliği ve aidiyet duygusu, gruplar arası toplumsal algıların

ifade edilmesini şekillendirmektedir (Brown, 2020: 750-751). Toplumsal yaşamın değişen dinamikleri göz önünde bulundurulduğunda, bu algıların da zaman içerisinde dönüşmesi veya yeni algı biçimlerinin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu araştırma, sosyal kimlik türlerinden millet kimliği üzerine odaklanmaktadır. Millet kimliklerine yönelik algıların niteliği, bu algıların hangi faktörlerce şekillendiği ve bu kimliklere karşı nasıl bir duruş sergilendiği hususunda literatürde önemli boşluklar bulunmaktadır. Bu nedenle çalışmanın amacı, Türkiye’de mülteci ya da göçmen olarak yaşayan farklı millet kimliklerine yönelik toplumsal algıların; siyaset, ekonomi, eğitim, din, güvenlik ve göç gibi toplumsal faktörler doğrultusunda zaman içerisinde nasıl oluştuğunu, değiştiğini ve yapısal faktörlerin etkisiyle nasıl yeniden şekillendiğini ortaya koymaktır. Böylelikle, toplumsal algıların zaman içerisindeki dönüşümü hem kuramsal hem de ampirik düzeyde açıklanarak literatüre özgün katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Önemi

Günümüzde, farklı kaynaklardan beslenen çok sayıda sosyal kimliğin temsiliyetinin ve farkındalığının artması, millet kimliklerine —hem etnik hem de sivil milliyetçi biçimde yorumlanan yönleriyle— yönelik algının ve sergilenen duruşların araştırılmasını daha da önemli hâle getirmektedir. Böyle bir araştırma, bir yandan ülkelerin kendi toplumlarındaki kültürel ve etnik çeşitliliği yönetme süreçlerine, diğer yandan ise diğer ülkelerin vatandaşlarına ilişkin politika geliştirme süreçlerine katkı sunabilecek bilgi birikiminin oluşturulmasına hizmet edecektir.

Bu çalışma, millet kimliklerine yönelik algının hem metodolojik hem de teorik açıdan incelenmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Araştırma, 12 yıllık dönemi (01.01.2010-31.12.2022) kapsayan boylamsal zaman serisi verilerine dayanması bakımından mevcut literatürdeki çoğu kesitsel algı, tutum araştırmadan ayrılmaktadır. Bu uzun dönemli perspektif, millet kimliklerinin ne sıklıkla toplumsal gündeme geldiğini, diğer hangi kimlik türleriyle ilişkilendirildiğini (etnik, dini vb.), hangi sosyal olaylar ile ilişkilendiğini ve zaman içindeki değişim eğilimlerini ortaya koyarak geleceğe yönelik öngörüler geliştirmeye zemin sunmaktadır.

Araştırmada Suriyeli, Iraklı, İranlı, Pakistanlı, Afgan ve Ermeni gibi farklı millet kimliklerine yönelik algılar karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Ermeniler dışında yer alan diğer milletler Türkiye’de mülteci veya göçmen statüsünde yer almaktayken

Ermeniler ise Türkiye ve diğer araştırma ülkeleriyle komşu olması ve diğer milletler gibi Türk toplumuyla oldukça köklü bir geçmişinin olması nedeniyle göç dışı faktörlerin etkisinin kıyaslanması amacıyla araştırmada yer almıştır.

Zaman içerisinde algıdaki değişimlerin, bunları tetikleyen sosyal olayların ve kimlikler arası algı farklılıklarının belirlenmesi, toplumsal değişim dinamiklerinin anlaşılması bakımından önemli bir gösterge niteliğindedir. Günümüzde Türkiye'ye yönelik artan göçler ve uluslararası siyasetin çok aktörlü yapısı göz önüne alındığında, bu çalışma demografik, ekonomik, siyasi ve kültürel değişimlerin millet kimliklerine yönelik algıyı nasıl etkidiğini ortaya koyarak, oluşan algı nedeniyle ilgili millete karşı nasıl bir duruş sergilendiğini ve Sosyal Kimlik Teorisi, Bütünleşik Tehdit Teorisi ve Kalıpyargı İçeriği Modeli kapsamında nasıl değerlendirildiklerini dair önemli bulgular sunmaktadır.

Tehdit olgusunu merkeze aldığımızda, millet kimliklerinin hangi zaman aralıklarında ve hangi olaylar nedeniyle tehdit olarak görüldükleri, tehdit olarak görülmelerine neden olan unsurların gerçekçi tehditler, sembolik tehditler unsurlarından hangisine karşılık geldiğinin bilinmesi, kültürel farklılıkların yönetilmesi ve alınması gereken güvenlik önlemlerine katkı sunması umulmaktadır. Bu doğrultuda ayrıca kültürel farklılıkların yönetimi hususunda farklı din, etnisite ön plana çıkmakla birlikte günümüzde kimlik enflasyonunda farklılıkların yönetimine yönelik politikaların geliştirilmesi hususunda bu çalışmadan elde edilecek bulguların faydasının olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışma dijital sosyoloji literatürüne ve dijital sosyolojinin metodolojik yönünü oluşturan “Hesaplamalı sosyal bilimler” alanına katkı sunması amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında elde edilen verilerin analizinde kullanılacak duygu ve duruş analizi yöntemleri, oldukça yeni analiz yöntemleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatür incelendiğinde, duygu analizi üzerine yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunun bilgisayar bilimi alanından çıktığı görülmektedir. Örneğin, Web of Science'ta (<https://www.webofknowledge.com>) “sentiment analysis” araması yapıldığında 28903 yayın bulunmaktadır. Web of Science kategorilerine göre en çok yayının yer aldığı 25 alan aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1: Web of Science Kategorilerine Göre "Sentiment Analysis" Alanında Yapılan Yayınlar

Web of Science Kategorileri	Yayın Sayısı
Bilgisayar Bilimi Yapay Zekâ	7191
Bilgisayar Bilimi Bilgi Sistemleri	6695
Bilgisayar Bilimi Teorisi Yöntemleri	5568
Mühendislik Elektrik Elektronik	4057
Bilgisayar Bilimleri Disiplinlerarası Uygulamalar	2762
Telekomünikasyon	1750
Bilgisayar Bilimi Yazılım Mühendisliği	1630
İş finansı	1305
Ekonomi	1230
İşletme	994
Dilbilim	921
Bilgi Bilimi Kütüphane Bilimi	911
Yönetim	845
Yöneylem Araştırması Yönetim Bilimi	731
Mühendislik Multidisipliner	717
İletişim	699
Multidisipliner Bilimler	688
Bilgisayar Bilimi Donanım Mimarisi	584
Sosyal Bilimler Disiplinlerarası	563
Politika Bilimi	561
Bilgisayar Bilimi Sibernetiği	553
Kamu Çevre İş Sağlığı	517
Çevre Bilimleri	491
Sağlık Bilimleri Hizmetleri	485
Dil Dilbilim	477

Kaynak: <https://www.webofknowledge.com>

Bilgisayar bilimleri duygu analizini teknik boyutuyla, bir ölçüm aracı olarak duygu analizinin geliştirilmesi üzerine odaklandığı görülmektedir (Ahmed vd., 2020; Soleymani vd., 2017; Wang vd., 2023; Ye vd., 2022; Pawar vd., 2016). Dolayısıyla bu araştırmaların duygu analizini teknik yönden incelediği, analiz metodunun geliştirilmesine yönelik araştırmalar olduğu görülmektedir. Duygu analizinin sosyoloji araştırmalarında kullanımı ise henüz sınırlıdır. Web of Science'ta yer alan duygu analizi yayınlarına göre sosyal bilimler 563 makaleyle 20.ci sırada yer almaktadır. Sosyoloji ise 419 makaleyle 36.cı sırada bulunmaktadır. Bu çalışmalara bakıldığında Queer teori ve önyargı (Ungless vd., 2023), dini kimlikler (Grigoropoulou, 2020), kimlik ve davranışlar (Joseph vd., 2016) gibi sosyal kimlikler üzerine ve savaş (Dean ve Porter, 2024), temel haklar (Al-Razgan

vd., 2021), doğal afetler (Gardiner vd., 2023), salgın hastalıklar (Barkur vd., 2020; Garcia ve Berton, 2021) gibi sosyal olgu ve olaylar hakkında araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Türkiye özelinde ise YÖK Tez veri tabanında “duygu analizi” ifadesini içeren toplam 418 tez bulunmakta olup, bunların 377’si bilgisayar mühendisliği ve yönetim bilişim sistemleri gibi teknik alanlarda, yalnızca 41’i ise sosyal bilimlerin alanlarında gerçekleştirilmiştir (tez.yok.gov.tr). Bu veriler, duygu analizinin sosyal bilimlerde henüz başlangıç aşamasında olduğunu ve metodolojik çeşitlilik ile uygulama alanlarının sınırlı kaldığını açıkça ortaya koymaktadır. Benzer bir durum çok daha yeni olan duruş analizi için de geçerlidir.

Dolayısıyla, bu çalışma, duygu ve duruş analizini sosyal bilimlerin perspektifinden ele alarak hem araştırma yöntemleri hem de veri analizi açısından literatürdeki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Sosyal kimlikler bağlamında uzun dönemli bir veri seti üzerinden yapılacak bu analizler, yalnızca teknik bir yöntem uygulaması olmanın ötesinde, sosyal bilimlerde duygu ve duruş analizinin kuramsal ve ampirik kullanım alanlarını genişletecek, böylece hem ulusal hem de uluslararası literatüre özgün ve yenilikçi katkılar sunacaktır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda izlenecek yöntem hem nicel hem de nitel yöntemlerin bir arada kullanılmasına olanak sağlayan karma araştırma yöntemi yaklaşımıdır. Nicel ve nitel verilerin birleştirilerek birlikte değerlendirileceği göz önünde bulundurulduğunda araştırma için en uygun karma yöntem deseni “yakınsayan paralel desen” olduğu değerlendirilmiştir.

Twitter’da (X) yer alan “Suriyeli”, “Ermeni”, “Afgan”, “İranlı”, “Pakistanlı” ve “İraklı” millet isimlerinin geçtiği gönderiler arasından belirli kriterlere göre belirlenen örneklem üzerinden gönderiler hem nicel hem de nitel araştırma yöntemleri kapsamında duygu analizi, tematik içerik analizine dayalı duruş analizi, kelime kombinasyonu ve kelime frekansı analizleri yapılmıştır. Veri setinde yer alan gönderilerde duygu analizi için VADER ve BerTürk modelleri kullanılmıştır. Duruş analizi için ise fenomenolojik desenden yararlanılmıştır. Doğal dil işleme (NLP) tekniklerinden biri olan N-Gram tekniğinden yararlanılarak toplumsal faktörlere göre In Vivo ve Kavramsal kodlama yapılarak toplumsal faktör sözlüğü geliştirilmiştir. Ardından toplumsal faktörlere göre

gönderilerin duruş analizleri yapılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde yönetime ilişkin detaylar açıklanmıştır.

Araştırmanın Problemi

Araştırmanın amacına bağlı olarak araştırmanın ana problemi “Toplumsal faktörler ve dinamikler (ekonomi, siyaset, eğitim, din, güvenlik, göç vb.) Suriyeli, Ermeni, Afgan, Pakistanlı, Iraklı ve İranlı kimliklerine yönelik toplumsal algıyı nasıl şekillendirmektedir ve bu algı millet kimliklerine yönelik duruş sergilenmesine neden olmaktadır? Bu algı ve sergilenen duruşlar zaman içinde nasıl değişmektedir?” Bu soru kapsamında araştırmanın alt problemleri (Alt P.) ise şöyledir:

Alt P.1: Millet kimlikleriyle ilgili gönderilerde duygu skorunu pozitif veya negatif yönde etkileyen toplumsal unsurlar nelerdir?

Alt P.2: Afetler (deprem, sel, yangınlar), millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Alt P.3: Aile ilişkileri ve evlilikler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Alt P.4: Müzik, spor ve edebiyat gibi boş zaman etkinlikleri millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Alt P.5: Dini inançlar, kurumlar ve söylemler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Alt P.6: Eğitim sistemi ve eğitimle ilgili toplumsal olaylar, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Alt P.7: Ekonomik sorunlar (İşsizlik, enflasyon vb.), millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Alt P.8: Türkiye'ye yönelik göçler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Alt P.9: Terör, savaş ve suç faktörleri gibi ulusal ve toplumsal güvenlik unsurları, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Alt P.10: Hukuk sistemi, hukuki süreçler ve adalet algısı, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

- Alt P.11:** Sağlık hizmetleri ve sağlık kurumları, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?
- Alt P.12:** Siyaset, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?
- Alt P.13:** Geçmişte yaşanan savaşlar, göçler ve diğer tarihsel olaylar, güncel toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?
- Alt P.14:** Millet kimliklerine ve gönderilerde yer alan diğer sosyal kimliklere yönelik iç grup-dış grup algıları, gerçekçi ve sembolik tehdit algıları ve kalıpyargı içerikleri yıllar içinde nasıl değişmektedir?
- Alt P.15:** Millet kimliklerine ve gönderilerde yer alan diğer sosyal kimliklere yönelik gerçekçi ve sembolik tehdit algısı yıllar içinde nasıl değişmektedir?
- Alt P.16:** Millet kimliklerine ve gönderilerde yer alan diğer sosyal kimliklere yönelik kalıpyargı içeriği modeli yıllar içinde nasıl değişmektedir?
- Alt P.17:** Hangi millet kimliklerine yönelik toplumsal algılar ve duruş biçimleri daha kalıcı olup değişime direnç göstermektedir?

Araştırmanın Kapsamı

Türkiye’de mülteci ve göçmen olarak yaşayan millet kimliklerine yönelik algının toplumsal faktörlerin etkisiyle zaman içerisinde nasıl değiştiğinin araştırıldığı bu çalışma, 2010-2022 yılları arasında Twitter’da “Suriyeli”, “Ermeni”, “İraklı”, “Pakistanlı”, “İranlı”, “Afgan” kelimelerinin geçtiği tüm Türkçe gönderileri kapsamaktadır. 2022 yılının araştırma dönemi için üst sınır olarak belirlenmesinin nedeni sosyal medya sitesinin veri paylaşımı politikalarındaki değişimdir. Sonuç olarak 2010-2022 yılları arasında belirtilen millet kimliklerinin geçtiği tüm gönderiler bu araştırmanın kapsamına dahildir.

Adı geçen milletlerin araştırma kapsamında seçilmesinin ise iki nedeni vardır. Bunlardan ilki; Suriyeli, Iraklı, İranlı, Afgan ve Pakistanlıların Türkiye’ye yönelik göçleridir. 2022 yılı sonunda yaklaşık üç buçuk milyon Suriyeli Türkiye’de “Geçici koruma statüsü” ile bulunmaktadır. Bunun yanı sıra kayıt dışı olduğu tespit edilen düzensiz göçmen statüsündeki Suriyeliler de bulunmaktadır. 2014-2022 yılları arasında yakalanan düzensiz göçmenlerin sayılarına bakıldığında 394.606 Suriyeli, 663.239 Afgan, 222.966 Pakistanlı, 103.004 Iraklı ve 32.863 İranlı yer almaktadır (Göç İdaresi, goc.gov.tr). İkinci

neden ise araştırma kapsamında yer alan tüm milletlerin Türk toplumuyla yüzyıllar öncesinden günümüze uzanan ilişkilerinin bulunmasıdır. Nitekim Ermeniler, Türk toplumuyla olan tarihsel ilişkileri ve göç dışı toplumsal faktörlerin algı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla karşılaştırmalı bir referans grubu olarak araştırmaya dâhil edilmiştir. Ermenilerin tercih edilmesinin bir diğer nedeni ise araştırma kapsamında incelenen diğer milletlerin ülkeleriyle komşu olmasıdır. Böylece araştırmada yer alan milletler hem Türk toplumuyla oldukça eskiye dayanan ilişkilere sahip hem de birbirleriyle komşuluk ilişkileri olan milletlerdir.

Araştırmanın Sayıltıları

Sayıltılar, sınanması mümkün olmayan ve haliyle bilime konu olamayan fakat bilim insanları tarafından doğruluğu kabul edilen önermelerdir (Dikeçligil, 1997: 657; Dikeçligil, 2002: 108). Başka bir ifadeyle sayıltılar doğru olarak kabul edilir ve doğruluğu test edilemez (Tekindal, 2021: 82). Bu doğrultuda bu araştırmanın temel sayıltıları şöyledir:

1. Millet kavramının sınırlarının net bir şekilde belirlenmediği bu araştırmada kullanıcıların ortak bir dil, tarih ve kültür ve/veya ortak soydan gelen kişileri temsilen kullanılmaktadırlar.
2. Araştırma için seçilen evren, sosyal medya sitesinden elde edilmiş olan tüm gönderilerdir. Bu gönderilerde gerçek kişi ve kuruluşlar görüşlerini kendi rızalarıyla paylaşmışlardır.
3. Araştırma kapsamında elde edilen veriler sosyal medya sitesinin algoritmaları tarafından belirlenen tüm gönderileri kapsamaktadır. Bu nedenle evrenin tamamına ulaşıldığı kabul edilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bilimsel bilgi, tek boyutlu, statik ve mutlak bir olgu değildir. Aksine bilimin tarihi serüvenine bakıldığında zamanla gelişen ve değişen bir sürece sahip olduğu görülmektedir. Bir yanıyla birikimli bir bilgi türü olarak yavaş gelişen ve bazen de duraksama dönemlerine sahip bir etkinlikken diğer yandan devrimsel niteliklere sahip köklü değişiklikleri ortaya koyan bir süreç özelliği de göstermektedir (Yıldırım, 2014: 281). Özellikle sosyal bilimler söz konusu olduğunda mutlak bir olgu olmaktan daha da

uzaklaşır. Sosyo-kültürel faktörlerden etkilenen sosyal bilgiler, kesinlikten uzak ve sürekli değişim halindedir.

Sosyal bilimlerde araştırmalar belirli bir zaman diliminde, belirli sosyo-kültürel şartlar altında, belirli araştırmacılar tarafından, belirli yöntemler, teoriler ve kaynaklar kullanılarak yapılmaktadır. Bu unsurlar bilimsel araştırmalar için birtakım zorluklar, sınırlılıklar ve engellerin ortaya çıkmasına neden olabileceği gibi bilginin geçerlilik ve güvenilirliğini sınırlayan önemli faktörlerdir. Zaman faktörü, bilginin üretildiği toplumsal/kültürel şartlar, araştırmacının bilimsel yeterliliği, kullanılan veri toplama teknikleri ve araştırmada kullanılan kaynaklar, üretilen bilginin güvenilirlik ve geçerlilik sınırlarını belirler. Araştırmanın temel sorununu belirleyen faktörlerin zamana ve şartlara bağlı olarak değişim göstermesi, aynı araştırma sorusu ile ilgili bilginin zaman içinde değişmesi, farklı sosyo-kültürel şartlar altında farklı sonuçlar elde edilmesi ve yeni yöntem ve kaynaklar ile yeni bilgilere ulaşılması mümkündür. Dolayısıyla her araştırmada üretilen bilginin geçerlilik ve güvenilirliğinin birtakım sınırlamaları olacaktır. Önemli olan, yapılan bir araştırmada üretilen bilgilerin geçerlilik ve güvenilirlik ile ilgili sınırlılıkların açıkça belirtilmesidir.

Bu araştırmanın analizleri aşamasında kullanılan analiz araçlarının birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle duygu analizi üzerine yapılan çalışmalar bilgisayar bilimlerinde yaşanan gelişmeler neticesinde mümkün hale gelmiştir. Bununla birlikte yapısal olmayan metin tipi verilerin yapılaşdırılarak ölçülebilir hale getirilmesi henüz gelişmekte olan farklı tekniklere dayalı algoritmalarla gerçekleşmektedir. Çalışma kapsamında kullanılan VADER, BerTürk ve durum analizi sözlüğü de ancak kullanılan algoritmanın güvenilirliği ile sınırlıdır. Öte yandan yorum yapan kişilerin bir kelimeyi asıl anlamının dışında kullanması, yazım hatası yapması da araştırma ölçümlerinin güvenilirliğini sınırlandırmaktadır.

Son olarak, millet kimliklerine yönelik toplumsal algının araştırıldığı bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, Türk toplumunun tamamını temsil etmemektedir. Verilerin elde edildiği kaynak nedeniyle, Türk toplumu içinde sosyal medya kullanan kişilerin algıları hakkında bilgi vermektedir. Ancak, düşünce ve davranışlarımızın ardındaki sosyo-kültürel bağlamın dijital ortamda veya gerçek toplumsal yaşamda içerik açısından ciddi fark göstermediği düşünülmektedir (Hülür ve Yaşın, 2019: 19).

Araştırmanın Akışı

Bu çalışma genel olarak üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde millet kimliklerine yönelik algıyla ilgili verilerin anlaşılmasında bize rehberlik eden teoriler ve kavramlar yer almaktadır. Öncelikle kimlik kavramının tanımı, türleri ve inşası üzerine durulmuş ardından millet kimliğinin zorlu yapısı açıklanmıştır. Ardından önyargı ve kalıpyargı kavramları açıklanarak ilişkili Sosyal Kimlik Teorisi, Kalıpyargı İçeriği Modeli ve Bütünleşik Tehdit teorisi açıklanmıştır. Bunun sonrasında araştırmanın verileri ve analiz teknikleri nedeniyle dijital dönüşüm ve sosyoloji üzerine değinilmiştir. Son olarak İkinci bölümde öncelikle araştırmanın metodolojisine, verilerin nasıl toplandığına, örneklemin nasıl belirlendiği açıklanarak araştırmanın hipotezleri belirtilmiştir. Üçüncü bölümde ise gönderi sayısı azdan çoğa doğru Iraklı, Pakistanlı, İranlı, Afgan, Ermeni ve Suriyelilere yönelik gönderilerin analiz bulguları vermiş ve ardından bulguların teorik çerçevede değerlendirilmesi yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise araştırma soruları ve hipotez sonuçları verilerek Halat kültür teorisine yönelik yeni bir yaklaşım getirilmiştir.

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Kimlik

Sosyal yaşamda kim olduğumuz ve kendimizi tanımlama sorunsalı kadim zamandan beri var olsa da kimlik kavramının araştırılmaya başlanması oldukça yenidir. Kavram, 20.yy.'da Will Herberg'in "Protestant-Catholic-Jew" (Protestan-Katolik-Yahudi) adlı eserinde çalışma konusu olmuştur. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise tıpkı sınıf kavramı gibi sosyal bilimlerde temel analiz araçlarından biri olarak kullanılmaya başlanmış (Bilgin, 2007: 20) ve aradan geçen zaman içinde göç, küreselleşme, tüketim toplumu, postmodernizm ve daha birçok sosyal olgu hakkında konuşmak için oldukça işlevsel bir referans kaynağı haline gelmiştir (Hall, 2003). Sosyal bilimlerde kimlik kavramının böylesine merkezi bir konuma gelmesinin nedeni ise günümüz dünyasında giderek artan kimlik enflasyonunun yaşanmasıdır. Nitekim Bauman'a göre (2017: 26) "Günümüzde kimlik halkın en önemli gündemi, herkesin zihninde ve dilindeki acil çözüm bekleyen konudur".

Tanımına bakıldığında kimlik her şeyden önce birer aidiyet göstergesi olarak "Sen kimsin?", "Kimlerdensin?", "Nerelisin?" sorularına verilen yanıtlardır (Parlak, 2015: 29; Güvenç, 1996: 3). Başka bir ifadeyle kimlik, bireyin kendisini ve bulunduğu toplumdaki gruplara olan aidiyetine göre kendisini tanımlamasıdır. Bilgin'e göre (2007: 78) kimlik, psikolojik düzeyde kişinin kendisi hakkında görüşleri, tanımları, imajları, bilgileri gibi çeşitli temsillerini kapsamaktadır. Bu haliyle kimlik kişinin kendisini kavrayışını açıklayan bir ifadedir. Toplumla birey arasındaki ilişkiye vurgu yapan Stryker'a göre (1980: 385) kimlik, toplumsal yapıyı bireysel eylemle ilişkilendiren temel kavramdır; insanların davranışlarının tahmini, kişinin benliği ve toplumsal yapı arasındaki ilişkinin analizini gerektirir. Toplum, kimliğin ve benliğin temeli olan roller sağlamaktadır. Yani belirli bir kimliğin varlığının fark edilir olması ancak bireylerin o role bağlı olmasıyla mümkündür. Bağlılık, "bireyin belirli başkalarıyla olan ilişkilerinin belirli bir tür insan olmaya bağlı olma derecesi" olarak tanımlanır (Stryker ve Stratham 1985: 345). Huntington'a göre (2004: 21) kimlik, kendini bilmenin ürünüdür. Beni senden, bizi onlardan ayıran belirgin özelliklerin bilincidir. Bu yönüyle kimlik belirsizlikler içermektedir, çeşitlidir ve tanımlaması zordur. Aynı zamanda kimlik temelde, belirli bir isim tarafından tayin edilme, bu tanımlamayı kabul etme, ona eşlik eden gerekli rolleri

içselleştirme ve bu kurallar uyarınca hareket etme meselesidir (Gleason, 2014: 34). Kimlik aynı anda hem aynılık (sameness) hem de farklılık (difference) durumuna dayanmaktadır (Anık, 2012: 21). Son olarak Veen'in yaklaşımına göre (2000:41) kimlik, "Kişinin tarihsel köklerinin nerede olduğu, temellerinin ne olduğu ve hangi yöne doğru gittiği konusunda sahip olduğu kolektif bilgidir". Yapılan tanımlara bakıldığında "benlik", "toplumsal bağ", "aidiyet", "kolektif bilinç" ve "farklılık" kimlik kavramının temel yapı taşı olarak kavramın farklı boyutlarına gönderme yapmaktadır. Kimlik kavramını oluşturan bu yapısal farklılıklar nedeniyle sahip olduğumuz birçok kimlik söz konusudur. Benzerlik vurgusu, insanların ve grupların birbirine yakınlaşmasına, bu sayede onları "biz" (iç grup) olarak değerlendirmesine yol açabilir. Buna karşılık, farklılıkların öne çıkarılması ise gruplar arasında sosyal mesafe oluşturabilir ve diğerlerini "onlar" (dış grup) olarak görmeye neden olabilir. Bu bakımdan insanın kendisini başkalarıyla çok çeşitli biçimlerde özdeşleştirme önemlidir (Sen, 2006: 41). Bu özdeşleştirme çalışma hayatı ve ekonomi, siyaset, din, eğitim, aile vb. birçok toplumsal faktör için gereklidir ve tüm toplumsal faktörler için kişinin kendisini yaşadığı toplumla özdeşleştirmesine olanak sağlayan kaynaklar çeşitlilik göstermektedir. Kimliğin beslendiği kaynakları Huntington (2004: 27) şu şekilde tasnif etmiştir:

- **Atfedilen, yüklenilen;** örneğin yaş, soy, cinsiyet, aile, etnik köken (ailenin daha geniş bir biçimi olarak) ve ırk
- **Kültürel;** klan, kabile, etnik köken (yaşam biçimi olarak), dil, uyruk, din, uygarlık
- **Bölgesel;** çevre, köy, kasaba, kent, il, devlet, bölge, ülke, coğrafi konum, kıta, yarımküre
- **Politik;** hizip, komite, lider, çıkar grubu, hareket, hedef, parti, ideoloji, devlet
- **Ekonomik;** iş, pozisyon, meslek, çalışma grubu, işveren, endüstri, ekonomik sektör, işçi sendikası, sınıf.

Yukarıda yer alan kavramlara baktığımızda her birinin toplumsal ürünler olduğunu görülmektedir. Kimliğin bu kaynaklardan besleniyor olması aynı zamanda birçok kaynak üzerine inşa edildiğini bizlere göstermektedir. Kimliğin oluşum sürecini inceleyen Castells (2006: 14) tüm kimliklerin inşa edildiğini belirtir.

"Kimliklerin inşası, tarihten, coğrafyadan, biyolojiden, üretken ve üremeye yönelik kurumlardan, kolektif hafızadan, kişisel fantezilerden, iktidar aygıtlarından ve dinsel vahiylerden malzemeler kullanır. Ama bireyler, toplumsal gruplar, toplumlar bütün bu malzemeyi, içinde bulundukları toplumsal yapıya, uzam/zaman çerçevesinden kaynaklanan toplumsal

koşullara ve kültürel projelere göre işler, bütün bu malzemenin anlamını yeniden düzenler.”

Dini, siyasi, kültürel, mesleki ve toplumsal yaşantının daha birçok boyutunda çeşitli kimlikler bulunmaktadır ve bu kimlikler arasında tarihsel ve sosyal ilişkiler sürekli yeniden kurulmaktadır. Çünkü kimlikler birer sosyal inşa ürünüdür ve hem bireyler hem de sosyal gruplar için anlam kaynağıdır (Giddens, 1991 akt. Castells, 2006: 13), fakat bu durum aynı zamanda sürekli yeni kimliklerin inşası nedeniyle ötekilik simülarkına neden olmaktadır (Baudrillard, 2015: 55). Levi-Strauss, bir söyleşisinde “Ben bu kimlik denilen şeyin ne olduğunu bir türlü anlayamadım. Kendi kimliğimi de tam çıkaramıyorum. Benliğim dört yol ağzı gibi ortada ve açık bir yer. Bir yerlerden bazı akımlar gelip geçiyor. Ben kendi bilincimi sorguladığım zaman değişimlere seyirci kalıyorum” sözüyle kimliklerin dinamik yapısını vurgulamıştır (Yalman, 2009: 40).

Çeşitli kaynaklardan beslenerek inşa edilen kimlikler “Sen kimsin, kimlerdensin” sorusuna verdiği yanıtlar çerçevesinde kendi içinde farklı türlere ayrılmaktadır. Güvenç (1996: 4) bireysel kimlikler, kişisel kimlikler ve ulusal-kültürel şeklinde bir ayrıma gitmiştir. Parekh (2014: 53) kavramın kişisel ve toplumsal kimlik şeklinde iki boyutu olduğunu belirtir. Daha detaylı bir tasnifte ise Anık (2012) küçükten büyüğe doğru kimlik türlerini bireysel kimlik, grup kimliği, etnik kimlik, ulusal kimlik ve medeniyet kimliği şeklinde sıralamıştır. Bu sınıflandırmalarda yer alan bireysel/kişisel dışında kalan kimlik türlerinin hepsi sosyal/ kolektif kimlik türleridir.

Kişinin kedisini, genel davranışsal eğilimlerini, düşüncelerini, beğenilerini vb. temel olarak diğer insanlardan ayıran nitelikleri ile tanımlaması kişisel kimlik olarak tanımlanmaktadır. Sosyal kimlik ise “bireyin, kendisi için duygusal ve anlamlı olan bir sosyal gruba üyeliğine ilişkin bilgisidir” (Turner, 1982: 7). Bireysel kimliğe kıyasla insan yaşamında daha kapsayıcı bir etkiye sahip olan sosyal kimlikler bireyin benliğini de etkiler. Turner’in ifadesiyle (1978: 105) bir bireyin benlik kavramı ve dolayısıyla da benlik saygısı, onun sosyal sınıf üyeliğine, yani algıladığı sosyal kimliğine demirlenmiştir”. Tanımlamadan anlaşılabacağı üzere aidiyet duygusu sosyal kimlik kavramının sınırları çizen önemli bir duygudur. Bireylerin sosyal kimlikleri ancak o kimliğin temsil ettiği toplumsal gruba aidiyet duymasıyla mümkündür. Bunun aksi hali, belirli bir gruba ait görünmesi kişinin o sosyal kimliği taşıdığı anlamına gelmemektedir (Demirtaş Madran, 2013: 77). Kişi aidiyet duymasa bile belirli bir toplumsal gruba

özdeşleştirilmesine neden olan durumu açıklayan kavram ise kolektif kimliktir. Kolektif kimlik, sosyal kimliklerin toplum düzeyindeki ifade şeklidir ve sosyal kimlikte bireyin gruba aidiyet duygusu önemliyken kolektif kimlikte bu durum önemli değildir. Önemli olan kolektif bağın niteliğidir (Karaduman, 2010: 2888). Nihayetinde hem bireysel hem de kolektif kimlikler kişisel ihtiyaç olmaktan ziyade toplumsal yapı içinde çağımızda ortaya çıkan ve gelişen bir ihtiyaçtır. Özellikle kolektif kimliğim toplumsal süreçleri yansıtmaya özelliği vardır. Her bir grubun kimliği ancak başka toplumsal gruplarla temas ve iletişimleri neticesinde zamanla gelişir ve değişir (Bilgin, 2007: 14).

Kimliğin inşası ve türlerine bakıldığında karşımıza sosyal yaşamla bütünleşecek kadar nüfus etmiş bir yapı çıkarmaktadır ve kimliğin bu yapısı onu kültür kavramına yakınlaştırmakta ve hatta aralarındaki farkı oldukça şeffaf hale getirmektedir. Kimlikleri bu yönüyle kültürlerin tanımlayıcısı ve temsilcisi olarak görebiliriz. Bir kültürden bahsetmek sosyal/kolektif bir kimlikten bahsetmektir ve bunun tersi de geçerlidir. Örnek olarak, Maalouf'un ifadesiyle (2000: 3) "Kabil'de kız doğmakla Oslo'da kız doğmak aynı anlamı taşıyor, kadınlık aynı biçimde yaşanmıyor, ne de kimliğin başka hiçbir ögesi..." sözü iki kültürde kadın kimliğinin temsilini etkili bir şekilde özetlemektedir.

Kimliğin kültürle ve toplumsal faktörlerle arasında güçlü bir ilişkinin olması, kavramın sosyolojik dönemlere göre incelenmesine de olanak sağlamaktadır. Bu yönüyle geleneksel toplumlarda kimlik, modern ve post-modern dönemde kimlik olgusunun toplumsal düzlemde farklı özellikler gösterdiği görülmektedir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi kimlik kavramı yirminci yüzyılda araştırma konusu haline gelmiştir. Çünkü geleneksel toplumlarda kimlik olgusunun toplumsal karşılığı oldukça zayıftır. Geleneksel toplumlarda insanların kimliği oldukça durağan ve değişmez bir halde insanların toplumsal statülerine gönderme yapmaktaydı (Kellner, 2016: 191). Aydınlanma, rasyonalizm ve pozitivizm temeline kurulu olan modern dönemde bireyciliğin önem kazanmaya başlaması neticesinde grup kimliklerinden daha hızlı bir şekilde bireysel kimliklerin yükselişe geçtiği bir dönemdir (Karaduman, 2010:2889-2890). Genel olarak "Modern dönemde kimlik devingen, çok katlı, kişiseli öz dönüşümsel, değişmeye ve yeniliklere açık bir haldedir" (Kellner, 2016: 191). İnsanların kimlikler arasında hareket edebilme ve kimlik seçebilme özgürlüklerinin olması ön plandadır. Kimliklerini değiştirebilmeleri ve kendilerini yeniden tanımlayabilmeleri söz konusudur. Fakat bu durum aynı zamanda bir eşitsizliği de doğurmaktadır çünkü herkesin kimlikler arasında

hareket etme özgürlüğü yoktur. Bu durum yeni bir toplumsal eşitsizliğe işaret etmektedir (Bauman, 2011: 149).

Modernizm bireysel kimlikleri, değişmeye ve yeniliklere açık kimlik anlayışını ön plana çıkarırken küreselleşme süreci de bu duruma katkı sağlamıştır. Ulus devletlerin sınırlarının şeffaflaştığı bir süreçte kültürler arası temas neticesinde yaşanan kültürel çeşitlenme aynı zamanda kimliklerin de çeşitliliğine neden olmuştur. Kültürel etkileşimler neticesinde çıkan yeni kimlik formlarının oluşturduğu koşullar Turner'a göre (2002: 271, 294) birey ve ulusal kimlik arasındaki ilişkiyi istikrarsız ve belirsiz bir hale getirmiş, homojen ulusal kimlik söylemine de meydan okumuştur.

Post-modern toplumda kimliğin yapısal dönüşümü devam etmiştir. Bu toplumda modern dönemin toplumsal tasavvurlarının yalnızca alternatiflerden biri olarak toplumda yer aldığı söylenebilir. Çünkü modernizmden farklı olarak postmodernizm bölünmüşlüğü, farklılığı ve özgünlüğü yüceltirken çeşitlilik, heterojenlik önemli kavramlar haline gelmiştir (Karaduman, 2010: 2894). Kellner (2016: 209) post-modern kimliği “insanın kendisini bir roller, imajlar ve eylemler çeşitliliği içinde sunabildiği, değişmeler, dönüşümler ve dramatik değişiklikler konusunda görece kayıtsız olduğu, özgürce seçilen bir oyun, benliğin teatral bir sunumu” olarak değerlendirmektedir.

Post-modern toplumda kimlik, tüketicinin tüketme eylemi sonucu elde ettiği kimliktir. Tüketilen semboller ve göstergeler kimliğin inşa sürecinde aktif rol oynamaktadır. Bireyler farklı kimlikler inşa etmek isterler. Farklılık yaratma isteği ana amaçtır (Odabaşı, 2009: 145). Yaratılan kimlikle hedeflenen ana unsur tüketmektir ve yaratılan kimlik de diğer tüm tüketilenler gibi bir metadır. Her şey bir metadır ve bu metaların üretilip kimliğe kavuşması için göstergelerle donatılmalıdır. Göstergelerin oluşması noktasında ise devreye semboller girer (Bocock, 2005: 55). Oluşan kimlikler göstergelere ve göstergeler de sembollerle ilişkilidir. Semboller değişirse göstergeler de değişecektir ve bu da kimliğin tekrar inşa edilmesi gerekir. Geline nokta artık günümüz insanlarının dünyası tam anlamıyla gerçek bir dünya değildir. Hakikat ile zahirin birbirine karıştığı bir yaşam söz konusudur (Baudrillard, 2015: 32-35).

Bocock'a göre (2005: 36-37) kimlik duygusunun oluşumu, belli giyim eşyalarının, belli müzik gruplarının veya spor takımı taraftarlığını içerecek şekilde katılım yoluyla elde edilebilecek bir süreç şeklinde gerçekleşir. Bu tür tüketim kalıpları kimlerin grup üyesi ve kimlerin grup üyesi olmadığını yani statüsünü belirlemede temel unsur olarak

kullanılır. Bu şekilde özgür seçim yaptıklarını düşünen bireyler aslında sadece bir gruba ait olabilmek için tüketmektedirler.

Bilgisayar teknolojisi, internetin gelişmesi neticesinde günümüz dijital toplumlarında görülen bir diğer kimlik ise dijital kimliktir. Bu kimliğin ayırt edici özellikleri aşağıdaki tabloda açıklanmaktadır:

Tablo 2: Çevrim Dışı Kimlik ve Çevrim İçi Kimliğin Karşılaştırılması

Boyutu	Çevrim dışı Kimlik	Çevrim içi Kimlik (Dijital Kimlik)
Bağlam	Yüz yüze	World Wide Web
Geliştirme	Çevrimdışı bir kimliğin geliştirilmesi, kişinin kimliğini yansıtan ilişkiler ve arkadaşlıklar kurması gerektiğinden önemli miktarda zaman ve çaba gerektirir.	Çevrimiçi bir kimliğin gelişimi nispeten hızlıdır çünkü bir kişi istediği kimliği sergiler.
Kontrol	Başkalarının kendisini nasıl algıladığını kontrol edemezsiniz. Kişi adını ve diğer kişisel olarak tanımlanabilir bilgilerini gizleyemez.	Kişinin kimliğinin tasviri kişinin kontrolü altındadır. Kişi, kişisel olarak tanımlanabilir bilgilerini gizleyebilir.
Sunum	Kişinin kimliğini gizlemek zordur ve kişinin kimliği zamanı geldiğinde başkalarıyla etkileşimler yoluyla ortaya çıkar.	Kişi kimliğini farklı insan gruplarına seçici ve farklı bir şekilde gösterebilir.
Kısıtlamalar	Kişinin fiziksel durumu, kimliğini tanımlamada güçlü bir rol oynar. Örneğin fakir bir kişi, zenginler arasında bir kimlik oluşturamayabilir.	Kişinin kimliği, kullandığı sistemin özelliklerine bağlıdır.

Kaynak: (Kim, Zheng ve Gupta, 2011: 1762).

Genel olarak günümüz toplumsal yaşantısında vazgeçilmez bir olgu haline gelmiş olan kimliğin bir sosyal inşa ürünü olduğu ve inşa sürecinde toplumsal faktörlerden beslendiği görülmektedir. Toplumsal faktörlerin kimliklerin inşasını etkilemesi ise kimlik olgusunun psikolojik bir olgu kadar sosyolojik bir olgu olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla geleneksel toplumdan post-modern toplumlara kadar geçen süreçte toplumsal yapıda meydana gelen değişimler aynı zamanda kimliğin inşasını ve toplumsal etkilerini de etkilemiştir. Günümüzde geline nokta hem bireysel kimlikler hem de sosyal/kolektif kimlikler sosyal yaşantımızın ayrılmaz bir bütünü, aynı zamanda tüm tartışmaların odak noktasıdır. Tıpkı diğerleri gibi toplumsal inşa ürünü olan millet kimlikleri ise Fransız İhtilalinden günümüze kadar birçok toplumsal dinamiğin merkezinde kilit rol oynamıştır.

1.2. Millet Kimliği

Millet kimliği sosyolojik, etnolojik ve psikolojik yönü olan (Arsal, 2022: 42) tanımlaması zor bir kavramdır. Ulus kavramıyla eş anlamlı olan millet kavramı ayrıca kavim, budun,

yurttaş, vatandaş, soydaş gibi kavramlarla da sıkça aynı anlamda veya milleti tanımlarken kullanılmaktadır. Etimolojisine baktığımızda, “ulus” Türkçe, “millet” kavramı ise Arapça kökenlidir (Niyazi, 2018: 16-17). Her iki kavram da “nation” ile aynı anlama gelmektedir. Fakat millet kavramının günümüzde kullanım hali her ne kadar ulus ile eş anlamlı olsa da geçmişte dini kimliklere aidiyetle ilişkilendirilen bir anlama sahipti. Örneğin, “Millet-i İslamiye” bireylerin diğer tüm kimliklerinden ayrı sadece Müslüman olduklarına gönderme yapmaktadır (Ülken, 2008: 184). Öyle ki bu durum yönetsel ve toplumsal bir yapı oluşturmuştur. “Millet Sistemi” adı verilen bu yapı Osmanlı’da çeşitli dinsel-etnik gruplar için dini inanç ve kültürlerini yaşamalarına olanak sağlıyordu. Farklılıkların yönetimini Millet Sistemi ile uzun süre başarılı bir şekilde sürdüren Osmanlı İmparatorluğu, dini ve kültürel faktörlere dokunmadan toplumsal grupların ekonomik ve siyasi çatı altında bütünleşebileceğini göstermiştir (Karpat, 2013: 140-142; Volkan, 2002: 81). Günümüzde “millet sistemi” Osmanlı’daki yönetim şeklini ifade ederken tek başına millet kelimesinin kullanılması on dokuzuncu yüzyılda ulusla eş anlamlı hale gelmiştir (Karpat, 2001: 67; Volkan, 2002: 81). Millet kavramı dini grup üyeliğine gönderme yaparken anlamının değişime uğraması tesadüfi değildir. Bunun nedeni modernleşmeyle yaşanan dönüşümdür. Schnapper’a göre (1995: 15-19) modern öncesi toplumlarda toplumsal bağ din aracılığıyla sağlanırken modernleşmeyle birlikte dini bağ yerini siyasal bağlara yani milletlere bırakmıştır.

Millet kavramının tanımlarına bakıldığında Heywood (2016: 206) “çoğunlukla aynı coğrafi bölgede yaşayan ve özellikle ortak bir dil, din ve tarih şeklindeki ortak değerler ve geleneklerle birleştirici bağlar kurmuş insan topluluklarından oluşan kültürel bir varlık” şeklinde tanımlamıştır. Benzer şekilde Gökalp (1968: 20) “Millet ne ırkî ne kavmî ne coğrafi ne siyasi ne de iradî bir zümre değildir. Millet, lisanca, dince, ahlâkça ve bediiyatça müşterek olan, yâni aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümredir.” şeklinde tarif eder. Sosyolojik açıdan millet kavramını tanımlayan Türkdoğan’a göre (1999) “Millet, dil ve kültür değerleri yanında ortak duygularda uyum sağlamaktır.” Fakat millet kavramının bu şekilde dil ve soy üzerinden tanımlanmasına Schnapper’ın (2005: 93) karşı çıktığını görmekteyiz. Ona göre ulus ne dil birliği ne kan birliği ne de özgür bir antropolojik tip olarak tanımlanabilir. Örneğin, Sırp ve Hırvatlar, Kuzey Amerikalılar, İrlandalılar ve İngilizler aynı dili konuşmanın yeterli olmadığını işaretidirler (Weber, 2006: 182). Bu nedenle Ülken (1969: 205) millet tanımlamasını

yaparken oldukça dikkatli ve kapsayıcı olmasına özen göstererek “kültür ve gelenek birliği” olarak tanımlamıştır. Tabii ki bu tanım da bizler için millet tanımlaması noktasında yeterli değildir. Eğer koşul kültür ve gelenekten ibaret olsaydı, bu unsurlara sahip birçok toplumsal grubun millet haline gelmesi gerekirdi. Oysa belirli gruplar millet haline gelirken bazılarının millet haline gelememesinde ortak toprak, tarih gibi unsurlar da gereklidir (Hobsbawn, 1995: 19). Tüm bu yaklaşımlara ayrıca savaşın milletlerin oluşumuna etkisini de katmalıyız. Bu duruma Howard şu şekilde izah etmiştir (Huntington: 2004: 28-29):

“Hiçbir ulus, sözcüğün gerçek anlamıyla, savaş olmaksızın doğamazdı. Bilinçli hiçbir topluluk askeri bir sürtüşme ya da tehdit olmadan dünya sahnesinde yeni ve bağımsız bir oyuncu olarak boy gösteremezdi. Halklar kendilerini farklı dil, din, tarih ya da konuma sahip diğer gruplardan ayırtırmak için verdikleri savaşlarla ulusal kimlik duygularını geliştirdiler.”

Milletlerin doğası üzerine yapılan ilgili çalışmalara baktığımızda; Benedich Anderson (2014), “Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması”, J. A. Armstrong (2018), “Milliyetçilikten Önce Milletler”, Ernest Gellner (1992), “Uluslar ve Ulusçuluk”, Anthony D. Smith (1994-2002), yayın sırasına göre “Milli Kimlik” ve “Ulusların Etnik Kökeni” adlı çalışmalar genel olarak "Millet nedir?" sorusunu yanıtlamaktadır. Anderson’a göre (2014: 20) “Ulus hayal edilmiş bir siyasal topluluktur, Kendisine aynı zamanda hem egemenlik hem de sınırlılık içkin olacak şekilde hayal edilmiş bir cemaattir. Hayal edilmiştir, çünkü en küçük ulusun üyeleri bile diğer üyeleri tanımayacak, onlarla tanışmayacak, çoğu hakkında hiçbir şey işitmeyecektir ama yine de her birinin zihninde toplumlarının hayali yaşamaya devam eder.” Fakat “hayali” ifadesiyle kastedilen “icat edilmiş” değildir. Hayali ifadesinin manası, bir milletin üyelerinin, tanımadığı ve hiç karşılaşmadığı diğer yurttaşlarla birlikte zihinlerinde bir millet imgesinin yaşamasıdır (Eriksen, 2002: 153). Anderson (2014: 21-22) ulusun hayal ediliş şeklinin üç özelliğine değinir. Bunlar; “Ulus sınırlı olarak hayal edilir”. “Hiçbir ulus kendisini küresel ölçekte kapsayıcı olarak görmez, kendi sınırlarının ötesinde başka ulusların olduğunu bilir”. Son olarak ise “Uluslar egemen devletlerdir ve ulus, bir topluluk, bir cemaat olarak hayal edilir”.

Gellner (1992: 104-105) milletlerin irade ve kültürünün siyasal birimlerle birleşmesi neticesinde ancak milliyetçilik çağı bağlamında tanımlanabileceğini belirtmiştir. Eriksen

(2002: 154) aralarındaki farka rağmen, Anderson'un perspektifi Gellner'inki ile paralel olduğunu, her ikisinde de ulusların kültürel grup ile devlet arasında bir bağ kurmaya çalışan ideolojik yapılar olduğunu ve soyut topluluklar yarattıklarını belirtir. Weber de (2006: 185; 2012: 519) bu noktada ulusun tanımını kültürel grup ve devlet arasındaki bağa örnek vererek yapmaktadır:

“"Ulus" kavramı "halk" kavramıyla- etnik anlamda- belirgin bir şekilde ortak olduğu hissedilen ne varsa ortak soydan kaynaklanması gerektiği şeklinde belirsiz bir çağrışımı paylaşır. Tabii ki, gerçekte kendilerini aynı ulusun üyeleri sayan insanlar ortak soyla çoğu zaman, farklı ve düşman uluslara ait insanlardan çok daha az ilişkilidir. Ulus farklılıkları ortak soyla yakından ilişkili gruplar arasında bile var olabilir. Bunun nedeni sadece, Sırlar ve Hırvatlar örneğinde olduğu gibi, farklı dini inançlara sahip olmalarıdır. Ortak ulus inancının ve sonuçta ortaya çıkan sosyal eylemin somut nedenleri büyük oranda farklılık gösterir...Görünen o ki, birden fazla anlam taşıyan ve hiçbir ortak nesne barındırmayan "millet" terimi siyaset alanına aittir. Öyleyse millet kavramı şu şekilde tanımlanabilir: Bir millet kendini devleti içinde açıkça gösterebilecek ve bu yüzden de genellikle kendi devletini kurmak isteyecek olan bir toplumdur.”

Görüldüğü üzere, milletin tanımı konusunda tek bir uzlaşma bulunmamakta, farklı tarihsel ve kültürel bağlamlarda kavram farklı biçimlerde inşa edilmektedir. Nitekim Huntington (2004: 27,30) kimliğin atfedilen, kültürel, bölgesel, politik, ekonomik ve sosyal boyutlarından kırk sekiz kaynak saymış fakat bu kaynaklar arasında ulus kimliğine yer vermemiştir. Bunun nedeni ulus kimliğinin söz konusu kaynaklardan beslenerek oluşuyor olmasıdır. Ulus kimliği çoğu zaman bölgesel bir öge, bir ya da daha fazla ırk ve etnik, kültürel boyutta dil ve dini kapsamına alabilir. Bu koşullar da kavramın tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Tanımlaması zor olsa da genel hatları oldukça belirgin bir sosyal olgu olarak hem uluslararası hem de toplumsal süreçleri şekillendirmektedir.

Farklı kaynaklarla sosyal ve kolektif bir kimlik olarak inşa edilen milletlere yönelik aidiyet de ancak kendine özgü bir duygu aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu duygu milliyetçiliktir. Sosyal duygulardan biri olan “Milliyet duygusu” yani “milliyetçilik”, bir millete mensup fertlerin milli tarihlerine, milletlerinin mazideki hem parlak başarıları hem de felaket ve ızdıraplarına karşı derin bir ruhi bağlılık ve hürmet hissi şeklinde tecelli

eder (Arsal, 2022: 96). Dolayısıyla millet kimliklerine yönelik değerlendirmelerde milliyetçi olmak veya olmamak, yani milliyet duygusunun yoğunluğu millet kimliklerine yönelik algıyı etkilemesi mümkün olan faktörlerden biridir. Nitekim son iki yüz yıl içinde yaşanan gelişmeleri anlayabilmek için “millet” kavramı ve bu kavramdan türeyen milliyetçilik kavramını anlamak gereklidir (Hobsbawn, 1995: 14). Uluslar/milletler, Batı’da modernleşmeye paralel olarak akılcılaşıma ve bürokratikleşme süreciyle cereyan eden toplumsallaşmayla ortaya çıkmıştır (Schnapper, 2005: 92).

Milletin ortaya çıkışı kadar milliyetçiliğin ortaya çıkışında da görüş farklılıkları vardır. Gellner (1992: 109) milliyetçilik milletlerin bir ürünü olmadığını, aksine milletleri meydana getirenin milliyetçilik olduğunu dile getirmiştir. Milliyetçiliğin milletlerin ortaya çıkmasını sağladığı görüşü kapsamında suni olarak inşa edilen milletler örnek verilebilir. Örneğin ABD, Brezilya, Endonezya ve İsrail inşa edilen ve kendilerini büyüten bir milliyetçiliğe sahip milletlerdir. Suni olarak inşa edilmiş olmaları, çeşitli tarihsel, etnik ve dini zenginliklere atıf yapılarak gerçekleşirken Leowenberg’in üzerinde durduğu bir unsur önemlidir: "Bu milletleri oluşturmak için, genellikle görkemli olarak, ancak bazen zarar verici şekilde, yeni yaratılan millet içindeki küçük birimleri (alt-milletler, örneğin etnik gruplar) bastıran bir geçmiş miti geliştirmek gerekmiştir" (Volkan, 1999: 36). Bu yaklaşıma karşıt görüşlere baktığımızda ise örneğin, Smith (2002: 33) ulusal duyguya on beşinci yüzyılın sonları ve on altıncı yüzyılın başlarından itibaren rastlanılırken milliyetçiliğin ancak on sekizinci yüzyıl sonunda ortaya çıktığını dile getirir. Giddens da (2008: 159) hem millet hem de milliyetçiliğin modern devletlerin özelliği olduğunu ve milletler oluşmadan milliyetçiliğinin oluşmayacağını dile getirmiştir. Türkdoğan da (1999) milliyetçiliğin milletleşme sürecinin bir ürünü olduğunu, Fransız ihtilalinden önce milliyetçiliğin varlığını kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. Günümüz açısından bakıldığında ise kendine özgü iki yaklaşımın da doğruluk payının olduğunu söyleyebiliriz. Nasıl ki her millet kendi koşuluna göre ortaya çıkış şekli tanımlanıyorsa milliyetçilik için de bu durum geçerlidir. Bazı ülkelerde öncelikle milletin ardından milliyetçiliğin ortaya çıktığı, bazı ülkelerde ise öncelikle milliyetçiliğin ortaya çıktığı yukarıda verilen örneklerde görülmektedir. Özetle, ilk milliyetçiliğin ortaya çıkışı millet oluşumuyla gerçekleşmişken sonraki süreçte öncelikle milliyetçiliğin ateşlenmesi neticesinde ortaya milletlerin çıktığını söylemek mümkündür.

Milletlerin hayal edilmiş ve suni bir kimlik olarak inşası temelde aidiyet duygusuna ihtiyaç duymaktadır. Bir milletten bahsetmek o millete aidiyet duygusuyla ilişkilidir. Aidiyet duygusunun temelini oluşturan duyguların çeşitli nesnel kaynakları vardır: Ortak siyasal anılar, dinsel inanç ve dil birliği (Schnapper, 2005: 93). Türkdogan (1999: 16) millete aidiyet bağlamında milliyetçiliği şu şekilde tanımlamıştır: “Modern anlamda milliyetçilik ne bir ırkçılık ne de bir kavimciliktir. Sadece ve sadece, duygu, düşünce ve sadakatte aynı şuuru paylaşan insanların birlikteliğidir.”

Millet kavramının özellikleri doğrultusunda günümüzde ulus devletler ve milletlerin durumu şu şekilde özetlenebilir (Somersan, 2004: 4-5):

- Ulus kavramı, genel olarak devletler tarafından bir etnik grupta özdeşleştirilmesine rağmen dünyadaki tüm etnik gruplardan sadece yüzde 4’ü bir ulus-devlete sahiptir. Yani etnik grupların yüzde 96’sı bir ulus değildir ve bağımsız bir ülkeleri yoktur.
- Çoğu etnik grup bir millet ve devlet haline gelemediği için birçok ulus-devlet farklı etnik grupları bünyesinde barındırmaktadır. Bu bağlamda homojen ulus-devlet yok denecek düzeyde azdır.
- Çoğu ulus-devlet belirli bir etnik isimle adlandırılmıştır. Çok az sayıda ülkenin isminde etnik vurgu yoktur: ABD, Yeni Zelanda, Avustralya, Kanada, Arjantin, Brezilya, Peru, Meksika gibi.

Bu çeşitlilik, millet kimliğinin diğer sosyal kimliklerden farklı olarak daha kapsayıcı ama aynı zamanda daha değişken bir yapıya sahip olmasına yol açmaktadır. Millet kimliği diğer sosyal kimliklerde olduğu gibi iç grup kayırmacılığı, iç grup-dış grup ayrımı, kalıpyargı ve önyargılarla ilişkilendirilmektedir. Hatta kimliğin beslendiği kaynaklara kıyasla ulus kimlikleri birçok unsuru ihtiva ediyor olması nedeniyle diğer kimliklere kıyasla sosyal bağlamına göre farklı şekilde gerçekleşmesi mümkündür. Örneğin, Araplarla Türler arasında bakış açısında yaşanan olumsuz bir kalıp yargı bu duruma örnek verilebilir. Çünkü Türklerin geri kalmışlığının nedenini İslamlıkta bulanlar, Araplar nedeniyle Batı’dan geri kaldığını ileri sürmüştürler. Bunun zıttı olarak Araplar ise Türk yönetimi altında kaldıkları için Batı’dan geri kaldıklarını düşünmüştürler (Berkes, 1975: 14). Dolayısıyla millet kimliği, yalnızca tarihsel ve kültürel kökenleriyle değil, günümüzdeki sosyal etkileşim biçimleriyle de şekillenen dinamik bir sosyal kimlik türüdür.

1.3. Önyargı ve Kalıpyargı

Önyargı belirli bir bireye veya toplumsal gruba karşı eksik bilgi veya başkalarından aktarılan ve kişinin doğrulamadan kullandığı bilgiler neticesinde ortaya çıkan duygular doğrultusunda yapılan değerlendirmeler, yaklaşımlar, kanaatlerdir. Önyargı literatüründe önemli bir yere sahip olan Allport (2016: 36,42) önyargıyı “Bir gruba mensup birine karşı, sadece o gruba mensup olduğu ve bu nedenle bu gruba yakıştırılan sakıncalı nitelikler taşıdığı gerekçesiyle takınılan itici ya da düşmanca tutum... bütün bir gruba ya da grubun bireysel üyelerine yönlendirilen bir düşmanlık örüntüsüdür” şeklinde tanımlamıştır. Taylor, Peplau ve Sears (2023: 182), önyargıyı insanları bireysel özelliklerinden ziyade grup üyelikleri temelinde değerlendirmenin ve bu bakımdan dış gruplar hakkında olumsuz duyguları, tutumları ve etnosantrik değerlendirmeleri de içeren bir kavram olarak tanımlamışlardır. Önyargının olumsuz bir tutum olarak karşımıza çıkışı örneğin, bireyin belirli bir durumda kişisel özelliklerinden ziyade benimsediği ideolojisi, cinsel tercihleri, dini inançları nedeniyle sevilmemesi ve istenmemesi şeklinde görülür (Greenberg vd., 2023: 350).

Önyargı tanımlarında yukarıda verilen genel yaklaşımın dışında önyargının olumlu duygu ve tutumları da içerebileceğini savunan yaklaşımlar da bulunmaktadır (Aronson vd., 2020:750). Sosyoloji sözlüğünün yazarı Marshall’da (1999: 559) önyargının önceden oluşturulmuş bir kanaat veya yanlılık olarak tanımlarken bu kanaat ve yanlılığın olumsuz olabileceği gibi olumlu da olabileceğini ifade etmiştir.

Özetle, tanımlarda önyargının genel olarak olumsuz bir tutum olarak değerlendirildiği görülmektedir. Tutumların bilgi, duygu ve davranış boyutlarından oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda, bu boyutlar çerçevesinde önyargının nasıl oluştuğunun, hangi durumlarda ortaya çıktığının ve özellikle olumsuz sonuçlara yol açan yönlerinin bilinmesi; ayrıca önyargının olumsuz tutumlardan neyi kastettiğinin ve sınırlarının net biçimde belirlenmesi önem taşımaktadır.

Allport önyargıyı tanımladıktan sonra önyargı içeren söylemin içeriğine de değinmiştir. Bir önyargı söylemi tutum veya inançları açığa çıkarması gerekmektedir. Örneğin (Allport, 2016: 42):

“Sıralamada birinci madde tutumu, ikincisi inancı açığa vurur:

1) Zencilere katlanamıyorum. 2) Zenciler pis kokar. /

1) Yahudilerle aynı apartmanda oturamam. 2) Birkaç istisna var ama genelde bütün Yahudiler birbirine oldukça benzer. /

1) Kentimde Japon asıllı Amerikalılar istemiyorum. 2) Japon asıllı Amerikalılar sinsî ve üçkâğıtçı.”

Allport’un inancı açığa çıkardığını belirttiği örnekler aynı zamanda aşağıda açıklanacak olan kalıp yargı cümleleridir. Tutum cümlelerinde ise belirli sosyal kimliklere karşı olumsuz duygunun sosyal mesafe konulmasına neden olmaktadır.

Önyargının doğasından görüldüğü üzere sosyal kimlik teorisinde önemli bir yeri olan iç grup-dış grup ayrımıyla doğrudan ilişkilidirler. Belirli bir dış grubun varlığı önyargıların oluşması için gereklidir ve Muzaffer Şerif’in (Sherif vd., 1988: 210) “Soyguncular Mağarası” adlı çalışmalarının bulgularında bu durumu şu şekilde ifade eder:

“Bulgularımız, gruplar arasındaki dostane veya düşmanca tutumları belirleyen sınırlayıcı koşulun aralarındaki işlevsel ilişkilerin doğası olduğunu göstermektedir. Gruplar, sadece bir grubun ulaşabileceği hedefler için rekabet ettiğinde, diğerinin dehşeti ve hayal kırıklığı, düşmanca eylemler ve birbirleriyle ilişkili olarak kötüleyici etiketler geliştirir. Zamanla, dış gruba yönelik aşağılayıcı kalıp yargılar ve olumsuz tutumlar belirginleşir. Bu sonuçlar, her iki grubun gözlemcileri ve diğer bireyler tarafından bağımsız olarak yapılan gözlemlere dayanmaktadır. Sosyometrik endeksler, iç grup üyeleri için arkadaşlık tercihlerinin ezici üstünlüğüne işaret etmiştir. Gruplar arası tutumların deneysel değerlendirmesi, kötücül dış gruba aşağılayıcı stereotiplerin ve iç gruba olumlu niteliklerin açık bir şekilde atfedildiğini göstermiştir. Laboratuvar tipi performans değerlendirmeleri, diğer grup üyelerine atfedilen performansı abartma ve dış grup üyelerinin performansını küçümseme eğilimini göstermiştir”

Grup aidiyeti oluştuktan sonra dış gruplara yönelik önyargılar kendiliğinden gelişmektedir ve eğer arada rekabet de varsa bu önyargı güçlenerek karşılıklı tehdit algısını ve düşmanlığı körüklemektedir. Statüsü daha yüksek olan veya baskın olan gruplar bu konumlarını korumak, statüleri daha düşük olan gruplar ise dezavantajlı konumlarından kurtulmak amacıyla hareket etmeleri önyargıyı besleyen sosyal süreçtir

(Taylor vd., 2023: 187). Fakat bu süreç sonunda önyargılar masum insanlara karşı dehşet verici şiddet eylemlerine yol açması da mümkündür (Greenberg vd., 2023: 352). Önyargılar dış grubu insan dışı, insandan aşağı bir konuma getirdiğinde ise dış gruba karşı duyulan düşmanlık Hogg ve Vaughan'ın ifadesiyle “bir böceği ezmekten farklı olmaz” (2021: 358). Yahut “dış gruplar, günah keçisi haline gelerek, önyargılı kişilerin duygularıyla bezenirler; şamar oğlanına dönüşüp olumsuzlukları yüklenirler” (Bilgin, 2007: 223).

Olumsuz duygu ve yönelimlere karşılık gelmekle birlikte önyargıların olumlu olabileceğini de göz önünde bulundurduğumuzda Fiske, Xu, Cuddy ve Glick (1999) dört farklı önyargı türü tanımlamıştır. Bunlar; hayranlık, küçümseme, paternalizm (korucu tutum) ve kıskançlıktır. Bu farklı önyargı türleri dış grubun sıcaklığı ve yeterliliğine ilişkin algıya dayalı olarak oluşmaktadır. Önyargının bu şekilde dört türe ayrılması daha sonra Kalıpyargı İçeriği Modelinde karşımıza çıkacaktır. Fakat burada dile getirilen “hayranlık” ve “paternalizm” duygu temelli önyargılar olumlu tutumlara referans olabileceğini bize göstermektedir. Nitekim Greenwald ve Pettigrew (2014) olumlu algılanan gruplara yönelik kayırmacılığın, olumsuz algılanan gruplara yönelik düşmanlıktan daha fazla ayrımcılığa yol açtığını ileri sürmüştür.

Önyargı kavramı kadar önemli olan diğer kavram ise kalıp yargılardır. Amerikan Psikoloji Derneği'ne göre önyargı ile kalıpyargı arasındaki farklara bakıldığında her ikisinde de tutumların bilişsel ve duygusal öğelerini barındırmasına rağmen önyargılar beynin duygusal kısmıyla ilişkili görüşler veya hisler, kalıp yargılar ise bilişsel işleve sahip inançlar olarak kendisini gösterir (Taylor vd., 2023: 182; Janzekovic, 2024).

Kalıp yargılar (steretipler) belirli bir grupta bulunduğu inanılan kişisel özelliklerdir (Myers, 2021: 309). Bir anlamda kalıp yargılar gruplara bireysel kimlik özellikleri ile yaklaşımı ifade eder. Kişisel kimlikle ilişkili olabilecek tembel, kirli, çalışkan gibi birtakım nitelendirmelerin gruplar özelinde genelleştirilmesiyle kalıp yargılar oluşur. Ayrıca kalıp yargılar toplumsal değerlere gönderme yapan aşırı genellenmiş inançlara dönüşür. Örneğin, “Afro-Amerikalılar saldırgandır”, “Yahudiler cimridir”, “Latinler tembeldir” ve benzeri yargılar kalıp yargılara örnek verilebilir (Greenberg vd., 2023: 352).

Kalıp yargılar herhangi bir sosyal gruba karşı oluşabilir ve dini, etnik, ırksal, cinsel, sınıfsal vb. insanların kategorilerini basitleştirir, düşmanlığı ise haklı gösterir. Kitle

iletişim araçları ise kalıp yargı ve önyargıları tekrar edip yayarak canlı kalmalarını sağlar (Allport, 2016: 243). Bu nedenle Aronson ve arkadaşları (2020: 752) kalıp yargılar bir kere oluştuktan sonra yeni bilgilerin ışığında değişmeye karşı direndiğini belirtmiştir. Bazı çalışmaların bulguları da bu görüşü desteklemektedir. Örneğin, cinsiyet kalıp yargıları üzerine 1983-2014 yılları arasını kapsayan bir çalışmaya göre geleneksel olmayan bazı alanlar dışında cinsiyetçi kalıp yargıların dayanıklı olduğu, cinsiyet kalıplarının toplumda oldukça derine işlediği sonucuna ulaşılmıştır (Haines, Deaux ve Lofaro: 2016).

Kalıp yargıların değişip değişmediği üzerine yapılan dikkat çekici bir diğer çalışma ise 1800-1999 yılları arasında İngilizce Google Kitaplar'daki 850 milyar kelimedenden kelime kombinasyonları kullanılarak (Siyah, Beyaz, Asyalı, İrlandalı, Hispanik, Yerli Amerikalı, Erkek, Kadın, Yaşlı, Genç, şişman, Zayıf, Zengin, Fakir) kelimeleri için kalıp yargıların tarihsel süreç içerindeki değişimi incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre sosyal grup kalıp yargılarının 200 yıl boyunca bile benzer içeriğin bir kısmını koruduğu ve kalıp yargıların anlamsal içeriğinde zaman içinde kademeli değişimler olduğu, yakın on yıllarda uzak on yıllara göre daha fazla benzer kelime bulunduğu görülmüştür (Charlesworth, Caliskan ve Banaji, 2022).

Allport (2016: 246-247) ise Almanlar, İngilizler, Yahudiler, Zenciler, Türkler, Japonlar, Çinliler, Amerikalılar ve İrlandalılar hakkında en belirgin özelliklerin sıralanmasının istendiği bir çalışmayı örnek verir. 1932 yapılan araştırma 1950 yılında tekrarlanır. Örneğin Türkleri 1932 yılında öğrencilerin %47'si acımasız olarak değerlendirirken 1950 yılında ise bu oran %12'ye düşmüştür. Aradan geçen süre içinde Türklerin acımasız insanlar olduğuna yönelik kalıp yargının önemli ölçüde zayıfladığı görülmektedir. Nitekim Sherif de "tarihte ABD-Japonya, Hindistan-Çin ilişkileriyle rneklenebileceği gibi, kalıp yargılar zaman içinde değişebilirler. Örneğin, iki ülke arasındaki ilişkiler gerginleştiğinde ülkelerin birbirine ilişkin kalıp yargıları olumsuzlaşmış, ilişkiler düzeldiğinde kalıp yargılar olumluya dönmüştür" ifadesiyle kalıp yargıların zamanla değişebildiğini vurgulamıştır (Hortaçsu, 2023: 561). Sosyal dinamiklere bağlı olarak kalıp yargıların toplumsal menfaatler doğrultusunda değişebildiğine dair bir diğer örnek ise Klineberg'in ABD tarihinin farklı dönemlerinde Amerikalıların Çinliler hakkında değişen kalıp yargılarıyla ilgilidir. Çinli işgücüne talep olduğuunda yani Çinlilere ihtiyaç olduğuunda, Çinliler hakkında olumlu sözlü resimler dergiler ve gazetelerde yayınlanmış,

“tutumlu”, “ayık”, “zararsız” ve “en değerli” evlat edinilmiş vatandaşlar olarak tanımlanmışlardır. 1860’larda, diğer gruplar pozisyonları için Çinlilerle güçlü bir şekilde rekabet etmeye başladığında, Çinliler hakkındaki tanımlamalar olumsuz yönde radikal bir değişime uğramaya başlamış, Çinliler artık “asimile edilemeyen”, “aşağılanmış”, “köle gibi davranan” vb. “ayrı bir halk” olarak resmedilmiştir (Sherif vd., 1988: 135).

Tüm kimlik türlerinde olduğu gibi Millet kimliklerine karşı önyargı ve kalıp yargıların olması oldukça doğaldır. Millet kimliklerinin çoğu sosyal kimlikten daha kapsayıcı ve daha küresel bir ölçekte temsil kabiliyetinin olması bu ihtimali arttırdığı da söylenebilir. Aynı zamanda bireylerde millet kimliği iç grubuna duyulan aidiyet (kişinin millete duyduğu aidiyet ve gurur), hangi milletle karşı dış grup önyargısına sahip olacağı noktasında belirleyicidir (Bauer ve Hannover, 2020:811). Yalnızca belirli bir millete aidiyet ile önyargı ve kalıpyargıların kazanılabilir olması nedeniyle çoğu grup üyesi hiç görmediği ve karşılaşmadığı milletlere karşı olumsuz bir tutum sergileyebilir. Bu durumu Allport’un (2016: 36) verdiği örnek şöyledir:

“Kimi zaman, kötü düşünen kişinin yargısını dayandıracağı ilk elden deneyimi yoktur. Birkaç yıl önce çoğu Amerikalı, Türkler hakkında son derece kötü düşünüyordu ama çok azı bir Türk tanıdı, Türkleri gören kimseyi de tanııyorlardı. Mesnetleri Ermeni katliamları ve destansı haçlı seferleri hakkında duyduklarına dayanıyordu. Böyle bir kanıta dayanarak bir ulusun bütün üyelerini mahkûm etmeye kalkışıyorlardı.”

Tarihsel temaslar, savaşlar, göçler ve uluslararası ilişkiler öteki milletlere yönelik önyargı ve kalıpyargıların oluşumuna katkıda bulunurlar. Ülkelerine yönelik göçler sonrasında Amerikalılar Çinlilere yönelik güvenilmez, tehdit edici ve daha az ahlaklı olarak milliyet temelli önyargılara sahip oldukları belirlenmiştir (He ve Xie, 2022). Türkiye’de de benzer şekilde Çin kültürünün eleştirildiği ve Çinlilerin ötekileştirildiği belirlenmiştir (Tunçer, 2020). Türkiye’de Çinli göçmenler olmasa da toplumsal hafızada tarihte yaşanan temasların bu durumun nedeni olması mümkündür. Benzer şekilde Türklere karşı da önyargılar yer almaktadır. Avrupa’da Türkler tarihsel bir önyargı olarak Hristiyanlık dininin düşmanı, Avrupa’nın acımasız düşmanı, kaba, ahlaksız vb. şekilde değerlendirildiği, Almanya’ya Türk işçi göçleriyle birlikte tarihsel önyargılara “laftan anlamaz”, “Türk kafası” gibi yeni söylemlerin eklendiği görülmektedir. Nitekim bu tür olumsuz değerlendirmeler Türkiye’nin Avrupa’daki temsilini ve Avrupa Birliği’ne giriş

sürecini de olumsuz yönde etkilemektedir (Mora, 2011). Her ne kadar önyargılar verilen örneklerdeki gibi olumsuz tutum içerse de Herder (1969) milletler için önyargının olumlu işlevlerinin olduğunu dile getirir (akt.Larrain, 1995: 46):

“Eğer özel ulusal eğilimlerin gelişmesi, ulusal mutluluğun özel biçimlerine doğru evrilirse, uluslar arasındaki mesafe çok büyür ve önyargılar oluşmaya başlar. Mısırlılar çobanlık ve göçebelikten nefret ederler ve hafifmeşrep Yunanlıları adam yerine koymazlar. İki ulusun mutluluk alanları ve eğilimleri çatıştığında benzer önyargılar, kof inanışlar ve dar milliyetçilik ortaya çıkar. Fakat önyargı yerinde ve zamanında ortaya çıktığında iyi bir şeydir, çünkü mutluluğun kaynağı olabilir. Ulusların merkezde birleşmeye doğru eğilim göstermelerine, köklerine daha sıkı sarılmalarına, kendi türlerini geliştirmelerine yol açar”

İç grup üyelerinin dış grup üyelerine yönelik değerlendirmeleri hem o gruba karşı duyulan duygular hem de bilişsel faktörleri içermesi nedeniyle oldukça karmaşık ve dinamik bir özelliğe sahiptir. Her sosyal kimlik gibi millet kimliklerine mensup bireyler diğer milletlere yönelik değerlendirmelerde bulunur ve bu değerlendirmeler üyesi olduğu milletin kültürel özellikleriyle, öteki milletin kültürel özellikleriyle, tarihiyle ve siyaset, ekonomi gibi birçok toplumsal faktörle doğrudan ilişkilidir. Bu doğrultuda toplumsal yaşamda öteki kimliklerin nasıl algılandığı ve konumlandığını açıklamada Sosyal Kimlik Teorisi, Kalıpyargı içeriği modeli ve Bütünleşik Tehdit Teorisi bizlere rehber olmaktadır.

1.3.1. Sosyal Kimlik Teorisi

Teorinin temel yaklaşımı, bireyin ait olduğu ve kendini ait hissettiği bir sosyal kategorinin (örneğin milliyet, siyasi aidiyet ya da taraftarı olduğu bir spor takımı), bireyin kimliğini belirlemede temel bir rol oynadığıdır. Bu doğrultuda, birey söz konusu kategorinin ayırt edici özellikleri üzerinden kendini tanımlar. Bu tanımlama, benlik kavramının bir parçası olan bir öz-tanımlamadır (Hogg, Terry ve White, 1995: 260). Bir kişinin kendisini tanımlamak için kullandığı sosyal kimliklerin toplamı, onun sosyal kimliğidir (Turner, 1982: 18).

Sosyal kimlik teorisi insan davranışlarını, uyumsuzlukları ve çatışmaları, açıklamak için işlevseldir. Çeşitliliği ihtiva eden kimlik kavramını merkeze alarak gruplar arası ilişkileri,

aidiyet duygusunu ve grup içi kimliğinin gelişimini ve gruplara aidiyet duygusunu, grupların kendileri dışında kalan gruplara yani dış gruplara karşı davranışları ve bu bağlamda ortaya çıkan gruplararası ilişkileri açıklamak için geliştirilen bir teoridir (Tajfel, 1970: 96). Başka bir ifadeyle sosyal kimlik teorisi, grup kimliği rolüne ve davranışın gruplar arası yönlerine (örneğin, uyum, kolektif eylem, stereotipleme, grup dayanışması, etnosantrizme) odaklanarak, gruplar arası ilişkiler ve grup süreçleriyle ilgilenir. Sosyal kimlik teorisi bireysel sosyal davranışı açıklamakta sosyal yapının dinamik özelliklerine bağlanır (Hogg, Terry, White, 1995: 266). Kuramın üzerinde durduğu nokta, insanların tutumlarının, ait oldukları grupların fikir ve davranışlarından etkilenmesidir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2023: 263). Bu teoriyi ortaya atan Tajfel sosyal kimliklerin toplumsal yaşamdaki önemini ve hatta ne düzeyde hayati olduğunu yaşayarak öğrenmiş bir araştırmacıdır.

“Almanlar Tajfel’in hangi sosyal gruba ait olduğunu bilmek istiyordu. Fransız mıydı? Yoksa Fransız Yahudi’si mi? Yoksa başka bir yerden gelmiş bir Yahudi mi? Naziler her ne kadar Yahudileri insandan aşağı görüyor iseler de Yahudi türleri arasında da ayırım yapıyorlardı; tıpkı şarap düşkünlerinin aynı tür şarabın farklı yerlerde üretilmiş olanları arasında ayırım yapması gibi. Fransız olmak düşman muamelesi görmek anlamına geliyordu. Fransız Yahudi’si olmak hayvan muamelesi görmek, Polonya Yahudi’si olmak ise hızlı ve kesin bir ölüm demekti. Onu esir alan Almanlarla kişisel ilişkisinin özellikleri ve niteliği ne olursa olsun, daha sonra kendisinin belirttiği üzere, eğer kimliğini ortaya çıkarsa bu durum bir Polonya Yahudi’si olarak sınıflandırılmasına neden olacak; dolayısıyla kaderini belirleyecekti. Fakat yalan söylemek de tehlikeliydi. Böylece Tajfel damgalanma menüsünden ara yemeği seçti: İzleyen dört yılı bir Fransız Yahudi’siymiş gibi yaparak geçirdi.” (Mlodinow, 2020: 203)

Din, ırk, millet gibi sosyal kimlikler bir savaş esnasında kişinin hayatta kalıp kalamayacağı hususunda etkisi olabileceği gibi kimliğe iktisadi yaklaşımla bağdaştıran Akerlof ve Krenton’a göre (2016) iş gücü piyasasında kimlerin yer alması gerektiği, kimlerin çalışan olarak tercih edileceği gibi konularda da etkilidir. Sosyal yaşam üzerinde bu denli etkisi olan sosyal kimlik teorisi, sosyal kimlik kavramı başta olmak üzere birtakım özellikleri barındıran kavramlar üzerine inşa edilmiştir. Bunlar;

kategorizasyon/sınıflandırma (kendini sınıflandırma ve sosyal sınıflandırma), abartma etkisi, iç grup kayırmacılığı, sosyal karşılaştırmadır.

Teorinin ana kavramı sosyal kimliktir. Bu doğrultuda benlik kavramı, kendine özgü özellikleri (örn. bedensel özellikler, yetenekler, psikolojik özellikler, ilgi alanları) kapsayan kişisel bir kimlik ve belirgin grup sınıflandırmalarını kapsayan bir sosyal kimlikten oluşur. Sosyal kimlik is bir insan topluluğuyla birlik olma veya ona ait olma algısıdır (Ashfordh ve Mael, 1989:21). Örneğin bir erkeğin kendisini “ben bir Müslümanım, ben bir Türküm” şeklinde tanımlaması, kişinin kendisini bir grubun üyesi olarak algıladığının göstergesidir.

Sosyal kimliklerde temel kavramlardan biri sınıflandırmadır. Turner ve meslektaşları benlik ve diğerlerinin bireysel düzeydeki kavramlarından ziyade grup düzeyindeki kavramlarını destekleyen bilişsel süreçleri ayrıntılı olarak ele alarak öz-kategorizasyon/sınıflandırma teorisini ortaya atmışlardır. Bu teori, sosyal kategorizasyonların farklı (iç içe geçmiş) kapsayıcılık veya soyutlama düzeylerinde (örneğin, Londralı, İngiliz vatandaşı, Avrupalı) yapılabileceği ve aynı bireyin farklı (kesişen) kriterlere (örneğin, kadın, Alman, psikolog olarak) dayanarak birden fazla kategoriye dahil edilebileceği gerçeğine daha açık bir şekilde odaklanır (Ellemers ve Haslam, 2012: 388). Sınıflandırmayla birlikte, kendilerini olumlu yönde değerlendirmeye eğilimli olan bireyler, kendilerini bir grubun üyesi olarak tanımladıklarında, sınıflandırma nedeniyle o grubu da olumlu bir şekilde değerlendirmeye başlarlar. Çünkü bireyler kendileri için ancak olumlu olmasını istedikleri sosyal kimliklerin arayışı içindedirler (Turner vd., 1987: 30). Bireyler hem kendilerini hem de başkalarını sosyal grupları referans alarak sınıflandırır. Böylece toplumdaki yerlerini tanımlar ve sınıflandırma neticesinde aidiyet duygusuyla içselleştirdikleri sosyal gruplara bağlı sosyal kimlikler edinmiş olurlar (Turner ve Reynolds, 2012: 402). Başka bir ifadeyle sınıflandırma süreciyle birlikte bireyler, üyesi olarak algıladıkları grupla kendilerini özdeşleştirir ve sonunda grup aidiyetleriyle sosyal kimlikleri oluşur. Teorinin varsayımları ise aşağıdaki gibidir (Turner, 1985: 94-95).

- Benlik, farklı benlik kategorileri açısından bilişsel olarak temsil edilir. Bunlar, kişisel kimlik kategorizasyonundan (örn. "Ben, Ali") kapsayıcı sosyal kimlik kategorizasyonlara (örn. "Biz Türkler") kadar uzanır.

- Bireylerin kendilerini belirli bir sosyal kategoriye tanımlamaları, bu kategori içindeki bireyler arasındaki farkların, diğer gruplarla olan farklara kıyasla daha az algılanmasına bağlıdır. Örneğin, bir kişi kendini "Hollandalı" olarak tanımlamaya, Hollandalılar arasındaki benzerlikleri Belçikalılar veya Almanlarla olan farklardan daha belirgin gördüğü ölçüde daha yatkın olacaktır.
- Bir bireyin belirli bir sosyal kategoriye temsil etme ve o kategoriye özdeşleşme kapasitesinin, o birey ile aynı kategoriye ait diğer üyeler arasındaki farkların, diğer kategorilere ait bireylerle olan farklardan daha az olması durumunda arttığı anlamına gelir. Başka bir ifadeyle bir kişinin, belirli bir sosyal kategoriye ne ölçüde temsil edebileceği, o kategoriye ait diğer bireylerle olan benzerliğine bağlıdır.
- Bireylerin belirli bir benlik kategorisine yönelmesi, o grubun üyeleri arasındaki benzerliklerin ve diğer gruplarla olan farkların daha belirgin algılanmasına neden olur. Bu algı, bireylerin aynı grup içindeki diğer üyelerle kolay özdeşleşebileceğini ve onların yerine düşünülebileceğini gösterir.

Yukarıda ifade edilen varsayımlara ilaveten yapılan araştırmalar göstermiştir ki insanlara rastgele dayatılan sosyal sınıflandırmalarda bile iç gruba karşı olumlu tutumların geliştiği, dış gruba karşı etnosantrik önyargıların olduğu görülmüştür (Turner vd., 1987: 28). Sosyal kimliklerin sınıflandırmayla gerçekleşmesi nedeniyle Doise, sınıflandırma sürecinin özelliklerini ilişkin birtakım çıkarımlarda bulunmuştur. Doise'un sınıflandırmayla oluşan farklılaştırma sürecinin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır (Deschamps, 1984:548):

- Sosyal gerçekliğin belirli boyutlarındaki farklılaşma, bu gerçekliğin diğer boyutlarıyla kurduğu ilişkiler doğrultusunda ortaya çıkar; yani sınıflandırma sürecinde belirli algısal ayrımlar diğer algısal ayrımlarla bağlantılı olarak yapılandırılır.
- Sınıfsal farklılaşma, yalnızca bilişsel düzeyde kalmaz; aynı zamanda davranışsal, değerlendirmeye dayalı ve temsili düzeylerdeki ayrımları da beraberinde getirir.
- Sınıfsal farklılaşma, yalnızca davranış, değerlendirme ve temsil alanları arasında değil; her bir alanın kendi içsel dinamikleri içerisinde de gözlemlenebilir. Dolayısıyla, bir alandaki farklılaşma, diğer bir alan üzerinden temsil edilebilir ya da onunla ilişkili olarak açıklanabilir.

- Davranışsal, değerlendirici veya temsili düzeylerden herhangi birinde meydana gelen bir ayrım, çoğu zaman diğer düzeylerde de paralel bir farklılaşmanın oluşmasına zemin hazırlar.
- Davranışsal düzeydeki ayrışmalar, değerlendirici ve temsili düzeylerdeki farklılaşmalar üzerinde daha belirleyici ve yönlendirici bir etkiye sahiptir.
- Birden fazla birey tarafından paylaşılan ortak sosyal etkenler yoluyla ortaya çıkan farklılaşmalar, bireysel düzeydeki ayrışmaları toplumsal düzeydeki yapılarla ilişkilendirir. Bu bağlamda, sınıfsal farklılaşma; bireysel eylemleri, değer atfı süreçlerini ve gruplar arası temsilleri kapsayacak şekilde kolektif pratiklerle ilişkilendiren bir sosyal psikolojik mekanizma olarak tanımlanabilir.

Sosyal kimlik teorisinde sıkça adı geçen grup kavramı sosyal kimlikler için hayatidir. Çünkü sosyal kimlikler sosyal grupların tanınma şeklidir. Her sosyal grup sosyal kimlikler aracılığıyla bilinir. Tajfel'in ifadesiyle (1982: 3) "Sosyal kimlik, bireylerin bir sosyal gruba üyeliğine dair bilgilerine ve bu üyeliğe atfettikleri değer ve duygulara ilişkin bilgisidir." Böylece sosyal kimliklerle sosyal gruplar bir paranın iki yüzü gibi bütündürler. Bir arada değerlendirildiğinde sosyal kimlikler grup kimliğiyle iç içedir. Grup kimliği üzerine literatürün öne sürdüğü özellikler şöyledir (Ashforth ve Mael, 1989: 25-26):

- Kimlik, belirli davranışlar veya duygusal durumlarla mutlaka ilişkili olmayan algısal bir bilişsel yapı olarak görülmektedir. Kimlik belirlemek için, bireyin grubun hedeflerine yönelik çaba harcaması gerekmez; bunun yerine, bireyin kendisini yalnızca psikolojik olarak grubun kaderiyle iç içe geçmiş olarak algılaması yeterlidir.
- Sosyal/grup kimliği, grubun başarılarını ve başarısızlıklarını kişisel olarak deneyimlemek olarak görülmektedir.
- Bir grupla özdeşleşme, bir kişiyle (örneğin, kişinin babası, futbol kahramanı) veya karşılıklı bir rol ilişkisiyle (örneğin, karı-koca, doktor-hasta) özdeşleşmeye benzer, çünkü kişi kendini kısmen bir sosyal referans açısından tanımlar.

Sosyal kimlik teorisine göre öteki gruplar, bireylerin mensubu oldukları grupları değerlendirmeleri için bir temel oluşturur. Grup üyeleri mensubu olduğu grubun konumunu öteki gruplarla sosyal karşılaştırma (iç grup-dış grup karşılaştırması) yaparak belirler (Demirtaş, 2003:129-130; Demirtaş Mardan, 2012: 76). Her grubun tanımlaması

ve değerlendirmesi diğer gruplara üye kişiler tarafından yapılır. Sosyal karşılaştırma süreci boyunca, kendine benzeyen kişiler benlikle birlikte sınıflandırılır ve iç grup olarak etiketlenir; kendinden farklı olan kişiler ise dış grup olarak sınıflandırılır (Turner vd. 1987:20). İç grup-dış grup olgusunun kaynağı budur. Etnik, dini, millet veya diğer kimlikler insanları kategorilere ayırırlar ve bu andan itibaren öteki etnik, dini, millet veya diğer kimliklerle iç grup-dış grup haline gelirler. Kendilerinden olmayanlara, dış gruplarla ilişkilerde ise çıkarlar ilişkilerin belirleyicisidir. Gruplararası ilişkilerin olumsuzla doğru gitmesi ve çatışmaya dönüşmesine yönelik Tajfel'in (1970: 96) görüşü şöyledir:

“Büyük veya küçük insan grupları arasındaki çatışma vakalarının çoğu, sosyal ve psikolojik nedenselliğin karmaşık bir karşılıklı bağımlılığını yansıtır. Gruplar arası çatışmaların ilk nedenlerinin ne olduğu konusunda spekülasyon yapmak çoğu zaman zor ve muhtemelen sonuçsuzdur. Dahası, gruplar arası tutum ve davranışların nesnel ve öznel belirleyicileri arasında diyalektik bir ilişki vardır. Süreç bir kez harekete geçtiğinde, baskın nedenlerin ağırlılığının sürekli olarak değişme eğiliminde olduğu amansız bir sarmalda birbirlerini güçlendirirler. Örneğin, ekonomik veya toplumsal rekabet ayrımcı davranışa yol açabilir; bu davranış daha sonra çeşitli şekillerde önyargı tutumları yaratabilir; bu tutumlar da yeni ekonomik veya toplumsal eşitersizlikler yaratan yeni ayrımcı davranış biçimlerine yol açabilir ve böylece kısır döngü devam eder”

Muzeffer şerif tarafından gerçekteşirilen “Soyguncular mağarası” isimli deneyde gruplar arası rekabet ve çıkar uyurşmazlıkları olduğunda çatışmalar artarken ortak menfaat ve hedefler olduğunda çatışmaların azaldığı belirlenmiştir (Sherif, 1988). Sosyal kimlik teorisine göre gruplarıyla güçlü bir şekilde özdeşleşen bireylerin, algılanan tehditlerden grup kimliklerini korumaya çalışırlar: “Bireyler sosyal kimliklerine yönelik bir tehdit yaşadıklarında, olumlu bir sosyal kimlik duygusunu korumak ve sürdürmek için motive olurlar” (Lee ve Ottati 1995, 612). Bu nedenle, bir yabancı grupla grubun menfaatlerini tehdit eden bir temas kurduğunda grup aidiyeti yüksek kişiler için yabancı grup üyeleri kendi grup kimlikleri için tehdit olarak algılanacaktır. Tehdit altındaki bu sosyal kimlik duygusu, grup üyelerinin grubun algılanan homojenliğini ve üstünlüğünü korumak için daha dışlayıcı olmaları için bir ortam yaratır.

Sosyal kimlik teorisinin ilişkili olduğu diğer iki kavram sosyal karşılaştırma ve iç grup kayırmacılığıdır. Bireyler üyesi oldukları sosyal kimliklerle öteki sosyal kimlikler arasında sosyal karşılaştırma gerçekleştirirken kendi sosyal kimlikleriyle ilişkili gruplarını kayırıp diğer grubu küçümseyerek yanlı bir tutum sergilerler. Bu sürece iç grup kayırmacılığı adı verilmektedir. Grup üyeleri kendi gruplarını diğer gruplara karşı üstün tutabilir ve kayırmacı davranabilir (Demirtaş, 2003:129-130; Demirtaş Mardan, 2012: 76). Grup içi kayırmacılık, basitçe grup üyelerinin kendilerini ait gördükleri ilgili grup içi grubun olumlu niteliklerini zihinsel olarak abartma ve artırma eğilimini ifade eder. Bunun aksine, grup dışı aşağılama, ilgili grup dışının olumsuz özelliklerinin abartılmasıdır ve böylece kişinin kendi grubunu da üstün gösterir. Her iki sürecin de net sonucu, grup farklılaşmasının artmasıdır (Brewer ve Brown, 1998). Örneğin, eğer feministler, erkeklerin kadınlardan daha saldırgan olduğuna inanıyorsa ve kendilerini feminist olarak kategorize ediyorlarsa erkeklerin saldırganlığını abartma eğiliminde olurlar. Tüm erkekleri, tüm kadınlardan daha saldırgan olarak görürler. Erkekler arasında saldırganlık açısından çok az fark olduğunu düşünürler. Kadınlar arasında (kendileri de dâhil olmak üzere) saldırganlık açısından çok az fark olduğunu varsayarlar (Hogg, Terry, White, 1995: 261). Dolayısıyla sosyal kimlik teorisi, insanların ayrı gruplara kategorize edildiklerinde, yüksek öz saygıya doğal bir ihtiyaçları olduğu için, grup içi önyargı üretme eğiliminde olduklarını bulmuştur. İnsanlar, diğer gruplara göre daha yüksek bir öz saygıya ulaşmanın bir yolu olarak, gruplarını aktif olarak diğer gruplardan daha iyi olarak tanımlarlar (Curley, 2009: 651)

Millet kimliklerine yönelik algının araştırıldığı bu çalışmada sosyal kimlik teorisinin bizlere yapacağı rehberlik, millet kimliklerinin ve millet kimlikleriyle birlikte adı geçen diğer sosyal kimliklerin iç grup - dış grup ayrımı, sosyal dışlama ve iç grup kayırmacılığı kapsamında nasıl algılandıklarının belirlenmesidir.

1.3.2. Kalıpyargı İçeriği Modeli

Kalıpyargı İçeriği Modeli (KİM- stereotype content model) Fiske ve arkadaşları (1999; 2002) tarafından geliştirilmiştir ve toplumsal gruplara yönelik dost-düşman kalıpyargıların içeriklerini, toplumsal yapı ile kalıpyargı arasındaki ilişkiyi, kalıpyargıların duygu ve davranışlarla bağlantılarını incelemektedir. KİM, kalıpyargıların analizi için öncelikle “sevecenlik/sıcaklık/cana yakınlık (warmth)” ve

“yetkinlik/yeterlilik (competence)” adlı kategoriler altında tasnif edilir (Fiske vd., 1999: 480). Bu iki kategori dört sıcaklık-yetkinlik kümesine ayrılır (Tablo 3) ve kalıpyargı kümelerine karşılık gelen duygular eklenmiştir. Böylece KİM, sosyal kimlik, bilişsel ve duygusal faktörlerden oluşan bir model sunmaktadır.

Modelin sevecenlik ve yetkinlik kategorileri kendi içinde yüksek ve düşük düzey olarak ayrılmaktadır. Böylece karşımıza sevecenlik ve yetkinlik kategorileri kapsamında dört küme çıkmaktadır: Düşük yetkinlik/düşük sevecenlik (DY/DS), yüksek yetkinlik/yüksek sevecenlik (YY/YS), düşük yetkinlik/yüksek sevecenlik (DY/YS), yüksek yetkinlik/düşük sevecenlik (YY/DS). Toplumsal gruplar hem sevecenliği hem de yetkinliği yüksek veya düşük düzeyde olması beklenmiştir. Fakat bazı grupların yüksek sevecenliğe ve düşük yetkinliğe sahip olması veya düşük sevecenliğe ve yüksek yetkinliğe sahip olmasına neden olan kalıp yargıların mevcudiyeti nedeniyle bu tarz kalıpyargılara “karma içerikli” kalıpyargılar ismi verilmiştir (Fiske vd., 2002: 878). Öte yandan KİM araştırmalarında katılımcılardan dış gruplara yönelik kalıpyargı içeriklerinin değerlendirilmesi istendiğinde kişisel görüşlerinden ziyade mensubu olduğu iç grubun görüşünü dile getirmeleri istenmiştir (Cuddy vd., 2009: 19; Fiske vd., 1999: 478).

İç gruplarından daha yüksek toplumsal statüye sahip ve yarışmacı olarak algılanan gruplar için yüksek yetkilik ve düşük sevecenlik değerlendirmeleri yapılırken, iç gruplarından daha düşük toplumsal statüye sahip, yarışmacı algılanmayan gruplar için düşük yetkinlik ve yüksek sevecenlik değerlendirilmeleri yapılmıştır. Öte yandan iç gruplarından statüsü yüksek olup yarışmacı algılanmayan gruplar için yüksek yetkin, yüksek sevecen değerlendirilmesi yapılmıştır. Son olarak iç gruplarından statüsü düşük olup yarışmacı olarak algılanan gruplar düşük yetkinlik ve düşük sevecen değerlendirilmesi yapılmıştır (Fiske vd., 2002: 885). Sevecenlik ve yetkinlik kategorilerinin oluşturduğu dört küme için KİM dört farklı duygusal tepkinin oluştuğunu ileri sürmektedir; hayranlık duymak, merhamet duymak, kıskanmak, aşağılamak. KİM’de yer alan dört kümenin özellikleri tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 3: Kalıpyargı İçeriği Modeli Sevecenlik ve Yetkinlik Boyutları

Yetkinlik		Düşük	Yüksek
Sevecenlik	Yüksek	Paternalist Önyargı Düşük statü, rekabetçi değil <u>Merhamet, Acıma, Sempati</u> (örn. yaşlılar, engelliler, ev hanımları)	Takdir Edici Önyargı Yüksek statü, rekabetçi değil <u>Gurur, Hayranlık</u> (örn. grup içi, yakın müttefikler)
	Düşük	Aşağılayıcı Önyargı Düşük statü, rekabetçi <u>Aşağılama, iğrenme, öfke, kızgınlık</u> (örneğin, sosyal yardım alanlar, evsizler)	Kıskanç Önyargı Yüksek statü, rekabetçi <u>Kıskançlık, Haset</u> (örn. Asyalılar, Yahudiler, zengin insanlar, feministler)

Kaynak: (Fiske vd., 2002)

- Yüksek sevecen – Yüksek Yetkinlik (YS-YY) kümesi iç gruba veya hayranlık duyulan, iç grubun menfaatleriyle örtüşen ve tehdit oluşturmayan gruplara karşı oluşan önyargıları kapsamaktadır. Hem sevecenlik hem de yetkinlikte pozitif yaklaşımın söz konusu olması nedeniyle bu kümeye karşı hissedilen önyargı takdir edici önyargı olarak tanımlanmaktadır (Fiske vd. 2002).
- Yüksek sevecen – Düşük Yetkinlik (YS-DY) kümesi iç gruptan daha dezavantajlı konuma sahip olup bulunduğu dezavantajdan sorumlu olmayan, yetenek ve becerileri kısıtlı, düşük statülü ve yardıma muhtaç olup iç gruba tehdit oluşturmamayan kişilere yönelik önyargıları kapsamaktadır. Bu tür gruplar yüksek sevecenlik kategorisinde yer alırlar ve dürüst, iyi niyetli olarak değerlendirilirler. KİM'e göre bu tür gruplara karşı acıma, merhamet duygusu baskındır ve engelliler, yaşlılar, çocuklar gibi aslında dezavantajlı gruplar bu kümede yer alır. Dezavantajlı gruplara karşı oluşan önyargı acıma duygusu ve onları koruma güdüsü nedeniyle korumacı (paternalistic) önyargı olarak tanımlanır (Fiske vd., 2002).
- Düşük sevecen – Düşük Yetkinlik (DS-DY) kümesi dilenciler, evsizler, madde bağımlıları gibi toplumun dışladığı, topluma katkısı olmadığı gibi toplumsal düzeni tehdit eden gruplara karşı duyulan önyargıları kapsamaktadır. Bu gruplar sevecen olarak görülmedikleri gibi topluma ve kendilerine bir faydaları olmamaları nedeniyle yetkinlikleri düşük olarak değerlendirilmektedirler. Dezavantajlı gruplardan farklı olarak mevcut konumlarından sorumlu tutulmaktadırlar ve bu nedenle hor görülürler ve iğrenilmeye ve suçlamaya maruz kalmaları mümkündür. (Dijker vs., 1996; Weiner, 1985) Bu nedenle KİM, düşük

statülü olmanın yanında toplumsal ve ahlaki ilkeleri ihlal eden bu kümedeki grupların ayırt edici olarak bu iki duyguyla tanımlanan küçümsemeci (contemptuous) önyargıya hedef olduğunu öngörmektedir (Cuddy ve ark., 2008; Fiske vd., 2002). Sadece en uç dış gruplar, düşük-düşük, utanmazca hoşnutsuzluk ve saygısızlık görür: Ne sıcak ne de yetenekli olarak basmakalıplaşmış gruplar, algılanan ahlaki ihlallere ve bu grupların iddiaya göre kendilerinin neden olduğu olumsuz sonuçlara dayalı en kötü önyargı türünü -iğrenme ve hor görme- ortaya çıkarır. İğrenme, SCM tarafından tahmin edilen duygular arasında benzersizdir çünkü insanları veya insan olmayanları hedef alabilir ve insanları işlevsel olarak nesnelerle eşdeğer hale getirir (Harris ve Fiske, 2006: 848).

- Düşük sevecen – Yüksek yetkinlik (DS-YY) kümesinde yer alan gruplar başarı, yetenekli olmalarıyla ön plana çıkan fakat başkalarıyla ilişkide bencil ve çıkarıcı olmaları nedeniyle ahlaki yoksunluk içinde olan zenginler, iş insanları vb. gruplardır. (Fiske vd., 2002).

KİM'in iki kategoriden oluşan yapısı Leach ve arkadaşları tarafından yaptıkları çalışmada (2007) sıcaklık/sevecenlik boyutunun iki ayrı yönü kapsadığı öne sürülmüştür. Bunlar; iş birliği ve başkalarıyla bağ kurma ile ilgili olarak “sosyallik” (örn. iyi huylu, mutlu, sıcakkanlı, sosyal), sosyal hedeflerin algılanan doğruluğuna atıfla ilgili olarak “ahlak” (örn. dürüst, samimi)’tir. Ayrıca Leach vd. (2007) ahlak ve sosyallik boyutunun grup düzeyinde farklılık gösterebildiğini belirtmiştir. Örneğin grup içi değerlendirmelerde ahlak olgusu sosyallik ve yeterlilikten daha ön plana çıkmaktadır.

Ahlak ve sosyallik Leach vd. tarafından önerilen kalıpyargı modelinde sıcaklığı oluşturan bileşenler olsa da iki boyut bir bütünü temsil etmemektedir. Başka bir ifadeyle sosyal olmakla ahlaklı olmak arasında doğrudan ilişkinin olması beklenmemektedir. Çünkü kimi gruplarda sosyal olup ahlak yoksunluğu gözlenebilir, bunun tam tersi de mümkündür. Bu nedenle sosyallik ve ahlak olguları her toplumsal grup özelinde ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir (Leach vd. 2007:235; Leach vd., 2008: 1168). Örneğin, Ruslar Yahudileri akıllı fakat güvenilmez olarak kalıp yargılamışlardır. Çeçenleri ise terörle ilişkili olarak güvenilmez olarak kalıp yargıladığı belirtilmiştir (Leach vd., 2008: 1173).

Brambilla ve arkadaşları (2011; 2012; 2013; 2017; 2021) ahlak ve sosyalliği bağımsız birer değişken olarak değerlendirmişlerdir. Başkaları hakkında bilgi toplamada ahlak, sosyallik ve yeterliğin farklı roller oynadığını ileri sürmüştürler. Yapılan araştırmalarda

(Brambilla vd., 2011: 138; 2012: 161) ahlak hakkındaki bilgilerin sosyal gruplarla ilgili izlenimlerin oluşmasında yeterlilik ve sosyallik hakkındaki bilgilerden daha fazla etkili olduğu belirlenmiştir. Başkaları hakkında bilgi toplarken sosyallik ve yeterlilikten ziyade çoğunlukla ahlak hakkında bilgi arandığı, ahlaki özellik yargılarının başkalarının son izlenimleri üzerinde sosyallik ve yeterlilikten daha büyük bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir.

Toplumsal gruplara yönelik yargıların araştırıldığı çalışmalara bakıldığında her toplumsal grubun farklı bir temsili olduğu görülmektedir. Örneğin, Amerika’da gerçekleştirilmiş bir çalışmada Kanadalı, Arap, Meksikalı, Polonyalı ve Çinli göçmen gruplarına yönelik kalıp yargılarının içeriği incelenmiştir (Reyna vd. 2013). Kanadalılara ilişkin kalıp yargılar büyük ölçüde olumlu görünmektedir. Örneğin, Kanadalılar diğer göçmen gruplarından daha kaygısız, girişken ve hoşgörülü olarak görülmüştür. Olumsuz açıdan ise Kanadalılar Araplar, Meksikalılar ve Çinlilerle karşılaştırıldığında nispeten tembel olarak görülmüştür. Araplara ilişkin kalıp yargılar ise daha ziyade olumsuzdur. Araplar terörizme bulaşma meyilli, saldırgan, çabuk sinirlenen ve intikamcı olarak değerlendirilmiştir. Öte yandan Arapların dindar, ayrımcılık mağduru ve ezilen olarak algılanma olasılıklarının da yüksek olduğu belirlenmiştir. Meksikalılara ilişkin kalıp yargılar ise hem olumlu hem de olumsuz yargılar nedeniyle karma içeriğe sahiptir. Hem arkadaş canlısı ve yardım sever hem de suça meyilli ve eğitimsiz kişiler olarak değerlendirilmiştir. Polonyalılara ilişkin kalıp yargılara bakıldığında ikircikli ve konuşkan oldukları yönünde değerlendirmelerin olduğu belirlenmiştir. Çinlilerle ilişkili kalıp yargılarda ise karma içeriğe sahiptir. Çinliler hem zeki, çalışkan ve eğitimli hem de sosyal olarak beceriksiz ve rekabetçi olarak görüldükleri belirlenmiştir (Reyna vd., 2013: 346-347).

Bye ve arkadaşları (2014) Norveç’te göçmen gruplara yönelik kalıpyargıların içeriğini araştırmıştır. Pakistanlı, Iraklı, Somalili, Polonyalı, İsveçlilere ve Romenlere yönelik sıcaklık ve yetkinlik boyutlarına göre yapılan analize göre Norveçliler en olumlu yaklaştıkları göçmenler İsveçlilerdir ve bunu Polonyalılar takip etmiştir. Pakistanlı ve Iraklıların Müslüman kimlikleriyle ilişkilendirildikleri, Somalililerin suç olgusuyla ilişkilendirildikleri belirlenmiştir. En olumsuz yaklaşılan iki grup Romenler ve Somalililerdir.

Kotzur ve arkadaşları (2019) Almanya’da Hristiyan mülteciler, Suriyeliler, Türkler, Müslümanlar, Ekonomik mülteciler, Afganlar, Iraklı, Balkan mültecileri, Savaş mültecileri, Eritre’den gelen mülteciler ve Kuzey Afrika mültecileri gibi mülteci gruplarına yönelik kalıpyargıların içeriğini araştırmıştır. Genel olarak mülteciler sıcaklık ve yetkinlikten yoksun olarak değerlendirildikleri belirlenmiştir. Fakat mülteci gruplarına yönelik değerlendirmelerde coğrafi kökenleri, dini kimlikleri etkili olmuştur. Yetkinlik noktasında ise “mülteci” kimliği nedeniyle gruplar arasında anlamlı fark belirlenememiştir.

Rusya’da stereotiplerin haritalanmasında da sosyal kimliklerin iç grup-dış grup dinamiklerinin işlediği görülmektedir. Grigoryev, Fiske ve Batkhina (2019) tarafından Rusya’da yaptıkları araştırmada Rusların Belarusluları ve Sırpıları iç grup olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Bu milletler aynı zamanda Ortodoks Slav halkları olarak “kardeş halk” olarak tanımlandıkları belirlenmiştir. Ukraynalılar önceki çalışmalarda iç grup olarak görülürken Rusya-Ukrayna krizi nedeniyle artık iç grup olarak değerlendirilmemişlerdir. Rusların Çekleri, Slovak ve İspanyolları ise sıcak kanlı fakat az yetkin olarak görmektedirler. Polonyalılar, Özbekler, Tacikler, Azerbaycanlılar, Türkler, Araplar ise hem düşük sevecenlik hem de düşük yetkinlik atfedilmiş milletlerdir. Çin, Japon, Alman, Fransız ve Korelileri ise yetkinlik bakımından güçlü olarak değerlendirmişlerdir.

Millet kimliklerine yönelik algının araştırıldığı bu çalışmada Kalıpyargı İçeriği Modelinin bizlere yapacağı rehberlik, millet kimliklerinin ve millet kimlikleriyle bir arada adı geçen diğer sosyal kimliklerin statüsü, sıcaklık ve yeterlilik boyutunda nasıl konumları ve hangi duyguların yoğun olduğunun belirlenmesidir.

1.3.3. Bütünleşik Tehdit Teorisi

Bütünleşik tehdit teorisi, gruplararası temas ve gruplararası ilişkilerde tehdit algısının önyargıların oluşmasına neden olduğunu öne sürmektedir (Stephan ve Stephan, 2000). Gruplararası tehdidin oluşması, bir grubun eylemleri, inançları veya grup kimliğinin diğer özellikleriyle başka bir grubun hedeflerine ulaşmasını veya refahını tehdit etmesiyle gerçekleşir (Riek vd., 2006: 336). Tehdit algısı göç, terör, etnik ve dini ayrışmalar, savaşlar, siyasi ve ekonomik ilişkiler dayanması olasıdır. Teori gruplararası temas ve

ilişkiler üzerine yapılan önceki araştırmaların geliştirilmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar Gerçekçi Grup Çatışması Teorisi ve Sembolik Irkçılık teorileridir.

Tehdit algısı ve davranışlar üzerine etkisi üzerine yapılan ilk önemli çalışma Gerçekçi Grup Çatışması Teorisi'dir. Teorinin test edildiği deney, bir yaz kampındaki 12 yaşındaki erkek çocuklarının iki gruba ayrıldığı ve beyzbol, halat çekme gibi çeşitli sporlarda birbirleriyle rekabet etmeye başlamaları nedeniyle karşılıklı düşmanlık duygularının geliştiği Robber's Cave deneyidir (Sherif vd., 1988). Teoriye göre sınırlı ekonomik, fiziksel ve politik kaynaklar vardır ve dolayısıyla bireyler bu kaynaklar için rekabet etmek zorundadır. Her grup diğer grubun başarılı olması ihtimaliyle tehdit altındadır. Grupların ekonomik ve siyasi gücüne yönelik tehditler gerçekçi tehdit olarak tanımlanmıştır. Bu teoride önyargı kıt kaynaklar üzerindeki rekabet tarafından yönlendirilir. Örneğin, birçok ülkede ekonomik sorunlar nedeniyle azınlık ve/veya göçmen gruplarını suçlayan siyasi söylemler duymak olağan bir durumdur. Bu tür söylemler azınlık/göçmen gruplarına karşı güvensizliğin artmasına yol açmaktadır (Croucher, 2013: 48). Yani herhangi bir toplumsal olay, bir birey veya grup tarafından potansiyel olarak hedeflerini olumsuz yönde etkileyecek şekilde değerlendirdiği ve endişeye sebep olduğu takdirde tehdit edici olarak değerlendirilebilir.

Bütünleşik tehdit teorisine giden yolda faydalanılan bir diğer teori ise Kinder ve Sears (1981) tarafından geliştirilen Sembolik Irkçılık teoridir. Bu teoride ırkçılığın çatışan hedeflerden ziyade çatışan inançlar ve değerlerden kaynaklandığı, dış grubun ahlak ve değerlerinin iç grubunkinden daha düşük olduğu ileri sürülmüştür. Örneğin, ABD'de Afro-Amerikalılara karşı önyargı sembolik ırkçılıkla ilişkilendirmiştir. Buna göre beyaz Amerikalılar Afro-Amerikalıları Protestan çalışma ahlakı gibi geleneksel Amerikan değerlerini ihlal eden kişiler olarak algıladıkları ileri sürülmüştür.

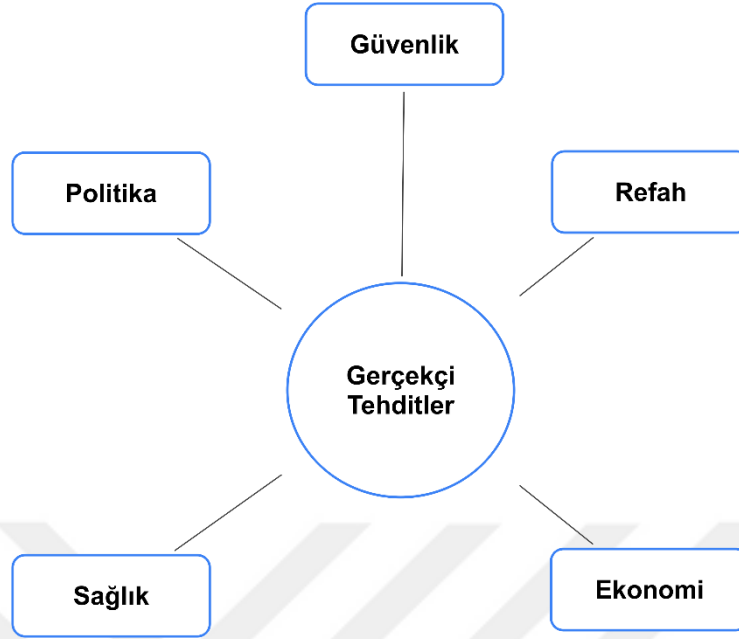
Bütünleşik tehdit teorisi ise bu iki teorinin ileri sürdüğü tehdidi bir arada değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüş ve teoriyi bu doğrultuda geliştirmiştir (Stephan ve Stephan, 2000). Bütünleşik tehdit teorisi Gerçekçi Grup Çatışması ve Sembolik Irkçılık teorisinden üç noktada farklılaşmıştır. Bunlardan ilki, sembolik ve gerçekçi çatışmanın bütün olarak ele alınmasıdır. İkincisi ise gruplar arasındaki gerçek rekabeti inceleyen gerçekçi grup çatışması teorisinin aksine, Bütünleşik tehdit teorisi, gerçekçi ve sembolik tehditlerin, gruplar arası tutumları etkilemek için gerçek olması gerekmediğini vurgulamış olmasıdır. Üçüncüsü ise Bütünleşik tehdit teorisi ek olarak 2 tehdit türünü

ilave etmiştir; olumsuz stereotipler ve gruplar arası kaygı (Stephan ve Stephan, 2000: 27; 1996: 418-419). Stephan ve Stephan’a göre (1996, 2000) bireylerin kendi değerlerinin/inançlarının ve sosyal gruplarının tehdit altında olduğuna inanması durumunda, önyargılı tepkilerin ortaya çıkabileceğini ileri sürmüştür. Yani önyargı tehdit algısının bir ürünüdür. Teoride, önyargı “dış gruplarla ilişkili olumsuz etki” olarak kabul edilir.

1.3.3.1. Gerçekçi Tehditler

Gerçekçi tehditler, grup üyeleri için toplumsal yapıyı oluşturan unsurların maddi boyutuna yönelik yapılan tehditlerle ilgilidir. Teoriyi geliştiren Stephan ve Stephan’a göre (2000: 25) gerçekçi tehditler, grubun savaş gibi güvenlik tehditleriyle, politik veya ekonomik gücüne veya fiziksel refahına yönelik tehditlerle, iç grubun veya üyelerinin sağlık gibi sorunlara karşı fiziksel veya maddi refahına yönelik tehditlerle ilgilidir ve gerçekçi tehditler kavramının kökeni gerçekçi grup çatışması teorisine dayanır. Hem gerçekçi tehditler hem de gerçekçi grup çatışması, gerçek bir tehdit olup olmadığına bakılmaksızın, çatışma veya tehdit algılarının önyargı yarattığı fikrini paylaşır. Ancak, bütünleşik tehdit teorisinde kullanılan gerçekçi tehdit kavramı, gerçekçi grup çatışmasından daha geniş bir odak noktasını içermesi bakımından gerçekçi grup çatışması fikrinden farklıdır. Gerçekçi tehditler, yalnızca kıt kaynaklar için rekabeti değil, grubun veya üyelerinin refahına yönelik herhangi bir tehdidi içerir (Stephan ve Renfro, 2016: 192-193). Gerçekçi tehditler genellikle statü, güç ve diğer kaynaklar için rekabetin bir sonucu olarak ortaya çıkar ve etkileşim halindeki grupların bir çatışma geçmişinin olması durumunda önyargıyla daha yakın ilişkili bir hale gelir (Monterrubio, 2016: 420)

Şekil 1: Gerçekçi Tehditleri Oluşturan Unsurlar

Kaynak: (Redmond, 2013: 3’den akt. Saatçı, 2016: 63)

Teorinin kapsamına bakıldığında bir unsurun gerçekçi tehdit olabilmesi için savaş, terör, ekonomik krizler, rekabet, pandemi gibi tüm toplumu etkileyen sorunlara ilişkin gelişen bir tehdittir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi bu tehditlerin gerçek olmasına gerek yoktur. gerçekçi tehditler her zaman objektif ve ölçülebilir nitelikte olmayabilir; bireylerin belirli sosyal durumları öznel biçimde tehdit olarak algılamaları da bu kategoriye dâhil edilebilir. Bu bağlamda, farklı millet kimliklerine yönelik toplumsal algının şekillenmesinde, söz konusu tehdit algılarının gerçeklikten ziyade algısal boyutunun belirleyici olması, araştırmanın ana probleminin anlaşılması açısından kritik bir unsurdur.

1.3.3.2. Sembolik Tehditler

Sembolik tehditler, grubun değer ve inanç sistemine, kültürüne yönelik tehditlerdir. Bu bakımdan sembolik tehditler bir gruba yönelik somut olmayan tehditleri yani toplum ve toplumun nasıl işlemesi gerektiği hakkındaki kuralcı ve yasaklayıcı normlar ve değerlerin ihlaline yönelik algıyı ifade eder (Corenblum ve Stephan, 2001: 253). Sembolik tehdit algısı toplumsal yapının kültürel boyutuna yönelik tehditlerdir. Kültürü oluşturan değerler, normlar, semboller, inançlar ve dile yönelik tehlikeleri kapsamaktadır. Kültürün kimlikle güçlü bir ilişkisinin olması, sembolik tehditlere karşı iç grup kayırmacılığı ve dış grubun kültürünün aşağılanması, etnomerkezci bir yaklaşımla değerlendirmeleri, diğer

gruplarla aralarındaki kültürel farkları olumsuz bir yaklaşımla görmeleri ve kendi kültürlerini daha üstün görmeleri muhtemeldir (Brewer ve Silver, 2000:168). Allport (2016: 122)'un ifadesiyle “hepimiz, kendi yaşam tarzımızın lehine önyargıda bulunmaya yatkınız. Hepimizin derin bir anlamda savunduğumuz değerlerin kendisiyiz ve bunları gurur ve şefkatle savunmamak, bunlara karşı çıkan her grubu reddetmek elimizde değildir.” Bireylerin ve grupların savundukları değerlerle özdeşleşmesi nedeniyle sembolik tehditler, toplumsal ilişkilerde sıkça rastlanılabilecek bir tehdit türüdür. Bununla birlikte bu tehdit algısının oluşması aynı zamanda iki grubun göreceli durumuna veya gücüne de bağlı olabilir. Öte yandan bir diğer önemli konu ise sembolik ve gerçekçi tehditler arasında kesin bir ayırım yapmak her zaman mümkün değildir. Çünkü bu iki tehdit türünün örtüşmesi bazı durumlarda mümkündür. Örneğin, dindar bir dış grubun oluşturduğu sembolik tehdit, gerçekçi tehdidi de içerebilir veya zamanla ona dönüşebilir (Riek vd. 2006). Sembolik tehditler, millet kimliklerine yönelik algıların kültürel boyutunu anlamada ve bu algıların hangi koşullar altında olumsuzlaştığını ortaya koymada kritik bir analitik çerçeve sunmaktadır.

1.3.3.3. Gruplararası Kaygı

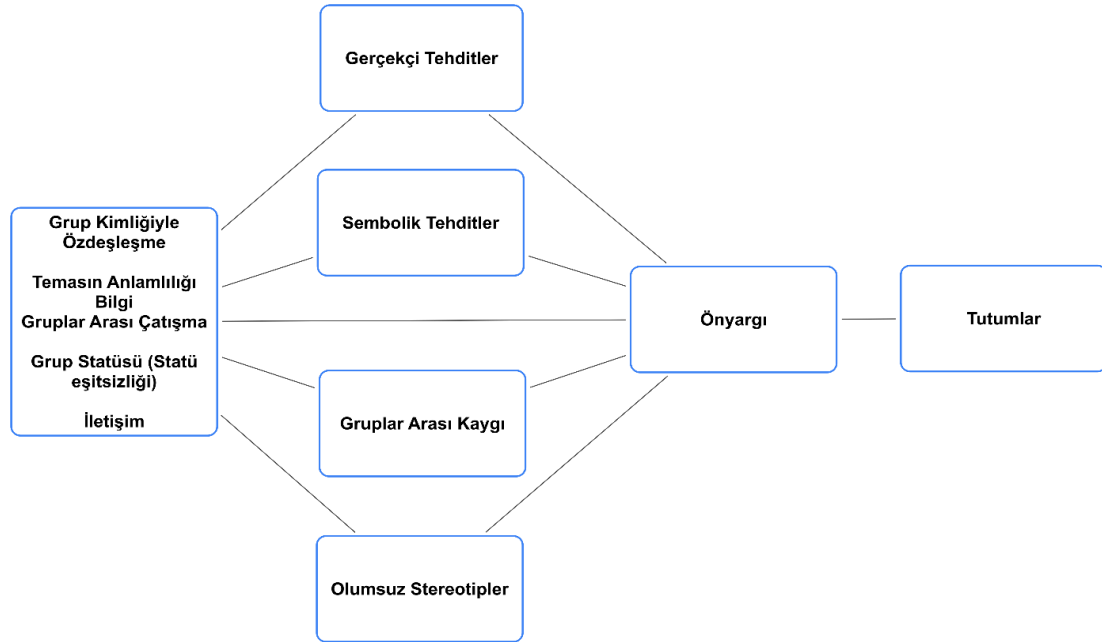
Gruplararası kaygı, farklı sosyal gruplar arasındaki etkileşimler sırasında olumsuz sonuçların ortaya çıkabileceğine ilişkin öngörü ve beklentilerden kaynaklanan bir olgudur. Dış grup üyeleriyle etkileşimde bulunurken, insanlar dört tür olumsuz sonuçtan endişe duyabilirler: i) olumsuz psikolojik sonuçlar (örneğin, utanma hissi), ii) olumsuz davranışsal sonuçlar (örneğin, sömürülme veya fiziksel olarak zarar görme), iii) dış grup üyeleri tarafından olumsuz değerlendirmeler, iv) iç grup üyeleri tarafından olumsuz değerlendirmeler (Stephan ve Renfro, 2016: 194). Özellikle düşük statülü grubun üyeleriyle etkileşim kurulduğunda bireyler düşmanlık ya da öfke ile karşılaşma endişesi veya suçluluk duygusu nedeniyle yoğun bir grup içi kaygı yaşayabilmektedirler (Stephan ve Stephan, 2000: 39). Gruplararası kaygı olgusu, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıların şekillenmesinde ve bu algıların zaman içinde değişiminde belirleyici bir psikososyal mekanizma olarak önem taşımaktadır.

1.3.3.4. Olumsuz Stereotipler

Stereotiplerin sosyal yaşamı kolaylaştırma, sosyal etkileşimler için rehber olarak zaman kazandırma ve zarardan koruma, karmaşık görünen bir yapıyı basitleştirme, iç grubun üstünlüğünün meşruluğunu ve haklılığını sağlama gibi birtakım işlevleri vardır. Bununla birlikte, olumsuz stereotiplere sahip bir iç grup, dış grubun kendi refahına zarar verebileceğine yönelik bir tehdit algısı geliştirebilir (Stephan ve Renfro, 2016: 194). Yüksek statülü grupların üyelerinin, kendilerinden düşük statülü gördükleri gruplara dair olumsuz stereotipleri benimseme olasılıkları çok yüksektir (Stephan ve Stephan, 2000: 39).

Gerçekçi, sembolik veya grup içi kaygı kaynaklı tehditler dış grup üyelerine karşı olumsuz duyguların yansıtılmasına neden olur. Olumsuz stereotipler ise iç gruba yönelik tehditleri somutlaştıran örnekler sunar. Dış grup üyelerinin düşmanca, kötü niyetli, zeki olmayan, kirli veya sorumsuz olduğuna dair inanç, iç grup üyelerinin onlarla etkileşime girerken temkinli veya tedbirli olmalarına neden olur (Corenblum ve Stephan, 2001: 253). Olumsuz stereotipler, millet kimliklerine yönelik algıların hem kaynağı hem de pekiştirici unsuru olarak, toplumsal tutumların oluşumunu ve sürdürülmesini açıklamada kritik bir rol oynamaktadır.

Şekil 2: Bütünleşik Tehdit Teorisi Modeli

Kaynak: (Stephan ve Stephan, 2000:37)

Dört tehdit türünün algılanma düzeyi; bireylerin grup kimliğiyle özdeşleşme derecesine, gruplar arasındaki ilişkinin niteliğine, temasın olumlu veya olumsuz oluşuna, grupların çatışma geçmişine, grupların statüsüne ve kültürel değerlerine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

Gruplar arası ilişkilerde tehdit algısını etkileyen temel unsurlardan biri grupların göreceli güç dengesidir. Hem yüksek hem de düşük güç grupları kendilerini tehdit altında hissederler. Göçmenler ve etnik azınlıklar gibi düşük statü grupları, daha güçlü grupların insafına kalmaları nedeniyle tehdit algısına karşı daha hassastır. Öte yandan, yüksek statü grupları da sahip oldukları avantajları ve kazanımları kaybetme ihtimali karşısında tehdit algısına güçlü tepkiler verme eğilimindedir (Stephan, Ybarra, Morrison, 2009: 45).

Grupların durumu veya statü farklılığı yani hem yüksek hem de düşük statülü gruplar karşılıklı bir şekilde diğer grubu tehdit edici olarak algılayabilir. Fakat bu algı farklı şekilde deneyimlenir. Yüksek statülü grubun üyeleri, düşük statülü grubun gruplar arasındaki güç ilişkilerini tersine çevirmek istemesinden veya gruplarının, geleneklerini ve değerlerini aşağı gördükleri bir grup tarafından istenmeyen şekillerde değiştirileceğinden endişe duyabilir (Stephan ve Stephan, 2000: 39).

Gruplar arası çatışma açık bir şekilde cereyan ediyorsa veya gruplar arasındaki ilişkiler etrafında büyük bir anlaşmazlık varsa dört tehdit türü de önyargıya aracılık edebilir. Açık olmayan daha düşük çatışma seviyelerinde ise grupların göreceli statüsü ve gruplar arasındaki temasın miktarı ve türü tehditlerin önyargıyı önyargıya dönüşmesine neden olabilir (Stephan ve Stephan, 1996: 422).

Gruplar arasında temasın nasıl gerçekleştiği gruplar arası ilişkilerin olumlu veya olumsuz olmasında belirleyicidir. Genel olarak, gruplar arası temas düşük olduğunda bir kültürün üyelerinin başka bir kültürün üyeleriyle sınırlı temas kurduğu temaslarda iç grup için gerçekçi veya sembolik bir tehdit olarak algılanmayabilir, ancak diğer kültür hakkında bilgi eksikliği, temas gerçekleştiğinde grup içi kaygıya yol açabilir ve olumsuz stereotiplerin yaratılmasına da katkıda bulunabilir. Aksine temas yoğun olduğunda, tehdit algısının oluşumu temasın kalitesine bağlı olabilir. Eğer temas gönüllü, eşit statülü, kişiselleştirilmiş ve olumluysa, grup içi kaygı ve olumsuz stereotipler oluşmayacaktır. Temas olumsuzsa veya temasla birlikte gruplar arasında çatışmalar meydana gelmişse tehdit türlerinin dördü de oluşabilir (Stephan ve Stephan, 1996: 422; Riek vd., 2006: 339).

Gruplar arası tehdit algısının oluşması yukarıda bahsedilen unsurların yanı sıra gruplar arası temaslarda, temasın içeriğinin olumlu veya olumsuz olması ve iç grubun dış grubun göreceli statüsünü algılama şekline bağlıdır (Croucher, 2016). Bu durum tehdit teorisinin kalıpyargı içeriği modeli ile bütünleşik tehdit teorisinin kesişim noktasını oluşturmaktadır. Gruplar arası temas süreçlerinde, bireylerin karşı gruba ilişkin olumlu özellikler ya da bilgileri dikkate almak yerine, olumsuz duygular, negatif izlenimler, stereotipler ve olumsuz haberler gibi unsurların etkisi altında kalmaları, temasın potansiyel olarak olumlu etkilerini bertaraf edebilmektedir. Örneğin Avrupa'da Müslümanlara yönelik önyargı geçmişi, 11 Eylül'ü izleyen olaylar, 7 Temmuz 2005 Londra bombalamaları, 2005 Paris ayaklanmaları, teröre karşı küresel savaş, Avrupa'da artan işsizlik olaylarından beslenerek Avrupa'daki Müslümanlara yönelik olumsuz duyguları artmasına, bireylerin Müslümanları sembolik ve gerçekçi bir tehdit olarak görmesine neden olmuştur (Croucher, 2013: 57; Croucher, 2016: 270).

Gruplar arası tehdit algısına neden olan öncüller ve bu algının neden olduğu önyargılar toplumsal yapıdan bağımsız değildir. Toplumsal yapı ve toplumsal yapı içinde cereyan eden sosyal olayların bağlamı tehdit algısını oluşturmakta ve önyargıları beslemektedir. Örneğin, siyasi ve ideolojik eylemler, terör ve silahlı çatışmalar gibi güvenlikle ilgili olaylar, ekonomik kriz gibi ekonomik, pandemi gibi toplumsal sağlığı ilgilendiren toplumsal olayların etkisiyle bireylerin toplumsal kimliği, toplumsal konumu, geliri, serveti, toplumsal statüsü veya refahı için dış gruplar tehdit edici olarak algılanabilirler (Abadi vd., 2024: 1247).

Bu bağlamda, 2010–2022 yılları arasında Türkiye’de farklı millet kimliklerine yönelik sosyal medya söylemlerinde gerçekçi tehdit, sembolik tehdit, gruplar arası kaygı ve olumsuz stereotip algılarının ne ölçüde ortaya çıktığını ve bu algıların zaman içindeki değişimini incelemek hem sosyal kimlik kuramı hem de bütünleşik tehdit kuramı perspektifinden gruplar arası ilişkilerin dinamiklerini anlamak açısından kritik öneme sahiptir.

Bütünleşik tehdit teorisi ilerleyen süreçlerde yapılan çalışmalar neticesinde Gruplar Arası Tehdit Teorisi’ne dönüşmüştür. Bu teori Bütünleşik Tehdit Teorisi’nin gözden geçirilerek revizyon edilmiş bir halidir ve bu bağlamda teoriler arasında bir kopuş yoktur. Stephan, Ybarra ve Morrison (2009) bütünleşik tehdit teorisinde yer alan dört tehdit türünden yalnızca gerçekçi ve sembolik tehdide odaklanmıştır. Çünkü olumsuz stereotipler ve

gruplar arası kaygının hem sembolik hem de gerçekçi tehditlerin bir alt boyutu özelliği gösterdiğini öne sürmüştürler.

Gruplar arası tehdit teorisi bütünleşik tehdit teorisinin öncüllerini kabul etmekle birlikte kültüre yönelik daha fazla vurgu yapmaktadır. Gözden geçirilmiş tehdit teorisi, belirli kültürel özelliklerin tehdit algısını etkileyebileceğini ileri sürmüştür. Kültürel boyutlar arasında bireycilik-kolektivizm, güç mesafesi ve belirsizlikten kaçınma yer almaktadır. Tehdit algısının daha güçlü olduğu kültürel özelliklerden ilki kolektivist kültürdür. Kolektif kültürlerde grup aidiyeti ve grup üyeliğine olan vurgu daha güçlü olduğu için dış grupları tehdit olarak görme olasılığı daha yüksektir. İkincisi yüksek güç mesafesine sahip kültürlerdir. Yüksek güç mesafesine sahip kültürler, düşük güç mesafesine sahip kültürlerle göre daha kolay tehditleri algılaması beklenmektedir. Üçüncüsü ise belirsizlikten kaçınan kültürlerdir. Toplumsal düzenin korunmasında daha hassas olan kültürler dış grupları daha fazla tehdit olarak algılaması mümkündür (Stephan ve Stephan, 2000: 47-48).

Millet kimliklerine yönelik algının araştırıldığı bu çalışmada Bütünleşik Tehdit Teorisinin bizlere yapacağı rehberlik, millet kimliklerinin ve millet kimlikleriyle bir arada adı geçen diğer sosyal kimliklerin gerçekçi ve sembolik tehditler kapsamında değerlendirilmedi. Böylece tehditler ve önyargılar arasındaki ilişkinin doğası inceleneceği gibi tehdit algısının hangi toplumsal faktörlerin etkisinde olduğu ve zamanla nasıl değiştiği incelenmiştir.

1.4. Dijital Dönüşüm ve Sosyoloji

Toplumsal yapı kavramı içinde yer alan yapı “toplum nasıl düzenlenmiştir?” sorusunun yanıtını verir (Fichter, 2011: 90). Tabii çevre unsurları, tarih, demografi temelinde değerler, normlar ve bunların oluşturduğu kurumlar ve maddi boyutla birleştiğinde ortaya statik bir şema olarak sosyo-kültürel yapı çıkarken bu şemanın aynı zamanda oldukça dinamik sosyal yapı boyutu olması nedeniyle toplumsal yapı her zaman değişim dinamiklerini içinde barındırır. Kültürel yapı veya sosyal yapı içinde herhangi bir unsurun, örneğin toplumsal değerlerde yaşanan bir değişme tüm yapıya etki edebilir. Benzer şekilde teknolojiye meydana gelen değişimler de toplumsal yapıyı oluşturan tüm faktörleri etkilemesi mümkündür. Sosyolojik araştırmaların ilk yıllarında ortaya çıkan endüstri sosyolojisi ve günümüz toplumsal yapısı üzerine yapılan araştırmalara ışık tutan

dijital sosyoloji de bu doğrultuda sosyal yapının maddi boyutunda meydana gelen değişimlerin nabzını tutmayı amaçlamaktadır.

1.4.1. Atomlardan Bit'lere Dönüşüm: Dijitalleşme

Sosyoloji genel olarak toplumla ilişkili olan her şeyi inceleyen bir bilim dalı olarak kullanılan teknolojiye kayıtsız kalması mümkün değildir. Aksine sosyolojinin bir bilim dalı olarak ortaya çıkması ve sosyolojik araştırmaların teorik ve metodolojik yönden şekillenmesinde teknoloji önemli rol oynamıştır. Nitekim tarih boyunca var olan tüm toplumları özelliklerine göre tasnif ederken de göz önünde tutulan değişkenlerden biri de toplumların üretim tarzları veya teknoloji düzeyleridir. Avcı-toplayıcı, tarım, endüstri, enformasyon-bilgi toplumu gibi ayrımlar da bu doğrultuda ortaya çıkmıştır.

Toplumların kendine özgü toplumsal ilişki biçimleri, iş bölümleri, toplumsal statü ve roller, geçim kaynakları, kültürleri ve kültürel değişme hızları toplumsal aşamalara göre farklılık gösterir. Fakat teknolojinin ilerleyişi açısından baktığımızda endüstri toplumunun kendinden önceki toplumsal yapıyı her alanda radikal değişime uğrattığı görülmektedir. Sosyolojinin önemli temsilcileri olan Comte, Durkheim, Marx ve Weber'in çalışmalarına bakıldığında özünde Endüstri Devriminin etkisiyle meydana gelen toplumsal değişmeyi inceledikleri görülmektedir (Kivisto, 2021: 53-180; Ritzer ve Stepnisky, 2018: 42-157).

Endüstrileşmeyle birlikte toplumsal yapıyı etkileyen değişimler yaşanmıştır. Örneğin, nüfus yoğunlukları ve dağılımı göçler ve hızlı nüfus artışlarından etkilenmiştir. Bu göçler kırsal bölgelerden fabrikaların bulunduğu bölgelere doğru gerçekleşmiş ve göçler neticesinde kentleşme olgusu ortaya çıkmıştır. Çalışma hayatı ve üretim alanlarında endüstrileşmeye kapitalist sistemin gelişme de eklenmiş ve endüstriyel üretimin gereksinim duyduğu ekonomik ilişkiler kapitalist sistem içinde oluşmuştur. Üretim teknikleri neticesinde büyük çaplı üretimler hızlıca gerçekleşmekte ve kapitalist sistemin gerekleri doğrultusunda endüstriyel yatırımları da artırmaktadır. Endüstriyel üretimle birlikte firmalar yayılma eğilimi göstermiş ve küresel firmalar ortaya çıkmıştır. Günümüzde uluslararası firmalar varlıklarını endüstriyel üretime borçludur. Nitekim küresel pazarlara yayılması hukuki ve siyasi desteği gerektirir. Ayrıca üretim teknikleri belirli bir eğitim düzeyine de ihtiyaç duymuştur (Sezer, 2018: 51; Ritzer ve Stepnisky, 2018: 5-10).

Endüstri devrimi sonrasında bilimsel ve teknolojik gelişmeler giderek hız kazanarak 1980'lere gelindiğinde endüstri devrimi gibi yeni bir devrim yaşanmıştır. Başka bir ifadeyle teknolojik gelişmelerin seyri başlangıçta analog araçların gelişim serüvenine eşlik ederken bilgisayar ve internetin icadı sonrasında dijital teknolojinin gelişim serüveni hız kazanmaya başlamıştır. Analog araçlardan dijital araçlara geçiş süreci dijitalleşme, dijital dönüşüm olarak adlandırılmaktadır. Bu gelişim iletişimden ekonomiye, eğitimden sağlık sistemine kadar toplumsal yaşamın farklı birçok yönünde kendisini göstermiştir. İnternet'in (World Wide Web) 1989 yılında icadı dijital toplum açısından dönüm noktalarından biridir. Sonraki yıllarda dijitalleşme ve dijitalleşen cihazların internetle bağı güçlenmeye başlamıştır (Di Nicola, 2022). Dijitalleşmeyi bu bakımdan internetin yayılımı ve dijital ağların oluşumu süreci olarak da değerlendirebiliriz.

Yeni bir devrim olarak görülen dijital dönüşümü Negroponte (1996: 4), "Being Digital" (Dijital Olmak) adlı kitabında en öz şekilde şöyle ifade etmiştir; "Atomlardan bitlere geçiş geri alınamaz ve durdurulamazdır". Oluşan yeni sosyal gerçekliğe yönelik ise Lupton Dijital Sosyoloji adlı kitabına (2015) "Hayat Dijitaldir" adlı başlığıyla giriş yapmıştır. Bu dönüşüm oldukça hızlı bir şekilde gerçekleşmeye devam etmektedir. Dönüşümle birlikte gelenen noktada Büyük Veri (Big data), Nesnelerin interneti (Internet of Things-IoT), bulut bilişim sistemi, üç boyutlu teknolojiler, akıllı makineler ve yapay zekâ teknolojileri yer almaktadır.

World Wide Web devriminin başlamasından bu yana 36 yıl geçtiği düşünüldüğünde bu teknolojik devrim, yeni bir toplum türünün maddi temelini oluşturdu. Dünya genelinde Y ve Z kuşağının önemli bir kısmı dijital yerliler olarak ağ toplumu, bilgi çağı, dijital toplum içinde büyüdü. Dijital göçmenler ise her geçen gün daha fazla bu topluma entegre olmaktadır. Bu durumu farklı kuşakların akademik süreçleri üzerinden örneklendirmek de mümkündür. Twenge (2013: 29) 1970 ve 1980'lerde tezlerin daktilo ile yazıldığını, 1990'larda ise bilgisayarda tez yazımının başladığını, artık kimsenin tezini yazıya geçirdiği için karısına teşekkür etmediğini ifade eder. 2025 yılına gelindiğinde ise tez ve makalelerin yapay zekâ tarafından yazılıp yazılmadığının nasıl anlaşılacağını üzerine tartışıyoruz. Gregory, Cottom ve Daniels (2017: XVIII) dijitalleşen akademik deneyimlerini şu şekilde aktarmışlardır: "Nesiller boyu kıdemli akademisyenler için 'kes' ve 'yapıştır', makas alıp, üzerine paragraflar yazılmış bir kâğıdı kesip, sırasını değiştirip, analog bir şekilde başka bir kâğıda yapıştırmak anlamına geliyordu. İnternetin her zaman

var olduğu bir dünyada yetişen bir diğer akademisyen nesli için ise kes ve yapıştır yalnızca basit klavye komutları anlamına geliyordu: ctrl+x, ctrl+v. Yüksek lisans danışmanım Mahmut Karaman Hocam, 1980 ve 1990’larda makale ve tezlere ulaşmanın ne kadar zor olduğunu, bilgiye ulaşmak için verdiği mücadeleyi anlatmıştı. Hocamın öğrencilik yıllarındaki yoğun uğraşlarına karşılık benim 2018 yılında g   literatürüyle ilişkili iki bini aşkın makaleyi konularına göre tasnif edip arşivlemem birkaç ayımı aldı. 2025 yılında ise henüz gelişme aşamasında olmakla birlikte belirli araştırma soruları kapsamıyla ilişkili makaleleri bulan yapay zekâ asistanları bulunmakta.

Teknolojinin dijital dönüşüm hızının artmasıyla birlikte, kuşaklar arasındaki farklılıkları hem teknoloji hem de kültürel açıdan gözlemlemek her geçen gün daha da zor hale gelmektedir. Başka bir ifadeyle kültürel gecikme daha az yaşanmaktadır. Endüstri toplumunda maddi kültürde meydana gelen gelişmeler neticesinde kültürel değer, norm ve kurumlarda gelişme düzeyine ayak uyduramaması durumunu tanımlayan kültürel gecikme (Marshall, 1999: 445) kavramıyla açıklanmaktaydı. Oysa günümüz dijital toplumunda teknolojik yenilikler endüstri toplumuna kıyasla çok daha hızlı bir şekilde kabul görmektedir. Örneğin, büyük teknolojik gelişmelerin 50 milyon kullanıcıya ulaşma sürelerine bakıldığında havayollarının 64 yıl, otomobillerin 62 yıl, elektrik 46, kredi kartları 28 yıl, bilgisayar 14 yıl, internet 7 yıl, Facebook 4 yıl, Pokemon Go ise 19 gün sürmüştür (Desjardins, 2018).

Dijitalleşme sürecini yalnızca teknolojinin dijitalleşmesi ve insanların dijital topluma entegrasyonu ile sınırlı değildir. Aynı zamanda bilginin, analog olanın dijitale aktarılmasını ve üretilen yeni bilgilerin artık dijital ortamda arşivlenmesini de kapsamaktadır. 1986 yılında, dünyadaki bilginin %1’inden azı dijital formatta depolanıyordu. 2014 yılına gelindiğinde, analog ortamda depolanan bilgi %0,5’in altında kalmıştır (Hilbert, 2015:3).

Özetle, Lupton’ın belirttiği gibi tamamen dijitalleşmiş bir dünyada yaşıyoruz ve dünya dijital ağlar düzeyinde toplumsallaşmıştır. Dolayısıyla sosyolojinin bu ağları kayıtsız kalması mümkün değildir. Atomlar dünyasında meydana gelen değişimlerin toplum yapısına etkisinin araştırılmasında olduğu gibi bit’ler dünyasının toplum yapısına etkilerini araştırmak da sosyolojinin görevidir. Nitekim dijital ağlar üzerinde kurulan bu toplum 'Dijital toplum', 'dijital kültür' veya 'dijital medya ve toplum' gibi kavramlar

aracılığıyla araştırılmaktadır. Bu yeni araştırma alanları ise 'dijital sosyoloji' ve 'dijital beşerî bilimler' disiplinlerini oluşturmuştur (Redshaw, 2019: 425).

1.4.2. Hibrit Yaşamın Sosyolojisi: Dijital Sosyoloji

Dijital dönüşümün büyük bir hızla devam ettiği ve her geçen gün yaşantımızın daha fazla dijital bir hale geldiği bu döneme özgü olarak ortaya çıkan dijital sosyoloji, insan davranışı ve toplumsal yapı üzerindeki derin etkisini araştırmak ve dijital teknoloji ile sosyal çevrenin etkileşim mekanizmalarını incelemek amacıyla yeni bir sosyoloji dalı olarak gelişmeye başlamıştır (Zhao ve Wang, 2023: 1). Bu bakımdan dijital sosyoloji, sosyal araştırma ile kamuoyu, veri ile yöntem, bilgi ile müdahale arasındaki ilişkilerin deneysel olarak yeniden yapılandırılmasını içerir (Marres, 2017). Kavram olarak ilk defa Wynn (2009) tarafından kaleme alınan makalede geçmekle birlikte dijital sosyoloji kapsamında yer alan konular hızlı bir şekilde belirginleşmeye başlamıştır. Orton-Johnson ve Prior'un editörlüğünde dijital sosyoloji çeşitli sosyolojik temalar üzerinden incelenmiştir. Bu çalışma esasında dijital sosyoloji terimini çeşitli sosyolojik temalara göre internet çalışmaları, bilgi ve iletişim çalışmaları, medya ve kültür çalışmaları, bilim ve teknoloji sosyolojisi, gözetim çalışmaları, bilgisayar bilimi, dijital beşerî bilimler ve hesaplamalı sosyal bilimler alanlarında yapılan uzun bir araştırma geçmişinden beslenen disiplinlerarası bir uygulamadır (Orton-Johnson ve Prior, 2013 akt. Gregory, Cottom ve Daniels, 2017: XIX).

Dijital sosyolojiyi, Castells'in üstünde önemle durduğu, ağların analizi olarak tanımlayabiliriz. Bu noktada öncelikle ağı sonrasında da ağ toplumunu Castells'in nasıl tanımladığına değinerek ardından dijital sosyolojinin teorik çerçevesini nasıl çizdiğine değinebiliriz (Castells, 2008: 621-623):

“Ağ, birbiriyle bağlantılı düğümler dizisidir. Düğüm bir bükümün kendi kendini kestiği noktadır. Daha açık konuşacak olursak, düğümün ne olduğu, hangi somut ağlardan bahsettiğimize bağlıdır. Küresel finansal akışlar ağında düğümler, menkul kıymetler piyasalarıdır. Avrupa Birliği' ni yöneten siyasi ağda ise ülkelerin bakanlar konseyleri ve Avrupa Komisyonu üyeleridir... Enformasyon Çağı'nda kültürel ifadenin, kamuoyunun kökenlerinde yer alan yeni medyanın küresel ağında ise bu düğümler, televizyon sistemleri, eğlence

stüdyoları, bilgisayar grafiği ortamları, haber ekipleri, sinyaller üreten, gönderen, alan seyyar aygıtlardır.

Ağlar toplumlarımızın yeni sosyal morfolojisini oluşturur; ağlar oluşturma mantığının yayılması da üretim, deneyim, iktidar ve kültür süreçlerinde işleyişi, sonuçları ciddi biçimde değiştirir. Toplumsal örgütlenmenin ağ biçiminde olması, başka zamanlarda, başka uzamlarda gerçekleşmiş olsa da yeni teknolojik paradigma, toplumsal yapının tamamına yayılması için gerekli maddi zemini de sağlar... Ağda yer almak ya da almamak, her ağın diğerleri karşısındaki dinamikleri, toplumumuzda baskın olmanın ve değişimin başlıca kaynaklarıdır: Bu yüzden de ağ toplumu dememiz yerinde olur bu topluma; sosyal morfolojinin sosyal eyleme üstün olmasının damgasını vurduğu bir toplumdur bu.”

Castells’a göre (2024: 145) yirmi birinci yüzyılda insan yaşamının tüm alanlarında yaygın bir örgütlenme biçimi olarak yeni bir toplumsal yapı ortaya çıkmıştır ve bu yapıyı “ağ toplumu” olarak tanımlamıştır. Bu ağlar dijital teknoloji sayesinde esnek, ölçeklenebilir ve dayanıklıdır. Bu ağlar aracılığıyla çeşitli ekonomik, sosyal, kültürel ve kurumsal süreçler oluşmaktadır. Ağ toplumunun ekonomisi enformasyon ve iletişime bağlı küresel bir yapıdadır. Ağ toplumunda yaşamı sürdürebilen bir gezegeni korumaya öncelik, doğaya rağmen sanayileşme akımından öndedir. Ağlar içinde kuşaklar arası farklılıklar azalmaktadır. Bu yapı içinde bireyselleşme kültürü gelişmiştir. Nitekim bu kültür içinde toplumsal değerlerin dönüşümüne yönelik toplumsal hareketler güçlüdür. Ayrıca ataerkil toplumsal cinsiyete dayalı kültürel ilişkilere de meydan okunmaktadır. Bu dönüşümlerde ağ tabanlı bir dayanışma söz konusudur. Bu ağların varlığı ise sosyo-teknolojik platformlar sayesinde mümkün olmuştur.

Dijital sosyolojinin kuramsal alt yapısı yalnızca çağdaş bir teori olan Castells’in ağ teorisi ile sınırlı değildir. Klasik sosyal teoriler ve sosyal psikoloji teoriler de dijital sosyoloji alanında işlevseldir. Ağ teorisi kapsamında değerlendirmek gerekirse, ağlar sadece bit dünyasında değil atom dünyasında da sosyal yaşamda bağlantıları oluşturmaktadır. Sosyal iletişim ve etkileşimler dijital ağlar üzerinde yeniden şekillense de dijital olan gündelik yaşantımızın yalnızca yeni bir boyutudur. Bu nedenle dijital sosyolojinin gelişmesi, sosyal teoriler açısından bir kopuş değildir, aksine bu teoriler dijital platformların anlaşılması için bizlere fırsatlar sunmaktadır. Örneğin, Durkheim’ın sosyal

olgular kavramı, Marx'ın kapitalizmi eleştirel kuramı, Weber'in sosyal eylem ve sosyal ilişkiler kuramı ve Tönnies'in topluluk kuramı sosyal 3.0 sürümü ve dolayısıyla sosyal medya platformları kapsamında değerlendirmek mümkündür. Fuchs'a göre (2020: 65-76) sosyal medya Giddens'in yapı-fail ikiliği teorisine uygun yapıdadır. Yapının ikililiği, toplumsal sistemlerin yapısal özellikleri bu sistemleri oluşturan pratiklerin hem aracı hem de sonucudur. Çünkü "medya, teknolojinin yardımıyla teknolojik yapıların ve insan faillerini bağlayan dinamik ve dönüşümsel süreçlerin üretildiği, dağıtıldığı ve tüketildiği bilgiyi yaratan insan faaliyetlerini mümkün kılan ve sınırlayan enformasyon ve iletişim teknolojileri, tekno-sosyal sistemleridir". Tekno-sosyal sistemleri bireysel özelliklerden bağımsız, sosyal olarak kendilerine ait bir var oluşa sahip olmaları nedeniyle Durkheim'in sosyal olgu kavramı kapsamında değerlendirebiliriz. Weber ise sosyallik kapsamında sosyal ilişkileri değerlendirirken ilişki kurmanın insan aktörler arasında anlamlı bir sembolik etkileşimle mümkün olduğunu vurgular. Tönnies, topluluk olarak sosyalliğin kültürel özellikler çerçevesinde mümkün olduğunu, duygu ve değerlerin önemine değinmiştir. Bu teoriler çerçevesinde dijital platformdaki farklı sosyolojik açıklamalar şu şekilde özetlenmiştir:

Tablo 4: Web'deki Farklı Sosyallik Kavrayışları

Yaklaşım	Sosyoloji Kuramı	WWW'da Sosyalliğin Anlamı
1 Yapısal Kurumlar	Emile Durkheim Sosyal davranışı sürekli şartlandıran sabit ve somutlaştırılmış sosyal yapılar olarak sosyal olgular	Tüm bilgisayarlar, İnternet ve tüm WWW platformları sosyaldir; çünkü insan ilgilerini, anlayışlarını, hedeflerini ve maksatlarını somutlaştırır, toplumda belirli işlevlere sahiptirler ve sosyal davranışı etkilerler.
2 Sosyal Eylem Kuramları	Max Weber: Karşılıklı sembolik etkileşim olarak sosyal davranış.	Sadece uzaysal-zamansal mesafeler üzerinden iletişimi sağlayan WWW platformları sosyaldir.
3 Sosyal İş birliği Kuramları	Ferdinand Tönnies: Birliktelik hissi, karşılıklı bağımlılık ve değerlere dayanan sosyal sistemler olarak topluluk Karl Marx: İşbirliği içinde sahip olunması gereken kolektif mallar ile sonuçlanan birçok insan işbirliği.	İnsanların sosyal ağ oluşturmaya, bir araya gelmesine ve sanal birliktelik hissine aracılık eden web platformları sosyaldir. Dijital bilginin ortak üretimini sağlayan web platformları sosyaldir.

4 Yapı ve Fail Diyalektiği Emile Durkheim: Dışsal sosyal olgulara koşullanması nedeniyle sosyal olarak biliş. Max Weber: İletişimsel eylem. Ferdinand Tönnies, Karl Marx: İşbirliği biçimleri olarak topluluk kurma ve ortak üretim	İnsan bilişinin bir sistemi olarak Web 1.0. İnsan iletişimin bir sistemi olarak Web 2.0. İnsan işbirliğinin bir sistemi olarak Web 3.0.	İnsan bilişi, iletişimi ve işbirliğinin dinamik üçlü sistemi olarak Web.

Kaynak: (Christian Fuchs, 2022: 75)

Dijital sosyolojinin çalışma alanlarını Selwyn (2019) 1) ağlar; (2) platformlar; (3) veriler; (4) algoritmalar şeklinde dörde ayırmıştır. Lupton’a göre (2015: 15-18) 1) profesyonel dijital uygulama; 2) dijital teknoloji analizleri; 3) dijital veri analizi; 4) eleştirel dijital sosyolojidir. Bu dört katman içinde yer alan ikinci katmanda Lupton (2015: 16) dijital teknoloji analizlerine yönelik eğilimi şu şekilde açıklar:

“Dijital teknolojilerin yaygın kullanımı, günlük yaşamın tüm alanlarına girmesi ve sosyal ağların kurulması ve sürdürülmesinde kullanılması, benliğin dijital teknolojiler aracılığıyla nasıl sunulduğu, günlük rutinlere ve aktivitelere nasıl dahil edildiği, insanların bunları kullanarak dünyayı nasıl öğrendikleri, bu teknolojilere erişim ve kullanımdaki farklılıklar, gözetim amaçlı kullanımları ve gizlilik kavramları üzerindeki etkileri gibi konulara sosyolojik ilgiyi artırmıştır. Büyük veri olgusu, büyük dijital veri kümelerinin etik ve politik yönlerine yönelik artan bir akademik ilgiyi de tetiklemiştir. Sosyal medya sitelerinin popüleritesi, insanların bu medyayla etkileşiminin en iyi nasıl erişilip analiz edilebileceğine dair sosyolojik araştırmaları teşvik etmiştir.”

Görüldüğü üzere kısa bir paragraf içinde Lupton, sosyologların yanı sıra siyaset bilimi, veri bilimi, ekonomi bilimi, bilgisayar bilimleri gibi farklı alanların da çalıştığı on farklı araştırma konusuna değinmiştir. Bu sorular aynı zamanda Lupton’ın tasnifinde yer alan profesyonel dijital uygulama, dijital veri analizi ve eleştirel dijital sosyolojiyle ilgili katmanları da kapsamaktadır. Zhao ve Wang (2023) ise güncel dijital sosyolojiyi 6 ana araştırma temasına göre tasnif etmiştir. Biz ise “çalışma ekonomisi, üretim ve tüketimin yeniden üretimi; dijital siyaset ve yeni toplumsal hareketler, sosyal ilişkiler, etkileşimler

ve sosyal kimlik, dijital sosyolojide metodoloji başlıkları altında dijitalleşmenin toplumsal faktörler üzerine etkileri üzerine duracağız.

1.4.2.1.Çalışma Ekonomisi, Üretim ve Tüketime Yeniden Üretimi

Üretim ilişkileri, makine üretimi, emek ve genel olarak ekonomik faktörlerin toplumsal yapı üzerine etkisi ilk sosyologlardan beri çalışılan olgulardır. Bu konular üzerine dijital sosyoloji alanında yapılan çalışmalarda ise Zhao ve Wang (2023:5) üç konuya odaklanıldığını belirtir: “Dijital teknolojinin geleneksel endüstrilerde ortaya çıkardığı yeni ekonomik biçimler ve üretim modelleri, çalışma koşullarındaki değişiklikler ve yeni emek-sermaye ilişkilerinin kurulması, dijital ekonomide “prosumption” (üretim ve tüketim) ve yeni sömürü biçimleri” ile ilgili konular.

Endüstrileşmenin dönüşümü günümüzde devam etmekle birlikte teknolojik gelişmelere dayalı olarak günümüzde beşinci aşamada olduğu ifade edilmektedir. Bu dönüşümler genel olarak birinci sanayi devrimini ifade eden Endüstri 1.0’dır. Su ve buhar gücüne dayalı olarak 1760 yılından 1840 yılına kadarki süreci kapsayan bir dönemdir. Endüstri 2.0’da ortaya çıkan en önemli iki gelişme elektrik ve montaj hatları neticesinde seri üretimin mümkün olmasıdır. Üçüncü sanayi devrimi olan Endüstri 3.0, 1950’lerden sonra başlayan, internet ve bilgisayar teknolojisinin devreye girdiği otomasyona dayalı endüstridir. Dördüncü sanayi devrimi 2000’lerden sonra yaşamımıza giren akıllı üretim, siber fiziksel sistem ve nesnelerin interneti ile şekillenen Endüstri 4.0’dır. 2020 ile başlayan son sanayi devrimi ise Endüstri 5.0 olarak isimlendirilmekte ve insan odaklılığı ile sürdürülebilirlikle Endüstri 4.0’ı tamamlayan bir süreci ifade etmektedir (Kılıç, 2023). Çin’de 2011-2020 arası veriler kullanarak 29 endüstriyel üretim alanında dijital dönüşümün etkisi araştırılmış ve genel olarak dijital dönüşümün tekstil üretimi, kaynak işleme, makine ekipman üretimi gibi farklı sektörlerde olumlu yönde etkilediği, süreç üretimi ve emek yoğun sektörlerin dijital teknolojiden belirgin bir şekilde olumlu etkilendiği belirlenmiştir (Xie vd., 2024). Özellikle yapay zekânın giderek gelişmesi neticesinde Endüstri 4.0 dönemi akıllı fabrikalarda “kendiliğinden yapılandırma, kendi kendini denetleme ve kendini iyileştirme gibi otonomik özelliklere sahip akıllı sistemler tarafından yönlendirilen imalat ekosistemleri” söz konusudur (Yıldız, 2018: 548). Böylece hem fiziksel ve çoğu zaman hantal ve tekrarlayan işlemlerde azalma yaşanmış hem de yüksek vasıflı iş gücüne olan talep artış göstermiştir (Branca vd., 2020: 2).

Dijitalleşmeyle birlikte çalışma koşullarının da değişim gösterdiği görülmektedir. Bu durum özellikle Covid-19 pandemi sürecinde daha fazla gözlenen bir durum olmuştur. Nitekim pandemi sonrası esnek çalışmanın devam ettiği ve bu durumun yarattığı sonuçlar üzerine araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Örneğin, esnek çalışma politikası geliştirmeye çalışan şirketlerin üzerine yapılan bir araştırmada 12 ülkeden 17 şirketten elde edilen bulgulara göre çalışma yeri ve zamanı konusunda esneklik tanınmasının verimlilik ve sosyal birçok boyut açıdan araştırıldığı görülmektedir (Smite vd., 2023).

Bir diğer önemli konu ise “tüketimin üretimi” konusudur. İnternet ünlüleri, sosyal medya fenomenleri, mikro ünlüler gibi adlandırmaları olan ve birçok sosyal medya platformunda insanların tüketimini etkileyen bir kesim oluşmuştur. Bu kişilerin bazıları ücret almaksızın bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde insanların tüketim alışkanlıklarını etkilerken bazıları ise firmalarla iş birliği yaparak takipçilerine ürün tanıtımları yapmaktadırlar. Örneğin, sürdürülebilir tüketim kalıplarının değişmesinde “yeşil kadın” fenomenlerin teşvik edici oldukları ve toplumun tüketim davranışlarının sürdürülebilir tüketim kalıplarına dönüşmesinde erkek fenomenlerden daha etkili oldukları belirlenmiştir (Yıldırım, 2021). Başka bir çalışmada ise sosyal medya fenomenlerini takip edenlerin sosyal medyadan etkilenme olasılığının diğerlerine göre 10 kat fazla olduğu bulunmuştur (Alwafi vd., 2022).

Tüketimin üretiminde bireysel deneyimlerin de oldukça önemli bir yeri vardır. Tayland’da Google Haritaların dijital ekonomi üzerine katkısının araştırıldığı çalışmada tüketiciler ve firma sahipleriyle görüşülmüş, Google Haritalar uygulamasının kullanıcılar için işletmeleri bulmayı, rezervasyon yapmayı ve sipariş vermeyi basitleştirmesi nedeniyle ekonomik katkısının önemli olduğu belirlenmiştir (Phuangsuwan vd., 2024). Veri bilimi bağlamında da güzel bir örnek olan bir araştırmada farklı restoran türlerindeki restoran özelliklerinin ve genel müşteri deneyimini etkileyen temel faktörlerin etkilerini incelenmiştir. Deneyimlerini anlamak için Google Haritalar aracılığıyla Londra, Birmingham ve Manchester’daki 5010 restorana yapılan yorumlarda yemek, servis, atmosfer ve fiyat için VADER duygu analizi algoritmasını kullanılarak değerlendirilmiştir. Böylece 5 yıldızlı derecelendirmede önemli olan faktörler incelenmiştir (Mathayomchan ve Taecharungroj, 2020). Dijital ortamlar lokanta, kafe, müze, gezi yerleri vb. yerlerde yaşanan deneyimlerin hem yorum hem de puanlamalarla değerlendirilmesi bu değerlendirmeleri görün diğer insanların tercihlerini etkilemesi

mümkündür. Böylece insanlar belirli tüketimleri gerçekleştirirken yaptıkları değerlendirmelerle başkalarının da benzer tüketimi gerçekleştirmelerine veya kaçınmalarına yani tüketimin yeniden üretimine aracılık ederler.

1.4.2.2.Dijital Siyaset ve Yeni Toplumsal Hareketler

Ekonomik faktörler gibi güç ve otorite de ilk sosyologlardan günümüze değin sosyolojinin ana gündem maddelerinden biridir. Zhao ve Wang (2023:7) dijital sosyolojide bu konuya yönelik araştırmaların dört noktaya odaklandığını belirtir. Bunlar; “Dijital toplumda panoramik gözetim ve iktidar özellikleri, algoritmaların tarafsız olmaması, dijital toplumda siyasi katılım ve dijital yönetişimin çağrışımları ve zorlukları” ile ilgili konulardır.

Dijitalleşmenin gözetimin doğasında meydana getirdiği değişimleri Bauman ve Lyon (2013) Akışkan Gözetim adlı kitaplarında açıklamaktadırlar. Akışkan gözetim, “izleme, takip etme, sınıflandırma, kontrol etme ve sistemli olarak izleme dünyasını kapsamaktadır. Akışkan gözetimi ilginç kılan faktör, bireylerin sürekli izlenmeye alışmış olması nedeniyle izlendiğinin farkında olmamasıdır. Görülme sevdası olarak görülen “skopofili”, gözetim uygulamalarının giderek yaygınlaşmasıyla birleşerek birçok çarpıcı sonuca yol açmaktadır ve bireylerin kendi gözetimlerine bizzat dahil olmaya hevesli olmaları durumunu kaygı vericidir (Bauman ve Lyon, 2013: 8, 142). Bu gözetim hem devlet tarafından hem de şirketler ve bireyler tarafından gerçekleştirilmektedir. Öyle ki bu durumun Niedzwiecki (2019) “Dikizleme kültürü” olarak tanımlayarak gözetimin aynı zamanda bir dikizleme kültürü haline geldiğini belirtmiştir.

Önemli konu başlıklarından bir diğeri dijital dönüşümün siyasi katılım üzerine etkisidir. Bu hususta sosyal medya platformlarının siyasi katılım üzerine etkisi öne çıkmaktadır. Tüm sosyal medya platformları içinde ise X (Twitter) hem siyasi lider ve kuruluşların yoğun şekilde bu platform üzerinden açıklama yapmaları hem de gündem belirleme üzerine kurulu yapısı nedeniyle ön planda olduğu görülmektedir. Nitekim yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak Twitter verilerinin kullanılması nedeniyle budur. Boulianne (2018) dijital medya ile sivil ve siyasi hayata katılım arasında ilişki üzerine 50 ülke ve 20 yıllık bir süreyi kapsayan 300’den fazla çalışma üzerinden gerçekleştirdiği meta analiz sonuçlarına göre sosyal medya kullanımı ile siyasi katılım arasında pozitif korelasyon bulunmaktadır. Dijital medyanın insanların siyasi katılım fırsatlarını

arttırdığı, siyasi katılım durumlarını değiştirmediği, insanların gerçek siyasi katılımızı azaltabileceği ve geleneksel siyasi katılımı azaltabileceği, dijital aktivizmin çevrimdışı siyasi katılımın ikamesi değil, tamamlayıcı olduğu yönünde farklı değerlendirmeler bulunmaktadır (Zhao ve Wang, 2023: 8). Fakat toplumsal hareketler noktasında sosyal medyanın dönüştürücü bir etkisinin olduğu noktası tartışılmazdır. Sosyal medyanın etkisiyle toplumsal hareketlerin anatomisinde değişimler yaşanmış ve neticede yeni toplumsal hareketler olarak adlandırılmışlardır (Babacan, 2014). Bu hareketler Castells’a göre (2024: 110) dijital iletişimin bir sonucu değildir. Toplumdaki baskın değer ve çıkarlardan kaynaklı algılanan baskı ve adaletsizliğe verilen yanıtlardır. Fakat aldıkları biçim ve uygulamaları dijital iletişim teknoloji mümkün kılar. Başka bir ifadeyle yeni toplumsal hareketler kültürel ve politik değişimle etkileşim halindeki teknolojik değişimle birlikte gelişirler. Castells’in (2024: 113-116) belirttiği ağ bağlantılı dijital hareketlerin özellikleri şu şekilde özetlenmiştir:

- “Örgütlenme biçimleri ve pratikleri ağlara dayanmaktadır: sosyal ağlar ve iletişim ağları, internete bağlı mobil iletişim cihazları tarafından etkinleştirilir”
- “Hareketlerin büyük çoğunluğu internet üzerinden gerçekleşen etkileşimler yoluyla oluşmuş olsa da Brezilya, Suriye ve İran’daki gibi sokak gösterileri veya Mısır, İspanya, ABD ve Ukrayna’daki gibi belirli bir süreliğine meydan ve bina işgalleri gibi kentsel alanda insanları ağ kurarak toplumsal olarak anlamlı hale geldiler. Hareketin, süresi ne olursa olsun, mekânsal ifadesi, internet üzerinden bağlananların ötesinde, tüm topluma görünür kılmak için elzemdir. Dahası, fiziksel bağlantı, hareketi kaçınılmaz olarak vuracak olan şiddetli polis baskısıyla yüzleşmek için gerekli olan güç kaynağı olan birliktelik hissini güçlendirir. Aslında, yasadışı bir şekilde mekân işgal etmek, iktidardakilere meydan okumakta ve protestoyu, insanların resmi üyelik gerektirmeden işgal edilen mekâna giderek harekete katılmasını kolaylaştıran bir biçimde somutlaştırmaktadır.”
- “Hem siberuzayda hem de kentsel alanda ağ etkileşiminin birleşimi, maddi ve kültürel olarak bir özerklik alanı inşa eder; bu özerklik, sorgulanan toplumun yerleşik prosedürlerinin erişiminin dışında özgürce sosyalleşmek, müzakere etmek ve karar vermek için gerekli olduğundan, tüm tarihsel durumlarda toplumsal hareketlerin temel bir özelliğidir... Ağ toplumundaki özerklik alanı, ne

kadar kısa olursa olsun, İnternet ağları ve kentsel alanın işgali etrafında inşa edilmiştir.”

- “Bu hareketler rizomatiktir. Toplum kurumları (yargı makamları, polis vb.) hareketi baskı altında geri çekilmeye zorladığında, çoğu zaman ortadan kaybolmazlar: değerleri, projeleri ve birçok aktörleri internete sığınır ve harekete yol açan öfkenin kökenindeki toplumsal adaletsizliğin yeniden üretimi tekrarlandığında yeniden ortaya çıkarlar. Bu hareketlerin rizomatik özelliği, hayatta kalmalarına yardımcı olur. İnternet ağları gözetlenebilir ve hatta nadiren de olsa kapalı bir palyaço bile olabilirken, toplumlarımız internet ve dijital iletişim ağları olmadan işleyemez ve bu nedenle, farklı temalar ve projelerle de olsa, herhangi bir uykuda olan direniş tohumu her an harekete geçirilebilir.”
- “Ağ tabanlı hareketlerin resmî bir örgütlenmeye veya yerleşik bir liderliğe ihtiyacı yoktur. Ağ, mesajın kendisidir. Düğümleri ve göreceli hiyerarşisi, hareket ve kurumlarla etkileşimiyle birlikte gelişir.”
- “Toplumsal hareketler nadiren programatiktir. Taleplerde bulunur, değer ve ilkelere atıfta bulunurlar, ancak gerçekçi bir kurumsal önlemler seti önermezler.”

Siyasi katılımı olduğu gibi dijitalleşmenin etkilediği bir diğer faktör ise yönetişimdir. Bir yönetsel yaklaşım modeli olarak devletin faaliyet alanlarının daraltılarak yönetsel süreçlere tüm aktörlerin dahil edilmesi anlamına gelen yönetişim (Kocaoğlu, 2016: 295) dijital bir forma girdiğinde merkezi kontrolden merkezi olmayan kontrole, koordinasyonda iki taraflıdan çok taraflıya, teşvikler sözleşmelerde belirlenen bürokratik tanımlamalardan sibernetik bir forma (örn. kripto para gibi), güvenin aktör tabanından algoritmik güvene dönüştüğü bir forma dönüşmektedir (Hanisch, vd., 2023).

1.4.2.3.Sosyal İlişkiler, Etkileşimler ve Sosyal Kimlik

Dijitalleşme yaşantımızın her alanında yer alsa da akla ilk gelen sosyal ilişkiler ve etkileşimler üzerindeki etkisidir. Mektuptan günümüz e-postasına, telgraftan dijital telefona ve görüntülü görüşmelere geçiş sosyal ilişki ve etkileşimleri her yönüyle değiştirmiş bir durumdadır. Örneğin, rutin kronik hastalıklar için uzaktan sağlık hizmetleri görüntülü arama ile gerçekleştirilebilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2022). Bu durum sosyal ilişkilerin zaman ve mekân koşulunu tamamen değiştirmiştir. Geleneksel ilişkilerin yüz yüze gerçekleşmesi ve bir iletişimin kurulmuş olması veya kurulmamış

olması durumu arasındaki sınır dijital iletişimde bulanıklaşmıştır. İnsanlar fiziksel olarak mevcut olmadan “mevcut” etkileşimlere katılabilirler. Teknolojinin aracılık ettiği bu tür etkileşim ve iletişim “bağlantılı ilişkiler” oluşturur (Licoppe 2004: 136). Castells (2024: 11-12) ilişki düzeylerine göre sosyalliği üç döneme ayırır. Sosyal 1.0, sanayi öncesi dönemde özellikle geniş aile, iş yeri ve yaşanılan yerdeki yakınlarla kurulan sosyal ilişkilerdir. Sosyal 2.0, sanayi öncesi sosyal ilişkileri de kapsayan bu dönemde sanayileşme ve kentleşme neticesinde sosyal ilişkilere dernekler ve çıkar grupları da dahil olmuştur. Bu dönem için öncekinden farklı olarak ikincil grupların sosyal ilişkilerde yoğunluğunun arttığı dönem de diyebiliriz. Sosyal 3.0 ise internet ve sosyal medyanın yaygınlaşması neticesinde ortaya çıkan sosyalleşme biçimidir. Yeni sosyalleşme biçimi kişilerarası etkileşim biçimlerini değiştirmiş, dijital toplulukların oluşumuna aracılık etmiş, kolektif kimlik ve bilinçlerin şekillenmesine yeni olanaklar sağlamıştır (Zhao ve Wang, 2023: 8).

Facebook, LinkedIn, YouTube, Reddit, Twitter (X), WhatsApp, Instagram, Tiktok ve daha birçok sosyal medya ve iletişim platformu yaşantımıza girdiğinden beri iletişim, bilgi ve enformasyona ilişkin dönüşümler Sosyal 3.0 yönünde gerçekleşmiştir. Bu dönüşümler ayrıca Lupton’ın dijital sosyoloji araştırmalarında yer alan ilk katman, dijital araçların sosyolojik uygulamanın bir parçası olarak kullanılmasıdır. Örneğin, pandemi süreci ve sonrasında eğitim kurumları ve araştırmacılar dijital araçlar vasıtasıyla eğitimler vermeye, LinkedIn ve Twitter, Researchgate gibi sosyal medya platformları kullanmaya başlamıştır. Örneğin akademisyenler çalışmalarını daha geniş bir kitleyle paylaşmak için Twitter’da yayımlayabilir. Hatta akademik çalışmaların Twitter’da yayınlanmasının ve retweet edilmesinin atıf almayı olumlu yönde etkilediği görülmüştür (Klar vd., 2020; Schnitzler vd., 2016; Stewart, 2014; Eysenbach, 2011). Udemy, BKM Akademi gibi platformlar ise eğitim sürecini dijital ortama taşımaktadır. Lupton (2015: 16), sosyologların sosyal medya ve diğer dijital uygulamaları kullanmakta yavaş davrandıklarını fakat giderek daha fazla sosyoloğun bu araçları kullanmaya başladığı belirtir. Ayrıca dijital platformlarla ilgili sosyolojik analizlerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla sosyologların dijital platformları kullanması önemlidir.

İletişimin giderek dijitalleşmesi Sosyalleşme 1.0’dan bu yana devam eden temel aile ilişkilerini de etkilemiştir. Qian ve Hu (2024) aile yaşantısının dijitalleşmesini makro ve mikro ölçekte çok düzeyli bir şekilde incelemiştirler. Bazı dikkat çeken hususlara

baktığımızda, dijitalleşmenin aile içi iletişim ve bağları güçlendirme olanağından, mekânsal olarak uzak aile fertleriyle iletişim bağlarının güçlenmesine olanak sağlaması ve aile hayatı için pratik organizasyon imkânı sağlaması önemlidir. Fakat dijital medya kullanımı bireyselleşmeye ve aile ilişkilerinden uzaklaşmaya sebep olma ihtimali de taşımaktadır. Sosyal medya platformlarında tanışarak evlenen çiftlerin de gün geçtikçe artış gösterdiği görülmektedir.

Bu kapsamda çiftlerin nasıl tanıştığının yani çevrimiçi veya çevrimdışı tanışmanın ilişki kalitesini nasıl etkilediği önemli bir araştırma konusu olmuştur. Önemli çalışmalardan biri olarak 2005 ve 2012 yılları arasında evlenen 19.131 Amerikalıdan alınan verilerin analizine göre eşleriyle çevrimiçi tanışanların boşanma olasılığı çevrimdışı tanışanlara göre daha düşük ve evlilik memnuniyetleri daha yüksektir (Cacioppo vd., 2013). Benzer şekilde ABD’de yapılan daha güncel bir çalışmada ise yarısı çevrimiçi flörtle tanışan 923 evli çiftten oluşan örneklem grubunda çevrim içi flört edenlerin çevrimdışı flört edenlere göre daha az tatmin edici ve istikrarlı evlilikler bildirdikleri görülmüştür (Sharabi ve Dorrance-Hall, 2024). Aralarında Türkiye’nin de yer aldığı 50 ülke üzerinde yapılan bir çalışmada çevrimiçi tanışan çiftlerin sayısının her geçen yıl artış gösterdiği, Türkiye’de ankete katılan çiftler içinde çevrimiçi tanışanların oranının %25’ten düşük olduğu ve 50 ülke için ortalamanın %16 olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre ilişki memnuniyeti ve aşk yoğunluğu çevrimdışı tanışan çiftlerde çevrimiçi tanışanlara oranla daha yüksek çıkmıştır (Kowal vd., 2025). Genel olarak üzerine daha fazla çalışılması gereken bir konu olmakla birlikte çevrimiçi ilişkilerin sayısının gün geçtikçe artması oldukça dikkate değer bir konudur.

Dijital çağda, medya ve sosyal ağlar kimliğin inşasında önemli bir rol oynamaktadır; çünkü kendimizi nasıl algıladığımızı ve başkalarıyla nasıl ilişki kurduğumuzu etkilemektedir. Nitekim dijitalleşmenin etkisi altındaki sosyal kimliklerde yaşanan dönüşümlere karşı Sosyal Kimlik Teorisinde oluşan boşluklar nedeniyle Ağ Bağlantılı Sosyal Kimlik Teorisi (ABSKT) gelişmiştir. Klasik SKT’nin dijital koşullara bağlı bir şekilde dönüşümü neticesinde ortaya çıkan ABSKT, dijital ortamlarda kimlik oluşumu ve grup dinamiklerindeki dönüşümleri ele almaktadır. Dijital yapı içinde teorinin öne çıkan özelliklerine bakıldığında; algoritmik aracılık, grup merkeziyetsizliği, kimlik akışkanlığı, anonimlik ve takma ad kullanımıdır. Bu özelliklere odaklanılmasıyla günümüz dijital kimliklerin karmaşıklığını daha doğru biçimde yansıtan net ve modern bir teorik çerçeve

sunmaktadır. Bu özellikler, SKT'nin temel varsayımlarını topluca yeniden şekillendirerek bireyler, gruplar ve dijital sistemler arasındaki etkileşime yeni bakış açıları sunmaktadır (Whelan, 2025).

1.4.2.4.Dijital Sosyolojide Metodoloji: Hesaplamalı Sosyal Bilimler

Sosyoloji, bir bilim dalı olarak ortaya çıkış koşulları da göz önünde bulundurulduğuna teknolojik ve bilimsel yeniliklere karşı her zaman duyarlı olmuş ve bu yeniliklerden her zaman yararlanmıştır. Temelde sosyologlar uzun zamandır veri yönetimi ve analizi için bilgisayardan ve birtakım yazılımlardan yararlanmaktadır. Örneğin, istatistik analizlerde en fazla talep gören programlardan biri olan SPSS 1968 yılında veri analizi amacıyla geliştirilmiştir.

Toplumsal yaşamın giderek dijitalleşmesi, veri toplama ve analizi için yeni araştırma alanlarının ortaya çıkmasına, dolayısıyla sosyoloji için yeni metodolojik ufuklar açmıştır. Metodolojik yenilikler, dijital dünyanın eylem ve deneyim biçimlerini açıklarken yeni teorik bakış açılarının ortaya çıkmasına aracılık etmiştir (Barnard, 2017: 197). Bunun en önemli örneği is hesaplamalı sosyal bilimlerdir. Bilgisayar bilimlerini sosyal bilimleriyle buluşturan hesaplamalı sosyal bilimler şu şekilde tanımlanmıştır (Tutar ve Ayaz, 2024: ,192):

“Hesaplamalı sosyal bilimler (HSB), karmaşık sosyal fenomenleri incelemek ve modellemek için sosyal bilimlerin unsurlarını bilgisayar bilimi ve veri analizi teknikleriyle birleştiren disiplinler arası bir alandır. İnsan davranışı ve sosyal etkileşimlerle ilgili büyük veri kümelerini toplamak, işlemek, analiz etmek ve simüle etmek için hesaplama yöntemlerini ve araçlarını kullanmayı içerir. HSB, veri odaklı araştırma ve hesaplamalı modelleme merceğinden çeşitli sosyal, politik, ekonomik ve kültürel konulara ilişkin yeni perspektifler kazanmayı amaçlar.”

Dijital veri öncesi sosyolojik araştırmalarda kullanılan veriler mülakat ve anket verileri ve ikincil kaynak verilerden (TÜİK, OECD ve dergiler, tezler, tarihi belgeler vb.) oluşmaktayken dijital dünyada yer alan veri türü ve çeşidi oldukça fazladır. Dijital platformlarda geleneksel veri toplama teknikleri kullanılırken asıl veri kaynakları ise yapılandırılmamış veri türleridir. Dijital platformda yer alan metinler, fotoğraflar, videolar, ses kayıtları, sosyal medya takipçi listeleri, emojiler, beğeniler ve araştırma

sorusuna göre veri olarak kullanılabilir çeşitli yapılandırılmamış kaynak bulunmaktadır. Dolayısıyla devasa büyüklükte bir veri havuzundan bahsetmekteyiz. Bu verinin büyüklüğü şu şekilde açıklanabilir:

Yazının icadından 2003'e kadar geçen 5000 yıllık sürede toplanan veri miktarının yaklaşık 5 eksabayt (1 eksabayt= 10^{18} bayt [kenttrilyon]) büyüklüğünde olduğu tahmin ediliyor. 2013 yılından sonra bu miktarda veri günlük olarak üretiliyor (Kelleher ve Tierney, 2020: 20). 2025 yılında ise günlük 402 eksabayt, 2025 yılında toplam 147 zettabayt (1 zettabayt= 10^{21}) veri üretileceği tahmin ediliyor (Duarde, 2025). Büyük Veri olarak adlandırılan bu veriler; verinin devasa hacmi, veri tiplerinin çeşitliliği ve verinin işlenme hızı olmak üzere üç unsurdan oluşur. Ayrıca çoğu zaman büyük verinin değeri büyüklüğünden değil, bize incelenecek yeni türde bilgiler (öncesinde hiç derlenmemiş bilgiler) sunmasından ileri gelmektedir (Stephens-Davidowitz, 2018: 53).

Veri bilimcilerinin değerlendirmelerini esas aldığımızda büyük veri, yapısal ve yapısal olmayan verileri kapsayacak şekilde doğal diller, görsel öğeler (video, fotoğraf, resim), ses kayıtları, biyometrik ve sensör verileri gibi pek çok veriyi kapsamaktadır. Dolayısıyla insanlara dair her türlü verinin toplanması, depolanması ve işlenmesi neticesinde bireyler ve kitleler hakkında tahminleme olanağının artışı büyük veri ile daha önce hiç olmadığı kadar artmıştır (Özuz-Dağdelen ,2023: 274). Büyük verinin kendine özgü birtakım avantajları ve güçlü yanları bulunmaktadır. Bunlar (Stephens-Davidowitz, 2018: 48-49);

- Dijitalleşme neticesinde birçok alanda birçok benzersiz veri kaynağı bulunmaktadır. Yani büyük veri bizlere yeni türde veriler sunmaktadır.
- Büyük veri bize insanların gerçekten ne istediğini ve yaptığını görme imkânı sunmaktadır. Yani bize dürüst veriler sunmaktadır.
- Çok fazla veri bulunması nedeniyle insanlarla ilgili küçük altkümelere odaklanma fırsatı sunmaktadır.
- Hızlı, kontrollü deneyler yürütme imkânı sunmaktadır. Böylece sadece bağlantıları değil, sebep-sonuç ilişkilerini test etmek de mümkündür.

Böylesine büyük boyutlardaki verilerin analizi de kendi içinde yeni bir yaklaşımı gerekli kılmıştır. Nitekim hesaplamalı sosyal bilimler de bu ihtiyaca karşılık olarak gelişmektedir.

Günümüzde yapılan araştırmaları genel olarak değerlendirdiğimizde dijitalleşmenin sosyolojik araştırmaları metodolojik açıdan iki yönden etkilediği söylenebilir. Bunlardan

ilki, klasik araştırma yöntemlerinin dijitalleştirilmesidir. Hem anket ve mülakatla veri toplama tekniklerinde ses cihazı, metni yazıya dönüştürme, çevrimiçi anketler gibi tekniklerin kullanılması hem de elde edilen nitel ve nicel verilerin analizinde programların kullanmasıdır.

İkincisi ise dijital platformlar aracılığıyla üretilen verilerin (örneğin sosyal medya paylaşımları, beğeniler, konumsal veriler vb.) hesaplamalı sosyal bilimler kapsamında analizidir. Bu doğrultuda birçok veri toplama ve analiz tekniği geliştirilmiştir.

Dijital verileri toplama teknikleri arasında en yaygın olanlar API (Application programming interface), web sitelerinden yazılıp aracılığıyla verinin kazınmasıdır (web scraping). Ayrıca elle daha küçük ölçekli verileri toplamak da mümkündür. Toplanan verilerin analizi ise verinin türüne göre şekillenmektedir. Metinlerin analizinde duygu analizi, duruş analizi, n-gram kelime kombinasyonları, kelime frekansları gibi analizler yer almaktadır. Dijital toplulukların analizi için ağ analizi yapılmaktadır. Ayrıca makine öğrenmesi ile sınıflandırmalar, karar ağaçları gibi çeşitli analiz yöntemleri bulunmaktadır.

Hem verilerin toplanmasına hem de analizi aşamasında kullanılan birçok açık kaynaklı ve lisanslı program yer almaktadır. Verilerin kazınması genel olarak Python ve R gibi programlama dilleri üzerinden ilgili kütüphaneler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Nitekim verilerin analizi için de bu programlama dillerinin yanı sıra SPSS, Stata, SAS, NVivo, Maxqda, Gephi, NodeXL, ArcGIS, RapidMinder, Orange, Weka vb. amaca göre şekillenen program yer almaktadır. Ayrıca verilerin görselleştirilmesi amacıyla Tableau, Power BI, ggplot2 yaygın kullanıma sahiptir.

Dijitalleşmenin toplumsal yaşantı üzerine yaptığı etkileri genel olarak değerlendirdiğimizde dijital ağların gerçek yaşamdan bağımsız olmadığı ortaya çıkmaktadır. Dijitalleşmenin neticesinde yeniden şekillenen toplumsal yapı dijital olanla gerçek sosyal ilişkilerin hibrit bir modele dönüştüğünü bize göstermektedir. Geline nokta toplumsal yaşantımızın her alanında dijitalleşmeden bahsetmek mümkün olduğu gibi dijital yaşamın içinde kurulan ağlarda da toplumun kültürel özelliklerinin, değer yargılarının, normlarının ve toplumsal kurumların (din, siyaset, aile, ekonomi, eğitim, boş zamanları değerlendirme) yani kültürel yapının sosyal yapı içinde maddi boyutta meydana gelen teknolojik değişimlerden güçlü bir şekilde etkilendiğini bizlere göstermektedir.

1.4.3. Dijital Sosyolojide Önyargı ve Kalıpyargı

Önyargı ve kalıpyargı araştırmalarının tarihsel serüveni 1900’lü yılların başına dayanmaktadır. 1906 yılında Sumner, önyargılara ve kalıp yargılara sebep olan faktör olarak “Etnosantrizm” kavramını ileri sürmüştür. Sumner'a göre, "etnosantrizm, kişinin kendi grubunun her şeyin merkezi olduğu ve diğerlerinin ona göre değerlendirilip değerlendirildiği bu bakış açısının teknik adıdır" (Wagner, 2024). Daha güncel bir tanım olarak ise “Etnosantrizm, etnik grup tercihi, üstünlüğü, saflığı ve sömürsünün gruplar arası ifadelerini ve etnik grup uyumu ve bağlılığının grup içi ifadelerini içeren güçlü bir etnik grup benmerkezciliği duygusu” şeklinde yeniden kavramsallaştırılmıştır (Bizumic ve Duckitt, 2012). Etnosantrizm araştırmalarında günümüzde ise sosyal medyanın etkisi araştırılmaktadır (Gelovani vd., 2024; Farris ve Silber Mohamed, 2018).

1933 yılına gelindiğinde ise Katz ve Braly Princeton’daki lisans öğrencilerinin on ırksal ve etnik grup hakkındaki sözlü kalıp yargılarını araştırmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin on grubun tipik özellikleri konusunda şaşırtıcı derecede büyük ölçüde hemfikir olduğunu ve gruplara atfedilen özelliklerin çoğunlukla aşağılayıcı olduğu görülmüştür (Foley ve Kranz, 1981: 435). Kalıp yargılar bu tarihten bu yana benzer şekilde araştırılmaya devam etmektedir. Örneğin, Philogene (2001) Katz ve Braly’nin çalışmasını tekrarlamış ve “Afrikalı Amerikalı” ifadesine yönelik kalıp yargıların “Zenci” ifadesini kullananların kalıp yargılarından daha olumlu olduğunu bulmuşlardır. Güncel bir araştırmada ise siyahi insanlar hakkındaki kalıp yargıların, mevcut çalışmada önceki araştırmalara göre daha olumsuz olduğu iddia edilmiştir (Ash vd., 2024).

1954 yılına gelindiğinde Allport (2016), “Önyargının Doğası” adlı kitabında önyargıların psikolojik, toplumsal ve tarihsel olabileceğini, duygular, inançlar, toplumsal gruplar, sosyal ilişkiler ve kültüre bağlı olarak şekillendiğini belirtmiştir. Ayrıca temas teorisiyle de önyargının temas koşullarına göre değişebildiğini belirtmiştir. Allport’un önyargı teorisi ve günümüzde de önyargı araştırmalarının referans kaynağı olmaya devam etmektedir. Allport gibi 1954 yılında Soyguncular Mağarası Deneyi üzerine çalışmasını yayınlayan Sherif (1988) ise dış grupla ilişkilerde önyargının rekabet ve iş birliği durumlarına göre şekillendiği keşfetmiştir.

1970-80’lerde önyargı araştırmaları kapsamında öne çıkan teorisi Sosyal Kimlik Teorisidir. Turner (1982) önyargının biz ve onlar ayrımına dayalı biçimde öteki olana yönelik iç grup aidiyetiyle ilişkili olduğu belirtir. Nitekim günümüzde sosyal kimlik

teorisi güçlü bir şekilde önyargı araştırmalarında yer almaktadır. 1989 yılına gelindiğinde dikkat çeken bir araştırmayla Devine (1989) önyargının bilinçli olabildiği gibi bilinçdışı bir yönünün olduğunu, insanların farkında olmasalar bile önyargılı olabileceğini göstermiştir. Devine'in yaklaşımını takip eden güncel araştırmalara bakıldığında ise büyük dil modellerine sahip yapay zekâlarında önyargılar araştırılmış ve ırk, cinsiyet, din ve sağlık alanlarında yapay zekâyâ modellerinde önyargı ve kalıp yargının yaygın olduğu belirlenmiştir (Bai vd., 2025).

90'lı yıllarda önyargı araştırmalarında yapılan önemli çalışmalara bakıldığında Greenwald ve Banaji (1995) örtük bilişsel süreçler neticesinde önyargıların oluşabileceğini bulmuşlardır. Araştırmalarına göre sosyal davranışlarımızın işleyişi genellikle örtük ve bilinçsizdir. Geçmiş deneyimlerimiz farkında olmadan yargılarımızı etkilemektedir ve örtük biliş bu şekilde oluşur. Tutumlarımız ve önyargılarımız ise bu örtük bilişsel süreçlerin etkisiyle şekillenmektedir. Güncel araştırmalarda da örtük önyargı üzerine araştırmaların devam ettiği ve sosyal medya aracılığıyla da araştırıldığı görülmektedir. Örneğin, sosyal medya kullanımının kullanıcıların küçümsenen sosyal gruplara ilişkin görüşlerini nasıl şekillendirdiği, özellikle, sosyal medyayı önemli bir haber kaynağı olarak kullanmanın ve sosyal ağlarının çeşitliliğinin önyargıları nasıl körüklediği araştırılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre ağ çeşitliliği mültecilere yönelik önyargıları yumuşattığı, sosyal medyayı haber kaynağı olarak kullananların trans bireylere karşı daha olumlu tutumlara sahip olduğu, sosyal medyaya özellikle siyasi haberler için tercih edenlerin ise trans bireylere karşı olumsuz tutumlara sahip olduğu belirlenmiştir (Davidson ve Farquhar, 2020).

2000'li yıllara gelindiğinde önyargı araştırmaları kapsamında öne çıkan teori ise Kalıpyargı İçeriği Modelidir. Fiske ve arkadaşları tarafından (2002) geliştirilen teoride önyargıların farklı gruplara karşı hem olumlu hem de olumsuz duygularla algılanabileceğini göstermiştir. Oldukça yeni bir teori olmakla birlikte birçok önyargı araştırmasına rehberlik eden bir teoridir. Güncel araştırmalara bakıldığında hem farklı birçok kimliğe yönelik önyargının araştırılmasında hem de dijital platformlar aracılığıyla önyargıları incelemek maksadıyla bu teoriden faydalandığı görülmektedir. Ayrıca metinlerdeki kalıpyargı içeriğinin belirlenmesi için hesaplamalı modellerin geliştirildiği görülmektedir (Fraser, Kiritchenko ve Nejadgholi, 2022).

Önyargı ve kalıpyargı araştırmalarının tarihsel serüvenine bakıldığında çoğu teorinin dünümüz dünyasında hem sosyal yaşamda hem de dijital ağlarda önyargı araştırmalarına rehberlik ettiği görülmektedir. Bunun nedeni dijitalleşmeyle ortaya çıkan dijital toplumun hibrit bir yapıda olmasıdır. Dolayısıyla tıpkı sosyal teorilerin dijital toplumsal yapıyı açıklamadaki yetkinliğinde olduğu gibi önyargı teorileri de oldukça işlevseldir. Fakat dijitalleşmenin kendine özgü gelişimi çerçevesinde önyargıların oluşumu ve ağlar aracılığıyla yayılımıyla ilişkili olarak önyargı ve kalıpyargı literatüre yeni yaklaşımlar da eklenmiştir. Bunlar arasında en dikkat çekenleri ise önyargıyla teknolojinin kesişimiyle ortaya çıkan algoritmik önyargı ile duygulanım ve yankı odalarıdır.

1.4.3.1. Algoritmik Önyargı

Yapay zekâ ve yapay zekâyı oluşturan algoritmalar önyargıları azaltmak yerine onları güçlendirmekte ve yenilerine sebep olmaktadır. Başka bir ifadeyle algoritmik sistemler sosyal olarak önyargılı sonuçlar üretmektedir. Bu doğrultuda algoritmik önyargı “bir algoritmanın çıktılarında ortaya çıkan eşitlikten sistematik bir sapmadır” şeklinde tanımlanmıştır ve bir algoritmanın önyargılı olması iki koşulla belirlenmiştir (Kordzadeh ve Ghasemaghaei, 2022: 395):

- Eşitlik ilkesinden sapma, önyargılı bir algoritmik sistemin çıktılarında ortaya çıkar.
- Sapma, rastgele değil, sistematik ve tekrarlanabilir bir şekilde gerçekleşir.

İki koşulu sağlayan algoritmik önyargıların nasıl geliştiği incelendiğinde ise algoritmik önyargıların oluşumunun farklı şekillerde gerçekleştiği görülmüştür. Bunlar Chou ve arkadaşlarına göre (2017: 9-19) beş türe ayrılmaktadır.

1.4.3.1.1. Veri Seti Önyargısı

Makine öğrenimi modellerini eğitmek için kullanılan verilerde bireylerin çeşitli özellikleri ile temsil edilmemesi durumunda ortaya çıkan önyargıdır. Algoritmalar aracılığıyla önyargıların oluşması, yapay zekâların eğitilmesi amacıyla makine öğrenimi süreci içinde herhangi bir dış müdahale olmadan sosyal kategori verilerine yansıyan önyargı ve kalıp yargıları öğrenmesiyle gerçekleşir. Başka bir ifadeyle algoritmalar sosyal yaşantılarımızda yer alan önyargıları ön plana çıkarmaktadır. Büyük veri kullanılmasına rağmen algoritmaların önyargı ve ayrımcılığa neden olması üç unsura

dayandırılmaktadır. Bu üç nokta bir araya geldiğinde, algoritmalar, sosyal kategori temelinde ayrımcılık yapabilmektedir (Williams, Brooks ve Shmargan, 2018: 88):

“1. Irk ve cinsiyet gibi sosyal tanımlayıcılar yaygındır, bu nedenle makine öğrenimi algoritmaları geçmiş verilerle eğitildiğinde bunların korelasyonlarını öğrenebilir.

2. Sosyal tanımlayıcıların yaygınlığı, bu tür hassas bilgilerin kasıtlı olarak toplanmamış veya silinmiş olsa bile büyük veri kümelerine gömülü olduğu anlamına gelir.

3. Bir algoritmaya sosyal kategori bilgileri girildiğinde, ancak algoritma ayrımcılığı önlemek için açıkça tasarlanmamışsa, bu durum sonuçlara önyargı getirebilir. Bu durum, 40 yıl önce modellenmiş ve işgücü ekonomistleri tarafından istatistiksel ayrımcılık olarak tanımlanmıştır. Sinyalleme ile ilgili özel bir durum, veriye dayalı karar verme sistemindeki geri bildirim etkilerinin, erken verilerdeki önemsiz dalgalanmalara dayalı olarak tamamen keyfi önyargılar yaratabileceğini ve sürdürebileceğini göstermektedir.”

Bu durum Chou ve arkadaşları (2017: 9) “Küçük bir çocuk, dünyayı yalnızca görebildiği küçük bir alan üzerinden tanımlar. Sonunda çocuk, dünyanın çoğunun kendi görüş alanındaki küçük bilgi kümesinin ötesinde olduğunu öğrenir. Veri kümesi önyargısının kökü budur: çok küçük veya homojen bilgilere dayanan zekâ” şeklinde betimlemişler.

1.4.3.1.2. İlişkilendirme Önyargısı

Yapay zekâ algoritmaları eğitilirken, toplumsal önyargılar makine öğrenimine yansiyabilir. Öğrenilen önyargılar sonraki süreçte kullanıcı etkileşimlerinde adil olmayan deneyimlerin yaşanmasına neden olabilir. Örneğin bir araştırmada 12 farklı cinsiyet ayrımı gözetmeyen dilde “O bir Mühendis (başka mesleklerle tekrarlanmıştır, O bir hemşire vb.)” yapılarla cümleler kurulmuş ve Google Translate kullanılarak İngilizceye çevrilmiştir. Özellikle bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarında erkek varsayımına eğilimin daha güçlü olduğu belirlenmiştir (Prates, Avelar ve Lamb, 2020).

1.4.3.1.3. Otomasyon Önyargısı

Kültürel faktörlerin dikkate alınmaksızın alınan otomatik kararlar neticesinde ortaya çıkan önyargıdır. Bu şekilde insanların yaşamlarını etkileyen kararlar almaları mümkündür. Otomasyon önyargısı terimi, kullanıcıların otomasyon önerilerine aşırı güvendiği durumları ve ayrıca karar yardımcısının bir uyarı işlevi biçimi olduğu ve otomasyonun kullanıcıyı bilgilendirmemesi nedeniyle kullanıcıların bir eylemde bulunmadığı durumları ifade eder (Mosier ve Sktka'dan akt. Vered vd., 2023: 1). Örneğin, fotoğraf filtrelerinde cilt tonunu aydınlatarak Avrupa'nın güzellik anlayışına uygun düzenlemenin yapması bir otomasyon önyargısıdır.

1.4.3.1.4. Etkileşim Önyargısı

İnsanların yapay zekâyı manipüle etmesi neticesinde ortaya çıkan önyargıdır. İnsanlar, yapay zekâyı kasıtlı olarak ırkçı veya cinsiyetçi ifadeler öğretebiliyorlar. X'in (Twitter) yapay zekâ uygulaması Grok'un kullanıcılara küfür ve hakaret etmesi bunun tipik bir örneğidir (BBC, 9.07.2025).

1.4.3.1.5. Doğrulama önyargısı

Doğrulama Yanlılığı, bilgileri önyargıları doğrulayacak şekilde yorumlar. Yapay zekâ algoritmaları, diğer insanların daha önce seçtikleriyle eşleşen içerikler sunar. Yalnızca kendisi gibi düşünen insanlardan bilgi alan bir bilgi çalışanı, asla zıt bakış açılarını göremez ve alternatifleri ve farklı fikirleri görmekten alıkonulur.

Örneğin, arama algoritmalarında mültecilere yönelik nefret söyleminin siyasi tutumlara etkisi üzerine yapılan bir araştırmada aşırı sağ siyasi ideolojiye sahip bireylerin arama sorgularında mültecilerle ilgili nefret söylemine maruz kaldıktan sonra mültecilere karşı daha düşmanca bir tutum sergilediği, sol ideolojiye sahip bireylere göre nefret söylemi içeriğine daha fazla güvendiği ve sol görüşlü emsallerine kıyasla nefret söylemi önerilerine tıklama olasılığı da neredeyse üç kat daha fazla olduğu görülmüştür (Pradel, 2024).

Özetle algoritmik önyargıların temel nedeni, bizler yapay zekâyı ne öğretiyorsak onu öğreniyor olmasıdır. İkinci aşamada ise öğrendiği önyargıları kullanıcılara yansıtıyor ve öğretiyor olması nedeniyle günümüzde algoritmik önyargılara karşı da mücadele verilmekte. Google Translate üzerine yapılan araştırmayı ele alırsak sonraki süreçte

toplumsal cinsiyetçi önyargının ortadan kalktığı görülmektedir. Bu bakımdan algoritmik önyargıyla mücadele bireylerin önyargılarıyla mücadeleden çok daha kolay gibi görünmektedir.

1.4.3.2.Duygulanım ve Yankı Odaları

Dijital platformlarda önyargının oluşumu ve yayılımında etkili olan bir diğer faktör ise duygulanım ve yankı odalarıdır. Önyargılar daha önce belirtildiği gibi duygularla ve kalıp yargılar ise bilişsel süreçlerle ilişkilidir (Taylor vd., 2023: 182; Janzekovic, 2024). Sosyal medyanın yapısı da duyguların paylaşımına olanak sağlayan özelliği nedeniyle önyargıların beslenmesi ve yayılması için uygundur. Beğeniler, emojiiler, tekrar paylaşımlar, ses, yazı ve görsel içerikleriyle çoğu zaman kitlelerin duygularını harekete geçirebilme potansiyelini içinde barındırır. Fakat Le Bon'dan Max Weber'e kadar sosyologlar, kitlelerin denetim dışı, tehlikeli ve hatta patolojik olduğu düşünülen duygularına karşı temkinlidirler (Ayata ve Harders, 2024: 312). Bu durum dijital platformlar üzerinde kurulan ağlarda yer alan kitleler için de geçerlidir. Nitekim Paacharissi (2015) “duygulanımsal kamular” kavramıyla dijital toplumda tartışmaların rasyonellikten çok duyguların etrafında şekillendiğini ileri sürmüştür. Dolayısıyla sosyal medya ağları duyguların, duygusal eğilimlerin ağlar üzerinde dolaşımdadır ve bu duygulanımlar kolektif kimlikleri güçlendirir.

Sosyal medyada önyargıların oluşumu ve yayılımı duygulanımsal süreçler ve yankı odalarının bir sonucudur. Bireyler sosyal medyada gördükleri metinlerden, şahit oldukları olaylardan ve haberlerden duygulanımsal olarak etkilenmekte ve öfke, korku, tiksinti, hınç, neşe, sevinç veya milli duygulara kapılıp değerlendirme ve paylaşımlarda bulunmaktadır. Böylece duygulanım, önyargının taşıyıcısıyken yankı odaları ise duygulanımın yayılmasına ve başka insanlarına bulaşmasına olarak sağlamaktadır.

Duygulanım, insanların sahip olduğu yoğun hisleri ve tepkileri (duyguları) ve ruh hali olarak adlandırılan duygusal eğilimleri kapsayan geniş ve genel bir terimdir. İnsanların nasıl düşündüklerini ve bilgileri nasıl işlediklerini, durumlara ve olaylara nasıl tepki verdiklerini ve toplumsal ilişkilerde nasıl davrandıklarını anlamak için işlevsel bir kavramdır (George, 1996: 145). Toplumbilimleri sözlüğüne göre duygulanım, “Anlık süreçlerin dışında kalan ve insanın toplumsal kümesi içindeki davranışı üzerinde istençli denetimini ortadan kaldıran kısa süreli duygusal tepkiler (kızgınlık, korku vb.) gösterme

durumu” olarak tanımlanmıştır (Ozankaya, 1975: 37). Hançerlioğlu (1982: 350) ise duygu alma hali, etkileşim içindeyken etkilenme hali olarak tanımlamıştır. Duygulanımın ortaya çıkmasının arka planında bilinçdışı olarak kabul edilen, onaylanan ve içselleştirilen toplumsal kabuller söz konusudur (Tezcan, 2022: 59).

Duygulanımlar olumlu duygulanım ve olumsuz duygulanım olarak ikiye ayrılır. Herkes olumlu ve olumsuz duygulanımlara sahiptir fakat bazı insanlarda olumlu duygulanım düzeyi yüksek-olumsuz duygulanım düzeyi düşük, bazılarında olumlu duygulanım düzeyi düşük-olumsuz duygulanım düzeyi yüksek olabilir.

Olumlu duygulanım, olumlu duygular ve ruh halleri yaşama eğilimidir. Olumlu duygulanım düzeyi yüksek olan kişiler, genel kişilerarası ilişkiler açısından çevreleriyle olumlu bir şekilde etkileşim kurarlar. Ayrıca sosyal yaşamda meydana gelen olayları ve diğer insanları olumlu düşünme eğilimindedirler. Olumlu duygulanımı düşük bireyler ise çok daha az olumlu düşünme ve davranma eğiliminde olan depresif bir bakış açısına sahip kişilerdir (George, 1996: 146).

Olumsuz duygulanım ise olumsuz duygular ve ruh halleri yaşama eğilimidir. Olumsuz duygulanımı yüksek olan kişiler olumsuz duygulardan beslenir, başkalarının düşünce ve davranışlarından rahatsız olma eğilimindedirler. Dolayısıyla olumsuz duygulanımı yüksek olan bireyler olumsuz deneyimlere yol açan şekillerde düşünme ve davranma eğilimindedirler. Olumsuz duygulanımı düşük olan bireyler ise sıkıntıya girmeye ve olumsuz duygular yaşamaya yatkın olmayan kişilerdir. Yaşanan olayları olumsuz değerlendirme eğilimleri düşüktür ve bundan kaçınırlar (George , 1996: 147-8).

Sosyal medyada duygulanımı yayan yankı odaları ise “kullanıcıların bir konu hakkındaki görüşlerinin, siyasi eğilimlerinin veya inançlarının, benzer eğilim ve tutumlara sahip akranlar veya kaynaklarla tekrarlanan etkileşimler nedeniyle pekiştirildiği ortamlar” olarak tanımlayabiliriz (Cinelli vd., 2021: 1). Yankı odalarının ilişkili olduğu grup kutuplaşma teorisine göre insanlar kendi seslerinin yankılarını duyduklarında kendisi gibi düşünlerle gruplaşabilir ve bu durum grup kutuplaşmalarını ortaya çıkartarak toplumsal homojenliğe zarar verebilir (Sunstein, 1999: 4). Nitekim yankı odaları üzerine yapılan sistematik literatür taraması neticesinde yankı odalarının sırasıyla en fazla radikalleşme ve kutuplaşmaya neden olduğu, ardından yanlış bilginin yayılmasına, komplocu düşünelere neden olduğu, izolasyona ve ekonomik eşitsizliği güçlendirdiği belirlenmiştir (Mahmoudi vd., 2024: 9599).

Yankı odaları kürtaj, lgbt, dini gruplar, siyasi ideolojiler, mülteciler ve kitlesel göçler gibi birçok konu çerçevesinde oluşması mümkündür ve bu konular üzerine sosyal medyada sıkça tartışmaların ve karşıt kutupların ortaya çıktığı görülmektedir. Grup kutuplaşmalarının olması için sosyal medya platformunun benzer içeriklerle bireyleri karşılaştıran algoritmaları kullanması gereklidir. Bu algoritmaların kullanıldığı platformlar bilinçli ve bilinçsiz bir şekilde yankı odalarının oluşmasına aracılık etmektedirler. Bu konu Cinelli ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan araştırmada kanıtlanmıştır. Sosyal medyada yankı odaları, homofili ve önyargı üzerine yapılan bir araştırmada akış algoritmasında bireysel ayara izin veren platformlar ile izin vermeyenler arasında benzer düşüncelerin yankılanması ve önyargıların yayılması bakımından farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Yani kullanıcılar sayfa akışlarına müdahale edemedikleri ve platform tarafından akışın belirlendiği durumda daha fazla önyargı oluşmaktadır.

Komplo ve bilim sayfalarında duygusal davranışlar üzerine yapılan bir araştırmada ABD eyaletlerinde düzenlenen “Jade Helm 15” tatbikatının ABD’de iç savaşın başlangıcı olarak algılanması üzerine iki bilgi türünün “bilimsel” ve “komplo” bilgisinin kolektif tartışmalarda meydana getirdiği duygusal dinamikler araştırılmıştır. Sonuç olarak, komplo teorisyenlerinin gönderilerine yapılan yorumların ve duygusal eğilimin, bilim gönderilerine yapılan yorumlardan daha olumsuz olma eğiliminde olduğunu görmüştür. Ayrıca komplo haberleri etrafındaki tartışmaların yankı odalarına dönüştüğü görülmüştür (Zollo vd., 2015).

Asatani ve arkadaşları (2021) ise siyasi yankı odalarını her ikisi de yaklaşık 250.000 kullanıcıdan oluşan sol ve sağ eğilimli yankı odalarının istikrarlı ve oldukça bağımsız doğasını, 42 milyon Japon Twitter kullanıcılarından oluşan bir yıllık yanıt/retweet ağını inceleyerek doğrulamışlardır. Yankı odalarında bilgilerin çoğunun olumsuz bir duygu taşıdığını ve istikrarlı bir şekilde önyargı içerdiği belirlenmiştir. Wang, Sirianni vd., (2020) siyasi kampanya dinamiklerini (propagandalar vb.), sosyo-bilişsel önyargıları ve ağ yapısını içeren bir modelle yankı odalarını, önyargının oluşumunu ve kamusal söylem üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Araştırmalarının bulgularına göre sosyal ağ sitelerinde bilgilerin sürekli tekrarlanması önyargıları güçlendirmekte ve yaymaktadır.

Wakefield ve Wakefield (2022), sosyal medyadaki duygusal kutuplaşmayı ve çevrimiçi siyasi gruplar arası etkileşim üzerindeki etkilerini sosyal kimlik teorisini kullanarak

incelemiştir. Grup özdeşleşmesinin, dış gruba yönelik düşmanlık yerine iç gruba yönelik kayırmacılığı güçlendirerek duygusal kutuplaşmaya katkıda bulunduğunu belirlenmiştir. Daha güçlü duygusal kutuplaşmaya sahip kullanıcılar sosyal medyada rakip grubu dışlama (kaçınma) eğilimindedir. Bu sonuçlar ışığında duygusal kutuplaşmanın, ideolojik kutuplaşmayı daha da kötüleştirebilecek grup kutuplaşmasına ve izolasyonuna katkıda bulunduğu söylenebilir.

Özetle, yankı odaları aracılığıyla yalnızca belirli bir düşünce maruz kalan bireyler inanç ve eğilimlerini pekiştirmekle birlikte kendileri gibi düşünen insanlarla iç grup haline gelirler. Bu durum tesadüfi bir şekilde olmaz, aksine yukarıda belirtilen araştırmalarda gösterildiği gibi algoritmalar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Nitekim M. Zuckerberg de 2017 yılında toplumsal kutuplaşmaya karşı sosyal bir reçete olarak insanları farklı fikirlerle yüzleştirerek toplumsal ayrışmaları ortadan kaldıramayacağımızı çünkü insanların kendi düşündüklerinin aksini iddia edenlere karşı görüşlerini yeniden değerlendirmek yerine onlara daha sıkı bağlanmayı tercih ettiğini ifade etmiştir (Uzunoğlu ve Karaca, 2021: 8). Bu ifadeler farklı görüşlere sahip gruplar arasında tartışmaların önüne geçmek için algoritmaların kullanıldığını doğrulamaktadır. Fakat her ne kadar gruplar arasında tartışmaları azaltmak amaçlansa da algoritmalar yankı odalarına dönüştükten sonra dış gruplara karşı olumsuz duygulanımlara ve önyargıların güçlenip grup üyeleri arasında yayılmasına engel olmamaktadır.

1.5. Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Diğer Devletlerle İlişkileri ve Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Araştırmalar

Millet kimliklerine yönelik algı iç grup-dış grup ayrımında yalnızca güncel olaylar ve etkileşimlerle değil aynı zamanda geçmişte yaşanmış süreçlerin de etkisiyle şekillenmektedir. Connerton'a göre (2019: 9) geçmişin etmenlerinin bugünü etkilemesi ya da çarpıtması mümkündür. Bu durum genel olarak kolektif hafıza olarak isimlendirilir. Hafızanın “toplumsal”, “kolektif”, “sosyal”, “kültürel”, “tarihsel” gibi çeşitli isimlendirmelerle geçmişle ilgili ortak bir imajın paylaşımına vurgu yapan hafızanın bu türü (Başaran İnce, 2010:11) hem grup kimliklerini şekillendirmede hem de geçmişe dair algılar oluşturmada önemli rol üstlenmektedir (French, 1995: 9). Kolektif hafıza ulus inşası ve ulusal kimlik için temel oluşturarak aile ya da ulus gibi sosyal grupları birleştirir (Başaran İnce, 2010: 12-3). Böylece belirli bir sosyal kimliğe olan aidiyet neticesinde

öteki olarak görülen gruplara yönelik değerlendirmelerimiz bireysel deneyimin ötesinde kolektif değerlendirmelerine göre şekillenebilir. Kolektif hafızanın güçlü olması durumunda ise yüzyıllar öncesinde oluşan algının günümüzde de sürdürülebilmesi mümkün hale gelir.

Kolektif hafızanın toplumsal ilişkiler üzerine etkisine Yugoslavya'nın dağılması sonrasında Sırp'lar tarafından Bosnalı Müslümanlarına yönelik yapılan soykırım bir örnektir. Vamık Volkan'ın aktardığı üzere (1999: 65-100) Sırp'lar 1389 yılında yapılan Kosova Savaşında Kral Lazar önderliğinde I. Murat'ın komutasındaki Osmanlı ordusuyla savaşı. Savaşta iki kral da ölmüş, Sırp'lar bir süre sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir. Bu egemenlik 1878'de dağılmaya başlamış ve 1912'de tamamlanmıştır. Sonraki süreçte I ve II Dünya Savaşlarının ardından dini açıdan Ortodoks, Katolik, İslam ve etnik açıdan Sırp, Hırvat, Boşnak, Arnavut, Sloven, Makedon grupları bir çatı altında toplayan Yugoslavya kurulmuştur. Sovyetler birliğinin dağılmasının ardından Yugoslavya da dağılmış ve ardından Bosna Soykırımı'na giden fiili süreç başlamıştır. Vamık Volkan ise bu soykırımın altında yatan dinamikleri incelemiştir. Hem sosyal hem de kolektif kimlikleri büyük grup kimliği çatısı altında betimleyen Volkan, toplumun kendini tanımladığı kimliklerin “seçilmiş travmalarının”, kolektif mitlerinin, düşman imgelerinin belirli koşullar altında gruplar arası çatışmalara neden olacağını göstermiştir. Bosna Soykırımı da bunun bir örneğidir. Yüzyıllar öncesinde yaşanan Kosova Savaşına ait mitolojik öyküler nesilden nesle geçmiştir. Mitlerle aktarılan seçilmiş travmalar ise Sırp kimliğinin güçlü kalmasını sağlamıştır. Kosova Savaşı'nda ölen kralları Lazar için kült inşa edilmiş, Lazar için efsaneler ve halk şarkıları yazılmıştır. Bu şarkıda Kosova Savaşını kaybetmiş olmalarının utancını meşrulaştırarak aşağılanma duygularını bastırmışlardır. Ayrıca Kral Lazar anlatılan hikayelerde Hz. İsa ile özdeşleştirilmiş, şehit olması ise Hz. İsa'nın Son Akşam Yemeği hikayesine benzetilerek Kosova Savaşı Hristiyanlıkla özdeşleştirilmiştir. Böylece şiirler ve hikayelerle nesiller boyunca Kral Lazar ve Kosova Savaşı'nın yası aktarılmıştır. Bosnalı Müslümanların bu olaylarla bağı ise bu Müslümanların Osmanlı Türkü sanılmasıdır. Neticede Yugoslavya'nın dağılmasının ardından Sırp'lar tarafından gerçekleştirilen soykırımın tohumları 1389'da atıldığı söylenebilir. Bu durumu Volkan (1999: 89) şu sözleriyle özetlemektedir:

“Kosova Savaşı’nın öyküsü seçilmiş travmanın grubu nasıl etkilediğinin çeşitli yönlerini göstermektedir. Bu seçilmiş travmaya adapte olmak etnik gururu arttırmakta, kurban olma duygusunu güçlendirmekte ve hatta bir grubu atalarının çektiklerinin öcünü almaya kışkırtmaktadır. Seçilmiş travmanın anısı, etnik saldırganlığı haklı çıkarmakta kullanılmaktadır. Kosova Savaşı’nın ve Sırp kahramanlarının imgeleri 600 yıl boyunca canlı tutuldukça hikaye, birçok sanatsal ifadede önemli ve sık sık görülen bir konu olmuştur. İkonlarda, halk şarkılarında, şiirlerde, resimlerde, heykellerde, oyunlarda, filmlerde, anıtlarda ve akademik araştırmalarda Sırpların ‘seçilmiş bir halk’ olma duygularını destekleyen dini bir sembol gibi gözükmüş ve gözükmeye devam etmektedir.”

1389 yılında gerçekleşen Kosova Savaşı’nın etkisi yıllar boyu sürerken en son 2019 yılında Yeni Zelanda’da meydana gelen cami saldırısında görülmüştür. Saldırıyı gerçekleştiren failin silahına yazdığı isimlerden biri de Kral Lazar’dır. Ayrıca dinlediği Sırpça şarkıda “Bosna Kasabı” olarak bilinen savaş suçlusuna yönelik övgülerin yer aldığı görülmüştür. Bu bakımdan millet kimliklere yönelik kolektif hafızanın tehdit algıları, önyargı ve kalıp yargılar üzerindeki etkisi, dolayısıyla hem kolektif eylemler hem de bireysel eylemler üzerine olan etkisi göz ardı edilmemelidir.

Türk toplumunun bu araştırmada yer alan diğer milletler ve ülkeleriyle ilişkisi de oldukça köklü olduğu göz önünde bulundurulduğunda, millet kimliklerine yönelik algının sebeplerinden birinin kolektif hafıza olması da göz önünde tutulmalıdır. Dolayısıyla devletlerin, milletler ve halkları arasındaki ilişkilerin tarihsel süreç içinde nasıl şekillendiğine değinmek “milletlere yönelik algıyı” anlayabilmek için önemlidir. Bu bakımdan öncelikle geçmişten günümüze Türkiye’nin ve öncesinde Türk devletleri ve toplumlarının araştırma kapsamındaki devletler ve toplumlarıyla arasındaki ilişkiye değinilecektir. Ardından bu araştırmanın kapsamında yer alan milletlere yönelik Türkiye’de yapılan araştırmaların bibliyometrik analizi verilmiş, ardından millet kimliklilerine yönelik algı araştırmalarına değinilmiştir. Bibliyometrik analiz Dergipark’ta yer alan makalelerle sınırlandırılmıştır. Dijitalleştirilmemiş ve Dergipark’a eklenmemiş makaleler kapsam dışında tutulmuştur. Ayrıca konuya ilişkin tez, rapor ve projeler de kapsam dışında tutulmuştur. Bunun nedeni Dergipark’ın bibliyometrik

analizler için gerekli değişkenleri birçok formatta sunarken diğer veriler için böyle bir olanağın olmamasıdır.

1.5.1. Geçmişten Günümüze Türkiye-Suriye İlişkileri

Suriye toprakları insanlık tarihinde önemli bir konuma sahip olan birçok devletin egemenliği altında bulunmuş, tarihin ilk yazılı antlaşması olan Kadeş Antlaşması da gene günümüz Suriye'sinde Kuzey Suriye bölgesi için Mısır ve Hitit Devletleri arasında gerçekleşen savaş nedeniyle imzalanmıştır (Aydoğan, 2021). Suriye coğrafyası geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaktadır.

Türkler Suriye coğrafyası ilk Büyük Selçuklu İmparatorluğu döneminde fethetmiştir (Gök, 2014). Osmanlı'nın egemenliği altına girmesi ise 1516 yılında, Yavuz Sultan Selim döneminde gerçekleşmiş ve Osmanlı yıkılana kadar da egemenliği altında kalmıştır. Bu dönem aralığında yaşanan en önemli askeri gerilim ise 1978 yılında Mısırı işgal eden Napolyon Bonapart'ın Suriye'yi almak için harekete geçmesidir. Fakat Cezzar Ahmet Paşa'nın başarılı savunması neticesinde Napolyon başarısız olmuştur (Savrun, 2020:61). Osmanlı'nın egemenliği döneminde başlayan ve günümüze kadar etkisini devam ettiren en önemli siyasi gelişme ise Suriye'de Arap milliyetçiliğidir. On dokuzuncu yüzyılda filizlenmeye başlayan Arap milliyetçiliği Batı'yla girilen kültürel ve ticari ilişkilerden beslenmiştir. Bu ilişkilerin yanı sıra Batı devletlerinin bölgede açtığı okullar ve yürütülen misyonerlik faaliyetleriyle Avrupa'da ortaya çıkan fikir akımları Arap milliyetçiliğinin oluşumunda teorik alt yapıyı sağlamıştır. Arap milliyetçiliğinin ortaya çıkması aynı zamanda Arap ulus-devletinin oluşmasına sebebiyet verecek bir dönüşümün etkili aracıdır. Bu dönemde milliyetçilik akımı kadar Osmanlı'nın bölgede görevlendirdiği Cemal Paşa'nın sert yönetimi de Arap milliyetçiliğini körüklemiştir. Tarih Arap milliyetçiliğinin arzuladığı tek ve bağımsız bir Arap ulus-devletinin oluşamadığını bizlere gösterirken birçok bağımsız Arap ulus-devletlerinin oluşmasına olanak sağladığını göstermiştir. (Koraş, 2009:18-25).

Arap milliyetçiliğinin bağımsızlık eylemlerine dönüşmesi Batı'nın da desteğiyle Şerif Hüseyin ile başlamıştır. Şerif Hüseyin, Arapların bağımsızlığı ve kendisinin kral olacağı vaadiyle İngilizlerle iş birliği yaparak Osmanlıya isyan etmiş ve bu bunda muvaffak olmuştur. Fakat Fransa, İngiltere, Rusya ve İtalya kendi aralarında Arap topraklarının nasıl paylaşılacağına dair kendi aralarında imzaladığı Sykes-Picot Anlaşmasına göre

Suriye ve Lübnan Fransızlara bırakılmıştır. Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal, Osmanlı kuvvetlerini çekmesi sonrasında Suriye'de hakimiyetini ilan etmiş, fakat İngiltere ve Fransa bu bağımsızlığı tanımamıştır. Sonraki süreçte Suriye Fransa'nın mandası haline gelmiştir. Bu durum manda yönetiminin sona erdiği 17 Nisan 1946 yılına kadar devam etmiş ve Suriye bağımsızlığını kazanmıştır (Korgun, 2020; İnce, 2017).

1970 yılına gelindiğinde Hafız Esad darbe yapmıştır. 2000 yılında ölümüne kadar Suriye'nin cumhurbaşkanlığını yapmış ve ardından yerine oğlu Beşar Esad geçmiştir. Arap Baharının etkisiyle 2011 yılında eylemlerin Suriye'ye taşınması sonrasında iç savaş çıkmış ve 8.12.2024 tarihinde Esad rejimi çökmüştür.

Suriye toplumuyla Türk toplumu yüzyıllarca çokkültürlülüğü benimsemiş bir şekilde bir arada yaşamış, Osmanlı'nın yıkılması sonrasında iki ayrı toplum haline gelmiş olsa da toplumsal yaşamda bu kopuşun etkisi toplumsal hafızada kendine yer edinmiştir. Öyle ki Türkler için "Araplar bize ihanet etti, bizi arkadan vurdu" algısının oluşmasına neden olmuştur. Osmanlı'nın yıkılması ve Suriye ile Türkiye'nin iki ayrı devlet haline gelmesi, karşılıklı iki ülkenin ve toplumlarının birbirini din ve etnisite üzerinden ötekileştirmiştir. Bu süreç aynı zamanda Hatay sorunu, Fırat nehri ve su sorunu, Suriye'nin PKK ve diğer terör örgütlerine verdiği destek, Türkiye'nin İsrail'le olan ilişkisi, Türkiye'nin ABD ile ilişkisi nedeniyle de derinleşmiştir (Aslan, 2008: 23-43).

Yukarıda sayılanlar dışında Türkiye – Suriye ilişkilerinde önemli bir kırılma ise Suriye İç Savaşıdır. 2011 yılında Suriye'de başlayan eylemlerin iç savaşa dönmesi sonrasında Türkiye ile Suriye arasındaki ilişki de kopmuştur. İç savaş sürecine bakıldığında Esad karşıtı olanlar Özgür Suriye Ordusu'nu kurmuştur. Fakat ÖSO dışında Esad karşıtı birçok muhalif grup da Suriye'de güç kazanmıştır. Ne yazık ki muhalif grupların bazıları DAESH, PYD/YPG gibi terör örgütleridir. Öte yandan iç savaşta Esad rejimine Rusya ve İran destek verirken yabancı Şii savaşçıları da Esad safında savaşa dahil olmuştur (Ulutaş, Kanat ve Acun, 2015: 8-9). Türkiye ise Suriye rejiminden kaçan Suriyeliler için açık kapı politikası uygulamış, Suriye rejiminin karşısında durmuştur. İç savaştan doğrudan etkilenen Türkiye hem Suriye rejimine hem de terör örgütlerine karşı sınırlarının güvenliğini sağlamak amacıyla birtakım operasyonlar düzenlemiştir. Bunlardan ilki, 24 Ağustos 2016 – 29 Mart 2017 tarihleri arasında gerçekleşen, 1974'teki, Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonraki ilk sınır dışı harekâtımız Fırat Kalkanı Harekâtıdır. Yaklaşık yedi ay süren harekât tamamlandığında Türkiye önemli bir zafer elde ederek sınır hattını

DAEŞ'li teröristlerden temizlemiş ve güney sınırlarının güvenlik derinliğini 40 kilometre Suriye'nin içine kaydirmiştir. DAEŞ'le çatışmalar bu hareketle önemli ölçüde sonlanırken PYD/YPG ile mücadele sonraki hareketlerde de devam etmiştir (Yeltin, 208-211). Bu kapsamda yapılan Zeytin Dalı Harekâtı da PYD/YPG terör örgütünün kontrolündeki Afrin'e yönelik olarak 20 Ocak 2018'de başlamıştır (Köylü ,2018: 80). Harekât 31 Mart 2018'de tamamlanmış ve bölge kontrol altına alınmıştır. 2019 yılında ise PYD/YPG'nin terör örgütüne karşı Suriye sınırının tamamında, Irak sınırına kadar bölgenin güvenliğini sağlamak amacıyla Barış Pınarı Harekâtı başlamıştır. Harekatta Tel Abyad ile Rasulayn ilçeleri arasında kalan 120 km genişliğinde ve 30 km derinliğindeki alan kontrol altına alınmıştır (Keskin, 2021: 35).

İdlib'te Türkiye'nin kontrolündeki 12 gözlem nokrasının Esad rejiminin eline geçmesi ve 27 Şubat 2020 tarihinde İdlib bölgesinde saldırılarda 34 Türk askerinin şehit olmasının üzerine Bahar Kalkanı Harekâtı başlamıştır. 5 Mart 2020 tarihinde ateşkes anlaşması imzalanması neticesinde harekât tamamlanmıştır (Aydınbaş ve Tabak, 2020: 93). Bu operasyon sonrası iki ülke arasında yüksek yoğunluklu gerilimler yaşanmazken 8 Aralık 2024 tarihinde Esad rejimi muhalifler tarafından çöktürüldü.

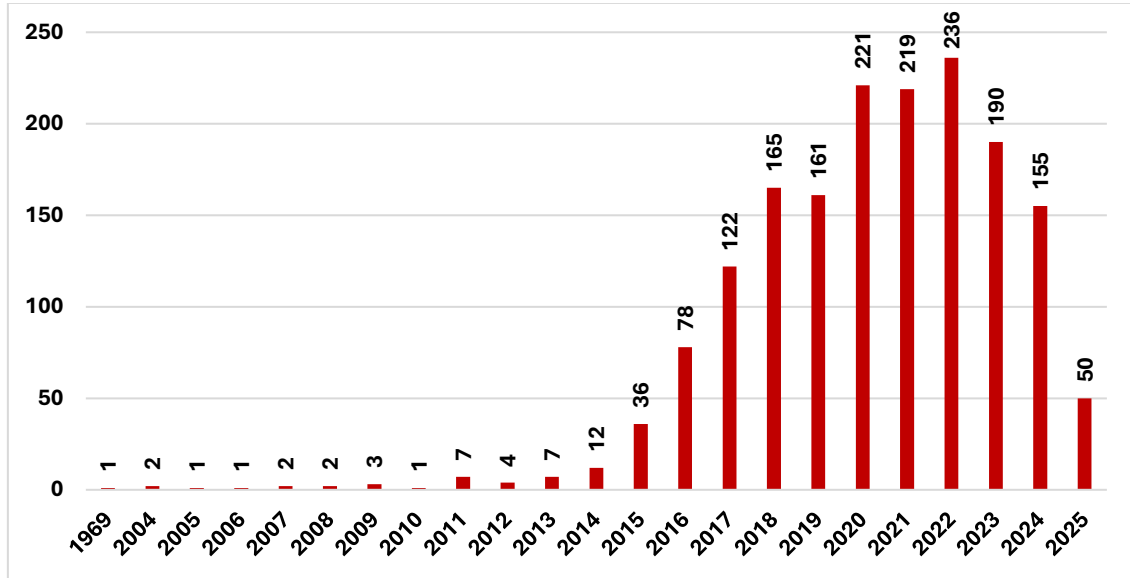
1.5.1.1.Suriyelilere Yönelik Yapılan Araştırmalar

Dergipark'ta başlık, özet ve anahtar kelimeler içinde 1940-2025 yılı arasında "Suriyeli" ismi geçen makalelerin aratılması neticesinde toplam 1670 adet makale elde edilmiştir. İçeriğinde Suriyeli geçen ilk yayın aslen Suriyeli olan İbn Nefs hakkında yazılan kitabın kitap tanıtımı makalesidir (Tansel, 1969). Bu yayından sonra 2004 yılına kadar içeriğinde Suriyeli geçen bir makale Dergipark'ta yer almamaktadır. 2004 yılında Suriyeli şair Kabbani'nin feminizm taraftarlığı ve ataerkillikle mücadelesiyle ilişkilidir (Mansour, 2004). Birkaç Suriyeli şair ve düşünür dışında dikkat çeken bir diğer çalışma ise Suriyelilere yönelik turizmin gelişmesi önündeki engellerin araştırdığı bir çalışmadır (Kara ve Tayfur, 2009).

Dergipark'ta Suriyelilerle ilgili makalelerin yalnızca 13 tanesi 2011 yılından öncesine aitken geri kalan 1664 makale ise 2011 yılı ve sonrasında yazılmıştır. Bu değişimin nedeni 15 Mart 2011'de başlayan siyasi krizin iç savaşa dönüşmesidir. Suriye iç savaşı yalnızca Suriye toplumunu etkilememiş, başta Türk toplumu olmak üzere küresel bir etkiye neden olmuştur. Türkiye'de Suriyelilere yönelik çalışmaların radikal bir şekilde

artış göstermesinin temel nedeni de budur. Yıllara göre Suriyeliler hakkında yapılan ve Dergipark'ta yer alan bilimsel makalelerin dağılımı aşağıdaki gibidir.

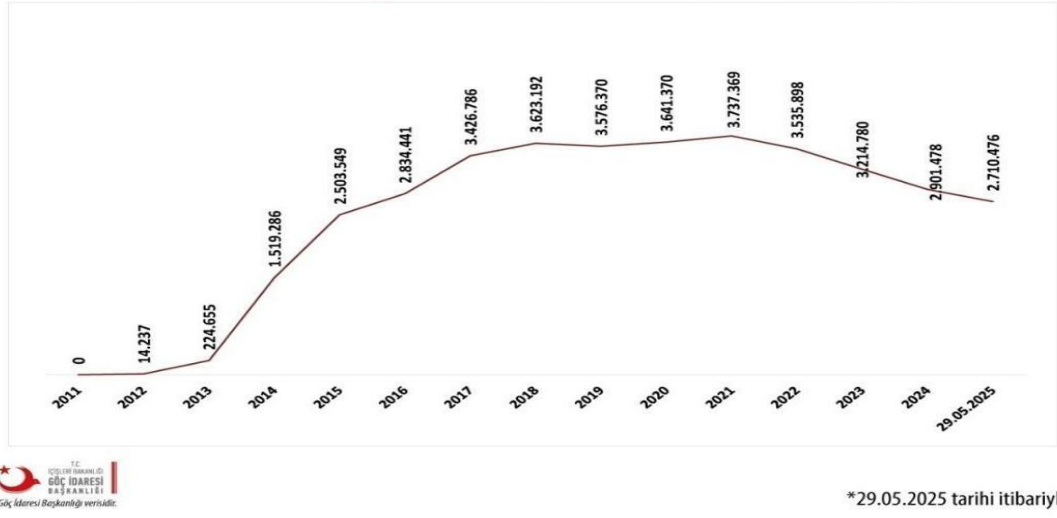
Grafik 1: Başlık, Özet veya Anahtar Kelimeleri Arasında “Suriyeli” Geçen Dergipark'ta Yer Alan Makale Sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Suriyelilerle ilgili makalelerin sayısı özellikle 2014 yılı ve sonrasında artış göstermiştir. Bunun nedeni ülkede bulunan Suriyeli sayısının bir milyonu aşması, toplumsal görünürlüklerinin artması ve en önemlisi toplumsal etkilerinin giderek daha fazla hissedilmesidir. 2011 Mart ayında başlayan siyasi kriz sonrasında 2012 yılına gelindiğinde Türkiye'deki Suriyeli sayısı 14.227'dir. Bu sayı 2013 yılında 224.655'e, 2014 yılında ise radikal bir yükselişle 1.519.286'ya yükselmiştir. Yıllara göre Türkiye'deki Suriyeli sayısı aşağıdaki gibidir (Göç İdaresi, 2025).

Grafik 2: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, Erişim Tarihi: 29.05.2025)

Suriye’de meydana gelen iç karışıklıkla ilgili ilk çalışma, Suriyeli Alevilerin Esad rejimine olan desteğinin mezhepsel güvensizlikten kaynaklandığı üzerinedir (Goldsmith, 2011). Doğrudan iç savaşı konu alan ilk çalışma ise çatışmaların gelişiminde yerli ve yabancı etkenlerin rolü üzerine olmuştur (Joya, 2012). Türkiye’ye yönelik Suriyeli göçü üzerine ilk çalışmanın 2013 yılında yapıldığı belirlenmiştir. Suriyelilerin Türkçe algıları (Akkaya, 2013), kamplarda yaşayan Suriyelilerin sorunları, beklentileri, gelecek ve Türkiye algıları (Yıldız, 2013), Suriyelilerin iç savaş nedeniyle yaşadığı yaralanmalar ve sağlık sorunları (Tulay ve Aygün, 2013) gibi sınırlı konu çalışmalarının olduğu görülmektedir.

2014 yılına gelindiğinde Suriyeli mültecilere yapılan insani yardımlar (Köseoğlu, 2014), Türkiye’de Suriyeli kadınların durumları üzerine (Şen ve Vural, 2014), Türkiye’de Suriyelilerin hukuki durumu (Dost, 2014), dindarlık ve dini başa çıkmanın depresyonla mücadelede etkisi (Ayten ve Sağır, 2014) üzerine araştırmalar yapılmıştır.

2015 yılında Suriyelilerle ilgili çalışmaların alanlarının giderek çeşitlilik kazandığı görülmüştür. Ekonomi alanında; ekonomik etkileri (Paksoy ve Koçarslan, 2015), emek piyasası üzerine etkileri (Yüksel, 2015), enformel istihdam (Özkarslı, 2015), istihdam problemleri (Koç, Görücü ve Akbıyık, 2015; Lordoğlu, 2015) gibi konular üzerine çalışmalar yapılmıştır. Hukuk alanında; göç mevzuatında coğrafi sınırlandırma (Parlak, 2015), hukuki statüleri üzerine (Topal, 2015), mülteciler ve insan hakları (Bozbeyoğlu, 2015), mülteci ve ekonomi hukuku bağlamında Suriyelilerin durumun değerlendirilmesi

2016 ve sonraki yıllarda ise Suriyelilerle ilgili araştırmaların giderek daha fazla alana yayıldığı görülmüştür. Dergipark'ta yer alan makalelerin anahtar kelimeleri üzerinden yapılan kelime frekansı analizi bu çeşitliliği yansıtmaktadır.

81

Görselde en çok öne çıkan kavramların “Suriyeli”, “ayrımcılık”, “koruma”, “eğitim”, “öğrenci”, “ekonomik”, “sığınmacılar” olması, çalışmaların büyük ölçüde göç ve ekonomi ekseninde yoğunlaştığını göstermektedir. Suriyelilere yönelik algı çalışmalarının, Türkiye’ye göçleriyle başladığı ve bu çalışmaların çok sayıda saha çalışması, ulusal gazeteler ve sosyal medya yorumları üzerinden yapıldığı belirlenmiştir.

1.5.1.1.1. 2014 Yılında Yapılan Çalışmalar

Suriyelilere yönelik toplumsal algı, tutum, önyargı, kalıpyargı üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında en erken tarihli araştırmanın 2014 yılında Türk basınında Suriyelilerin temsiliyle ilgili bir araştırma olduğu (Çağlar ve Özkır, 2014), ayrıca Erdoğan’ın (2018) *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması* olduğu belirlenmiştir. Erdoğan (2018: 25)’in araştırmasına göre üç buçuk yılda 1,5 milyonu aşkın Suriyelinin Türkiye’ye gelmesine karşılık toplumsal kabul son derece olumludur. Nitekim Suriyelileri %41,1 oranında “Zulümden kaçan insanlar” ve % 20,8 düzeyinde “Ülkemizde misafirdirler” şeklinde değerlendirdikleri belirlenmiştir. Buna karşılık Suriyelilerin Türkiye’nin ekonomisi için bir yük olarak değerlendirildiği, Suriyelilere yönelik yardımları olumsuz karşıladıkları görülmüştür. Buna paralel bir şekilde analiz sonuçlarına göre Türk halkının “Suriyeliler işlerimizi elimizden almaktadırlar” önermesine desteği % 56,1 olarak gerçekleşmiştir. Bir diğer olumsuz durum ise “Suriyeli sığınmacılar bulundukları yerlerde şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozmaktadır” önermesinin % 62,3 düzeyinde destek görmesidir. Ekonomik ve güvenlikle ilgili olumsuz algıya rağmen “Sığınmacılar savaş devam ediyor olsa bile ülkelerine geri gönderilmelidir” önermesine toplumun % 62,8 gibi yüksek bir oranla katılmadığını ifade etmiştir. Bu durum her ne kadar Türk halkı ekonomik ve toplumsal güvenlik noktasında Suriyelere yönelik olumsuz bir algıya sahip olsa da onları kabul oranının yüksek olduğunu göstermiştir.

1.5.1.1.2. 2015 Yılında Yapılan Çalışmalar

2015 yılında Suriyelilerin Türk basınındaki temsiline ilişkin çalışmalar, temsillerin genellikle olumlu olmakla birlikte sosyal yaşam bağlamında olumsuz unsurlar içerdiğini (Kara ve Yılmaz, 2015), çocuk haberlerinde ise hak temelli bir yaklaşımın eksik olduğunu ortaya koymuştur (Çobaner, 2015). Diğer araştırmalar, Suriyelilerin “mağdur”, “yoksul”

veya “tehdit” olarak çerçeveslendiğini, üçüncü sayfa haberlerinde ötekileştirildiklerini göstermektedir (Göker ve Keskin, 2015; Pandır vd., 2015; Bayram, 2015). Kilis’te yapılan anketlerde, katılımcıların çoğu yardım etse de önlemsiz kabulü yanlış bulmuş, suç, hastalık ve işsizlik artışıyla ilişkilendirmiştir (Memiş, 2015). Göçün mekânsal etkilerine ilişkin çalışmada ise artan nüfus ve olumsuz medya söylemlerinin başlangıçtaki olumlu algıyı zayıflattığı belirlenmiştir (Cengiz, 2015).

1.5.1.1.3. 2016 Yılında Yapılan Çalışmalar

2016 yılı çalışmaları, Suriyelilerin yerel, ulusal ve Batı mediasındaki temsillerinin genellikle ötekileştirme, tehdit algısı ve olumsuz stereotipler etrafında şekillendiğini göstermektedir. Trabzon yerel basınında sosyo-kültürel ve ekonomik ötekileştirme (Tamer, 2016), ulusal basında ise Suriyelilerin ekonomik, güvenlik ve dış politika bağlamında tehdit olarak çerçeveslendiği; hak ihlallerinin göz ardı edilerek sayılar ve maliyetler üzerinden nesnelleştirildiği, yaşam koşullarının ise duygusal söylemlerle sunulduğu saptanmıştır (Doğanay ve Keneş, 2016). Batı medyası Suriyelileri Avrupa sınırlarından uzak tutma perspektifiyle ele alırken, Türk medyası kötü yaşam koşullarına vurgu yapmıştır (Ulum, 2016). Sosyal medya analizleri, Ekşi Sözlük, diğer sözlük platformları ve Facebook’ta Suriyelilere yönelik düşmanlık, hakaret, abartma, çarpıtma ve kimlik temelli aşağılamanın yaygın olduğunu ortaya koymuştur (Yazıcı, 2016; Özdemir ve Öner-Özkan, 2016; Kuş, 2016). Saha araştırmaları, Gaziantep ve Kilis’te mekânsal, ekonomik, kültürel, politik ve söylemsel dışlanma mekanizmalarını (Deniz, Çağlar ve Hülür, 2016), Adana’da öğretmen adaylarının çoğunlukla olumsuz metaforlar ürettiğini (Kara, Yiğit ve Ağırman, 2016), Kilis’te öğretmen adaylarının kısmen olumsuz tutum sergilediğini (Topkaya ve Akdağ, 2016) ve Trabzon’da güçlü toplumsal kabul algısına rağmen vatandaşlık verilmesine karşı çıkıldığını (Tamer, 2016) göstermiştir. Bolu’da ise milliyetçi söylemin sığınmacıları “vatan haini” olarak damgaladığı ve vatandaşlık verilmesine karşı çıkıldığı tespit edilmiştir (Güney ve Konak, 2016).

1.5.1.1.4. 2017 Yılında Yapılan Çalışmalar

2017 yılı çalışmaları, Suriyeli algısı üzerine hem saha araştırmalarının hem de geleneksel ve sosyal medya analizlerinin arttığını göstermektedir. Ulusal ve yerel basında Suriyeli kadınlar çoğunlukla suç bağlamında mağdur veya fail olarak yer almış, sorunlarına ise

nadiren değinilmiştir (Uzun ve Asrak-Hasdemir, 2017). Dilenci stereotipleri üzerine yapılan araştırma, gazetelerde Suriyelilerin “sahtekâr”, “tehlikeli”, “duygu sömürücü” gibi olumsuz nitelendirmelerle sunulduğunu ortaya koymuştur (Erken, 2017). Sosyal medyada, YouTube yorumlarında Suriyeliler kültürel ve ulusal tehdit olarak algılanmış, “terörist, tecavüzcü, hırsız” gibi etiketlerle anılmıştır (Sayımer ve Derman, 2017). Ekşi Sözlük analizinde, güvensizlik ve huzursuzluk algısının deneyimler ve medya haberleriyle beslendiği, devletin yanlış politika izlediği görüşünün öne çıktığı belirlenmiştir (Kardeş, Banko ve Akman, 2017).

Saha araştırmaları Aydın, Çanakkale, Elâzığ ve Gaziantep’te halk görüşlerini ortaya koymuştur. Aydın’da bakış açısı genel olarak olumsuz olsa da Suriyelilerin hallerine üzüldükleri, ülke düzeni bozulmadıkça varlıklarına karşı olmadıkları, ancak ülke kaynaklarının kullanımından rahatsız oldukları görülmüştür (Saçan, 2017). Çanakkale’de yüksek toleransın güvenlik ve ekonomik endişelerle düşebileceği belirtilmiştir (Seki ve Seçkin, 2017). Elazığ’da halkın yarısı Suriyelileri suç unsuru olarak görüp güvenmediğini ifade etmiş, büyük çoğunluk ise ekonomik, kültürel ve dil farklılıkları nedeniyle uyum sorunları yaşandığını belirtmiştir (Budak vd., 2017). Gaziantep’te olumsuz bakanların oranı %45’tir (Sönmez ve Adıgüzel, 2017). Üniversite öğrencileri üzerine yapılan çalışmalarda, Adana’da olumsuz stereotipler ve düşük temas düzeyi tespit edilirken (Polat ve Kaya, 2017), Düzce’de kadın öğrencilerin ve Suriyelilerle iletişim kuranların daha olumlu tutum sergilediği belirlenmiştir (Ankaralı vd., 2017).

1.5.1.1.5. 2018 Yılında Yapılan Çalışmalar

2018 yılı çalışmaları, Suriyeli algısına ilişkin araştırmalarda hedef kitle çeşitliliğinin arttığını ortaya koymaktadır. Ulusal basında Suriyelilere yönelik olumsuz haberlerin ideolojik yaklaşımlara göre şekillendiği, nitelendirmelerin “ekonomik, sosyal yük” ya da “mağdur, gariban” çerçevesinde yapıldığı görülmüştür (Sarılar, 2018). Elazığ’da halk, Suriyelileri ekonomik yapıyı olumsuz etkileyen, işsizlik ve kira artışına yol açan, kültürel uyum sorunu yaşayan ve vatandaşlık verilmemesi gereken bir grup olarak değerlendirmiştir (Taş ve Tekkanat, 2018). Kahramanmaraş’ta esnaf, Suriyelileri güvenlik, işsizlik, kira artışı, sosyo-kültürel değişim ve çevre kirliliği gibi sorunlarla ilişkilendirmiş; halk ise başlangıçtaki olumlu tutumun, artan nüfus ve ekonomik sorunlarla olumsuza dönüştüğünü belirtmiştir (Harunoğulları vd., 2018; Durgun ve

Aydın, 2018). Mersin esnafı, kayıt dışı faaliyet ve vergi vermemeleri nedeniyle Suriyelilerin iş kurmasına karşıdır (Cakici vd., 2018). Mardin’de halk ekonomik yükten endişe duysa da savaştan kaçanlara kapı açmayı insani bir sorumluluk olarak görmektedir (Boyras vd., 2018). Şanlıurfa’da yerel halk, Suriyelilerin kenti daha güvensiz hale getirdiğini, suç ve işsizlik artışına neden olduğunu düşünmektedir (Karasu, 2018). İstanbul Tarlabası’nda kardeşlik söylemine rağmen uzun süreli kalışın ayrımcılık riskini artırabileceği saptanmıştır (Güngördü, 2018).

Üniversite öğrencileri üzerine yapılan araştırmalarda, Ankara’da ekonomik yük, dil sorunu ve yüksek doğurganlık eleştirileri öne çıkarken çocuklara karşı olumlu bir yaklaşım görülmüştür (Cambaz, Aslan ve Karası, 2018). İstanbul’da öğrenciler olumsuz düşüncelere katılsa da çözüm önerilerinde kararsızdır (Çimen ve Quadir, 2018). Karabük ve Zonguldak’ta sosyoloji öğrencileri dil ve kültürel farklılıkların uyumu zorlaştırdığını, vatandaşlık verilmemesi gerektiğini belirtmiştir (Sağır ve Kurtkara, 2018). Eskişehir’de öğrenciler Suriyelileri vatandaşlık, kültür ve dil açısından “dış grup” olarak görmüş, ancak Müslüman kimliklerini ulusal katılım kriteri olarak kabul etmiştir (Taşdemir, 2018).

Sosyal medya araştırmaları, Twitter’daki çevrimiçi gazete haberlerinin nefret söylemini beslediğini ve algıyı şekillendirdiğini göstermektedir (Yıldız, 2018). Öğretmen adaylarının tutumlarının haber içeriklerine paralel olduğu bulunmuştur (Torun ve Demirtaş, 2018). Antalya’da yapılan deneysel çalışmada, mülteci deneyimini konu alan bir video izleyen öğrencilerin tutumlarının kontrol grubuna göre daha hoşgörülü ve empatik olduğu belirlenmiştir (van het Hof, Bakır ve Birol, 2018).

1.5.1.1.6. 2019 Yılında Yapılan Çalışmalar

2019’da Suriyelilerle ilgili araştırma konuları ve hedef kitleleri çeşitlenmiştir. Ulusal ve yerel medyada yapılan incelemelerde, Suriyelilerin “mağdur” imgesi yoksulluk, yerinden edilmişlik, yardım ve acı çerçevesinde kurgulanmış; 2015 mülteci krizi sonrası medyada insani söylem artmış, sosyo-ekonomik ve entegrasyon konularına ise sınırlı yer verilmiştir (Pandir, 2019; Memişoğlu ve Başol, 2019). Dijital gazetelerde Suriyeli çocukların olumsuz ve ayrımcı imgelerle temsil edildiği, kamu sağlığı tehdit söylemleriyle önyargının beslendiği bulunmuştur (Çambay, 2019). Kocaeli’de yerel

gazetelerin olumlu/ tarafsız diline rağmen okur yorumlarının ötekileştirici olduğu görülmüştür (Yolcu, 2019).

Saha çalışmalarında, Ankara’da etkileşim arttıkça olumlu tutumun arttığı (Özüdoğru, 2019), Altındağ’da yanlış ve eksik bilgi kaynaklı olumsuz yargıların yaygın olduğu (Kemik vd., 2019), Adıyaman ve Ankara’da dil engeli, işsizlik ve kültürel farklılıkların başlıca sorun olduğu saptanmıştır (Özyürek vd., 2019). Öğretmen adaylarında çokkültürlülük ile Suriyelilere olumsuz tutum arasında negatif ilişki bulunmuştur (Kaya, 2019). Isparta’da sosyal baskınlık ve tehdit algısının etnik ve siyasi kimliğe göre farklılaştığı, en yüksek sosyal mesafe algısının Ülkücüler ve Kemalistlerde olduğu belirlenmiştir (Eser ve Uygur, 2019a; 2019b). İstanbul’da ulus-devlet perspektifinden genç erkek Suriyeliler sadakatsizlik, ucuz iş gücü ve yüksek doğurganlıkla eleştirilmiştir (Civelek, 2019). İlçeler arası farklılıklar (Kadıköy-Sultanbeyli) ve meslek gruplarına göre tehdit algısı farklılıkları bulunmuştur (Çalışkan, 2019). Muhtarlar ve Esenyurt halkı arasında olumsuz yargılar ile destekleyici tutumlar bir arada gözlenmiştir (Genç ve Özdemirkıran-Embel, 2019; Sarioğlu, 2019). Sakarya’da sosyal mesafe yüksek ve kalıcıdır (Yıldırım, 2019). Bursa’da göç geçmişi olumsuz tutumu azaltırken (Aldemir, 2019), Osmaniye’de güvenlik ve eğitim kaygıları öne çıkmıştır (Ersoy ve Ala, 2019). İzmir’de temas olumlu tutumu artırmıştır (Şen ve Keskin, 2019).

Sosyal medya araştırmalarında, YouTube’da Suriyelilere yönelik yoğun nefret söylemi tespit edilmiştir (Kurt, 2019). Doğrulama platformu yorumlarında mevcut inançların korunması, çelişen kanıtların reddi ve milliyetçi söylemlerin öne çıktığı görülmüştür (Uluk, 2019).

1.5.1.1.7. 2020 Yılında Yapılan Çalışmaların Analizi

2020 yılı çalışmalarında, Suriyelilere yönelik algı ve tutum araştırmalarının sayısı önceki yıla kıyasla azalmış, ancak saha çalışmalarının arttığı gözlenmiştir. Ulusal basında yapılan analizlerde, Suriyeli kadınlara ilişkin uluslararası stereotiplerin Türk basınında da yeniden üretildiği (Elmas ve Paksoy, 2020) ve gazetelerin ideolojik eğilimlerinin temsil biçimlerini belirlediği tespit edilmiştir (Çalık ve Baykal, 2020).

Saha araştırmaları en yoğun olarak Konya’da gerçekleştirilmiş; öğrenciler Suriyelileri savaş, ölüm, yoksulluk, çaresizlik gibi olumsuz imajlarla eşleştirmiştir (Gürbüz, 2020). Sosyal hizmet öğrencilerinin göçmenlerle ilgili ders aldıktan sonra Suriyelilere yönelik

algılarının olumlu yönde değiştiği görülmüştür (Kırlioğlu ve Gencer, 2020). Konya'daki sağlık çalışanları mültecilerin sağlık sistemini gereksiz kullandığını, bulaşıcı hastalık oranlarının yüksek olduğunu ve iletişim sorunları yaşandığını belirtmiştir (Küçükendirci ve Batı, 2020). Ancak internet-sosyal medya incelemesinde, halkın olumsuz içerikleri paylaşmaktan kaçındığı gözlenmiştir (Küçük ve Koçak, 2020).

Bölgesel araştırmalar, farklı şehirlerdeki algı farklılıklarını ortaya koymuştur. Bayburt'ta Türkmenistanlı öğrenciler Suriyelilerin sınavsız geçiş ve burs gibi konularda avantajlı olduğuna dair önyargılar taşımaktadır (Yurttaş, 2020). İstanbul'da empati uyaranlarının önyargıyı azalttığı, tehdit algısının ise artırdığı belirlenmiştir (Uysal ve Aydın-Çakır, 2020). Sultanbeyli'de Suriyelilerin siyasi tercihler üzerinde etkili olduğu (Durdağı, 2020), Esenyurt'ta toplumsal kabulün düşük ve ekonomik rekabet algısının belirleyici olduğu saptanmıştır (Zenginkuzucu, 2020). İzmir'de öğretmenler, öğrenciler arası desteğe rağmen Türkçe yeterliliğin önemli bir fark yarattığını ve aile kaynaklı önyargıların etkili olduğunu belirtmiştir (Özkan vd., 2020). Kırıkkale'de göçmenlerin kendi gruplarında kalması, karşılıklı ötekileştirmeyi beslemiştir (Şenol ve Taştan, 2020). Mardin'de Suriyeli kadınlar cinsiyet temelli dedikodu ve damgalamalara maruz kalmıştır (Ünal ve Doğan, 2020). Trabzon'da Suriyelilerin suç oranlarını artırdığına inanılmış ve vatandaşlık verilmesine karşı çıkmıştır (Koçak ve Küçük, 2020).

Sosyal medya analizlerinde, Ekşi Sözlük verileri Suriyelilere yönelik olumsuz temsillerin Kürtlere kıyasla daha fazla olduğunu ve Suriyelilere yönelik ötekileştirmenin Kürtlere yönelik olanı hafiflettiğini göstermiştir (Çakın, 2020). Twitter çalışmalarında, Arendt'in yaklaşımıyla kötülüğün sosyal medya aracılığıyla normalleştirildiği (Aldemir, 2020), gerçekçi tehdit algısının sembolik tehditten daha belirgin olduğu, önyargılı söylemlerin yoğunlaştığı (Arslantürk, 2020) ve #Suriyelileriistemiyoruz etiketi altında istilacı, açgözlü, ahlaksız temsillerin nefret söylemi bağlamında üretildiği tespit edilmiştir (Taşdelen, 2020).

1.5.1.1.8. 2021 Yılında Yapılan Çalışmaların Analizi

2021 yılında Suriyelilere yönelik algı ve tutum araştırmaları hem basın temsilleri hem de saha çalışmaları açısından çeşitlenmiştir. Ulusal basında kültürel farklılıklar üzerinden inşa edilen temsillerde açık önyargıdan ziyade örtük ötekileştirme görülmüş, haberlerde Suriyeliler bağlamdan kopuk, nesne konumunda sunulmuştur (Pandir, 2021; Livberber,

2021). Türkiye ve Almanya basını karşılaştırmasında, Türkiye’de İslam kardeşliği ve merhamet söylemi ile meşrulaştırma yanında suç ve uyumsuzluk vurgusu, Almanya’da ise kabul kriterleri ve tavizsiz sığınma politikası öne çıkmıştır (Okuroğlu ve Şirvanlı, 2021).

Saha araştırmaları, tehdit algısı, dini tutum, medya kullanımı, temas sıklığı, işsizlik ve eğitim düzeyi gibi faktörlerin tutumları şekillendirdiğini göstermiştir. Aynı dine mensubiyet tehdit algısını azaltırken, afetler empatiyi artırmıştır (Kılınç ve Sağır, 2021). Kitle medyası tehdit algısını artırmış, sosyal medya ise azaltmıştır; düşük temas olasılığı olan şehirlerde tehdit algısı daha yüksektir (Dal ve Tokdemir, 2021). Dinin kabul üzerindeki olumlu etkisi Kilis örneğinde görülmüştür (Ülker ve Efe, 2021). Üniversite öğrencilerinde sınıf düzeyi arttıkça olumlu yaklaşım artmıştır (Tok, Aladağ-Görentaş ve Avcı, 2021). Manisa örneğinde katılımcılar Suriyelilerin kalıcı olmasına karşıdır ve onları güvenlik riski olarak görmektedir (Önür ve Onur, 2021). Temas kuramına göre, düşük Suriyeli nüfusa sahip illerde temas olumsuzluğu azaltırken, yüksek oranlı illerde artırmaktadır (Acar, 2021). İşsizler göçmenleri reddetmeye, çalışanlar ise kabul etmeye daha yatkındır (Adil, Güver ve Kartal, 2021).

Sosyal medya çalışmaları tamamen Twitter verilerine dayanmıştır. Suriyeli kimliğinin self-oryantalist biçimde, tehdit ve stereotiplerle sunulduğu; nefret söylemlerinin kışkırtıcı ve kolektif eleştiri çerçevesinde şekillendiği görülmüştür (Sarıbek, 2021; Alikılıç vd., 2021). Gençlik örgütleri Suriyelileri hem “muhtaç/kurban” hem de “tehdit/hasım” olarak temsil etmiştir (Bayram, 2021). İŞKUR üzerinden Suriyelilere iş verildiği iddiası sonrası yapılan analizde, bir arada yaşamaya yönelik rahatsızlıklar, kabul/gönderme tartışmaları ve çalışma hakkı en çok dile getirilen temalar olmuştur (Şan ve Abdulhakimoğulları, 2021).

1.5.1.1.9. 2022 Yılında Yapılan Çalışmaların Analizi

2022 yılında ulusal basında Suriyeli kadınlarla yapılan evliliklerin temsiline odaklanan tek çalışma, bu kadınların “aile birliğini bozan” ve “tehdit” olarak tanımlandığını, haberlerde özne olarak yer almadıklarını ve madunlaştırıldıklarını ortaya koymuştur (Certel ve Topçuoğlu, 2022). Saha araştırmalarında, İzmir halkı Suriyelileri mağdur ve şefkate muhtaç görse de sosyal mesafe koymuştur (Yılmaz ve Günay, 2022). Akademisyenlerle yürütülen iki farklı araştırmada, göçmenlerin “öteki” olarak

algılandığı, kültürel bağ kurulmadığı ve özel yaşamda da mesafe korunduğu belirlenmiştir (Gülsoy ve Kanbir, 2022a; 2022b). Sosyal medya çalışmalarında, Ekşi Sözlük'teki yorumların ötekileştirici, ayrıştırıcı, küfür içeren ve ırkçı söylemleri yeniden ürettiği; olumsuz davranışların öne çıkarılıp olumlu davranışların görmezden gelindiği saptanmıştır (Nelik ve Yıldız, 2022). Twitter analizleri, yorumların genelde “olumsuz” ve “hoşnutsuzluk” niteliğinde olduğunu, Suriyelilerin sayıca fazlalığının güvenlik, ekonomik ve toplumsal sorunlarla ilişkilendirildiğini göstermiştir (Parlak, Çakın ve Kaya, 2022). Bert modeliyle yapılan bir başka çalışma ise Suriyelilere yönelik olumsuz duygu ve tutumların endişe verici düzeyde olduğunu ortaya koymuştur (Karaman, 2022).

1.5.1.1.10. 2023 Yılında Yapılan Çalışmaların Analizi

2023 yılında Suriyelilere yönelik algı ve tutum araştırmalarının sayısı önceki yıllara kıyasla azalmış, ancak 2013'ten beri ulusal basındaki temsilleri inceleyen çalışmalar düzenli olarak sürmüştür. Türkiye ve Avrupa basınında ötekileştirici ve nefret söylemini artırıcı dilin yoğun kullanıldığı saptanmıştır (Alpsoy ve Yıldırım, 2023). Saha araştırmaları da sınırlı kalmış; İzmir'de kontrolsüz nüfus artışı, işsizlik, haksız rekabet, ucuz işçilik, kayıt dışı evlilik ve kumalık gibi unsurların Türk aile yapısı ve kültürü açısından güvenlik kaygılarını artırdığı görülmüştür (Tunca ve Özkil, 2023). İstanbul ve Şırnak'taki üniversite öğrencileri ekonomik ve güvenlik gerekçeleriyle göçmenlere olumsuz yaklaşırken, İstanbul'daki öğrencilerin tutumu daha olumsuz bulunmuştur (Bayram ve Şengül, 2023). Türk ve Kürt katılımcılar arasında Suriyelilerin finansal veya kültürel tehdit olarak algılanmasında anlamlı fark görülmemiştir (Çoksan, Erdugan ve Öner-Özkan, 2023). Tehdit algısı araştırmaları, ekonomik, iş, güvenlik ve kültürel tehdit algılarının hem formel hem informal yardım davranışlarını olumsuz etkilediğini göstermiştir (Berker, 2023). Sosyal medya alanında yalnızca bir çalışma tespit edilmiş; Twitter'da çeşitli etnik gruplar ve STK'lara yönelik olumsuz söylemler, bilgi çarpıtmaları ve nefret içerikli paylaşımlar öne çıkmıştır (İris ve Kesgin, 2023).

1.5.1.1.11. 2024 Yılında Yapılan Çalışmaların Analizi

2024 yılında Suriyelilere yönelik algı ve tutum araştırmalarının sayısı, 2023'e kıyasla görece artış göstermiştir. Ulusal ve yabancı basında Suriyelilerin temsiline odaklanan bir araştırmada, haber söylemlerinin ülkelerin ideolojik yönelimleri, göç politikaları ve

toplumsal bağlamlarına göre değiştiği; başlık ve içeriklerin gazetelerin ideolojileri doğrultusunda şekillendiği belirlenmiştir (Kachybekova ve Pazarbaşı, 2024). İngiliz basınında Suriyeli ve Ukraynalı göçmen temsillerini karşılaştıran bir çalışmada, Ukraynalı kimliğinin “masum, savunmasız, yardıma layık” niteliklerle ve “gerçek mülteci” imgesiyle sunulduğu; Suriyeli kimliğinin ise “Batı değerlerine uyum sağlayamayan, saldırgan, şüpheli ve kültürel tehdit” unsuru olarak temsil edildiği tespit edilmiştir (Karakaş vd., 2024).

Halk ve üniversite öğrencileri örnekleriyle yürütülen araştırmalarda da benzer eğilimler gözlemlenmiştir. Tokat’ta üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada Suriyelilere yönelik sosyal mesafe ve tehdit algılarının yüksek olduğu görülmüştür (Sesli, 2024a). Isparta’da gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise sosyal baskınlık yönelimi arttıkça olumlu duyguların azaldığı, olumsuz duyguların ise yükseldiği belirlenmiştir (Eser vd., 2024). Tokat’ta yapılan diğer araştırmalardan biri toplumsal güvenlik algısına (Erarslan, 2024), diğeri ise dindarlık ve milliyetçiliğin sosyal mesafe ve tehdit algısındaki rolüne odaklanmıştır (Sesli, 2024b). Bulgulara göre milliyetçilik düzeyi yüksek bireylerde tehdit algısı ve sosyal mesafe artarken, dindarlık düzeyi yükseldikçe Suriyelileri kabul oranı da artmaktadır. Sakarya’da yürütülen bir çalışmada, halkın yardımların yalnızca ihtiyaç sahiplerine yapılmasını istediği, Suriyelilerin çalışmasına olumlu bakıldığı ancak bunun işsizliği artıracığı yönünde kaygıların bulunduğu saptanmıştır (Hopyar, Tauscher ve Korkmaz, 2024). Şanlıurfa ve İstanbul’da gruplararası tehdit teorisi çerçevesinde yapılan bir araştırmada, Suriyelilerin hem gerçekçi tehdit (işsizlik, ekonomik kriz, güvenlik sorunları, cinsel suç korkusu) hem de sembolik tehdit (Türk kültürü ve değerlerine uyumsuzluk, ahlaki yozlaşma algısı) olarak görüldüğü belirlenmiştir (Eroğlu ve Taşdelen, 2024).

Sosyal medya alanında ise Twitter verileri kullanılarak Altındağ olayları sırasında üretilen nefret söylemlerini inceleyen bir çalışmada, yorumlarda açık ve anlaşılır biçimde nefret söylemlerine yer verildiği tespit edilmiştir (Aslan ve Nazlı, 2024).

2025 yılı için haziran ayına kadar belirlenen tek çalışma ise Ekşi Sözlük üzerinden Surelilere yönelik söylemlerin analizi üzerinedir. Çalışmanın bulgularına göre yorumlarda Suriyeliler öteki olarak konumlandırılmakta, biz ve onlar ayrımını derinleştirmektedir (Manap, 2025).

Suriyelilere yönelik algı çalışmalarının başladığı 2014 yılından 2025 yılına kadar yapılan yaklaşık 144 makale değerlendirildiğinde genel olarak Suriyeli algısının yıllar içinde giderek olumsuzla dönüştüğü ve güvenlikleştirildiği görülmüştür. Her ne kadar Suriyeli algısı olumsuz olsa da toplumda Suriyelilere yönelik yaklaşımlarda tam bir uzlaşma olduğunu söylemek mümkün değildir. Ulusal gazeteler, yerel gazeteler ve yabancı gazetelerde yapılan çalışmalara bakıldığında yıllar değişse de dergilerin ideolojik yaklaşımlarına göre Suriyeli temsillerinin değişmediği görülmüştür. Sosyal medyada Suriyelilere yönelik yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak Twitter tercih edilirken Ekşi Sözlük ve YouTube yorumları da analiz edilmiştir. Sosyal medyada Suriyelilere yönelik nefret söyleminin sıkça yorumlarda yer aldığı, Suriyelileri istemeyenler kadar Suriyelilere empatiyle yaklaşanların da görüşlerinin sıkça yorumlarda yer aldığı, tıpkı saha çalışmalarında olduğu gibi yorumlarda da Suriyelilere yönelik görüş birliğinin olmadığı görülmüştür. Genel olarak Suriyelilere yönelik algı yıllar içinde giderek daha olumsuz bir hale gelirken yaşanan sosyal olaylara karşı bu algının duyarlı olduğu anlaşılmıştır.

1.5.2. Geçmişten Günümüze Türkiye-Ermenistan İlişkileri

Ermeni kimliği ve Türk kimliği Türkiye ve Ermenistan ilişkileriyle sınırlandırılmayacak kadar eskiye dayanmaktadır. Genel olarak Ermenilerle Türkler arasındaki ilişkiler Çağrı Bey'in 1015-1021 yılları arasında Doğu Anadolu'ya yaptığı seferlerle başlamış (Bakar, 2021: 5), Selçuklular döneminde bir arada yaşayarak da devam etmiştir (Yarar, 2002: 37; Turan, 2017:13). Osmanlı döneminde de Ermenilerle ilişkiler güçlenmiş hatta 1461 yılında İstanbul'da günümüzdeki adıyla Türkiye Ermeni Patrikhanesi kurulmuştur. Ermenilerle ilişkiler neticesinde duyulan güven nedeniyle "Millet-i Sadıka" denilmiştir (Turan, 2017: 14). Ermenilere sonraki süreçte Yavuz Sultan Selim zamanında Kudüs Ermeni Patrikliği'ne geniş haklar tanımıştır. Benzer şekilde 1830 yılında Ermeni Katolikleri ve 1850'de Ermeni Protestanları Milleti'nin tanınması da Ermenilere yönelik Osmanlının olumlu yaklaşımından kaynaklanmıştır. Ayrıca Ermeniler Rumların Osmanlı Devleti'nde itibarlarını ve güvenilirliklerini kaybetmeleriyle memuriyetlerde daha fazla görev almaya başlamışlardır (Bakar, 2021: 10). Nitekim Barutçubaşılık, Demircibaşılık, Hazinedarlık, Darphane Sarraflığı gibi kamu görevlerinde yer almaları da bu nedendir (Gümüş, 2009: 167-168; Yarar, 2002: 39)

Osmanlının güçlü olduğu dönemde Ermenilerle ilgili bir sorun yaşanmamışken 19. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa ülkeleri ve Rusya, Ermenileri kışkırtarak kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmaları nedeniyle Ermeniler giderek bir sorun haline gelmeye başlamıştır. Ruslarla Ermenilerin yakınlaşması 18. yüzyılda başlamış olmakla birlikte 1877’de başlayan Osmanlı-Rus Savaşında aralarındaki yakınlık artmıştır. Savaş sonrasında Ermeniler hakkında ıslahat yapılması kararlaştırılmıştır. Bu durumu fırsat bilen Ermeniler sonraki süreçte örgütlenmeye başlamış ve isyanlar çıkartmışlardır (Turan, 2017: 15-16). Örgütlenmeler neticesinde Armenakan Komitesi, Hınçak Komitesi ve Taşnak Komitesi kurulmuştur (Bakar, 2021: 34). Bu komiteler ABD tarafından da finanse edilmişlerdir. Öyle ki Taşnak İhtilalci Ermeni komitesi yüz bin üyeye ulaşmış, Türkler için ülke giderek büyüyen bir düşman haline gelmişlerdir. I. Dünya Savaşı esnasında da vergi vermeme, askere gitmeme, Türk ordusunu arkadan vurma ve Van’da isyan çıkartarak şehri Rus birliklerine teslim etme eylemleri gerçekleşmiştir (Yarar, 2002: 40).

Ermeni komiteleri Ruslarla iş birliği yapmaları neticesinde gelecek olan zaferle birlikte en azından özerk bir Ermenistan kurulacağını düşünmüşlerdir (Bakar, 2021: 56). Tehcire giden sürecin de bu şekilde başlamıştır. I. Dünya Savaşı sürecinde Ermenilerin isyan başlatacağı üzerine elde edilen istihbarata göre Sivas, Erzurum, Van, Muş, Diyarbakır, Elâzığ ve Bitlis’te toplam 76 bin Ermeni isyan hazırlığı içindedir (Saray, 2010: 56). Ermenilerin Ruslarla birlikte hareket etmelerinin önlenememesi üzerine 24 Nisan 1915 yılında Ermeni komite merkezlerinin kapatılması, belgelerine el konulması ve komite yöneticilerinin tutuklanması üzerine emir verilmiştir. Doğrudan harekete geçilerek 345 kişi tutuklanmıştır. Akabinde 26 Mayıs 1915’te Ermenilerin göç ettirilmesi talimatı verilmiştir. Ermenilerin Avrupa ve ABD basınına “Türkler bizi katlediyor” şeklinde yazdıkları beyanların arka planında yaşanan süreç bu şekildedir. Ermeni tehcirinin yarattığı etkiler aradan geçen yüz yılı aşkın süreye rağmen sıcaklığını korumaktadır. Ermeniler soykırım yapıldığını iddia ederken uluslararası ilişkilerde Türkiye’yi sıkıştırmaya yönelik bir araç olarak güncel siyasette de Ermeni olayları kendine yer bulmaktadır. Türkiye ise Ermeni olaylarının bir soykırım olmadığını delillerle ortaya koymasına rağmen uluslararası çapta Ermeni olaylarının bir soykırım olmadığını daha fazla anlatması gerekmektedir.

Cumhuriyetin ilanı sonrasında Ermeni-Türkiye ilişkileri için önemli bir olay ise Dağlık Karabağ'ın işgali ve Ermenilerin gerçekleştirdiği Hocalı katliamıdır. 25 Şubat 1992 gecesi Ermeni güçlerinin Hocalı'da Azerbaycan'a karşı gerçekleştirdiği saldırının katliama dönüşmesi sonrası 613 Azerbaycanlı yaşamını kaybetmiştir (Aslanlı, 2001: 404; Attar, 2005: 145). Ermenistan'ın 12 Temmuz 2020'de Azerbaycan'ın Tovuz bölgesine ve ardından 27 Eylül 2020'de Karabağ çevresinde Azerbaycan'a saldırması nedeniyle başlayan İkinci Karabağ Savaşı'nda Azerbaycan kaybettiği toprakların önemli bir kısmını geri almayı başarmıştır.

1.5.2.1. Ermenilere Yönelik Yapılan Araştırmalar

Dergipark'ta 2025 Haziran ayına kadar Ermenilerle ilgili yayınlanan araştırma sayısı 2282'dir. Ermeniler hakkında belirlenen ilk çalışma 1928 yılında yapıldığı, fakat 2000'li yıllardan itibaren yapılan yayın sayısının artmaya başladığı görülmüştür. Dergipark'ta yer alan makaleler arasında Ermeni tehciriyle ilgili ilk yayının 1972 yılında yapıldığı belirlenmiştir (Sonyel, 1972). Bunun dışında Ermeniler arasında Türk halk hikayeleri (Türkmen, 1972) yayınlanmıştır. Gene bu eserde Fuat Köprülü'nün 1922 yılında "Türk edebiyatının Ermeni edebiyatı üzerine tesiri" adlı bir makalesinin olduğu belirtilmiştir. 70'lerde Ermeni olaylarıyla ilgili bir diğer çalışmada Ermeni propagandasının Hristiyanlık dünyasını nasıl aldattığı ele alınmıştır (Sonyel, 1977). 80'li yıllara gelindiğinde "Bir Amerikalı gözüyle Ermeni macerası" (Kodaman, 1985) dikkat çekmektedir. Bu çalışmada Amerikalı bir muhabirin raporu ele alınmıştır. Ermeni olaylarında Amerikalı misyonerlerin rolü (Akgün, 1988) de araştırılmıştır. 90'lı yıllara gelindiğinde tehcir olaylarının gerçekleri (Süslü, 1991), Ermeni sorununun rakamlarla gerçeği (Selahattin, 1984), 1986 ve 1988 yıllarında Erzurum'da 1986 ve 1991 yıllarında Kars'ta, 1986 ve 1990'da Van'da bulunan Türklere ait toplu mezarlar hakkında üzerine yayın yapılmıştır (Süslü, 1993). Anadolu'dan Amerika'ya Ermenilerin göçü (İpek, 1995) Ermenistan'dan Türkiye'ye işçi göçü üzerine yapılan araştırma ise (Körükmez, 2012) göç olgusu kapsamında yapılan araştırmalardır.

Sonraki yıllarda da Ermeni olayları, Ermenistan-Türkiye ilişkileri, diğer ülkelerin Ermeni ilişkileri üzerine etkisi, tarihsel ve uluslararası ilişkiler bağlamında birçok yayın yer almıştır. Ermenilerle ilgili yapılan yayınların yıllara göre değişimi aşağıda yer almaktadır.

ekseninde yoğunlaştığını göstermektedir. Mevcut çalışmalar içinde Ermeni algısı araştırmalarının oldukça sınırlı olduğu belirlenmiştir.

Gayrimüslimlerin geleneksel halk tiyatrosundaki temsili üzerine yapılan bir çalışmada Osmanlı'da Ermenilerin Millet-i Sadıka olarak nitelendirildiği belirtilir. Fakat Avrupa'nın "hasta adamı"nın kendi toplumundan ihanetlere maruz kaldığını "arkadan vurma", "en zayıf anında vurma", "ihanet" vb. durumların farklı kurgularla sunulduğu, Manastırlı Mehmet Rıfat'ın Görenek adlı oyununda Ermeni kadın Manik Dudu'nun Osmanlı köşk sakinlerinden dar zamanlarında mücevherlerini ucuza kapatan bir karakter olarak sunulmasını da araştırmacı buna örnek olarak vermiştir (Firidinoğlu, 2009).

Osmanlı-Ermeni çatışmasının neden olduğu toplumsal algı üzerine Diyarbakır'da yapılan saha çalışmasının bulgularına göre Ermeni-Osmanlı çatışmasının nedeni araştırma katılımcılarının %85'ine göre Ermeni anomiyi olarak algılanmaktadır (Cengiz, 2011).

Türkiye'de yazılı basında Ermenilere yönelik nefret söylemini araştırdığı çalışmada Ermenileri hedef alan nefret söylemi makro düzeyde iç grup ve dış grup arasındaki hiyerarşiyi "Biz ve Onlar" söylemi üzerinden "Türklerle karşı bir tehdit olarak Ermeniler", "Türkiye'ye karşı bir tehdit olarak Ermeniler", "Toplumsal huzura karşı bir tehdit olarak Ermeniler" olarak üç farklı şekilde inşa ettiğini belirlenmiştir. Mikro düzeydeyse nefret söyleminin arka planındaki ideolojilere bağlı olarak "Bir milliyetçilik pratiği olarak biz ve onlar söylemi", "Milliyetçi ve Kör Vatansever Retoriğin Bir İnşası Olarak Türkiye ve Ermeniciler" ve "Sembolik Irkçılık Pratiği Olarak Davranışsal Asimetri" olarak üç farklı dilsel stratejiyi benimsediği görülmüştür (Umuroğlu, 2017).

Ulus kalıp yargıları içerikleri üzerine yapılan bir araştırmanın bulgularına göre katılımcıların Azerileri ve Türkmenleri iç gruba en fazla benzer gördükleri, buna karşın İsraililer ve Çinlileri en az benzer algıladıkları gözlenmiştir. En dost görülen uluslar ise yine Azeriler ve Türkmenler iken, düşman olarak görülenlerin sırasıyla İsraililer, Ermeniler ve Yunanlılar olduğu gözlenmiştir. Katılımcılar, Türkler tarafından en sevilen ulusların da Azeri ve Türkmenler olduğuna inandıklarını, buna karşın en seilmeyenlerin ise İsraililer ve Ermeniler olduğunu düşündüklerini belirlenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre olumlu sevecenlik sıfatları ve olumsuz sıfatlar Iraklılar, Suriyeliler ve Japonlar için karışık bir şekilde dağıldığı gözlenmiştir (Aktan vd., 2019).

Dağlık Karabağ çatışmasıyla ilgili olarak YouTube kullanıcılarının yorumlarının nefret söylemi bağlamında incelendiği çalışmanın bulgularına göre hem Ermeni kullanıcılar

hem de Azeri kullanıcılar haber videolarına yaptıkları yorumlarda yoğun bir biçimde nefret söylemine yer vermiştir. Ermeni kullanıcılar daha çok etnik ve dinsel bir nefret söylemine başvururken Azeri kullanıcılar ise intikamcı ve sembolik bir nefret söylemini kullanmaktadır (Söğüt, 2021).

Dağlık Karabağ çatışmasında Facebook'ta BBC News haberlerine yapılan yorumlarda nefret söylemi analizinin bulgularına göre yazarın ulaştığı sonuç şöyledir (Sağlam, 2022):

“Her iki tarafın yorumcuları da savaşı isteyen ve başlatan taraf olarak tüm sorumluluğu karşı tarafa yüklemekte, basmakalıp fikirlerle ötekileştirdikleri karşı tarafı düşmanlaştırmaktadır. Her iki taraf da saldırıya uğrayan ve mağdur olanın kendileri olduğunu iddia etmekte, Azeriler sıklıkla vurguladıkları Hocalı Katliamı'nı dile getirerek Ermenilerin Rusların desteğiyle kendilerine yönelik soykırımda bulunduklarını ifade ederken, Ermeniler Azerilerin Türkiye'den aldıkları destekle savaş başlattıklarını ileri sürmektedir. Birçok Ermeni yorumcu sanki savaşta Azerbaycan ile değil Türkiye ile savaşıyormuş gibi bir söyleme başvurarak Türkiye'yi suçlamakta ve yine Dağlık Karabağ Savaşı ile herhangi bir ilgisi olmamasına rağmen Birinci Dünya Savaşı'nda yaşanan gelişmeleri gündeme getirerek kendilerine soykırım yapıldığını iddia etmektedir”

Ekşi Sözlükte "Ermenilerden özür diliyorum" ve "Hepimiz Ermeniyiz" başlıkları altında yapılan yorumlarda kullanılan inkâr stratejilerinin eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelendiği araştırmanın bulgularına göre küçümseme, görmezden gelme, aşağılama, kutuplaştırma, sorumluluğu inkâr, düşmanlık ve konu kaydırma gibi birçok inkâr stratejisi belirlenmiştir (Baturay Meral, 2022).

Çerkes, Kürt ve Ermeniler hakkında algılanan gruplar arası farklılıkların kalıpyargı içeriği rolü üzerine yapılan araştırmanın bulgularına göre sıcaklık boyutunda en yüksek puanı Çerkesler alırken en düşük puanı Ermeniler almıştır. Yetkinlik boyutunda ise Çerkesler en yüksek puanı alırken Kürtler en düşük puanı almıştır (Alparslan, 2022).

Türk siyasetinde algılanan tehditlerin dini azınlıklara yönelik tutumu nasıl etkilediğine yönelik yapılan bir araştırmada 1946-1960 arası meclis kayıtları incelenmiş ve algılanan güvenlik tehditler nedeniyle Ermenilerin Türk siyasetçiler tarafından olumsuz tasvir edilmesine ve düşman olarak etiketlenmelerine katkıda bulunduğu belirlenmiştir (Nefes, 2020). Benzer şekilde yapılan bir araştırmada 1960-1980 yılları arasında tehdit algısının

Ermenilere yönelik olumsuz yorum yapma eğiliminin devam ettiği görülmüştür (Nefes, 2021).

Sınır ötesindeki algılar: Türkiye – Ermenistan ilişkileri üzerine yapılan çalışmada Ermenistan’da Türkiye ve Türkler üzerine, Türkiye’de ise Ermenistan ve Ermenilere yönelik algının nasıl olduğu araştırılmıştır (Caucasus Research Resource Center-Armenia Foundation & KONDA Araştırma ve Danışmanlık, 2024). Çalışmanın Ermenistan ve Ermenilere yönelik algıyla ilgili bazı bulguları aşağıda verilmiştir.

Sınırlı sayıdaki çalışmaların bulgularını genel olarak değerlendirirsek Ermeni kimliği ile Türk kimliği arasında Osmanlı’dan başlayan gerilimlerin günümüze taşıdığı, Türklerin Ermenilere karşı, Ermenilerin de Türklere karşı olumsuz bir algıya sahip olduğu görülmektedir. Türk halkına sorulan Ermenistan ve Ermeniler hakkında ne kadar bilgi sahibi olduğuna yönelik sorulan soruya %15,7 “Hiç bilğim yok”, %34,6 “Pek bilğim yok”, %41,4 “Biraz bilğim var”, %3,4 “Çok bilğim var” şeklinde yanıt verilmiştir. Katılımcılın %54,7’si Ermenistan’ı küçük ir ülke olarak tanımlarken nüfusu konusunda ise katılımcıların %35’i fikrinin olmadığını belirtmiştir. Ermenistan ve Ermeniler hakkında bilgi sahibi olmanın kaynağı olarak katılımcılar %36,5 oranıyla “Aile içi sohbetler ve kuşaktan kuşağa aktarılan hikayeler”, %32,7 “Okuldaki tarih dersleri ve ders kitapları”, %32,2 “Medya yayınları ve güncel olaylar”, %20,4 “Belgesel ve eğitici televizyon programları”, %3,4 “Akademik araştırmalar ve yayınlar” takip etmiştir. “Ermenilere hakkında nasıl bir tutumunuz olduğunu söyleyebilir misiniz?” sorusuna sorusu için katılımcılar %11,1 “Çok olumsuz”, %30,4 “Olumsuz”, %39,8 “Ne olumlu ne olumsuz”, %9,9 “Olumlu” yanıtı vermiştir.

Ermenilere yönelik algı ve tutum araştırmalarının sayısı az olmakla birlikte mevcut çalışmaların bulgularını değerlendirdiğimizde Ermenilere yönelik algının olumsuz olduğu, olumsuz algının sosyal yaşamdaki karşılaşmalarla edinilmediği, genel olarak Ermeni algısının toplumsal hafızada tazeliğini koruyan tarihsel olaylar ekseninde şekillendiği görülmektedir.

1.5.3. Geçmişten Günümüze Türkiye-Afganistan İlişkileri

Türklerin Afganistan coğrafyasıyla ilişkileri uzun zaman öncesine dayanmakta ve öncelikle Gazneliler’in, ardından Moğol hükümdarı Cengiz Han’ın ve ardından Timur’un hüküm sürdüğü bölgelerden biridir (Sivrioğlu ve Türkoğlu, 2017: 97-98.) Türkistan

coğrafyasında olması nedeniyle de Türkmenistan ve Özbekistan gibi Türk soyundan milletlerle iç içedirler. Timur'un ölümünden sonra bölgede istikrarlı bir devlet yönetimi 1800'lerde Dost Muhammed'in yönetime geçmesine kadar kurulamamıştır. 19 yüzyılda Afganistan – Hindistan arasında gerilimler yaşanmış ve İngiltere Hindistan'ı hakimiyeti altına almaya başlamıştır. Nitekim 1839-1842 yılları arasında cereyan eden İngiliz-Afgan savaşı da bu nedenledir. 1800'ler Dost Muhammed'in İngilizlere karşı savaşı kaybetmesi ve sonrasında yaşanan iktidar mücadeleleriyle geçmiştir. Dost Muhammed'den sonra iktidara Şir Ali geçmiş, vefatından sonra iktidar değişimleri yaşanmıştır. Bu süreçte 1878-1880 yılları arasında İkinci İngiliz-Afgan savaşı yaşanmış ve ülke büyük ölçüde tahrip olmuştur. 1919 yılında başa Emanullah Han geçmiştir. Emanullah Han Afganistan'ın bağımsız bir devlet olduğunu ve İngilizlerle iyi bir ilişki kurmak istediğini bildirmiş, fakat niyeti İngilizler tarafından kabul görmemesi üzerine 1919 yılında Üçüncü İngiliz-Afgan savaşı başlamış ve sonucunda İngiltere Afganistan'ın bağımsızlığını kabul etmiştir (Akbaş, 2008a: 8-9).

Afganistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler Emanullah Han'ın Afganistan'ı modernleştirme amacıyla başlamıştır. Eşit haklar, temel zorunlu eğitim, kadınlara giyim konusunda özgürlük tanıyan haklar verildi. Ayrıca Afganistan için laik bir anayasa yapılması planlanıyordu. Bu anayasa için referans alınan ise Türkiye'nin anayasasıdır. Nitekim 1 Mart 1921 tarihinde Türk-Afgan Dostluk ve İş Birliği Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Türkiye Afganistan'a askeri eğitim verecek ve idari modernleşmesine de katkı sağlayacaktır (Özlü, 2012).

Afganistan'la Türkiye arasındaki ilişkiler milli mücadele yıllarındaki dayanışmayla kalmamış, Emanullah Han'ın 20 Mayıs 1928 tarihinde Türkiye'ye ziyareti ve Atatürk'le görüşmesiyle daha da güçlenmiştir. Bu tarihte Vakıf gazetesinde Amanullah Han'ın İstanbul'a gelişi şöyle aktarmıştır (Vakıf, 20 Mayıs 1928): "Kardeş Afganistan hükümdarı dün şehrimize geldiler. Ve İstanbul halkı tarafından tezahüratla karşılandılar. Amanullah Han Hazretleri 'Türkler, siz bizim gözbebeğimizsiniz. Burada kardeş bir milletin içinde bulunduğumdan dolayı çok memnunum. Sizleri hürmet ve muhabbetle selamlıyorum. Afganlılar sizin kardeşlerinizdir. Bütün milletim tarafından sizlere selamlar söylüyorum' buyurdular". Haber metninde Afgan milletinin temsilinin "kardeş" ifadesiyle yapılması, dönem içinde Afganlarla Türkler arasındaki yakınlaşmayı göstermesi bakımından önemlidir.

1930'lu yıllara gelindiğinde ise Türkiye Afganistan'a tıp, hukuk ve siyasal bilimler alanlarında eğitimci göndermiştir. Sonraki süreçte Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali ve Afganistan iç savaşı nedeniyle Afganistan-Türkiye ilişkileri kesintiye uğramış, ilişkiler ancak 2001 yılında tekrar kurulmaya başlanmıştır (Özlü, 2012:42).

Afganistan'da iç savaşın çıkma nedeni komünist yönetime karşı Afgan mücahit grubun ayaklanmasıyla başlamış ve 1989'da Sovyetlerin çekilmesiyle süreç tamamlanmıştır. Fakat Sovyetlerin çekilmesi üzerine bölgede göç boşluğu oluşmuş ve iktidar mücadelesi başlamıştır. 1996 yılında Taliban Kabil'i ve dolayısıyla ülke yönetimini ele geçirmiştir. Katı bir şeriat anlayışıyla 2001 yılına kadar ülkeyi yönetmişlerdir. 2001 yılında yaşanan önemli bir gelişme bu yönetimi sonlandırmıştır. 11 Eylül 2001 tarihinde El-Kaide terör örgütü ABD'de İkiz Kulelere saldırılar düzenlemiştir. Örgütün lideri olan Usame Bin Ladin'in Taliban desteklemiş ve himaye etmiştir. Bunun üzerine ABD öncülüğünde NATO Afganistan'a müdahale etmiştir. Türkiye ise terörle mücadele kapsamında NATO yükümlülüklerimiz doğrultusunda 90 kişilik askeri bir grup görevlendirmiştir (Kaya ve Elik, 2020: 43). Taliban'ın ülkeden uzaklaştırıldığı Afganistan'da yeni bir hükümet kurulmuştur. Fakat 2021 yılında ABD ve NATO'nun Afganistan'dan çekilmesi üzerine Taliban tekrar ülke yönetimine geçmiştir. Türkiye Kabil havalimanının yönetiminde rol üstlenmek istemiş, fakat bu talep Taliban tarafından kabul görmemiştir (Karımı, 2023: 148-150). Günümüze gelindiğinde ise Afganistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler pratik angajman politikası çerçevesindedir. Ayrıca ülkede AFAD, TİKA, Kızılay gibi çeşitli STK'lar aracılığıyla Afgan toplumuna yardımlar devam etmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2025).

Afganistan yönetimini elinde bulunduran Taliban'ın ideolojik yaklaşımları ülkenin kaderini ve uluslararası ilişkilerde karşılıklı tutumları belirlemekte oldukça etkilidir. Taliban'ın temel düşünce alt yapısı ise şu şekildedir (Karımı, 2023: 139):

1. Hükümet modeli olarak Hilafet modelinin yeniden canlandırılması,
2. Batı uygarlığı olgusuna karşı mücadele etme ve tamamen reddetmesi,
3. Selef dönemine dönüş ve dini kavramların katı yorumlanması ve
4. Kendilerini hak diğer İslami mezhepleri ve cemaatleri tekfir etmesi şeklindedir.

Taliban rejiminin yirmi yıl sonrasında tekrar başa geçmesiyle birlikte ülkede radikal değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Bu değişimlerden en çok etkilenenler ise muhtemelen kadınlardır. Yönetim, kadınların hak ve özgürlüklerinde önemli

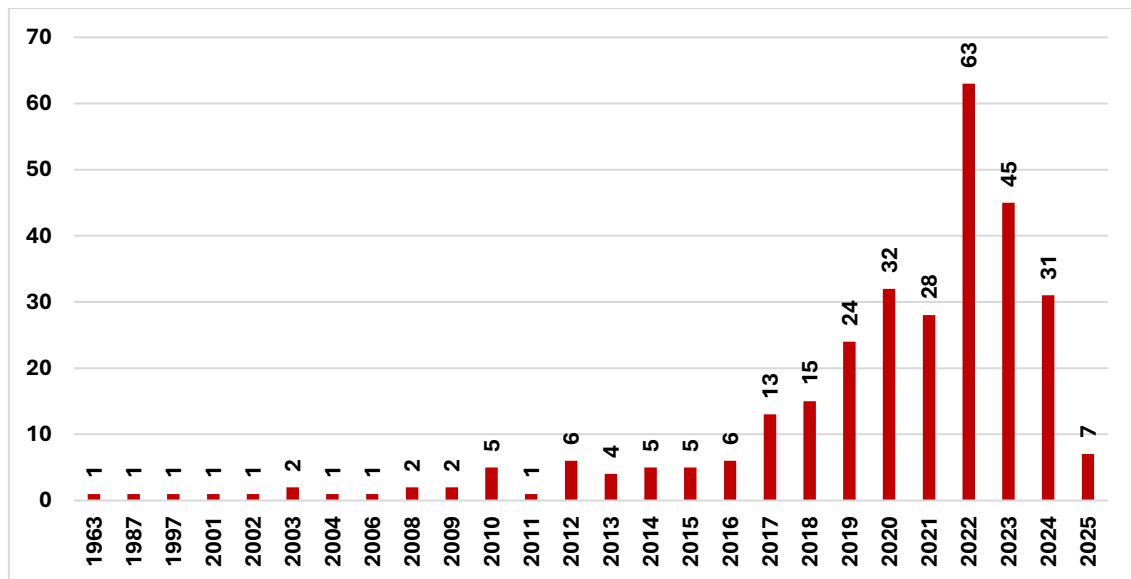
kısıtlamalara gitmiştir. Örneğin, kadınlar yanlarında bir erkek bulunmadığı sürece dışarı çıkmaları yasaklanmıştır. Eğitim hakları ise büyük ölçüde ellerinden alınmıştır. Ayrıca yeni dönemle birlikte Taliban mezhepçi uygulamalarına devam etmiştir. Bu dönemde yaşanan bir diğer önemli gelişme ise Taliban rejiminde yaşamak istemeyen ve güvenlik endişesi duyan binlerce Afgan'ın başka ülkelere göç etmesidir (Dashti, 2021: 204-210).

1.5.3.1. Afganlara Yönelik Yapılan Araştırmalar

Dergipark'ta 2025 Haziran ayına kadar Afganlarla ilgili yayınlanan araştırma sayısı 303'tür. Afganlar hakkında kayda değer ilk çalışma Afgan kralı Emanullah Han'ın Darülfünun'u ziyareti üzerinedir (Candemir, 1997). Emanullah Han'ın Türkiye gezisi (Akbaş, 2008b), Afgan devletinin kuruluşunda Türk kültürünün etkisi üzerine (Yazıcı ve Aksoy, 2010), Emanullah'ın ıslahatları ve Atatürk üzerine (Yılmaz, 2010) tarihsel çalışmalar yapılmıştır. 2010 sonrasında Afgan göçü üzerine araştırmaların yapılmaya başlanmıştır. Bunlardan ilki Afganistan'dan Ceylanpınar'a göç eden Özbeklerin sosyal bütünleşmesiyle ilgili araştırmadır (Ökten, 2010). Devamında Ceylanpınar'da Afgan göçmenlerin ilçe halkıyla ilişkileri, kimliklerini koruma ve kültürel yeniden inşa süreçleri araştırılmıştır (Ökten, 2012).

Sonraki yıllarda da Afganlarla ilgili tarihsel, yabancıların Türkçe öğrenimi, siyaset ve göç olgusu kapsamında çalışmalar yer almaktadır. Afganlarla ilgili yapılan yayınların yıllara göre değişimi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 6: Başlık, Özet veya Anahtar Kelimeleri Arasında “Afgan” Geçen Dergipark'ta Yer Alan Makale Sayısı

Afganlarla ilgili makalelerin sayısı 2017 yılı ve sonrasında artış göstermiştir. Dergipark'ta yer alan makalelerin anahtar kelimeleri üzerinden yapılan kelime frekansı analizine göre en çok çalışılan kavramlar aşağıdaki gibidir.

Grafik 7: Afganlarla İlgili Makalelerde En Fazla Kullanılan Anahtar Kelimeler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Görselde en çok öne çıkan kavramların “Afganistan”, “ayrımcılık”, “modernleşme”, “güvenlik”, “Türkmenleri”, “Rusya”, “sığınmacılar” olması, çalışmaların büyük ölçüde kimlik ve göç ekseninde yoğunlaştığını göstermektedir. “Yabancı”, “mülteci”, “kabul”, “uyum” gibi kavramlar ise göç araştırmalarının farklı sosyal boyutlarda çeşitlendiğini, fakat söz konusu kavramların düşük frekansta olması ise bu çalışmaların sayısının düşük düzeyde kaldığını göstermektedir. Genel olarak Afganlara yönelik algı çalışmalarının, Afganların Türkiye’ye göçleriyle başladığı ve bu çalışmaların az sayıda saha çalışması, ulusal gazeteler ve sosyal medya yorumları üzerinden yapıldığı belirlenmiştir.

Erzincan’da yapılan bir saha araştırmasında yerel halkın Afgan göçmenlere yönelik tutum ve algıları araştırılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre Afganların güvenlik ve asayişle ilgili sorun oluşturduğu düşünülmekte ve bu nedenle tehdit olarak algılanmaktadır. Ayrıca Afganlar toplumsal düzeni bozan, ülke bütünlüğüne zarar veren, suç oranlarını

arttıran, ekonomik açıdan yerli halkın aleyhine olan bir grup olarak algılanmaktadır (Akkaş ve Aksakal, 2021).

Gazetelerin internet sitelerinde Afgan göçmenlerin temsili üzerine yapılan çalışmanın bulgularına göre Afganların ötekileştirmeye maruz kaldığı, teknelerinin batması gibi olumsuz olaylarda “mağdur” olarak, iş gücü piyasasında ucuz emek sundukları için “tehdit” şeklinde temsil edildikleri, politik konularda “siyasi silah” veya ekonomik kriz için de “günah keçisi” olarak temsil edildikleri belirlenmiştir (Wakili ve Cangoz, 2022). Afgan göçmenlerin Türk basınında sunumu üzerine yapılan araştırmanın bulgularına göre gazetelerde Afganların temsili yayın politikalarına göre şekillendiği, Cumhuriyet gazetesinin Afganlara dair daha fazla haber yaptığı belirtilmiştir (Aykurt ve Kılınç, 2023). Twitter’da Afgan kimliğine ilişkin algı ve önyargılar üzerine yapılan araştırmanın bulgularına göre Afganlar bir güvenlik sorunu olarak nitelendirildiği, Afganlara karşı tepkilerde kültürel üstünlük unsurları içerildiği ifade edilmiştir (Subay ve Gökalp, 2023). Twitter aracılığıyla yapılan bir diğer araştırmanın bulgularına göre Afganlara karşı olumsuz algı ve ötekileştirmenin olduğu, gerçekçi ve sembolik bir tehdit olarak algılandıkları belirlenmiştir (Uluğ vd., 2023).

Gazetelerde Afganlara karşı söylemlerin duygu politikaları bağlamında analizinden elde edilen sonuçlara göre Afganlara yönelik söylemler ötekileştiricidir. İncelenen metinlerde nefret, korku, iğrenme ve sevgi duyguları yaratmaya çalışıldığı belirlenmiştir. Empati kurmaya davet eden metin ve görsellerde ise acı duygusu işlenmektedir (2023).

Ukraynalı ve Afgan göçmenlerin ulusal basındaki temsili üzerine karşılaştırmalı bir araştırmanın bulgularına göre Ukraynalı mülteciler olumlu, Afgan mülteciler ise olumsuz bir şekilde tasvir edilmiştir. Sabah, Türk halkının ve hükümetin Ukraynalı mültecilere karşı misafirperverliğini vurgularken, Sözcü daha ılımlı bir tutum benimseyerek Ukraynalı mültecilerin hem trajik hikayelerini hem de yasadışı faaliyetlerini bildirmiştir (Babae ve Avcı, 2024).

Türkiye’de Afganlara yönelik algı çalışmaları sınırlı olmakla birlikte genel olarak göç olgusunun etkisi nedeniyle Afganlara yönelik yaklaşımların olumsuz olduğu, ötekileştirildikleri ve tehdit olarak algılandıkları anlaşılmaktadır.

1.5.4. Geçmişten Günümüze Türkiye-İran İlişkileri

Türkler bin yılı aşkın zamandır İran coğrafyasıyla iç içe yaşamaktadır. Özellikle Selçuklu döneminde İran kültürü benimsenmiş, hükümdarlar Farsça isimler almıştır. İran coğrafyasında Gazneliler ve Selçuklularla başlayan ve bir arada yaşama deneyimi Selçuklu yönetiminin İranleşmesine gidecek kadar güçlüdür (Taşçı, 2015). Osmanlı ise İran coğrafyasında İran-Safevi devletiyle Ortadoğu hakimiyeti için rekabet içinde olmuştur. 1639 yılında Sultan IV. Murat döneminde İran'la Kasr-ı Şirin Antlaşması imzalanarak İran'la Türkiye arasındaki günümüzde de geçerli olan sınırlar belirlenmiştir (Kaştan, 2007: 1785).

İki ülke tarihte yalnızca hükmettikleri topraklar nedeniyle karşı karşıya gelmemiştir. Mezhep çatışmaları da dini olduğu kadar siyasi bağlamda iki ülkenin karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Osmanlı Halifelik kurumunu Memlукlerden aldıktan sonra Sünni İslam Dünyası'nın liderliğini üstlenirken İran-Safeviler ise Şii mezhebinin temsilcisi olarak kendini konumlandırıyordu. Osmanlı ile Safevi arasındaki rekabetin neden olduğu ilk savaş 1514 yılında yaşanmış ve Osmanlı'nın zaferiyle sonuçlanmıştır. 1736 yılında Safevi'lerin dağılmasından sonra İran'da kaos hâkim olmuş, 1797 yılında kurulan Kaçar Hanedanlığı ise Osmanlı ile olumlu ilişkiler kurmuştur. Bunda her iki devlete yönelik Avrupa ülkelerinin uyguladığı baskı etkili olmuştur (Bilici, 2023: 8-10). Bu durum Çetinsaya'nın yaptığı değerlendirmeye örtüşmektedir. Ona göre “Her zaman kanlı bıçaklı bir kavgaya dönüşmese de sürekli bir rekabet, çekişme ve mücadele; benzer tehlikeler karşısında dayanışma, biri zaafa düştüğü anda diğerinin bundan faydalanmaya kalkması...” (Çetinsaya, 1997: 43)

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise İran'da Pehlevi monarşinin (1925-1979) Humeyni'nin önderliğinde Şii mezhebini merkeze alan İslam Cumhuriyetinin kurulmasına kadar Türkiye ile İran arasındaki ilişkiler sakin geçmiştir. İngiltere'nin 9 Ağustos 1919 Antlaşması ile İran'a ve Sevr Antlaşması ile Türkiye'ye müdahale etme çabası Türklerle İranlıları birbirine yakınlaştırmıştır. Türkiye'de 1920'de İran'da ise 1912 yılında ülkelerin yeni rejiminin temeli atılmıştır. Millî mücadele döneminde de ikili ilişkilerde Türkiye ortak düşman algısı yaratmaya çalışmıştır. Fakat ilişkiler gene de dengeli, kontrollü ve mesafeli olmuştur. (Erdal, 2012: 78-79). Şah rejimi döneminde ilişkileri güçlendiren husus ise İran, Irak ve Türkiye sınırları arasında yaşanan sorunları

ve ayaklanmaları önlemek maksadıyla saldırmazlık ve dostluk antlaşması mahiyetinde 8 Temmuz 1937 tarihinde Sadabad Paktı antlaşması imzalanmasıdır (Gürbüz, 2023: 343). Şah rejiminin yılmasına yol açan, 1 Şubat 1979 tarihinde gerçekleşen İran İslam Devrimi ile iki ülke arasındaki ilişkiler yeni bir döneme girmiştir. Devrime Türkiye'nin tepkisine bakıldığında devrimi tanıyan ilk ülkelerden biri olduğu görülmüştür. Yani laik Türkiye Cumhuriyeti, İran İslam devrimine karşı tutum almamış, onu resmi olarak tanımıştır. İran'la Irak arasında başlayan savaşta ise Türkiye tarafsızlık politikası izlemiştir. Fakat 80'lerde "Atatürk", "Humeyni", "Anıtkabir" ve "Başörtüsü" gibi semboller ekseninde ideolojik çatışmalar olmuş, İran'a yönelik algı da bu bağlamda şekillenmiştir. İki ülke arasındaki ilişkilerin gerilimi "Atatürk"- "Humeyni", "laiklik"- "şeriat" karşılaştırmaları nedeniyle siyasi tepkiler verilmiştir. Örneğin, dönemin İran Başbakanı Anıtkabir'i ziyaret etmemiş, Türkiye Cumhurbaşkanı ise Humeyni'yi Salman Rüşdü'ye benzetmiştir. Sonraki süreçte Türkiye'de üniversitelerde başörtüsü yasağının gelmesi ise İran'da iç mesele olarak algılanmış, iki ülke arasında siyasi krize neden olmuştur. Fakat Humeyni'nin ölümü ile bu kriz fazla sürmeden sonuçlanmıştır (Bilici, 80-119).

İran'la Türkiye arasındaki ilişkilerde belirleyici bir takım temel faktör vardır. Bunlar; PKK sorunu, enerji ve ekonomik ilişkilerdir. Türkiye İran'ın PKK terör örgütüne destek olduğunu ve sınırları dahilinde 50'ye yakın kamp olduğunu iddia etmiştir. Nitekim Ermenistan'da eğitim gören teröristlerin de İran ve Irak üzerinden Türkiye'ye giriş yaptığı ifade edilmiştir. Bunun neticesinde İran'la Türkiye arasında 6 Nisan 1999 tarihinde PKK ile mücadeleye mutabakat metni imzalanmıştır (Gök, 2019: 105-106).

İran'la Türkiye arasında görüş farklılıklarının olduğu son durum ise Arap Baharı ile başlayan ve Suriye'de iç savaşın cereyan etmesidir. İran doğrudan Suriye rejimine askeri destek vermiştir. Türkiye ise muhaliflerden yana tutum takınarak demokratik bir yönetimin başa gelmesini desteklemiştir (Gök, 2019: 118).

Türkiye İran ilişkilerinin yanı sıra İran'da yaşanan kadın hareketleri ve rejim protestolarına karşı Türk toplumunun da ilgi gösterdiği görülmektedir. Son yıllarda İran'da meydana gelen kadın hareketleridir. Kronolojik olarak yaşanan bazı kadın hareketleri ve nedenlerine baktığımızda 2005 yılında kadınların cumhurbaşkanlığına aday olamaması protesto edilmiştir. 2005 yılında Cumhurbaşkanı seçilen Ahmedinejad döneminde kadınların çalışma hayatından uzaklaştırılması, akşam saatlerinde çalışmalarının sınırlandırılması ve kadın haklarıyla ilgili yayın yapan dergi ve gazetelerin

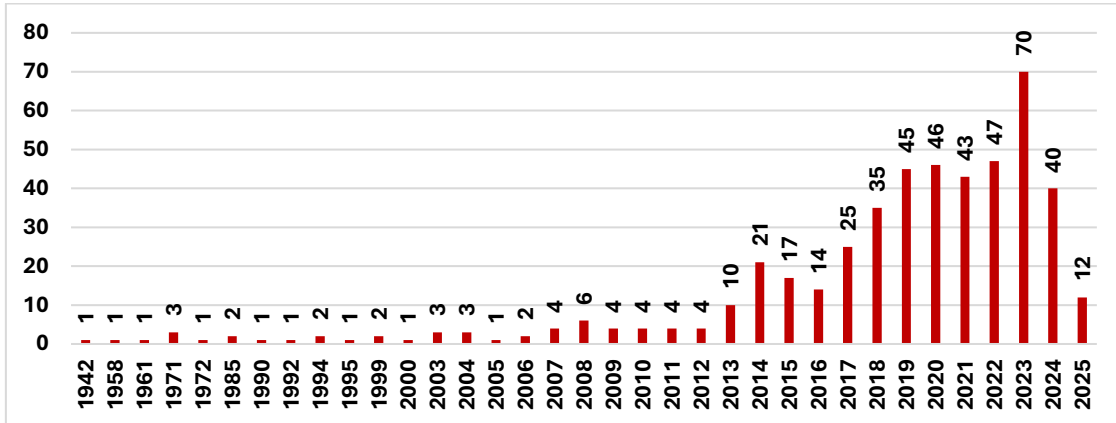
kapatılması nedeniyle 2009 yılında kadınlar Yeşil Hareket'e güçlü bir şekilde destek vermiştir. Benzer şekilde 2014 yılında İran voleybol takımının oynayacağı bir maça kadın taraftarların alınmaması kadınlar tarafından protesto edilmiştir. Protestoların en önemli nedenlerinden bir diğeri ise kadınların örtünme zorunluluğuna karşı çıkmalarıdır. Sosyal medyada başörtüsü zorunluluğunu ihlal ettiğini gösteren fotoğrafların paylaşımıyla başlayan protestolar "Beyaz Çarşamba" adlı bir harekete dönüşmüştür. Buna göre kadınlar kamusal alanlarda her çarşamba günü beyaz başörtüsü takacak veya beyaz kıyafet giyerek örtünme zorunluluğunu protesto edecektir (Tandoğan, 2021: 218-224). Son yıllarda gerçekleşen bir diğer toplumsal hareket ise Mahsa Amini adlı bir genç kızın Tahran'da "ahlak polisi" tarafından uygunsuz giyinmesi gerekçesiyle tutuklanması ve genç kızın tutukluluk esnasında yaşamını kaybetmesi nedeniyle başlayan protestolardır. Bu durum Türkiye ulusal basınında ve sosyal medyada da yankı bulmuştur (Asa, 2022; Kılınç ve Topuksuzoğlu, 2023; Töngel, 2023).

1.5.4.1. İranlılara Yönelik Yapılan Araştırmalar

Dergipark'ta 2025 Haziran ayına kadar İranlılarla ilgili yayınlanan araştırma sayısı 477'dir. İranlılarla ilgili kayda değer ilk çalışma 7-11 yaş aralığındaki Türk ve İranlı çocukların belirli deney şartlarında dil özellikleri üzerine yapılan bir araştırmadır (Azar, 1971). İranlı kölelerin satışının yasaklanmasıyla ilgili fermanlar incelenmiştir (Sak, 1994). Kanuni devrinde yaşamış bir İranlı şairin İstanbul hakkındaki görüşleri (Bilgen, 1999), İran tiyatrosu (Kanar, 2003), İran edebiyatı (Yıldız, 2004) üzerine çalışmalar yer almaktadır.

Sonraki yıllarda İranlılarla ilgili göç, kadın hakları, siyaset ve tarih alanlarında çalışmalar yer almaktadır. İranlılarla ilgili yapılan yayınların yıllara göre değişimi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 8: Başlık, Özet veya Anahtar Kelimeleri Arasında “İranlı” Geçen Dergipark’ta Yer Alan Makale Sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İranlılarla ilgili makalelerin sayısı 2013 yılından itibaren artış göstermiştir. Dergipark'ta yer alan makalelerin anahtar kelimeleri üzerinden yapılan kelime frekansı analizine göre en çok çalışılan kavramlar aşağıdaki gibidir.

Grafik 9: İranlılarla İlgili Makalelerde En Fazla Kullanılan Anahtar Kelimeler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Görselde en çok öne çıkan kavramların “İran”, “Farsça”, “şah”, “İstanbul”, “savaş”, “Arap”, “Kürtler” olması, çalışmaların büyük ölçüde bölgesel siyaset, eğitim ve kimlik ekseninde yoğunlaştığını göstermektedir. “Süleyman”, “turist”, “Van” gibi kavramlar ise

İran'a ilişkin araştırmaların turizm ve güncel siyasi olaylara yönelik eğilimin güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

İranlılarla Türkler tarih sahnesinde her ne kadar uzun zamandır temas halinde olsalar da Türk toplumunun İranlılara yönelik algısı üzerine herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Ülkeler arasında tarihsel bir rekabet ve ortak düşmana karşı birlik olma refleksi varken toplumsal algının ne şekilde olduğu net değildir.

1.5.5. Geçmişten Günümüze Türkiye-Pakistan İlişkileri

Pakistan bağımsız bir ülke haline geldiği 1947 yılından öncesinde Hindistan'ın bir parçası halindedir. Ak Hunlar ile Hindistan coğrafyası ilk defa Türklerle karşılaşmış fakat Pakistan'ın ortaya çıkmasına neden olan Müslüman Türklerle Hindistan'ın ilişkisi Gazneliler döneminde başlamıştır (Bayur, 1987: 78, 128). Hindistan'dan bağımsız bir Pakistan'ın ortaya çıkışı ise Hindistan Müslümanlarının kendilerini Hindistan'da yer alan diğer tüm etnik ve dini gruplardan ayırt edecek dini ve kültürel yönlerinin olmasına dayalı olarak bağımsız bir İslam devletinde yaşamaları gerektiğine yönelik inancın filizlenmesinin bir sonucudur (Şahbaz, 2023: 19).

Pakistan bağımsız bir devlet haline gelmeden önce Hint Müslümanları ve bağımsız bir devlet haline geldikten sonra ise Pakistan ile Türkiye arasındaki yakınlaşmayı hızlandıran asıl husus Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı süreci boyunca Pakistanlıların Türklere yönelik maddi ve manevi desteğidir. 22 Eylül 1919 yılında Hindistan Müslümanları Kongresinde Osmanlı'ya yönelik kararlar alınmıştır. Alınan kararlara bakıldığında Hilafetin cismani gücünün, onun ruhani kudret ve gururu için vazgeçilmez olduğu, Anadolu ve Trakya'nın Türklere bırakılması, Yunanlıların İzmir ve Batı Anadolu'yu terk etmesi, 17 Ekim'in Halife için dua günü olarak kabul edilmesi gibi kararlar alınmıştır (Öke, 1988: 49).

30 Ağustos Zaferi üzerine Büyük Millet Meclisine Müslüman bir Hintlinin gönderdiği mektup şöyledir (Borak, 1976'dan akt. Seçkin, 1994: 15):

“Ey İslam'ın alemdarı olan Millet! Sizin zaferiniz bütün İslam âleminin zaferidir. Bugün sevinç içinde bulunan yalnız Anadolu değildir. Bütün İslâm diyarı sevinçler içinde çalkalanmaktadır. İnşallah bugün bütün İslam âleminin kurtuluş ve mutluluğunun başlangıcı olacaktır. Hind Müslümanlarından olan bu kardeşiniz, bu muazzam günün güzel bir hatırası olmak üzere umum Hind ahali ve İslam cemiyetleri adına size bir bayrak takdim ediyorum. Lütfen hediyeimin kabul

buyurulmasını rica ederim. Siz Türkler Peygamber Efendimiz Hazretlerinin en sevgili milletisiniz. Siz azim ve şehametinizle hürriyet ve istiklalinizi temin ediyorsunuz. Sizin Allah indindeki mevkiinize hiçbir millet yetişemez. İnşallah yakın zamanda biz Hind Müslümanları da hürriyetimize kavuşuruz. Bugün Hindistan'da hürriyeti zorla alınmış, esaret zinciriyle bağlanmış 70-80 milyon Müslüman kardeşinizin kalbi sizinle beraberdir.”

Atatürk de Türk Millî Mücadelesine desteklerini esirgemeyen Müslüman Hintliler için bir röportajında Türk milleti adına minnettarlığını şu şekilde ifade etmiştir (Atatürk'ün Bütün Eserleri, 2005: 93):

“Biz Türkler en felaketli zamanlarımızda imdadımıza koşan ve bize hiçbir yardımını esirgemeyen Hintli kardeşlerimizin yaptıkları hizmetlerden dolayı pek minnettarız. Onların bize yaptıkları hizmetlerin milletçe nihayetsiz memnuniyetle karşılandığını, orada din kardeşlerimize ve bilhassa Hint Hilafet Komitesi üyelerine bildirmenizi isterim.

Biz zaferimizi kazandık. Diğer kardeşlerimizin de milli emellerine kavuştuklarını görmek, bizim için sevinç sebebi olacaktır.

Hindistan'da cereyan eden vakaları yakından takip ediyoruz. Hintli din kardeşlerimizin milli mücadeleleriyle yakından alakadarez. Onları da emellerinde muvaffak olmuş görmek, en samimi temennimizdir.”

Türk Millî Mücadelesi döneminde başlayan yakınlaşma Pakistan'ın bağımsız bir devlet olması sonrasında da devam ettirmiştir. Türkiye her ne kadar Hindistan ve Pakistan arasında tarafsız bir tutum izlese de Pakistan yönetimiyle Türk yönetimi hızlı bir şekilde geliştirirken aynı durum Hindistan yönetimiyle gerçekleşmemiştir. Nitekim Kıbrıs meselesinde Pakistan Türk tezini savunmuş, Hindistan ise bu duruma karşılık Hindistan tezini savunmuştur. Türkiye ile Hindistan arasında ilişkilerin gelişmemesi de temelde bu noktayla ilişkilidir (Yürük, 2022: 79-80).

Pakistan ulusunun ötekisi olarak karşısında duran Hindistan ile 1965 yılında yaşanan savaş Pakistan'ın Hindistan'dan bağımsız bir devlet haline gelmesi sonrası tartışmalı bir bölge olan Keşmir nedeniyle gerçekleşmiştir. Pakistan Hindistan'a karşı CENTO üyesi olan Türkiye ve İran'dan yardım talep etmiş ve her iki ülke de ortak bildiriyle BM barış gücüne asker verebileceklerini açıklayarak Hindistan'ı kınamıştır (Erdem, 2021: 74).

Pakistan’ın Türk milli mücadelesine yaptığı yardımların güncel olaylarda da hatırlandığı görülmektedir. Örneğin, 20 Ekim 2005 tarihinde Pakistan’da yaşanan deprem nedeniyle dönemin başbakanı Erdoğan Pakistan’da yaptığı konuşmada *“Türkiye olarak iki ülke arasındaki tarihi dostluk ve kardeşlik bağlarının tezahürü olarak ilgili birimlerimizle bu işe katkıda bulunmanın heyecanını yaşıyoruz. Tabi bu bizim kardeşlik bağlarımızın gereği, aynı zamanda Kurtuluş Savaşı sıralarında özellikle Pakistanlı kardeşlerimizin gösterdiği duyarlılığı halkımız çok iyi biliyor.”* İfade eder (Erdoğan, 2019’dan akt. Erdem, 2021: 100). 2000 sonrası Pakistan – Türkiye ilişkilerine bakıldığında iki ülke liderleri arasında ziyaretlerin sıklaştığı görülmektedir. Yaşanan doğal afetlerde diğer ülke yardımı koşarken askeri ve ekonomik ilişkiler de bu dönem içinde güçlenmiştir. Türk kültürünü yansıtan dizi filmlerin de Pakistan’da yayınlanması nedeniyle Pakistan toplumunun Türk kültürüne karşı ilgisi ve bilgisi giderek artmaktadır. Buna karşılık Türk toplumunun Pakistanlılara yönelik bilgisi Milli mücadelede yaptıkları yardım ve Türkiye’ye yönelik göçlerle sınırlıdır.

1.5.5.1. Pakistanlılara Yönelik Araştırmalar

Dergipark’ta 2025 Haziran ayına kadar Pakistanlılarla ilgili yayınlanan araştırma sayısı 40’tır. Yapılan çalışmalar içinde kayda değer çalışma sayısı sınırlıdır. Göç olgusu kapsamında yapılan bir çalışmada Güney Asya ve Ortadoğu ülkelerinden gelip, İran üzerinden Türkiye’ye giren, özellikle Afganistan, Pakistan, İran, Bangladeş ve Somalili düzensiz göçmenlerin göç süreçlerini ve sınır geçme pratiklerini incelenmiştir (Deniz, 2022). Mülteci restoranlarının gastronomik sahadaki yerini araştıran çalışmada ise Türkiye’de Pakistan restoranlarının gurme listelerine giremediği, bunun nedeni ise Türkiye’de sosyal tabakalaşma ve rafine yemek beğenileriyle ilişkili olabileceği, dolayısıyla mülteci restoranlarının gastronomik ilginin ve yemek trendlerinin çerperinde bile olmadığı belirtilmiştir (Eser, 2018).

(İstanbul Ticaret Odası, 1979: 9). Bu yıllar arasındaki en önemli gelişmelerden biri Türkiye, Irak, İran ve Afganistan arasında Tahran'da Sadabad Sarayında 1937 yılında Saldırmazlık ve Dostluk Anlaşmasının imzalanmasıdır. Böylece dört devlet birbirlerini ilgilendiren konularda istişare yapacak ve birbirlerine saldırmayacaktır. Cumhuriyet yönetimine geçildikten sonra 1959 yılında Irak Bağdat Paktından ayrıldığını açıklamıştır (Ekiz, 2024: 33, 45).

Irak'ta ilerleyen yıllarda yaşanan en önemli gelişmelerden biri 12 Temmuz 1979 tarihinde Saddam Hüseyin'in ülkenin hem Cumhurbaşkanı hem de Başbakanlık, Baas Partisi Genel Sekreterliği, Silahlı Kuvvetler Başkomutanlığı görevini üstlenmesidir. Saddam döneminde Irak ve İran arasında savaş yaşanmış olsa da Türkiye'nin tepki gösterdiği asıl sorun savaş sonrasında Saddam 2 Ağustos 1990'da Kuveyt'i işgal etmesidir. Türkiye' Irak yönetimine Kuveyt'ten geri çekilmesini istemiş, ardından BM Güvenlik Konseyince Irak'a yönelik alınan yaptırım kararlarına uyarak Kerkük-Yumurtalık Boru Hattı'nı kapamıştır (Ekiz, 2024: 48, 51). Bu durum Irak ve Türkiye arasındaki ilişkileri olumsuz etkileyen durumlardan biridir. Fakat süreç içinde başka sorunlarda ortaya çıkmaya devam etmiştir. 2003 yılında Amerika'nın Irak'a müdahalesine kadar Türkiye ile Irak arasında yaşanan sorunları şöyle sıralayabiliriz (Lak, 2015: 100-105):

- Irak'la Türkiye arasında sorunlara neden olan durumlardan bir diğeri ise Körfez Savaşının sona ermesi ve Kuveyt'ten geri çekilmesinin ardından Güney Irak'ta Şii'lerin ve Kuzey Irak'ta Kürtlerin rejime karşı ayaklanması üzerine Saddam Hüseyin'in sert müdahalesiyle 31 Mart 1991 tarihinde Kürtlerin topluca Türkiye sınırına yönelmelerine neden olmuştur. Bu göçmenler için 16 Nisan 1991 yılında Irak sınırında kamplar kurulmuştur.
- Körfez Savaşı ve Kuveyt savaşında Irak'ın güç kaybetmesi nedeniyle Kuzey Irak'ta güç boşluklarının ortaya çıkması ve bu boşlukların PKK tarafından doldurulmasıdır. Ayrıca Irak hükümeti de PKK'yı desteklemesi iki ülke arasındaki ilişkiler için olumsuz bir durumdur.
- Türkiye Irak'tan Irak Türkmenlerinin haklarının engellenmemesini ve yaşam koşullarının iyileştirilmesini istemiştir. Bu doğrultuda öncelikle Türkmenlere demokratik haklarının verilmesini talep etmiştir.
- Fırat ve Dicle Nehrinin sularının paylaşımı Irak, Suriye ve Türkiye arasında sorunlara neden olmuştur. Türkiye Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında iki

nehir üzerinde barajlar, hidroelektrik santralleri yapmayı planlamıştır. Fakat bu projeler nedeniyle Suriye ve Irak’la gerginlikler yaşanmıştır.

Irak tarihinde önemli bir dönüşüme neden olan en önemli olaylardan biri de 2003 yılında ABD ve İngiltere tarafından Irak’ın kitle imha silahları bulundurduğu, nükleer tehlike taşıdığı ve El Kaide ile ilişkisinin olduğu ileri sürülerek başlatılan İkinci Körfez Savaşı ile Irak’ı işgal edilmesidir. Aynı yıl içinde Saddam rejimi devrilmiş, geçiş hükümeti ve geçici bir anayasa hazırlanmıştır. Türkiye daha önce uygulamaya başladığı ambargoyu 13 yıl aradan sonra kaldırmıştır (Yaycı, 2019: 346-348). Türkiye’nin 2003 yılından sonra Irak’la arasındaki ilişkilerinde federal sistem sorunu, Türkmenler ve Irak Kürtlerinin durumu belirleyici olan unsurlardır. Burada asıl sorun PKK’nın Kuzey Irak’ta bulunmasıdır. Irak’la Türkiye arasındaki ilişkilerin olumlu yöne gitmesini sağlayan durum ise Türkiye’nin Irak’ın toprak bütünlüğünü koruması yönündeki tutumundan kaynaklanmıştır. Bu doğrultuda Türkiye ile Irak arasında 2007 yılında asayiş güvenliği için anlaşmalar yapılmıştır (Lak, 2015:122-126). Sonraki yıllarda da Türkiye ile Irak arasında siyasi ilişkiler gelişme göstermiş, ekonomi alanında da iş birlikleri artış göstermiştir.

Irak’la Türkiye arasındaki ilişkilerde etkili olan faktörlerden biri de mezhep politikalarıdır. 2010 yılında Irak başkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları da dahil olmak üzere yönetici kadrosundaki bazı Sünni liderleri tutuklanması talebi Ankara’nın tepkisini çekmiştir. Türkiye, Irak’a mezhepçi politikalarından uzak durmasını talep etmiştir. Benzer şekilde Suriye iç savaşında Irak mezhepsel bir tutum sergileyerek Esad rejimini desteklemiştir. Türkiye ise mezhepsel tutumları nedeniyle Irak yönetimiyle yaşadığı gerilim nedeniyle Kuzey Irak Bölgesel Yönetimiyle ilişkilerini güçlendirmeye başlamış, Irak yönetimine karşı Barzani’yle alternatif bir ilişki geliştirmeye yönelmiştir (Tahseen, 2022: 83-84).

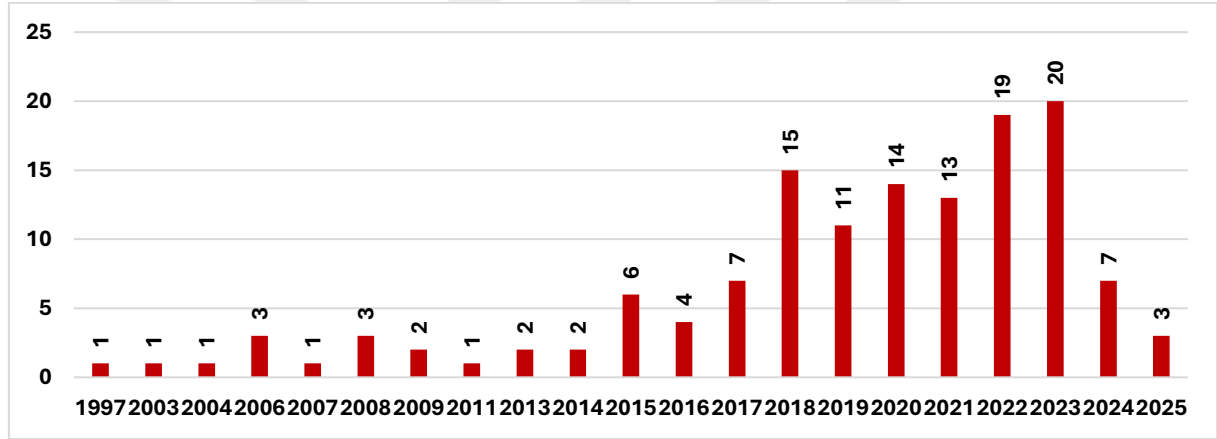
Genel olarak bakıldığında Irak ile Türkiye arasındaki ilişkiler son otuz yılda çalkantılı olsa da pozitif olduğu söylenebilir. Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren hem Irak hem de Türkiye karşılıklı olarak olumlu ilişkiler kurmak üzere çabalamış ve bu durum iki ülke arasında bağların oluşmasına neden olmuştur. Bu durum ayrıca ders kitaplarında da kendisini göstermektedir. 1928-2017 yılları arasında ortaokul 7 ve 8. Sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının incelendiği araştırmanın bulgularına göre Araplara yönelik içerik genel olarak olumsuz olmakla birlikte Irak “müttefik” ve “dost” ülke olarak

kitaplarda yer almıştır. Yalnızca Irak'ın Kuveyt'i işgali ve Saddam rejimiyle artan gerilimler sonrası Irak "işgalci" ve haksız yere sorun üreten bir devlet olarak aktarılmıştır (Kırıkçı, 2017).

1.5.6.1. Iraklılara Yönelik Yapılan Araştırmalar

Dergipark'ta 2025 Haziran ayına kadar Iraklılarla ilgili yayınlanan araştırma sayısı 136'dır. Iraklılarla ilgili belirlenen ilk makale İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'de gözetilme bulundurulmuş askeri mültecilerle ilgilidir (Yaman, 2003). ABD'nin Irak işgali üzerine (Özcan, 2004) ve tarih, edebiyat alanlarında çalışmalar yer almaktadır. Iraklılarla ilgili yapılan yayınların yıllara göre değişimi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 11: Başlık, Özet veya Anahtar Kelimeleri Arasında “Iraklı” Geçen Dergipark'ta Yer Alan Makale Sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Iraklılarla ilgili makalelerin sayısı 2018 yılı ve sonrasında kısmen artış göstermiştir. Dergipark'ta yer alan makalelerin anahtar kelimeleri üzerinden yapılan kelime frekansı analizine göre en çok çalışılan kavramlar aşağıdaki gibidir.

Grafik 12: Iraklılarla İlgili Makalelerde En Fazla Kullanılan Anahtar Kelimeler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Görselde en çok öne çıkan kavramların “Irak”, “Türkiye”, “Suriye”, “göç”, “mülteci”, “kimlik” ve “oksidantalizm” olması, çalışmaların büyük ölçüde bölgesel siyaset, göç ve kimlik ekseninde yoğunlaştığını göstermektedir. “Fıkıh”, “hadis”, “edebiyat”, “şiir” ve “belagat” gibi kavramlar ise Irak’a ilişkin araştırmaların dini ve kültürel yönünün de güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında “Covid-19”, “enerji”, “ekonomi” ve “eğitim” gibi güncel temaların da çalışmalarda yer aldığı görülmektedir. Genel olarak kelime bulutu, DergiPark’taki Iraklılara ilişkin akademik üretimin hem politik-toplumsal hem de kültürel-dini boyutları bir arada ele alan disiplinler arası bir nitelik taşıdığını göstermektedir.

Türk toplumunun Iraklılara yönelik algısıyla ilgili sadece göç bağlamında yapılan sınırlı çalışmanın yer aldığı belirlenmiştir. Ankara’da yerel halkın mültecilere yönelik algısının araştırıldığı bir çalışmanın bulgularına göre “Araplar çalışkan, Suriyeliler hazırcı ve tembel”, “Iraklılar bize benziyor ama Suriyeliler bizden çok farklı” gibi söylemler, yerel halkın millet kimliklerine yönelik kalıp yargılarını göstermektedir (Manap Kırmızıgül, 2019). Bolu’da Suriyeli ve Iraklı algısının araştırıldığı çalışmanın bulgularına göre sığınmacılara vatan haini damgası vurulduğu, Suriyeli ve Iraklılara vatandaşlık verilmesine karşı oldukları belirlenmiştir (Güney ve Konak, 2016).

Genel olarak Iraklılara yönelik Türk toplumunun algısının belirsiz olduğu, Suriyelilerle birlikte değerlendirildikleri tek çalışmada ise olumsuz algının doğrudan öznesi olup olmadıklarının belirlenmesinin zor olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle yapılan

araştırmada Suriyelilerle birlikte araştırıldıkları için olumsuz algı açısından Suriyelilerle Iraklılar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı mevcut çalışmada incelenmemiştir. Bu nedenle Iraklılara yonelik algı eldeki çalışmalar doğrultusunda belirsizdir.

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Her bilimsel araştırma, belirlenen amaç doğrultusunda verilerin toplanmasını, araştırma problemine çözüm bulabilmek için bu verilerin analiz edilmesini ve elde edilen bulgular ışığında problemin çözüme kavuşturulmasını içermektedir. Bu kapsamda, ikinci bölümde araştırmanın deseni ile verilerin toplanma ve analiz süreçleri açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Deseni

Çalışmanın amacı Türkiye’de mülteci ya da göçmen olarak yaşayan farklı millet kimliklerine yönelik algının siyaset, ekonomi, eğitim, din, güvenlik, göç vb. toplumsal dinamikler doğrultusunda nasıl oluştuğu veya değiştiğinin, başka bir ifadeyle yapısal faktörlerin etkisiyle millet kimliklerine yönelik algının nasıl şekillendiğinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın evreni bir sosyal medya platformu olan Twitter’da “Suriyeli”, “Afgan”, “İranlı”, “Pakistanlı” ve “İraklı” ve göç dışı toplumsal faktörlerin etkisini kıyaslamalı olarak incelemek için “Ermeni” millet isimlerinin geçtiği 01.01.2010-31.12.2022 yılları arasındaki tüm gönderiler oluşturmaktadır. Yani araştırmada kullanılan boylamsal veriler yazılı metinlerdir. Bu metinlerin hem nicel hem de nitel analizini bir arada yapmaya olanak sağlayan karma araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nicel ve nitel verilerin birleştirilerek birlikte değerlendirileceği göz önünde bulundurulduğunda araştırma için en uygun karma yöntem deseninin “yakınsayan paralel desen” olduğu değerlendirilmiştir. Bu desen nicel ve nitel analizin aynı anda yapılmasına olanak tanınmasıyla diğer karma yöntem modellerinden ayrılır. Örneğin “açımlayıcı sıralı desen” tercih edilen araştırmalarda öncelikle nicel çalışma tamamlanır ve elde edilen bulgular nitel araştırmanın detaylarının şekillendirilmesinde kullanılır. Böylece nicel verilerden elde edilen sonuçların nedenleri nitel verilerle daha detaylı inceleme olanağı bulur (Creswell, 2016: 15-16). Yakınsayan paralel desende ise nitel ve nicel verilerin toplanması ve analizi birbirini etkilemezken elde edilen verilerin bulguları birlikte yorumlanır (Creswell, 2016:15; Creswell ve Plano Clark, 2020: 85-89)

Bu araştırma, döngüsel nedensellik yaklaşımına dayalı olarak yapılandırılmıştır. Araştırmanın **bağımsız değişkenleri**, zamana bağlı olarak ortaya çıkan toplumsal olaylardır. Siyasi gelişmeler, afetler, göç hareketleri gibi tüm toplumu ilgilendiren ve

geniş kitleler üzerinde etkili olan olaylar, millet kimliklerine yönelik algıyı şekillendiren temel unsurlar olarak ele alınmaktadır.

Araştırmanın **bağımlı değişkenleri**, millet kimliklerine yönelik algının olumlu ya da olumsuz olma durumuna göre biçimlenen duygusal eğilimler, bu eğilimlerle ilişkili olarak millet kimliklerine yönelik değerlendirmelerin içerikleri ve söz konusu içeriklerin yansıttığı duruşlardır. Bu içeriklerin ve duruş biçimlerinin belirli dönemlerdeki toplumsal dinamiklere göre nasıl dağılım gösterdiği incelenerek, olaylar ile algılar arasındaki karşılıklı etkileşim daha bütüncül bir şekilde ortaya konulacaktır.

Neticede, millet kimliklerine yönelik algılar yine toplumsal faktörlere bağlı olarak din, ekonomi, siyaset, göç ve güvenlik gibi konulara göre farklılık gösterecektir. Bu nedenle toplumsal dinamikler araştırmanın döngüsel nedenselliğini sağlayan değişkendir. Millet kimliklerine yönelik mevcut algı toplumsal dinamikleri içerirken yaşanan yeni sosyal olaylar da toplumsal dinamiklere bağlıdır. Nihayetinde, millet kimliklerine yönelik algılar sosyal olaylara bağlı olarak şekillenir ve toplumsal dinamiklerle yakından ilişkilidir.

Millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı çok yönlü olarak inceleyebilmek amacıyla, nitel ve nicel araştırma modelleri bir arada kullanılacaktır. Bu kapsamda, nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan fenomenolojik model ile elde edilen veriler tematik içerik analizi yoluyla değerlendirilecektir. Öte yandan, nicel araştırma çerçevesinde, tanımlayıcı araştırma modeli ile millet kimliklerine ilişkin duygu ve duygusal eğilim analizleri yapılmıştır. Duygu analizi, belirli bir ifadenin taşıdığı tavrın tespitidir. Bu tavır; (i) söyleyenin genel tutumu, (ii) hedefe yönelik tutum ve (iii) tutumun türü (örneğin sevinç, öfke, şaşkınlık, korku, tiksinti, üzüntü ya da pozitif, negatif, nötr) boyutlarından oluşmaktadır (Jurafsky, 27.09.2022). Araştırmanın bulguların yorumlanmasında Sosyal Kimlik Teorisi, Kalıpyargı İçeriği Modeli ve Bütünleşik Tehdit Teorisi kuramsal çerçeve olarak kullanılmıştır.

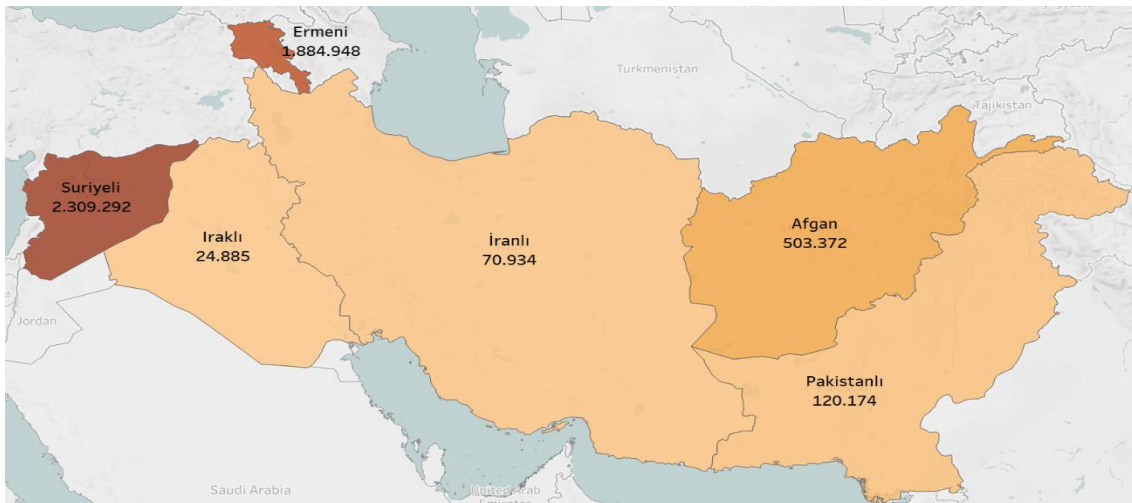
2.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2010-2022 yılları arasında Suriyeli, Ermeni, Afgan, Pakistanlı, Iraklı, İranlı millet kimlikleri hakkında bireylerin Twitter’da yaptığı tüm yorumlardır. Twitter, herkesin ilgili konularda endişelerini ve görüşlerini paylaşmasına ve ifade etmesine olanak tanıdığı için yaygın olarak kullanılan sosyal ağ sitelerinden biridir (Misra ve Gupta, 2021: 735). Twitter verilerinin kullanılması anket, mülakat ve ikincil

kaynaklara kıyasla görece yeni bir veri kaynağıdır. Sosyal medya kültürünün yaygınlaşmasıyla birlikte günümüzde daha fazla kullanım alanı oluşmasına neden olmuştur. Bununla birlikte Twitter verilerini kullanmamıza neden olan, Twitter'ın kendine özgü bir takım metodolojik avantajları bulunmaktadır. Bu avantajları McCormick ve arkadaşları (2018: 22-25) şöyle açıklamıştır:

- Twitter'ın verileri tutum ve trend takibi yapma olanağı sağlamasıdır. Ayrıca anket ve mülakat verilerinden farklı olarak hesaba katılmayan tutum ve görüşlere ilişkin verilerin elde edilmesine olanak tanır. Bir diğer önemli özelliği ise insan etkileşimini gerçek zamanlı ve büyük ölçekte tespit etme fırsatı sağlamasıdır.
- Twitter, sitede açıklanan bilgilerin gönüllülük esasına dayalı olması nedeniyle başka yollarla ulaşılması zor olan belirli kitlelere hazır erişim sağlamaktadır.
- Twitter ülke nüfusunu temsil etmese de bu, Twitter'ın sosyal soruları incelemek veya teori üretmek için kullanılmasını engellemez. Twitter, istatistiksel olarak genellenebilir sonuçlar olmasa da teorik genellemeler geliştirmek için de kullanılabilir.
- Twitter verileri herhangi bir topluluğun eylem ve davranışları hakkında sonuç çıkarmak için kullanılamasa da toplumsal süreçlere ilişkin açıklamalarda bulunmak için kullanılabilir.
- Twitter, araştırmacıların kısa süreli olayların algılar üzerindeki etkisini, bu kadar büyük ölçekte bir anketle yapamayacağımız şekilde incelemesine olanak tanıyor.

Harita 1: Millet Kimliklerini Temsil Eden Ülkeler ve Toplam Tweet Sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışma kapsamında hem evrenin tamamı üzerinden analizler yapılacak olup hem de millet kimliklerine yönelik en fazla yorum yapılan günlerin nitel ve nicel analizlerinin yapılması kapsamında evreni temsilen örneklem kümeleri belirlenecektir. Evrenin örnekleme tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örneklemedir. Amaçlı örneklemede örnekleri belli bir amaç doğrultusunda seçeriz (Neuman, 2020: 432). Bu doğrultuda duygu analizi yapmak maksadıyla belirlenecek olan günler amaçlı örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Bu doğrultuda yapılan işlemler aşağıda açıklanmıştır:

- Birinci adım: Öncelikle her millet kimliğine yönelik olarak atılan gönderilerin yıllara göre frekansları çıkartılmıştır. Millet kimliklerine dair atılan gönderilerin yıllara göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 5: Yıllara Göre Millet Kimliklerine Yönelik Gönderilerin Dağılımı

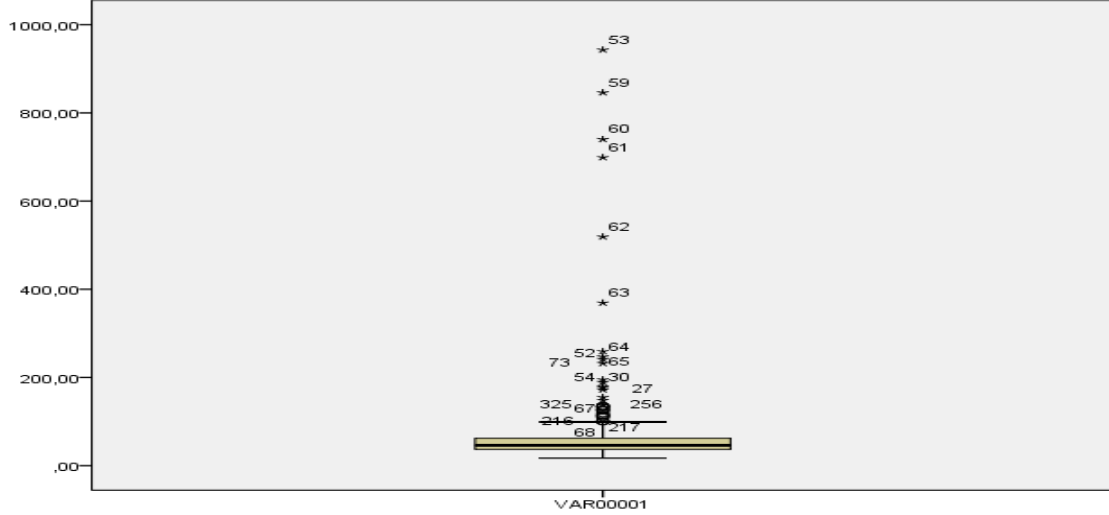
	Suriyeli	Afgan	Pakistanlı	Ermeni	İranlı	Iraklı
2010	331	1252	471	15004	499	56
2011	7494	2934	860	32583	1506	325
2012	60032	6440	3017	71441	3065	719
2013	97264	7907	2776	79455	4145	1378
2014	150598	10338	2754	119052	5024	1376
2015	171841	10762	2611	217877	3386	1206
2016	185566	10967	4045	168070	4529	1421
2017	158914	11971	3316	83564	4092	1322
2018	171092	16352	4077	96753	4166	1482
2019	280989	19532	7031	141119	4250	2233
2020	219963	24217	9286	326798	9902	2526
2021	291574	232742	10861	243379	6728	3829
2022	513634	147958	69069	289853	19642	7012

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

- İkinci adım: 12 yıllık zaman zarfında her yılın günleri için kaç tweet atıldığı belirlenmiştir. Böylece elimizde günlük bazda millet kimliklerine yönelik kaç gönderi atıldığına istatistiği oluşmuştur.
- Üçüncü adım: Günlük bazda millet kimliklerine yönelik atılan gönderiler üzerinden normal dağılım testi (Normality plots with tests) yapılmış ve Box Plot grafiğinde normal dağılımın dışında kalan uç değerler belirlenmiştir. Aşağıda örnek olarak 2020 yılında Afganlar hakkındaki gönderilerin normal dağılım testi sonucu oluşturulan Box Plot grafiği yer almaktadır. Buna göre 2020 yılında 53 numara en fazla yorum yapılan gündür ve 2020 yılı içinde Afganlar hakkında

yapılan ortalaması günlük 65,92 iken 53 numaralı günde 943 gönderi atıldığı belirlenmiştir.

Grafik 13: Günlük Bazda Millet Kimliklerine Yönelik Atılan Gönderiler Üzerinden Normal Dağılım Testi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

- Dördüncü adım: Eğer uç değerler ardışık bir şekilde sıralı günlere denk geldiyse bu günler arasında en fazla yorum yapılan günler belirlenmiştir.

Tablo 6: Araştırmanın Evren ve Örneklemi

	Topla m Tweet	En Çok Tweet Atılan Günle r	Örnekle m	En çok tweet atılan günler/Topl an Tweet (%)	Örneklem/Topla m Tweet (%)	Örneklem/E n çok tweet atılan günler (%)
Suriyeli	230929 2	58371 8	218096	25,28	9,44	37,36
Ermeni	188494 8	54710 0	224914	25,71	10,57	41,11
Afgan	503372	23494 2	71320	46,67	14,17	30,36
Pakistan lı	120174	47933	17617	39,89	14,66	36,75
Iraklı	24885	3971	1594	15,96	6,41	40,14
İranlı	70934	11124	4101	15,68	5,78	36,87

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Toplam tweet sütunu millet kimliklerine dair 2010-2022 yılları arasında atılan toplam gönderi sayısını göstermektedir. Her millet kimliği için günlere göre gönderi frekansları çıkartılmış, ardından normal dağılım testi yapıldıktan sonra en çok tweet atılan günler belirlenmiştir. Belirlenen günler arasında eğer ardışık günler yoksa söz konusu gün örnekleme dahil edilmiştir. Eğer ardışık günler şeklindeyse en çok gönderi paylaşılan

günler, aralarında en çok gönderi hangi gün paylaşıldıysa o gün örnekleme dahil edilmiştir. Ardışık günlere örnek aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Buna göre örneklemin toplam tweete oranlarına bakıldığında en düşük İranlılar için %5,78 ve örneklemdaki gönderi sayısı 4101'dir. Suriyeliler için bu oran %9,44'tür fakat analize dahil edilen gönderi sayısı 218096 ile Ermeniler hakkında yapılan 224914 gönderiden oluşan örneklemden sonra en büyük örneklemdir.

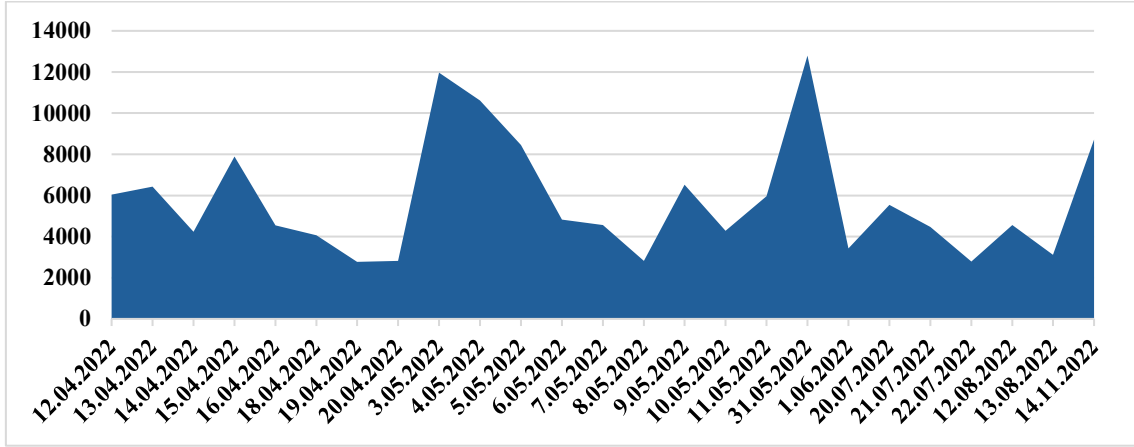
Tablo 7: Yıllara Göre Millet Kimliklerinin Gündem Olduğu ve Örnekleme Dahil Edilen Gün Sayısı

	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2
Suriyeli En.	3	17	20	24	27	25	23	11	22	24	26	28	25
Suriyeli Ör.	3	5	7	7	9	8	6	3	7	9	10	7	6
Ermeni En.	16	14	16	12	20	26	20	16	20	15	28	25	14
Ermeni Ör.	4	2	5	5	5	6	5	5	5	8	5	4	5
Afgan En.	4	5	7	16	10	11	9	6	17	9	17	29	27
Afgan Ör.	3	5	6	8	6	5	5	4	5	3	7	7	5
Pakistanlı En.	6	6	11	7	10	4	13	5	9	12	13	17	28
Pakistanlı Ör.	2	2	4	2	4	4	5	2	4	6	3	5	5
Iraklı En.	6	11	3	9	10	7	19	4	4	7	15	17	13
Iraklı Ör.	1	4	3	4	1	3	4	2	2	2	5	4	4
İranlı En.	5	7	8	17	10	8	20	12	14	8	17	8	19
İranlı Ör.	5	2	3	4	4	2	4	3	3	4	6	2	4

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

(En.) kısaltmasının anlamı söz konusu kimliğe dair ilgili yıl normal dağılımının dışında kalan en fazla gönderinin yer aldığı günlerdir. (Ör.) kısaltması ise örnekleme dahil edilen günlerdir. Bu doğrultuda örneğin 2022 yılında Suriyeliler için en çok gönderi paylaşılan günlerin sayısı 25 fakat örnekleme dahil edilen günlerin sayısı ise 6'dır. Bunun nedeni en çok gönderilerin paylaşıldığı günlerin ardışık bir şekilde yer almasıdır.

Grafik 14: 2022 Yılında Suriyelilere Yönelik En Fazla Gönderi Paylaşılan ve Örneklem Dahil Edilen Günler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılında Suriyeliler hakkında en çok gönderi paylaşılan günler 12-20.04.2022 arası, 3-11.05.2022 arası, 31.05.2022-1.06.2022 arası, 20-22.07.2022 arası ve 14.11.2022 tarihidir. Bu tarihler arasında örnekleme alınan günler ise 12.20.04.2022 tarihleri arasında en fazla gönderi paylaşılan 15.04.2022 tarihidir. Diğer ardışık bir şekilde devam eden günler için de en fazla gönderinin paylaşıldığı günler örnekleme dahil edilmiştir. Ardışık devam etmeyen tek gün 14.11.2022 tarihidir ve söz konusu gün de normal dağılımın dışında kalan, en fazla gönderi paylaşılan günlerden biri olduğu için örnekleme dahil edilmiştir. Buna göre 2022 yılında Suriyeliler hakkında duygu analizi ve içerik analizi yapmak amacıyla örnekleme dahil edilen günler 15.04.2022, 3.05.2022, 31.05.2022, 20.07.2022, 12.08.2022 ve 14.11.2022 tarihleridir. Benzer işlem 2010-2022 yılları arasında tüm millet kimlikleri için uygulanmıştır.

2.3.Araştırmanın Hipotezleri

Giriş bölümünde yer alan araştırmanın ana ve alt problemleri kapsamında araştırmanın hipotezleri (H) ise aşağıdaki gibidir:

- H1** : Gönderi sayıları ve ilgili milletlerin ülkeleri ile Türkiye arasındaki coğrafi yakınlık arasında ilişki yoktur.
- H2** : Millet kimlikleriyle ilgili gönderilerde güvenlik temalı yorumların oranı, diğer temalara göre anlamlı biçimde daha yüksektir.
- H3** : Millet kimliklerine yönelik toplumsal algılar arasında anlamlı farklılıklar vardır.

- H4** : Millet kimliklerine yönelik toplumsal algılar zaman içerisinde değişim göstermektedir.
- H5** : Afetler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumlu yönde etkiler.
- H6** : Aile ilişkileri ve evlilikler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler.
- H7** : Müzik, spor ve edebiyat gibi boş zaman etkinlikleri millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler.
- H8** : Dini inançlar, kurumlar ve söylemler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler.
- H9** : Eğitim sistemi ve eğitimle ilgili toplumsal olaylar, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler.
- H10** : Ekonomik sorunlar (İşsizlik, enflasyon vb.), millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler.
- H11** : Göç olgusu, göç eden millete yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler.
- H12** : Toplumsal güvenlikle ilgili dinamikler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler.
- H13** : Ulusal güvenlikle ilgili dinamikler (Savaş, terör), millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler.
- H14** : Hukuk sistemi, hukuki süreçler ve adalet algısı, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler.
- H15** : Sağlık hizmetleri ve toplumsal sağlıkla ilgili unsurlar millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruşu olumsuz yönde etkiler.
- H16:** Siyasetle ilgili dinamikler (yönetim sistemleri, ideolojiler, yöneticiler vb.), millete yönelik toplumsal algıları ve duruşu olumsuz yönde etkiler.
- H17:** Geçmişte yaşanan tarihsel olayların (ör. savaşlar, göçler, ittifaklar, kültürel etkileşimler) niteliği, ilgili millete yönelik güncel toplumsal algıları anlamlı biçimde etkiler.
- H18:** Bir milletin dış grup olarak algılanması, o millete yönelik olumsuz duruş sergilenmesine yol açar.

H19: Gerçekçi ve/veya Sembolik tehdit algısı, milletlere yönelik olumsuz duruş sergilenmesine yol açar.

H20: Gerçekçi ve/veya Sembolik tehdit algısı, milletlere yönelik olumsuz duygusal eğilimlere yol açar.

H21: Bir millete yönelik algılar ve sergilenen duruş, diğer milletlere yönelik toplumsal algı ve duruşu da aynı yönde etkiler.

2.4. Veri Toplama Teknikleri

Sosyal yaşama dair araştırma yapan araştırmacılar, yanıt aradıkları toplumsal dünyanın pek çok yönünü (örn. algı, tutumlar, fikirler, hisler, duygular, güç, yetki vb.) doğrudan gözlemlemek için duyularını kullanma imkanına sahip değildir. Araştırmacıların, toplumsal dünyanın bu tür yönlerini gözlemlemek ve dolaylı yollardan ölçmek için kullandığı pek çok özelleşmiş tekniği bulunmaktadır (Neuman, 2020: 41). Bu araştırmada kullanılan veri toplama tekniği ise tepkisiz araştırma tekniğidir. Bu teknikle yapılan araştırmalarda kullanılan veriler, kişilerin doğrudan bir araştırmanın parçası olduklarını bilmedikleri koşullarda elde edilmektedir. Başka bir ifadeyle tepkisiz araştırmalarda incelediğimiz insanları rahatsız etmeden ve etkilemeden, bireylerin bir araştırmanın parçası olduklarının farkında olmadıkları koşullarda, bu insanların davranışlarına veya tutumlarına dair çıkarımlarda bulunuruz (Neuman, 2020: 583). Bu yöntem, tepkisel tekniklerde (anket, mülakat vb.) görülen çekinme, sosyal beğenirlik yanlılığı, soruların boş bırakılması, araştırmacıya güven eksikliği gibi sorunların etkisini azaltır (Becker, 2021: 23; Neuman, 2020: 109). Ayrıca, veri toplama sırasında soruların hatalı olduğunun fark edilmesi durumunda yeniden sahaya çıkma zorunluluğu gibi maliyetli ve zaman alıcı süreçler bu teknikte söz konusu değildir.

Genelde millet kimliklerine, özelde ise Türkiye’de bulunan mülteci ve göçmen milletlere yönelik toplumsal algının zaman içinde toplumsal dinamiklerin etkisiyle nasıl değiştiğinin araştırıldığı bu çalışmada verilerin tepkisiz araştırma tekniğiyle toplanmasının ve tepkisel veri toplama tekniklerinin tercih edilmemesinin birtakım nedenleri bulunmaktadır. Tepkisiz araştırmaların zıttı olan ve sosyal bilimlerde sıkça kullanılan tepkisel veri toplama teknikleri anketler ve mülakatlardır. Kişilerin rızasına dayalı olarak elde edilen bu verilerin kendine özgü avantajlarının yanı sıra kanıt olarak güvenilirliğini zedeleyen birtakım unsurlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, anket ve

mülakat sorularına verilen yanıtların niteliğiyle ilgilidir. Bireylerin çekinmesi, araştırmacıya güvenmemesi ve bu nedenle nesnel ve doğru cevap verilmemesi, bazı soruların boş bırakılması veya cevaplanmak istenmemesidir (Becker, 2021: 23). Bu hususta Neuman (2020: 109) araştırmanın katılımcıları bir çalışmada yer aldığının bilinciyle tepki verebileceğini belirtmiştir. İkincisi, verileri toplayan kişi bakımından birtakım zorlukların olmasıdır. Bu zorlukların temeli bilim adamı olmayan veri toplayıcıları aracılığı ile verilerin toplanmasıyla ilgilidir. Üçüncüsü ise veri toplama süreciyle ilişkilidir. Özellikle anket tekniğiyle veri toplamak için sahaya çıkıldıktan sonra anket sorularında hata olduğu belirlendiğinde tekrar başa dönmek oldukça zordur (Becker, 2021).

Öte yandan tepkisiz araştırmaların da kendi içinde birtakım sorunları bulunmaktadır. Özellikle giderek daha fazla araştırmanın veri kaynağı olarak kullandığı sosyal medya verilerinin kanıt olarak kullanılmasına güvenilirliği ve analizi zorlaştıran üç husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki, sosyal medyada gerçek olmayan kullanıcı hesaplarının ve gerçek dışı bilgilerin sıkça paylaşılmasıdır. İkincisi ise anket ve mülakatlarda toplanan veriler araştırma sorusunun cevabına yönelikken sosyal medya verileri birtakım yazılımlarla toplandığı için araştırma sorusunun kapsamı dışında kalan veriler de toplanmaktadır. Bu durum verilerin ayıklanmasını ve düzenlenmesini zorlaştırmaktadır. Üçüncüsü ise sosyal medya verilerinde bireylerin cinsiyeti, yaşı veya diğer demografik bilgilerine ulaşmak her zaman mümkün olmamasıdır. Bu hususlar doğrultusunda tepkisiz veri toplama tekniğinin özellikle sosyal medya verilerinde bazı sınırlılıkları bulunmaktadır:

- **Sahte hesaplar ve yanlış bilgi riski:** Sosyal medyada gerçek olmayan kullanıcı hesapları ve doğrulanmamış bilgiler yaygın olarak yer almaktadır. *Bu çalışmada*, sahte hesaplardan kaynaklanan veri kirliliğini azaltmak için veri temizleme sürecinde tekrarlanan içerikler okunarak şüpheli bulunan paylaşımlar ve konu dışı ifadeler filtrelenmiştir.
- **Araştırma sorusu kapsamı dışındaki veriler:** Yazılım tabanlı veri toplama sırasında, anahtar kelimeler bağlam dışı kullanıldığında konu dışı veriler elde edilebilir. *Bu çalışmada*, veriler tematik olarak sınıflandırılmış, bağlamdan kopuk

paylaşımlar çıkarılmış ve analiz kapsamına yalnızca ilgili içerikler dâhil edilmiştir.

- **Demografik bilgi eksikliği:** Sosyal medya verilerinde kullanıcıların cinsiyet, yaş veya eğitim gibi demografik bilgilerine doğrudan ulaşmak mümkün olmayabilir.

Bu çalışmada, demografik bilgilerin zorunlu olmadığı analizlerde içerik temelli yaklaşımlar benimsenmiş, odak noktasına paylaşımın içeriği ve bağlamı alınmıştır.

Toplumsal yaşamda giderek daha fazla önemli hale gelmekte olan sosyal medya ortamlarında insanlar birçok konuya dair duygu ve düşüncelerini paylaşmaktadırlar. Bu nedenle sosyal medya verileri yukarıda sözü geçen olumsuz yönlerinin yanı sıra araştırmalar için birtakım fırsatlar da sunmaktadır. Bunlardan ilki, söz konusu veriler öncelikle tepkisiz araştırma tekniğine uygun olmasına neden olan hususla ilgilidir; sosyal medya verilerinin toplanması esnasında kişilerin kendi rızalarıyla duygu ve düşüncelerini kamuya açık bir şekilde paylaştıkları görüşlerinin toplanmasıdır. İkincisi ise bu verilerin elde edilmesiyle ilgilidir; ekonomik olarak ucuz, hacim olarak çok daha büyük, zaman olarak geçmiş verilere ulaşmaya olanak tanınmasıdır.

Bu çalışmada tepkisiz veri toplama tekniğinin tercih edilmesinin temel nedeni, araştırma konusunun sosyal medya ortamlarındaki doğal söylemler üzerinden incelenmesinin, katılımcıların kendi rızalarıyla kamuya açık şekilde paylaştıkları içeriklerden yararlanılarak mümkün olmasıdır. Böylece, sosyal beğenirlik etkisi minimize edilmiş ve veriler doğal bağlamında elde edilmiştir.

Tepkisiz araştırma tekniği doğrultusunda araştırmanın verileri Visual Studio Code adlı kaynak kod düzenleyicisi aracılığıyla Twitter Akademik API ile “tweepy” kütüphanesi kullanılarak Twitter’den gönderiler toplanmıştır. Gönderiler 1 Ocak 2010-31 Aralık 2022 tarihleri arasında Suriyeli, Ermeni, Afgan, Pakistanlı, Iraklı, İranlı kelimelerinin geçtiği tüm tweetleri kapsayacak şekilde kazanmıştır. Toplanan veriler büyük verilerin depolanması ve diğer yönetim işlemlerinde kullanılan Microsoft SQL veri tabanına yüklenmiştir. Sonraki aşamada ise tüm veriler Excel’e aktarılarak verilerin temizlenmesi ve analiz aşamalarına geçilmiştir.

2.5.Verilerin Analiz Yöntemi

Verilerin analizi sürecinde nitel ve nicel analizler için farklı analiz araçlarından faydalanılmıştır. Öncelikle verilerin ayıklanması ve tasnif edilmesi aşamasında Microsoft Excel ve verilerin frekansları ile normal dağılım hesaplamaları aşamasında SPSS 24'ten faydalanılmıştır. Duygu analizi için açık kaynaklı bir veri görselleştirme, makine öğrenimi ve veri madenciliği aracı olan Orange ve gerekli kodları yazmak için Visual Studio Code kullanılmıştır. Tematik içerik analizi için Maxqda 24 ve n-gram analizi için Python'da “nltk” kütüphanesinden yararlanılmıştır. Ayrıca bazı verilerin görselleştirilmesi için Tableau 2023 veri görselleştirme yazılımından ve bazı görseller için ise iMindQ zihin haritalama yazılımından faydalanılmıştır.

Araştırma sorularının ve hipotezlerin testi için yakınsayan paralel karma yönteme uygun olarak nitel ve nicel içerik analizi ve duygu analizi yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Aşağıda analizlerin detaylarından bahsedilmiştir.

2.5.1. Duygu Analizi

Duygu analizi veya diğer isimleriyle “fikir madenciliği”- “duygusal eğilim analizi”, Doğal Dil İşleme (NLP) yoluyla metin, konuşma, tweet ve veri tabanı kaynaklarından algı, tutum, görüş, görüş ve duyguların çıkarılmasını otomatikleştiren bir süreci tanımlar (Kharde, Sonawane, 2016: 5). Bir olaya/ürüne/kişiye veya konuya ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerin matematiksel olarak (-1 olumsuz ve +1 olumlu arasında) analiz edilmesine yardımcı olan bir metin analizi biçimi olarak değerlendirilebilir.

Duygu analizi, NLP yoluyla metin, konuşma, tweet ve veri tabanı kaynaklarından algı, tutum, görüş, bakış açısı ve duyguların madenciliğini otomatikleştiren bir süreçtir. Bu sayede metindeki görüşlerin olumlu", "olumsuz", veya "nötr" gibi kategorilere sınıflandırılmasını içerir (Kharde ve Sobawabe, 2016: 5, Kolchyna vd., 2015).

Çalışma kapsamında duygu analizi yapmak amacıyla Vader ve BerTürk olmak üzere iki farklı duygu analizi modelinden yararlanılmıştır. Vader ile yapılan duygu analizi için öncelikle tüm metinler İngilizceye çevrilmiştir. BerTürk ise Türkçe metinlerin duygu analizi için geliştirilmiştir. İki farklı modelin kullanılmasının nedeni, metinlerin olumlu veya olumsuz olduğuna dair analizlerde çalışmanın güvenilirliğinin artırılmasıdır. Aşağıda sırasıyla Vader ve çalışmada asıl temel alınan BerTürk modelinin özellikleri açıklanmıştır.

2.5.1.1.VADER

VADER (Valance Aware Dictionary for Sentiment Reasoning), sözlük (lexicon) ve kural tabanlı bir duygu analizi modelidir. Hutto ve Gilbert (2014) tarafından geliştirilen bu duygu analizi modelinin tercih edilmesine neden olan özellikleri şunlardır:

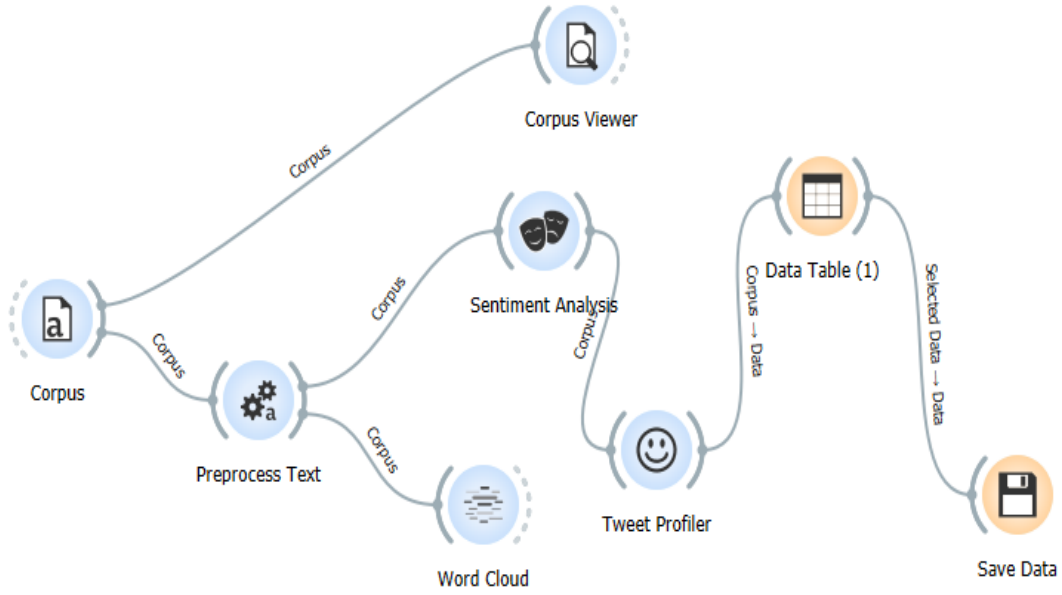
- Sosyal medya tarzı metinlerde iyi çalışır ancak birden fazla alana kolaylıkla genelleştirilebilir,
- Hiçbir eğitim verisi gerektirmez, ancak genelleştirilebilir, değer temelli, insanlar tarafından seçilmiş bir altın standart duyarlılık sözlüğünden oluşturulmuştur.
- Çevrimiçi veri akışıyla kullanılabilecek kadar hızlıdır.
- Hız-performans dengesinden ciddi şekilde etkilenmez.

VADER geliştirilme esnasında benzer duygu analizi ölçütlerinden LIWC, ANEW, General Inquirer, SentiWordNet ve Naive Bayes, Maksimum Entropi ve Destek Vektör Makinesi (SVM) algoritmalarına dayanan makine öğrenimi odaklı teknikler dahil olmak üzere on bir tipik uygulama durumu ölçütüyle karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda VADER'in ($F1 = 0,96$) bireysel insan değerlendiricilerden ($F1 = 0,84$) bile daha iyi performans gösterdiği belirlenmiştir (Hutto ve Gilbert, 2014: 222-224). Güvenilirliğinin yüksek olması nedeniyle farklı birçok araştırmada (Chandrasekaran vd., 2020; Nandwani ve Verma, 2021; Zhang ve Schoene vd., 2022; Elbagir ve Yahng, 2019; Pano ve Kashef, 2020) Vader'in duygu analizi için kullanıldığı görülmektedir.

Duygu analizi yapmak için öncelikle verinin işlenmesi aşamaları aşağıdaki gibidir:

1. Veriler elde edilmiş, en çok gönderinin olduğu günler belirlenmiştir.
2. Söz konusu günlerde atılan gönderiler metin külliyatı anlamına gelen doğal dil işleme veri kümesi Corpus'a dönüştürülmüştür.
3. Metnin işleme aşamasında öncelikle HTML ve URL'ler kaldırılır.
4. Analiz metinleri tweet olduğu için tokenization işlemi tweet olarak yapılır.
5. Noktalama işaretleri kaldırılır ve büyük harfler küçük harflere dönüştürülür.

Şekil 3: Duygu/Duygusal Eğilim Analizi Aşamaları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki aşamalardan sonra artık gönderiler duygu analizi, kelime bulutu veya diğer metin madenciliği analizleri için hazırdır. Ön işleme adımından sonra VADER duygu analizi yapılır ve her gönderinin duygu skoru belirlenmiş olur.

Vader her bir tweet gönderisine pozitif bir $D^+(t)$ ve negatif $D^-(t)$ duygusal eğilim puanı atar. Her iki puan -1 ile +1 arasında değişen bir ölçektedir. Her tweet gönderisi tarafından ifade edilen duyguyu tek bir ölçümde yakalamak için duygu skoru puanını $D(t)$, her bir tweete atanan olumlu ve olumsuz duygu puanları arasındaki fark hesaplanarak belirlenir:

$$D(t) = D^+(t) - D^-(t)$$

Ortalama duygusallık puanı tamamen negatif (-1) ve tamamen pozitif (+1) arasında değişir. Eğer negatif ve pozitif puanlar eşitse $D(t)=0$ nötr olur. Başka bir ifadeyle olumlu tweetler $D(t)>0$ ve olumsuz tweetler $D(t)<0$ olacaktır.

2.5.1.2.BERTÜRK

Python aracılığıyla Google araştırmacıları tarafından geliştirilen BERT dil modeli duygu analizi için önceden eğitilmiş modellerinin geliştirilmesine olanak sağlamaktadır (Arı ve Akbıyık, 2022: 20). Nitekim 35 GB boyut ve 4.404.976.662 jeton (tokens) içeren Türkçe korpus ile Yıldırım (2020a, 2020b) BerTürk (savasy/bert-base-turkish-sentiment-cased" modelini Demirtaş ve Pechenizkiy (2013) ile Hayran ve Sert'in (2017) veri kümelerinden yararlanarak Türkçe metinlerde duygu analizi yapmaya olanak sağlayan bir model olarak

geliştirmiştir. BerTürk modelinin doğru sınıflandırma oranı %95'in üzerindedir (Gülpınar Demirci ve Buluz Kömeçoğlu, 2022: 726)

Çalışma kapsamında Twitter gönderilerinin duygu analizi için esas alınan BerTürk modelidir. Vader modeli ise her millet kimliği için 2010-2022 yılları arasında duygu skorlarının BerTürk modeliyle kıyaslanması amacıyla kullanılmıştır. Bununla birlikte gönderilerin analizinde olumlu, olumsuz ve nötr olarak sınıflandırmak için kullanılan eşik değerleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır:

- Yüksek pozitif duygu: Duygu skoru > 0,501
- Pozitif duygu: $0,001 < \text{Duygu skoru} < 0,501$
- Nötr duygu: $-0,001 < \text{Duygu skoru} < 0,001$
- Negatif duygu: $-0,501 < \text{Duygu skoru} < -0,001$
- Yüksek negatif duygu: Duygu skoru $< -0,501$

Millet kimliklere yönelik gönderilerin duygularının analizi, onlara yönelik toplumsal algının olumlu veya olumsuz olduğunu gösterebilir. Ancak duygu analizi için daha ayrıntılı bir sınıflandırma şemasının uygulanması bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Bunun nedeni, bu tür tekniklerin tipik olarak dile ve uygulamaya özel olmasıdır. Başka bir ifadeyle Twitter gönderilerinin içeriğinin doğasında var olan birtakım zorlukların üstesinden gelmek zorunda olmalarıdır. Bu zorluklar Giannakopoulos ve arkadaşlarının (2012) çalışmasında aktarılmıştır:

1. Formda yüksek düzeyde gürültü: Yazım hataları ve eksik veya yanlış bilgilerden dolayı.
2. Boyut sınırlamaları: Bireyler mesajlarını genellikle birkaç kelimeyle sınırlıyor ve dolayısıyla söylemek istedikleri hususa dair anlam daralması yaşanabiliyor.
3. Çok dillilik: Bir gönderinin içinde birden farklı dilde kelimelerin olması
4. Standart olmayan kelime dağarcığı: Bireyler arasındaki gündelik iletişimde yaygın olarak kullanılan argo sözcükler ve ağızlar ve standart dışı sözcük dağarcığı.

Zhang ve arkadaşlarının (2022) araştırmasına göre duygular ortaya çıktığında, ilgili davranışsal niyetler de ortaya çıkar. Hatta duygular davranışsal niyetlerde belirleyici bir rol oynamaktadır ve davranışsal niyetler üzerinde bilişten daha büyük bir etkiye sahiptir. Metne yerleştirilen duygular izleyicide etki oluşturduğunda yeniden yayınlama, beğenme ve paylaşma niyetleri ortaya çıkar. Başka tarafından okunan bu gönderiler ise tekrar

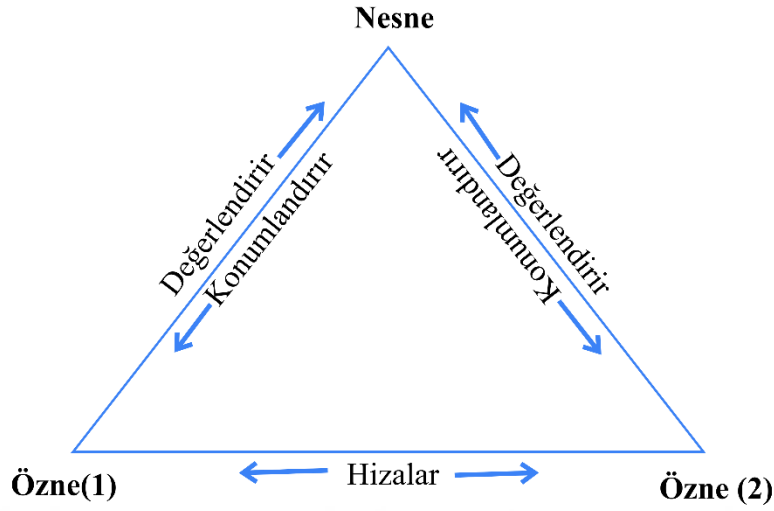
beğenme, yeniden paylaşma veya başka görüşlerle birlikte tekrar paylaşım yoluyla giderek daha da başka insanları etkilemesi mümkündür.

2.5.2. Duruş Analizi

Belirli bir konu hakkında görüşlerini dile getirenler genellikle kişisel duygularını, tutumlarını, değer yargılarını veya değerlendirmelerini ifade ederler. Başka bir ifadeyle bireyler belirli bir konu hakkında görüşlerini ifade ederken “duruş” sergilerler (Biber vd., 1999, 966). Bu kavramı merkeze alarak “Duruş üçgeni” ismiyle teoriye dönüştüren Du Bois’ya göre (2007: 139) “Duruş, ilgi duyulan nesnelere değer atama, toplumsal aktörleri bu nesnelere göre konumlandırma, duruş sergileyenler arasındaki uyumu ayarlama ve önceden var olan sosyokültürel değer sistemlerini harekete geçirme gücüne sahiptir.” Kavramın getirdiği bu yaklaşıma göre toplumsal yaşantı içinde hem bireysel hem de sosyal kimliklerimiz ekseninde farklı birçok rol gereğince yaşantımız boyunca duruş sergilemekteyiz. Özellikler kimliklerin oldukça önemli bir konu olarak yaşantımızda yer edindiği günümüzde her duruş sergilemenin önemi giderek artmaktadır. Nitekim sergilenen duruşların analizi de aynı kapsamda önemlidir.

Duruş analizi özellikle kürtaj, göçmen kimliği, siyasi görüşler ve ideolojiler gibi tartışılan konularda genel eğilimlerin nasıl olduğunun belirlenmesi maksadıyla kullanılmaya uygundur. Başka bir ifadeyle duruş tespiti analiziyle belirli bir olay, kişi, eylem veya düşünceye yönelik bireylerin görüşlerinin, bakış açılarının veya yargılarının belirlenmesidir (Polat, Güler Bayazıt ve Yıldız, 2021: 100). Duruş alma kapsamında tüm bunlar birer duruş nesnesi konumundadır ve öznelere tarafından değerlendirilirler. Bu süreç Du Bois (2007) tarafından geliştirilen Duruş Üçgeni ile gösterilmiştir.

Şekil 4: Duruş Üçgeni

Kaynak: (Du Bois, 2007: 163)

Duruş alma süreci kendi içinde üç faktöre dayanmaktadır. Bir duruş alma süreci için öncelikle duruş alacak olan öznenin 1) kendisini konumlandırması (bireysel ve sosyal benlik), 2) diğer öznenlerle ve toplumsal aktörlere uyum sağlaması 3) nesneleri değerlendirmesidir (AlDayel ve Magdy, 2021: 3).

Çalışma kapsamında duygu ve duruş alma analizinin bir arada kullanılmasının nedeni, duygu analizinin belirli bir metne duygu skoru atamakla birlikte metnin içeriğindeki unsurlara, neye karşı olumlu/olumsuz söylemlerin olduğu, neyin desteklendiği veya eleştirildiğine yönelik bir çıkarımda bulunmamasıdır. Nitekim duygu analizinin tek başına millet kimliklerine yönelik algının nedenlerini anlamak için de yeterli değildir. Bu durumu şu şekilde örneklendirebiliriz: Galatasaray ile Fenerbahçe derbi maçı nedeniyle yapılan yorumları düşünelim. Duygu analizi yaptığımızda negatif duygusal skoruna sahip olduğu belirlenmiş olsun. Fakat burada negatif duygu skoruna neden olan yorumların içeriğinde Fenerbahçe'ye mi, Galatasaray'a mı yoksa hakemle ilgili mi olumsuz söylemlerin olduğu, yani neye karşı tepki olduğu duygu analiziyle belirlenememektedir. Metnin pozitif veya negatif olmasından öteye, metnin nesnesine karşı, hangi futbol takımının desteklendiğinin veya desteklenmediğinin belirlenmesi için duygu analizinin ötesine metnin içeriğine daha yakından bakmak gerekmektedir. Fakat futboldan daha karmaşık, örneğin göç olgusu gibi birçok toplumsal faktörü ilgilendiren durumlarda duruş analizinin gerçekleştirilmesi çok daha karmaşık bir hale gelmektedir. Çünkü göç yalnız başına bir hareketliliği değil, sağlık, ekonomi, siyaset, din, eğitim gibi birçok faktörle

ilişkilidir. Bu durumda gerçekleştirilecek olan bir duruş analizinde öznenin hangi toplumsal faktöre bağlı olarak nasıl bir duruş sergilediğinin belirlenmesi de bu çalışma kapsamında önemlidir. Özetle duygu analizi belirli bir metnin olumlu veya olumsuz duygusal eğilime sahip olduğunu gösterirken “Pozitif”, “Nötr” veya “Negatif” duygu skoru ataması yaparak analizi gerçekleştirir. Duruş analiziyle amaçlanan belirli bir konuya yönelik bakış açılarının “Olumlu duruş/Destekliyor”, “Olumsuz duruş/Desteklemiyor” veya “Nötr/Duruş yok” şeklinde belirlenmesidir.

Çalışma kapsamında millet kimliklerinin nasıl algılandığının ve toplumsal faktörlere göre nasıl duruş sergilendiğinin belirlenmesi amacıyla tematik içerik analizinden ve tematik içerik analizi yapabilmek için ise toplumsal faktörler kapsamında geliştirilen sözlükten faydalanılmıştır. Kapsam dahilinde öncelikle toplumsal faktörler belirlenmiş, ardından her toplumsal temayla ilgili sözlük oluşturulmuştur. Ayrıca kelime frekansı ve kelime kombinasyonu analiziyle duruş alma analizi desteklenmiştir.

2.5.2.1. Tematik İçerik Analizi ve Toplumsal Faktör Sözlüğü

Duruş analizinin yapılması maksadıyla toplumsal faktör sözlüğünün oluşturulması amacıyla N-gram modelinden yararlanılmıştır. N-gram modeli, belirli bir metnin ardışık kelime gruplarının sıklığını hesaplamak için kullanılmaktadır (Kapukaya, 2023: 11). Bu modelin tercih edilmesinin nedeni, N-gram modeliyle oluşturulan metin parçalarında duruş analizi olumlu sonuçlar vermesidir (Aldayel ve Magdy, 2021: 8). Toplumsal faktörlere göre duruş analizi yapabilmek amacıyla tematik içerik analizinden yararlanılmıştır. Örneklemeye dahil edilen günlerde yapılan tüm yorumlar N-Gram modeliyle unigram, bigram, trigram, 4-gram, 5-gram ve 6-gram arasında parçalara bölünmüştür. Bunda amaç her parçanın toplumsal faktörlere göre anlamlı bir bütün oluşturmasıdır. Ardından her bir parçanın anlamlarına odaklanarak “kavram kodlama” ve “In Vivo kodlama” tekniklerinden yararlanılarak toplumsal faktörlere göre tasnif edilerek tematik içerik analizinde kullanılabilir bir toplumsal faktör sözlüğüne dönüştürülmüştür. Kavram kodlama, araştırmaya makro düzeyde anlam yüklemek için kullanılan, somut ve görünür olanın ötesinde yer alan asıl resmin ortaya çıkarılmasını amacıyla kullanılır. Büyük verilerle geniş sosyal yapılar üzerinde düşünmeye teşvik eden bir kodlama yöntemidir (Saldana, 2019: 119-120). Toplumsal kurumlara dair içeriklerin kodlanması kavram kodlama tekniğiyle yapılmıştır. Tanım olarak “harfiyen kodlama”, “motomot

kodlama” anlamına gelen In Vivo kodlama ise bir kültürün veya alt kültürün üyeleri tarafından üretilen kelimelerin, deyimlerin söz dağarcığını, argolarını çıkarmayı amaçlayan bir yöntemdir (Saldana, 2019: 105). Kültürel ifadeler kavram kodlamanın yetersiz kalmasına neden olması mümkün olduğu için kültürel ifadelerin ilişkili olduğu toplumsal kurumla göre kodlamanın yapılmasıdır. Örneğin, kalıpyargı ve nefret söylemleri In Vivo kodlama ile kodlanmıştır. Böylece N-gram modeliyle elde edilen söylem grupları kavram ve In Vivo kodlamayla tematik içerik analizinde kullanılabilir bir toplumsal faktör sözlüğü elde edilmiştir.

Duruş analizi için geliştirilen sözlük fenomenolojik araştırma desenine uygundur. Çünkü fenomenolojik araştırmalarda “İnsan grubu veya kişinin bu fenomene ilişkin deneyiminin anlamı, yapısı ve “öz”ü nedir?” temel sorusunun yanıtı aranmaktadır (Patton, 2014: 104). Bu doğrultuda millet kimliklerine yönelik algıya neden olan deneyimlerin ortak anlamının ortaya çıkarılması (Creswell, 2013: 77) için betimleyici fenomenoloji yaklaşımı tercih edilmiştir. Böylece araştırmacının ön yargıları ve deneyimleri araştırmayı etkilemeyecektir (Yalçın, 2022: 219).

Duruş tespiti amacıyla betimsel fenomenolojik yaklaşıma göre tasarlanan araştırmanın nitel boyutuna dair tematik içerik analizi toplumsal faktörlere dair belirlenen temalara göre yapılmıştır. Ayrıca elde n-gram modeliyle elde edilen söylem/kelime kombinasyonlarına frekans analizi yapılarak en fazla tekrar eden söylemler belirlenmiştir. Bu söylemler “Kelime kombinasyonu bulutu” olarak görselleştirilmiştir. N-gram modeline uymayan fakat millet kimliklerinin nasıl algılandığını ve nasıl bir duruş sergilendiğini anlamada önemli olması ihtimaline karşılık ayrıca kelime frekansı analizi yapılmıştır.

2.5.2.2. Toplumsal Faktörlere Dair Temalar

- **Afetler**

Afet türleri, Afet terimleri, Afet yönetimi, Kazalar

- **Aile/Evlilik**

Evlilik, Boşanma, Akraba ilişkileri.

- **Boş Zamanları Değerlendirme**

Spor, (Spor türleri), (Spor kavramları), Sinema (Filmler), (TV Programları), Müzik (Müzisyenler, Müzikle ilgili kavramlar), Dans, Edebiyat (Roman-Hikâye-Yazar), (Şair-Şiir), (Diğer Edebiyat), Fotoğraf-Resim (Fotoğrafçılar), (Ressamlar-Resimler)

- **Dil ve Kalıp Söylemler**

Küfür-Argo, Olumsuz/Olumsuz Atasözleri, Beddua, Olumlu/Olumsuz Kalıp Sözler, Ayrımcı Değişler (Araplara, Kürtlere, Romanlara, Ermeni-Rumlara, Yahudilere, Gayri-Müslimlere karşı değişler, Cinsiyetçi değişler, diğer ayrımcı değişler), Kalıp yargı ifadeleri, Destekleme-Karşı çıkma ifadeleri.

- **Din**

İslam (Mezhepler, İslamiyet (Dini sosyal yaşam, Dua, Fetva, Dini söylemler, Dini kavramlar, Peygamberler ve Dini önemli isimler, Tarikat-Cemaat), Hristiyanlık, Yahudilik, Diğer dinler.

- **Eğitim**

Eğitim sistemi (Lise ve öncesi, Lisans, Lisansüstü), Sınavlar, Bilim (Bilim türleri Bilim adamları, Bilim kültürü), Felsefe (Felsefe türleri, Filozoflar, Felsefe kavramları, Felsefe kültürü).

- **Ekonomi**

Finans piyasası, Makro ekonomi, Çalışma hayatı-İşsizlik, Yardımlar, Meslekler, Ticaret, Alım Gücü/Gelir/Maaş, Tüketim ekonomisi, Meslek grupları.

- **Göç Olgusu**

Göç türleri, Göçmen statüleri, Göçle ilgili işlemler, Göç politikaları, Göçle ilgili söylemler (Göçmenlere olumlu yaklaşım, Göçlerle ilgili endişeler {Göç-aile, Göç-güvenlik, Göç-siyaset, Göç-Toplumsal değerler, Göçmen sayısı, Ülkede istememek, Göç-Demografik yapı, Göç-Sosyokültürel yapı, Pozitif ayrımcılık, Vatanlarına ihanet}, Göçmenleri dışlayanlara eleştiri, Göçmenleri kabule yönelik eleştiri), Göç süreçleri.

- **Güvenlik**

Ulusal güvenlik (Savaş {Soykırım-Savaş suçu, Savaşlar), Terör), Toplumsal güvenlik (Cinsel suçlar, Şiddet-Cinayet, Ekonomik suçlar, Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, Genel ahlaka karşı suçlar, Şerefe karşı suçlar, Gıda suçları, Nitelikli dolandırıcılık suçu, Uyuşturucu, Şiddet, Kamu düzenine karşı suçlar, Malvarlığına karşı suçlar, Cinsel suçlar), Güvenlik birimleri (Askeri terimler, Askeri birimler, Kolluk), Suç korkusu.

- **Hukuk**

Hukuk terimleri, Kültürel normlar, Hukuk alanları, Yargı süreçleri, Yasalar, Davalar, Temel haklar, Mahkemeler.

- **Sağlık**

Sağlık Sistemi, Hastalıklar, Sağlık Durumu, Tedavi, Ameliyatlar

- **Siyaset**

Siyasi partiler, Siyasetçiler (Yerli, Yabancı {Asya, İslam, Avrupa, Rusya, ABD, Türk Ülkeleri Siyasetçileri}), Devlet (Devlet sembolleri, Yasama Kavramları, Yürütme Kavramları {Bakanlıklar, Diğer kurumlar}, Yönetim Şekli, Vatandaşlık), Siyasi Terimler, İdeolojiler (Milliyetçilik, Muhafazakarlık, Sosyalizm, Kemalizm, Faşizm, Çevrecilik, Irkçılık, Emperyalizm), Siyasi Olaylar (Toplumsal Hareketler, Askeri Müdahaleler), Siyasi Kalıp İfadeler, Siyasi Sorunlar

- **Sosyal Kimlikler**

Yaş Grupları, Dezavantajlı Gruplar, Cinsel Kimlikler, Etnik Kimlikler, Memleket Kimlikleri, Dini Kimlikler), Millet Kimlikleri (Avrupa Milletleri, Asya Milletleri, Afrika Milletleri, Diğer Türk Milletleri, Diğer Arap Milletleri).

- **Tarih**

Tarihi Kişiler, Tarihi Olaylar (Ermeni Olayları {Soykırıma Bakış Açılırları}), Tarihte Devletler (Osmanlı Devleti {Osmanlı Padişahları, Osmanlı Önemli Kişiler}), Tarihi Savaşlar (Kurtuluş Savaşı, I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı, Osmanlı Dönemi Savaşları).

- **Yardım ve Dayanışma**

Yardım ve Dayanışma

- **Yerleşim Yerleri-Ülkeler**

Coğrafi Bölgeler, İller, Diğer Ülkeler (Avrupa, Asya, Afrika, Türk Ülkeleri, Arap Ülkeleri, Güney Amerika, Kuzey Amerika).

Veri analizi sürecinde yapılan işlemlerin aşamaları aşağıda verilmiştir:

1. Millet kimliklerine yönelik veriler ayıklanarak tasnif edilmiştir.
2. Millet kimliklerine yönelik gönderi paylaşan toplam kullanıcı sayısı ve net kullanıcı sayıları belirlenerek yıllar içinde görüş belirten kişi sayısının mı yoksa yorum sayısının mı değiştiği ve kişi başına düşen yorum oranları belirlenmiştir.

3. Aynı yıl içinde iki farklı millet kimliğine dair yorum yapan kullanıcılar belirlenmiştir. Böylece belirli bir millet kimliğine yönelik yorum yapan bireylerin başka hangi milletlere yönelik yorum yaptıkları belirlenmiştir.
4. Belirli bir millet kimliğine yönelik yorumlarda başka hangi milletlerden bahsedildiği belirlenmiştir. Böylece millet kimliklerine yönelik algının bir başka millet kimliğini etkileyip etkilemediği veya başka millet kimlikleriyle ilişkisinin olup olmadığı belirlenmiştir.
5. Duygu analizi yapılarak millet kimliklerine yönelik yorumların ne düzeyde olumlu veya olumsuz olduğu, zaman ve ilişkili toplumsal faktörlere göre nasıl değiştiği incelenmiştir.
6. Millet kimliklerine yönelik yorumların hangi toplumsal faktörlerle ilişkili olduğu ve nasıl bir duruş sergilendiğinin belirlenmesi amacıyla tematik içerik analizine dayalı duruş analizi yapılmıştır.
7. Kelime kombinasyonu analizi yapılarak millet kimliklerine yönelik yapılan yorumlarda kalıplaşmış ifadeler ve en çok hangi konulardan bahsedildiği belirlenmiştir.
8. Örnekleme yer alan her gün için kelime frekansı analizi ile duruş analizi desteklenmiştir.
9. Millet kimliklerinin Sosyal Kimlik Teorisi kapsamında (İç grup-Dış grup), Bütünleşik Tehdit Teorisi kapsamında (Gerçekçi tehdit, Sembolik tehdit) ve Kalıpyargı İçeriği Modeli kapsamında (YY-YS, YY-DS, DY-YS, DY-DS) nasıl algılandığı ve toplumsal faktörlerle arasındaki ilişki incelenmiştir.

Yukarıda yer alan işlemler sonrasında her millet kimliği için 2010-2022 yılları arasında her yıl için gönderilerin içeriğinde toplumsal faktörler arasında oran olarak ilk üç sırada yer alan faktörler belirlenmiştir. Gönderilerde iç grup ve dış grup olarak görülen kimlikler, gerçekçi ve sembolik tehdit algısı, kalıp yargı içeriği belirlenmiştir. Eleştirilen, olumsuz yaklaşılan ve olumlu yaklaşılan, desteklenen kimlikler ve nedenleri belirlenmiştir. Son olarak söz konusu millet için genel duruşun nasıl olduğu değerlendirilmiştir. Söz konusu işlemler aşağıda yer alan örnek tabloya göre tasnif edilmiştir.

Tablo 8: Genel Değerlendirme Özet Tablosu

Yıl	İlk Üç Toplu msal Faktör	SKT		BTT		Kahpy argı İçeriği	DS Ortala ması	Duruş Analizi		
	Toplum sal Faktörler	İç gr up	Dış gr up	Gerçe kçi Tehdi t	Semb olik Tehdi t		DS Ortala ması	Eleştirilen/Destekl enmeyen Kimlikler	Olumlu Yaklaşıl an/Dest eklenen Kimlikler	Suriyel iler için
20 10										
20 11										
20 12										
...										
...										

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

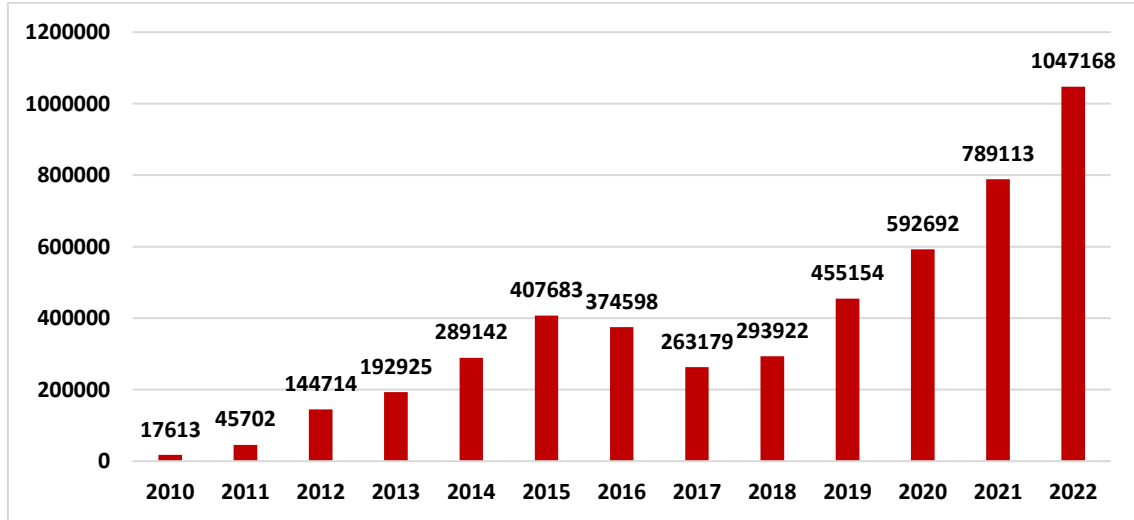
Bu bölümde öncelikle millet kimlikleriyle ilgili betimleyici istatistikler verilmiş, ardından sırayla tüm millet kimlikleriyle ilgili 2010-2022 yılları arasında yapılan yorumlar duygu analizi yapılmış ardından yorumların hangi toplumsal faktörlerle ilişkili olduğu ve nasıl bir duruş sergilendiğinin belirlenmesi amacıyla tematik içerik analizine dayalı duruş analizi yapılmıştır.

3.1. Gönderilere Dair Temel İstatistikler ve Bulgular

3.1.1. Yıllara Göre Toplam Gönderi Sayısı

Analiz dahilinde değerlendirilmeye alınmış olan millet kimliklerin toplam yorumlarının yıllara göre dağılımına bakıldığında 2010-2015 yılları arasında artış eğiliminin, 2016-2017 yıllarında azalışa geçtiği, 2018-2022 yıllarında ise artış eğiliminin devam ettiği görülmektedir. Bununla birlikte mevcut veri setinde yer alan yorumlar incelendiğinde, farklı millet kimliklerine ait yorumların oransal dağılımında heterojenlik gözlemlenmektedir. Bu durum, her bir millet kimliği için yapılan yorum sayısının ayrı ayrı değerlendirilmesini metodolojik bir gereklilik haline getirmektedir.

Grafik 15: Yıllara Göre Gönderi Sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Analiz dahilinde değerlendirilmeye alınmış olan millet kimliklerin toplam yorumlarının yıllara göre dağılımına bakıldığında 2010-2015 yılları arasında artış eğiliminin, 2016-2017 yıllarında azalışa geçtiği, 2018-2022 yıllarında ise artış eğiliminin devam ettiği

görülmektedir. Bununla birlikte mevcut veri setinde yer alan yorumlar incelendiğinde, farklı millet kimliklerine ait yorumların oransal dağılımında heterojenlik gözlemlenmektedir. Bu durum, her bir millet kimliği için yapılan yorum sayısının ayrı ayrı değerlendirilmesini metodolojik bir gereklilik haline getirmektedir.

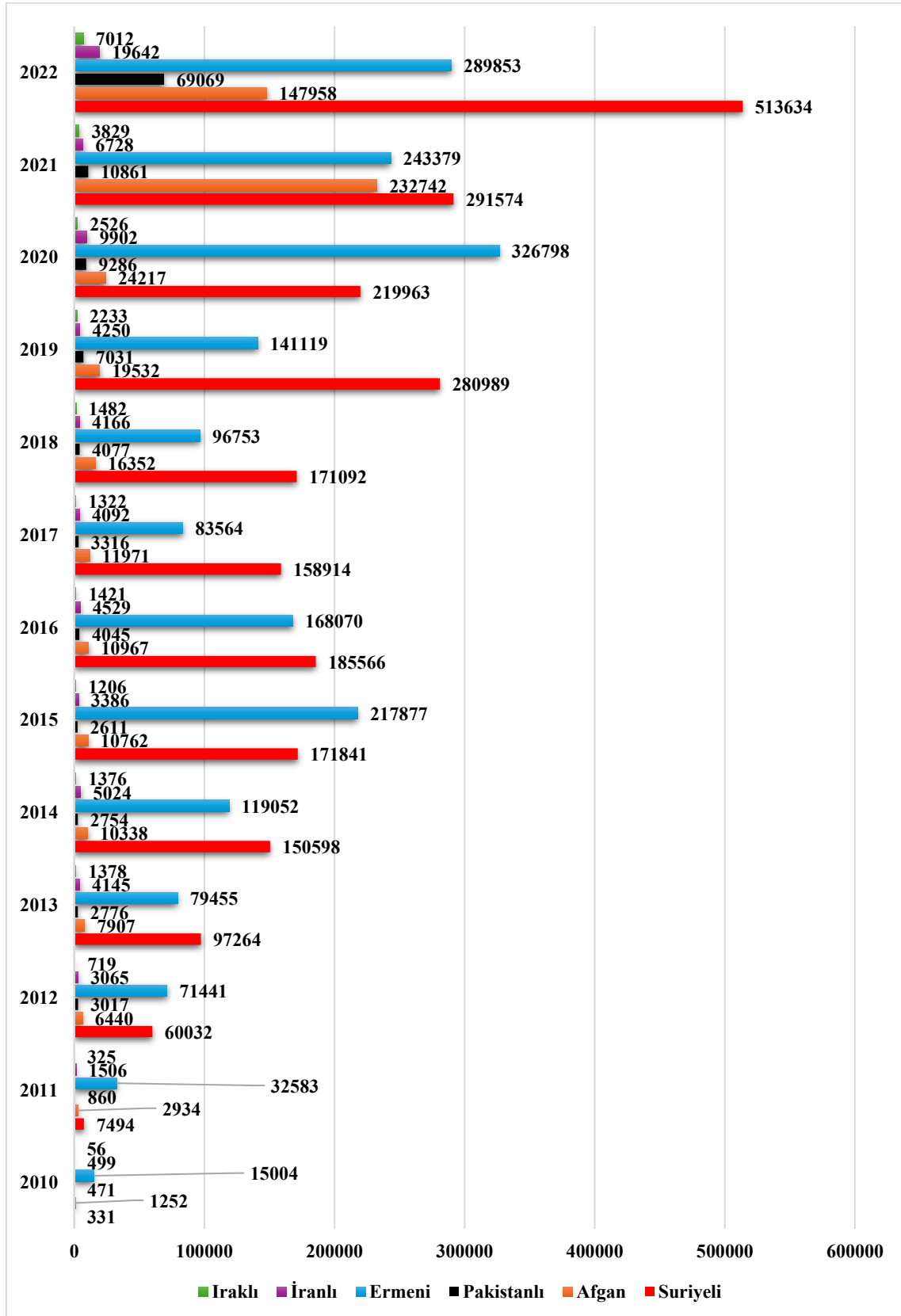
Bu tablonun analitik değeri açısından en kritik bulgulardan biri, millet kimliklerine yönelik etkinin sosyal medya kullanıcı sayısından bağımsız bir değişken olarak ortaya çıkmasıdır. Eğer böyle bir bağımlılık ilişkisi mevcut olsaydı, yıllar içinde sosyal medya platformlarını kullanan birey sayısındaki artışa paralel olarak, herhangi bir strüktürel dalgalanma yaşanmaksızın yorum sayısının monoton bir artış trendi sergilemesi beklenirdi.

Bu bulgu, millet kimliklerine yönelik sosyal medya etkileşimlerinin, platform kullanıcı sayısındaki nicel artıştan ziyade, başka faktörlerden etkilendiğini göstermektedir. Bu durum, sosyal medya dinamiklerinin millet kimlikleri bağlamında daha karmaşık bir yapıya sahip olduğunu ve demografik büyümenin ötesinde sosyo-politik, kültürel ve gündemsel faktörlerin etkili olabileceğini işaret etmektedir.

3.1.2. Yıllara Göre Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorum Sayısı

Aşağıda sunulan tablo, 2010-2022 yılları arasında çeşitli millet kimliklerine yönelik yapılan sosyal medya yorumlarının yıllık bazda frekans dağılımı göstermektedir. Millet kimliklerine yönelik yapılan yorumların yıllar içindeki değişimi, ilgili sosyal olaylar ve toplumsal dinamiklerin söz konusu millet kimlikleriyle olan etkileşiminden kaynaklanmaktadır.

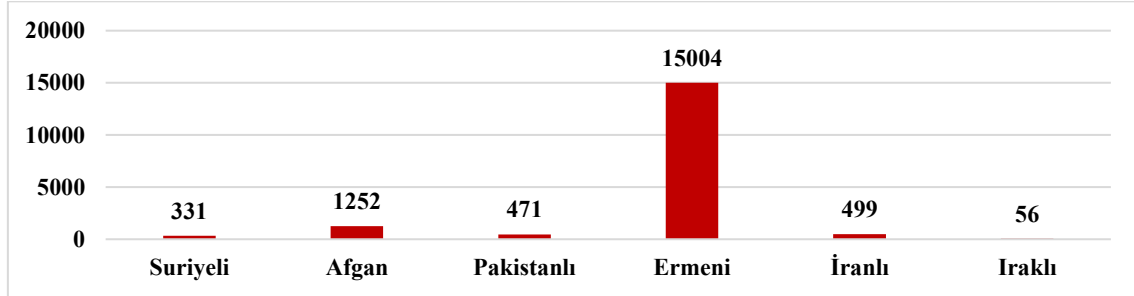
Grafik 16: 2010-2022 Yılları Arası Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yaşanan sosyal olaylar ve toplumsal dinamiklerin etkisi neticesinde Ermeni ve Suriyeli kimliğine yönelik yorumların sayısı diğer millet kimlikleriyle kıyaslandığında oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Üçüncü sırada Afgan kimliği gelmektedir. Afgan kimliği özellikle 2021 yılında yaşanan sosyal olaylar nedeniyle yorum sayısında belirgin bir artış yaşanmasına neden olduğu görülmektedir. Dördüncü sırada ise Pakistanlılar gelmektedir. Pakistanlılar için yapılan yorumların sayısının ise 2022 yılında anlamlı düzeyde artış gösterdiği görülmektedir. Tüm kimliklerin yıllara göre yorum sayılarında yaşanan değişimler aşağıda verilmiştir.

Grafik 17: 2010 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

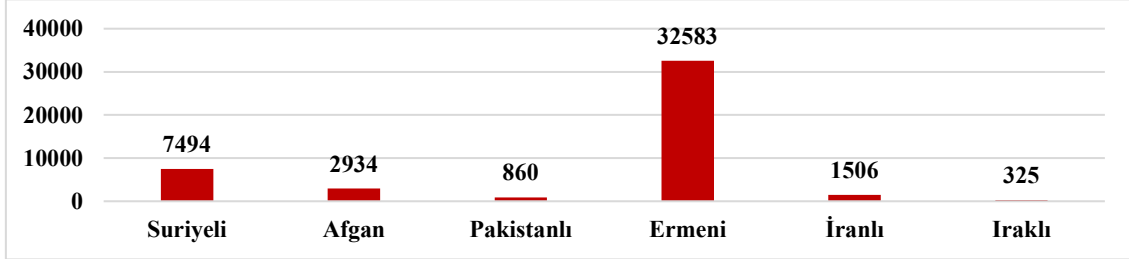
2010 yılında en yüksek gönderi frekansı Ermeni kimliğine yönelik olarak kaydedilmiş olup, toplam 15.004 gönderi tespit edilmiştir. Bu kimlik grubu için yıl içinde günlük maksimum gönderi sayısı 622 ve minimum gönderi sayısı 2 olduğu belirlenmiştir. İkinci sırada yer alan Afganlar için 1.252 gönderi kaydedilmiştir. Afganlar hakkında günlük maksimum gönderi sayısı 44 olduğu belirlenmiştir. Ermenilerle karşılaştırıldığında nispeten düşük günlük gönderi aralığı tespit edilmiştir. Üçüncü sırada yer alan İranlılar için günlük maksimum gönderi sayısı 8, Pakistanlılar 471 gönderi ve günlük maksimum 27 gönderi atıldığı belirlenmiştir. Suriyeliler ise toplamda 331 ve günlük maksimum 30 gönderi atıldığı belirlenmiştir.

2010 yılına ait verilerin analizi, Ermeni kimliğine ilişkin sosyal medya etkileşiminin, diğer millet kimliklerine kıyasla belirgin düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu farklılık, hem toplam gönderi sayısında 15.004 hem de günlük maksimum etkileşim düzeyinde 622 gönderi istatistiksel olarak anlamlıdır.

Günlük gönderi sayılarındaki geniş aralık (2 ile 622 gönderi) ise, bu etkileşimlerin süreklilik arz etmediğini, aksine olay temelli ve episodik bir yapıya sahip olduğunu

göstermektedir. Bu durum, Ermeni kimliği etrafında şekillenen tartışmaların, çoğunlukla belirli toplumsal olaylar veya gündemlerin tetiklemesiyle ortaya çıkan yoğun fakat kısa süreli etkileşim dönemleri şeklinde gerçekleştiğini işaret etmektedir.

Grafik 18: 2011 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2011 yılında Ermenilere yönelik gönderi sayısı 2010 yılına oranla 2 kat artarak 32583 olduğu belirlenmiştir. Günlük ortalama gönderi sayısı 89,27 ve günlük maksimum 4579 gönderi atıldığı belirlenmiştir.

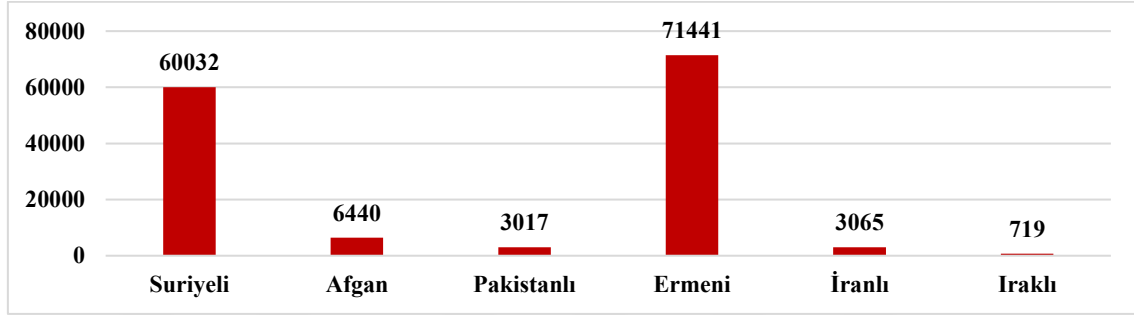
2011 yılında Suriyelilere yönelik gönderi sayısı ise 2010 yılına oranla 22 kat artmış olduğu gözlenmektedir. Bunun temel nedeni Suriye’de iç savaşın 2011 yılında başlamasıyla ilişkilidir. Yıl içerisinde günlük maksimum gönderi sayısının 240 olduğu belirlenmiştir.

Afganlara yönelik gönderi sayısı, 2010 yılına göre yaklaşık 2 kat artarak 2934 gönderiye ulaşmıştır. Benzer şekilde, Pakistanlılara yönelik gönderi sayısı da 2 kat artarak 860’a yükselmiştir. İranlılar a yönelik gönderi sayısı ise yaklaşık 3 kat artarak 1506’ya ulaşmıştır. Iraklılara yönelik gönderiler de artış göstermekle birlikte bu sayı 325’e yükselmiştir.

2011 yılında millet kimliklerine yönelik gönderilerin sayısı genel olarak değerlendirildiğinde tıpkı 2010 yılında olduğu gibi sosyal etkisi en fazla olan Ermeni kimliğidir. 2011 yılında Suriyelilere yönelik sosyal medya etkileşiminde, Suriye iç savaşının başlamasıyla birlikte olağanüstü bir artış yaşanmış ve yorum sayısı bir önceki yıla göre 22 katına çıkmıştır. Bu durum, sosyal medyada tartışmaların büyük ölçüde güncel olaylar tarafından tetiklendiğini ve Suriyeliler meselesinin yılın başlıca gündemlerinden biri hâline geldiğini göstermektedir. Suriyelilere yönelik etkileşim 2011’de olağanüstü bir artış göstermiş olsa da Ermeni kimliğinin hâlâ daha geniş bir sosyal etki alanına sahip olması, bu kimliğin olay-temelli değil, daha köklü ve süreklilik gösteren bir tartışma konusu olduğunu düşündürür. Yani Suriyeliler hakkındaki ilgi,

büyük ölçüde Suriye iç savaşının yarattığı gündem dalgasıyla sınırlı ve dönemsel iken; Ermeni kimliği üzerine tartışmalar, tarihsel, kültürel ve politik bağlamlarda daha uzun süreli, tekrarlayan ve çok yönlü bir ilgi üretmektedir. Bu nedenle Ermeni kimliği, kısa süreli gündem patlamalarının ötesinde, sosyal medyada daha istikrarlı bir görünürlük sağlamaktadır.

Grafik 19: 2012 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

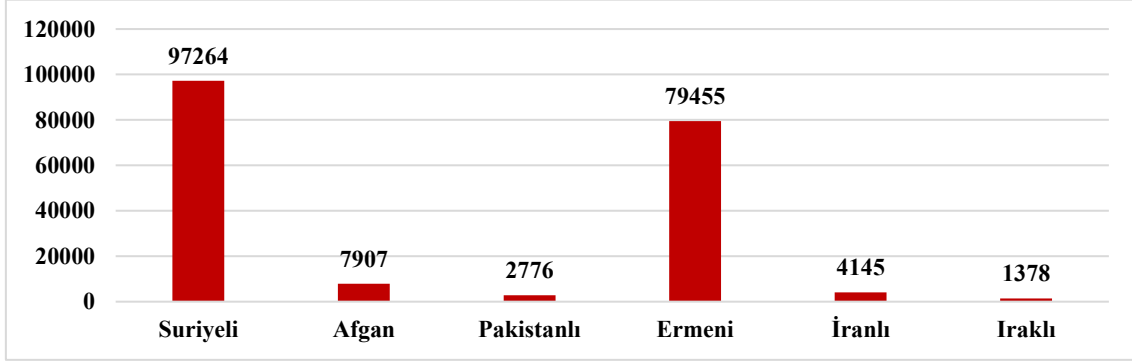
2012 yılında Ermenilere yönelik gönderilerin sayısı önceki yıla göre 2 kattan fazla artış göstererek 71441 olmuştur. Günlük ortalama yorum sayısı 195 ve günlük maksimum yorum sayısı ise 4093'tür.

Suriyelilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre 8 kattan fazla artış göstererek 60032 olmuştur. Günlük ortalama yorum sayısı 164 ve günlük maksimum yorum sayısı ise 1019'dur.

Bir önceki yıla kıyasla Afganlara yönelik gönderi sayısı yaklaşık 2 kat artış göstermiş ve 6440'a ulaşılmıştır. Pakistanlılara yönelik gönderi sayısı 3 kattan fazla artış göstererek 3017 ve İranlılara yönelik gönderi sayısı 2 kat artış göstererek 3065 olmuştur. Iraklılara yönelik gönderi sayısı da yaklaşık 2 kat artmış ve 719'a ulaşmıştır.

2012 yılında Ermeni ve Suriyeli kimlikleri, sırasıyla tarihsel-süreklilik ve güncel kriz dinamikleri sayesinde sosyal medyada en güçlü etki alanına sahip olurken, Iraklı kimliği ise gündemle zayıf ilişkisi nedeniyle en düşük görünürlüğü göstermiştir.

Grafik 20: 2013 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

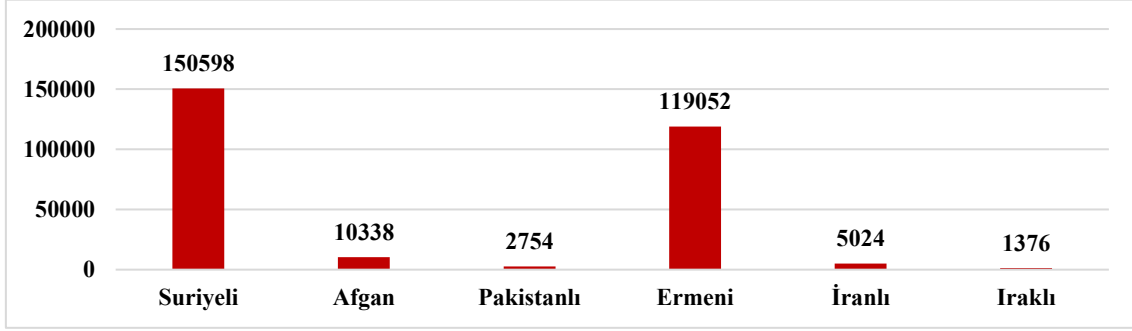
2013 yılında Ermenilere yönelik gönderilerin sayısı önceki yıla kıyasla yaklaşık 8 bin artış göstermiştir. Günlük ortalama gönderi sayısı 217 ve günlük maksimum 1841 gönderinin olduğu belirlenmiştir. Önceki yıllara göre toplam gönderi sayısı artmış olmakla birlikte günlük maksimum gönderi sayısında yaşanan belirgin bir düşüş dikkat çekicidir.

Suriyelilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre yaklaşık olarak 37 bin artış göstererek 97264 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 266 ve günlük maksimum gönderi sayısı ise 1951'dir.

Bir önceki yıla kıyasla Afganlar hakkında yapılan yorumların sayısı 1300 adet artış göstererek 7907 olmuştur. Pakistanlılar hakkında yapılan yorumların sayısında yaklaşık 300 gönderi düşüşle 2776 olmuştur. İranlılar hakkında yapılan yorumların sayısı yaklaşık 1100 artış göstermiş ve 4145 olmuştur. Iraklılara yönelik yorum sayısında ise yaklaşık olarak 600 artışla 1378 olmuştur.

Bulgular, millet kimliklerine yönelik sosyal medya söyleminde zaman içinde hegemonik değişimlerin yaşandığını göstermektedir. 2010 yılında Ermeni kimliğinin baskın konumu, 2013 yılında Suriyeli kimliğine devredilmiş, bu durum sosyo-politik gündem, tarihsel bağlam ve güncel olayların millet kimliklerine yönelik dijital söylem üzerindeki etkisinin dinamik ve bağlamsal bir karakter taşıdığını işaret etmektedir. 2013 yılında Suriye iç savaşının ve artan mülteci akınının yarattığı yoğun gündem, Suriyeli kimliğini sosyal medyada Ermeni kimliğinin önüne geçirerek yılın en baskın etki alanına sahip kimliği haline gelmesinde etkili olduğunu göstermektedir.

Grafik 21: 2014 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

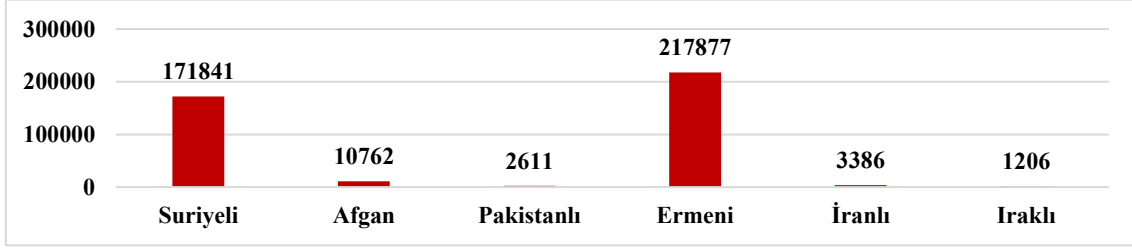
2014 yılında Ermenilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla kıyasla yaklaşık 30 bin artış göstererek 119052 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 326 ve günlük maksimum gönderi sayısı ise 7198'dir.

Suriyelilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre yaklaşık olarak 53 bin artış göstermiştir. Günlük ortalama gönderi sayısı 412 ve günlük maksimum gönderi sayısı ise 1718'dir. Suriyelilere yönelik gönderi sayısı artış göstermekle birlikte maksimum gönderi sayısında önemli bir artış olmadığı görülmektedir.

Afgan, Pakistanlı, İranlı ve Iraklı kimliklerine yönelik gönderiler sayılarına bakıldığında ise Ermeni ve Suriyeli millet kimliklerine oranla çok düşük düzeyde gönderi sayılarında artış yaşandığı görülmektedir. Afganlara yönelik gönderi sayısı yaklaşık 3 bin artmış. İranlılara yönelik gönderi sayısı yaklaşık olarak bin adet artmış, Pakistanlı ve Iraklılara yönelik gönderi sayısında ise kısmen düşüş yaşanmıştır.

2014 yılında Suriyeli kimliğinin sosyal etkisinin Ermeni kimliğinin sosyal etkisinden daha baskın olduğu görülmektedir. Afganlar ise 2011 yılından itibaren üçüncü sırada yer almaktadır. Bu durum, Afgan kimliğine yönelik sosyal söylemin görece stabilitesi ve süreklilik arz ettiğini göstermektedir. Bu bulgular, 2010 yılında gözlemlenen hiyerarşik düzenin yeniden yapılandığını ve güncel sosyo-politik gelişmelerin millet kimliklerine yönelik dijital söylem üzerindeki etkisinin dinamik bir karaktere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 22: 2015 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

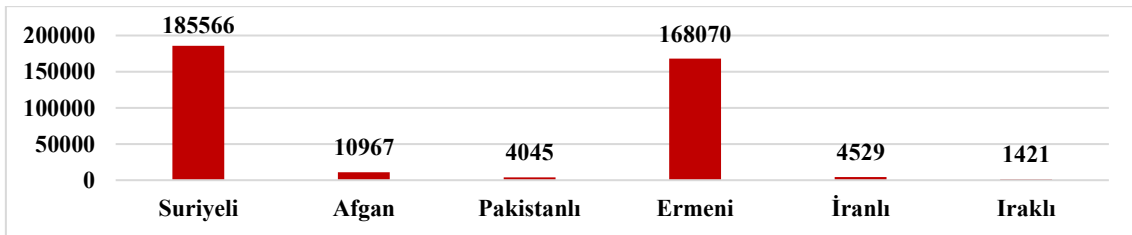
2015 yılında Ermenilere yönelik gönderilerin sayısı önceki yıla kıyasla yaklaşık 100 bin artış göstererek 217877 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 596 ve günlük maksimum gönderi sayısı 10701'dir.

Suriyelilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre yaklaşık olarak 20 bin artış göstermiştir. Günlük ortalama yorum sayısı 470 ve günlük maksimum gönderi sayısı ise 3329'dir. Ermenilere kıyasla Suriyelilerle ilgili gönderi sayısı bir önceki yıla göre çok daha az artmıştır. Bununla birlikte günlük ortalama gönderi sayısında da önceki yıllara neredeyse aynıdır. Fakat günlük maksimum gönderi sayısı önceki seneye göre 2 kat artış göstermiştir. 2015 yılında önceki yıllara kıyasla belirli bir günde Suriyelilerin neden olduğu sosyal etkide belirgin bir artış olduğu anlamına gelmektedir.

Afgan, Pakistanlı, İranlı ve Iraklı kimliklerine yönelik gönderilere bakıldığında ise Afganlara yönelik gönderi sayısının önceki yıllara neredeyse aynı olduğu 10762 görülmektedir. Pakistanlılara yönelik gönderi sayısı 2013 yılından itibaren azalmaya devam etmiş ve 2611 olmuştur. İranlılara yönelik gönderi sayısı yaklaşık bin yorum düşüş yaşamış ve 3386 olmuştur. Iraklılara yönelik gönderi sayısı da kısmen artış göstererek 1206 olmuştur.

2015 yılında, Ermenilere yönelik hem günlük maksimum gönderi sayısı (10 bini aşarak) hem de yıl genelindeki taban görünürlükte Suriyeli kimliğini geride bırakarak, toplumsal hafızadaki köklü yeri sayesinde sosyal medyada en güçlü etki alanına sahip olmuştur.

Grafik 23: 2016 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

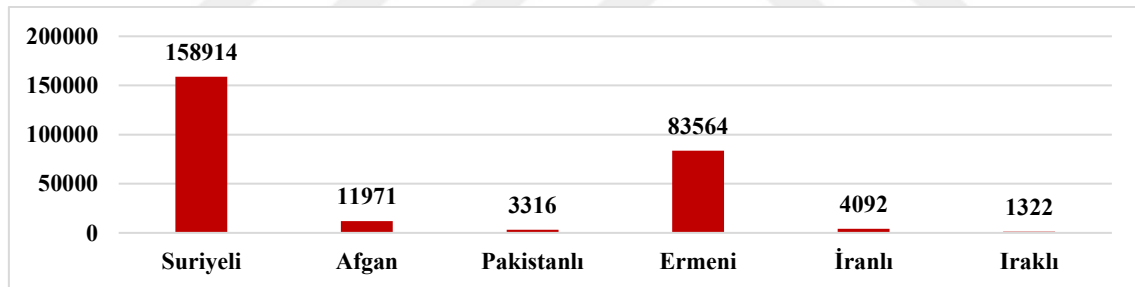
2016 yılında Ermenilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla kıyasla yaklaşık 50 bin düşerek 168070 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 459 ve günlük maksimum gönderi sayısı 10415'tir. Yaklaşık 50 bin yorum az olmasına rağmen günlük ortalama gönderi sayısının ve günlük maksimum gönderi sayısının önceki yıllara neredeyse aynı olması dikkat çekicidir.

Suriyelilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre yaklaşık olarak 15 bin artış göstermiştir. Günlük ortalama gönderi sayısı 508 ve günlük maksimum gönderi sayısı ise 4136'dır. Suriyelilerin toplum üzerindeki sosyal etkisi her geçen yıl artış göstermekle birlikte Ermenilerin neden olduğu sosyal etki çok daha güçlüdür.

Afgan, İranlı ve Iraklılara yönelik gönderilerin sayısında önceki yıla kıyasla anlamlı bir değişim olmamakla birlikte Pakistanlılara yönelik gönderi sayısı önceki yıla kıyasla yaklaşık olarak 2 katına çıkarak 4045 olduğu görülmektedir.

Genel olarak 2016 yılında Suriyeliler ve Ermenilerin Türk toplumu üzerinde etkisinin olduğu, diğer milletlerin ise etkisinin çok daha düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Grafik 24: 2017 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2017 yılında Ermenilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla kıyasla yaklaşık 85 bin ve 2015 yılına kıyasla 134 bin düşerek 83563 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 459 ve günlük maksimum gönderi sayısı ise 10415'tir. Yaklaşık 50 bin gönderi az olmasına rağmen günlük ortalama gönderi sayısının ve günlük maksimum gönderi sayısının önceki yıllara neredeyse aynı olması dikkat çekicidir.

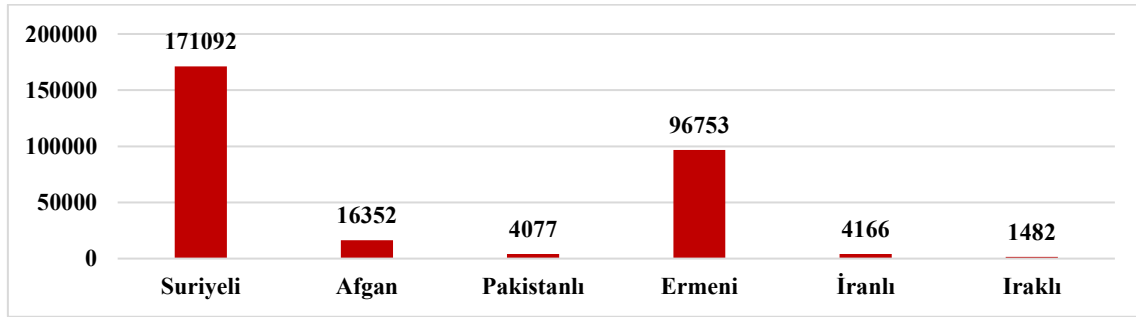
Suriyelilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre yaklaşık 26 bin düşmüş ve 158914 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 435 ve günlük gönderi sayısı ise 5156'dır. 2017 yılında Suriyeliler hakkında yapılan gönderi sayısında düşüş olmakla birlikte günlük maksimum gönderi sayısı her geçen yıl artış gösterdiği görülmektedir. Bu da belirli bir

sosyal olayın neden olduğu sosyal etkinin Suriyeliler özelinde giderek artış gösterdiği anlamına gelmektedir.

Afgan, Pakistanlı, İranlı ve Iraklılara yönelik gönderi sayılarına bakıldığında ise önceki yıllar aralarında önemli bir fark olmadığı, Pakistanlılara yönelik gönderilerin azalarak 3316, Afganlara yönelik gönderilerin biraz artarak 11971 olduğu, İranlılara yönelik gönderilerin 4092 ve Iraklılara yönelik ise 1322 olduğu belirlenmiştir.

2017 yılında hem Suriyeli hem de Ermenilere yönelik gönderilerin sayısında düşüş olmakla birlikte sosyal etkinin gücü noktasında anlamlı bir fark olmadığı, aksine Suriyelilerin sosyal etkisinin giderek arttığını söylemek mümkündür.

Grafik 25: 2018 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

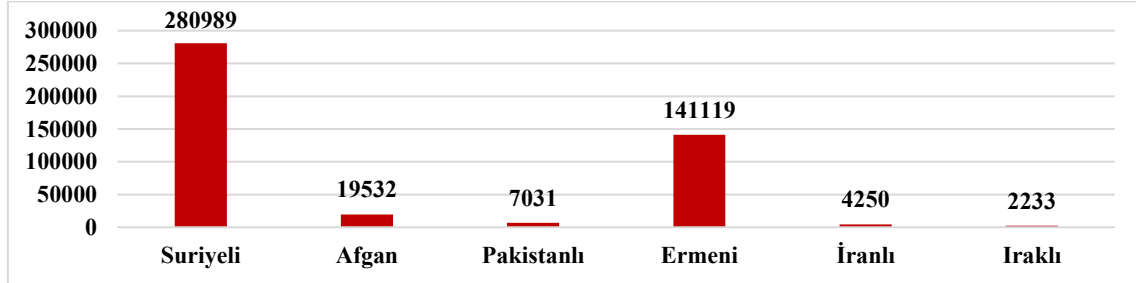
2018 yılında Ermenilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla kıyasla yaklaşık 85 bin ve 2015 yılına kıyasla 134 bin düşerek 83563 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 459 ve günlük maksimum gönderi ise 10415'tir. Yaklaşık 50 bin gönderi az olmasına rağmen günlük ortalama gönderi sayısının ve günlük maksimum gönderi sayısının önceki yıllara neredeyse aynı olması dikkat çekicidir.

Suriyelilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre yaklaşık olarak 12 bin artmış ve 171092 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 468 ve günlük maksimum gönderi sayısı ise 2118'dir. Bu sayı geçen yıla kıyasla yaklaşık 3 bin gönderi daha düşük düzeydedir.

2018 yılında dikkat çekici bir diğer bulgu, çeşitli Orta Doğu ve Güney Asya kökenli millet kimliklerinde eşzamanlı artış eğiliminin gözlemlenmesidir. Afganlara yönelik gönderi sayısı önceki yıla kıyasla yaklaşık 5 bin artış göstererek 16352 olmuştur. Pakistanlılar, İranlılar ve Iraklılara yönelik gönderi sayısında kısmen artış olmakla birlikte sırasıyla 4077, 4166 ve 1482 gönderi belirlenmiştir. Bu yapısal eğilim, bölgesel sosyo-politik gelişmelerin veya göç dinamiklerinin çoklu millet kimliğini eşzamanlı olarak sosyal

medya gündemine taşıdığını işaret etmektedir. Afgan kimliğindeki belirgin artışın (5.000+) diğer gruplarla karşılaştırıldığında daha dramatik bir karakter taşıması, bu kimliğe özgü tetikleyici faktörlerin varlığına işaret etmektedir.

Grafik 26: 2019 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

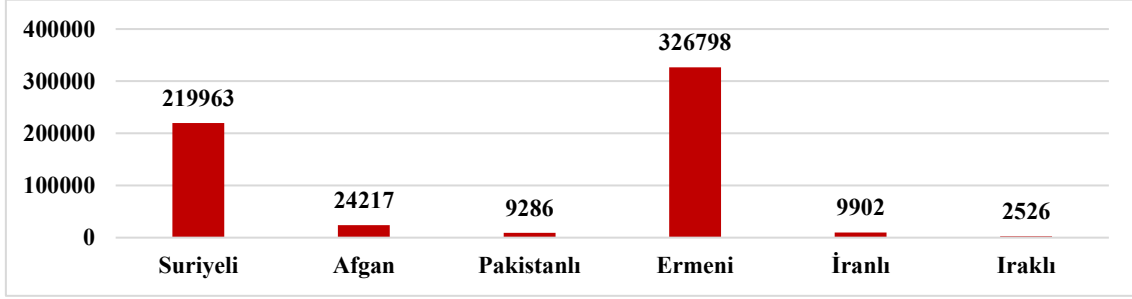
2019 yılında Ermenilere yönelik gönderilerin sayısı önceki yıla kıyasla yaklaşık 58 bin artarak 141119 olmuştur. Bu sayı, 2015 yılında yapılan 217877 gönderiden sonra en yüksek gönderi sayısıdır. Günlük ortalama gönderi sayısı 386 ve günlük maksimum gönderi sayısı ise 5050'dir.

Suriyelilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre yaklaşık olarak 109 bin artmış ve 280989 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 769 ve günlük gönderi sayısı ise 6487'dir. Bu sayı geçen yıla kıyasla yaklaşık 3 bin yorum daha düşük düzeydedir.

Afganlara yönelik 19532, Pakistanlılara yönelik 7031, İranlılara yönelik 4250 ve Iraklılara yönelik 2233 gönderi hakkında yer alan gönderi sayıları da önceki yıla göre artış gösterdiği görülmekle birlikte söz konusu artış en fazla 3 bin ile Afganlar hakkındadır.

Genel olarak 2019 yılında Suriyelilerin sosyal etkisinin diğer kimliklere kıyasla çok daha fazla olduğu görülmektedir. İkinci sırada Ermeniler ve üçüncü sırada Afganlar gelmektedir. Önceki yıllarda Suriyeli ve Ermeni kimliği ilk iki sırada yerleri değişmekle birlikte millet kimliklerinin neden olduğu sosyal etkinin 2019 yılı sonuna kadar benzer sonuçların çıkması, sosyal etkinin millet kimliklerine yönelik yapısal bir özellik kazandığı ve kolay değişmediğini göstermektedir.

Grafik 27: 2020 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

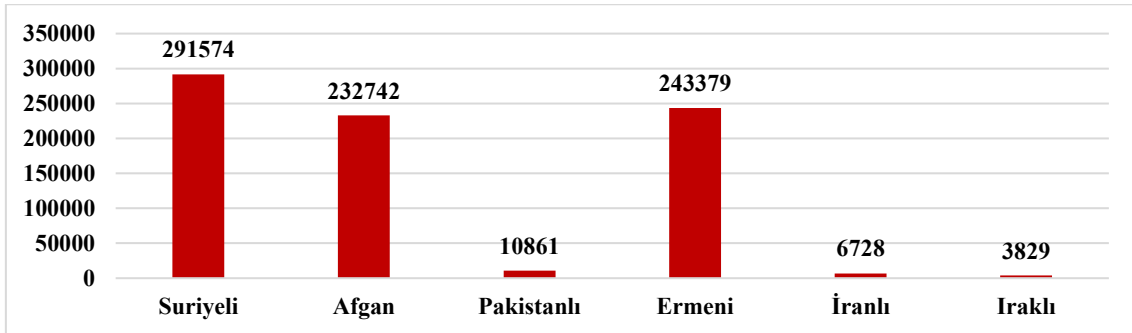

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2020 yılında Ermenilere yönelik gönderilerin sayısı önceki yıla kıyasla yaklaşık 185 bin artarak 326798 olmuştur. Bu sayı, 2010-2020 yılları arasındaki en yüksek gönderi sayısıdır. Günlük ortalama gönderi sayısı 892 ve günlük maksimum gönderi ise 14757'dir. Suriyelilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre yaklaşık olarak 61 bin azalarak 219963 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 602 ve günlük maksimum sayısı ise 8225'tir. Önceki yıla kıyasla günlük ortalama gönderi sayısında düşüş yaşanmış olmakla birlikte günlük maksimum gönderi sayısı 1738 artış göstermiştir.

Afganlara yönelik gönderi sayısı 24217, Pakistanlılar için 9286, Iraklılar için 2526 olduğu belirlenmiştir. İranlılara yönelik gönderi sayısı ise önceki yıla oranla iki kattan fazla artmış olması dikkat çekicidir. 2020 yılında İranlılar için gönderi sayısı 9902'dir.

Grafik 28: 2021 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

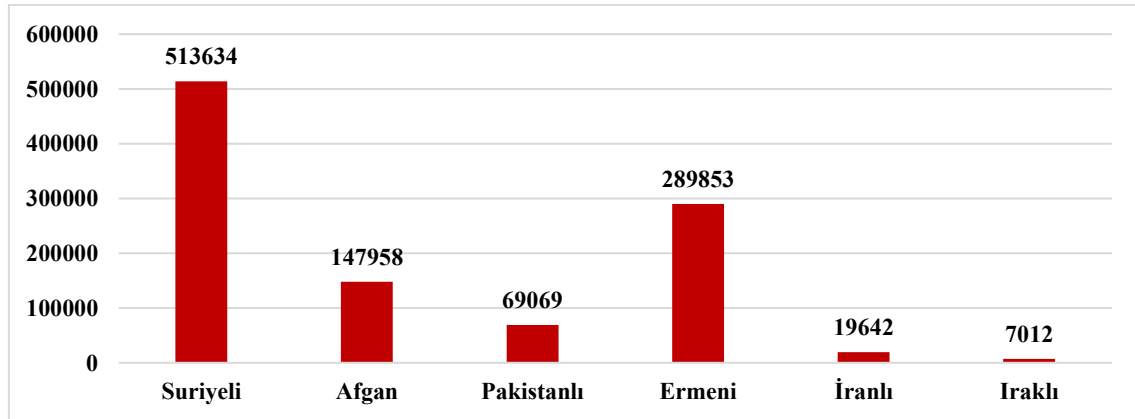
2021 yılında Ermeniler hakkında yapılan yorumların sayısı önceki yıla kıyasla yaklaşık 83 bin azalarak 243379 olmuştur. Günlük ortalama yorum sayısı 892 ve bir günde yapılan en fazla yorum 14757'dir. Hem toplam hem de ortalama yorum sayısının düşmesine rağmen bir günde yapılan en fazla yorum 36565 yorumla tüm tarihler arasında en fazla yorumdur.

Suriyelilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre yaklaşık olarak 71 bin artarak 291574 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 799 ve günlük maksimum gönderi sayısı ise 11821'dir. Önceki yıla kıyasla hem günlük ortalama hem de günlük maksimum gönderi sayısında belirgin bir artışın olduğu görülmektedir.

2021 yılında Afganlara yönelik gönderi sayısında belirgin bir artış görülmektedir. 2020 yılında toplamda 24217 gönderi yer almasına karşılık 2021 yılında 232742 gönderinin yer aldığı görülmüştür. Bu düzeyde bir artış oranı ne Suriyeliler ne de Ermeni kimliğinde görülmektedir. Günlük ortalama gönderi sayısı 637 ve günlük maksimum gönderi sayısı 13441'dir. Gönderi sayısı bağlamında değerlendirdiğimizde Afgan kimliğinin neden olduğu sosyal etki, Suriyeli kimliğinin neden olduğu sosyal etkiden daha büyüktür. Bulgular, 2021 yılında Afganistan'daki gelişmelerin yarattığı yoğun gündem sayesinde Afgan kimliği, gönderi sayısı açısından Suriyeli kimliğini geride bırakarak sosyal medyada yılın en güçlü etki alanına sahip kimliği hâline gelmesine neden olduğunu göstermektedir. Bu değişimi yerel sosyal medya söyleminin küresel olaylara ne kadar hızlı ve yoğun tepki verdiğinin örneği olarak değerlendirmek mümkündür.

Pakistanlılara yönelik gönderi sayısına bakıldığında önceki yıla kıyasla kısmi bir artışla 10861 gönderi belirlenmiştir. İranlılara yönelik gönderi sayısında düşüş görülmüştür ve 6728 gönderi bulunmaktadır. Iraklılara yönelik gönderi sayısı da kısmi bir artışla 3829 olduğu belirlenmiştir.

Grafik 29: 2022 Yılında Millet Kimliklerine Yönelik Yapılan Yorumların Frekansı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılında Ermenilere yönelik gönderilerin sayısı önceki yıla kıyasla yaklaşık 46 bin artarak 289853 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 840 ve günlük maksimum gönderi sayısı 18128'dir.

Suriyelilere yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre yaklaşık olarak 222 bin artarak 513634 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 1407 ve günlük maksimum gönderi sayısı ise 12796'dır.

Afganlara yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre yaklaşık olarak 84 bin azalarak 147958 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 817 ve günlük maksimum gönderi sayısı ise 7758'dir.

Pakistanlılara yönelik gönderi sayısı önceki yıla göre yaklaşık olarak 59 bin artarak 69069 olmuştur. Günlük ortalama gönderi sayısı 219 ve günlük maksimum gönderi sayısı ise 4640'tır. 2022 yılı hariç günlük maksimum gönderi sayısı 2010-2021 yılları arasında en fazla 417 olduğu düşünüldüğünde Pakistanlıların neden olduğu sosyal etki 2022 yılında belirgin bir şekilde artış gösterdiği söylenebilir.

İranlılara yönelik gönderilerin sayısı önceki yıla göre yaklaşık olarak 13 bin artarak 19642 olmuştur. Iraklılara yönelik gönderilerin sayısı da yaklaşık olarak 3 bin artarak 7012 olduğu belirlenmiştir.

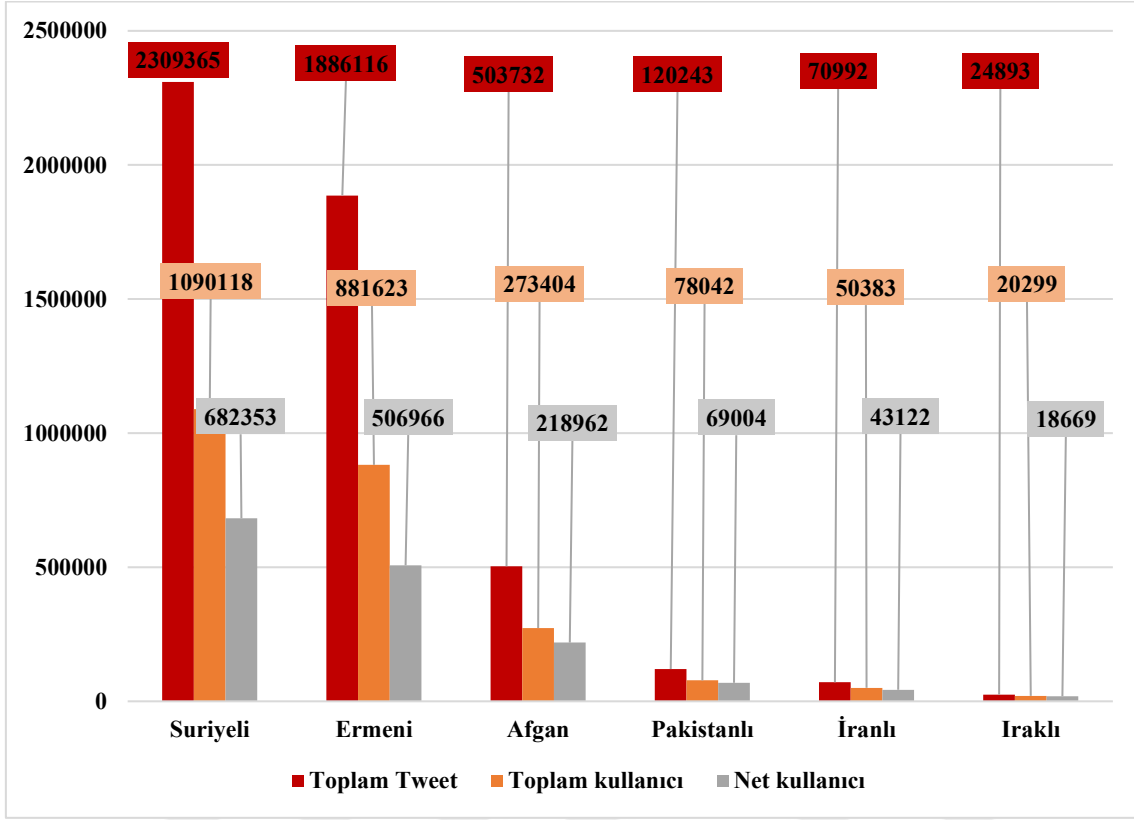
3.1.3. Millet Kimliklerine Yönelik 2010-2022 Yılları Arasında Yorum Yapan

Toplam Kullanıcı ve Net Kullanıcı Sayısı

Sosyal medya etki analizlerinde toplam kullanıcı sayısının yıllık bazda toplanması, her yıl aktif olan kullanıcı yoğunluğunu göstermek açısından önemlidir. Ancak bir kullanıcının birden fazla yıl boyunca yorum yapması durumu, toplam yıllık kullanıcı sayısını tek başına kullanmanın gerçek etkiyi ve kullanıcı tabanını abartma riskini doğurur. Bu nedenle 12 yıllık dönemde net kullanıcı sayısı belirlenmiştir. Böylelikle analizde kullanıcı bazlı çakışmaları elimine ederek, sosyal medyada millet kimliklerin oluşturduğu etkiyi gerçek bireyler üzerinden ölçmek sağlamıştır. Bu yaklaşım ile analizde doğru etki ölçümü yapılmasına, farklı millet kimlikler ve dönemler arasında tutarlı karşılaştırmalar yapılmasına ve kullanıcı tabanının büyüklüğü ile sürekliliği üzerinden sosyal medyada etki trendlerinin güvenilir biçimde yorumlanmasına olanak tanınmıştır.

Aşağıdaki tabloda, toplam kullanıcı sayısı, her yıl yorum yapan kullanıcıların sayılarının toplanmasıyla hesaplanmıştır. Fakat bir kullanıcı farklı yıllarda yorum yapmış olması durumu göz önünde bulundurularak 12 yıllık zaman aralığında yorum yapan net kullanıcı sayısı da belirlenmiştir.

Grafik 30: 2010-2022 Yılları Arasında Yorum Yapan Toplam Kullanıcı ve Net Kullanıcı Sayısı

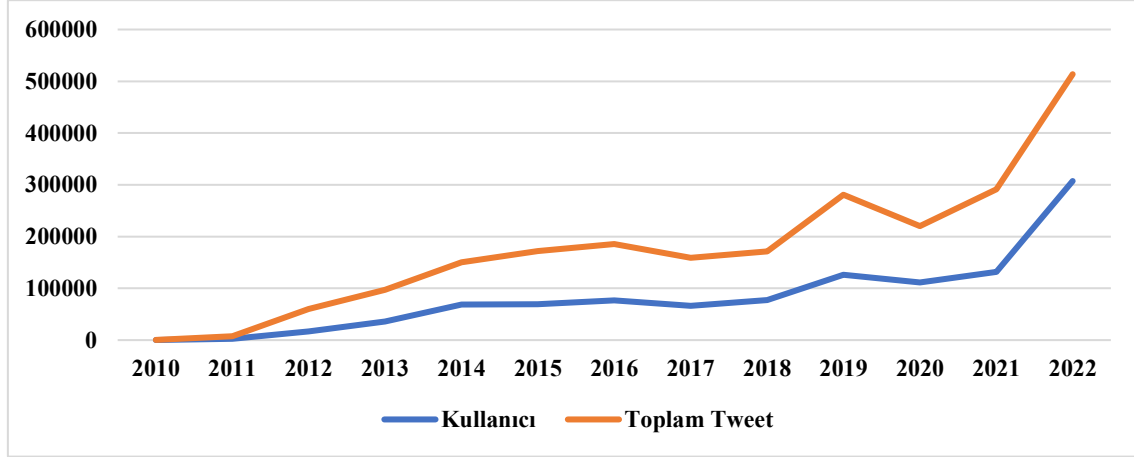
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Suriyeliler hakkında toplam gönderi sayısının toplam kullanıcı sayısına oranı 2,11 ve net kullanıcı sayısına oranı 3,38'dir. Ermeniler hakkında toplam gönderi sayısının toplam kullanıcı sayısına oranı 2,13 ve net kullanıcı sayısına oranı 3,72'dir. Afganlar hakkında toplam gönderi sayısının toplam kullanıcı sayısına oranı 1,84 ve net kullanıcı sayısına oranı 2,3'tür. Pakistanlılar hakkında toplam gönderi sayısının toplam kullanıcı sayısına oranı 1,54 ve net kullanıcı sayısına oranı 1,74'tür. İranlılar hakkında toplam gönderi sayısının toplam kullanıcı sayısına oranı 1,40 ve net kullanıcı sayısına oranı 1,64'tür. Iraklılar hakkında toplam gönderi sayısının toplam kullanıcı sayısına oranı 1,22 ve net kullanıcı sayısına oranı 1,33'tür.

12 yıllık zaman aralığı göz önünde bulundurulduğunda içinde Suriyeli geçen gönderilerin sayısının ve Suriyeliler hakkında yorum yapan toplam ve net kullanıcı sayısının diğer millet kimliklerden çok daha fazla olduğu görülmektedir. Fakat kişi başına düşen yorum bakımından Ermeniler hakkında net kullanıcı başına düşen yorum oranı (3,72) Suriyeliler hakkında yorum yapan net kullanıcının yorum oranından (3,38) daha büyüktür. Bu

bağlamda net kullanıcı bakımından sosyal etkiyi değerlendirdiğimizde Suriyeli kimliği daha fazla etki gücüne sahip olduğunu, fakat kişi başına düşen yorum bakımından Ermeni kimliğinin daha fazla etki gücüne sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Grafik 31: Yıllara Göre Suriyeliler Hakkında Yorum Yapan Kullanıcı ve Toplam Gönderi Sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Suriyelilere yönelik yorum yapan kullanıcı sayısının 2017 yılında ve 2020 yılında azaldığı, bunun dışında kalan yıllarda ise artış gösterdiği görülmektedir.

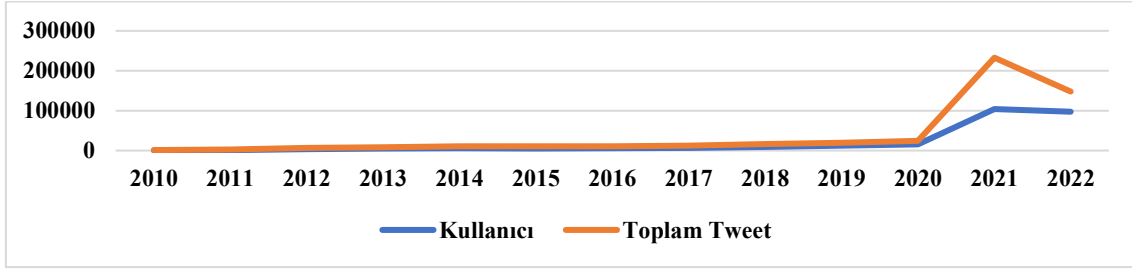
Tablo 9: Suriyeliler Hakkında Kişi Başına Düşen Yorum Sayısı

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
2,15	3,34	3,65	2,69	2,19	2,48	2,42	2,40	2,22	2,22	1,98	2,21	1,67

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kişi başına düşen yorum oranlarına bakıldığında ise 2012 yılında 3,34 ile en yüksek orana sahip olduğu bunu 3,34 ile 2011 yılının takip ettiği görülmektedir. Yıllar içinde genel olarak toplam yorum sayısı ve yorum yapan kişi sayısında büyük artışlar yaşanmış olmasına rağmen kişi başına düşen yorum sayısının düşük kalması, yorum sayısındaki artışların daha fazla kişi tarafından Suriyelilere yönelik yorum yapmasından kaynaklandığını göstermektedir. Bu durum Suriyelilerin sosyal etkisinin daha fazla kişi arasında yaygınlaştığını göstermektedir.

Grafik 32: Yıllara Göre Afganlar Hakkında Yorum Yapan Kullanıcı ve Toplam Gönderi Sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afganlar hakkında yapılan yorum ve yorum yapan kişi sayısının 2021 yılına kadar düşük düzeyde artış gösterdiği, 2021 yılında 2022 yılında ise tekrar azalış gösterdiği görülmektedir.

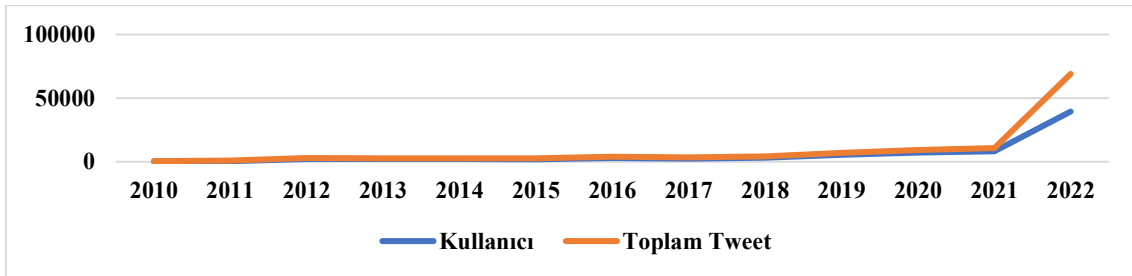
Tablo 10: Afganlar Hakkında Kişi Başına Düşen Yorum Sayısı

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
2,89	2,05	1,96	1,59	1,68	1,96	1,91	1,87	1,74	1,61	1,53	2,24	1,53

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kişi başına düşen yorum oranlarına bakıldığında ise 2010 yılında 2,88 ile en yüksek orana çıktığı, bunu 2021 yılının 2,24 oranıyla izlediği görülmektedir. Fakat 2010 ve 2011 yıllarındaki yorum sayısının oldukça düşük olduğu göz önünde bulundurduğumuzda 2021 yılında kişilerin Afganlar hakkında yorum yapma eğilimlerinin diğer yıllara kıyasla çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Grafik 33: Yıllara Göre Pakistanlılar Hakkında Yorum Yapan Kullanıcı ve Toplam Gönderi Sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Pakistanlılar hakkında yapılan yorum ve yorum yapan kişi sayısının 2022 yılına kadar düşük düzeyde artış gösterdiği görülmektedir.

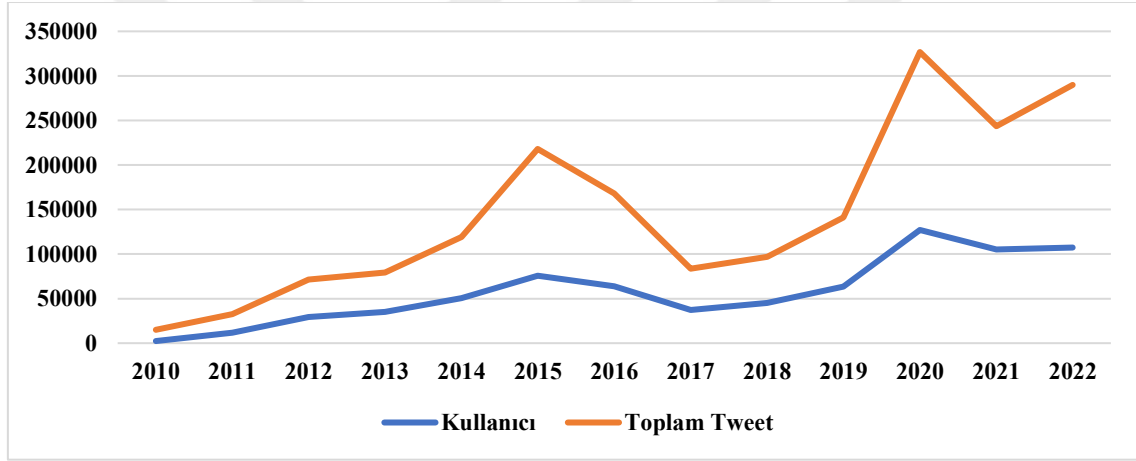
Tablo 11: Pakistanlılar Hakkında Kişi Başına Düşen Yorum Sayısı

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1,80	1,61	1,40	1,27	1,26	1,35	1,36	1,42	1,33	1,31	1,28	1,32	1,75

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kişi başına düşen yorum oranlarına bakıldığında ise 2010 yılında 1,80 ile en yüksek orana çıktığı, bunu 2022 yılının 1,75 oranıyla izlediği görülmektedir. Tıpkı Afganlar için yapılan yorumlarda olduğu gibi Pakistanlılar için 2010 yılında yapılan yorum sayısının düşük olduğu göz önünde bulundurduğumuzda 2022 yılında kişilerin Pakistanlılar hakkında yorum yapma eğilimlerinin diğer yıllara kıyasla çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Grafik 34: Yıllara Göre Ermeniler Hakkında Yorum Yapan Kullanıcı ve Toplam Gönderi Sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ermeniler hakkında yapılan yorum ve yorum yapan kişi sayısının yıllara göre paralel bir şekilde inişli çıkışlı olduğu görülmektedir. 2015, 2020 ve 2022 yıllarında yapılan yorumların sayısında önemli artış olduğu, benzer eğilimin 2015 ve 2020 yılında yorum yapan kişi sayısı için de olduğu görülmektedir.

Tablo 12: Ermeniler Hakkında Kişi Başına Düşen Yorum Sayısı

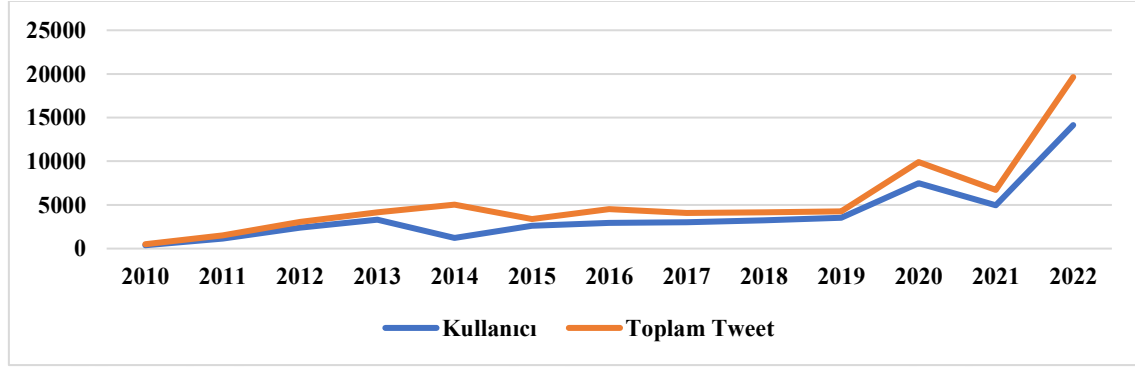
2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
6,33	2,74	2,43	2,26	2,36	2,88	2,64	2,25	2,13	2,23	2,57	2,31	2,70

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kişi başına düşen yorum oranlarına bakıldığında ise 2010 yılında 6,33 ile en yüksek orana çıktığı, bunu 2015 yılının 2,88, 2011 yılının 2,74, 2020 yılının 2,7 oranlarıyla takip ettiği

görülmektedir. Söz konusu yıllarda kişilerin Ermeniler hakkında yorum yapma eğilimlerinin diğer yıllara kıyasla çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Grafik 35: Yıllara Göre İranlılar Hakkında Yorum Yapan Kullanıcı ve Toplam Gönderi Sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İranlılar hakkında yapılan yorum ve yorum yapan kişi sayısının yıllara göre 2014 yılı hariç paralel bir şekilde inişli çıkışlı olduğu görülmektedir. 2014 yılında yapılan yorum sayısı artarken yorum yapan kişi sayısının ise azaldığı görülmektedir.

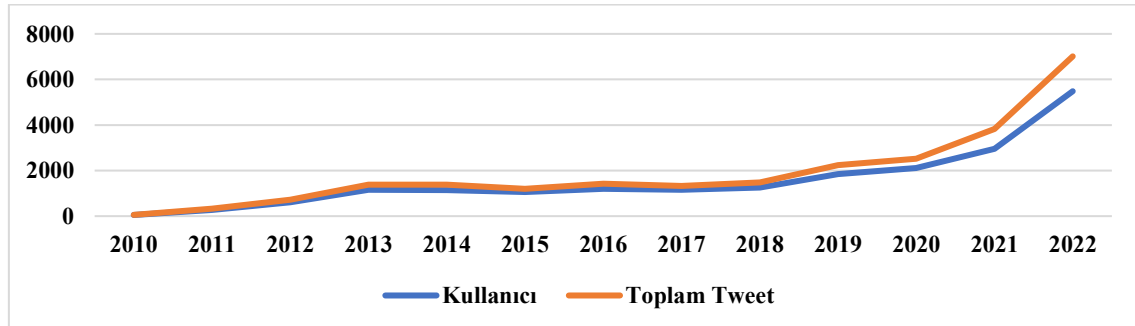
Tablo 13: İranlılar Hakkında Kişi Başına Düşen Yorum Sayısı

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1,31	1,31	1,29	1,25	4,11	1,30	1,53	1,36	1,28	1,21	1,33	1,36	1,39

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kişi başına düşen yorum oranlarına bakıldığında ise 2014 yılının 4,11 ile en yüksek orana çıktığı görülmektedir. Diğer yılların oranlarının ise birbirlerine oldukça yakın artış ve azalış gösterdiği görülmektedir.

Grafik 36: Yıllara Göre Iraklılar Hakkında Yorum Yapan Kullanıcı ve Toplam Gönderi Sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Iraklılar hakkında yapılan yorum ve yorum yapan kişi sayısının yıllara göre paralel bir şekilde yükseldiği görülmektedir. Özellikle 2013 yılında, 2019 yılı ve sonrasında Iraklılar hakkında yapılan yorumların ve yorum yapan kişi sayısının artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 14: Iraklılar Hakkında Kişi Başına Düşen Yorum Sayısı

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1,10	1,18	1,18	1,19	1,20	1,14	1,19	1,15	1,17	1,21	1,20	1,30	1,28

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kişi başına düşen yorum oranlarına bakıldığında ise 2021 yılının 1,3 ile en yüksek orana çıktığı görülmektedir. Iraklılar hakkında bu oranın 13 yıl için birbirlerine oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Genel olarak değerlendirdiğimizde bireylerin en fazla yorum yapma eğiliminde olduğu millet Ermenilerdir. Bunu Suriyeliler ve sonrasında Afganlar takip etmektedir.

3.1.4. Farklı İki Millete Yorum Yapan Kullanıcı Oranları

Millet kimliklerine yönelik yorum yapan kişilerin diğer kimlikler hakkında da yorum yapması mümkündür. Belirli bir millet kimliğine yönelik yorum yapanların bunun dışında hangi millete yönelik yorum yaptığının belirlenmesi amacıyla öncelikle her millet kimliğinde net kullanıcı sayısı belirlenmiştir. Daha sonra her millet kimliği için diğer millet kimlikleriyle eşleştirmeler yapılarak, toplam yorum sayısı; her iki kimliğe de yorum yapan kullanıcı sayısı (ilişkili) ve yalnızca bir kimliğe yorum yapan kullanıcı sayısı (benzersiz) belirlenmiştir. Ardından ilişkili kullanıcı sayısının benzersiz ve toplam kullanıcı sayısına oranı belirlenmiştir.

Tablo 15: Farklı İki Kimliğe Yorum Yapma Oranları

Millet 1	Millet 2	Toplam Kullanıcı Sayısı	Yalnızca 1 Kimliğe Yorum Yapan Kullanıcı Benzersiz	İlişkili	İlişkili/ Benzersiz %	İlişkili / Toplam Kullanıcı %
Suriyeli	Ermeni	1189317	995679	193638	19,45%	16,28 %
Suriyeli	Afgan	901314	755754	145560	19,26%	16,15 %
Afgan	Ermeni	725926	639302	86624	13,55%	11,93 %

Suriyeli	Pakistanlı	751355	702264	49091	6,99%	6,53%
Afgan	Pakistanlı	287964	249822	38142	15,27%	13,25%
Ermeni	Pakistanlı	575968	543268	32700	6,02%	5,68%
Suriyeli	İranlı	725473	703013	22460	3,19%	3,10%
Ermeni	İranlı	550086	530866	19220	3,62%	3,49%
Suriyeli	Iraklı	701021	687333	13688	1,99%	1,95%
Afgan	İranlı	262082	249453	12629	5,06%	4,82%
Ermeni	Iraklı	525633	516069	9564	1,85%	1,82%
Afgan	Iraklı	237629	229482	8147	3,55%	3,43%
Pakistanlı	İranlı	112124	105791	6333	5,99%	5,65%
İranlı	Iraklı	61789	57428	4361	7,59%	7,06%
Pakistanlı	Iraklı	87671	83695	3976	4,75%	4,54%

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Suriyelilere yönelik yorum yapan kullanıcıların ikinci sırada en fazla Ermenilere yönelik yorum yaptıkları belirlenmiştir. Hem Suriyeli hem de Ermenilere yönelik yorum yapan (ilişkili) kullanıcı sayısının Suriyelilere ve Ermenilere yönelik yorum yapan toplam kullana oranı %16,28'dir. Benzer oran Suriyeli ve Afganlar için yorum yapanlar için de geçerlidir.

İlişkili/toplam kullanıcı ve ilişkili/benzersiz oranları bize göstermektedir ki millet kimliklerine yönelik yorum yapan kullanıcı oranı yüzde yirmiden düşüktür. Bu durum kullanıcıların farklı toplumsal kesimlerden olma ihtimalini güçlendirmektedir. Farklı toplumsal kesimlerden olmakla birlikte millet kimliklerine yönelik deneyimleri arasında ilişkiyi görebilmek amacıyla gönderilerde bir arada adı geçen milletlerin oranına bakılmıştır.

3.1.5. Millet Kimlikleri Hakkında Yapılan Yorumlarda Geçen Diğer Milletler

Sırasıyla her millete yönelik gönderilerin içeriğinde diğer milletlerden kaç defa bahsedildiğinin ve yıllar içinde bahsedilme sıklığının değişimine dair bulgular aşağıda yer almaktadır. Buna göre örneğin, Suriyelilere ilişkin gönderilerde Afganlardan 2010 yılında hiç bahsedilmemişken 2022 yılında 110032 gönderide Afganlardan bahsedilmiştir.

Tablo 16: Suriyelilere Yönelik Gönderilerde Adı Geçen Diğer Milletler

Suriyeli	Ermeni	Afgan	Pakistanlı	Iraklı	İranlı
2010	2	0	0	4	3
2011	31	8	4	21	23
2012	252	145	12	75	68
2013	272	216	32	126	75
2014	564	283	22	375	106
2015	363	483	76	323	101
2016	636	576	132	401	108
2017	460	1411	174	447	116
2018	513	3682	489	671	275
2019	1244	6304	1274	1037	410
2020	1896	7034	879	942	619
2021	1506	71097	2623	2143	847
2022	2916	110032	30389	3248	2495
Toplam	10655	201271	36106	9813	5246

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

12 yıllık dönem dikkate alındığında, toplam 2.309.365 gönderi içerisinde en fazla Afganlardan bahsedildiği, bunu sırasıyla Pakistanlılar, Iraklılar, Ermeniler ve İranlıların izlediği görülmektedir. Diğer milletlere ilişkin yorumların, Suriyelilere yönelik toplam gönderilere oranı ise 0,113 olduğu belirlenmiştir.

Öte yandan, Suriyeliler hakkında yorum yapan bireylerin ikinci sırada en çok Ermeniler hakkında yorum yapmalarına karşın, Suriyelilere yönelik gönderilerde Afganların öne çıkması, göç olgusunun sosyal etkisinin belirleyici olduğunu göstermektedir.

Tablo 17: Ermenilere Yönelik Gönderilerde Adı Geçen Diğer Milletler

Ermeni	Suriyeli	Afgan	Pakistanlı	Iraklı	İranlı
2010	2	6	0	6	3
2011	31	1	1	3	7
2012	252	23	0	13	34
2013	272	19	2	14	25
2014	564	28	2	31	13
2015	363	53	3	24	37
2016	636	40	2	29	37
2017	460	41	0	17	27
2018	513	116	10	31	29
2019	1244	247	23	67	33
2020	1896	273	40	58	135
2021	1506	1516	33	135	81
2022	2916	1563	288	209	265
Toplam	10655	3926	404	637	726

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

12 yıllık zaman aralığında Ermeniler hakkında yazılan gönderilerde 1886116 yorum içinde 9455 gönderi en fazla Suriyelilerden bahsedilmektedir. Bunu 3926 gönderiyle Afganlar ve sırasıyla İranlılar, Iraklılar takip etmektedir. Diğer milletlerden bahsedilen yorumların Ermenilere yönelik toplam gönderilere oranı 0,008'dir.

Toplam gönderi sayısı göz önünde bulundurulduğunda öteki millet kimliklerin bahsinin oldukça sembolik düzeyde yer aldığı, Ermeniler hakkında yapılan yorumların genel olarak yalnızca Ermeni kimliğiyle ilişkili yorumlar olduğu yani, Ermeni kimliğinin sosyal etkisinin diğer kimliklerle ilişkisinin zayıf olduğu görülmektedir.

Tablo 18: Afganlara Yönelik Gönderilerde Adı Geçen Diğer Milletler

Afgan	Suriyeli	Ermeni	Pakistanlı	Iraklı	İranlı
2010	0	6	5	2	0
2011	8	1	23	8	2
2012	145	23	30	27	18
2013	216	19	29	35	11
2014	283	28	41	34	23
2015	483	53	48	49	15
2016	576	40	127	98	31
2017	1411	41	127	133	53
2018	3682	116	470	289	142
2019	6304	247	947	597	270
2020	7034	273	898	583	441
2021	71097	1516	2583	1676	855
2022	110032	1563	24106	2648	2500
Toplam	201271	3926	29434	6179	4361

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

12 yıllık zaman aralığında Afganlar hakkında yazılan toplam 503732 gönderi içinde diğer milletler arasından en çok 134143 gönderi ile Suriyelilerden bahsedildiği görülmektedir. Bunu takip eden diğer milletler ise Pakistanlılar, Iraklılar, İranlı ve en son Ermeniler yer almaktadır. Diğer milletlerden bahsedilen yorumların Afganlara yönelik toplam gönderilere oranı 0,486'dır.

Tablo 19: İranlılara Yönelik Gönderilerde Adı Geçen Diğer Milletler

İranlı	Suriyeli	Ermeni	Afgan	Pakistanlı	Iraklı
2010	3	3	0	1	2
2011	23	7	2	2	10
2012	68	34	18	4	17
2013	75	25	11	3	25
2014	106	13	23	1	20
2015	101	37	15	8	95
2016	108	37	31	6	50
2017	116	27	53	7	43
2018	275	29	142	27	78
2019	410	33	270	49	188
2020	619	135	441	87	261
2021	847	81	855	123	424
2022	2495	265	2500	733	960
Toplam	5246	726	4361	1051	2173

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

12 yıllık zaman aralığında İranlılar hakkında yazılan toplam 70992 gönderi içinde diğer milletler arasından en çok 5246 gönderi ile Suriyelilerden bahsedildiği görülmektedir. Bunu sırasıyla Afganlar, Iraklılar, Pakistanlılar ve en son Ermeniler yer almaktadır. Diğer milletlerden bahsedilen yorumların Afganlara yönelik toplam gönderilere oranı 0,190'dır. Bu durum İranlıların sosyal etkisinin diğer kimliklerden bağımsız bir şekilde olduğunu göstermektedir.

Tablo 20: Pakistanlılara Yönelik Gönderilerde Adı Geçen Diğer Milletler

Pakistanlı	Suriyeli	Ermeni	Afgan	Iraklı	İranlı
2010	0	0	5	6	1
2011	4	1	23	1	2
2012	12	0	30	7	4
2013	32	2	29	11	3
2014	22	2	41	9	1
2015	76	3	48	18	8
2016	132	2	127	36	6
2017	174	0	127	28	7
2018	489	10	470	115	27
2019	1274	23	947	229	49
2020	879	40	898	229	87
2021	2623	33	2583	531	123
2022	30389	288	24106	2302	733
Toplam	36106	404	29434	3522	1051

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

12 yıllık zaman aralığında Pakistanlılar hakkında yazılan toplam 120243 gönderi içinde diğer milletler arasından en çok 52839 gönderi ile Afganlardan bahsedildiği görülmektedir. Bunu sırasıyla Suriyeliler, Iraklılar, İranlılar ve en son Ermeniler yer almaktadır. Diğer milletlerden bahsedilen yorumların Afganlara yönelik toplam gönderilere oranı 0,586'dır. Pakistanlılar hakkında yazılan yorumların önemli bir kısmında başka milletlerden de bahsediliyor olması, Pakistanlıların sosyal etkisinin tek başına zayıf olduğunu, öteki milletlerin yanında adı geçen bir kimlik olduğunu göstermektedir.

Tablo 21: Iraklılara Yönelik Gönderilerde Adı Geçen Diğer Milletler

Iraklı	Suriyeli	Ermeni	Afgan	Pakistanlı	İranlı
2010	4	6	2	6	2
2011	21	3	8	1	10
2012	75	13	27	7	17
2013	126	14	35	11	25
2014	375	31	34	9	20
2015	323	24	49	18	95
2016	401	29	98	36	50
2017	447	17	133	28	43
2018	671	31	289	115	78
2019	1037	67	597	229	188
2020	942	58	583	229	261
2021	2143	135	1676	531	424
2022	3248	209	2648	2302	960
Toplam	9813	637	6179	3522	2173

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

12 yıllık zaman aralığında Iraklılar hakkında yazılan toplam 24893 gönderi içinde diğer milletler arasından en çok 9813 gönderi ile Suriyelilerden bahsedildiği görülmektedir. Bunu sırasıyla Afganlar, İranlılar, Pakistanlılar ve en son Ermeniler yer almaktadır. Diğer milletlerden bahsedilen yorumların Afganlara yönelik toplam gönderilere oranı 0,896'dır. Iraklılar hakkında yazılan yorumların önemli bir kısmında başka milletlerden de bahsediliyor olması, Iraklıların sosyal etkisinin tek başına zayıf olduğunu, öteki milletlerin yanında adı geçen bir kimlik olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak isimleri bir arada kullanılmaları bağlamında değerlendirildiğinde millet kimliklerini Suriyeliler, Ermeniler, Afganlar, Iraklılar, Pakistanlılar ve İranlılar şeklinde 6 farklı grup olarak değil birbirini de etkilemesi bağlamında 3 farklı grup şeklinde değerlendirmek mümkündür. Bunlar; Ermeni (0,008); Suriyeli (0,113), Afgan (0,486), Pakistanlı (0,586), Iraklı (0,896); İranlı (0,190) şeklindedir. Başka bir ifadeyle Ermenilerin toplumsal algısı diğer kimliklerin toplumsal algısından farklıdır. Suriyeli, Afgan, Pakistanlı ve Iraklıların toplumsal algısı benzer sosyal olaylardan etkilenmektedir. İranlıların toplumsal algısı da diğer milletlerin toplumsal algısından farklı sosyal olaylara dayanmaktadır.

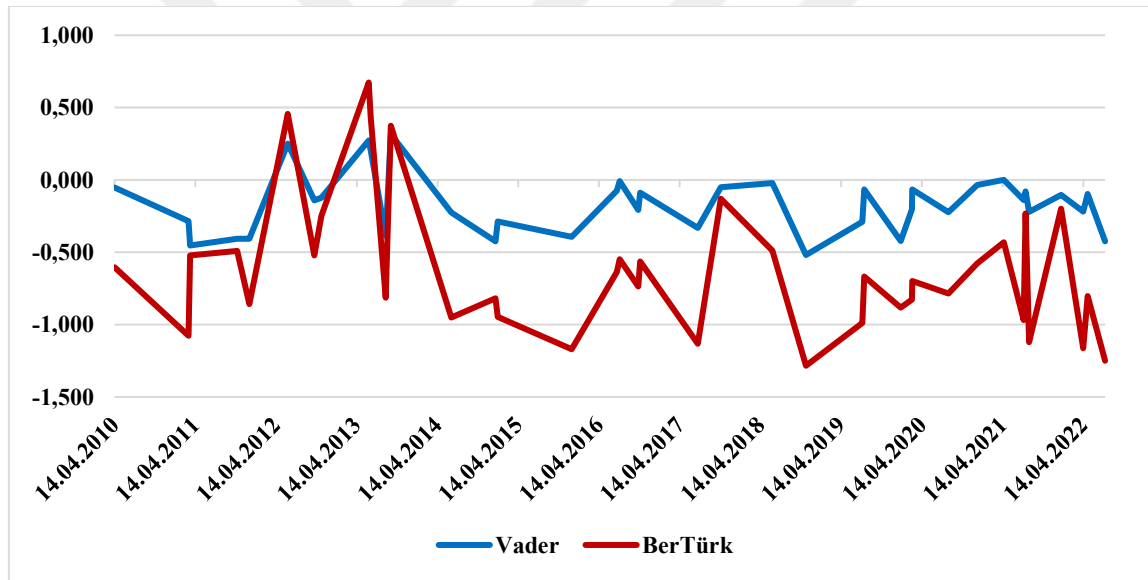
3.1.6. Millet Kimliklerine Yönelik Yorumlara İlişkin Bulgular

Bu bölümde sırasıyla Iraklı, Pakistanlı, İranlı, Afgan, Ermeni ve Suriyeliler için örnekleme dahil edilen günlerde yer alan gönderilerin duygu analizi, yorumların nedenleri, toplumsal unsurlara göre içeriği sergilenen duruşlar, kelime kombinasyonları ve kelime frekansları analizi yer almaktadır.

3.1.6.1. Iraklı

Iraklılara yönelik 2010-2022 yılları arasında yapılan yorumların toplamı 24893'tür. Bu rakam diğer millet kimlikleriyle kıyaslandığında oldukça düşük bir düzeyde olduğu görülmektedir. 2010-2022 yılları arasında Iraklı kelimesinin en fazla geçtiği günlerde yapılan yorumların duygusal eğilimlerinin zaman içindeki değişimi aşağıdaki gibidir.

Grafik 37: Iraklılarla İlgili Gönderilerin Duygusal Eğilim Puanları 2010-2022

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yıllara göre hangi sosyal olayların Iraklı kimliğine yönelik yorumların yapılmasına etki yarattığına yönelik analizler aşağıda yer almaktadır. Buna göre yapılan yorumların duygusal eğilimi en pozitif olan gün 6.11.2018 ve en negatif günler ise 21.03.2011, 1.01.2015, 8.01.2020 ve 3.05.2022 tarihleridir.

3.1.6.1.1. 2010 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

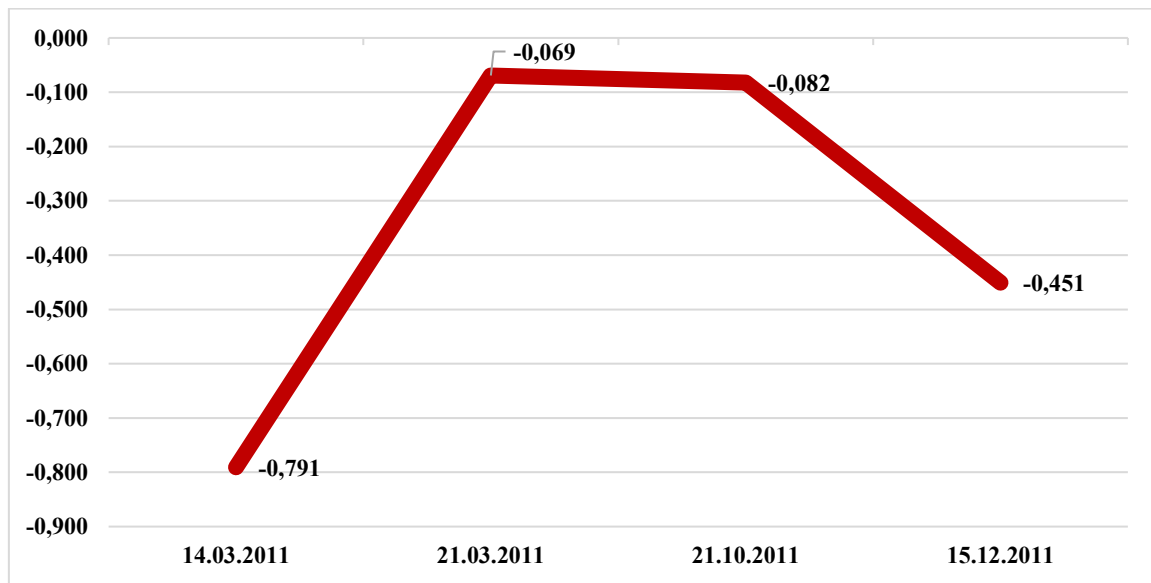
Iraklılar hakkında 2010 yılında yapılan yorumlara bakıldığında en fazla yorum yapılan gün 14.04.2015 tarihidir ve bu tarihte yalnızca 6 yorum yapıldığı belirlenmiştir. Yapılan

yorumların duygusal eğilim analizi sonucu (-0,5) düzeyinde negatiftir. Söz konusu yorumlar incelendiğinde ABD'nin Irak politikasına yönelik eleştiri ve ABD Başkanına fırlatılan bir ayakkabı haberi bulunmaktadır.

3.1.6.1.2. 2011 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

2011 yılında Iraklılar hakkında en fazla gönderinin atıldığı günlerin belirlenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış, daha sonra normal dağılım analizi neticesinde 4 önemli gün belirlenerek bu günlerin analizleri yapılmıştır.

Grafik 38: 2011 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

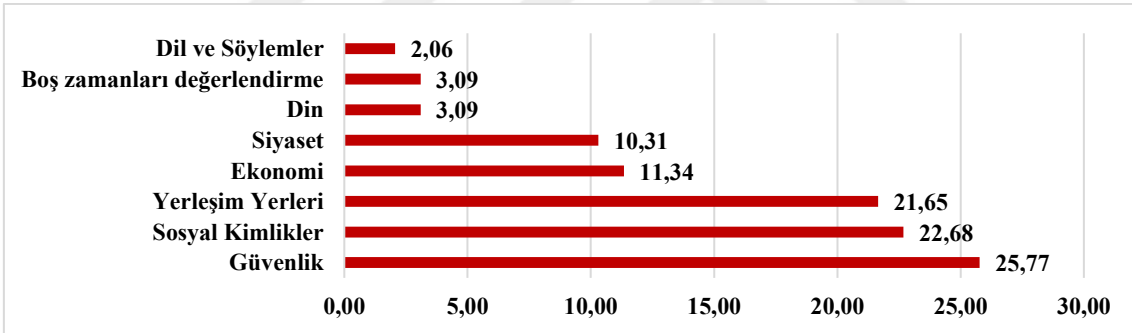
2011 yılında Iraklılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 14 Mart 2011: Toplam Gönderi sayısı 10'dur. Ticaret için Irak'ta bulunan bir Türk iş adamının öldürülmesi ve cinayetin failinin yakalanmasıyla ilgili yorumlar yer almaktadır. (DS= -0,791)
- 21 Mart 2011: Toplam gönderi sayısı 9'dur. Savaşlar nedeniyle öldürülen çocuklarla ilgilidir. Yapılan yorumlar, Libyalı, Iraklı ve kırk yıl önce ise Nepal ve Vietnam'da birçok çocuğun öldürüldüğünü ifade eden bir yazı, başka kişiler tarafından da paylaşılmıştır. (DS= -0,069).

- 21.10.2011: Toplam gönderi sayısı 7'dir. Irak'ta meydana gelen terör olayları neticesinde yaşananlarla ilgilidir. Yorumlarda Saddam'ın ölmesinin demokrasinin yerleşmesine neden olmadığına dair görüşler yer almakla birlikte Iraklıların vatanlarını savunmadıkları yönünde eleştirel yorumlar da yer almaktadır. (DS= -0,082)
- 15.12.2011: Toplam gönderi sayısı 19'dur. Gönderiler Irak'tan ABD'nin askerlerini çekmesiyle ilgilidir. ABD askerleri tarafından öldürülen çocuklar nedeniyle yaşanan üzüntünün dile getirildiği görülmektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%35 Güvenlik** (Savaş), **%20 Ekonomi** (Finans piyasası), **%17,5 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), **%12,5 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Cinsiyet kimliği) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,451).

2011 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 39: 2011 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2011 yılında yapılan yorumların önemli bir kısmının güvenlikle ilgili olduğu, detaylı analizde ise ulusal güvenlik bağlamında Irak-ABD savaşı ve terörle ilgili yorumlar olduğu görülmektedir. Terör kapsamındaki yorumlarda Kuzey Iraklı Kürtlere yönelik karşı duruş söz konusudur. Dil ve söylemler kapsamında argo kullanımının nedeni de terörle ilgilidir.

Yorumlarda Iraklılara karşı ABD ile savaşta yaşamlarını yitirenler için üzüntü-acıma, ABD'ye karşı ise eleştirel bir yaklaşım söz konusudur. ABD'nin Irak'ta yaptığını daha önce Vietnamlılara, Nepallilere, Lübnanlılara yaptığı belirtilmektedir. Nitekim hem sosyal kimlikler hem de Yerleşim yerleri-Ülkeler kapsamında bu milletler ve ülkeleri

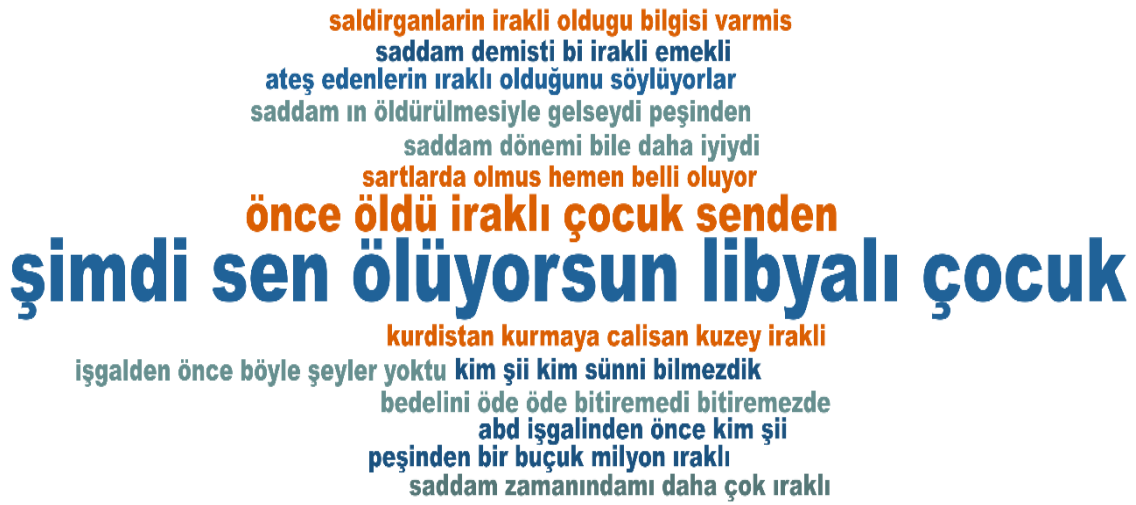
konusulmuştur. Genel olarak güvenlik nedeniyle Iraklılar Türkiye için tehdit olarak değerlendirilmemektedirler.

Ekonomiye ilişkin yorumlar Irak'ta bir ihaleye girmek için giden Türk vatandaşının öldürülmesiyle ilgilidir. Ayrıca Irak Savaşının maliyetinin de konuşulduğu belirlenmiştir. Fakat bu yorumlar dedikodu niteliği taşıırken anlamsal açıdan herhangi bir duruş öznesi ve nesnesi yer almamaktadır.

Siyaset içerikli yorumlara bakıldığında yönetim şekilleri kapsamında “demokrasi” ve “özgürlük” için ABD'ye yönelik eleştiri olduğu, Saddam'ın öldürülmesinin Irak'a demokrasiyi getirmediğine vurgulanmıştır.

Din içerikli yorumlara bakıldığında ABD Irak'a geldikten sonra Şia-Sünni ayrımlarının topluma dikte edildiğine dair Iraklı bir vatandaşın “İşgalden önce kim Şii kim Sünni bilmezdik” sözüne atıf yapılarak ABD'nin Irak'ta mezhep çatışmalarının sorumlusu olduğuna yönelik yorumlar yer almaktadır.

Grafik 40: 2011 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

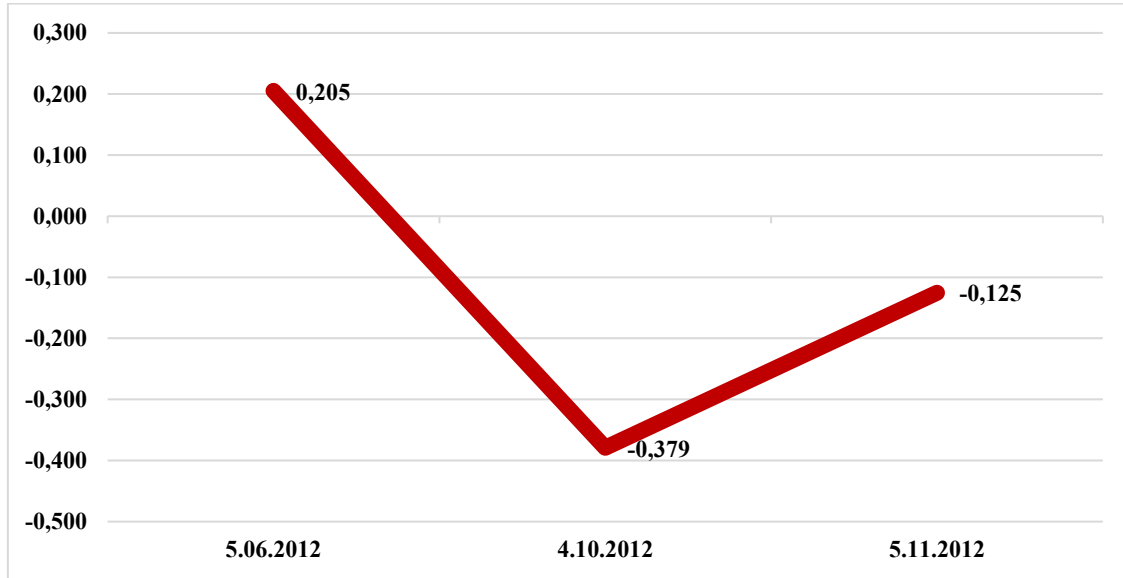
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Çocuk (17), ABD (10), Libyalı (7), öldü (7), Askeri (6), Nepal (5), Vietnam (5), Saddam (5), Kaddafi (3) savaş (3) şeklinde olup farklı millet ve ülkelerin isimleri Iraklılarla bir arada adı geçmiştir. Bunun nedeni tıpkı Iraklılar gibi adı geçen ülkeler de savaşlar nedeniyle mağduriyetler yaşamış olmasıdır. En çok yorumlar bu hususlarla ilgili olmakla birlikte 2011 yılında belirlenen günlerde Iraklılara ilişkin yapılan yorumların toplumsal unsurlara göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

3.1.6.1.3. 2012 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2012 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 3 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 41: 2012 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

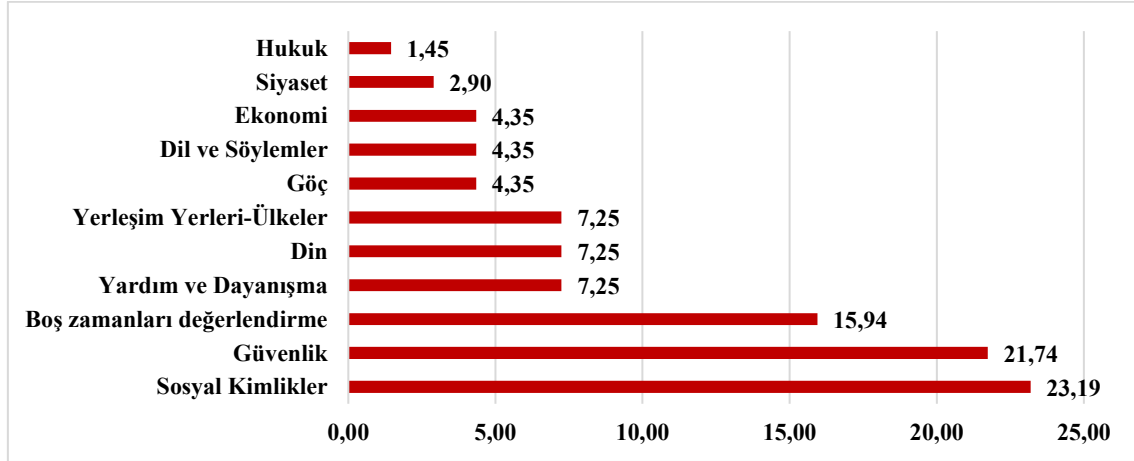
2012 yılında Iraklılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 5 Mayıs 2012: Toplam gönderi sayısı 26'dır. Iraklı bir çocuğun İbrahim Tatlıses'in bir şarkısını seslendirmesi hakkında yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%36,7 Boş zamanları değerlendirme** (Müzik), **%30 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%10 Güvenlik** (Askeri güvenlik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,205).
- 4 Ekim 2012: Toplam gönderi sayısı 11'dir. Öldürülen bir çocuğun cansız bedeni başında fotoğrafı çekilmiş olan anneyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%35,7 Güvenlik** (Askeri güvenlik), **%22,1 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), **%14,3 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,379)
- 5 Kasım 2012: Toplam gönderi sayısı 12'dir. Iraklılarla ilgili yorum yapılmasına etki eden sosyal olay, Kuzey Irak'ta Türk bayrağının yakılmasıdır. Gönderilerde

toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29,2 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Devlete karşı suçlar), **%25 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler), **%16,7 Yardım ve dayanışma** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,125).

2012 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 42: 2012 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2012 yılında yapılan yorumların önemli bir kısmının sosyal kimlikler ve güvenlikle ilgili olduğu, detaylı analizde ise Iraklı Kürtlerin yorumlarda yer aldığı, yaş grupları bağlamında Iraklı çocuk vurgusu bunun nedenidir. Güvenliğe ilişkin yorumlarda PKK terörü, Irak Savaşı ve devlete karşı suçlar bağlamında Türk bayrağının yakılmasına ilişkin yorumlar yer almaktadır. Kuzey Iraklı Kürtler terör olayları nedeniyle gerçekçi tehdit olarak algılanırken ABD ise Irak savaşında masum çocukları öldürmesi ve kadınlara tecavüz etmeleriyle eleştirilmiştir.

Üçüncü sırada boş zamanları değerlendirme kurumu bağlamında müzik yer almaktadır. Bunun nedeni de Iraklı çocuğun İbrahim Tatlıses'in bir şarkısını söylemesidir. Bu durum sempatiyle karşılanmıştır.

Yardım ve dayanışma unsuru, Irak halkıyla dayanışma yorumları içermektedir.

Dine ilişkin unsurlar “Maşallah”, “dua edin” gibi dini kavramların kullanılmasıyla ilişkilidir ve doğrudan duruş içeren yorumlar değildirler.

Yerleşim yerleri-Ülkeler kapsamında yer alan yorumlar Irak savaşı nedeniyle ABD ile ilişkilidir. Yorumlarda ABD'ye karşı duruş sergilenmiştir.

Göçe dair 3 yorum bulunmaktadır ve Türkiye'deki Iraklı mültecilere yaşanmaz haldeki evlerden yüksek kira alındığına yönelik eleştiri yer almaktadır.

Düşük düzeyde ekonomi, siyaset, sil ve söylem ile hukukla ilişkili kavram içeren yorumlar yer almıştır. Fakat bu yorumlar söz konusu toplumsal faktörlere yönelik duruş içermemektedirler.

Grafik 43: 2012 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

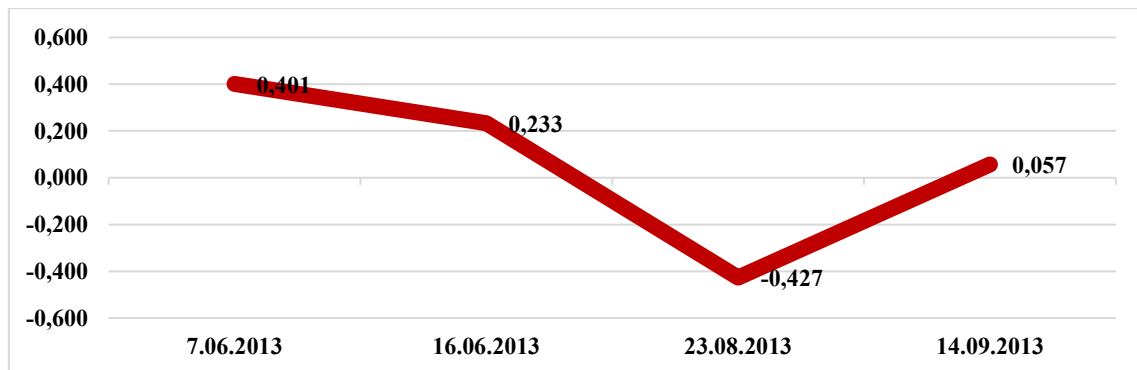
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Kuzey (11), Çocuklar (10), Bayrak (6), Destek (5), ABD (4), Açlık (4), Tatlıses (4) şeklinde olup Irak savaşı, Türk bayrağının yakılması olayı ve İbrahim Tatlıses’in ismi Iraklılara dair yorumlarda yer almaktadır.

3.1.6.1.4. 2013 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2013 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 44: 2013 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

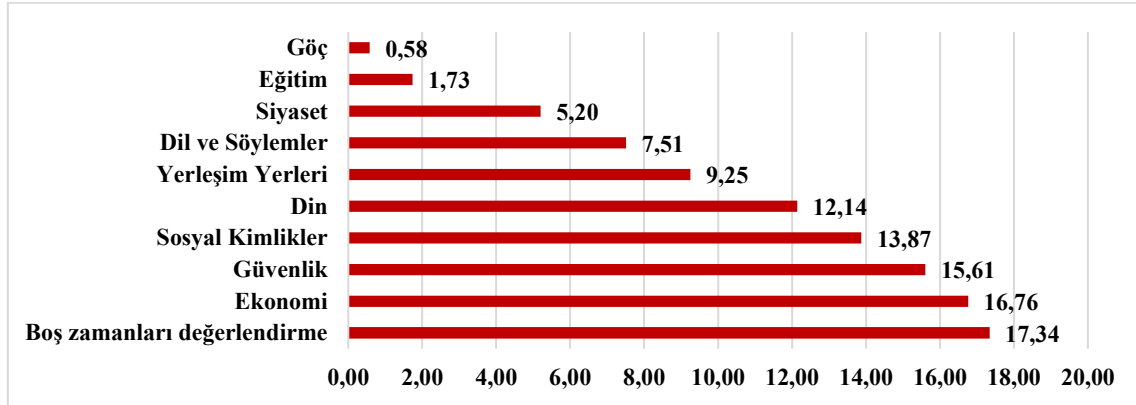
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2013 yılında Iraklılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 7 Haziran 2013: Toplam gönderi sayısı 15'tir. Iraklı Türkmen bir çocuğun söylediği şarkının beğenilmesidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%31,8 Dil ve söylemler** (Diller), **%22,7 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%13,6 Eğitim** (Eğitim sistemi) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,401)
- 16 Haziran 2013: Toplam gönderi sayısı 39'dur. 7 Haziran'da yorumların öznesi olan Iraklı Türkmen çocuğun popülerliğinin giderek yayılmasından kaynaklandığı görülmektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%20,7 Din** (İslam kavramları), **%20,7 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Cinsiyet kimlikleri), **%17,2 Ekonomi** (Meslekler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,233)
- 23.08.2013: Toplam gönderi sayısı 18'dir. Irak'ta savaşta hayatını kaybeden, tecavüze uğrayan kadın ve çocuklarla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,9 Yerleşim yerleri** (İller), **%23,1 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Cinsel suçlar), **%19,2 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,427).
- 14.09.2013: Toplam gönderi sayısı 25'tir. Iraklı Ali Adnan adlı futbolcunun olumlu performansı ile ilgilidir. Ayrıca Amerikalıların Irak'ta bulunmasıyla ilgili paylaşılan bir fıkradan kaynaklanmaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%56,1 Boş zamanları değerlendirme** (Futbol), **%14,6 Güvenlik** (Askeri güvenlik), **%9,8 Ekonomi** (Meslekler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,057)

2013 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 45: 2013 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2013 yılında yapılan yorumlarda en fazla boş zamanları değerlendirme kurumu bağlamında Iraklı futbolcu Ali Adnan hakkında gelişimine devam ederse Gareth Bale gibi olacağı yönünde futbolcu hakkında olumlu yorumlar yer almaktadır.

Ekonomi içerikli yorumlarda farklı meslek gruplarının isimleri geçmektedir fakat ekonomi kapsamında duruş analizi yapılacak değerlendirme bulunmamaktadır.

Üçüncü sırada güvenliğin yer alma nedeni Irak savaşı nedeniyle Iraklı kadınların tecavüze uğramalarına benzer durumun Afganistan’da da yaşandığına yönelik eleştiriler içermektedir. Aynı nedenle sosyal kimlik 4 sırada yer almaktadır.

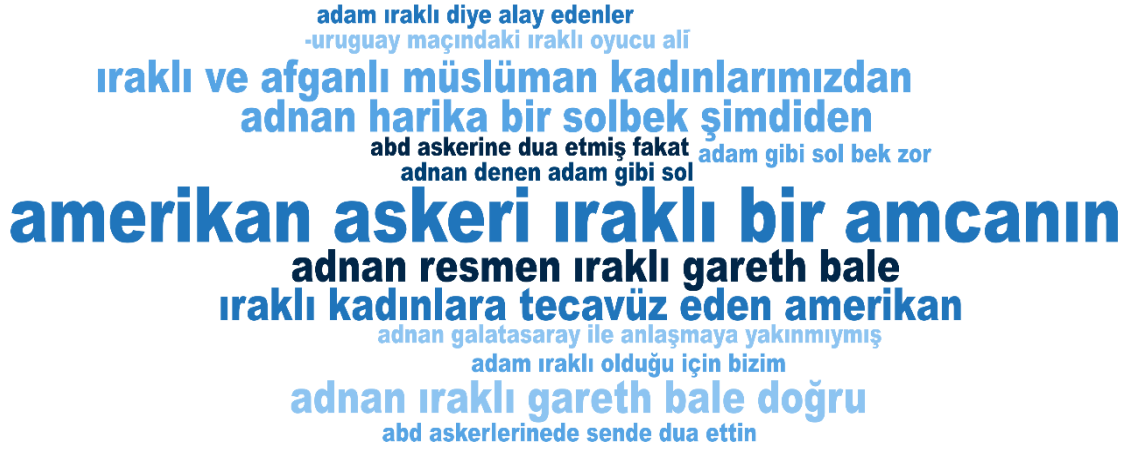
Din içerikli yorumlarda Iraklı ve Afgan kadınların dindaşlarımız olmasından bahsedilmektedir.

Yerleşim yerleri-Ülkeler kapsamındaki yorumlar ABD ile ilişkiliyken dil ve söylem içerikli yorumlarda Iraklı bir çocuğun Türkçe şarkı söylemesiyle ilgili olumlu yorumlar içermektedir.

Siyaset içerikli yorumlarda yerli siyasetçilerin ABD’nin Irak işgaline yönelik eleştirileri yer almakla birlikte daha ziyade haber metni içeriklidir.

2013 yılı içinde analiz edilen günlerde, Iraklılara dair yorumlarda göç olgusunun yalnızca 1 gönderide yer almakta ve duruş içermemektedir.

Grafik 46: 2013 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Adnan (29), Ali (26), Tecavüz (10), Çocuk (10), Amerikan (9), Askeri (9), ABD (8), Kadınlara (7), Gareth (4), Transfer (3) şeklinde olup Irak savaşı ve savaş nedeniyle kadınların yaşamış olduğu mağduriyet ile Iraklı bir futbolcuya dair kişi ve olaylar Iraklılara dair yorumlarda yer almaktadır. En çok yorumlar bu hususlarla ilgili olmakla birlikte 2013 yılında belirlenen günlerde Iraklılara ilişkin yapılan yorumların toplumsal unsurlara göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

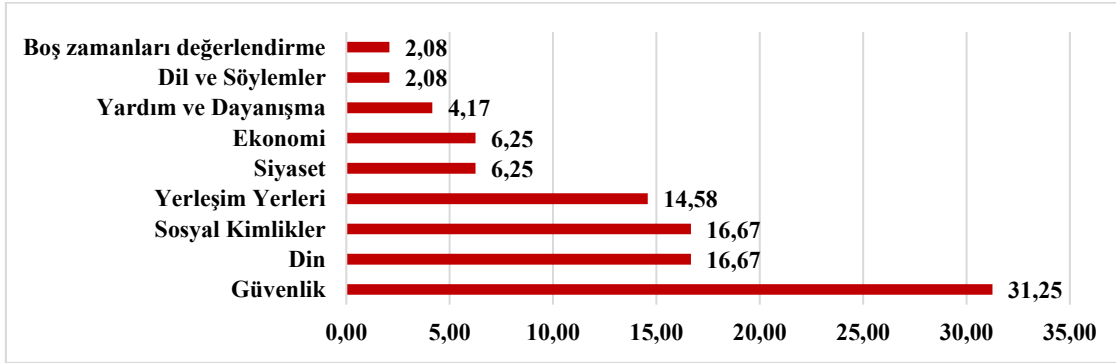
3.1.6.1.5. 2014 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2014 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı yalnızca 1 gün analize uygun görülmüştür.

- 16 Haziran 2014: Toplam gönderi sayısı 19'dur. Dini ve etnik kimliklere yönelik vurgunun yüksek olduğu, Sünni ve Şia mezheplerine mensup insanların ABD'nin Irak'a müdahalesi öncesinde sorun olmadığı, benzer şekilde “kardeş” olarak vurgulanan bir şekilde Iraklı Türkmen ve Suriyeliler için üzüntü duyulduğuna dair yorumlar görülmektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29,4 Güvenlik** (Savaş, Askeri güvenlik), **%15,7 Din** (Mezhepler), **%15,7 Sosyal kimlikler** (Diğer Türk milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,72).

2014 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 47: 2014 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

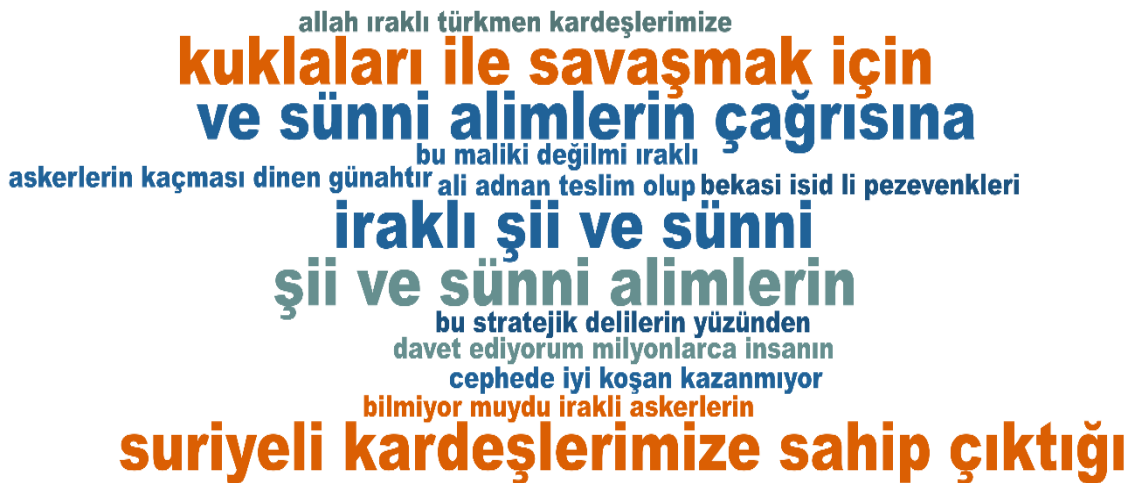
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Güvenlikle ilgili yorumlar ulusal güvenlik bağlamında savaş ve soykırım olgularıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Soykırımla ilgili yorumlar, DEAŞ tarafından Iraklı Türkmenlerin öldürülmesinin soykırım olduğu yönünde değerlendirmesinden kaynaklıdır.

İkinci sırada Şia-Sünni-Maliki mezhepleriyle ilişkili yorumlar yer almaktadır. 2011 yılında olduğu gibi mezhepler arası çatışmanın ABD'nin başlattığına yönelik eleştiriler yer almakta, mezhepler arası dayanışma olması gerektiği yönünde yorumlar yer almaktadır.

Ekonomi kurumuyla ilgili yorumların nedeni yardımlaşmayla ilgilidir. Iraklılara yardım yapılması gerektiğine yönelik yorumlar yer almaktadır. Boş zamanları değerlendirme kurumuna yönelik yorumlar ise 2013 yılında olduğu gibi Ali Adnan adlı Iraklı futbolcuyla ilişkilidir. 2014 yılı içinde analiz edilen günlerde, göçle ilişkili yorum yoktur.

Grafik 48: 2014 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

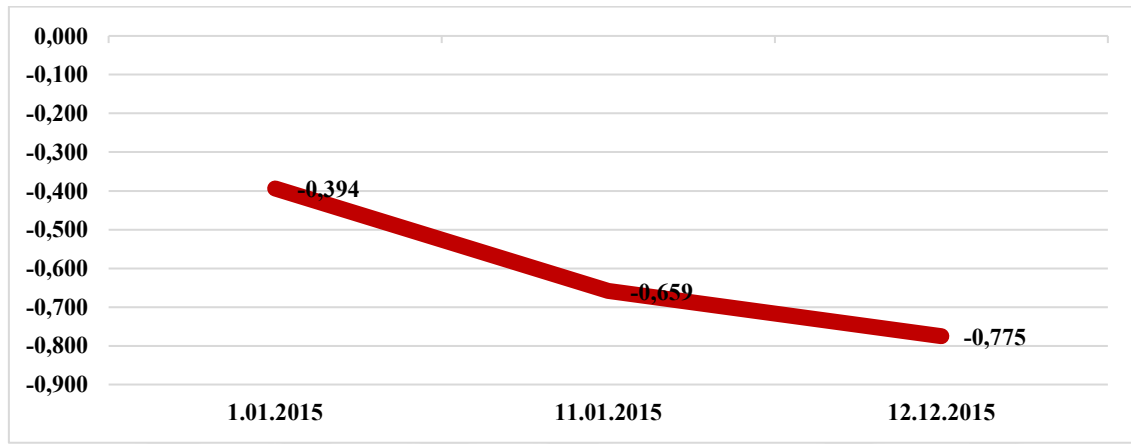
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Kardeşlerimize (5), Sünni (4), Türkmen (4), Suriyeli (3), Katliam (3), Şii (3), Haşimi (2) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.1.6. 2015 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2015 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 3 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 49: 2015 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2015 yılında Iraklılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

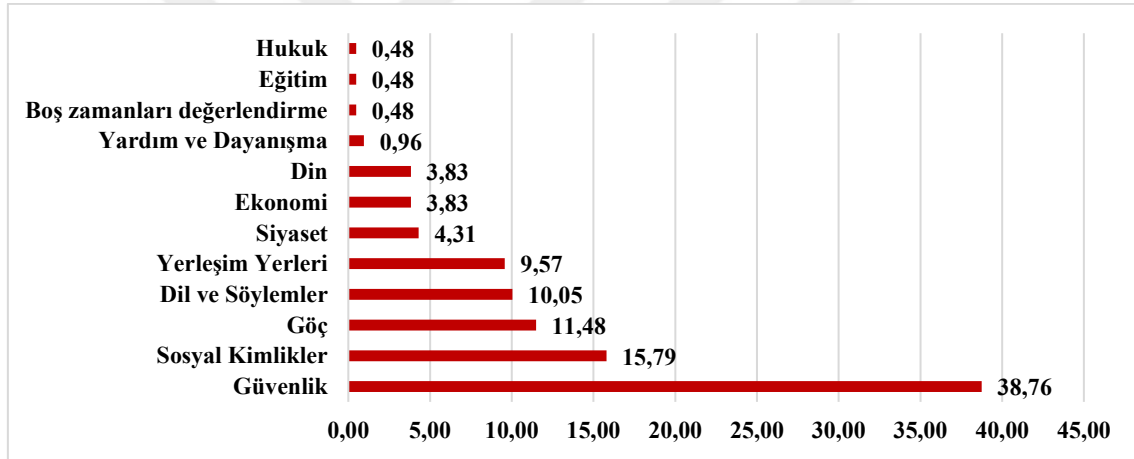
- 1 Ocak 2015: Toplam gönderi sayısı 35'tir. Gönderiler yılbaşı kutlamalarında Taksim'de İranlı turistlerin Iraklılar tarafından tacize uğramasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%40,7 Güvenlik** (Cinsel suçlar), **%22,2 Dil ve söylemler** (Argo), **%16 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Yaş grupları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,394).
- 11.01.2015: Toplam gönderi sayısı 16'dır. Gönderiler Türkiye'nin yeterince Uygur Türklerine destek olmadığına yönelik tepkilerden oluşmaktadır. Ayrıca Suriyeli ve Iraklılara yönelik yardımlara destek içerikli yorumlar da yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,3 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk ülkeleri), **%21,1 Sosyal kimlikler** (Diğer

Türk milletleri), **%21,1 Göç** (Göçle ilgili söylemler{Göçmenlere olumlu yaklaşım}) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,659).

- 12.12.2015: Toplam gönderi sayısı19’dur. Irak’ta Türkiye bayrağı yakılmasıyla ilgilidir. Iraklıların ABD’ye tepki göstermeyip Türkiye aleyhine verdikleri tepkiler nedeniyle eleştirildikleri ve yapılan yorumların bayrağın yakılması olayı nedeniyle oldukça benzer olumsuz tutumlar içerdiği belirlenmiştir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%20,7 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler), **%17,2 Güvenlik** (Şerefe karşı suçlar), **%15,5 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,775)

2015 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 39: 2015 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

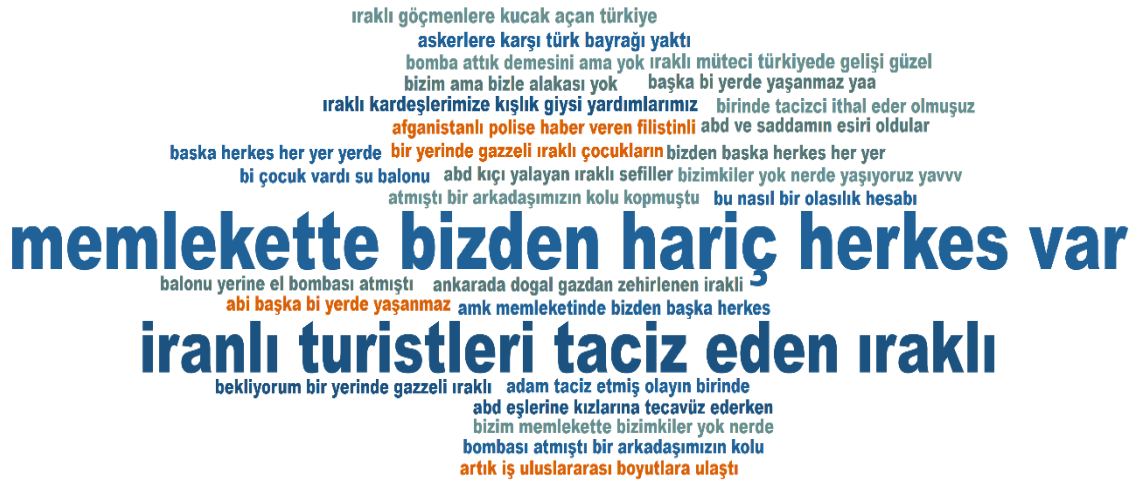
Yapılan yorumların toplumsal kurumlara göre dağılımına bakıldığında güvenliğe ilişkin konuların ilk sırada yer aldığı, detayına bakıldığında ise devlete karşı suçlar bağlamında Irak’ta Türk bayrağının yakılması ve cinsel taciz eylemine yönelik olduğu görülmektedir. Iraklıların Türkiye’nin terör olayları nedeniyle Irak’a gireceğine yönelik haberler sonrası Türk bayrağı yakması nedeniyle 2015 yılına kadar ABD-Irak Savaşı kapsamında Iraklıları destekleyen-ABD karşıtı yorumlar yerini Iraklıları eleştiren yorumlara bırakmıştır. 2015 yılına kadar savaşın mağduru olan insanlar için “ülkeyi ABD’ye sunan, ülkesini savunmayan Iraklılar” şeklinde söylem değişmiştir. Iraklılar ayrıca Türkiye’de göçmen olarak bulunmaları kapsamında taciz olayına karışmış olmaları nedeniyle de eleştirilmiştir.

Sosyal kimlikler bağlamında Şia kimliği Irak yönetimi için kullanılmıştır. Cinsiyet, yaş grubu kimliği de yorumlarda yer almakla birlikte sosyal kimlikler doğrudan belirli bir duruşun hedefi değildir. Cinsiyet kimliği cinsel taciz olayı nedeniyle vurgulanmaktadır. Göç olgusunun önceki yıllara kıyasla yorumlarda daha fazla yer aldığı görülmektedir. Özellikle, cinsel taciz olayında göçmen vurgusu göze çarpmaktadır. Yorumlarda argo kullanımının da yoğun olduğu, bu ifadelerin çoğunun cinsel taciz olayı kapsamında yer aldığı olduğu görülmüştür.

Siyaset içerikli yorumlarda Irak yönetimine eleştiriler yer almaktadır. ABD'ye kapılarını açan yöneticilerin Türkiye karşıtı tutum sergilemeleri eleştirilmiştir. Öte yandan Türk siyasilerin göç politikaları nedeniyle eleştirilmektedirler.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 50: 2015 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

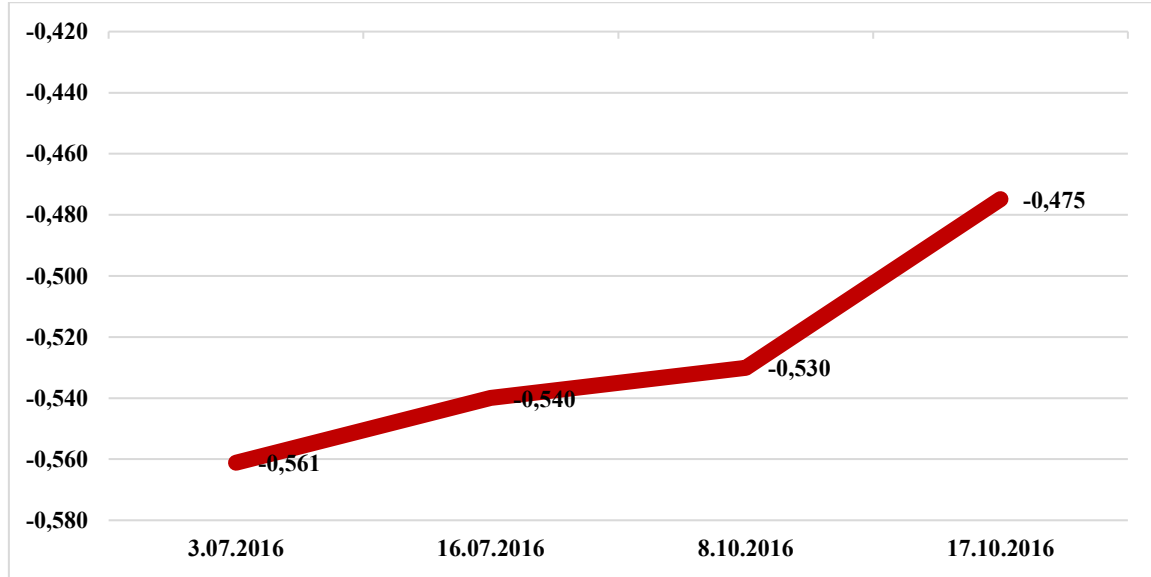
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla “taciz”, “İranlı”, “taksimde”, “Suriyeli”, “ABD”, “turistleri” kelimelerinin daha yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir. Yıl bazında Suriye iç savaşı ve Türkiye’ye gelen Suriyeli göçünün sosyal etkisinin Iraklılar hakkında yapılan yorumlar üzerindeki etkisinin geçen yıllara kıyasla arttığı görülmektedir.

3.1.6.1.7. 2016 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2016 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 51: 2016 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

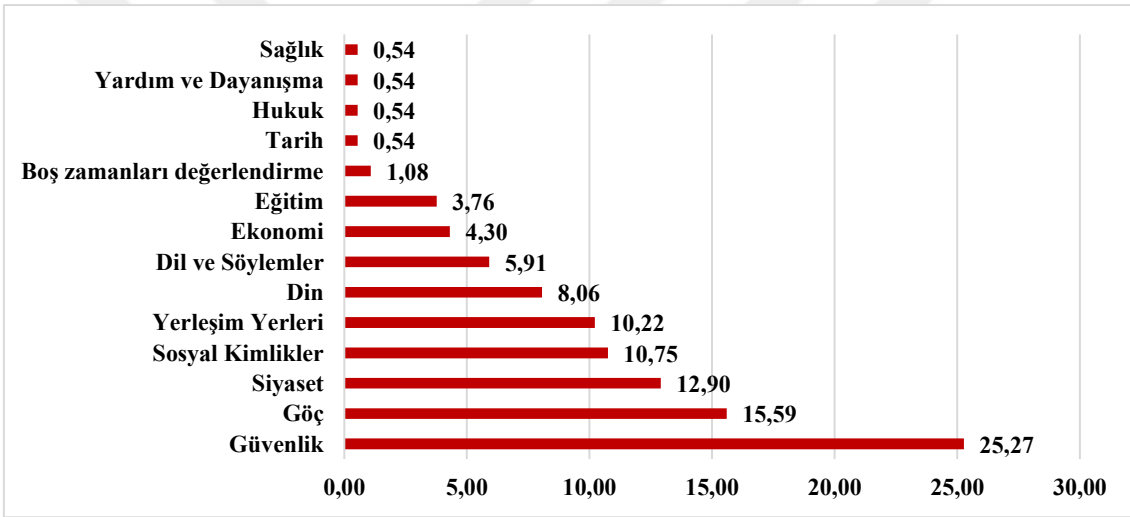
2016 yılında Iraklılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 3 Temmuz 2016: Toplam gönderi sayısı 29’dur. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Iraklılar için “Dualarımız Iraklı kardeşlerimizle” ifadesinden kaynaklanan yorumların yapıldığı görülmektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%40,4 Göç** (Göçmenlerle ilgili söylemler {Ülkede istememek}, Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%29,8 Siyaset** (Vatandaşlık, Devlet sembolleri), **%12,8 Güvenlik** (Savaş) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,561)
- 16 Temmuz 2016: Toplam gönderi sayısı 11’dir. Darbe girişiminin etkisi nedeniyle yorumların yapıldığı görülmektedir. Genel olarak göçmenlere yönelik eleştiriler ve göçmenlerin Türkiye için yaptığı dualar ve göçmenler için dua eden kişilerin yorumları yer almaktadır. (DS=-0,540).

- 8.10.2016: Toplam gönderi sayısı 13'tür. Iraklı öğrencileri polis kılığındaki kişilerin gasp etmesi haberinin haber siteleri tarafından paylaşılmasıdır. (DS= -0,530).
- 17.10.2016: Toplam gönderi sayısı 55'tir. Türkiye'ye yönelik 100 bin Iraklının göç etme ihtimalinin olduğuna yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%22,4 Güvenlik** (Terör, Savaş), **%13,2 Dil ve söylemler** (Argo), **%11,8 Göç** (Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,475).

2016 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 52: 2016 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2016 yılında yapılan yorumların içeriğinin dörtte birinin güvenlikle ilişkili unsurlar oluşturmaktadır. İçeriğine bakıldığında Irak'ta meydana gelen DEAŞ terör örgütü ve eylemleri ve cinayetlerin, Iraklı bir öğrencinin gasp edilmesinin en fazla üzerine durulan unsurlar olduğu görülmektedir. Irak'ta PKK ile DEAŞ, ABD çıkarlarına hizmet eden terör örgütleri olarak görülmüş, Iraklılara DEAŞ nedeniyle destek yorumları yer almıştır. Ayrıca Elazığ'da Iraklı bir öğrencinin gasp edilmesiyle ilgili yorumlar yer almıştır. Nitekim Yerleşim yerleri-Ülkeler kapsamında adı geçen yerler de ABD ve Elazığ'dır. Göç olgusu ise Iraklılara yönelik yorumlarda asıl duruş belirleyici faktör olmuştur. Statüleri bakımından mülteci, sığınmacı gibi kavramların merkezde olduğu yorumlarda din ve güvenlik kurumlarıyla ilişkili yorumların yanı sıra nefret söylemi, toplumsal kabul ve toplumsal dışlama üzerine yorumların yer aldığı görülmektedir. Göçle ilgili yorumlar

yalnızca Iraklılarla ilgili olmayıp diğer Arap ülkeleri, Afrika ülkeleri, Suriyeliler ve Afganlara yönelik yorumlarla da ilişkilidir. Göçler ülke için gerçekçi tehdit olarak algılanmıştır fakat burada yalnızca Iraklı göçü değil, Türkiye'ye yönelik tüm göçler bu kapsamda değerlendirilmiştir.

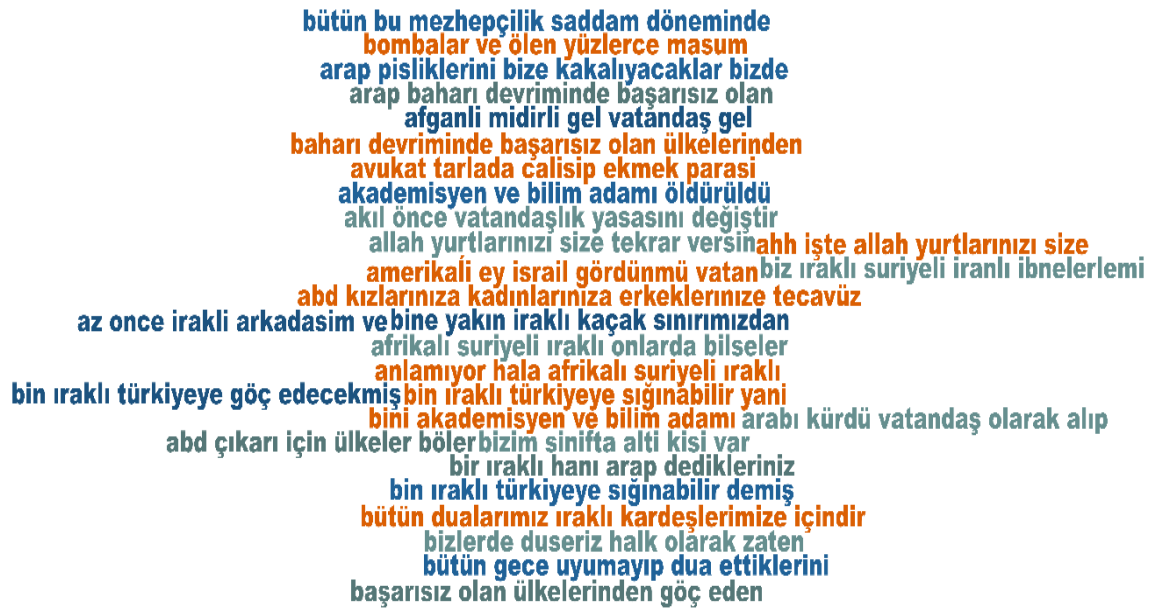
Siyasetle ilgili yorumların içeriği göçmen gruplara yönelik vatandaşlık verilmesine eleştiri ve karşı duruş içermektedir. Iraklılar, Afganlar, Suriyeliler veya diğer ülkelere gelenlere vatandaşlık verilmesi eleştirilirken siyasi yetkililer bu konuda eleştirilmiştir. Adı geçen sosyal kimliklere bakıldığında millet kimlikleri bağlamında Arap, Lübnanlı, Filistinli isimlerinin adının geçtiği, ayrıca Türkmenlerden bahsedilen yorumlar bulunmaktadır.

Dini bakımdan ise Irak'taki iç karışıklıklarının nedeninin Şia mezhebi olduğuna yönelik değerlendirmeler yer almaktadır. Irak yönetiminin mezhepçi yönetiminin Sünnileri mağdur ettiği ifade edilmekte, Şii liderler eleştirilmektedir.

Dil ve söylemler kapsamında göçmenlere yönelik argo ifadeler yer almaktadır. Ekonomiyle ilişkili yorumlar duruş tespit edilmemiştir. Eğitimle ilgili yorumlar da benzer şekilde duruş içermemekle birlikte Iraklı öğrenci nedeniyledir. Diğer toplumsal unsurlar da sembolik düzeyde olmaları nedeniyle içerikleri incelenmemiştir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 53: 2016 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

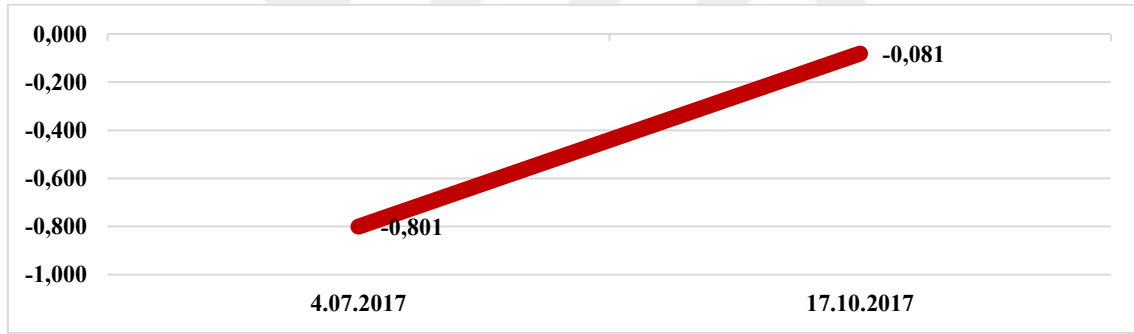
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla “Suriyeli”, “milyon”, “ülkemde Suriyeli istemiyorum”, “100bin”, “öğrenciyi”, “gasp”, “göç”, “polis” kelimelerinin daha yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir. Suriyeli kelimesi 2014 yılından itibaren her yıl en çok kullanılan kelimelerden biri olmaya devam ederken, 2016 yılında en fazla geçen kelime olmuştur. Kelimelere genel olarak bakıldığında güvenlik kurumu ve göç olgusu çerçevesinde olduğu görülmektedir.

3.1.6.1.8. 2017 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2017 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 2 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 54: 2017 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2017 yılında Iraklılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

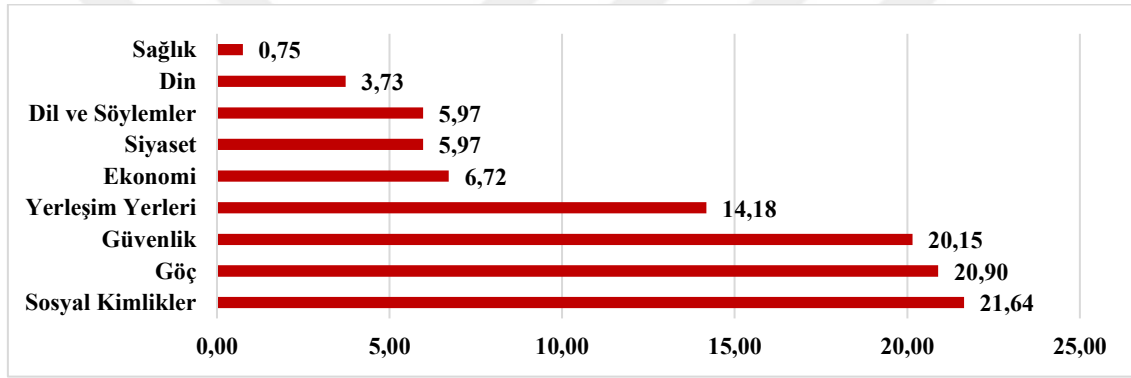
- 4 Temmuz 2017: Toplam gönderi sayısı 16'dır. Göç ve suç içerikli yorumlar yapıldığı görülmüştür. Bir bıçaklama olayının Türkmen biri tarafından yapıldığının anlaşılması üzerine yorumlar yer almaktadır. Ayrıca Türkmenlerin Türkiye'de bulunmaları ve gelmelerinin sakıncasının olmadığı, fakat Arap, Suriyeli ve Iraklıların ülkede istenmediğine yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%25,7 Göç** (Göçmenlerle ilgili söylemler {Ülkede istememek}, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%20,8 Sosyal kimlikler** (Diğer Türk milletleri, Arap milletleri),

%18,8 Güvenlik (Şiddet-cinayet, Cinsel suçlar) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,801).

- 17 Ekim 2017: Toplam gönderi sayısı 16'dır. Terör ve siyaset içerikli yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%24,3 Sosyal kimlikler** (Iraklı Kürtler), **%24,2 Güvenlik** (Terör), **%12,1 Dil ve söylemler** (Argo, Kalıpyargı, Ayrımcı Değişler {Kürtlere karşı değişler, Cinsiyetçi değişler}) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,081).

2017 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 55: 2017 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan yorumların içeriğinde önemli miktarda sosyal kimliklerin yer aldığı ve bu unsurların oran olarak güvenlik ve göçle ilişkili yorumlardan bile fazla olduğu görülmektedir. İçeriğine bakıldığında “Iraklı Türkmen”, Suriyeli, Iraklı Kürt gibi millet etnik kimliklerin yorumlarda yer aldığı belirlenmiştir. Iraklı Türkmenler için yorumlarda olumlu duruş sergilendiği, diğer kimlikler için pozitif ayrımcılık yapıldığı iddia edilerek eleştirilmiştir.

Bu kimlikler ağırlıklı olarak göç olgusuyla ilişkili yorumlarda yer almaktadır. Gene de göçün toplumsal yaşantının farklı unsurlarına tesirinin Iraklı göçmenler özelinde 2017 yılında fazla olmadığı söylenebilir. Genel olarak Iraklılar da dahil olmak üzere göçmenlere karşı duruş sergilendiği görülmektedir.

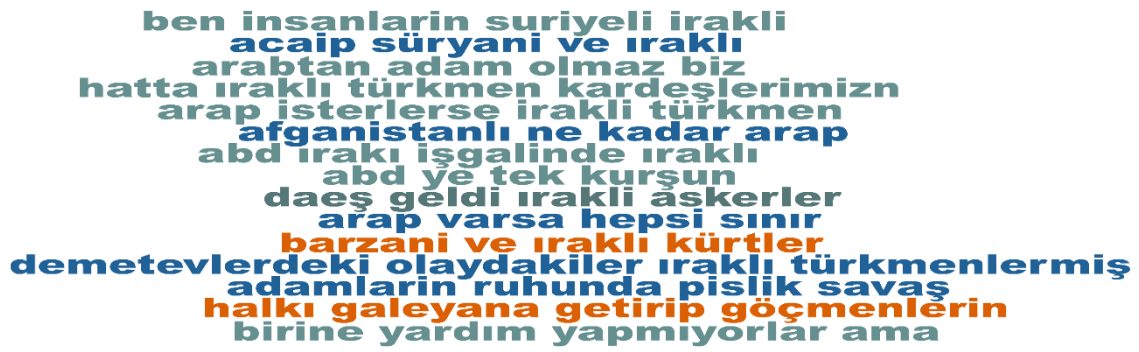
Güvenliğe ilişkin yorumlar Türkiye’ye yönelik göçlerin gerçekçi ve sembolik tehdit olarak algılanmasına neden olan terör, cinsel suçlar gibi unsurları içermekte, Iraklı göçmenlere karşı duruş sergilendiği görülmektedir.

Yerleşim yerleri bağlamında farklı ilçelerde yer alan Türkmenlere destek olunmasına yönelik yorumlar içermektedir. Ayrıca ABD yorumlarda yer almakta ve bunun nedeni ABD-Irak savaşında Iraklıların ülkelerini savunmadıklarına yönelik eleştiridir.

Ekonomi, Siyaset ve diğer toplumsal faktörlere dair içeriklerin sayısı düşük düzeyde olması nedeniyle duruş analizi yapılmamıştır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 56: 2017 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Analize dahil edilen günlerde tekrar eden kelime kombinasyonlarının bulunmadığı belirlenmiştir. Suriyeli garibanlara kızan yok. Kelime kombinasyonunun yanı sıra yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla “Suriyeli”, “Suriyeliler sınır dışı edilsin”, “Haddi Şabi”, “Türkmen”, “Arap”, “Harp” kelimelerinin olduğu görülmektedir. Suriyeli göçünün etkisinin Iraklılar hakkında yapılan yorumlarda 2017 yılında da belirgin hale geldiği görülmektedir. Ayrıca terör olayları Iraklılar hakkında yorum yapılmasına etki eden ikinci önemli unsurdur.

3.1.6.1.9. 2018 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2018 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 2 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 57: 2018 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

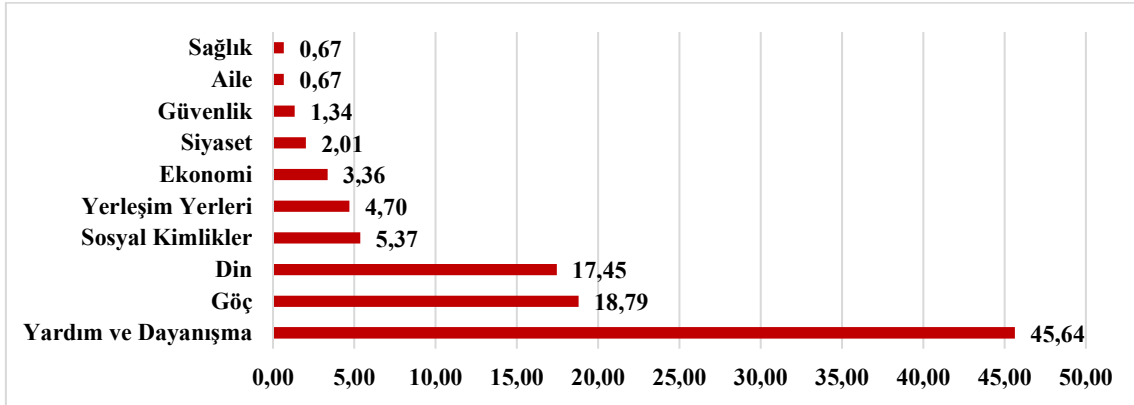
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2018 yılında Iraklılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 7.06.2018: Toplam gönderi sayısı 10'dur. Yorumlar incelendiğinde genel olarak göçle ilgili olduğu fakat nötr denilebilecek düzeyde yorumlardan oluştukları belirlenmiştir. İçeriklerine bakıldığında siyaset, eğitim ve sağlık kurumlarıyla ilişkili yorumlar oldukları görülmektedir. Nötr yorumlara örnek olarak “sınıfım birleşmiş milletler gibi; Iraklı, Türkmenistanlı, Roman, Kıbrıslı, Kürt, Laz... Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%21,1 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler), **%18,2 Göç** (Göçmen statüleri), **%18,2 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD, Avrupa ülkeleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,466).
- 6.11.2018: Toplam gönderi sayısı 25'dir. Göçmenlere yönelik pozitif ayrımcılığa eleştiriler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%58,6 Yardım ve dayanışma**, **%19,8 Din** (İslam kavramları), **%19 Göç** (Göçmenlerle ilgili olumlu yaklaşım) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. DS= -0,965).

2018 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 58: 2018 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan yorumların neredeyse yarısının içeriğinin yardım ve dayanışma üzerine olmasının nedeni 6.11.2018 tarihinde ironik bir metnin birçok kişi tarafından tekrar paylaşılmış olmasıdır. Bu metinde göçmenlere yönelik yardımlar eleştirilmiştir.

Yorumların içeriğinde oran olarak ikinci sırada yer alan göç olgusu gelmektedir ve söz konusu ironi içeren yorumlar göçmenlere yöneliktir. Din içerikli yorumlar “ümme” kavramı nedeniyle. Sembolik düzeyde kalan diğer toplumsal faktörlerin duruş analizleri yapılmamıştır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 59: 2018 Yılı “İraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

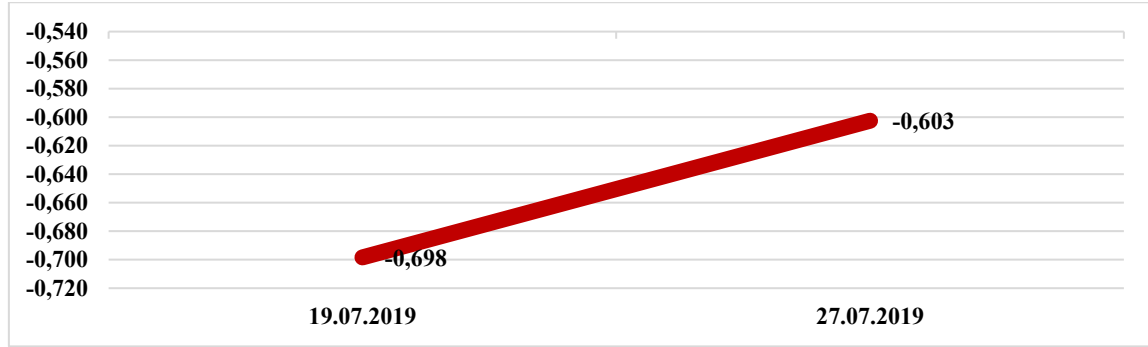
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla “nerelisin”, “burs”, “Suriyeli”, “kredi”, “borçlan”, “Afgan”, “Türk” kelimelerinin yorumlarda yer aldığı belirlenmiştir.

3.1.6.1.10. 2019 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2019 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 2 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 60: 2019 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

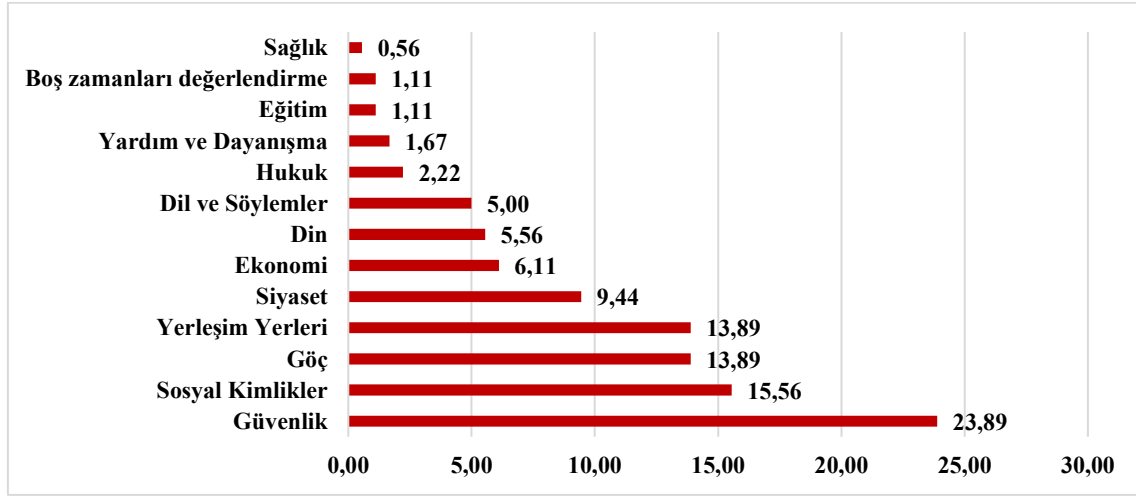
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2019 yılında Iraklılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 19.07.2019: Toplam gönderi sayısı 44'tür. Trabzon'da Kuzey Iraklı turistlerin Kürdistan Bölgesel Yönetimi bayrağı ile fotoğraf çekilmesine tepki gösteren halkın turistlere saldırması hakkında yapılan yorumlardır. Turistlere saldırıyı eleştiren yorumlarda "faşist milliyetçilik" tartışması da burada geçmektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%28 Güvenlik** (Savaş), **%18,6 Sosyal kimlikler** (Kuzey Iraklı Kürtler), **%16,1 Yerleşim yerleri (İller)** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,698).
- 27.07.2019: Toplam gönderi sayısı 30'dur. Göç olgusu çerçevesinde ekonomi, toplumsal kabul ve dışlama, milliyetçilik gibi konulara yönelik tartışmalar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%33,3 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek}, Göçmen statüleri), **%15,9 Güvenlik** (Savaş), **%9,5 Ekonomi** (Çalışma hayatı-işsizlik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,603)

2019 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 61: 2019 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2019 yılında yapılan yorumların içeriğinin yaklaşık dörtte birinin güvenlikle ilişkili olduğu bunda PKK terör örgütüyle ilişkili yorumların ön planda olduğu görülmektedir. Trabzon’da Kuzey Iraklı turistlerin açtığı bayrağın yanlış anlaşılma sonucu PKK bayrağı sanılması etkili olmuştur. Yaşanan şiddet eylemi eleştirilmekle birlikte genel olarak belirli bir duruş tespit edilmemiştir. Nitekim yorumlarda yer alan sosyal kimlikler de etnik kimlik olarak Kürt kimliği Kuzey Iraklı Kürtlerden yoğun şekilde bahsedilmesi nedeniyledir.

Göç olgusu Iraklılara yönelik yorumların içeriğinde üçüncü en önemli unsurdur. Genel olarak yorumlarda en fazla “mülteci”, “sığınmacı” gibi göçmen statülerinin ve göçmenleri ülkede istemediklerine yönelik yorumların yer aldığı görülmektedir. Yorumlarda yalnızca Iraklılar değil aynı zamanda Afgan, Libyalı, Suriyeli vb. Birçok millet sayılmaktadır. Göçmenler hem gerçekçi hem de sembolik tehdit olarak algılanmakta bu nedenle karşı duruş sergilenmektedir. Daha düşük düzeyde göçmenleri destekleyen kişilerin yorumları da yer almaktadır. Bu yorumlarda ayrıca göçmenleri istemeyenler de eleştirilmektedir.

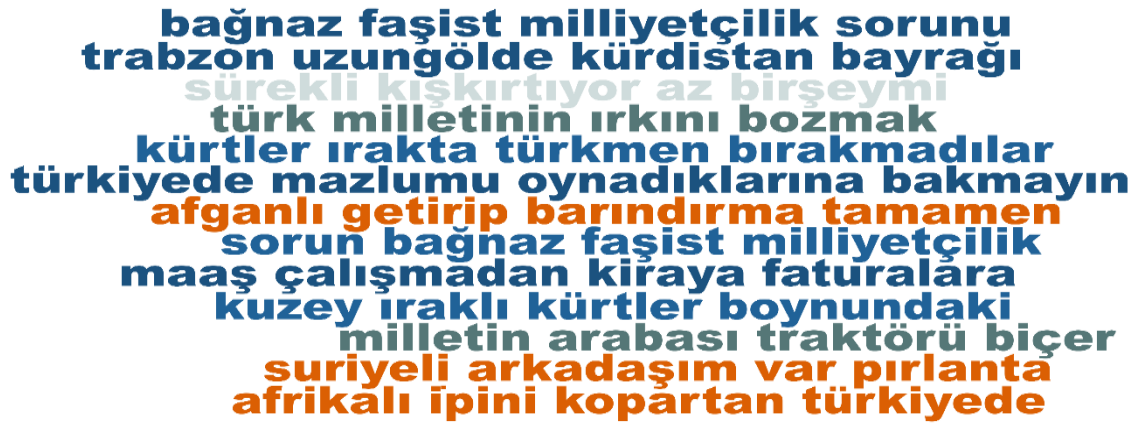
Siyasetle ilişkili yorumlar da temelde göç olgusuyla ilişkilidir ve göçmenlere karşı çıkanlar için faşist milliyetçi yorumları yapılmıştır. Genel olarak yorumlarda göçmenlere yönelik iki farklı duruş olduğu görülmektedir; göçmenleri istemeyenlerin yaptığı eleştiriler ve göçmenleri istemeyenlere yönelik yapılan eleştiriler.

Ekonomi ve dinle ilişkili yorumlarda duruş analizine yer olmadığı belirlenmiştir. Dil ve söylemler kapsamında ise göçmenlere yönelik kalıp yargılar belirlenmiştir. Bunlar;

dolarla maaş alıyorlar, Araplar bizi sırtımızdan vurdu ve nargile içiyorlar şeklinde olumsuz yargılardır. Diğer toplumsal unsurlara yönelik yorum sayısı oldukça düşük olmakla birlikte duruş analizine yer olmadığı belirlenmiştir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 62: 2019 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

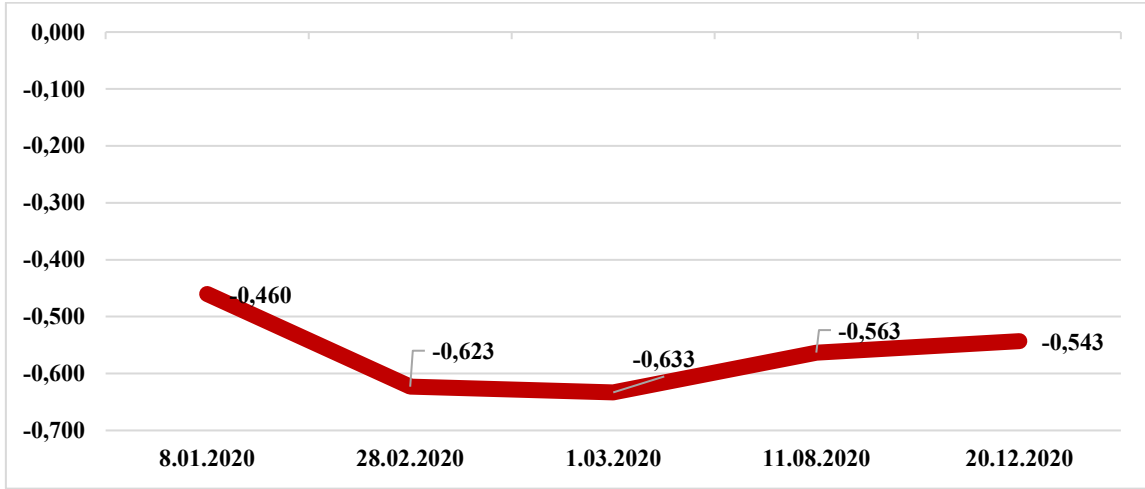
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla “Suriyeli”, “Kuzey”, “Kürt”, “bayrağı”, “Kürdistan”, “Suriyelileriistemiyoruz” ve “Afgan” olarak belirlenmiştir.

3.1.6.1.11. 2020 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2020 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 63: 2020 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

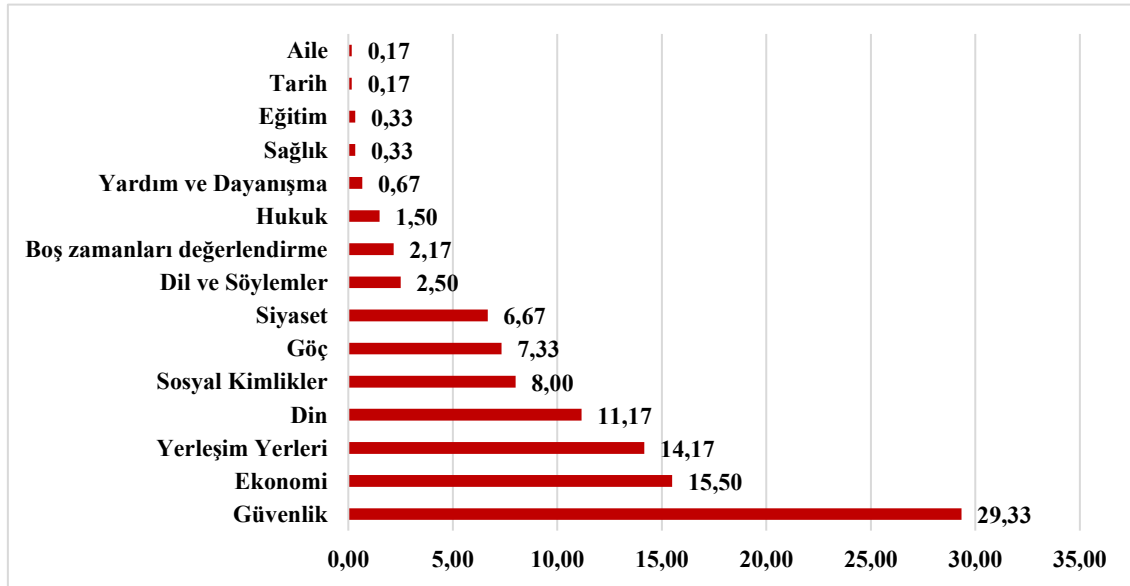
2020 yılında Iraklılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 8.01.2020: Toplam gönderi sayısı 108'dir. 3 Ocak 2020 tarihinde ABD, İranlı General Kasım Süleymani'yi Irak'ın başkenti Bağdat'ın havalimanında insansız hava araçları ile düzenlediği saldırıyla öldürmüştür. 8 Ocak tarihinde ise İran, Irak'ın havalimanında bulunan ABD askerlerine yönelik saldırı düzenlemiştir. Yorumlarda öldürülenlerin Iraklı veya İranlı değil Müslüman olduğu vurgusu yapılarak etnik veya millet kimliğinden ziyade dini kimliğin vurgulanması gerektiğine işaret edilmektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%41,2 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Savaş), **%22,3 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), **%11,3 Din** (İslam kavramları, Mezhepler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,460).
- 28.02.2020: Toplam gönderi sayısı 35'dir. Yapılan yorumların tamamı göçle ilgili olup Türkiye'nin ülkeden ayrılmak isteyen göçmenler için sınır kapılarını açmasıyla ilgili haberler nedeniyle (Suriyeli, Iraklı, Afgan, Pakistanlı millet kimliklerine yönelik yorumlarından oluşmaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%27,9 Göç** (Göçmenlerle ilgili söylemler {Ülkede istememek}), **%16,2 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD-Avrupa), **%16,2 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Savaş) (DS= -0,623).

- 1.03.2020: Toplam gönderi sayısı 42'dir. Türkiye'nin sınır kapılarını açması ve Haşdi Şabi hakkında Şia mezhebini eleştiren yorumlar bulunmaktadır. Yorumların duygu skoru ortalaması Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%24,7 Güvenlik** (Terör, Savaş), **%19,6 Din** (İslam kavramları, Mezhepler), **%17,5 Göç** (Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,633)'dir.
- 11.08.2020: Toplam gönderi sayısı 31'dir. Irak'ta PKK'nın yönetim kurulu üyelerinden Cemil Bayık'ın Iraklı yöneticilerle birlikte öldürüldüğüne dair söylentiler yorumlarda yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%66 Güvenlik** (Terör), **%10,6 Yerleşim yerleri- Ülkeler** (ABD), **%10,6 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,563).
- 20.12.2020: Toplam gönderi sayısı 65'tir. Irak devlet başkanı ve bakanlarının Türkiye ziyaretinde Arapça müzik eşliğinde verilen yemek tartışılmıştır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%19,7 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Savaş), **%16,4 Siyaset (Iraklı siyasetçiler)**, **%14,8 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,543)'dir.

2020 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 64: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2020 yılında analize dahil edilen günlerde en çok ulusal güvenlik bağlamında savaş ve terör, toplumsal güvenlik bağlamında ise şiddet suçları ve cinsel suçların konuşulduğu görülmektedir. İranlı General Kasım Süleymani'nin öldürülmesi ve İran'ın Irak'ta yer alan ABD askerlerine düzenlediği saldırıda Iraklı sivillerin yaşamını yitirmesine yönelik yorumlar yer almaktadır. Yaşanan olaylara karşı genel olarak iki farklı duruş sergilendiği görülmüştür. Bunlardan ilki, Kasım Süleymani'nin Sünnileri öldürdüğüne yönelik eleştirilerle ilgilidir. Ayrıca İran'ın saldırıları sonrası ölenlerin ne İran'lı ne de Iraklı olarak değerlendirilmemesi, ölenlerin Müslüman olduğuna yönelik vurgudur.

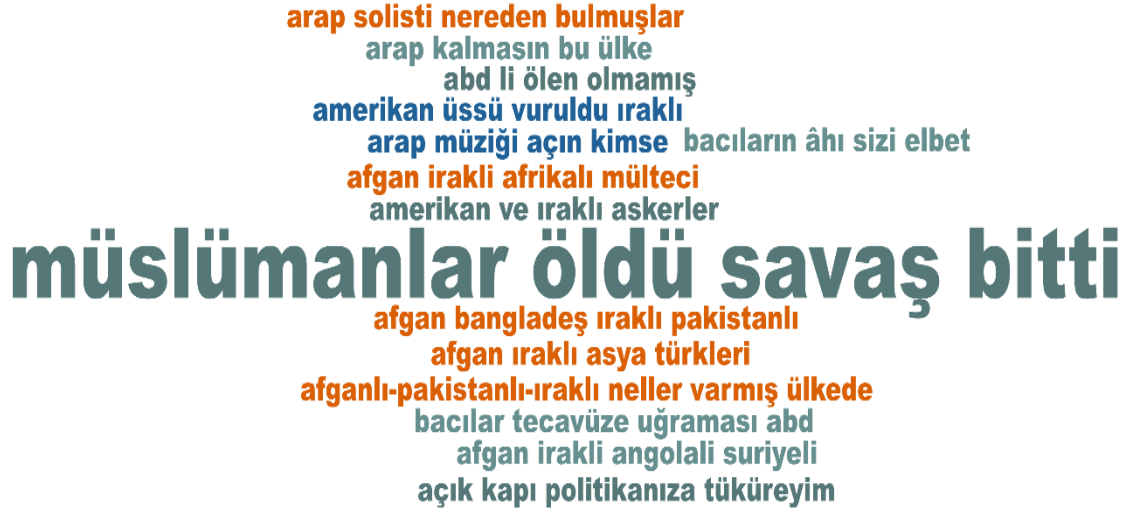
Din kurumuyla ilişkili yorumlar yukarıda ifade edildiği gibi Müslümanların savaşlar nedeniyle yaşamını kaybetmesine yöneliktir. ABD bu kapsamda dış grupken Iraklılar ve İranlılar Müslümanlık çatısı altında iç grup olarak görülmektedir. Öte yandan Şii mezhebine bağlı bir generalin Sünnileri öldürmesine yönelik eleştiriler kapsamında Sünniler iç grup olarak görülürken dış grup Şiiilerdir. Özetlemek gerekirse bağlamına göre ABD ve Şii mezhebi gerçekçi tehdit olarak görülen YY-DS kalıp yargı içeriğine sahip karşı duruş sergilenen kimliklerdir.

Her geçen yıl göç olgusu Iraklılar hakkında yapılan yorumlarda daha fazla çeşitte toplumsal kurumla ilişkili hale gelmektedir. Fakat yapılan yorumlarda Iraklılar göçle birlikte anılan kimliklerden yalnızca biridir. Türk ülkelerinden gelenler, Afrika'dan gelenler, Asya'da yer alan diğer ülkelerden gelen göçmenler, dinler ve mezhepler, göçmenlerin toplumsal kabulü ve dışlanmasını dini, hukuki ve güvenlik, demografik yapı gibi farklı boyutlardan yorumlara yansıtmıştır. Genel olarak tüm göçmen kimliklerine karşı olumsuz duruş sergilendiği görülmektedir. Göçmenler

Siyaset kurumuyla ilişkili olarak ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik politikaları ve savaşlardaki etkisi eleştirilmektedir. Muhalefetin göç olaylarına yönelik tutumları da eleştirilen bir diğer konudur. Diğer toplumsal unsurlara yönelik yorum içeriklerine bakıldığında duruş analizine gerek görülmemiştir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 65: 2020 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

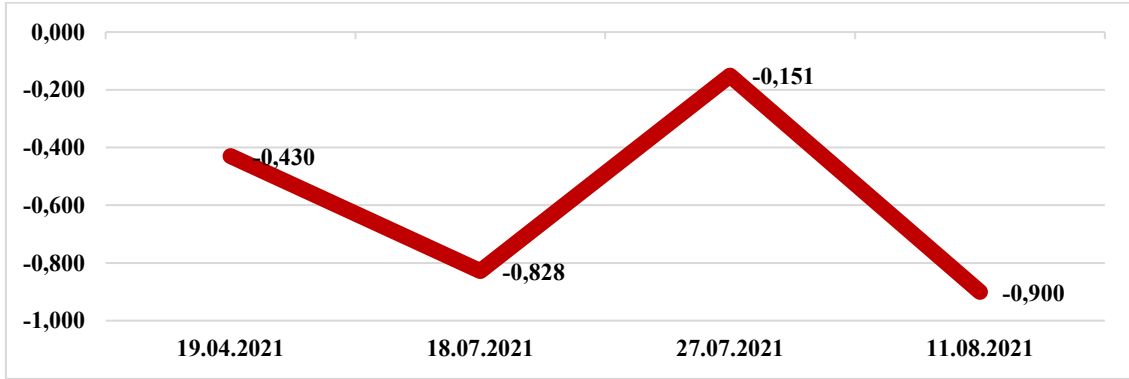
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

En sık geçen kelime kombinasyonlarına bakıldığında Müslümanların öldürülmesine yönelik yorumların birçok kullanıcı tarafından paylaşıldığı görülmektedir. Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla “ABD”, “Suriyeli”, “İran”, “Afgan”, “milyon”, “mülteci”, “Cemil Bayık”, “SiHA” olarak belirlenmiştir. Iraklılar hakkında yapılan yorumlarda önceki yıllarda olduğu gibi Iraklılar dışındaki millet ve ülke isimleri önemli yer tutmaktadır. Yorumların hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

3.1.6.1.12. 2021 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2021 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 66: 2021 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

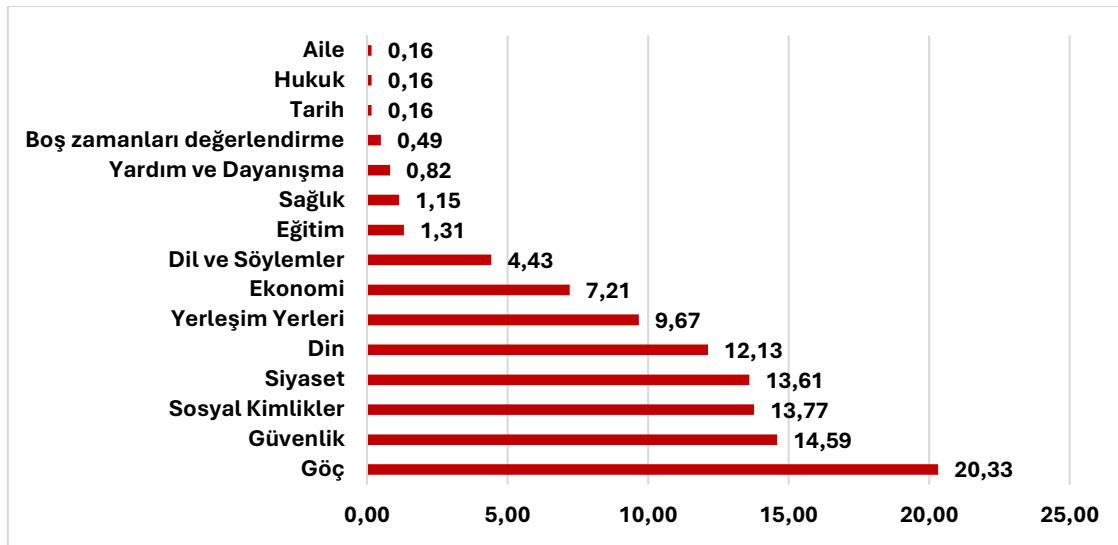
2021 yılında Iraklılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 19.04.2021: Toplam gönderi sayısı 35'tir. Irak kökenli Muhammed Hüseyini adlı şeyhin Sakarya'da kamu görevlileri tarafından ağırlanması gündem olmuştur. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%49,4 Din** (Dini sosyal yaşam, Cemaat-Tarikat), **%11,7 Dil ve söylemler** (Argo, Olumsuz kalıp yargılar), **%10,4 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (İller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,430).
- 18.07.2021: Toplam gönderi sayısı 66'dır. Iraklı, Suriyeli, Afgan, Özbek vd. göçmenlerin ülkede bulunmalarına dair görüşleri içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%19,5 Sosyal kimlikler** (Diğer Türk milletleri, Arap milletleri), **%15,6 Siyaset** (Siyasi partiler), **%13 Göç** (Göçmenlerle ilgili söylemler {Ülkede istememek,}) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,828).
- 27.07.2021: Toplam gönderi sayısı 71'dir. Iraklı, Suriyeli, Afgan, Özbek vd. göçmenlerin ülkede bulunmalarına dair görüşleri içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%28,6 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili söylemler {Ülkede istememek,}), **%15 Siyaset** (Vatandaşlık), **%14,3 Güvenlik** (Savaş) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,151).
- 11.08.2021: Toplam gönderi sayısı 115'tir. Bu tarihte yapılan yorumlar da benzer şekilde göçmenlerin ülkede istenmediğine yönelik yorumlardan oluşmaktadır.

Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%27,9 Göç** (Göçmenlere yönelik söylemler {Ülkede istememek}), **%21,2 Güvenlik** (Devlete karşı suçlar), **%13,7 Sosyal kimlikler** (Arap milletleri, Diğer Türk milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,90).

2021 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 67: 2021 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2021 yılında Iraklıların göçle ilişkili yorumlarda ağırlıklı olarak diğer millet kimlikleriyle bir arada değerlendirildikleri görülmektedir. Siyaset, sosyal kimlikler, ulusal güvenlikle ilgili unsurlar ön plana çıkarken daha düşük düzeyde din ve ekonomiye ilişkin unsurlar yer almıştır.

Göç içerikli yorumlara bakıldığında göçmenlere karşı duruş sergilendiği, göçmenlerin gerçekçi ve sembolik tehdit olarak algılandıkları görülmektedir. Göç olgusu ayrıca siyasi seçimler kapsamında da iktidar partisine yönelik eleştirilerin bir argümanı olarak yorumlarda yer aldığı belirlenmiştir.

Güvenlik kurumu hem ulusal hem de toplumsal güvenlik içerikli yorumlar göçle ilişkilidir. Göçmenler terör, mal varlığına karşı suçlar, cinsel suçlar, cinsel suçlar vb. birçok suçla eleştirilmektedir.

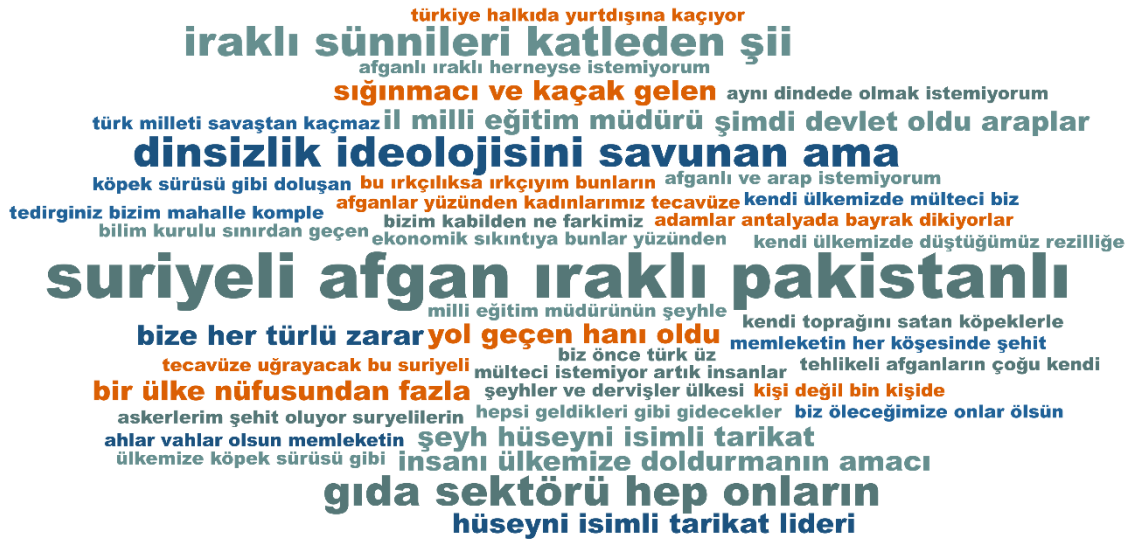
Sosyal kimlikler kapsamında Özbek, Kazak, Tatar, Çeçen, Suriyeli, Pakistanlı ve daha birçok millet ve etnik kimliğin adı geçmektedir. Bunların hepsi ülkede istenilmediklerine yönelik karşı duruş ifade edilen göçle ilişkili yorumlarda geçmektedir.

Dinle ilişkili yorumlar, Iraklı bir şeyh ve tarikat-cemaat olguna yönelik eleştirilerden kaynaklanmaktadır.

Ekonomiyle ilişkili olarak çalışma hayatına dair yorumlar yer almakta, göçmenler nedeniyle birçok Türk gencinin işsiz olması eleştirilmektedir. Nitekim enflasyonun yükselmesi de göçmenlere bağlanmaktadır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 68: 2021 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

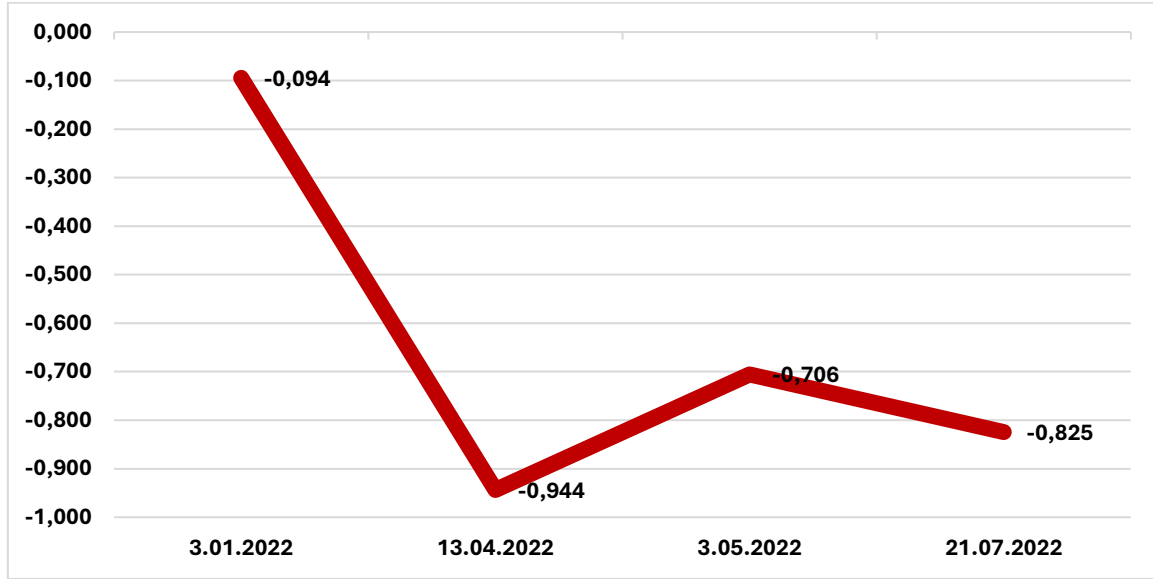
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla “Suriyeli”, “Afgan”, “İranlı”, “Şeyh”, “Eğitim”, iftar”, “mülteci” olarak belirlenmiştir. Önceki yıllardakine benzer şekilde diğer millet isimleri yer almakla birlikte 2021 yılında şeyh kelimesi en sık kullanılan kelimelerden biri olmuştur.

3.1.6.1.13. 2022 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2022 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 69: 2022 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılında Iraklılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

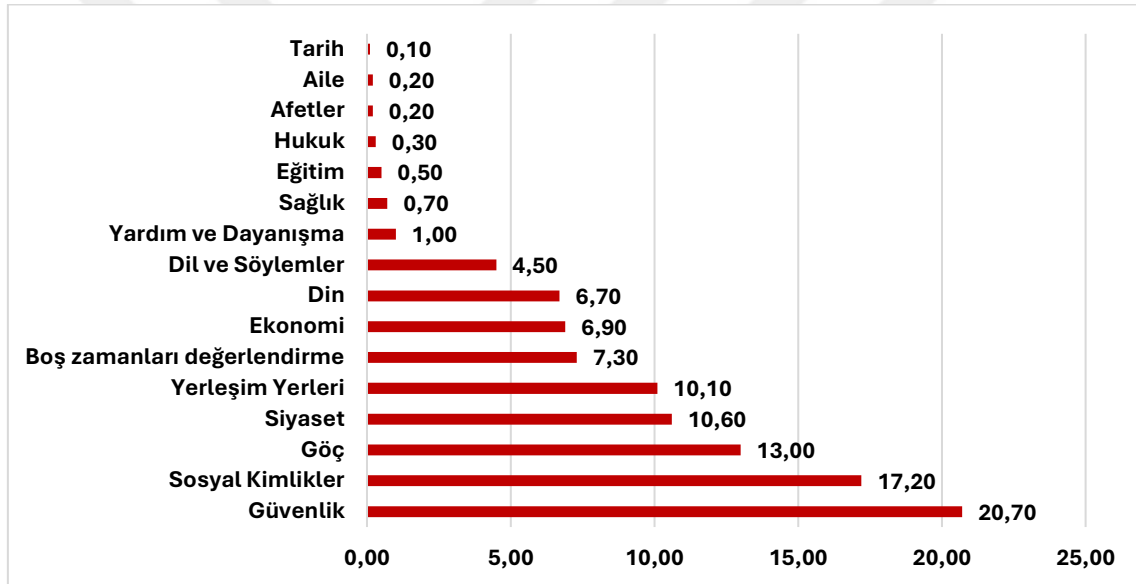
- 3.01.2022: Toplam gönderi sayısı 152'dir. Bu tarihte yer alan yorumlarda bir futbolcunun Iraklı mı yoksa Gürcü mü olduğu tartışılmaktadır. Yorumların içeriğine bakıldığında futbolcunun hangi milletten olduğunun konuşulduğu görülmektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%44,8 Boş zamanları değerlendirme (Futbol)**, **%11 Yerleşim Yerleri-Ülkeler (İller)**, **%10,4 Dil ve söylemler (Argo)** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,094)
- 13.04.2022: Toplam gönderi sayısı 74'tür. Göç olaylarının farklı boyutlardan eleştirildiği belirlenmiştir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%22,2 Göç (Göçmen statüleri)**, **%20 Sosyal kimlikler (Arap milletleri, Afrika milletleri)**, **%13,1 Güvenlik (Cinsel suçlar, Şiddet-Cinayet)** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,944).
- 3.05.2022: Toplam gönderi sayısı 110'dur. Göç olaylarının farklı boyutlardan eleştirildiği belirlenmiştir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,2 Göç (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler, {Göç-Güvenlik, Ülkede istememek})**, **%15,5 Sosyal kimlikler (Arap**

milletleri, Diğer Türk milletleri), **%13,3 Siyaset** (Vatandaşlık, Demokrasi-Seçim, Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,706).

- 21.07.2022: Toplam gönderi sayısı 171'dir. Türk ordusunun Iraklı çocukları öldürdüğüne dair Türkiye aleyhine oluşturulmak istenen bir algıya karşı tepki mesajları yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%33 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%20,4 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Arap milletleri, Cinsiyet kimliği), **%11,1 Siyaset** (Devlet sembolleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,825)

2022 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 70: 2022 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılında analize dahil edilen günlerde oransal olarak en çok ulusal güvenlik bağlamında savaş ve terörle ilişkili yorumlar yer alırken toplumsal güvenlik bağlamında ise en fazla cinsel suçlara dair yorumların yer aldığı belirlenmiştir. Iraklıların dışında diğer göçmen grupların adının sıkça yorumlarda yer alması nedeniyle sosyal kimlikler ikinci sıradadır. Ayrıca Iraklılar, Pakistanlılar ve Türk ülkelerinden gelenler, ülkelerinde savaş olmadığı için ülkelerine geri gönderilmelerine yönelik yorumlar da yer almaktadır. Iraklıların göçle ilişkili yorumlarda ağırlıklı olarak diğer millet kimlikleriyle bir arada değerlendirildikleri görülmektedir. Göçün siyaset, güvenlik ve sosyal kimliklerle ilişkili olarak değerlendirildiği, güvenlik açısından ulusal güvenliğin öne çıktığı görülmektedir.

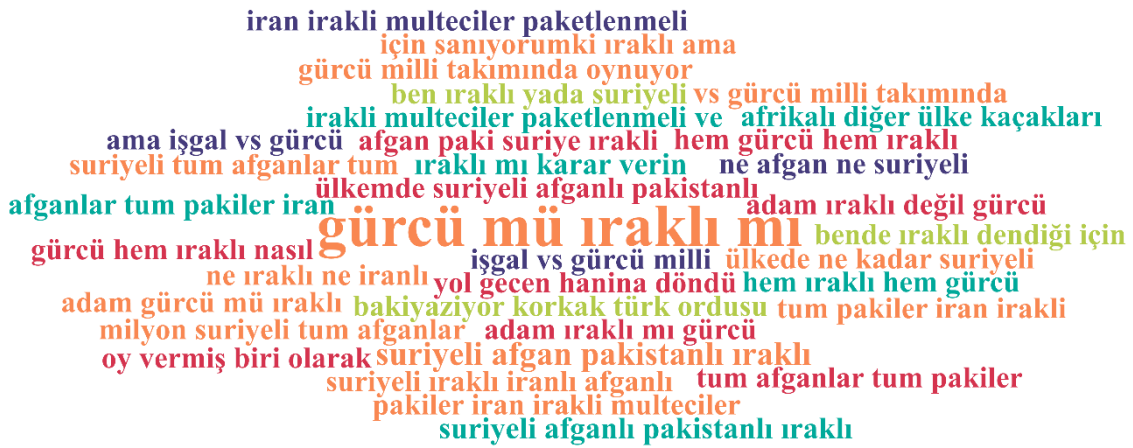
Göçmenler hem gerçekçi hem de sembolik tehdit olarak görülmekte ve karşı duruş sergilenmektedir.

Siyaset kurumuyla ilişkili olarak siyasi kavramlar, siyasi partiler ve ideolojiler üzerine yorumların yer aldığı belirlenmiştir. Siyasi seçimler çerçevesinde göç olgusunun tartışıldığı, siyasi kimliklerin göçlere yönelik vaatleri yer almaktadır. Genel anlamda göçmenlere karşı duruş sergilendiği görülmektedir.

Ekonomiye ilişkin yorumlar çalışma hayatı ve finans konularına dairdir. Göçmenlerin ekonomik tehdit olarak görülmeleri nedeniyle karşı duruş sergilendiği görülmektedir.

Dinle ilişkili olarak mezhepler ve dini kavramlar göçmenlere yönelik olumlu duruş sergilenmesinin temel nedenidir. Göçmen gruplarının Müslüman olması nedeniyle olumlu yaklaşım sergilendiği görülmektedir. Ukrayna'dan gelen göçmenlere olumlu yaklaşılırken Müslümanların göçünü istemeyenler eleştirilmektedir.

Grafik 71: 2022 Yılı “Iraklı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

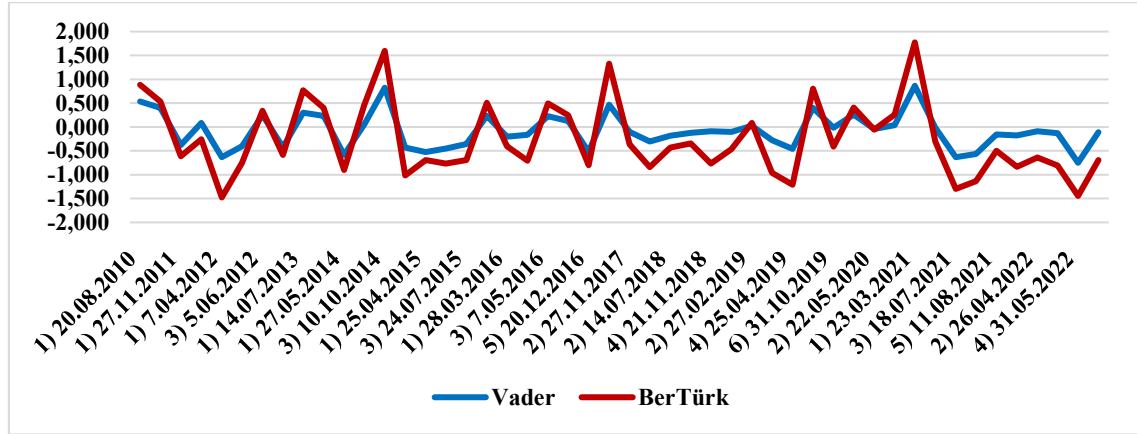
En sık geçen kelime kombinasyonlarına bakıldığında Türkiye'ye yönelik göçlere yönelik olumsuz duruş sergilendiği ve bir futbolcunun aslen nereli olduğuna yönelik tartışmaların olduğu görülmektedir. Diğer önemli konu ise Iraklıların ABD ordusu geldiğinde tepki ve direniş göstermemiş olması ve Iraklı kadınların ABD ordusu tarafından tecavüz edilmesidir.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde yapılan yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla “Suriyeli”, “Afgan”, “Pakistanlı”, “milyon”, “istemiyorum”, “Gürcü”, “Azarovi”, “Türk” ve “Arap” olarak belirlenmiştir. Millet kimliklerinin 2022 yılında Iraklılar hakkındaki toplumsal algının belirleyici kavramları olduğu görülmektedir.

3.1.6.2. Pakistanlı

Pakistanlılara yönelik 2010-2022 yılları arasında yapılan yorumların toplamı 120243'tür. 2010-2022 yılları arasında Pakistanlı kelimesinin en fazla geçtiği günlerde yapılan yorumların duygusal eğilimlerinin zaman içindeki değişimi aşağıdaki gibidir.

Grafik 72: Pakistanlılarla İlgili Gönderilerin Duygusal Eğilim Puanları 2010-2022

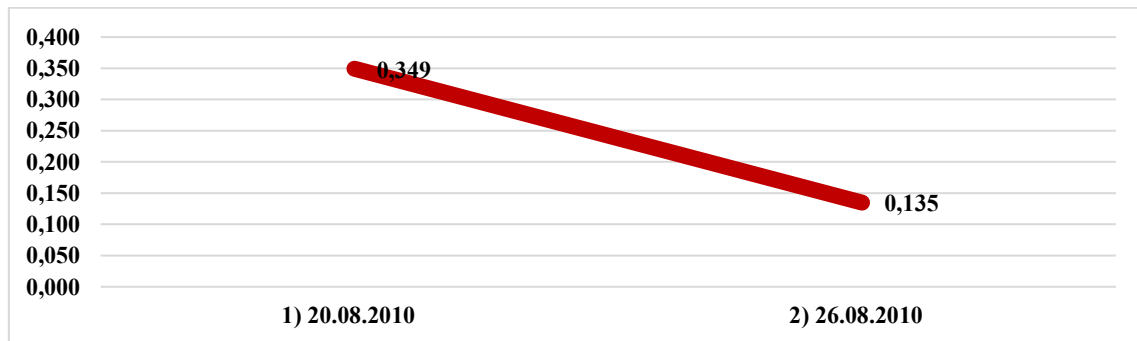
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yıllara göre hangi sosyal olayların Iraklı kimliğine yönelik yorumların yapılmasına etki yarattığına yönelik analizler aşağıda yer almaktadır. Buna göre yapılan yorumların duygusal eğilimi en pozitif olan gün 23.03.2021 ve en negatif gün ise 31.05.2022 tarihidir.

3.1.6.2.1. 2010 Yılında Pakistanlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

2010 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin atıldığı günlerin belirlenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış, daha sonra normal dağılım analizi neticesinde 2 önemli gün belirlenerek bu günlerin analizleri yapılmıştır.

Grafik 73: 2010 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

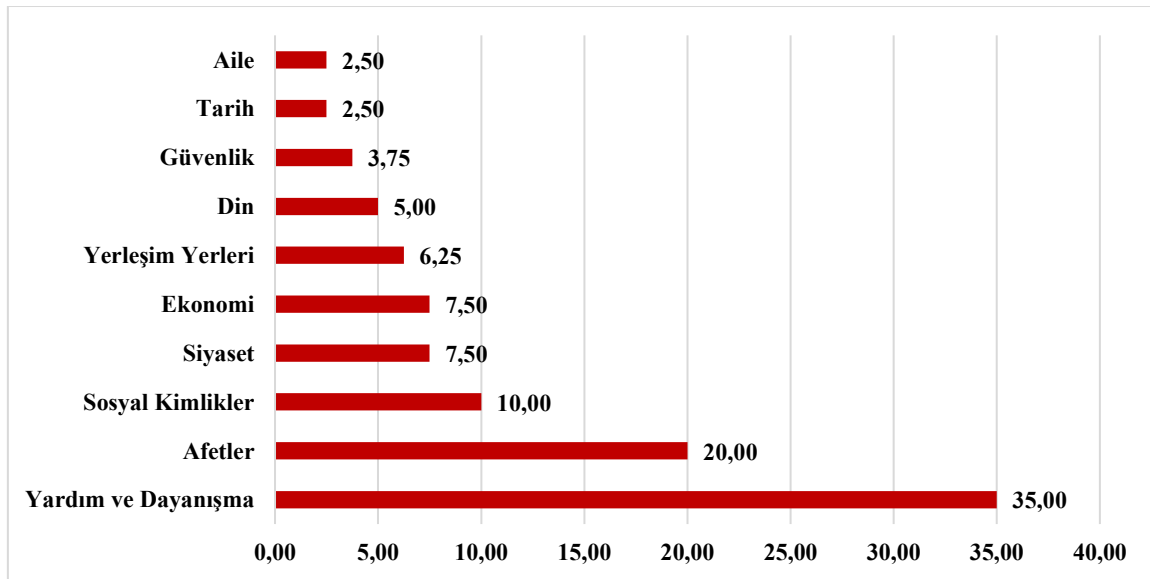
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2010 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla yorumun yapıldığı günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 20.08.2010: Toplam gönderi sayısı 20'dir. 26 Temmuz'da başlayan muson yağmurları nedeniyle Pakistan'da meydana gelen sel olayları iki bin kişi yaşamını kaybetmiş, milyonlarca insanın yaşamını olumsuz yönde etkilemiş ve önemli maddi hasarlara neden olmuştur. 20 Ağustos'ta ise Pakistanlılara devlet ve millet olarak destek olmak maksadıyla düzenlenen yardım kampanyalarına yönelik yorumlar yer almaktadır. Yapılan yorumlara bakıldığında dayanışma ve kardeşlik vurgusu ön plandadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%38,8 Yardım ve dayanışma**, **%17,9 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%10,3 Siyaset** (Devlet) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,349)
- 26.08.2010: Toplam gönderi sayısı 22'dir. Yaşanan sel felaketinin üzerinden bir ay geçmiştir ve yardım kampanyalarıyla ilgili yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%36,6 Afetler** (Afet türleri{Sel}), **%31,7 Yardım ve dayanışma**, **%9,8 Ekonomi** (Makro iktisat) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=0,135)

2010 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 74: 2010 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Pakistan’da meydana gelen sel felaketi afetler üzerine konuşulmasının ve Pakistanlılara yardım kampanyalarının düzenlenmesinin de ana sebebidir. Kurtuluş savaşına yapılan göndermeler, din kardeşliği ve kardeşlik vurgusu diğer kurumlara dair kavramların kullanılmasının sebebidir. Pakistanlılar din kardeşliği ve tarihsel dayanışma nedeniyle iç grup olarak görülmekte ve olumlu duruş sergilenmektedir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 75: 2010 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

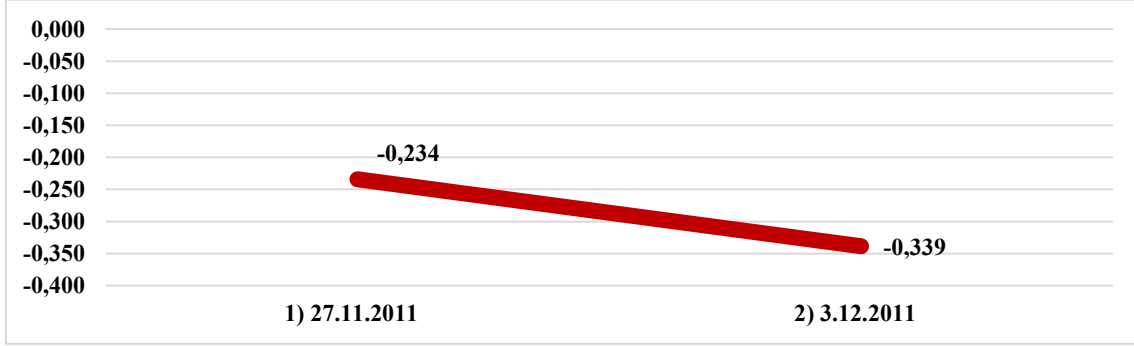
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Yardım (11), Afetzedelere (6), Bağışladı (4), Selzedelere (4), Afetzedeleri (3), Başbakan (3), Gönderme (3), Kararı (3), Kardeşlerimize (3), Milyon (3), Sel (3), Unutmadı (3) şeklinde olduğu belirlenmiştir. Yorumların hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

3.1.6.2.2. 2011 Yılında Pakistanlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

2011 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin atıldığı günlerin belirlenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış, daha sonra normal dağılım analizi neticesinde 2 önemli gün belirlenerek bu günlerin analizleri yapılmıştır.

Grafik 76: 2011 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

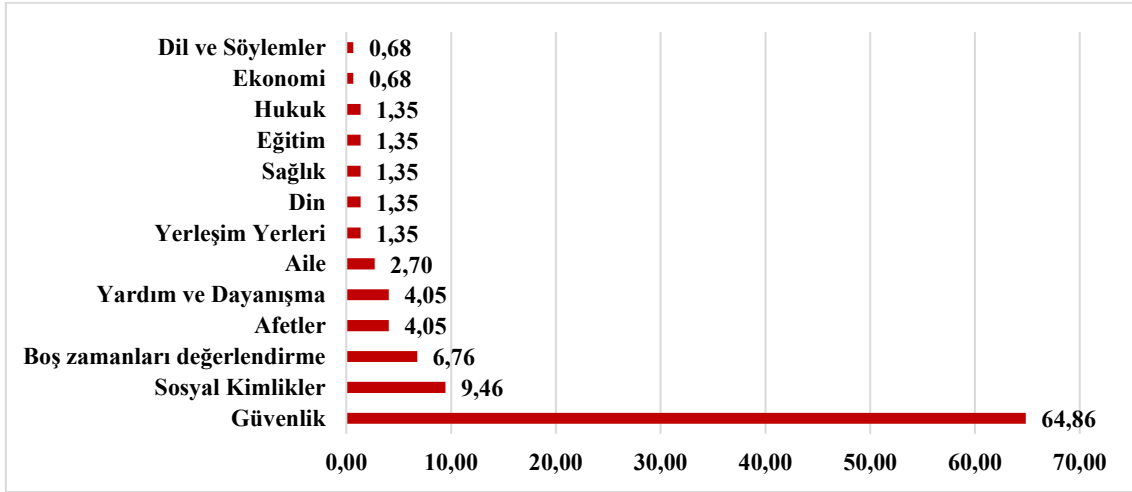
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2011 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 27.11.2011: Toplam gönderi sayısı 46'dır. NATO'nun Afganistan'da Pakistan sınırında yer alan bir karakola düzenlediği saldırıda 28 Pakistan askerinin ölmesi yorumların ana nedenidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%85,5 Güvenlik** (Askeri güvenlik, savaş) ile ilişkili unsurların yer almaktadır. (DS= -0,234)
- 3.12.2011: Toplam gönderi sayısı 41'dir. Yorumlar incelendiğinde iki farklı konunun yer aldığı görülmektedir. Van Depremi nedeniyle Pakistanlıların depremzedelere yaptığı yardımlar ve gazete haberi metni olarak Pakistanlı bir aktristin Hindistan'da bir moda dergisi için verdiği pozlardır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%28,9 Sosyal kimlikler** (Asya milletleri), **%23 Boş zamanları değerlendirme** (Moda ve magazin), **%15'er** oranla **Afetler** ile **Yardım ve dayanışma** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,339)

2011 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 77: 2011 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

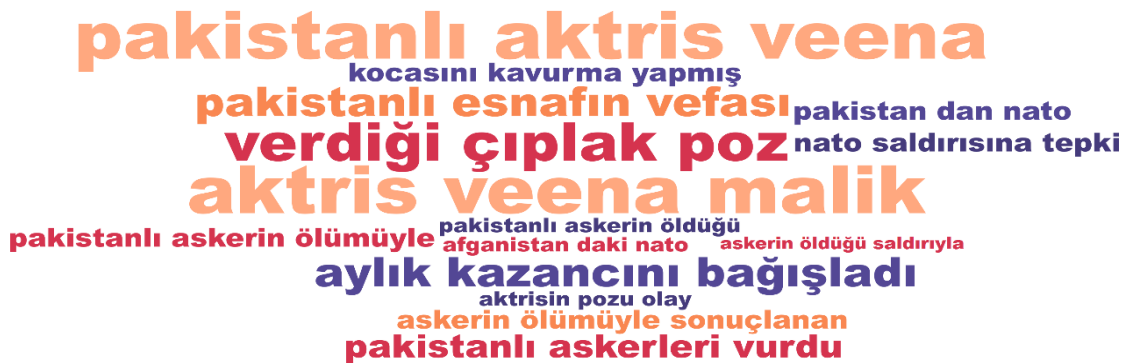
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2011 yılında yapılan yorumların önemli bir kısmı NATO’nun hava saldırısında yaşamını kaybeden askerlerle ilgilidir. Yorumlarda NATO özelinde ABD eleştirilmiştir. Ayrıca Pakistanlı bir kadının eşini öldürüp kavurma yapmasına yönelik yorumlar da yer almaktadır. Sosyal kimlikler kapsamında yorumlar da cinsiyet kimliğiyle ilgilidir.

Boş zamanları değerlendirme kurumu Pakistanlı aktris ile ilişkili haber metinleriyle ilişkilidir. Ekonomi ve afetler ise Van Depremi nedeniyle Pakistanlıların depremzedelere yaptığı yardımlardan kaynaklanmaktadır. Hukuk ve din NATO’nun yaptığı saldırıyla ilişkili yorumlarla ilişkilidir. Eğitim ise Pakistanlı öğrencileriyle yapılan kriket maçıyla ilgilidir. Genel olarak Pakistanlılara olumlu duruş sergilendiği, karşı duruş ise ABD ve NATO içindir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 78: 2011 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

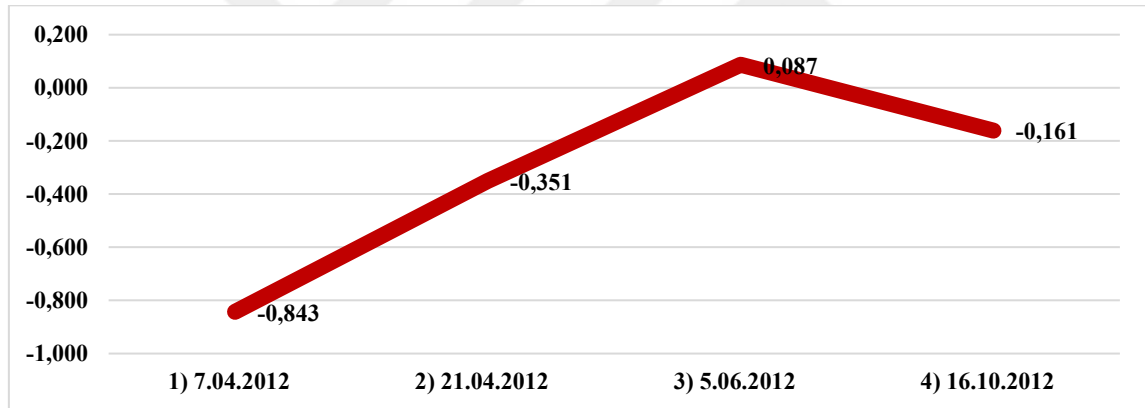
Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla NATO (34), Malik (17), Aktrisin (16), Çıplak (11), Poz (11), Askerin (10), Hindistan (9), Bağışladı (6), Esnafın (6), Kazancını (6), Oldu (6), Van (6), Vefası(6), ABD (5), Kriz (5) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

En çok konuşulan konulara bakıldığında NATO saldırısı sonucu ölen Pakistanlı askerler nedeniyle oluşan tepki, Pakistanlı aktristin verdiği pozlara yönelik haber metinleri, Van Depremi nedeniyle depremzedelere Pakistanlıların yaptığı yardımlar ön plandadır.

3.1.6.2.3. 2012 Yılında Pakistanlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2012 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 79: 2012 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

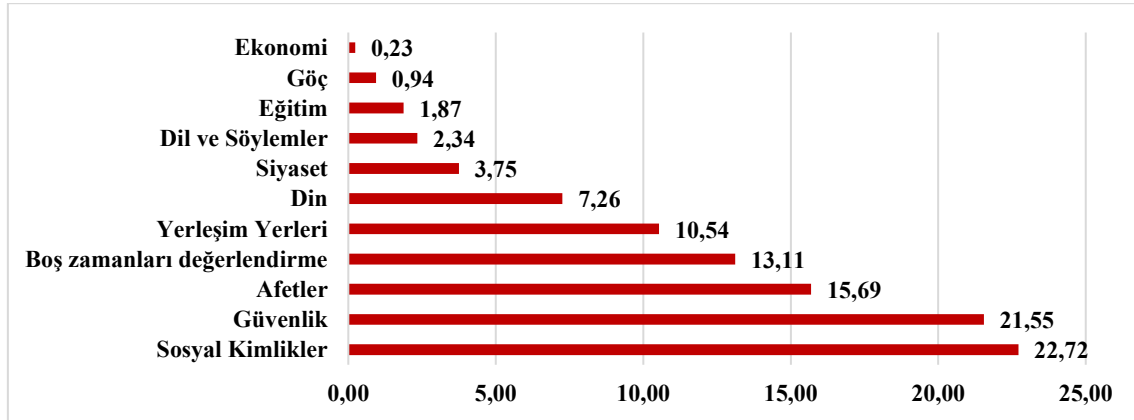
2012 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 7.04.2012: Toplam gönderi sayısı 48'dir. Pakistan'ın Hindistan'a yakın Himalaya bölgesinde 130 Pakistanlı askerin çığ altında kalmasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%28,7 Güvenlik** (Askeri güvenlik), **%27,4 Afetler** (Afet türleri), **%19,7'er** oranla **Yarım ve dayanışma** ile **Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Himalaya) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,843)

- 21.04.2012: Toplam gönderi sayısı 63'tür. Uçağın üzerine yıldırım düşmesi nedeniyle 127 Pakistanlının yaşamını kaybetmesi ve yüzüne asit dökülen Pakistanlı bir kadınla ilgili yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%38,6 Güvenlik** (Şiddet-cinayet), **%31,3 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği), **%19,3 Afetler** (Kazalar) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,351)
- 5.06.2012: Toplam gönderi sayısı 86'dır. Ahmet Kaya'nın bir şarkısını söyleyen Pakistanlı çocukla ilgili yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%45 Boş zamanları değerlendirme** (Müzik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,087)
- 16.10.2012: Toplam gönderi sayısı 57'dir. İngiltere'de Pakistanlı bir ailenin yanarak ölmesi üzerine haber metinleri ve yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%44,8 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler), **%20,9 Din** (Dini sosyal yaşam), **%11,9 Afetler** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,161)

2012 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 80: 2012 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2012 yılında yapılan yorumların içeriğine bakıldığında sosyal kimlikler kapsamında kadınlardan bahsedildiği, bunu dini kimlikler kapsamında Müslümanla yönelik yorumların takip ettiği görülmüştür. Pakistanlı kadınlara yönelik şiddet de eleştirilmiş, Pakistanlı kadınların hayatlarının karartıldığına yönelik tepkiler yer almıştır. Nitekim güvenlik içerikli yorumların nedeni de budur. Genel olarak Pakistanlılara yönelik olumlu

duruş sergilenirken bunun tek istisnası Pakistanlılara yönelik şiddettir. Doğrudan Pakistanlı erkeklere karşı olumsuz değerlendirmeler yorumlarda yer almamakla birlikte örtük bir şekilde Pakistanlı erkeklere yönelik eleştiri anlamı çıkmaktadır.

Göç olgusu Pakistanlılara yönelik gönderilerde ilk defa 2012 yılında yer almakla birlikte oran olarak oldukça düşüktür. İçerik olarak Yunanistan'da sağ kanatta yer alan bir parti liderinin Pakistanlı göçmenlere saldırmasıyla ilişkiliyken diğeri ise okuduğu bölümde farklı milletlerden insanların yer aldığını ifade eden bir yorumdur.

Afetler kapsamında yer alan yorumların içeriği Pakistanlı askerilerin çığ altında kalmaları ve düşen bir uçak ve yaşamını yitiren Pakistanlılarla ilgilidir. Genel olarak diğer toplumsal faktörlerin içeriğinde duruş tespitine yer olmadığı belirlenmiştir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 81: 2012 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

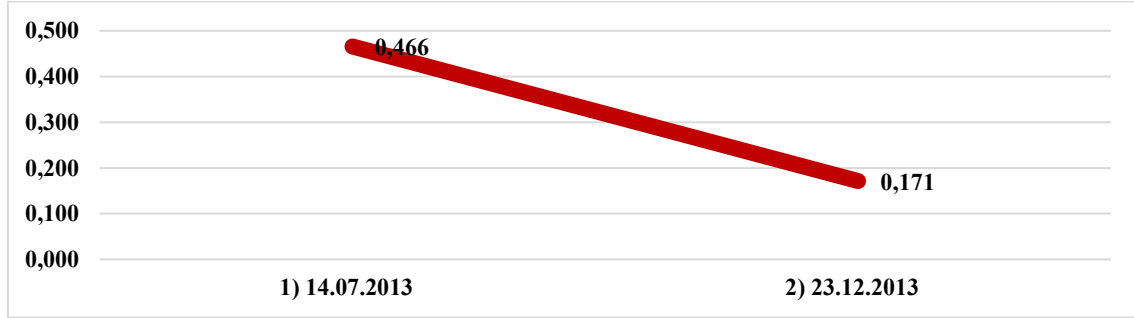
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Asker (67), Çığ (53), Altında (50), Kaldı (44), Himalaya (33), Bölgesinde (32), Hindistan (31), İngiltere (30), Öldü (25), Yanarak (25), Pakistanlı (24), Kadınlar (22), Ailenin (21), Müslüman (21), Hayatları (20), Karartılan (19), Kundaklama (17), Uçağın (16), Şüphesi (15), Çocuk (14) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.2.4. 2013 Yılında Pakistanlılara Yönelik Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2013 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 2 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 82: 2013 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

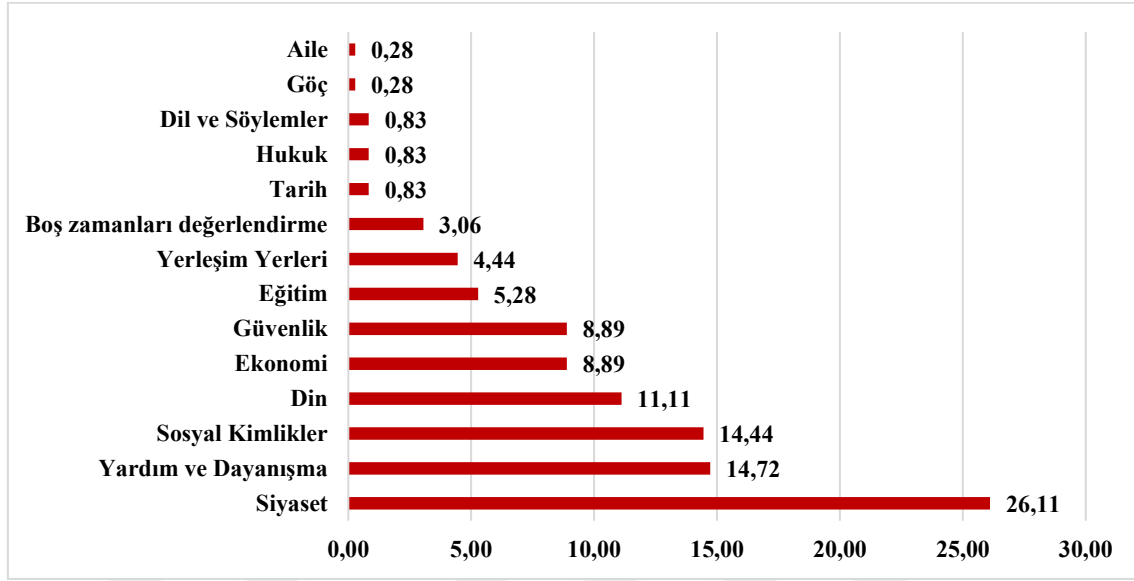
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2013 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 14.07.2013: Toplam gönderi sayısı 87'dir. Pakistanlı bir iş adamının Fulham futbol kulübünü satın alması ve Taliban tarafından başından vurulan Pakistanlı bir kız için gönderiler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%25,3 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet), **%23,4 Ekonomi** (Ticaret), **%21,5 Siyaset** (Afgan siyasetçileri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,466).
- 23.12.2013: Toplam gönderi sayısı 188'dir. Dönemin başbakanı Recep Tayyip ERDOĞAN'ın Pakistan ziyaretinde Pakistan halkının başbakana gösterdiği sevgi üzerine yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%28,1 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%20,9 Yardım ve dayanışma**, **%15 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,171).

2013 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 83: 2013 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2013 yılında yapılan yorumların dağılımına bakıldığında siyasetle ilişkili yorumların ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Recep Tayyip Erdoğan'ın Pakistan ziyaretinde Pakistanlılar tarafından güllerle karşılanmış olması nedeniyle yapılan yorumlar incelendiğinde Pakistanlılar için "kardeş" ifadesini kullanan yorumlar ile başbakanı Pakistanlılar üzerinden eleştiren yorumlardan oluştuğu görülmektedir.

Yardım ve dayanışma içerikli yorumlarda Pakistanlıların iç grup olarak görüldüğü ve iki millet arasında dayanışmaya vurgu yapıldığı görülmüştür. Bu dayanışma Kurtuluş Savaşı'nda Pakistanlıların desteğiyle başladığı da yorumlarda yer almaktadır. Bu nedenle Pakistanlılara karşı oldukça pozitif bir duruş sergilenmektedir. Nitekim din içerikli yorumlarda Pakistanlıların Müslüman bir toplum olmalarına vurgu yapılmakta ve bu bağlamda iç grup olarak algılandıkları anlaşılmaktadır.

Ekonominin içerikli yorumların nedeni Pakistanlı iş adamı tarafından Fulham futbol kulübünün satın alınmasıdır. Olumlu veya olumsuz duruş içermemektedir.

Güvenlik, Pakistan'da Taliban tarafından saldırıya uğrayan bir kızın BM'de Taliban'dan korkmadığına yönelik konuşması; ekonomik suçlar, malvarlığına karşı suçlar ve Pakistan ordusuyla dayanışma üzerine yorumlardan oluşmaktadır. Diğer toplumsal faktörler için duruş tespiti analizine gerek duyulmamıştır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 84:2013 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

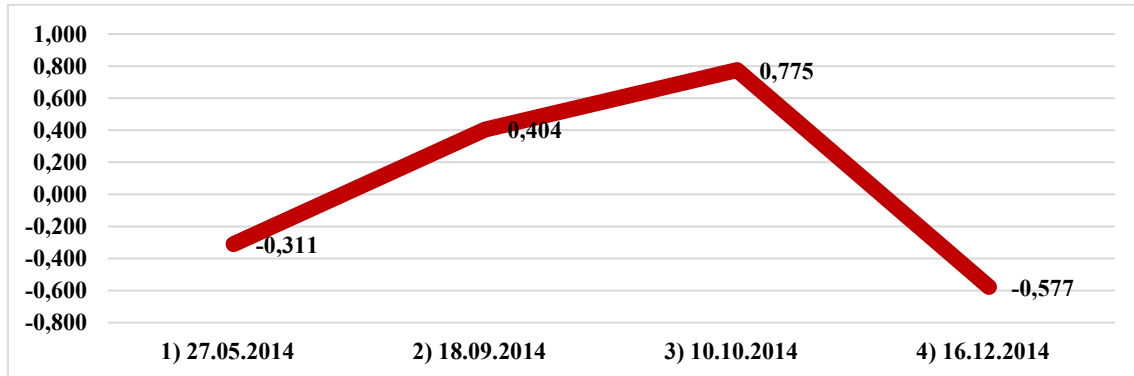
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Fulham (27), Erdoğan (23), Başbakan (18), Kardeşlerimiz (17), Taliban (17), Malala (16), Güller (14), Mısırlı (11), Müslümanlar (10), Kardeşlere (8), Kulübü (8), Sattı (8), Khan (7), Shahid (7), Vefat (7), Vurulan (7), Gençlik (5), Helal (5), Kardeşlerimizin (5), Karşılığında (5) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.2.5. 2014 Yılında Pakistanlılar Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2014 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 85: 2014 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

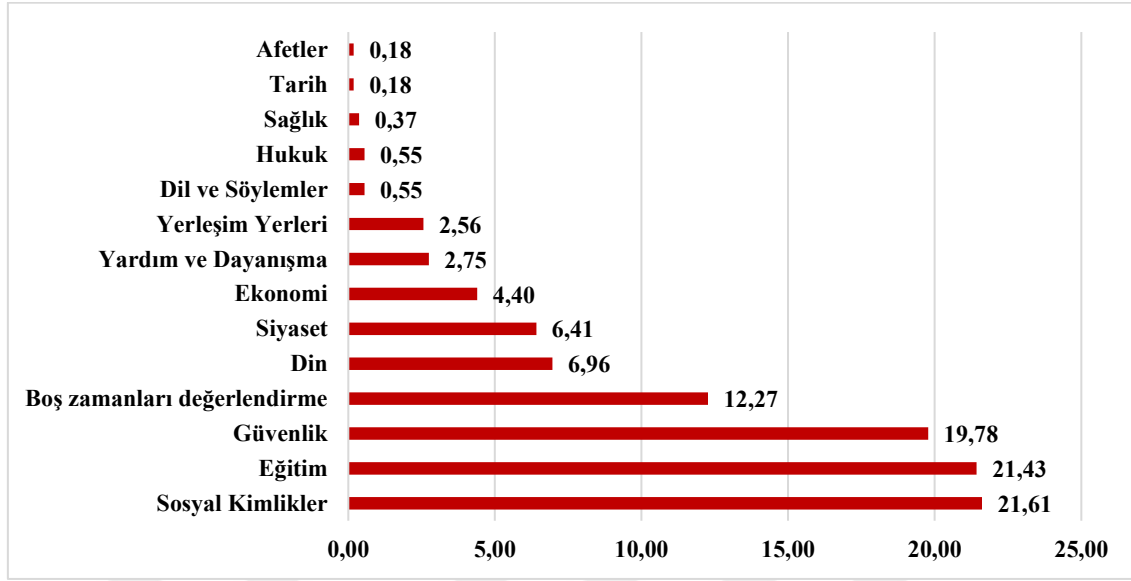
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2014 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 27.05.2014: Toplam gönderi sayısı 52'dir. Pakistanlı bir ailenin kızlarını taşıyarak öldürmesiyle ilgili yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%42,7 Güvenlik** (Şiddet-cinayet), **%41,7 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği), **%7,3 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,311)
- 18.09.2014: Toplam gönderi sayısı 82'dir. Pakistanlı boksörün İsrailli boksörle karşılaşmasıyla ilişkili haber metinleri yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%55,1 Boş zamanları değerlendirme** (Boks), **%16,1 Eğitim** (Eğitim sistemi), **%10,2 Güvenlik** (Kolluk) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,404).
- 10.10.2014: Toplam gönderi sayısı 115'dir. Pakistanlı Malala Yusufzay'ın Nobel Barış Ödülü almasıyla ilgili yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%50,6 Eğitim** (Bilim kültürü), **%29 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları ve cinsiyet), **%7,4 Ekonomi** (Çalışma hayatı) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,775).
- 16.12.2014: Toplam gönderi sayısı 63'tür. Pakistan'da meydana gelen terör saldırısıyla ilgili yorumlardan oluşmaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29,4 Güvenlik** (Terör, Şiddet-cinayet), **%17,1 Siyaset** (Afganistan siyasetçileri), **%15,3 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,577)

2010 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 86: 2014 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan yorumlarda IŞİD terör örgütü ve şiddet olayları nedeniyle güvenliğin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Eğitim kurumunun ikinci sırada yer almasının nedeni ise Malala Yusufzay'ın Nobel Barış Ödülünü almasıdır. Ekonomiye ilişkin yorumda çocuk işçiliğine karşı Yusufzay'ın verdiği mücadeleye ilişkilidir. Boş zamanları değerlendirme bağlamında Pakistanlı boksörle ilişkili haberler yer almaktadır.

Siyaset, IŞİD/DEAŞ terörüne karşı uluslararası dayanışmayla ilişkili haberlerle ilgilidir. Dinle ilişkili yorumlar, Pakistanlıların dini kimliğine yapılan vurgudan kaynaklanmaktadır. Müslüman boksör, bir Müslüman kızın Nobel Barış Ödülü alması gibi...Bu yorumlarda Pakistanlılara yönelik olumlu duruş sergilendiği görülmüştür. Pakistanlılar için “kardeş” kavramını içeren yorumların önceki yıllardaki gibi yer aldığı, Pakistanlıların iç grup olarak değerlendirilmeye devam edildiği görülmektedir. Nitekim Kurtuluş Savaşında yaptıkları yardımlara değinilmesi de tarihle ilişkili yorumlar olarak iki millet arasındaki dayanışmaya gönderme yapmaktadır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 87: 2014 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

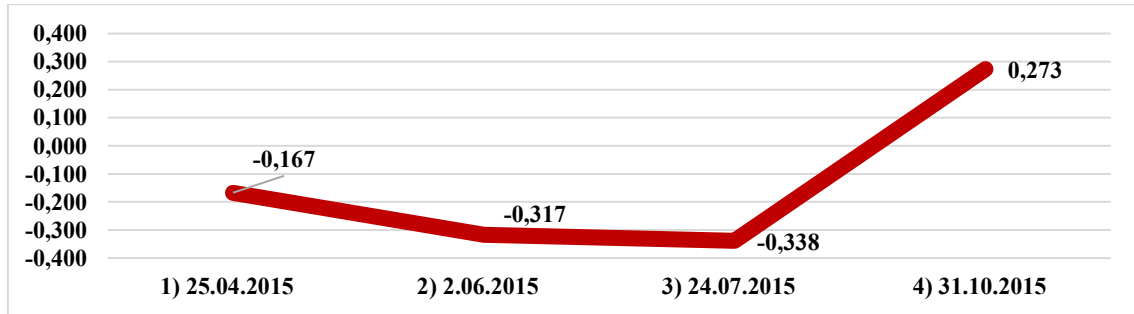
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Nobel (102), Barış (85), Ödülü (81), Malala (79), Boksör (67), İsrailli (62), Khan (51), Hindistanlı (49), Satyarthi (47), Kailash (44), Öldürdü (39), Taşıyarak (25), Kızlarını (22), Taliban (21), Radikal (14), Yaşındaki (14), Öğrenciler (10), Karakola (9), Okullarını (9), Aktivisti(7) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.2.6. 2015 Yılında Pakistanlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2015 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 88: 2015 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

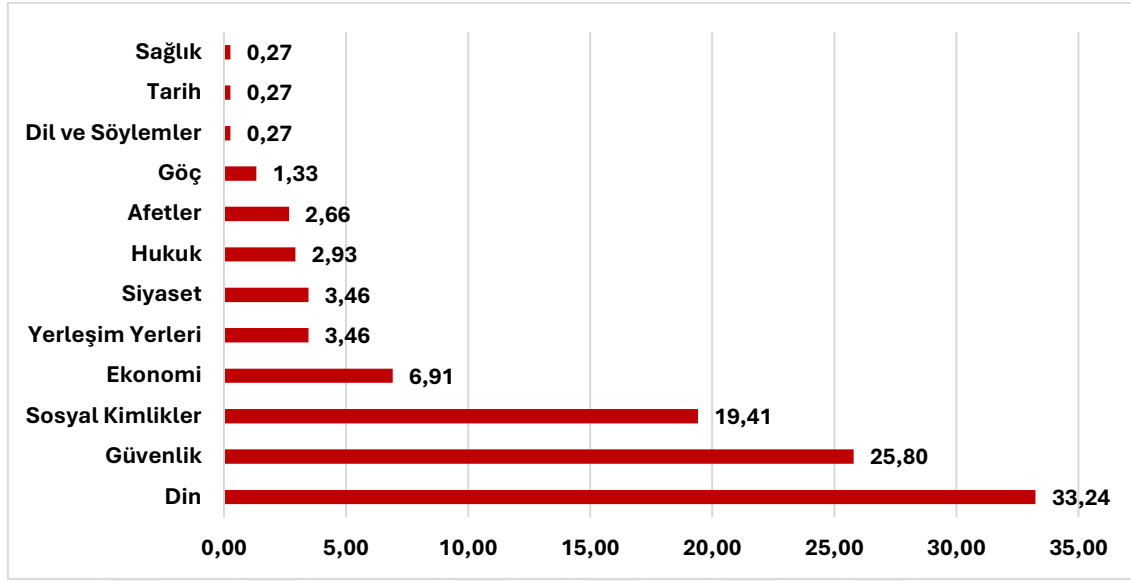
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2015 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 25.04.2015: Toplam gönderi sayısı 37'dir. Pakistanlı kadın aktivist Sabeen Mahmud'un öldürülmesi ve Türkiye ile Pakistan başbakanlarının görüşmesiyle ilgili haber metinleri yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%43,1 Güvenlik** (Terör, Şiddet-cinayet), **%27,5 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği), **%15,7 Siyaset** (Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,167)
- 2.06.2015: Toplam gönderi sayısı 72'dir. Pakistanlı bir din adamının depremlerin nedeninin kadınların kot pantolon giymesiyle ilişkilendirmesine yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%52,6 Din** (Dini sosyal yaşam, Peygamberler), **%23,9 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği), **%8,1 Güvenlik** (Askeri güvenlik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,317)
- 24.07.2015: Toplam gönderi sayısı 31'dir. İstanbul'da İETT otobüsünde şüpheli bulunan Pakistanlı karı ve koca İŞİD üyesi sanılmasına yönelik yöneliktir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%75 Güvenlik** (Terör, Kolluk), **%12,5 Göç** (Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,338)
- 31.10.2015: Toplam gönderi sayısı 34'tür. Türkiye üzerinden Yunanistan'a kaçmak isteyen Pakistan uyruklu bir genci rehin alan 5 Afgan'ın tutuklanması üzerine haber metinleri ve yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%50 Güvenlik** (Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçu), **%14,5 Yerleşim yerleri** (İller), **%9,7 Hukuk** (Hukuk terimleri ve yargı süreçleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,273)

2015 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 89: 2015 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan yorumların toplumsal kurumlara göre dağılımına bakıldığında dinle ilişkili yorumların ilk sırada yer aldığı Pakistanlı din adamına yönelik eleştiriler yer almaktadır. Nitekim afetlere ilişkin yorumlar da bu sebeptir.

Güvenliğe ilişkin yorumlar Pakistanlı aktivistin öldürülmesi, İstanbul'da Pakistanlı bir çiftin terörist sanılması ve Edirne'de Pakistanlı bir gencin Afganlar tarafından rehin alınması bunun ana sebebidir. Göç olayları kapsamında Pakistanlıların gerçekçi tehdit olarak algılanması özellikle DAESH terör örgütü nedeniyledir.

Göçle ilişkili yorumların oldukça düşük sayıda olmakla birlikte çalıştığı iş yerinde Pakistanlıların olduğunu söyleyen nötr yorum ve terörist oldukları şüphesiyle polise ihbar edilen Pakistanlıların mülteci olduklarına yönelik az sayıdaki yorumdan oluşmaktadır. Genel olarak göç olgusuna vurgunun zayıf olduğu görülmektedir. Tarih ise önceki yıllarda olduğu gibi Kurtuluş Savaşı sırasında Pakistanlıların yaptığı yardımlara atıftır. 2015 yılı içinde analiz edilen günlerde,

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 90: 2015 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

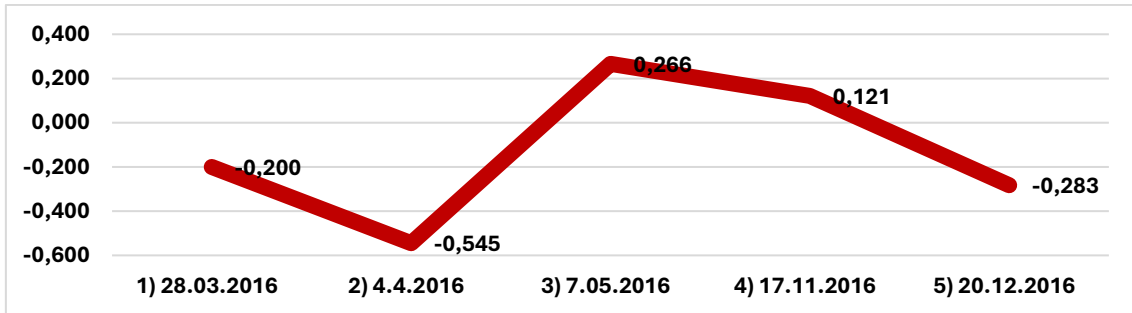
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Din (67), Kot (49), Giyen (45), Adamı (44), Pantolon (41), Kadınlar (34), Alarmı (19), İETT (19), Otobüsünde (19), Kitle (19), Silahı (19), İmha (16), Kadınlara (16), Görüştü (15), Dünya (15), Rehinenin (13), Hakları (12), İnsan (12), Orduyu (12), Aktivisti (11), Şüpheli (11), Afganlı (11) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.2.7. 2016 Yılında Pakistanlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2016 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 91: 2016 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

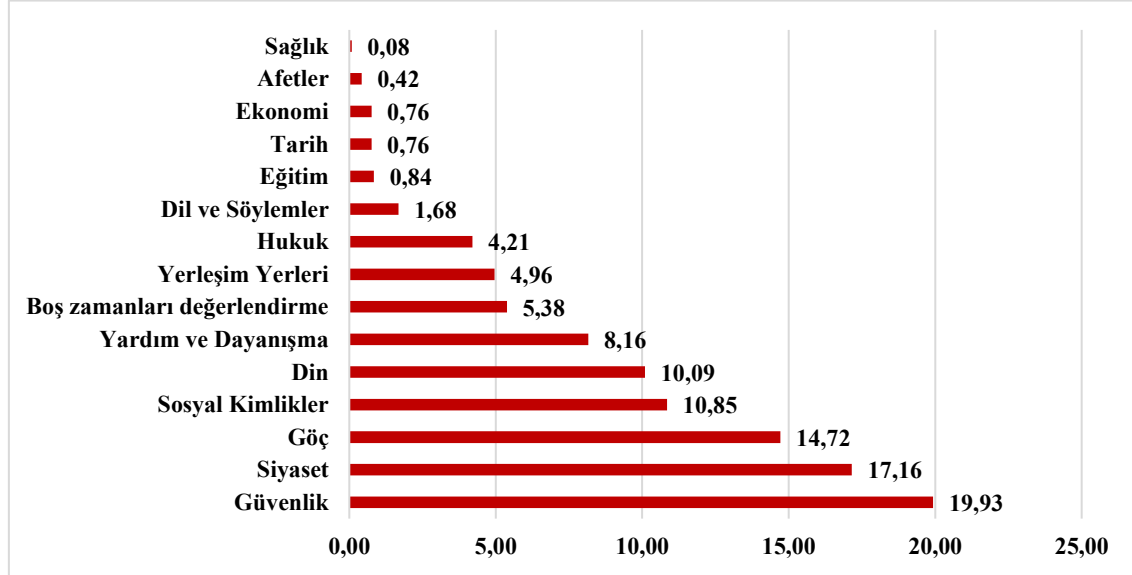
2016 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 28.03.2016: Toplam gönderi sayısı 257'dir. Pakistan'da Taliban tarafından düzenlenen terör saldırısıyla ilişkili yorumlar yer almaktadır. Ayrıca Pakistanlı bir müzisyenin "Pakistan'ın bir Atatürk'e ihtiyacı var" sözüne yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26 Güvenlik** (Terör), **%23,7 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%16,8 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,200)
- 04.04.2016: Toplam gönderi sayısı 98'dir. Geri kabul anlaşması kapsamında Yunanistan'dan Türkiye'ye geri gönderilen Pakistanlı mültecilerle ilgilidir. Mültecilerin geri kabulüyle ilgili politikanın eleştirildiği fakat mülteci kimliklerine yönelik olumsuz ifadelerin yer almadığı belirlenmiştir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%59,9 Göç** (Göçmen statüleri, göçle ilgili işlemler), **%13,7 Yerleşim yerleri** (Avrupa ülkeleri), **%13,2 Sosyal kimlikler** (Avrupa milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,545)
- 07.05.2016: Toplam gönderi sayısı 75'dir. İngiltere'de Pakistanlı kökenli olan Sadin Khan'ın Londra'da belediye başkanı olmasına yöneliktir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%40 Din** (İslam kavramları), **%35,5 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler), **%10 Siyaset** (Yönetim şekli, Muhafazakarlık) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,266).
- 17.11.2016: Toplam gönderi sayısı 101'dir. Org. Akar ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Pakistanlı mevkidaşlarıyla görüşmeleriyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%64,1 Siyaset** (Yerli siyasetçiler, Yasama ve Yürütme kavramları), **%9 Güvenlik** (Askeri güvenlik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,121).
- 20.12.2016: Toplam gönderi sayısı 155'dir. Berlin'de Noel pazarına kamyonla düzenlenen saldırının zanlısı olduğu düşünülen Pakistanlı mültecinin suçsuz olduğunun anlaşılmasıyla ilgili yorumlar yer almaktadır. Yorumlarda Batı'nın ayrımcı tutumuna ve göçmenlerin günah keçisi olarak görülmelerine eleştiriler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada

%42 Güvenlik (Şiddet-cinayet, Terör), **%18,7 Göç** (Göçmen statüleri), **%16,3 Hukuk** (Yargı süreçleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,283)

2016 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 92: 2016 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Kurumlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan yorumların dağılımına bakıldığında ilk sırada güvenlikle ilişkili konuların yer aldığı görülmektedir. İmany'a'da meydana gelen bir terör eyleminin failinin Pakistanlı olma şüphesi bunun nedenidir. Yorumlarda Pakistanlılara yönelik olumlu duruş sergilenirken iç grup olarak değerlendirildikleri, Avrupa ülkelerine karşı ise karşı duruş sergilendiği ve Batı'nın Pakistanlılara karşı ayrımcı tutum sergilemesi ve günah keçisi olarak görmeleri eleştirilmiştir.

Cumhurbaşkanı R.T. Erdoğan'ın Pakistanlı mevkidaşı ile görüşmesi ve siyasi liderlerin meydana gelen terör olayına yönelik yorumları siyasetle ilgili yorumlardır.

Göç olgusu üçüncü sırada yer almaktadır ve Almanya'da Pakistanlı mültecinin terör saldırısı düzenlediğine yönelik iddialar yer almaktadır. Türkiye'de yer alan Pakistanlılara yönelik yorumların sayısının görece az olduğu, göç olgusu çerçevesinde yer alan yorumların Almanya'da meydana gelen saldırıda adı geçen Pakistanlıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Türkiye'de yer alan Pakistanlılara yönelik değerlendirmeler ise genel olarak pozitif yorumlar içermektedir. Toplumsal kabul bağlamında değerlendirilecek

yorumların sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, Pakistanlıların Kurtuluş Savaşında yaptıkları yardımlardır.

Pakistanlıları iç grup olarak değerlendiren ve “kardeşlik” kavramının sıkça yer aldığı yorumlar yer almaktadır. Düşük düzeyde Türkiye’de yer alan göçmenler nedeniyle nefret söylemi de bulunmaktadır. Terör olaylarında hayatını kaybetmiş olanlar nedeniyle dini terimler kullanılmıştır. Pakistanlı bir müzisyen Taliban tarafından gerçekleştirilen bombalı saldırı nedeniyle “Pakistan’ın bir Atatürk’e ihtiyacı var” sözü sıkça paylaşılmıştır. Hukukla ilişkili yorumlar, Almanya’da şüpheli olarak tutuklanan Pakistanlı mültecinin serbest bırakılmasıyla ilişkilidir. Aile kurumuyla ilişkili olan yorumlar “kardeşlik” olgusu çerçevesinde yer almaktadır. Tarih ise Kurtuluş Savaşı’nda Pakistanlıların yardımlarına yapılan vurguyla ilişkilidir. Ayrıca 17 Ağustos depreminde de Pakistanlıların yardıma geldiği vurgulanmıştır. Afet olgusuyla ilişkili yorumlar bu nedenledir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 93: 2016 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

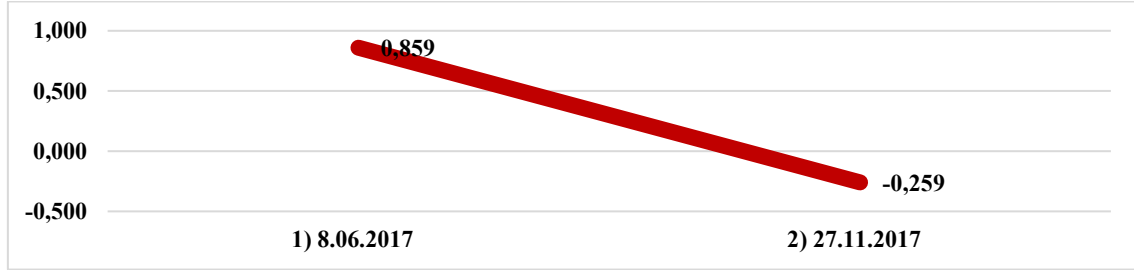
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Atatürk (76), Berlin (73), Türkiye (51), Serbest (46), Müslüman (44), Şarkıcı (44), Erdoğan (43), Londra (40), Belediye (38), Kabul (36), Sosyal (36), Göçmen (35), Medyayı (34), Bırakıldı (33), Mülteci (32), Allah (30), Terör (27), Başkanı (26) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.2.8. 2017 Yılında Pakistanlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2017 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 2 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 94: 2017 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

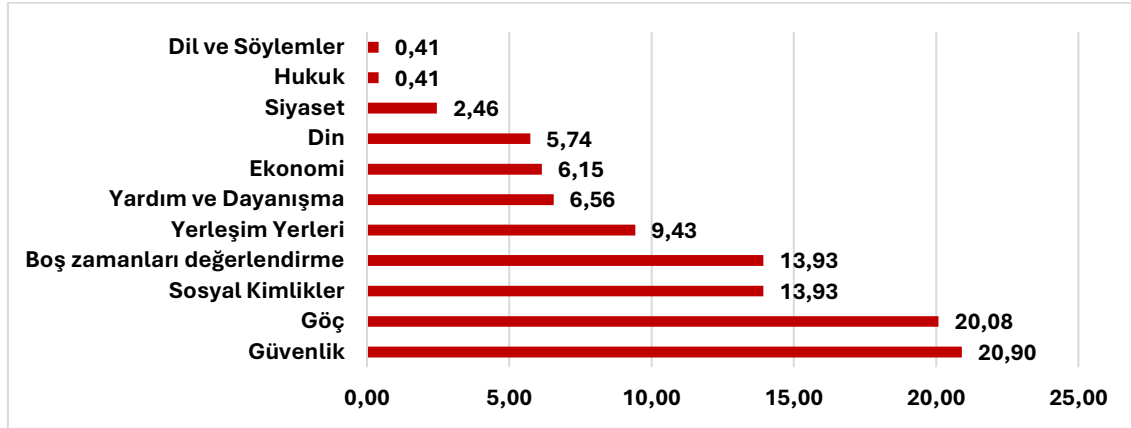
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2017 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 08.06.2017: Toplam gönderi sayısı 67'dir. Pakistanlı Cavit Şeyh adlı yönetmenin filmi Türkiye'de tamamlamasıyla ilgili haber metni ve yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%39,5 Boş zamanları değerlendirme** (Sinema), **%16 yardım ve dayanışma**, **%12,3 Sosyal kimlikler** (Dezavantajlı çocuklar {yetim-öksüz}) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,859)
- 27.11.2017: Toplam gönderi sayısı 100'dür. Uluslararası insan kaçakçılığı yapan bir çeteye düzenlenen operasyonla İstanbul'da elleri ve ayakları zincirli olarak bir evin bodrumunda bulunan 57 Pakistanlı göçmen kurtarılmasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%27,6 Göç** (göçmen statüleri), **%27 Güvenlik** (Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçu, Şiddet ve cinayet, Göçle ilgili suçlar), **%14,7 Sosyal kimlikler** (Avrupa milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,259)

2017 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 95: 2017 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan yorumların dağılımına bakıldığında ilk sırada güvenlikle ilişkili konuların yer aldığı görülmektedir. İnsan kaçakçılığı ve kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma bağlamında Pakistanlı mültecilerin insan kaçakçıları tarafından elleri ve kolları bağlı bir şekilde bir bodrumda tutulmaları bunun nedenidir. Ayrıca terör bağlamında DEAŞ'ın Pakistan'da yaptığı terör eylemleri nedeniyle bazı kullanıcıların Pakistanlı "kardeşlerimiz" dikkatli olması yönünde duaları yorumları yer almaktadır. Nitekim göç olgusunun ikinci sırada yer almasının nedeni budur.

Pakistanlı yönetmenin filmi Türkiye'de tamamlamış olması boş zamanları değerlendirme kurumu bağlamında değerlendirilmiştir. Pakistanlılar "kardeş" olgusu ile sıkça iç grup olarak gönderilerde bahsedilmiştir. Pakistanlı ve Türk dini derneklerin iş birliği ile yapılan yardım faaliyetleri ve Pakistanlılar için dua içeren yorumlar yer almaktadır. Siyaset kurumuyla ilişkili yorumlara bakıldığında; Pakistanlıların insan kaçakçılarının eline düşmesi neticesinde yaşadıkları mağduriyeti kimi yorum yapan kişiler AKP'nin göç politikalarına bağlamıştır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizin sonuçları aşağıdaki gibidir.

maşallah mübarek pakistanlı kardeşlerime
kardeşlerime allah razı olsun
elleri zincirlenmiş halde bulundu
pakistanlı olmasına rağmen tereddütsüz
italya ya götürülecekleri söylenerek
insan kaçakçıları tarafından elleri
pakistanlı kardeşlerimizin dikkatli olması arnavutköy boğazköy mahallesi nde
işkenceye uğrayan pakistanlı göçmenler
pakistanlı düzenlenen operasyonla kurtarıldı

pakistanlı yönetmen yeni filmini

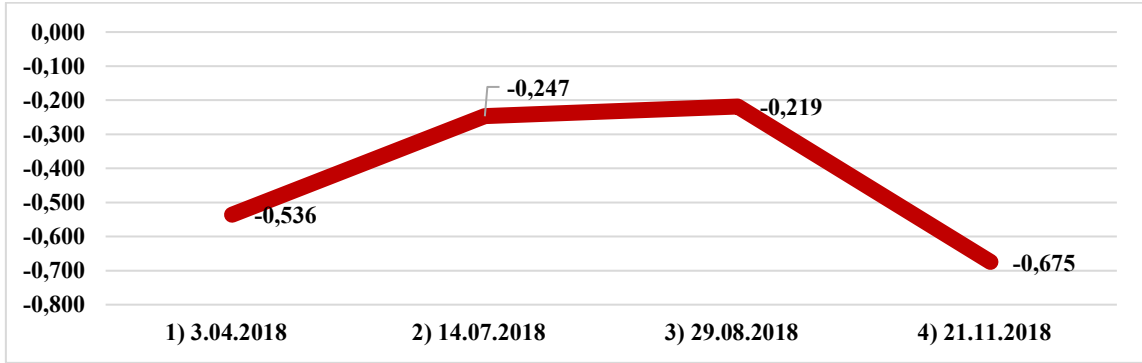
ciddi sayıda pakistanlı olmasına
pakistanli arkdasin kapi notu olmasına rağmen tereddütsüz katar
dükkanın bodrumuna hapsedilen yaklaşık
elleri ayakları zincirlenerek arnavutköy
çarptığı pakistanlı fabrika işçisi
kardeşlerimizin dikkatli olması lazım
pakistanlı yardım kuruluşlarından iftar
pakistanlı yunanistan diye arnavutköy

Kelime kombinasyonlarına bakıldığında en yoğun paylaşımın Pakistanlı yönetmenin filmini Türkiye’de çekmesiyle ilişkili olduğu fakat genel olarak göçle ilişkili konularda yorumların yer aldığı görülmektedir.

3.1.6.2.9. 2018 Yılında Pakistanlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

223

Grafik 97: 2018 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

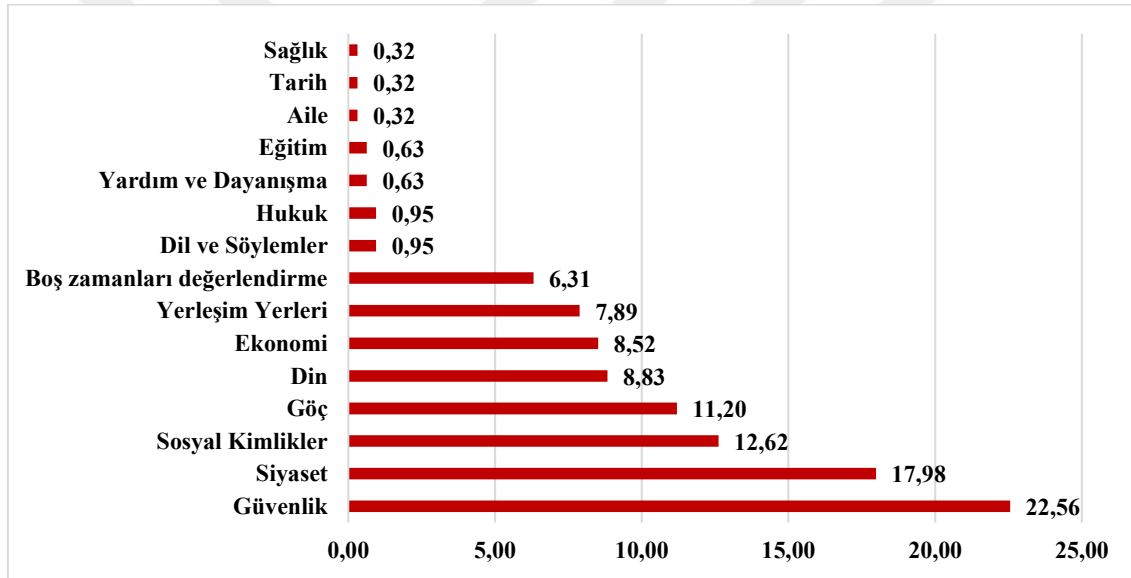
2018 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 03.03.2018: Toplam gönderi sayısı 70'dir. İstanbul'da Pakistanlı bir gencin kendisi gibi Pakistanlı olan kişilerce tecavüze uğradığı iddiası yorumlarda tartışılmıştır. Yorumların özneleri arasında Suriyeliler, Afganlar, İranlılar, Iraklılar da yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%38,1 Göç** (Göçle ilgili söylemler {Göç-Güvenlik, Göçmen sayısı}, Göçmen statüleri), **%29,7 Güvenlik** (Cinsel suçlar) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,536).
- 14.07.2018: Toplam gönderi sayısı 75'dir. Pakistan'da meydana gelen terör saldırısı, Türkiye'ye yönelik dış göçler, Pakistanlı kaçak işçinin inşaattan düşerek ölmesi ve Pakistan'ın Türkiye'den helikopter almasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%20,9 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Devlete karşı suçlar), **%20,9 Siyaset** (Yürütme kavramları, Yerli siyasetçiler), **%19,6 Ekonomi** (Çalışma hayatı-İşsizlik, Meslekler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,247)
- 29.08.2018: Toplam gönderi sayısı 60'dır. Pakistanlı bir Kriketçinin Hollandalı siyasetçinin başına 20 milyon dolar ödül koymasına ilişkin haber metinleri ve yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%31,9 Siyaset** (Afgan siyasetçiler, Muhafazakar), **%16,8 Boş zamanları değerlendirme** (Spor), **%15,7 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,219)

- 21.11.2018: Toplam gönderi sayısı 68’dir. Pakistanlı bir milletvekilinin uçuşunun iptal edilmesi üzerine kıyafetlerini yakması ve Faslı bir kadının kendisinden ayrılmak isteyen erkek arkadaşını öldürüp Pakistanlı işçilere yedirmesinin haber metni ve haberlere yönelik yorumlar yer almaktadır. Ayrıca Türkiye’ye yönelik dış göçlere ilişkin yorumlar da yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%25,8 Güvenlik** (Şiddet-cinayet), **%24,2 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Diğer Arap milletleri {Fas}), **%15,5 Ekonomi** (Meslek Grupları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,675).

2018 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 98: 2018 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan yorumların dağılımına bakıldığında ilk sırada güvenlikle ilişkili konuların yer aldığı görülmektedir. Analiz edilen günlerde siyasi, ekonomik ve göç güvenliği üzerine yorumlar yer almaktadır. Göç olgusu doğrudan ve dolaylı olarak diğer konu başlıklarını etkilemektedir. Nitekim ekonomiyle ilişkili yorumlar da Pakistanlı işçinin yaşamını kaybetmesi ve kaçak göçmenlerin Türklerin işlerini ellerinden almaları hakkındadır. Siyasetle ilişkili gönderilerin ana nedeni Hollandalı siyasetçiyle ilgilidir.

Göç olgusunun Pakistanlılarla ilişkili olarak giderek daha fazla orana sahip olduğu görülmektedir. Yorumlarda göçmenlerin gerçekçi bir tehdit olarak algılandığı, buna meydana gelen cinsel suçlar başta olmak üzere toplumsal güvenliği tehdit eden suçların

etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca yalnızca Pakistanlılara değil genel olarak tüm göçmenler için olumsuz duruş sergilendiği görülmektedir.

Pakistanlıların Müslüman olması nedeniyle dindaşlık yakınlığı ve bu bağlamda iç grup yaklaşımının yer aldığı görülmektedir. Boş zamanları değerlendirmeyeyle ilişkili husus kriket oyuncusu nedeniyledir.

Pakistanlılar genel olarak kardeş ve dindaş bir iç grup olarak algılanmaktayken Türkiye'ye göç eden Pakistanlı göçmenler gerçekçi ve sembolik tehdit olarak görülmektedirler.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 99: 2018 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

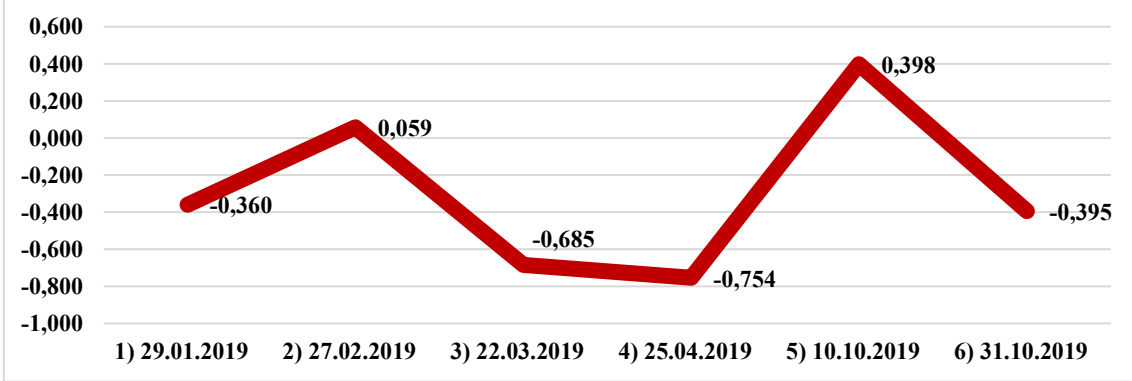
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Türkiye (36), Wilders (33), Afgan (36), Başına (29), Ödül (29), İşçilere (26), Kadın (26), Kriketçi (25), Kaçak (22), Suriyeli (21), Bakan (21), Tecavüz (20), Kardeş (19), Cesedini (19), Hollandalı (19), Kolunu (11), Politikacı (8), Mülteci (7), Göçmen (6) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.2.10. 2019 Yılında Pakistanlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2019 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 6 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 100: 2019 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2019 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

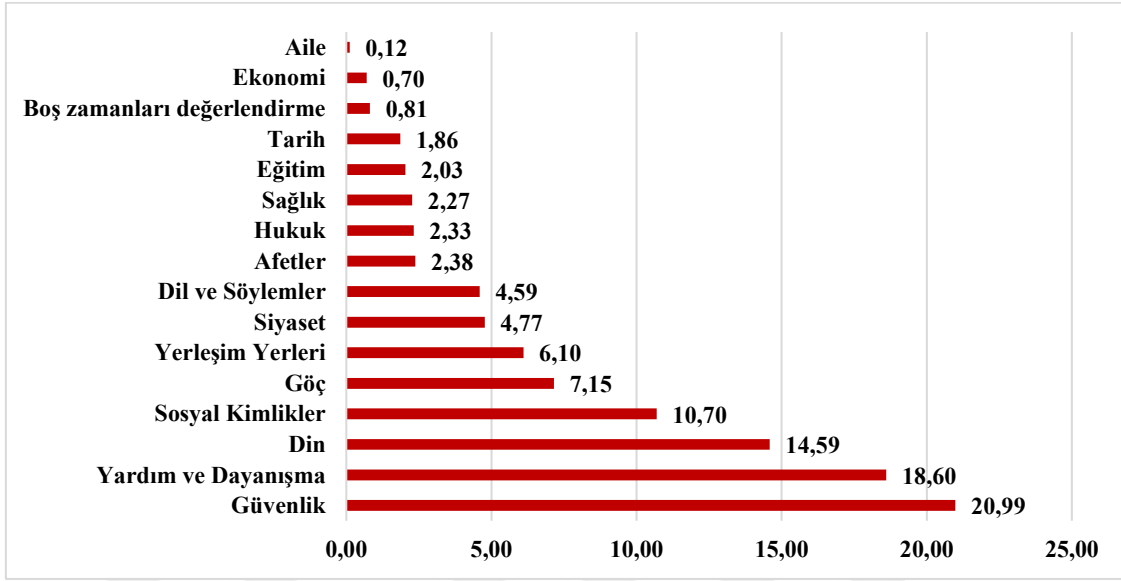
- 29.01.2019: Toplam gönderi sayısı 120'dir. İstanbul'da ellerinde sopayla Afganların bir Pakistanlıyı aramasına ilişkin göç ve güvenlik içerikli yorumlar ve haber metinleri yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%35 Güvenlik** (Şiddet-cinayet), **%10,6 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimlikleri), **%9,9 Hukuk** (Yargı süreçleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,360)
- 27.02.2019: Toplam gönderi sayısı 136'dır. Pakistan ile Hindistan arasında yaşanan siyasi gerilimler ve Hindistanlı bir pilotun Pakistanlılar tarafından esir alınması ve pilotun Pakistanlı yetkililerin kendisine çok iyi davrandığını söylemesiyle ilgili haber metinleri ve Pakistanlıları destekleyen yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%27,3 Güvenlik** (Savaş), **%15,7 Din** (Dini sosyal yaşam), **%14,4 Sosyal kimlikler** (Asya milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,059)
- 22.03.2019: Toplam gönderi sayısı 64'tür. Pakistanlı bir din adamına düzenlenen suikast ile ilgili haber metinleri ve yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde

toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%45,6 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Terör), **%17,1 Din** (İslam kavramları), **%16,5 Sağlık** (Hastalıklar) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,685)

- 25.04.2019: Toplam gönderi sayısı 310'dur. Beş yaşındaki bir çocuğa tecavüz eden kişinin Pakistanlı olmasının anlaşılması üzerine göç ve güvenlik içerikli yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%24,1 Güvenlik** (Cinsel suçlar, Şiddet-cinayet), **%19,7 Göç** (Göçmen statüleri, Göçlerle ilgili endişeler {Göç-Güvenlik, Ülkede istememek}), **%19,3 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,754)
- 10.10.2019: Toplam gönderi sayısı 238'dir. Barış Pınarı Harekâtı için Pakistanlıların "Türkiye yalnız değildir" diyerek destek vermelerine yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%24,4 Din** (İslam kavramları), **%22,1 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Savaş), **%15,5 Yerleşim yerleri** (Türk ülkeleri, Arap ülkeleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,398)
- 31.10.2019: Toplam gönderi sayısı 100'dür. Pakistan'da bir trende yangın çıkması neticesinde 65 kişinin yaşamını kaybetmesiyle ilgili yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%49,7 Din** (İslam kavramları), **%23,4 Afetler** (Kazalar) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,395).

2019 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 101: 2019 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2019 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla göçle ilişkili konular konuşulmuştur. Yorumlarda göç hususu devreye girdiğinde Pakistanlılara mesafe konulmakta ve dış grup olarak değerlendirilirken diğer konularda Pakistanlılar iç grup olarak değerlendirilmekte ve “kardeşlik” kavramı sıkça kullanılmaktadır. Bununla birlikte iç grup olarak değerlendirilen yorumlar dış grup olarak değerlendirilen yorumlardan çok daha fazladır. Dinle ilişkili yorumlar Pakistanlı din adamına düzenlenen suikastla ilgilidir. Ekonomiyle ilişkili yorumlara bakıldığında Kurtuluş Savaşında Pakistanlıların yaptığı yardımlar, Hindistan ile Pakistan arasındaki askeri gerginlikle ilişkilendirildiği, Türkiye’nin de Pakistan’a yardım etmesi gerektiğine yönelik yorumlar yer almakla birlikte iki ülke aralarındaki ekonomik dayanışmaya vurgu yapan yorumlar yer almaktadır.

Öte yandan Türkiye’ye göç etmiş olan Pakistanlılar için ise ülkede kaçak çalıştırıldıkları ve Türklerin işlerini ellerinden almaları nedeniyle istenmediklerine yönelik eleştiriler yer almaktadır. Göçün önceki yıllara kıyasla daha fazla toplumsal yapının farklı boyutlarıyla ilişkili bir hale geldiği görülmektedir. Güvenlikle ilişkili unsurların daha fazla yer aldığı, bunu ekonominin takip ettiği görülmektedir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 102: 2019 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

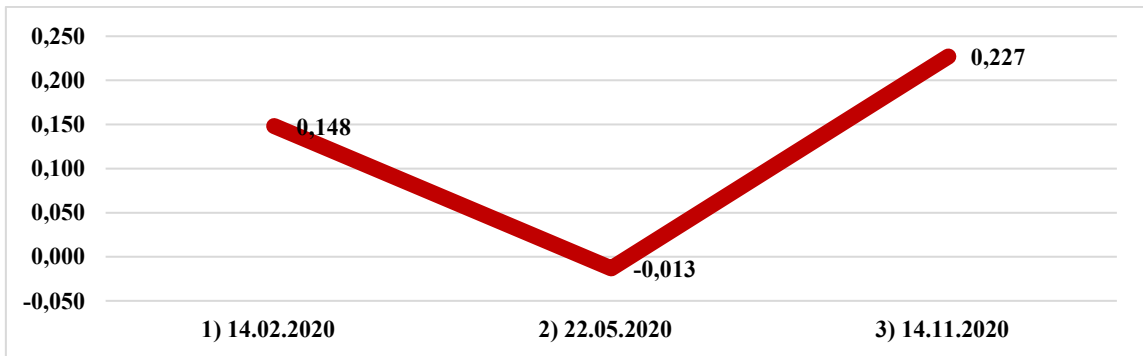
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Kardeşlerimiz (402), Turkeyisnotalone (201), Suriyeli (183), Afgan (145), Allah (121), Ülkemde (115), Rahmet (66), Sopalarla (60), Hindistanlı (52), Tecavüz (49), Mülteci (43), Yaralılara (42), Şifalar (41), Tren (41), Çocuk (36), Savaş (34), Sapıgın (32), Osmanlıya (26), Barışpınariharekatı (20), Kaçak (20), BabykillersPKK (19), Sıddıki (18) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.2.11. 2020 Yılında Pakistanlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2020 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 3 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 103: 2020 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

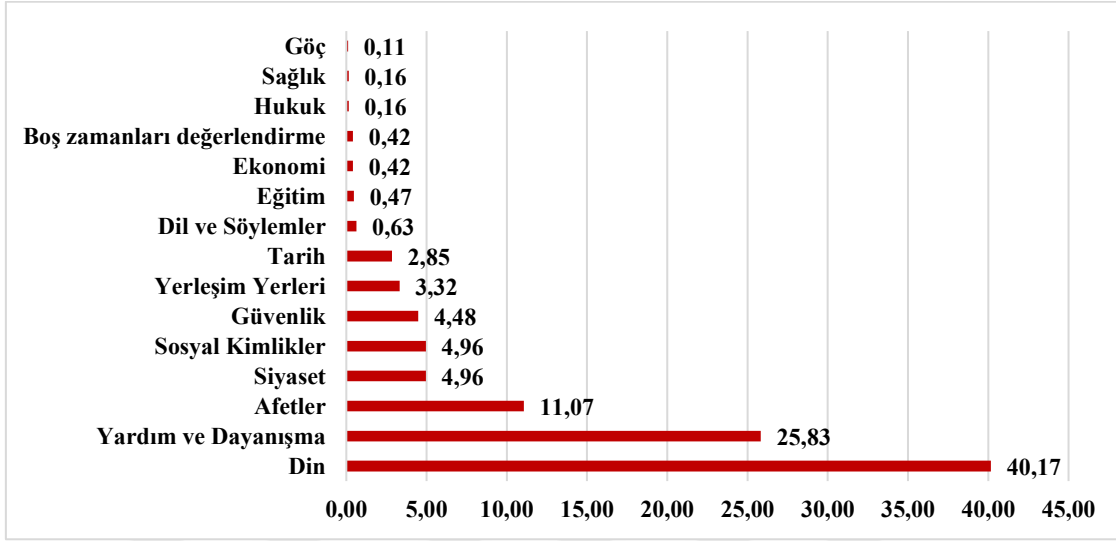
2020 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 14.02.2020: Toplam gönderi sayısı 304'tür. Pakistanlı bir imamın Başbakan R.T. Erdoğan'a "Namazı siz kıldırın" sözü ricası için yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%61,1 Din** (İslam kavramları, Dini sosyal yaşam), **%8,9 Yardım ve dayanışma**, **%7,1 Siyaset** (Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,148)
- 22.05.2020: Toplam gönderi sayısı 418'dir. Pakistan'da meydana gelen uçak kazasıyla ilgili yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%36,8 Yardım ve dayanışma**, **%36,6 Din** (İslam kavramları), **%19,9 Afetler** (Kaza) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,013)
- 14.11.2020: Toplam gönderi sayısı 133'tür. Pakistan ile Hindistan sınırlarının arasında yer alan Keşmir bölgesinde meydana gelen askeri gerilimle ilgili Pakistan'a destek içerikli yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%18,3 Yardım ve dayanışma**, **%16,4 Din** (İslam kavramları), **%14,8 Güvenlik** (Askeri güvenlik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,227)

2020 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 76: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Grafik 104: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

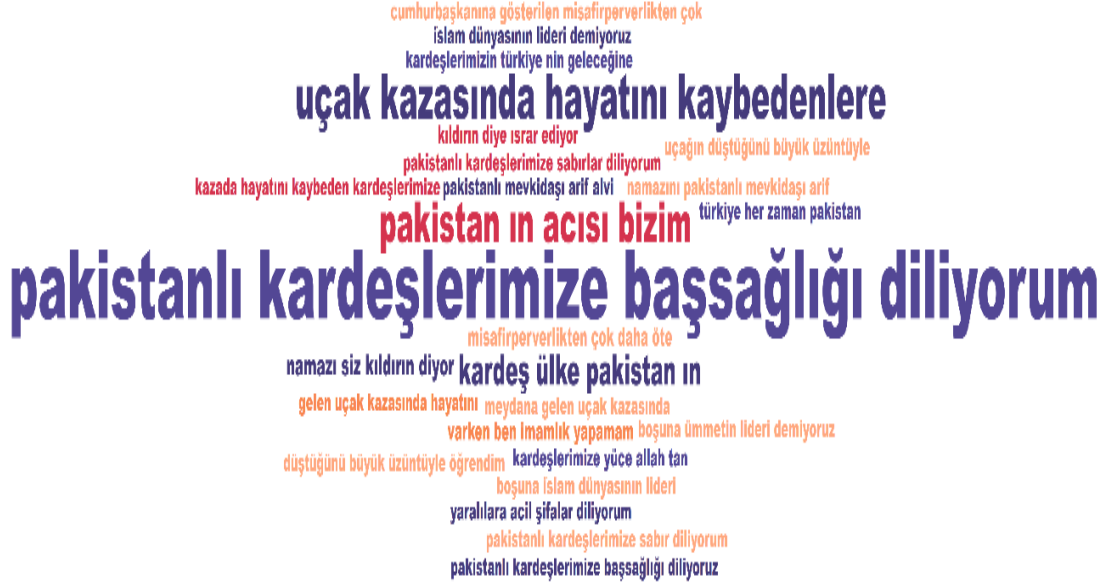
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Pakistanlılar için “kardeşlik” kavramı önceki yıllarda olduğu gibi kullanılmaya devam etmiştir. Tarihsel, dini, siyasi, askeri bağlar iki ülke arasında bağların güçlü kılarken Pakistanlıların iç grup olarak değerlendirilmelerine neden olmaktadır.

Pakistanlılarla ilişkili olarak 2020 yılında en fazla yorum yapılan 3 günün analizinde önceki yıllardan farklı olarak göçle ilişkili yorumların sayısının az olduğu görülmüştür. Bunun üzerine normal dağılımın dışında kalan diğer günler incelenmiş fakat göçle ilişkili anlamlı bir fark yaratacak yorum yapılan günün olmadığı görülmüştür. Yapılan yorumlara bakıldığında ise ülkede olmalarının istenmediğine yönelik ifadelerin yer aldığı görülmüştür.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 105: 2020 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

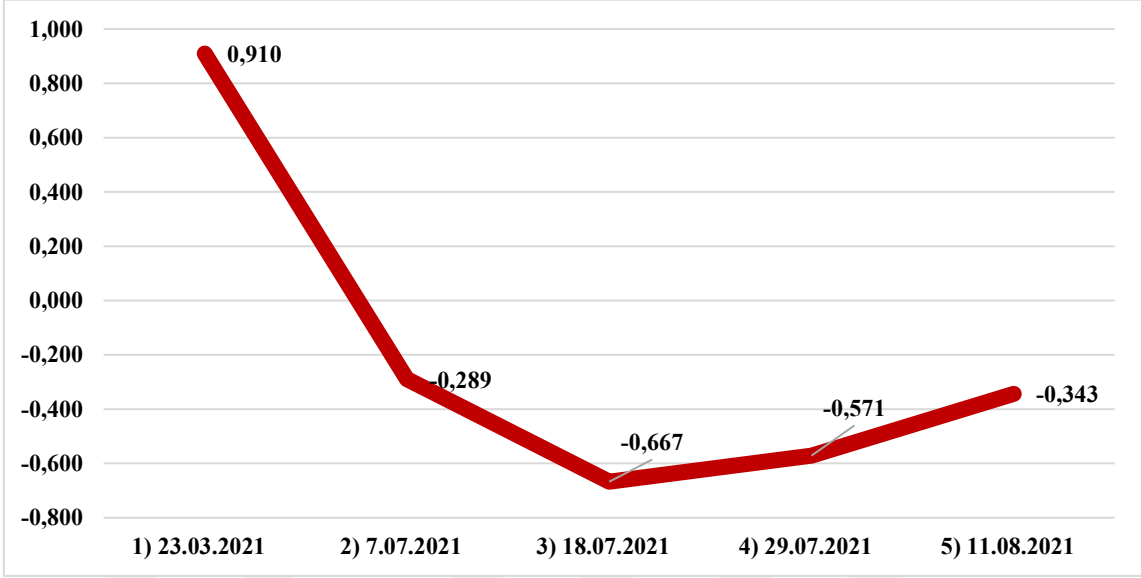
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

En sık geçen kelime kombinasyonlarına bakıldığında R.T. Erdoğan’ın Pakistan’da namaz kıldırmasının talep edilmesi ve uçak kazasının daha yoğun konuşulduğu görülmektedir. Kelime kombinasyonunun yanı sıra en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Allah (380), Kardeşlerimize (366), Rahmet (343), Kardeş(327), Dost (241), Başsağlığı (225), Uçak (216), Erdoğan (199), Bizim (135), Acımızdır (128), İmam (119), Erdogan (52), Yaralılara (51), Uçağın (50), İmamlık (49), Cumhurbaşkanı (48), Acil (47), Diliyoruz (41), Sabır (41) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.2.12. 2021 Yılında Iraklılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2021 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 106: 2021 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2021 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

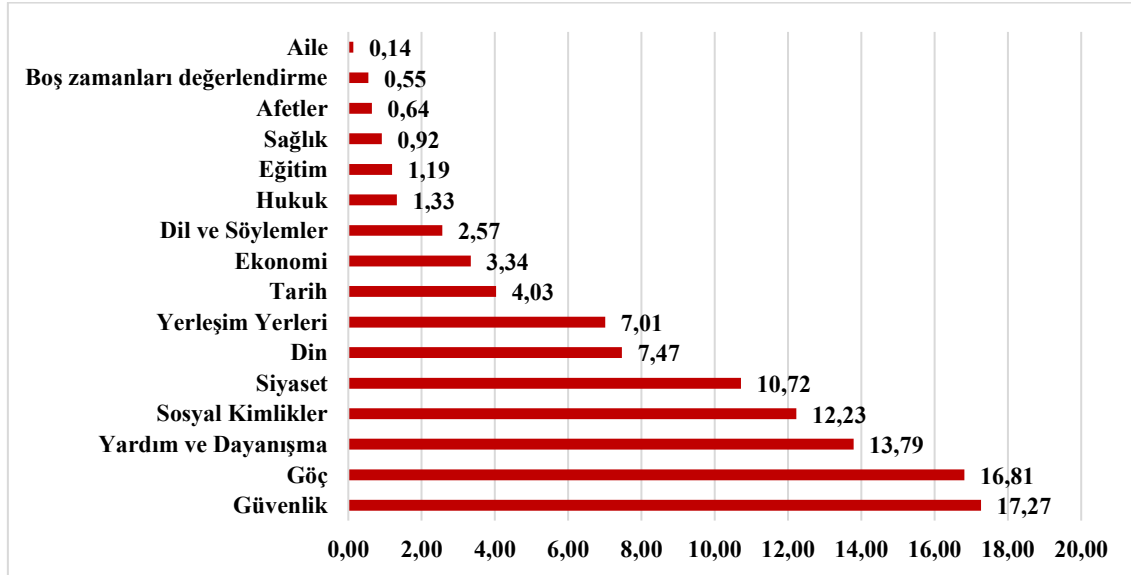
- 23.03.2021: Toplam gönderi sayısı 123'tür. Pakistan'ın milli günü nedeniyle "kardeşlik" vurgusu ile paylaşılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%68,5 Yardım ve dayanışma**, **%10,8 Göç** (Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,910)
- 07.07.2021: Toplam gönderi sayısı 111'dir. Pakistanlı 5 kişinin Yunanistan'a kaçıracakları vaadiyle 7 Nepalli'yi kandırıp gasp etmeleri üzerine yapılan yorumlardan oluşmaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%50,2 Güvenlik** (Şiddet-cinayet, Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçu), **%9,6 Göç** (Göçmen statüleri), **%7,4 Yardım ve dayanışma** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,289)
- 18.07.2021: Toplam gönderi sayısı 270'tir. 12 Temmuz'da Gebze'de genç bir kızın Pakistanlı biri tarafından cinsel saldırıya uğraması nedeniyle yapılan yorumlardan oluşmaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%20,9 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili söylemler {Ülkede istememek}), **%18,2 Güvenlik** (Şiddet-cinayet, Cinsel

suçlar), **%16,3 Sosyal kimlikler** (Millet kimliği {Araplar}, Cinsiyet kimliği) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,667)

- 29.07.2021: Toplam gönderi sayısı 331'dir. Gönderilerin içeriğine bakıldığında Türkiye'ye yönelik dış göçlerin eleştirisi, Kurtuluş savaşında Osmanlı'ya Pakistanlıların yardım etmesi üzerine yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%16,5 Sosyal kimlikler** (Asya, Arap ve Türk milletleri), **%15,6 Yardım ve dayanışma**, **%14,1 Siyaset** (Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,571)
- 11.08.2021: Toplam gönderi sayısı 256'dır. Gönderilerin içeriğine bakıldığında Pakistanlılar dahil olmak üzere Türkiye'ye yönelik dış göçlerin eleştirisi üzerine yorumların yer aldığı görülmektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%30,4 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-Güvenlik, Ülkede istememek}, Göçmen statüleri), **%22,4 Güvenlik** (Devlete karşı suçlar, Cinsel suçlar), **%12,5 Siyaset** (Vatandaşlık) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,343)

2021 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 107: 2021 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Güvenlik göçle ilişkili kaygılar ve terör, cinsel suçlar, şiddet ve cinayet, mal varlığına karşı suçlar yoğun şekilde konuşulmuştur. Bu yorumlarda yalnızca Pakistanlılar değil

farklı birçok millet ve etnik kimliğe yönelik söylemler yer almaktadır. Örneğin, Özbekler, Kırgızlar, Yunanlar gibi Asya, Avrupa, Afrika kıtalarından millet kimlikleri yorumlarda yer almıştır. Dini kimlikler ve dezavantajlı gruplara yönelik yorumlar da sosyal kimlikler kapsamında değerlendirilmiştir.

Dinle ilgili yorumlar, Pakistan'ın İslam Cumhuriyeti olmasına yönelik vurguyla ilgilidir ve bu dini açıdan iç grup olarak değerlendirilmelerine neden olan yorumlar özellikle 23.03.2021 tarihinde yapılan yorumlarda yer almaktadır.

Ekonomiye ilişkin yorumlar ise çalışma hakları ve makro ekonomi bakımından göçmenlerin Türk ekonomisi üzerine etkisiyle ilgili yorumlardan oluşmaktadır. Tarih ise önceki yıllarda olduğu gibi Kurtuluş Savaşında Pakistanlıların yaptığı yardımlarla ilişkilidir. 2021 yılı içinde analiz edilen günlerde,

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 108: 2021 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

En sık geçen kelime kombinasyonlarına bakıldığında Pakistan'ın milli gününü kutlamaya yönelik atılan yorumlarda aynı kelimelerin kombinasyonunun daha sık kullanıldığı görülmektedir. Öte yandan cinsel taciz ve göçle ilgili konuların çok daha fazla konuşulduğu görülmektedir.

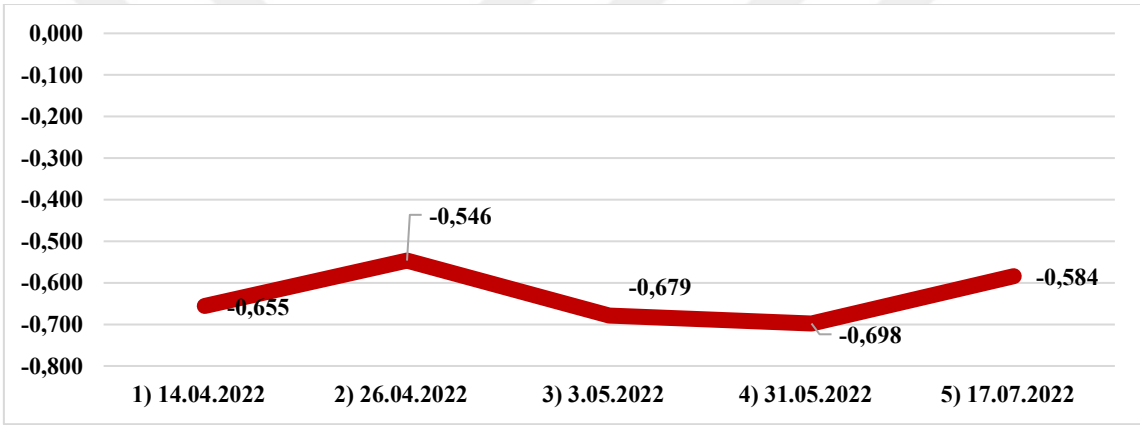
Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Afgan (799), Suriyeli (489), Ülkemde

(245), Kardeş (218), Mülteci (132), İstemiyorum (107), Dost (104), Türk (97), Kardeşlerimize (92), Milli (91), Kardeşliği (86), Pakistanlı (81), Kutluyoruz (80), İranlı (42), Kurtuluş (35), Arap (32), Gaspçılar (32), Iraklı (30), AKP (29) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.2.13. 2022 Yılında Pakistanlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2022 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 109: 2022 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılında Pakistanlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

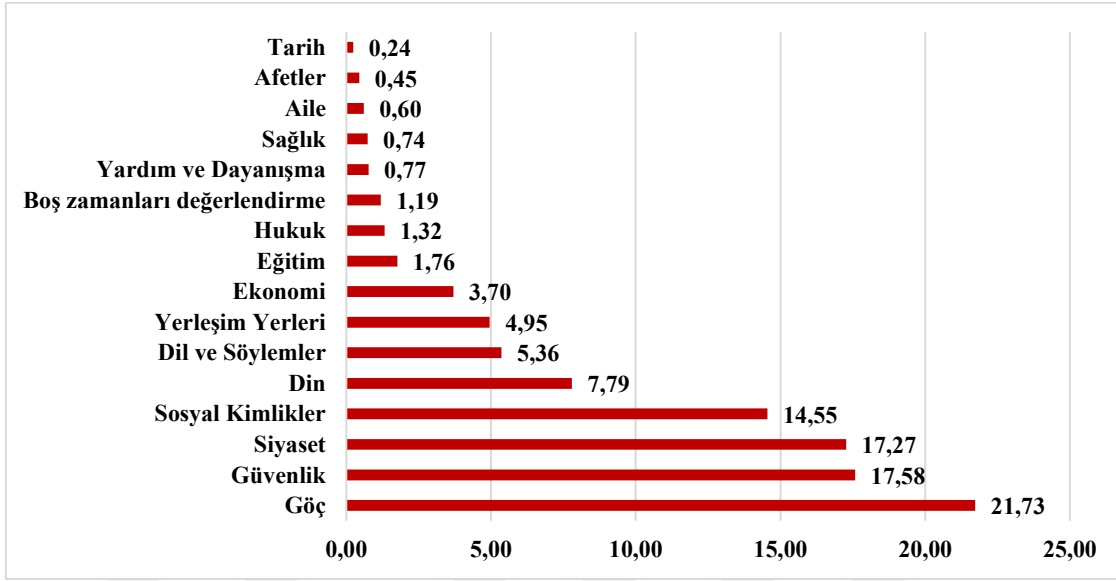
- 14.04.2022: Toplam gönderi sayısı 3348'dir. Pakistanlı, Suriyeli, Iraklı, Afganlara yönelik göç bağlamında yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%22,6 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili söylemler {Ülkede istememek, Göç-Güvenlik}, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%20 Güvenlik** (Cinsel suçlar, Şiddet-Cinayet), **%17,6 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Arap milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,655)
- 26.04.2022: Toplam gönderi sayısı 848'dir. Türkiye'ye göç eden gruplarının ülkede istenmediğine yönelik yorumlar ve siyasi kurumların göç politikalarına ve

düzensiz göçle mücadelede önlemlerine yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%34,6 Güvenlik** (Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçu, Şiddet-cinayet, Kamu düzenine karşı suçlar), **%16,8 Siyaset** (Yürütme kavramları, Vatandaşlık, Yerli siyasetçiler), **%10,2 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,546)

- 03.05.2022: Toplam gönderi sayısı 4640'dır. Farklı millet kimliklerine yönelik göç bağlamında yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%31,6 Göç** (Göçmenlerle ilgili söylemler {Göç-Güvenlik, Ülkede istememek}, Göçmen statüleri), **%15,5 Siyaset** (Vatandaşlık), %Sosyal kimlikler (Arap milletleri, Türk milletleri, Cinsiyet kimlikler), **%13,1 Güvenlik** (Cinsel suçlar, Şiddet-Cinayet) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,679)
- 31.05.2022: Toplam gönderi sayısı 2882'dir. Bebek sahilinde cinsel ilişkiye girmeleriyle suçlanan kişinin Pakistanlı olduğu iddiasıyla yapılan yorumlardan oluşmaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%23,1 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-Güvenlik, Ülkede istememek, Göç-Toplumsal değerler}), **%17,3 Güvenlik** (Cinsel suçlar, Şiddet-Cinayet), **%17 Siyaset** (Vatandaşlık) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,698)
- 17.07.2022: Toplam gönderi sayısı 686'dır. İTÜ'de Pakistanlı misafir öğretim görevlilerinin bulunması sosyal medyada en çok yorumlanan konulardan biri olmuştur. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%17,7 Siyaset** (Yürütme kavramları, Vatandaşlık), **%12,5 Sosyal kimlikler** (Arap milletleri), **%10,9 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar, Askeri güvenlik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,584)

2010 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 110: 2022 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılında analize dahil edilen günlerde oransal olarak en çok göçün konuşulduğu, aslında göçle ilgili kelimelerin kullanılmadığı yorumlarda bile gene göç bağlamında yorumların yapıldığı görülmektedir. Nitekim diğer konular Pakistanlıların Türkiye'ye göçünün güvenlik, siyaset, din, sosyal kimlikler vb. konular kapsamında yorumlanmaları şeklindedir. Pakistanlı göçmenlere yönelik öfke ve göçmen grupların tamamına yönelik ahlaki paniğin yaygınlaştığı görülmektedir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 111: 2022 Yılı “Pakistanlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

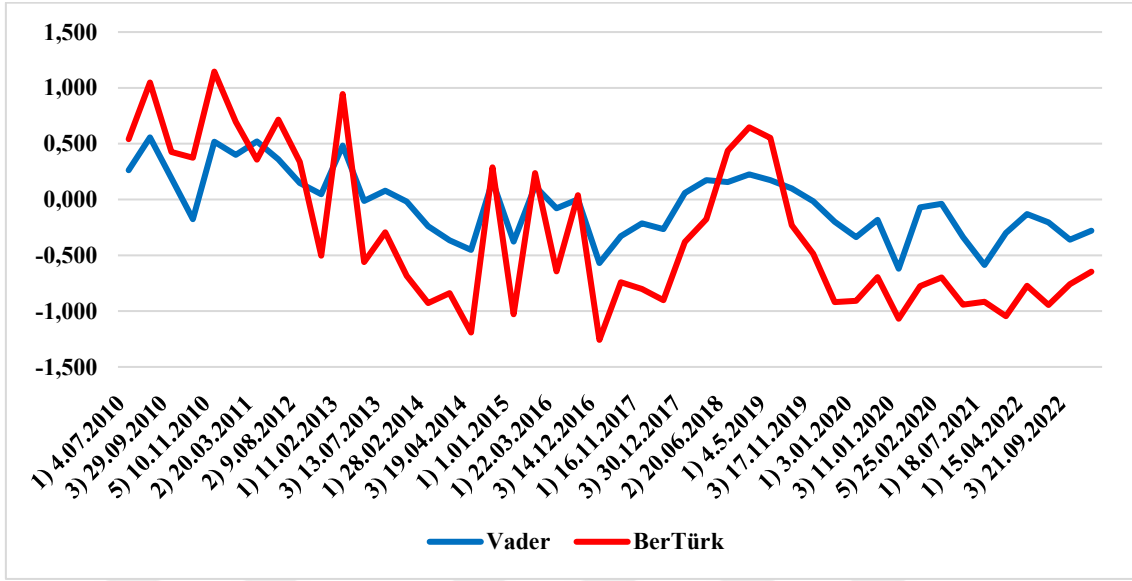
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

En sık geçen kelime kombinasyonlarına bakıldığında Bebek sahilinde cinsel ilişkiye giren kişinin Pakistanlı olduğuna yönelik iddialarla ilgili yorumların en fazla konuşulduğu görülmektedir. Konuşulan tüm konuların göçle ilgili olup, sosyal kimlik ve güvenlik odaklıdır. Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Suriyeli (5198), Afgan (5106), Mülteci (1112), Sessizistila (894), Arap (829), İstemiyorum (751), Ülkemde (654), Milyon (526), Bebek (382), Vatandaşlık (377), Sapık (361), Göçmen (314), AKP (311), Allah (305), Kaçak (292), Kardeşim (283), Sığınmacı (282), Maria (280), Yabancı (253), Sahilde (194), İşgal (189), Afrikalı (167) şeklinde olduğu belirlenmiştir. Yorumların hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

3.1.6.3. İranlı

İranlılara yönelik 2010-2022 yılları arasında yapılan yorumların toplamı 70992’dir. 2010-2022 yılları arasında İranlı kelimesinin en fazla geçtiği günlerde yapılan yorumların duygusal eğilimlerinin zaman içindeki değişimi aşağıdaki gibidir.

Grafik 112: İranlılarla İlgili Gönderilerin Duygusal Eğilim Puanları 2010-2022

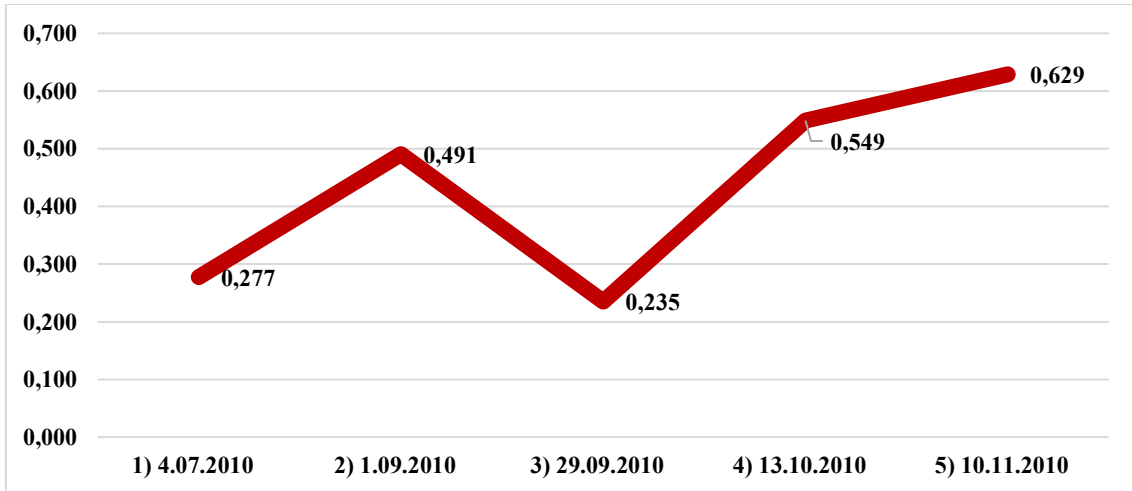
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yıllara göre hangi sosyal olayların İranlı kimliğine yönelik yorumların yapılmasına etki yarattığına yönelik analizler aşağıda yer almaktadır. Buna göre yapılan yorumların duygusal eğilimi en pozitif olan gün 1.09.2010 ve en negatif gün ise 11.01.2020 tarihidir.

3.1.6.3.1. 2010 Yılında İranlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

2010 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin atıldığı günlerin belirlenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış, daha sonra normal dağılım analizi neticesinde 5 önemli gün belirlenerek bu günlerin analizleri yapılmıştır.

Grafik 113: 2010 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

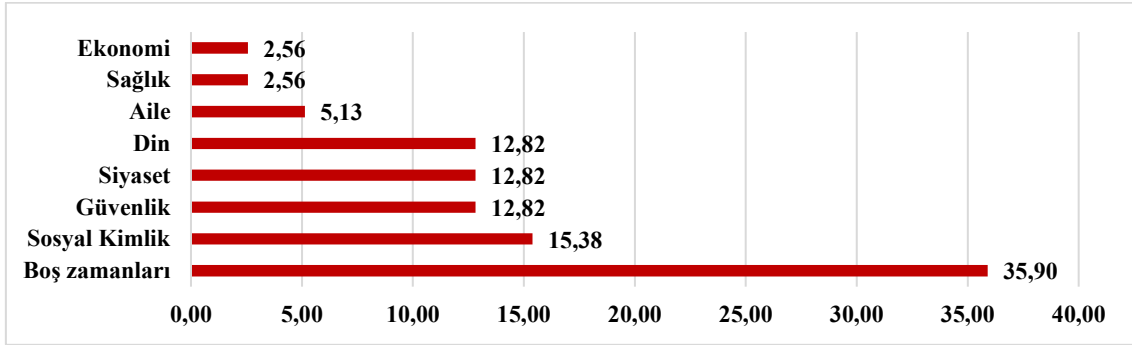
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2010 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 4.07.2010: Toplam gönderi sayısı 6'dır. Gönderiler İranlı bir diplomatın oğlunun doğum günüyle ilgili haberlerdir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **% 50 siyaset, % 25 Sosyal kimlik** (Cinsiyet kimliği) ve **%25 Aile** (Evlilik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,277)
- 1.09.2010: Toplam gönderi sayısı 8'dir. Gönderiler 2010 FIBA Dünya Basketbol Şampiyonasında ABD-İran arasında yapılan maç ve İranlı basketbol severlerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%45,5 Boş zamanları değerlendirme** (Basketbol), **%9,1 Güvenlik** (Savaş) ve **%9,1 düzeyinde Sosyal kimlik** (Millet kimlikleri {ABD}), din, siyaset ve ekonomiye ilişkin unsurlar yer almaktadır birer yorum yer almaktadır. (DS= 0,491)
- 29.09.2010: Toplam gönderi sayısı 7'dir. Gönderiler İranlı bir ressam hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **% 27,3'er düzeyde boş zamanları değerlendirme ve din, %18,2 düzeyinde sosyal kimliklere** ilişkin unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,235)
- 13.10.2010: Toplam gönderi sayısı 7'dir. Gönderilerde aşk üzerine bir söz yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%28,6'şar düzeyinde boş zamanları değerlendirme ve sosyal kimlik, %14,3'er düzeyde ekonomi, din ve aileye** ilişkin unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,549).
- 10.11.2010: Toplam gönderi sayısı 7'dir. Gönderilerde aşk üzerine bir söz ve Atatürk anılmaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%50 boş zamanları değerlendirme, %16,7'şer düzeyde siyaset, ekonomi ve dine** ilişkin unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,629).

2010 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 114: 2010 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

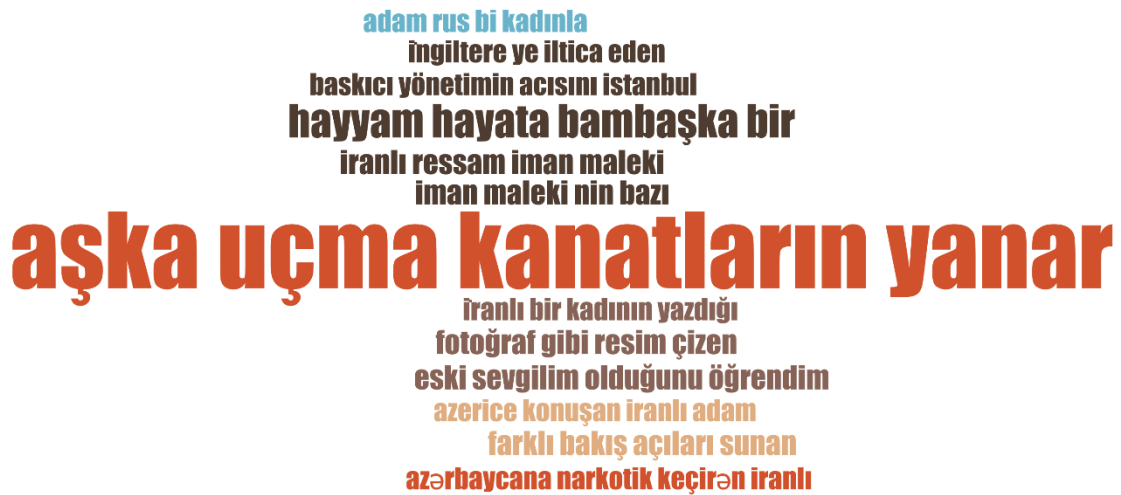

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İranlılarla doğrudan sosyal temas söz konusu değildir ve göç olgusuna ilişkin yorumlar da yoktur. İran sanatına yönelik olumlu bir yaklaşım söz konusudur. Genel olarak sanat ve spor özelinde yorumlar ağırlıktadır. Kelime kombinasyonları ve kelime frekansları da bunu desteklemektedir. Bunun dışında gönderilerde güvenliğe ilişkin yorumların nedeni süregelen ABD-İran gerilimleridir. İran ve ABD arasında yapılan basketbol maçında da bu duruma değinilmiştir. İranlılar hakkında kalıp yargı veya önyargı içeren yorumlar yoktur. Toplumsal tehdit olarak da algılanmamaktadırlar.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 115: 2010 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

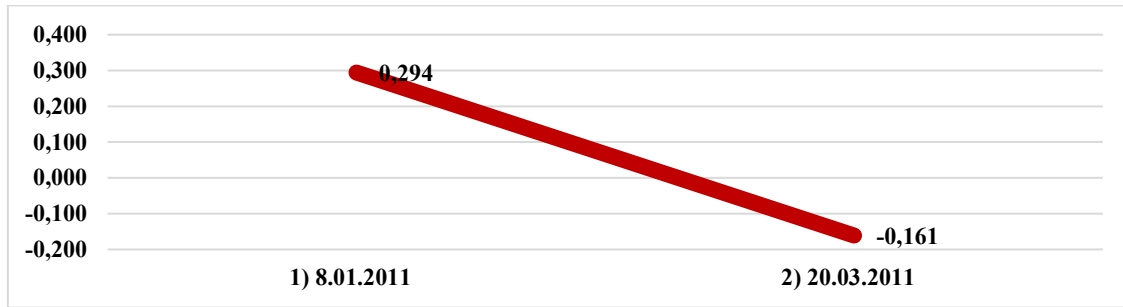
Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Aşka (160), Şair (108), Yanar (105), Neye (95), Mevlâna (92), Kanat (91), Yarar (88), Uçarsan (66), Kanadın (59), Uçmazsan

(50), Kanatların (42), Aşk (34), Uçma (34), Uçmadıktan (18), Kanatlar (9) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.3.2. 2011 Yılında İranlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

2011 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin atıldığı günlerin belirlenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış, daha sonra normal dağılım analizi neticesinde 2 önemli gün belirlenerek bu günlerin analizleri yapılmıştır.

Grafik 116: 2011 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

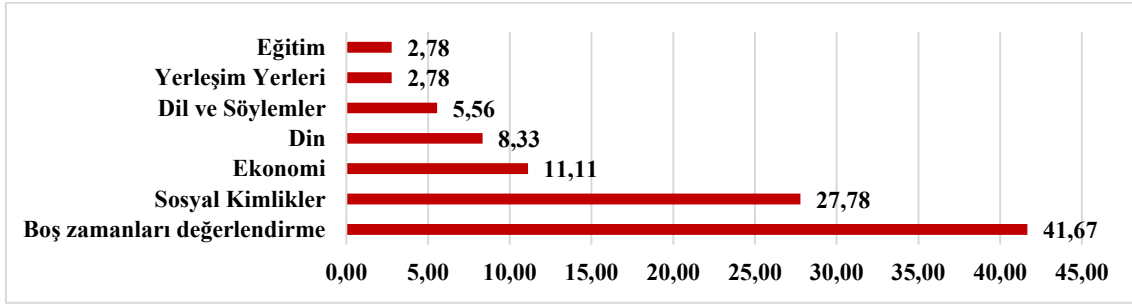
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2011 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 8.01.2011: Toplam gönderi sayısı 28'dir. Gönderiler televizyonda yayınlanan bir yarışma programında yer alan İranlı bir yarışmacı hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%52,9 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%17,6'sar oranla Boş zamanları değerlendirme** (Sinema) ve **Din** (İslam kavramları) ilişkin unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,294)
- 20.03.2011: Toplam gönderi sayısı 31'dir. Gönderiler televizyonda yayınlanan bir yarışma programında yer alan İranlı bir yarışmacı hakkında yorumları içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%63,2 Boş zamanları değerlendirme** (Sinema), **%10,5'er oranla Ekonomi** (Meslekler), **Dil ve söylemler** (Argo) ile ilişkin unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,161).

2011 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 117: 2011 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İranlı millet kimliğinin kullanılmasının nedeni bir yarışma programında yarışmacı olarak bir İranlının yer almasıdır. Genel olarak sanat ve bir yarışma programı özelinde yorumlar ağırlıktadır. Kelime kombinasyonları ve kelime frekansları da bunu desteklemektedir. Bunun dışında İranlıları genelleyen söylemler yer almamaktadır. Yapılan yorumlarda İranlılara yönelik önyargı veya kalıp yargı içeren söylemler yoktur. İranlılar toplumsal tehdit olarak da algılanmamaktadır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 118: 2011 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Aref (202), Yetenek (164), Aşka (162), Sizsiniz (149), Şair (106), Neye (94), Yanar (93), Mevlâna (91), Kanat (83), Yarar (81), Uçmazsan (52), Uçarsan (50), Kanadın (46), Kanatların (44), Uçma (41), Suriyeli (22), Arap (19), Azeri (18), Kürt (17), PKK (13) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.3.3. 2012 Yılında İranlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2012 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 3 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 119: 2012 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

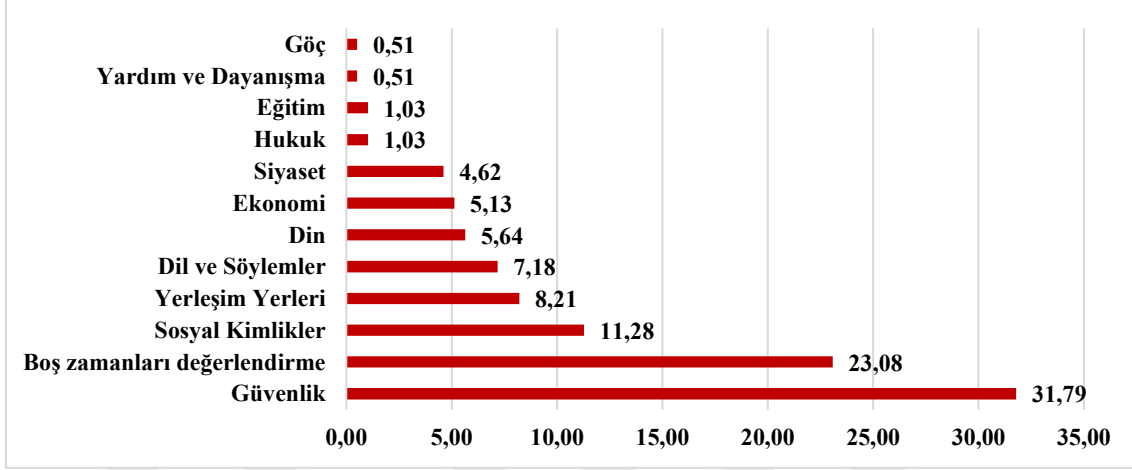
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2012 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 26.05.2012: Toplam gönderi sayısı 48'dir. Gönderiler İranlı bir müzisyen hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında %31 **Sosyal kimlikler** (Millet kimlikleri, yaş grupları, cinsel kimlikler), %24,1 **Boş zamanları değerlendirme** (müzik), %17,2 **Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Diğer ülkeler ve iller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,357).
- 9.08.2012: Toplam gönderi sayısı 75'tir. Gönderiler Türk tekvandocu Servet Tazegül'ün İranlı rakibini yenmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında %34 **Boş zamanları değerlendirme** (spor(tekvando) ve müzik), %15 **Güvenlik** (şiddet-cinayet, askeri terimler), %11,3 **Ekonomi** (finans piyasası ve meslekler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,190)
- 4.09.2012: Toplam gönderi sayısı 47'dir. Gönderilerde terör olayları ve bir şairin sözleri yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında %58,1 **Güvenlik** (Devlete karşı suçlar, terör), 10,1 **Yerleşim yerleri** (Diğer ülkeler ve iller), %7 **Dil ve söylemler** (Argo, Olumsuz kalıp sözler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,549)

2012 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

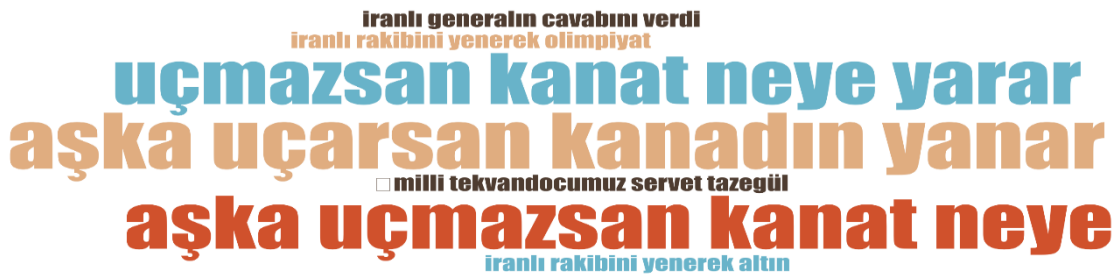
Grafik 120: 2012 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Güvenlikle ilişkili olarak İran'la PKK arasında bağın olduğuna yönelik yorumlar yer almakta ve bu nedenle İran rejimi eleştirilmektedir. Nitekim bu bağ nedeniyle İranlıların Türk devletine ihanet eden kişiler olarak gerçekçi bir tehdit olarak algılanmadırlar. Kelime kombinasyonlarına bakıldığında boş zamanları değerlendirmeye dair unsurların ağırlıklı olduğu, güvenliğin kelime frekanslarında yalnızca PKK ile yer aldığını görüyoruz. Terör ve suç içerikli yorumlara rağmen söz konusu günlerin duygusal eğiliminin pozitif olmasının nedeni spor ve müzik içerikli pozitif yorumların daha yoğun olmasıdır. Göçe ilişkin yalnızca 1 yorumun yer alması nedeniyle analiz yapılmamıştır. Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 121: 2012 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

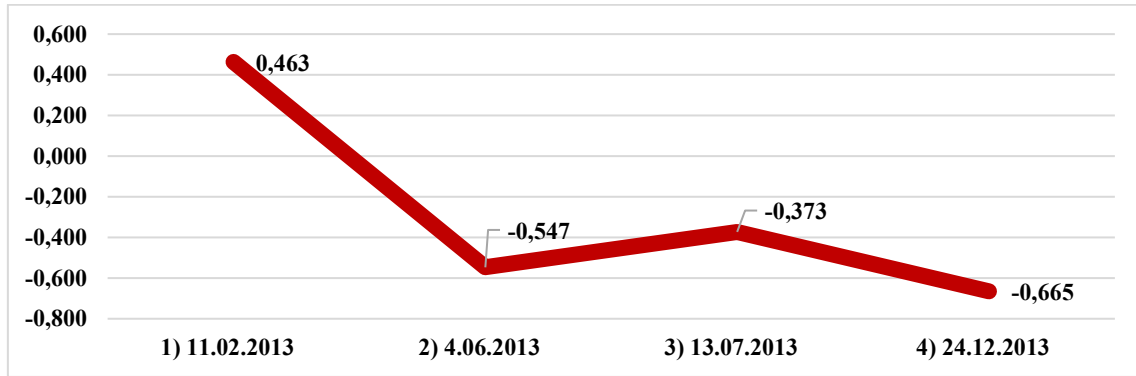
Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Servet (16), Tazegül (16), PKK (9),

Rakibini (9), Yenerek (8), Suriyeli (7), Afgan (6), Madalya (5), Olimpiyat (5), Ermeni (4), Tekvandocumuz (4), Amerikalı (3), Kanadın (3), Mevlâna (3), Uçarsan (3), Uçmazsan (3), Yanar (3), Yarar (3) şeklinde olduğu görülmektedir.

3.1.6.3.4. 2013 Yılında İranlılara Yönelik Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2013 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 122: 2013 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

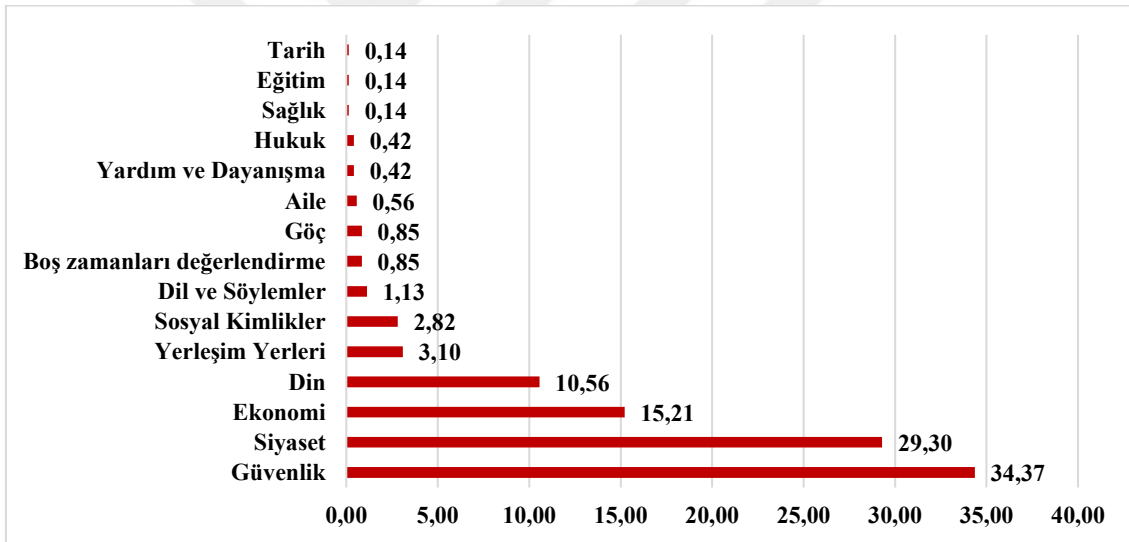
2013 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 11.02.2013: Toplam gönderi sayısı 45'dir. Gönderiler müzik yarışmasında yarışan babası İranlı bir müzisyenle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%46,7 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet ve millet kimlikleri), **12,2 Yerleşim yerleri** (Diğer ülkeler), **%13,3 Boş zamanları değerlendirme** (Müzik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,463).
- 4.06.2013: Toplam gönderi sayısı 58'dir. Gönderilerde Gezi Olaylarında İranlı ajanın yakalandığına yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%50 Güvenlik** (Devlete karşı suçlar, kamu düzenine karşı suçlar, halkı kin ve düşmanlığa tahrik), **%12,5 Yerleşim Yerleri** (İller), **%8,8 Din** (İslam (İslam kavramları ve dini sosyal yaşam) ve Yahudilik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,547).

- 13.07.2013: Toplam gönderi sayısı 41'dir. Gönderilerde İranlı bir din adamının verdiği bir fetvayla ilgili yorumlar ön plandadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%88,7 Din** (İslam kavramları, dini sosyal yaşam, fetva, peygamberler), **%2 Siyasetçiler** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,373)
- 24.12.2013: Toplam gönderi sayısı 150'dir. Gönderiler ülkedeki yolsuzlukların olduğuna yönelik eleştirilerdir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%37,5 Güvenlik** (Mal varlığına karşı suçlar, ekonomik suçlar), **%37,1 Siyaset** (Siyasetçiler (İranlı)), **%19,1 Ekonomi** (Meslekler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,665)

2013 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 123: 2013 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2013 yılında konuşulan konular boş zamanları değerlendirmeyeyle ilişkili unsurlardan din ve ekonomik güvenlik eksenine yönelmiştir. En fazla yorum ekonomiye ilişkin bu durum kendisini kelime kombinasyonları ve kelime frekanslarında da göstermektedir. İranlı bir din adamının oruçlu birinin susuzluğa dayanamaması durumunda susuzluğunu giderecek kadar su içebileceğine yönelik fetvası üzerinden dalga geçen yorumlar yer almaktadır. Bu yorumlarda İranlılar hakkında kalıpyargı içeren yorum yoktur. Fakat örtük bir şekilde Şii mezhebine yönelik küçümseyici bakış sezilmektedir. Ekonomiye ilişkin konularda ise İranlı Reza Zarrab adlı iş adamının Türk siyaseti ile olan ilişkisi ve bu ilişki

neticesinde yorumların ana odağı yerli siyasetçilerdir. Göç olgusu kapsamında yer alan gönderiler trafik kazasında yaşamını kaybeden bir İranlı mülteci hakkındadır ve haber metni şeklinde olan bu gönderilerde İranlılar hakkında veya göçle ilgili bir değerlendirmenin olmadığı belirlenmiştir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 124: 2013 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

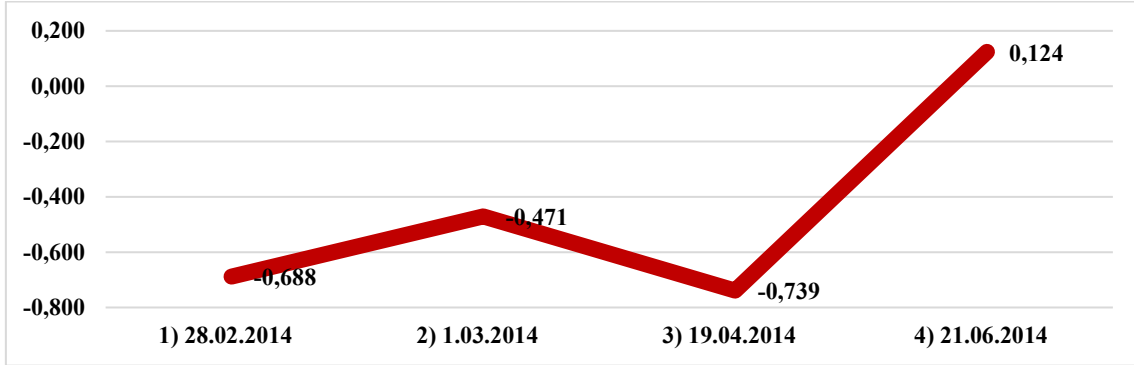
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla İşadami (86), Siyasilerle (83), İçlidişlı (82), Ajan (23), Din (15), Orucu (14), İmam (7), Ayetullah (5), Gözaltına (4), Zarrab (4) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.3.5. 2014 Yılında İranlılar Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2014 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı yalnızca 4 gün analize uygun görülmüştür.

Grafik 125: 2014 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

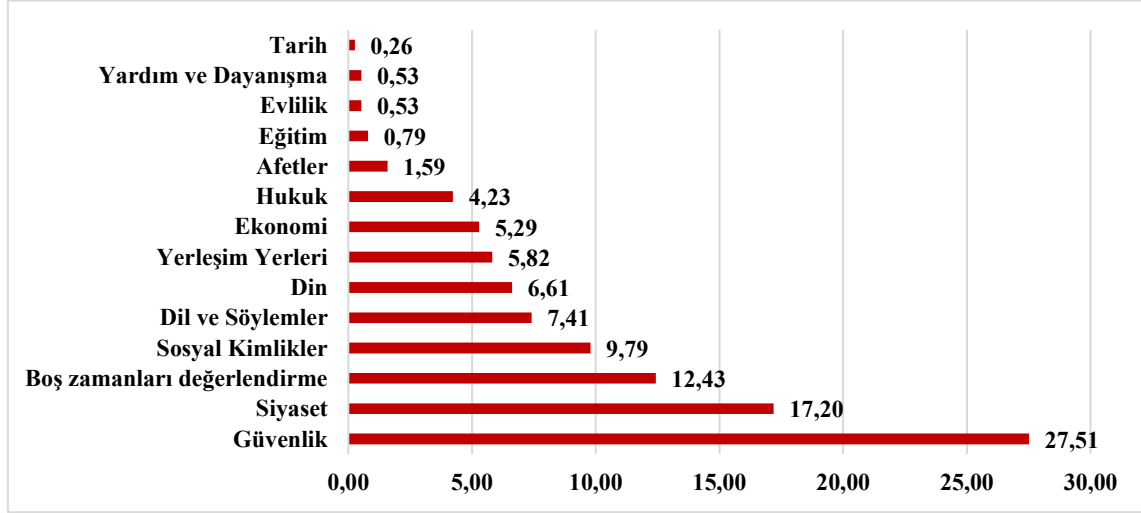
2014 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 28.02.2014: Toplam gönderi sayısı 79'dur. Gönderiler İranlı iş adamının Türk siyasetiyle olan yoğun ilişkisini eleştirmektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%43,1 Güvenlik** (Mal varlığına karşı suçlar, ekonomik suçlar, Şerefe karşı suçlar), **%18,3 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%7,8 Sosyal kimlikler** (Diğer Türk milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,688)
- 1.03.2014: Toplam gönderi sayısı 57'dir. Gönderiler İranlı iş adamının Türk siyasetiyle olan yoğun ilişkisini eleştirmektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%78,6 Güvenlik** (Malvarlığına karşı suçlar, Ekonomik suçlar, Devlete karşı suçlar), **%19,9 Siyaset** (Yerli siyasetçiler ve siyasi partiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,471)
- 19.04.2014: Toplam gönderi sayısı 48'dir. Gönderiler İranlı iş adamı hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%25 Güvenlik** (Malvarlığına karşı suçlar, Ekonomik suçlar, Devlete karşı suçlar, Askeri terimler ve kolluk), **%23,4 Siyaset** (Yerli siyasetçiler, devlet sembolleri), **%12,5 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Avrupa milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,739)
- 21.06.2014: Toplam gönderi sayısı 76'dır. Gönderiler İran ile Arjantin arasında oynanan futbol maçıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%41,1 Boş zamanları değerlendirme** (Futbol), **%11,1 Sosyal**

kimlikler (Dini kimlikler), **%10 Din** (İslam Mezhepleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=0,124).

2014 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 126: 2014 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Toplumsal güvenlik bağlamında ekonomik suçların, siyasetle ilgili olarak yerli siyasetçilerin ön planda olduğu, bunu boş zamanları değerlendirme ve dinle ilişkili unsurların takip ettiği belirlenmiştir. Kelime kombinasyonları ve kelime frekansları da bu doğrultudadır. Analiz edilen tarihlerde İranlılar özelinde kalıp yargı içeren yorumlar yer almamaktadır. Yorumların duygusal eğilimlerinin negatif olmasının nedeni İranlılara yönelik yaklaşımlar değil, yerli siyasetçiler ve Türkiye'deki siyasi durumlarla ilgili eleştiriler nedeniyledir. Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir. Göç olgusu 2014 yorumları içerisinde belirlenmemiştir.

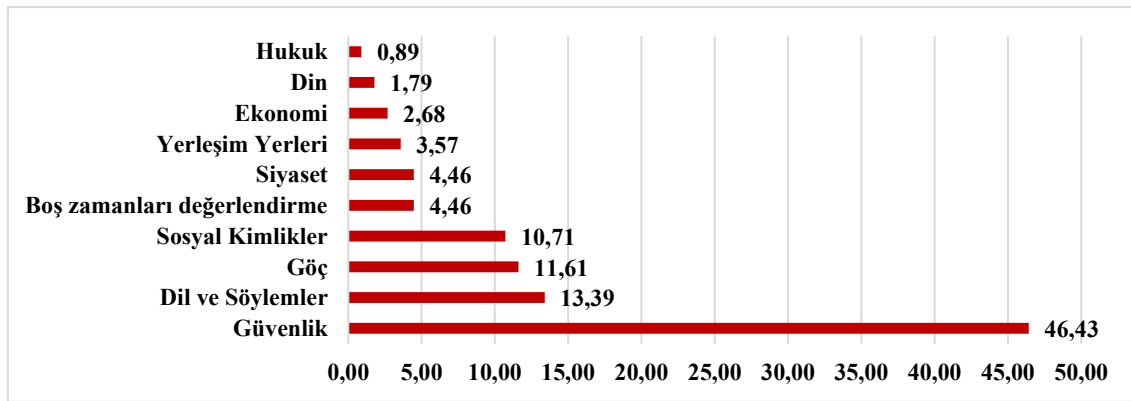
Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

suçlar), %16,3 **Dil ve söylemler** (Argo), %15 **Göç** (Demografik yapıya yönelik söylemler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,652)

- 21.08.2015: Toplam gönderi sayısı 23'tür. Gönderde belirgin bir konu bulunmamaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada %18,8 Sosyal kimlikler, %15,6'er oranla **Güvenlik**, **Boş zamanları değerlendirme** ve **Siyaset** ile ilgili unsurlar yer almaktadır. (DS=0,118)

2015 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 129: 2015 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Kurumlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Toplumsal güvenlik bağlamında cinsel suç ve şiddet olaylarına yönelik yorumların ön planda olması nedeniyle göç olgusuna yönelik kalıp yargılar bulunmaktadır. Yapılan yorumlarda göç olgusunun toplumsal güvenlik bağlamında şiddet-cinayet ve cinsel suçlarla ilişkili olduğu, göçün neden olduğu endişeler noktasında ise “ülkede bizden başka herkes var” söylemi nedeniyle demografik yapıyla ilişkili endişenin yer aldığı görülmektedir. Göçmenlere yönelik belirlenen başka bir kalıpyargı bulunmamakla birlikte küfür-argo içeriğin de yoğun olduğu görülmektedir.

Doğrudan İranlılara yönelik olumsuz söylemler bulunmamakla birlikte Iraklıların İranlıları taciz etmesi nedeniyle oluşan ahlaki panik göçmen kimliğine yönelik olmuştur. Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 130: 2015 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

kardeşler kırbaçtan kaçıp
memlekette bizden hariç
iranlı turistleri taciz
iranlı soytarının önüne
hain iranlı zarab
iranlı kadınları taciz

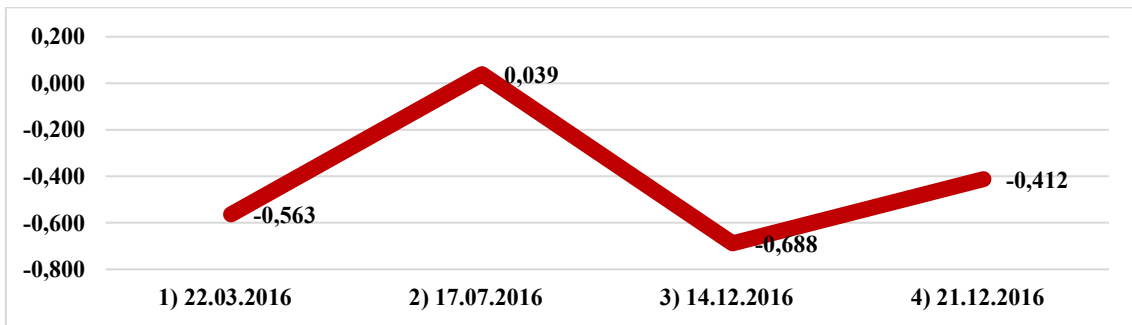
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Taciz (30), Iraklı (21), Memlekette (14), Bizden (13), Hariç (13), Herkes (13), Taksimde (13), Turistleri (12), Yakalandı (12), Türkiye (7), Erdoğan (6), Kürdün (5), Suriyeli (5), PKK (4) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.3.7. 2016 Yılında İranlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2016 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 131: 2016 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

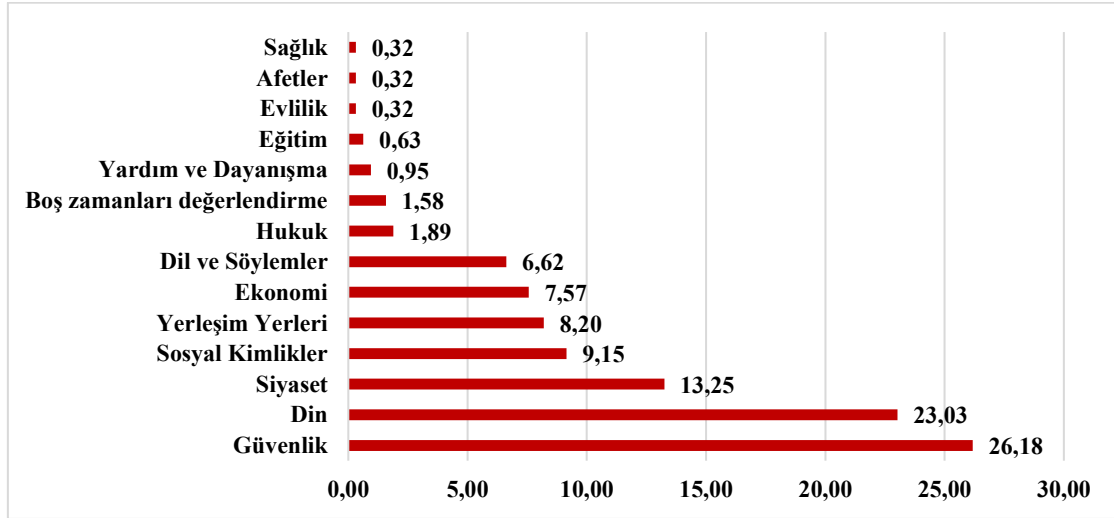
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2016 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 22.03.2016: Toplam gönderi sayısı 80'dir. Gönderiler İranlı iş adamının ABD'de tutuklanmasıyla ilişkilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%25,2 Siyaset** (İranlı siyasetçiler), **%19,1 Güvenlik** (Malvarlığına karşı suçlar, Ekonomik suçlar, Devlete karşı suçlar, şerefe karşı suçlar, Terör), **%14,8 Ekonomi** (Meslekler, çalışma hayatı) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,563)
- 17.07.2016: Toplam gönderi sayısı 58'dir. Gönderilerin tamamı "İranlı bir yazardan mektup var" şeklindedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%25 Siyaset** (Siyasetçiler), **%25 Yerleşim yerleri** (İller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=0,039)
- 14.12.2016: Toplam gönderi sayısı 76'dır. Gönderiler Halepte Esed destekçisi Suriye ordusu ve İranlı milisler ile Suriyeli muhalifler arasında meydana gelen çatışmalarla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%36 Din** (İslam kavramları, Mezhepler), **%29,5 Güvenlik** (Terör, Savaş), **%12,9 Sosyal Kimlikler** (Dini kimlikler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,688)
- 21.12.2016: Toplam gönderi sayısı 48'dir. Gönderiler İranlı milislerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%40 Güvenlik** (Askeri terimler ve kolluk, terör, savaş), **%16,9 Din** (Mezhepler, İslam kavramları, Fetva), **%9,2 Sosyal kimlikler** (Arap milletleri, Diğer Türk milletleri, Etnik kimlikler) ile ilişkili toplumsal unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,412)

2016 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 132: 2016 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurla

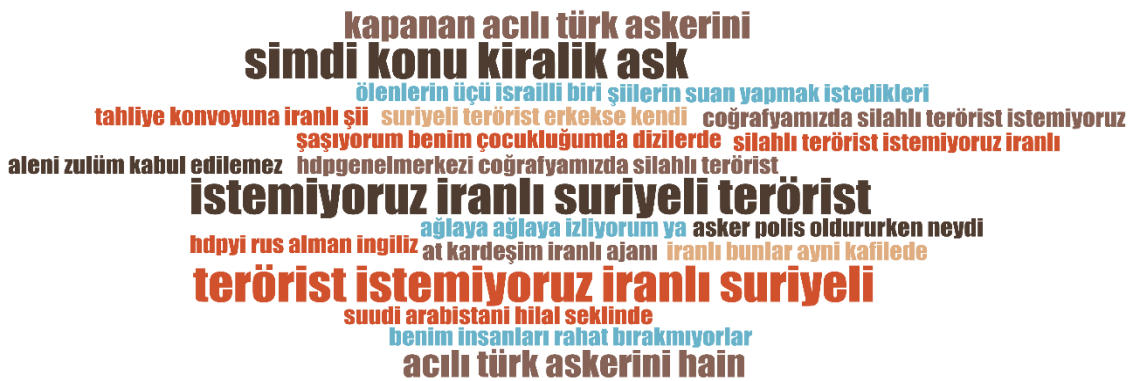

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Toplumsal güvenlik bağlamında ekonomik suçların ve siyaset, ulusal güvenlik bağlamında ise Suriye'de İranlı milislerin de Suriye ordusu cephesinde Suriyeli muhaliflere karşı yer alması gönderilerin ana içerik konularıdır. İranlılara yönelik en olumsuz duygusal eğilim İranlı Şii milislerin Suriye'de Müslümanlarla savaşması nedeniyledir. Bu durum İranlılar hakkında mezhep nedeniyle olumsuz yaklaşımın ve İranlıların Türk toplumu için de gerçekçi bir tehdit olarak algılanmasına neden olmuştur. Ekonomik suçlar kapsamında ise Reza Zarrab'ın ABD'de tutuklanması kapsamında siyasi yorumlar yer almaktadır. Göç olgusu kapsamında yorumların olmaması nedeniyle analiz yapılmamıştır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 133: 2016 Yılı "İranlı" Kelime Kombinasyonları Bulutu

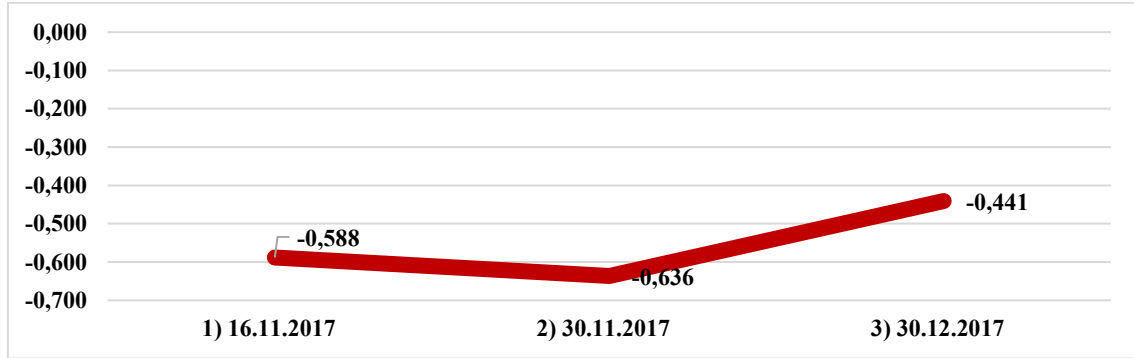
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Şii (42), Milisler (30), ABD (29), Rus (27), Reza (26), Suriyeli (19), Allah (18), Polis (17), Terörist (14), Asker (11), Bakanı (11), Müslüman (10), Türkiye (10), Alman (9) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.3.8. 2017 Yılında İranlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2017 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 3 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 134: 2017 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2017 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

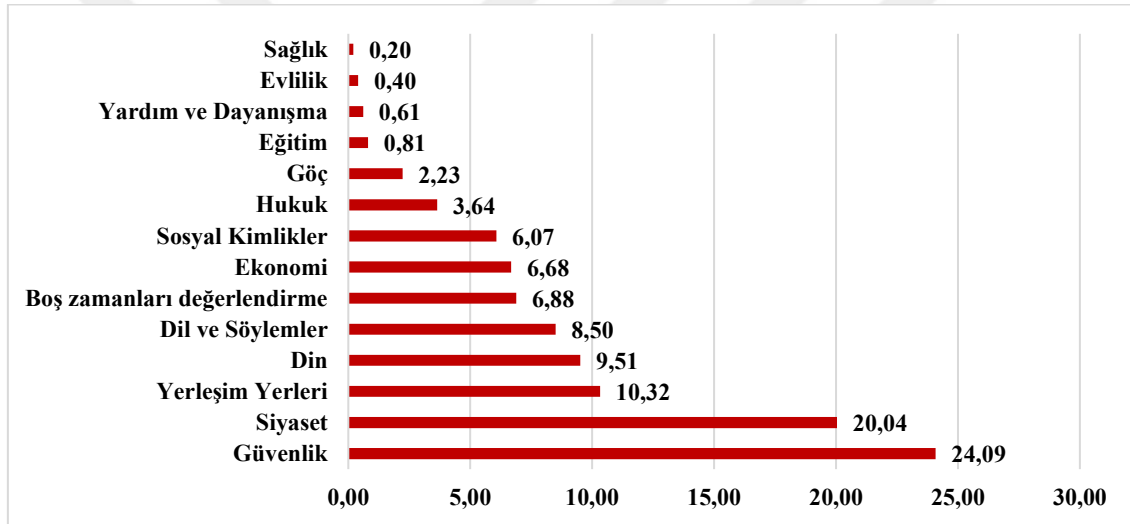
- 16.11.2017: Toplam gönderi sayısı 55'dir. Gönderiler İranlı iş adamı için ABD'ye NOTA verilmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%28 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Malvarlığına karşı suçlar, Ekonomik suçlar), **%21,2 Siyaset** (İranlı siyasetçileri, Devlet semboller, Vatandaşlık), **%15,2 Boş zamanları değerlendirme** (Müzik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,588)
- 30.11.2017: Toplam gönderi sayısı 118'dir. Gönderiler İranlı iş adamı hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%24,2 Güvenlik** (Mal varlığına karşı suçlar, Ekonomik suçlar, Devlete karşı suçlar), **%21,5 Siyaset** (İranlı siyasetçiler, Yerli siyasetçiler, Vatandaşlık,

Yasama kavramlar), **%10 Dil ve Söylemler** (Argo) ile ilgili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,636)

- 30.12.2017: Toplam gönderi sayısı 70'dir. Gönderiler İran'da halkın rejimi protesto etmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%18,9 Güvenlik** (Terör, savaş, Kamu düzenine karşı suçlar, Devlete karşı suçlar), **%15,1 Siyaset** ((Irak siyasetçileri, Suriye siyasetçileri, İran siyasetçileri), **%13,2 Yerleşim yerleri** (Kuzey Amerika, Avrupa, Asya ülkeleri) ile ilgili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,441)

2017 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 135: 2017 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

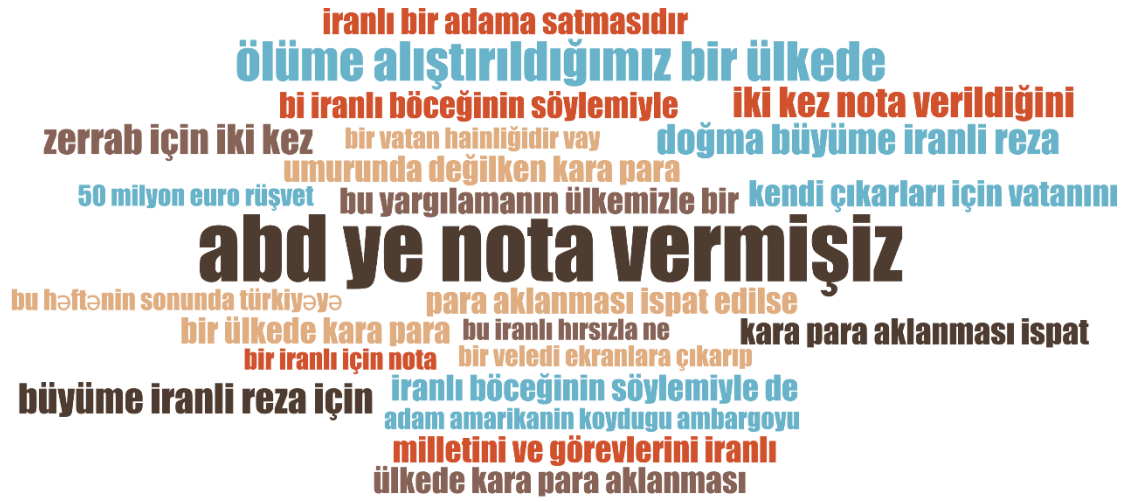
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Toplumsal güvenlik bağlamında ekonomik suçların yer aldığı gönderilerde Reza Zarrab nedeniyle ABD'ye nota verilmesi kapsamında siyasi içerikli eleştirilerin yoğun olduğu yorumlar nedeniyle duygusal eğilim skoru negatiftir. Nitekim kelime kombinasyonu ve kelime frekansı analizleri de bu durumu desteklemektedir. Öte yandan İran'da meydana gelen rejime karşı protestolara yönelik destek yorumları yer almaktadır. Protestoların desteklenmesi nedeniyle duygusal eğilim pozitifdir. Bu desteğin nedeni olarak ise İran rejiminin PKK'yı desteklemesini sebep gösteren yorumlar yer almaktadır. Ayrıca İranlıların özgür olmadığı, kadın haklarının zayıflığı üzerine yorumlar yer almaktadır. Göç içerikli yorumların sayısının çok düşük olması nedeniyle detaylı analiz yapılmamıştır. Bu yorumların içeriğine bakıldığında protestolar nedeniyle tıpkı şah

rejiminin yıkıldığı dönem gibi sürgünler ve ülkesini terk edecek İranlıların olabileceğine yönelik değerlendirmeler yapıldığı belirlenmiştir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 136: 2017 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

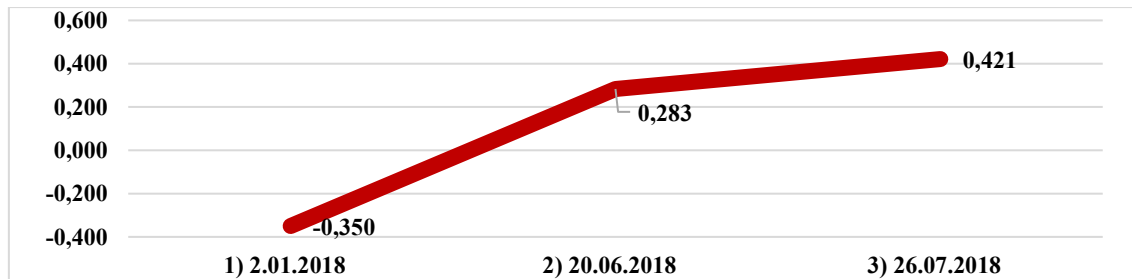
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Nota (30), ABD (28), Reza (25), Zarrab (25), Rüşvet (16), Para (13), Milyon (12), Türkiye (11), Devlet (15), Ülkeyi (5), Vatandaş (5), AKP (4) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.3.9. 2018 Yılında İranlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2018 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 3 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 137: 2018 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

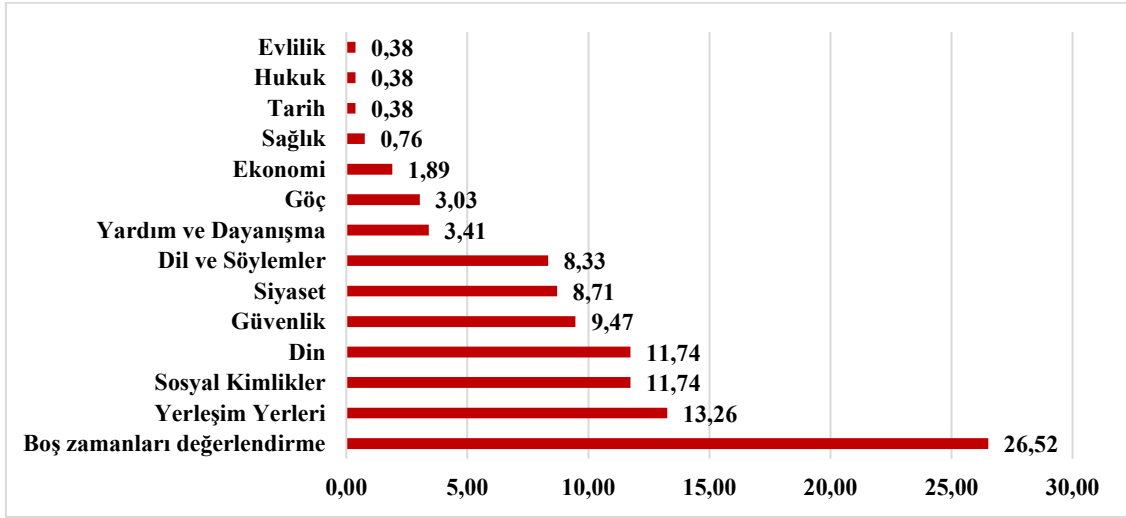
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2018 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 2.01.2018: Toplam gönderi sayısı 59'dur. Gönderiler İran'da devam etmekte olan sokak eylemleri ve protestolarla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%19,4 Din** (İslam kavramları, Mezhepler, Yahudilik), **%18,3 Güvenlik** (Terör, Savaş, Devlete karşı suçlar), **%15,1 Siyaset** (Yönetim şekli, Yasama-Yürütme kavramları, İran-Iraklı siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=0,350)
- 20.06.2018: Toplam gönderi sayısı 76'dır. Gönderiler İran ile İspanya arasında oynana futbol maçıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%40,2 Boş zamanları değerlendirme** (Futbol), **%17,1 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Avrupa milletleri {İspanya}), **%12,2 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (İspanya, İller), **%11 Dil ve söylemler** (Argo) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=0,283)
- 26.07.2018: Toplam gönderi sayısı 65'dir. Gönderiler İranlı bir futbolcunun Türkiye'ye transfer olması hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%40,2 Boş zamanları değerlendirme** (Futbol), **%17,1 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Avrupa milletleri), **%12,2 Yerleşim yerleri** (Avrupa ülkeleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=0,421)

2018 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 138: 2018 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

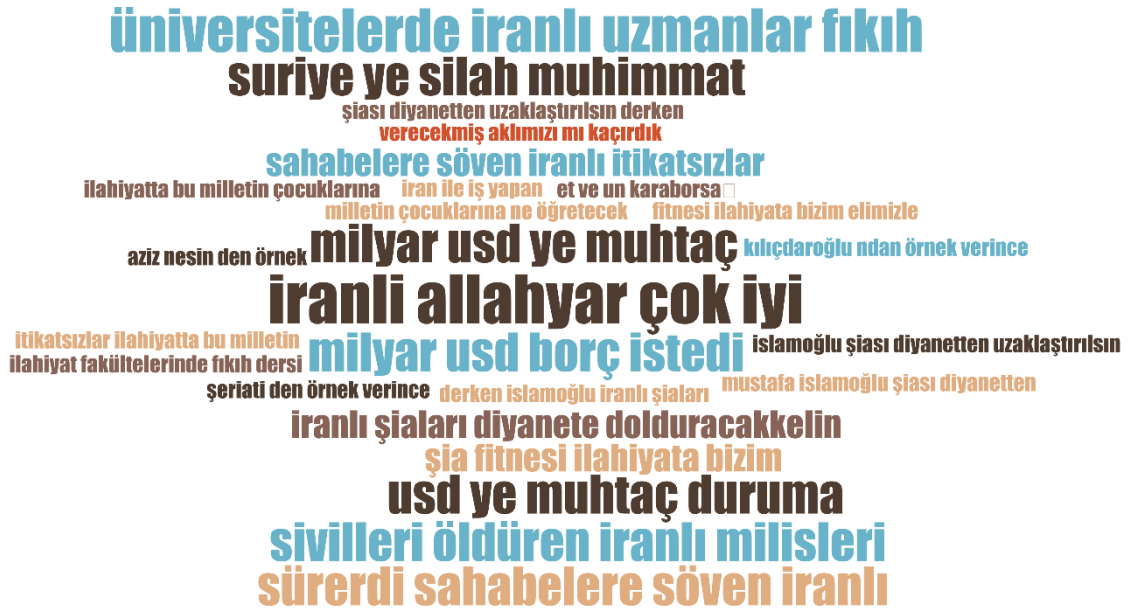

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında analizi yapılan günlerde boş zamanları değerlendirme bağlamında gönderilerin pozitif duygusal eğilime sahip olmasının ana sebebidir. Benzer şekilde İran'da devam etmekte olan rejim protestolarına karşı yorumlarda pozitif bir yaklaşımın olduğu, İran rejiminin İran halkı için de tehdit olarak değerlendirildiği belirlenmiştir. Din içerikli yorumlarda ise dikkat çeken rejim protestolarının ancak Yahudilerin işine yarayacağına yönelik vurgudur.

Yorumlarda göç olgusuna dair unsurların sayısının az olması nedeniyle detaylı analiz yapılmamıştır. Bu gönderilerin sayısı 5'tir. İçeriklerine bakıldığında ise yaşanan protestolar bir iç savaşa dönüp Türkiye'ye yönelik göçlerin başlamasına neden olabileceğine yönelik endişe içermektedir.

Grafik 139: 2018 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

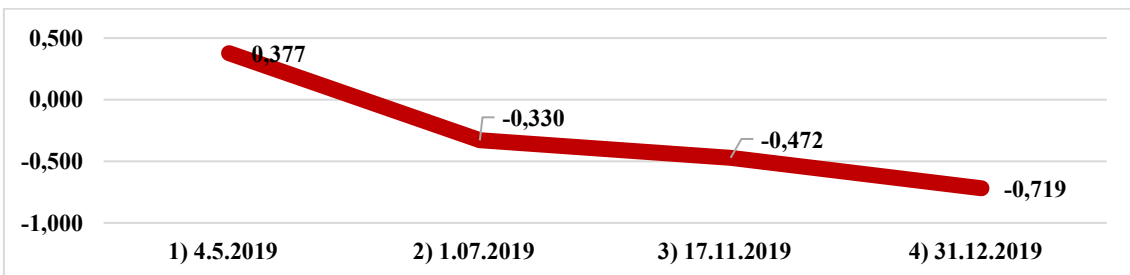
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Futbolcu (25), Stoper (16), Taç (15), Suriyeli (8), İspanya (6), Maçında (5), Topçu (5), Trabzonspor (5), Gol (4), Turistin (4), Maç (3), Teşkilat (3), Tren (3), Zarrab (3), Afgan (2) belirlenmiştir. Yorumların hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

3.1.6.3.10. 2019 Yılında İranlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2019 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 140: 2019 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

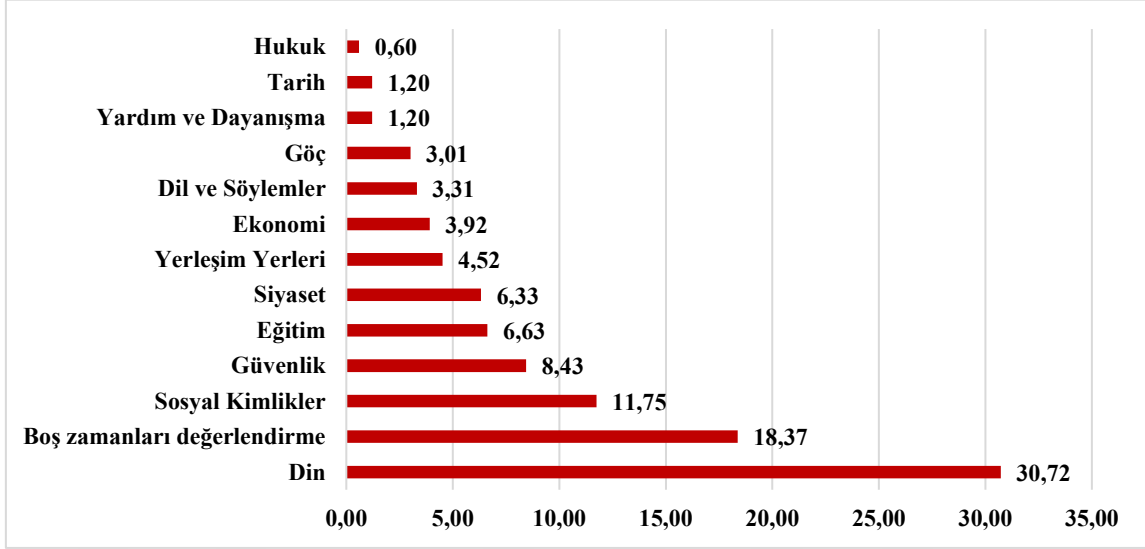
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2019 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 4.05.2019: Toplam gönderi sayısı 38'dir. Gönderiler İranlı bir futbolcunun transferi hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%47,6 Boş zamanları değerlendirme** (Futbol), **%20,6 Din** (İslam kavramları), **%7,9 Sosyal kimlikler** (Avrupa Milletleri) ile ilgili unsurlar yer almaktadır. (DS=0,377)
- 1.07.2019: Toplam gönderi sayısı 33'tür. Gönderiler İranlı bir futbolcunun transferi hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%48,1 Boş zamanları değerlendirme** (Futbol), **%21,2 Din** (İslam kavramları), **%11,5 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimlikleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,330)
- 17.11.2019: Toplam gönderi sayısı 38'dir. İran'da meydana gelen protestolar nedeniyle Türkiye'ye göçmenlerin geleceğine yönelik kaygılar dile getirilmiştir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%19,6 Göç** (Göçmen statüleri, Göçlerle ilgili endişeler), **%17,4 Siyaset** (Yönetim şekli, Vatandaşlık), **%17,4 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,472)
- 31.12.2019: Toplam gönderi sayısı 59'dur. Gönderiler İranlı mollaların Türkiye'de ilahiyat fakültelerinde derse gireceğine yönelik söylentilerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%49,3 Din** (İslam kavramları, Dini sosyal yaşam, Mezhepler), **%13,9 Eğitim** (Eğitim sistemi), **%9 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,719)

2019 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 141: 2019 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Gönderilerde İranlı mollaların Türkiye'de ders verecek olmasına yönelik söylentiler görece en fazla tepki çeken husustur ve duygusal eğilimi diğer günlere göre daha negatiftir. İranlı mollalara ve Şia mezhebi eleştirilmiş, Sünni mezhebi nedeniyle dış grup olarak algılandıkları belirlenmiştir.

Boş zamanları değerlendirme kurumu bağlamında futbol içerikli yorumlarda yorumların içeriğinde oran olarak ikinci sırada yer alan unsur dindir. Bunun nedeni söz konusu futbolcunun isminin Allahyar olması ve dini bağlamı üzerine düşüncelerin yer almasıdır. Futbol ve dini yorumlar kelime frekansları ve kelime kombinasyonlarında da ön plana çıkmaktadır. Öte yandan göç olgusunun oranının önceki yollara kıyasla kısmen yükselmiş olsa da detaylı analiz için yeterli sayıda gönderi yoktur. Mevcut gönderilerin içeriğine bakıldığında ise protestolar nedeniyle Türkiye'ye yönelik İranlı göçünün yaşanabilme endişesiyle ilgilidir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

üniversitelerde iranlı uzmanlar fıkıh
suriye ye silah muhimmat
şiası diyanetten uzaklaştırılsın derken
verecekmiş aklımızı mı kaçırdık
sahabelere söven iranlı itikatsızlar
hiyatta bu milletin çocuklarına iran ile iş yapan et ve un karaborsa
milletin çocuklarına ne öğretecek fitnesi ilahiyata bizim elimizle
aziz nesin den örnek milyar usd ye muhtaç kılıçdaroğlu ndan ör
iranli allahyar çok iyi
r ilahiyatta bu milletin milyar usd borç istedi islamoğlu şiası diy
kültelerinde fıkıh dersi
şeriatı den örnek verince derken islamoğlu iranlı şiaları mustafa islamoğlu şias
iranlı şiaları diyanete dolduracakkelin
şia fitnesi ilahiyata bizim
usd ye muhtaç duruma
sivilleri öldüren iranlı milisleri
sürerdi sahabelere söven iranlı

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Türk (38), Diyanet (31), Bayrak (25), İlahiyat (23), Derse (20), Fıkıh (17), Fenerbahçe (16), Şia (16), Futbolcu (15), Hocam (14), Allahyar (11), Arap (11), İlahiyatta (9), USD (9), Fakültelerinde (8), Suriyeli (8), Alimlerin (7), Dini (7), Milyon (7), Müslüman (7), Borç (6), Fitne (6), Şiadeğiliz (6) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2020 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 6 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

The chart displays the change in the number of employees in the manufacturing sector over a six-month period. The y-axis represents the change in the number of employees, ranging from -0,800 to 0,000. The x-axis shows the dates: 1) 3.01.2020, 2) 8.01.2020, 3) 11.01.2020, 4) 23.02.2020, 5) 25.02.2020, and 6) 1.03.2020. The data points are connected by a red line, and the values for each point are labeled: -0,571, -0,512, -0,448, -0,706, -0,659, and -0,605 respectively.

Date	Change in Number of Employees
1) 3.01.2020	-0,571
2) 8.01.2020	-0,512
3) 11.01.2020	-0,448
4) 23.02.2020	-0,706
5) 25.02.2020	-0,659
6) 1.03.2020	-0,605

266

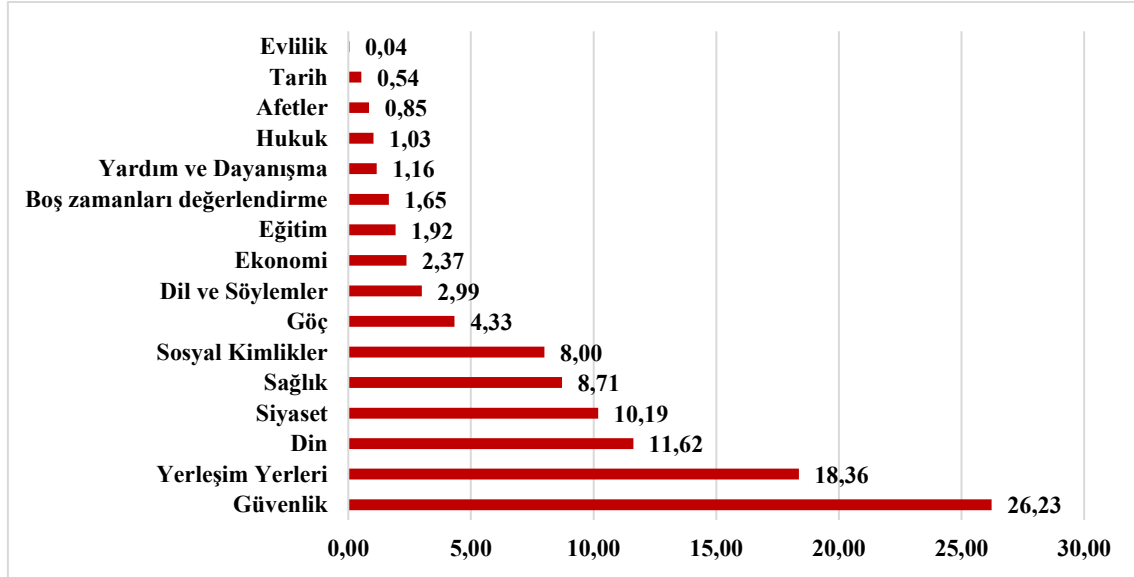
2020 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 3.01.2020: Toplam gönderi sayısı 295'tir. Gönderiler İranlı Korgeneral Kasım Süleymani'nin Irak'ta ABD'nin düzenlediği bombalı saldırı sonucu yaşamını kaybetmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%33,3 Güvenlik** (Savaş, Terör, Askeri Güvenlik), **%18,2 Yerleşim yerleri** (ABD), **%16 Din** (İslam kavramları, Mezhepler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,571)
- 8.01.2020: Toplam gönderi sayısı 229'dur. Gönderiler İran'ın ABD'ye misilleme yapmak için yaptığı saldırının sonucunda Iraklıların yaşamını yitirmesi ve Kasım Süleyman'ın cenaze töreninde 50 İranlının yaşamını kaybetmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29,9 Güvenlik** (Savaş, Askeri güvenlik), **%22,1 Yerleşim yerleri** (ABD), **%10,3 Siyaset** (ABD'li siyasetçiler, İranlı siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,512).
- 11.01.2020: Toplam gönderi sayısı 106'dır. Gönderiler İran'ın kendi hava sahasında düşen ve 176 kişinin ölümüne neden olan uçağı İran'ın vurduğunun ortaya çıkması üzerinedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%32,6 Güvenlik** (Savaş, Askeri güvenlik), **%27,9 Yerleşim yerleri** (ABD), **%11,6 Siyaset** (Vatandaşlık) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,448)
- 23.02.2020: Toplam gönderi sayısı 274'tür. Toplam gönderi sayısı 200'dür. Gönderiler Covid-19 nedeniyle İran sınır kapısının geç kapatılmış olmasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%25,2 Sağlık** (Covid-19), **%20,3 Yerleşim yerleri** (İller), **%10,8 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,706)
- 25.02.2020: Toplam gönderi sayısı 201'dir. Covid-19 nedeniyle İran sınırlarının kontrolü hususunda alınan önemlerin yetersizliğiyle ilişkilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%28 Sağlık** (Covid-19),

%13,5 Yerleşim yerleri (İller), **%13,1 Siyaset** (Vatandaşlık) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,659).

- 1.03.2020: Toplam gönderi sayısı 146'dır. Gönderiler Türkiye'nin Bahar Kalkanı Harekatı'nda Suriye'de İranlı milislerin de yer aldığına yöneliktir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%42,9 Güvenlik** (Terör, Savaş, Askeri güvenlik), **%12,5 Din** (İslam kavramları, Mezhepler), **%9,5 Yerleşim yerleri** (Türk ülkeleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,605). 2020 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 144: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

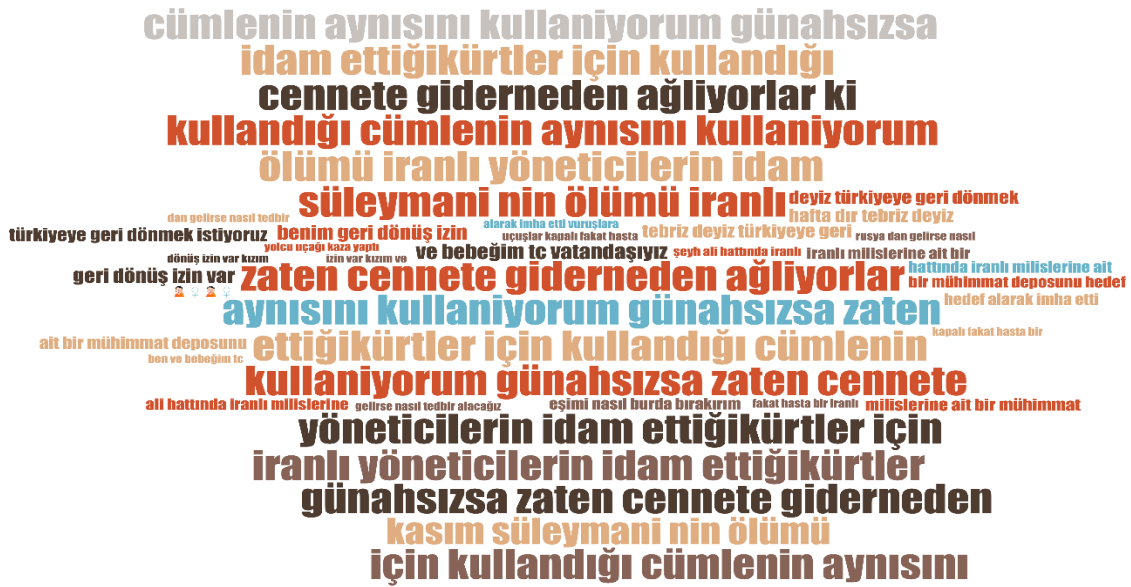

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

ABD ile İran arasında Irak'ta meydana gelen suikast olayları ve siyasi gerilimlerle ilgili yorumlar yer almaktadır. Bu yorumlarda ABD'nin düzenlediği bombalı saldırı nedeniyle Kasım Süleymani'nin yaşamını kaybetmesine yönelik olarak yorumlarda mezhep kimliğine yönelik vurgu dikkat çekmektedir. İran'ın önde gelen komutanlarından biri olmasından ziyade yorumlarda Sünnileri katleden Şii komutan olarak değerlendirilmektedir. İranlıların ABD karşısında çaresiz ve zayıf oldukları düşünülmektedir. Covid-19 nedeniyle İran'la sınırımızın geç kapatıldığı düşünülmüş ve tepki çekmiştir. Son olarak ise İranlı milislerin Bahar Kalkanı operasyonunda Türkiye'nin aleyhine cephede olmasına dikkat çekildi.

Göç olgusu 2020 yılında İranlılarla ilgili yorumlarda en fazla konuşulan unsurlardan biri olmasa da genel olarak gönderilerde yer alma oranı artmıştır. Yorumlarda göç olgusu ile diğer toplumsal unsurlar arasında ilişkini fazla kurulmadığı sadece göçün neden olduğu sosyal etkiye görece değinildiği görülmektedir. Ayrıca toplumsal unsurlar açısından göç ile covid-19 arasında ilişki kurulduğu görülmektedir. Göçmenlerin neden olduğu endişelere bakıldığında ise İranlılara yönelik yorumların asıl öznesinin Suriyeliler olduğu, İranlıların Suriyelilerle birlikte ismi anılan milletlerden biri olduğu görülmektedir. Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 145: 2020 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

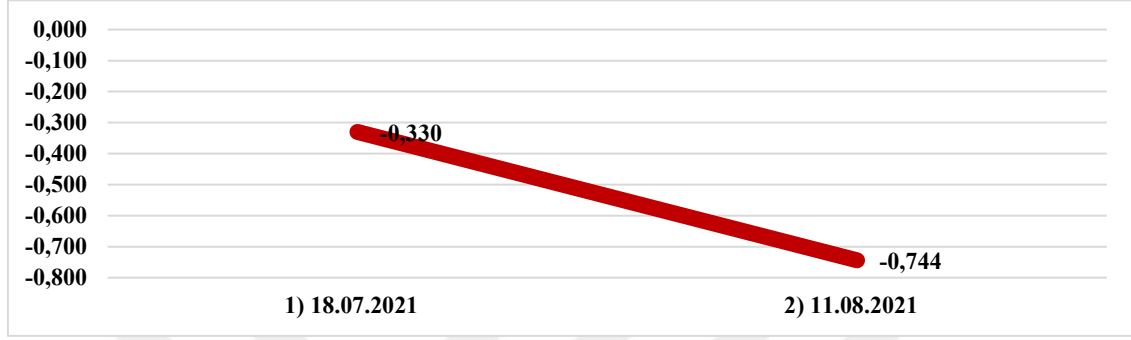
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Öldürüldü (420), Abd (285), Virus (231), Suriyeli (198), Ruslar (168), Milis (166), Asker (137), Komutan (132), Afgan (130), Amerika (113), Süleymani (97), Allah (94), Corona (93), Şia (93), Iraklı (89), Savaş (89), Suriye (73), Rejim (72), Kasım (67), Mülteci (67), Devlet (57), Milisler (55), Müslüman (50), Nevruz (48), Öldü (48), General (45), Karantina (44), Öldürdü (43), Esed (41) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.3.12. 2021 Yılında İranlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2021 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 2 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 146: 2021 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

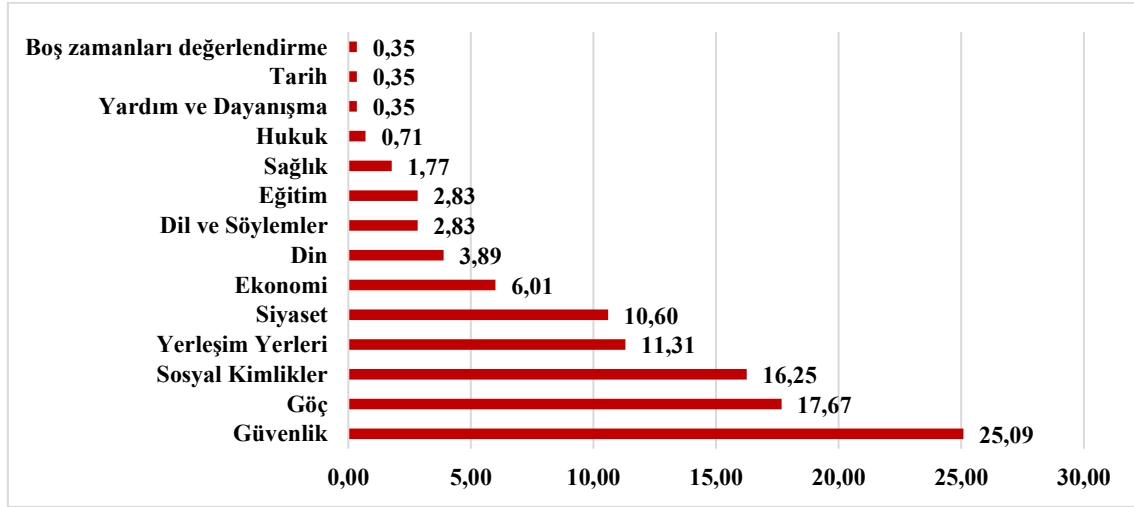
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2021 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 18.07.2021: Toplam gönderi sayısı 57'dir. Gönderiler Türkiye'ye yönelik göçlerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%23,7 Sosyal kimlikler** (Diğer Türk ve Arap milletleri (Ör. Katarlı, Azeri, Özbek)), **%16,1 Göç** (Göçmenleri ülkede istememe, Göçmen statüleri), **%14,4 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Devlete karşı suçlar, Şerefeye karşı suçlar) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,330)
- 11.08.2021: Toplam gönderi sayısı 76'dır. Gönderiler Türkiye'ye yönelik göçlerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%32,7 Güvenlik** (Şiddet-cinayet, Malvarlığına karşı suçlar, Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakmak), **%20 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenleri ülkede istememe), **%10,9 Sosyal kimlikler** (Diğer Arap ve Türk milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,744)

2021 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 147: Grafik 104: 2021 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

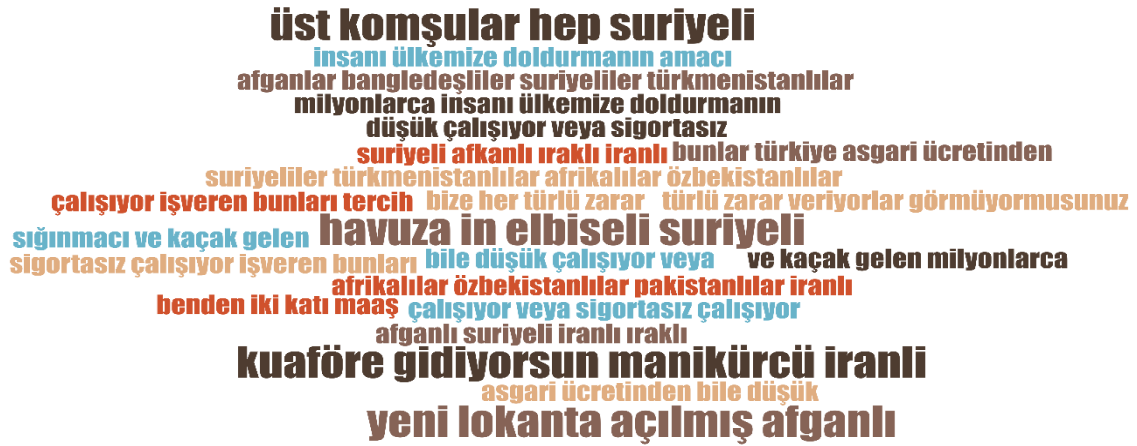
Gönderiler Türkiye'ye yönelik göçlere yönelik güvenlik kaygısı çerçevesinde yapılan yorumlardır. Yorumlarda İranlı, Suriyeli, Afgan, Pakistanlı ve diğer milletlerden gelen göçün suç başta olmak üzere ekonomik ve sosyal açıdan güvenlikleştirilmiştir

2021 yılında göçle ilgili yorumların sayısı ve göçün ilişkili olduğu toplumsal unsurların sayısında artış olmuştur. Yorumlarda genel olarak göçmenlerin sayısının artması halk arasında güvenlik kaygısına neden olduğu, aynı zamanda bu artışın demografik yapıyı bozduğu, Türk kültür ve değerlerine zarar verdiğine yönelik yorumlar yer almaktadır. Bu bağlamda göçler hem gerçekçi hem de sembolik tehdit olarak görülmektedir. Öte yandan göçler nedeniyle hükümete yönelik eleştiriler yapılmıştır.

Göçle ilgili yorumların tek öznesi İranlılar değildir. Yorumlarda Türkiye'ye göç eden diğer milletlerin ismi de sıkça geçmektedir. Kelime kombinasyonu ve kelime frekanslarının sonuçları da bu durumu desteklemektedir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 148: 2021 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

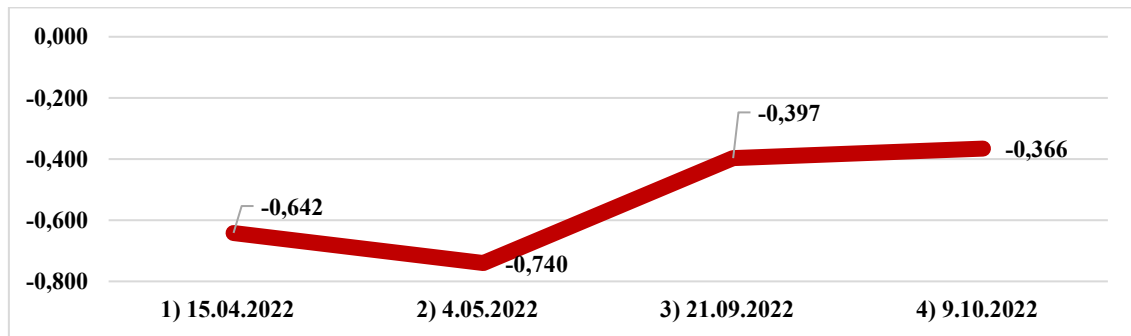
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Afgan (174), Suriyeli (159), Iraklı (74), Pakistanlı (39), İstemiyoruz (33), Mülteci (30), Arap (27), Ülkemde (27), Kadınlar (26), Kürt (24), Afrikalı (12), Göçmen (10) Taliban (10), Afrikalı (8), Türkmen (8), Gasp (7), Katarlı (6), Libyalı (6), Allah (5) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.3.13. 2022 Yılında İranlılara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2022 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 6 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 149: 2022 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

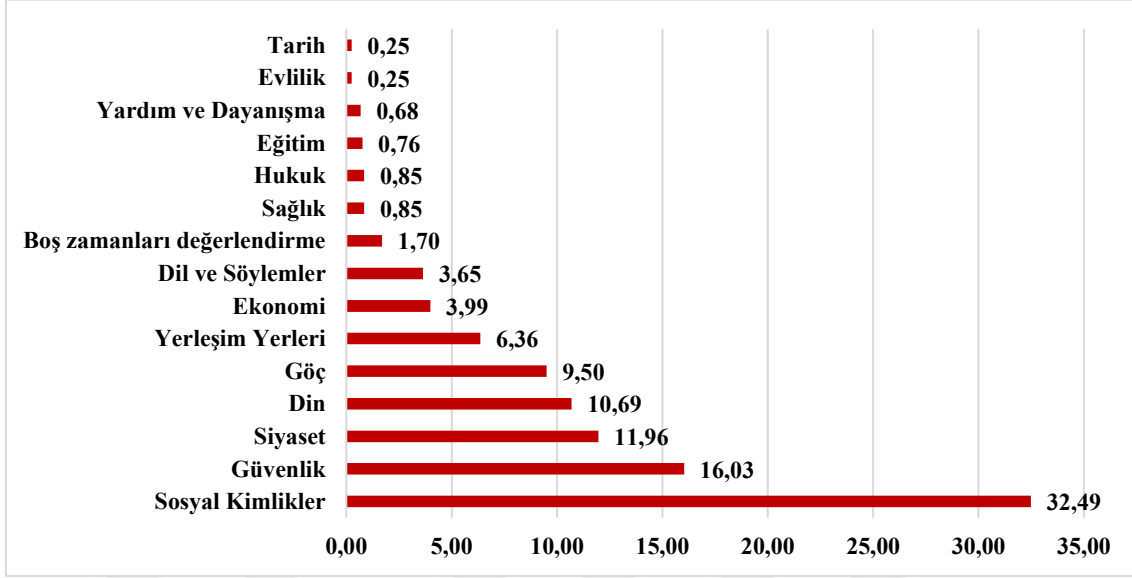
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılında İranlılar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 15.04.2022: Toplam gönderi sayısı 102'dir. Gönderiler Türkiye'ye yönelik göçlerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%22,5 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet, Diğer Arap milletleri), **%17,4 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar), **%15,5 Göç** (Göçmen statüleri, ülkede istememe, sosyo-kültürel yapıya zarar endişesi) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,642).
- 4.05.2022: Toplam gönderi sayısı 112'dir. Gönderiler Türkiye'ye yönelik göçlerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%23,9 Sosyal kimlikler** (Diğer Arap milletleri, Cinsiyet), **%20,4 Göç** (Göç-güvenlik endişesi, göçmenleri istememe), **%13,4 Siyaset** (Vatandaşlık, Milliyetçilik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,740)
- 21.09.2022: Toplam gönderi sayısı 365'tir. Gönderiler İran'da Masha Amini adlı genç kadının Ahlak Polisi tarafından tutuklanması ve gözaltındayken şüpheli şekilde yaşamını kaybetmesi nedeniyle gerçekleşen halk hareketiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%37,4 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği), **%16,3 Güvenlik** (Kolluk, Terör, Şiddet-cinayet, Devlete karşı suçlar), **%12,5 Din** (İslam kavramları, Dini sosyal yaşam) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,397).
- 9.10.2022: Toplam gönderi sayısı 116'dır. Gönderiler, Masha Amini'nin yaşamını kaybetmesiyle başlayan protestoların devam etmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%37,8 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği), **%17,9 Güvenlik** (Kolluk, Şiddet-Cinayet), **%13,8 Din** (İslam kavramları, Mezhepler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,366)

2022 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 150: 2022 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sosyal kimlikler, güvenlik, siyaset ve dinin ilk dört sırada olması Masha Amini adlı genç kadının Ahlak polisleri tarafından tutuklanması ve sonrasında yaşamını kaybetmesi neticesinde meydana gelen halk hareketleri nedeniyledir. Masha Amini olayının etkisiyle başlayan toplumsal hakeretlere ilişkin gönderiler 2 ay devam etmiştir. 17-29 Ekim ve 9-14 Eylül tarihleri arası normal dağılımın üzerinde gönderilerin yer aldığı tarihler olarak kadın hakları, İran rejiminin kadın politikaları ve dini yaklaşımlara yönelik yorumlar içermektedir.

Öte yandan 2022 yılında göçle ilişkili toplumsal unsurların sayısı ve oranı artmıştır. İran'da kadın hakları temelinde başlayan toplumsal hareketler ve Suriyeli, Afgan, Pakistanlıların göçleri İranlılara ilişkin göç içerikli yorumları etkilemiştir. Yaşanan toplumsal hareketlerin İran'da iç karışıklığa sebep olması ve Türkiye'ye yönelik göçleri tetiklemesine yönelik kaygıya neden olmuştur. Bununla birlikte yorumlarda göçmenlerin Türkiye'ye girişini ve ülkede kalışının kontrolünün yetersiz olduğuna, oturma izni ve vatandaşlık hakkının yabancılar tarafından kolay elde edildiğine yönelik hem göçmenleri hem de siyasetçilere eleştiriler yer almaktadır.

Göçmenler nedeniyle taciz vakaları, malvarlığına yönelik suçlar, demografik yapının bozulmasına yönelik kaygı, şiddet olaylarının artması, sosyo-kültürel yapıya zarar verdiklerine yönelik algıya neden olmuştur. Göçmenlerin kolayca mülk edinebildikleri ve bu nedenle konut kiralارının arttığı ifade edilmektedir. Yorumlarda milliyetçi tutum

güçlüdür ve bu tutum yalnızca İranlı, Suriyeli, Afgan ve Pakistanlılar için değil, aynı zamanda diğer Türk devletlerinden göç eden Türklere de yöneliktir. Bu bağlamda göçle ilişkili yorumların kapsamı yalnızca İranlılar değil Türkiye'ye yönelik tüm göçlerdir. Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 151: 2022 Yılı “İranlı” Kelime Kombinasyonları Bulutu

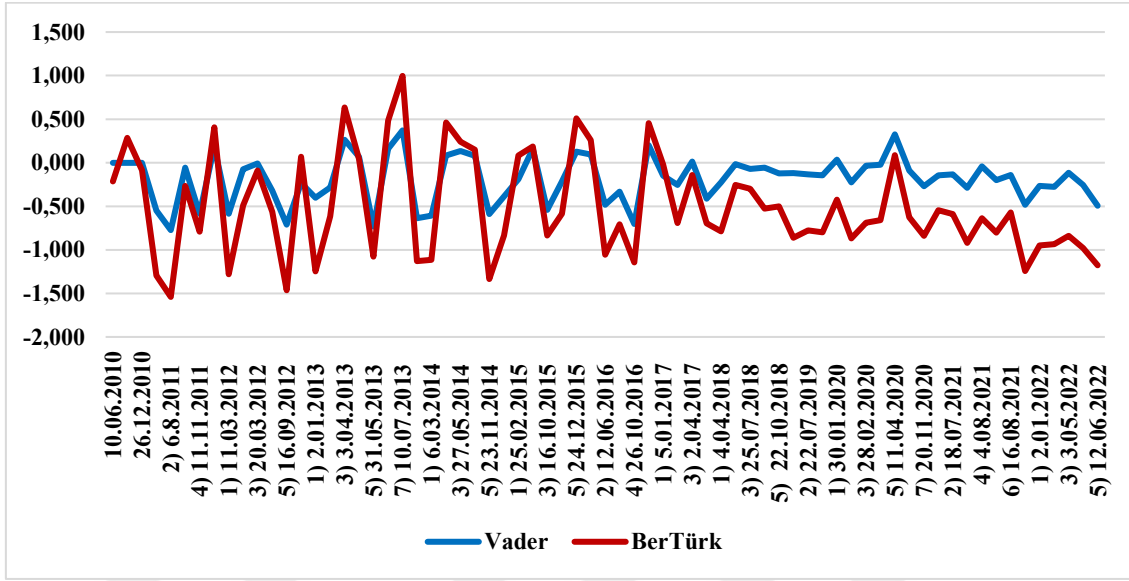
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Kadınlar (1511), Suriyeli (402), Afgan (349), Saçını (247), Destek (202), Pakistanlı (152), Özgürlük (149), Arap (139), Iraklı (36), Mülteci (126), Öldü (126), Molla (109), Mehsa (80), Amini (78), Kürt (76), Allah (63), Saçlarını (63), Başörtü (56), Rus (54), İstemiyorum (52), Din (51) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.4. Afgan

Afganlara yönelik 2010-2022 yılları arasında yapılan yorumların toplamı 503732'dir. 2010-2022 yılları arasında Afgan kelimesinin en fazla geçtiği günlerde yapılan yorumların duygusal eğilimlerinin zaman içindeki değişimi aşağıdaki gibidir.

Grafik 152: Afganlarla İlgili Gönderilerin Duygusal Eğilim Puanları 2010-2022

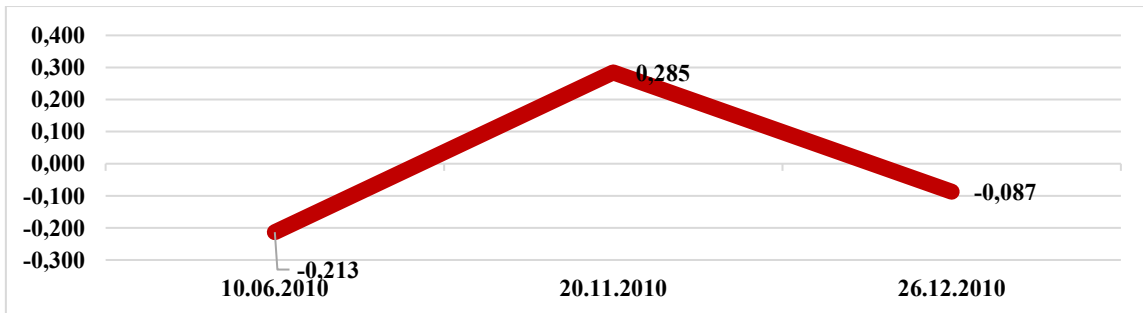
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yıllara göre hangi sosyal olayların Afgan kimliğine yönelik yorumların yapılmasına etki yarattığına yönelik analizler aşağıda yer almaktadır. Buna göre yapılan yorumların duygusal eğilimi en pozitif olan gün 1.09.2010 ve en negatif gün ise 11.01.2020 tarihidir.

3.1.6.4.1. 2010 Yılında Afganlara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

2010 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin atıldığı günlerin belirlenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış, daha sonra normal dağılım analizi neticesinde 5 önemli gün belirlenerek bu günlerin analizleri yapılmıştır.

Grafik 153: 2010 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

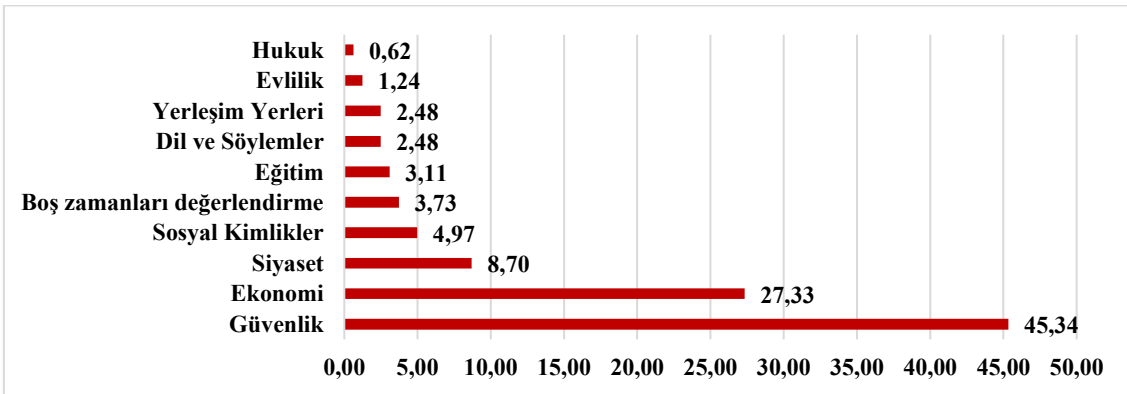
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2010 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 16.06.2010: Toplam gönderi sayısı 27'dir. Afganistan'da bir düğünde meydana gelen saldırı ve yaşamını kaybedenlere dair haberler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%18,6 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Diğer Türk milletleri), **%16,3 Güvenlik** (Şiddet-cinayet, Savaş), **%14 Boş zamanları değerlendirme** (Fotoğraf) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,223)
- 20.11.2010: Toplam gönderi sayısı 19'dur. Afgan lider Karzai ve NATO'nun Afganistan'da Taliban ile mücadele konusunda anlaşmaya vardıklarına yönelik haber metinleri yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki unsur sırada **%79,3 Güvenlik** (Askeri güvenlik), **%20,7 Siyaset** (Afganistan siyasetçileri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS0,285).
- 26.12.2010: Toplam gönderi sayısı 44'tür. Afganistan'da 4 Türk mühendisin kaçırıldığına dair haberler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%48,3 Güvenlik** (Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçu), **%48,3 Ekonomi** (Meslekler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=0,087)

2010 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 154: 2010 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

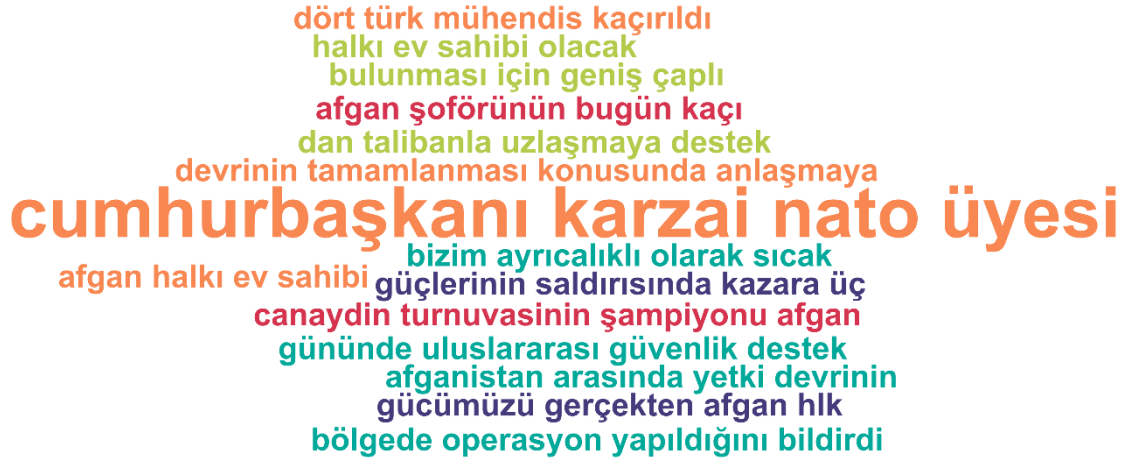

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2010 yılında Afganlarla ilgili gönderilerin tamamı haber metnidir. Gerçek kişiler tarafından yapılan yorum bulunmamaktadır. En fazla haberi yapılan konu 4 Türk mühendisinin kaçırılmasıdır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 155: 2010 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu

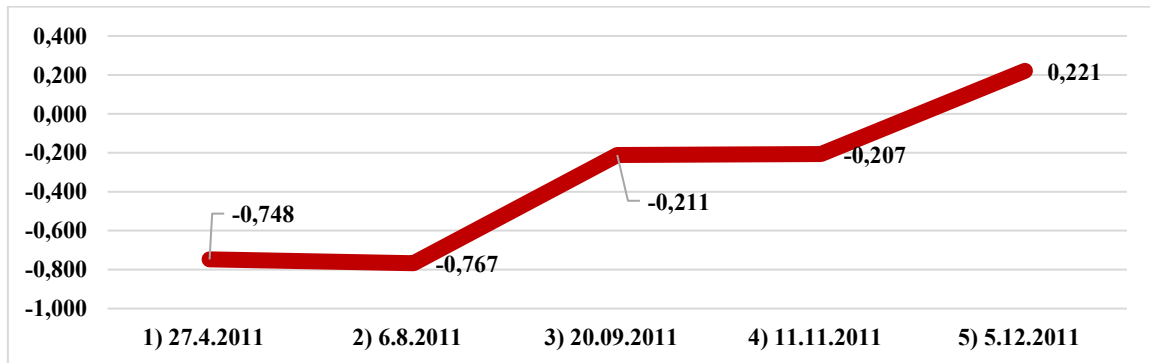
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Türk (76), Kaçırıldı (68), Şoför (41), Paktia (28), Vilayetinde (27), NATO (25), Karzai (17), İnşaat (13), Stratejisinde (13), Firmasında (12), Mühendis (7), Saldırı (5) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.4.2. 2011 Yılında Afganlara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

2011 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin atıldığı günlerin belirlenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış, daha sonra normal dağılım analizi neticesinde 5 önemli gün belirlenerek bu günlerin analizleri yapılmıştır.

Grafik 156: 2011 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

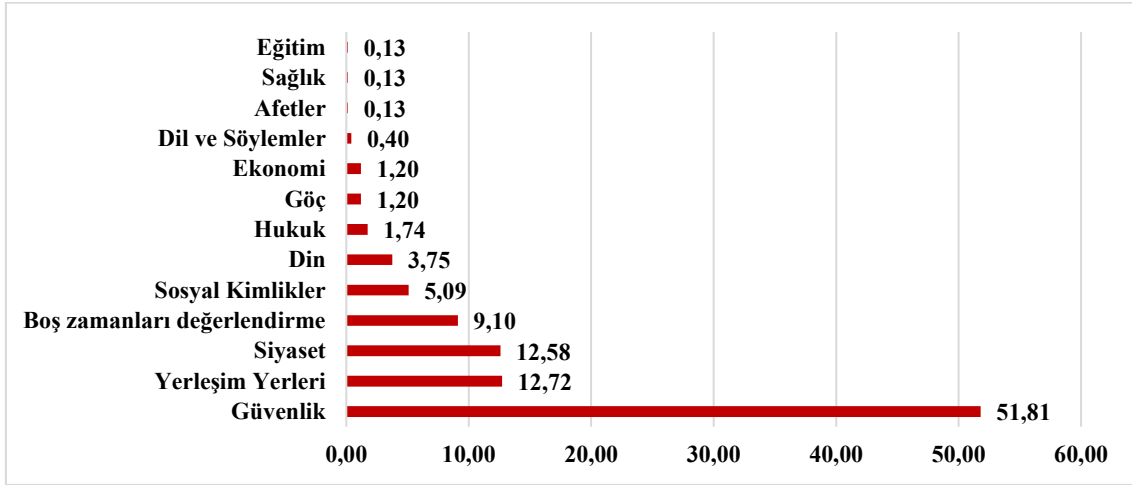
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2011 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 27.04.2011: Toplam gönderi sayısı 65'dir. Cinnet geçiren bir Afgan pilotun 8 NATO askerini öldürmesi üzerine haberler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%69,7 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Savaş, Şiddet-Cinayet), **%16,3 Siyaset** (Afganistan siyasetçileri), **%11,1 Göç** (Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,748).
- 6.08.2011: Toplam gönderi sayısı 77'dir. Afganistan'da düşen NATO helikopteri nedeniyle yaşamını kaybeden askerlerle ilgili haberler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%52,7 Güvenlik** (Savaş), **%27,7 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), **%9,2 Siyaset** (Afganistan siyasetçileri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,767).
- 20.09.2011: Toplam gönderi sayısı 47'dir. Afgan lider Burhaneddin Rabbani'nin öldürülmesiyle ilgili haberler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%44,4 Güvenlik** (Savaş), **%22,2 Siyaset** (Afganistan siyasetçileri), **%17,8 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,211).
- 11.11.2011: Toplam gönderi sayısı 55'dir. Afgan anne ve kızın taşlanarak öldürülmesiyle ilgilidir. Ayrıca ABD'li bir askere müebbet hapis cezası verildiğine ilişkin haberler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%69 Güvenlik** (Şiddet-cinayet), **%18 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), **%9 Hukuk** (Yargı süreçleri, Hukuk terimleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,207)
- 5.12.2011: Toplam gönderi sayısı 56'dır. Afganistan'dan kaçan bir kadının top model olmasıyla ilişkilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%46,9 Boş zamanları değerlendirme** (Moda ve magazin, Fotoğraf sanatı), **%16,8 Yerleşim Yerleri-Ülkeler** (Avrupa ülkeleri), **%15,4 Sosyal kimlikler** (Avrupa milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,211).

2011 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 157: 2011 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2011 yılında yapılan Afganlarla ilgili gönderilerde hem haber metnlerinin hem de Afganlarla ilgili yaşanan gelişmelere dair yorumlar yer almaktadır. Yapılan yorumlara bakıldığında 6.8.2011 tarihinde yaşanan NATO helikopterin düşmesiyle ilgili haberler yapılan haberlerin diline yönelik eleştiriler bulunmaktadır. Örneğin “Afganistan’da 31 ABD askeri öldü!” 7 tane Afgan askeri insan değil mi -argo-. Tüküreyim haberciliğinize, gazeteciliğinize.”. Haber metnlerinde Afgan askerine vurgu yapılmamasına yönelik eleştiri hem insani değerler hem de bir millet kimliğine verilen değer açısından önemlidir. En fazla yorum ise eski Afgan lider Burhanettin Rabbani’nin yaşamını kaybetmesi üzerine yapılmıştır. Önemli bir lider olduğu, “şehit” olduğu ve “Allah şهادetini kabul etsin” gibi dini söylemler yer almaktadır. 11.11.2011 tarihinde Afgan anne ve kızının “ahlaki sapkınlık ve zina” iddiaları nedeniyle taşlanarak öldürülmesiyle ilgili olarak da tüm Afganların ölmeyi hak ettiği üzerine yorumlar yer almaktadır. Öte yandan Afgan bir kadının Almanya’da top model olmasına yönelik çok sayıda haber metni yer alırken kişi yorumlarının olmaması da ilgi çekicidir.

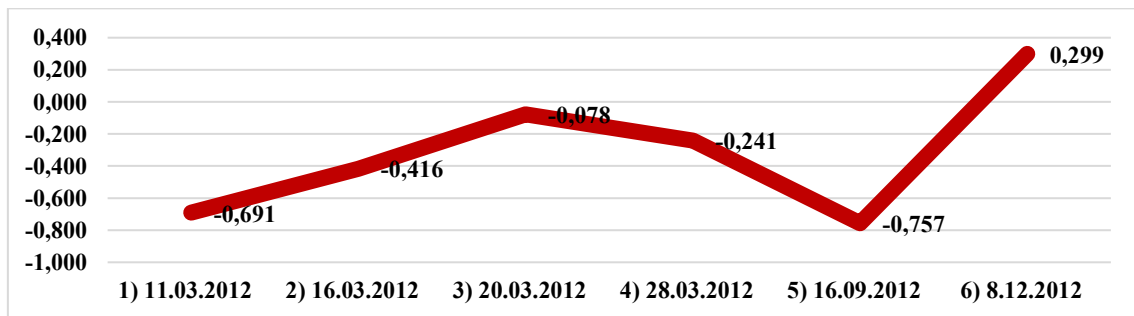
Göçle ilişkili gönderilerin içeriğine bakıldığında haber metni oldukları ve doğrudan göç bağlamında Afganlar hakkında yorumların olmadığı görülmektedir. Haber metinleri, Afgan mültecinin parmağını kesen ABD’li bir asker ve mülteci Afgan kadının top model olmasıyla ilgilidir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

[illegible]

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Askeri (154), Öldü (95), NATO (87), ABD (80), Helikopter (75), Kabil (59), Düştü (55), Pilot (55), Kızı (47), Model (40), Taliban (36), Rabbani (33), Anne (32), Burkalı (31), Havaalanında (30), Yabancı (30), Taşlanarak (26), Zühre (25), Kaçıp (19), Rejiminden (18) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

Grafik 159: 2012 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

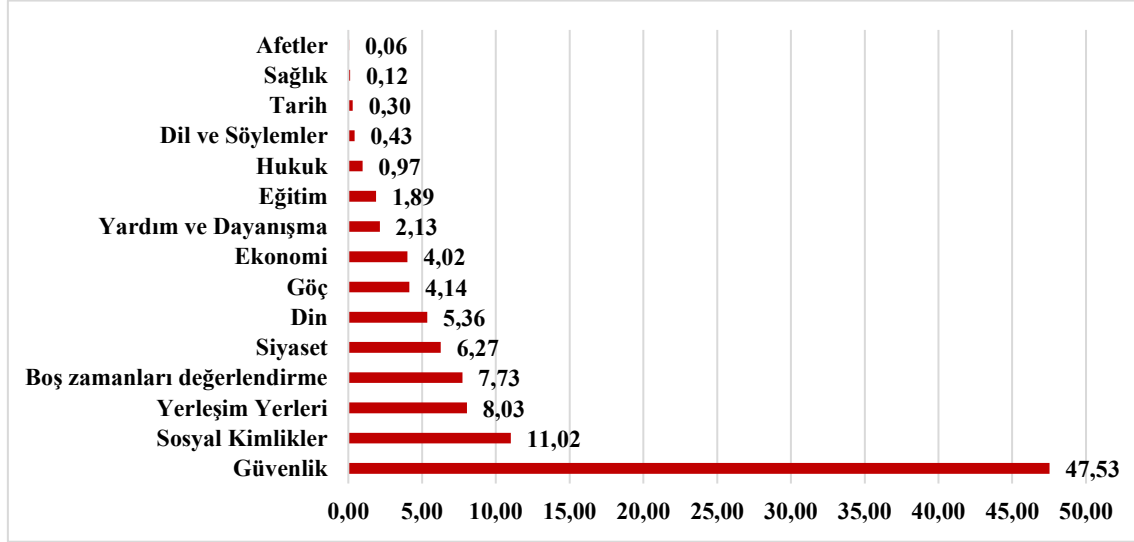

- 11.03.2012: Toplam gönderi sayısı 127'dir. ABD askerinin Afgan sivilleri öldürmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%67,7 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Şiddet-Cinayet), **%21,4 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), (DS=-0,691).
- 16.03.2012: Toplam gönderi sayısı 214'tür. Afganistan'da düşen helikopter nedeniyle 8 Türk askeri şehit olmuştur. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%51 Güvenlik** (Askeri güvenlik), **%16,2 Din** (İslam kavramları), **%14,5 Siyaset** (Afganistan siyasetçileri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,416).
- 20.03.2012: Toplam gönderi sayısı 60'dır. ABD'li bir askerin Afgan köyünü basarak 16 kişiyi öldürmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%52,1 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Şiddet-Cinayet), **%11 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,078).
- 28.03.2012: Toplam gönderi sayısı 64'tür. Erkek çocuğu olmayan Afgan ailelerin kızlarını erkek kılağına soktukları kültürel özelliğe dair haberler yer almaktadır. Ayrıca yüzlerce kadının ahlak suçları nedeniyle hapiste olduklarına yönelik haberlere yöneliktir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%55,2 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimlikleri, Yaş grupları), **%20,9 Eğitim** (Eğitim sistemi), **%11,2 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,241).
- 16.09.2012: Toplam gönderi sayısı 93'dür. NATO'nun saldırısında 8 Afgan kadının yaşamlarını kaybetmesine ilişkindir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%72,3 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Şiddet-Cinayet), **%21 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,757).
- 8.12.2012: Toplam gönderi sayısı 201'dir. Afgan Kızı adlı fotoğrafın rekor bir fiyata satılması ve Atatürk Havalimanında uçağa bindirilecekleri sırada 2 Afgan'ın kaçmalarına ilişkin haberler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%64,7 Boş zamanları değerlendirme** (Fotoğraf sanatı), **%13,6 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle

ilgili işlemler), **%7,1 Siyaset** (Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,299).

2012 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 160: 2012 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

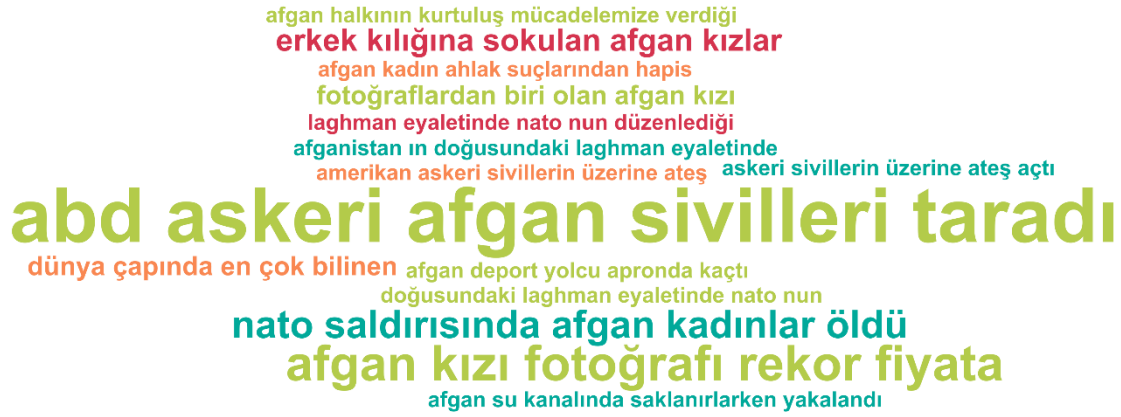
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2012 yılında Afganlarla ilişkili gönderilerde göçle ilişkili gönderilerin içeriğine bakıldığında Afganlara yönelik gerçek kişi yorumlarının arttığı görülmektedir. Güvenlikle ilişkili unsurlar Afganlar hakkında yorum yapılmasına neden olan asıl unsurken yorumlarda Afganlara yönelik yaklaşımın iki dinamiği bulunmaktadır. Afganların ABD ve NATO askerleri tarafından başta öldürülmeleri ve diğer güvenlikle ilişkili gelişmelerde Afganlar için “Müslüman”, “kardeşlerimiz” gibi kavramların da kullanıldığı, Afganların mağdur edildiğine yönelik söylemler yer almaktadır. Öte yandan Afgan kadınların yaşadığı mağduriyetlerde ise Afgan erkekleri ve Afgan kadınlarına zarar veren diğer milletler için de olumsuz yaklaşım bulunmaktadır.

Göçle ilişkili gönderilere bakıldığında yardım ve dayanışma içerikli gönderiler haber metni şeklinde olup Suriyeli ve Afgan mülteciler için Elazığ’a giden yardımlarla ilgilidir. Geri gönderilmek için havalimanına getirilen Afgan mültecinin kaçması nedeniyle güvenlik alarmı verilmiştir. Afgan mültecilerin Türkçe öğrendiğine yönelik haber metni nedeniyle de diller unsuru yer almaktadır. Fakat göç bağlamında Afganlar hakkında olumlu veya olumsuz söylem bulunmamaktadır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 161: 2012 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu

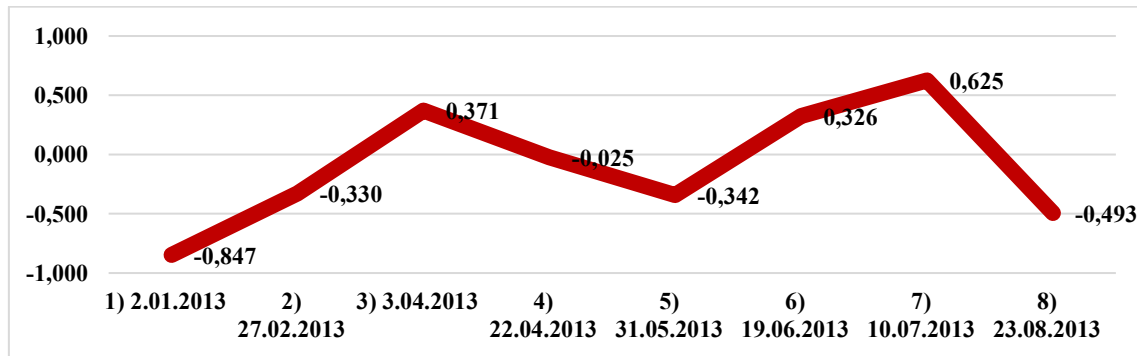
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda yer alan en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Askeri (188), NATO (133), Kızı (122), ABD (113), Sivil (112), Kadınlar (107), Öldü (105), Rekor (103), Türk (75), Fotoğrafı (56), Amerikan (53), Saldırısında (48), Şehit (47), Afganistandaneşimizvar (39), Erkek (39), Kabil (36), Halkının (34), Havalimanında (32) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.4.4. 2013 Yılında Afganlara Yönelik Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2013 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 8 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 162: 2013 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

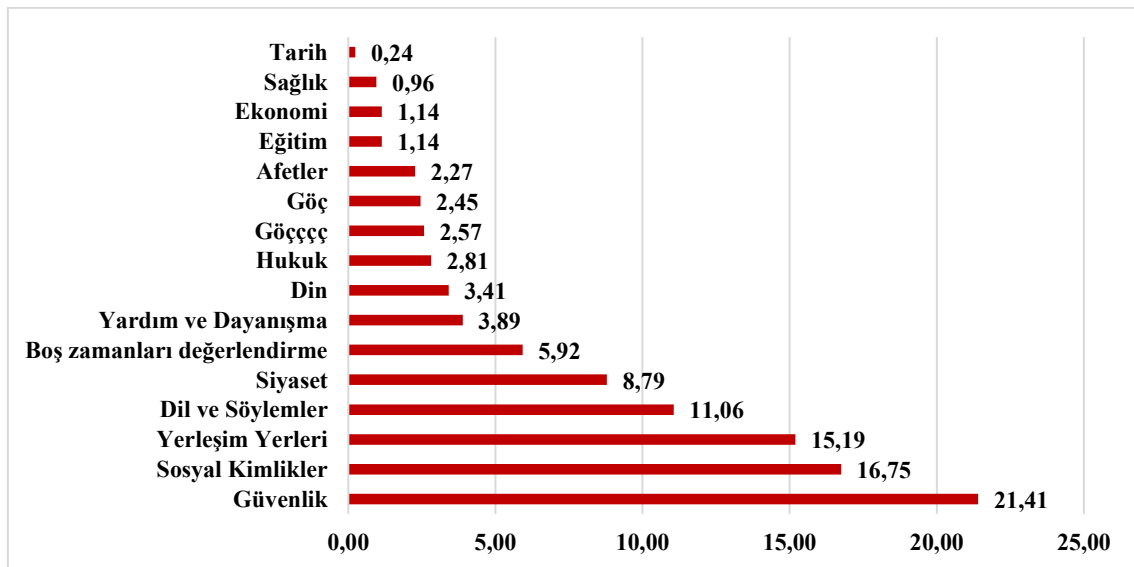
2013 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 2.01.2013: Toplam gönderi sayısı 135'dir. 5 Afgan'ın doğal gazdan zehirlenerek ölmesi üzerinedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%17,6 Sağlık** (Hastalıklar), **%16,2 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimlikleri, Yaş grupları), **%13,5 Göç** (Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,847).
- 27.02.2013: Toplam gönderi sayısı 76'dır. Kabil'de düzenlenen intihar saldırısına dairdir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%32,5 Boş zamanları değerlendirme** (Fotoğraf sanatı), **%25 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimlikleri), **%22,5 Siyaset** (Afganistan siyasetçileri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,330)
- 3.04.2013: Toplam gönderi sayısı 75'dir. Futbol maçının Afgan kanalından izleyenlerin yorumları yer almaktadır Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%44,2 Boş zamanları değerlendirme** (Futbol), **%7,8 Güvenlik** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,371).
- 22.04.2013: Toplam gönderi sayısı 159'dur. Afganistan'da Taliban'ın kaçırdığı 8 Türk ve 1 Afgan'ı durumlarının iyi olduğu üzerine yorumlar yer almaktadır. Ayrıca Afgan Meclis Başkanının Edirne Valiliğinde verdiği selamla ilgili yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%35,8 Siyaset** (Afganistanlı siyasetçiler, Yasama kavramları), **%18,7 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Diğer Türk milletleri), **%11,8 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk ülkeleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,025).
- 31.05.2013: Toplam gönderi sayısı 86'dır. Karaman'da cinnet geçirip ailesini öldüren Afgan genç ve Afganistan'da 16 kişiyi öldüren ABD'li askere idam cezası verilmemesine yönelik haberler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%65,3 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (İller), **%20,8 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,342).

- 19.06.2013: Toplam gönderi sayısı 53'tür. ABD ve Taliban'ın görüştüğü üzerine haberler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%31,6 Yerleşim Yerleri-Ülkeler** (ABD, İller), **%26,3 Siyaset** (Afganistanlı siyasetçiler), **%17,5 Eğitim** (Eğitim sistemi) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=0,326).
- 10.07.2013: Toplam gönderi sayısı 220'dir. 4 yaşındaki Afgan çocuğun sesinin güzelliğine ilişkin gönderiler yer almaktadır. Ayrıca Afganistan'da Taliban mensubu 153 kişinin öldürülmesi üzerine haberler vardır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%32,1 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Asya milletleri, Afrika milletleri), **%Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk, Afrika, Asya, Arap ülkeleri), **%12,5 Boş zamanları değerlendirme** (Müzik) (DS=0,625).
- 23.08.2013: Toplam gönderi sayısı 182'dir. Afgan sivilleri öldüren ABD askerine müebbet hapis verilmesi üzerine haberler vardır. Ayrıca Afgan kadınların susturulması üzerine yasaya ilişkin yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%30 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Afrika ve Asya milletleri), **%24,1 Yardım ve dayanışma**, **%15,3 Hukuk** (Yargı süreçleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,493).

2013 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 163: 2013 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye’deki Afganların afetler ve şiddet-cinayetle ilişkili haberleri yer almasına rağmen Afganlara yönelik olumsuz bir söylem bulunmamaktadır. Afganistan için mazlumların coğrafyası gibi ifadeler yer alırken ABD ve NATO öncülüğünde Afganların mağdur edildiği, Türk askerinin Afganistan’da bulunmaması gerektiği yönünde yorumlar bulunmaktadır.

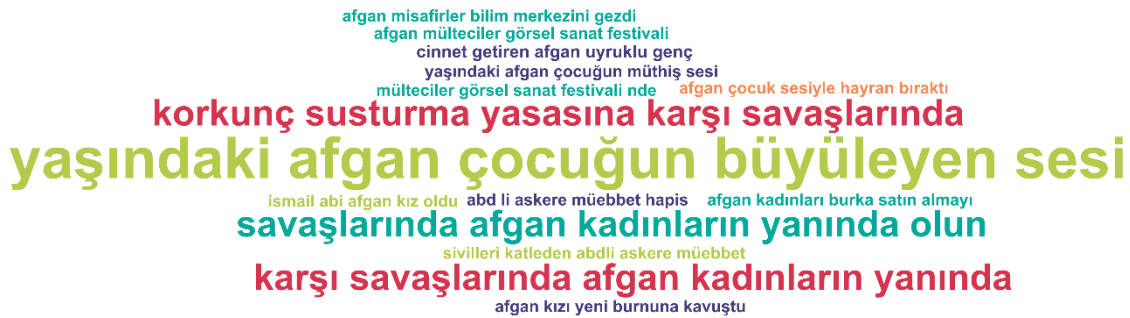
2013 yılında pozitif duygusal eğilime sahip günlerin içeriğine bakıldığında boş zamanları değerlendirmeye ilişkin olarak futbol ve müzik içerikli yorumların yer aldığı belirlenmiştir. Bir Afgan çocuğun sesinin güzel olması ve Afgan kanalından maç izlediğini söyleyenler bulunmaktadır.

Sosyal kimlikler bağlamında ise en fazla Afgan kadınlar hakkında gönderiler yer almaktadır ve bu gönderilerin içeriğinde Afgan kadınların mağduriyetlerine yönelik yorumlar yer almaktadır. Afgan kadınlarla dayanışma üzerine çok sayıda paylaşım bulunmaktadır.

Türkiye’de bulunan Afgan göçlerle ilişkili iki gelişme nedeniyle yorumların yer aldığı görülmektedir. Bunlardan ilki 5 Afgan mülteci gencin doğalgaz zehirlenmesi nedeniyle yaşamlarını kaybetmesidir. Bu olaya dair yorumlarda Afganlar için olumsuz söylemler yer almamakla birlikte mağduriyetlerine değinilmiştir. “Pisi pisine ölmeleri”, “Mülteciler için Türkiye’de cehennem” ifadeleri dikkat çekmektedir. Öte yandan cinnet geçirip ailesini öldüren Afgan hakkında ise ağırlıklı olarak haber metninin yer aldığı, Afganlar hakkında olumsuz yorumun ise yer almadığı belirlenmiştir. Ayrıca Kütahya’da Somali ve Afgan göçmenler kent sorunlarıyla ilgili barışçıl eylem yaptıklarına dair haberler bulunmaktadır. Fakat bu konuya dair yorum belirlenmemiştir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 164: 2013 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu

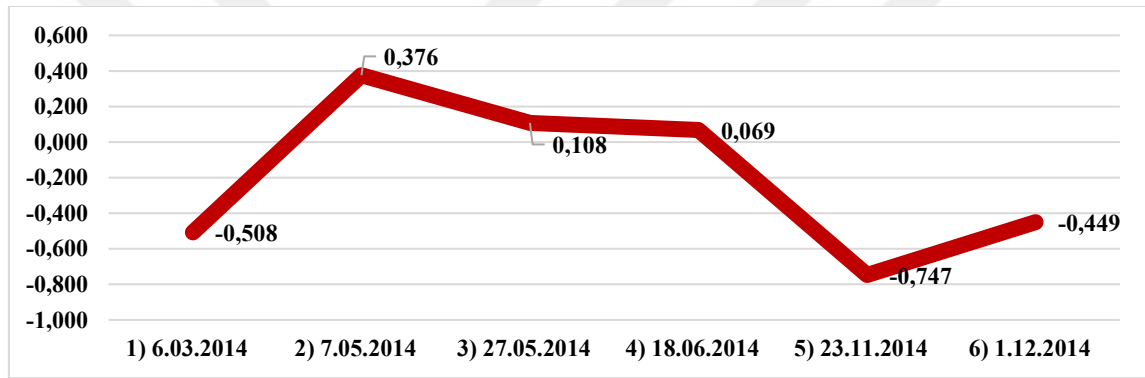
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Çocuğun (161), Öldü (154), Yaşındaki (129), Asker (97), Youtube (94), Büyüleyen (93), Taliban (81), Susturma (68), Genç (65), Kadınların (63), Korkunç (62), Savaşlarında (62), Katleden (59), Doğalgaz (58), Kız (58), Karaman (43), Türk (42), Cinnet (37), Uyraklı (37), Mısır (36), Suriye (33), Çeçen (28) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.4.5. 2014 Yılında Afganlara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2014 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı yalnızca 7 gün analize uygun görülmüştür.

Grafik 165: 2014 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

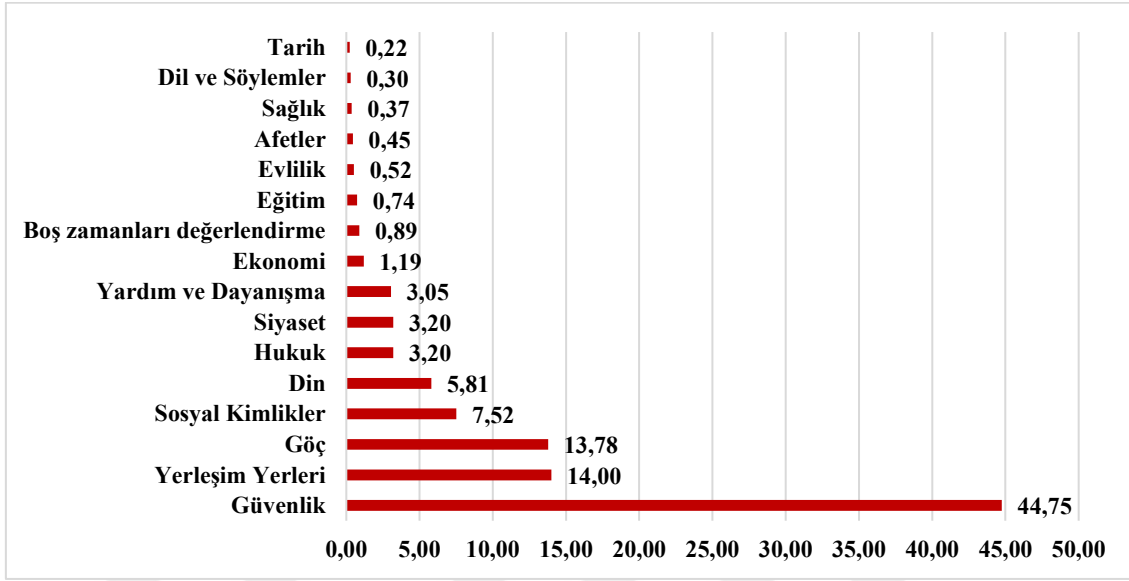
2014 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 6.03.2014: Toplam gönderi sayısı 117'dir. NATO'nun yanlışlıkla Afgan askerlerini öldürmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%93,4** oranıyla **Güvenlik** (Askeri Güvenlik, Şiddet-Cinayet, Savaş) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,508).
- 7.05.2014: Toplam gönderi sayısı 84'tür. BMMYK tarafından mültecilik statüsü verilmeyen Afganlar Ankara'da nöbet tutup basın açıklaması yapmışlardır. Yorumlar Afgan mültecilerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%46,3 Göç** (Göçmen statüleri), **%20,4 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (İller), **%9,3 Yardım ve dayanışma** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,376)

- 27.05.2014: Toplam gönderi sayısı 90'dır. Ankara'daki mültecilerin ölüm orucuna başlamaları üzerine yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%32,7 Göç** (Göçmen statüleri), **%23,6 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (İller), **%16,6 Hukuk** (Hukuk terimleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,108)
- 18.06.2014: Toplam gönderi sayısı 121'dir. Afgan kadın polislerin Türkiye'de eğitim almalarına yönelik haberler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%38,4 Güvenlik** (Kolluk), **%25 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği), **%19,2 Yerleşim yerleri** (İller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,069)
- 23.11.2014: Toplam gönderi sayısı 143'tür. Gönderiler Edirne'de dondu sanılan 9 Afgan mültecinin cinayet kurbanı olduğunun anlaşılmasıyla ilişkilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%32,5 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet), **%20,4 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (İller), **%17,3 Din** (İslam kavramları), **%17 Göç** (Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,747).
- 1.12.2014: Toplam gönderi sayısı 82'dir. Gönderiler Taliban'ın kuş üzerine bomba koyması ve Afgan polisinin bunu imha etmesi üzerinedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%57,5 Güvenlik** (Kolluk, Terör), **%16,2 Siyaset** (Afganistanlı siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,449).

2014 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 166: 2014 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Göçle ilişkili yorumların oranının artması Türkiye’de Afgan göçmenlerin kamusal alandaki görünürlüğünün artmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda yaşanan üç önemli olay bulunmaktadır. Bunlardan ilki, BMMYK tarafından mülteci statüsü verilmeyen Afganların Ankara’da protesto düzenlemeleri ve basın açıklaması yapmalarıdır. İkincisi ise Afgan mülteciler için düzenlenen futbol turnuvasıdır. Üçüncüsü ise 9 Afgan kaçak göçmenin Edirne’de ölü bulunmalarıdır. Yaşanan bu olaylarda Afganlara karşı olumlu yaklaşım söz konusudur. Afganlar herhangi bir bağlamda tehdit olarak değerlendirilmemişler, aksine mağdur olarak nitelendirilmişlerdir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 167: 2014 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu

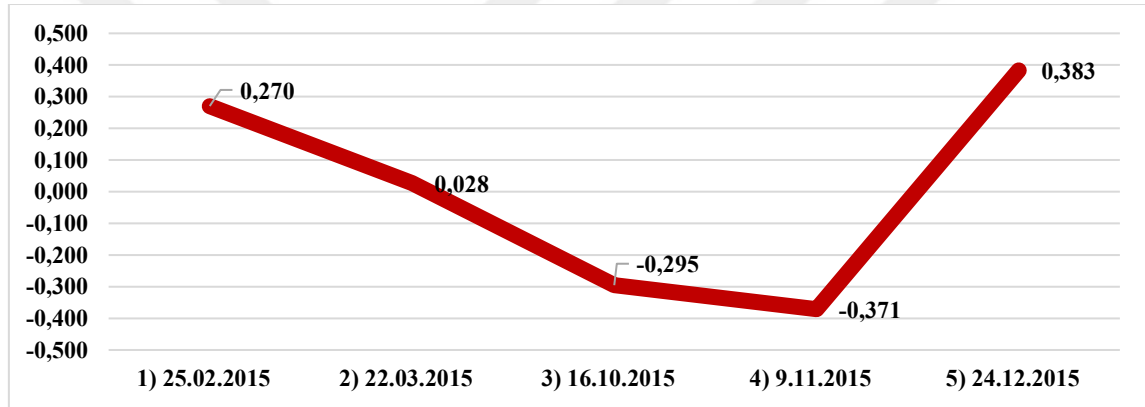
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Öldürüldü (218), Mülteci (167), Asker (110), NATO (106), Ankara (89), Türk (89), Eğitim (88), Taliban (83), Bakanı (80), Anne (71), Edirne (50), Cinayete (47), Kadın (46), Kurban (46), Militanını (44), Okul (84), Polisi (43) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.4.6. 2015 Yılında Afganlara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2015 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 168: 2015 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2015 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

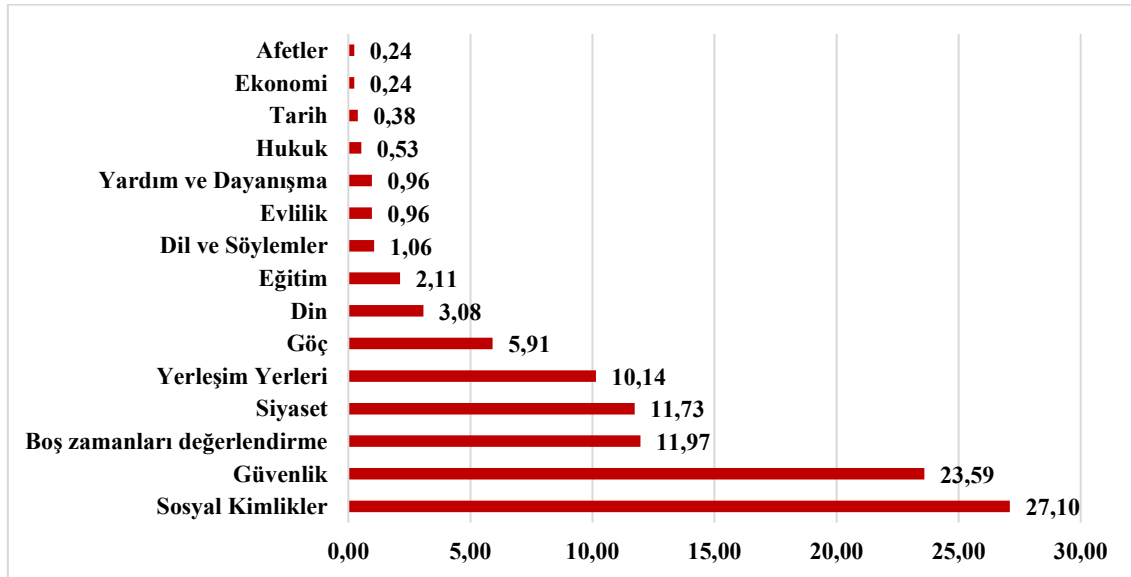
- 25.02.2015: Toplam gönderi sayısı 374'tür. Gönderiler, National Geographic'nin kapak fotoğrafı olan Afgan Kızı'nın sahte kimlikle yakalanması, genel olarak göçmenler ve Sivas'ta Afgan kadın polislerin mezun olmasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%39,2 Boş zamanları değerlendirme** (Fotoğraf sanatı), **%25,7 Güvenlik** (Kolluk, Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar), **%9,2 Siyaset** (Afganistanlı siyasetçiler) ile ilgili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,270).
- 22.03.2015: Toplam gönderi sayısı 258'dir. Gönderiler, linç edilen bir Afgan kadının tabutunu kadınların taşıdığı üzerinedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%37,4 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği),

%34,3 Güvenlik (Şiddet-Cinayet) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,028).

- 16.10.2015: Toplam gönderi sayısı 100'dür. Gönderiler Afgan bir mültecinin Bulgaristan'da öldürülmesi üzerinedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%36,3 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Kolluk, Savaş), **%19,7 Göç** (Göçmen statüleri), **%18,7 Yerleşim yerleri-Ülkeleri** (Avrupa ülkeleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,295).
- 9.11.2015: Toplam gönderi sayısı 376'dır. Gönderiler kaybolan 21 Afgan çocuk hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%48,6 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%14,8 Yerleşim yerleri** (İller), **%11,3 Siyaset** (Yürütme kavramı, Devlet sembolleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,371).
- 24.12.2015: Toplam gönderi sayısı 102'dir. Gönderiler Afgan Cumhurbaşkanı'nın Türkiye'ye gelmesi ve bir Afgan kadının tecavüze uğramasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%48,5 Siyaset** (Yürütme kavramları), **%14,6 Güvenlik** (Savaş, Askeri Güvenlik, Cinsel suçlar, Şiddet-Cinayet) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,383).

2015 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 169: 2015 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

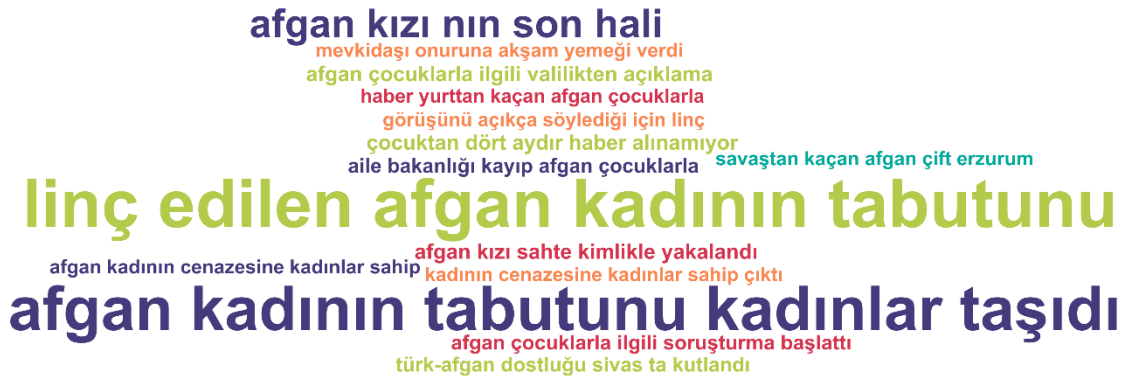
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2015 yılında Afganlarla ilişkili gönderilerde oran olarak sosyal kimlikler ön plandadır ve nedenine bakıldığında Afgan kadınları hakkında yapılan yorumların bunun nedeni olduğu belirlenmiştir. Afgan kadınlarla ilişkili çok sayıda yorum yer almakla birlikte Afganlar hakkında olumsuz yaklaşımın temel nedeni Afganların kadınlara yönelik baskıcı kuralları nedeniyledir. Nitekim boş zamanları değerlendirme bağlamında “Afgan kızı” adlı fotoğrafta yer alan kadının yıllar sonraki haliyle ilişkili yorumlardır.

2015 yılında yer alan gönderilerde göç olgusuna ilişkin yorumların sayısında artış olmakla birlikte oran olarak daha geri plandadır. Afgan göçleri için Türkiye’nin 2015 ve öncesinde hedef ülke olmadığı, bu göçmenlerin mülteci olarak Avrupa’ya geçmeyi hedeflediği fakat bu süreç içinde Türkiye’de bazı olaylara karıştıkları görülmektedir. Afganlara yönelik olumsuz bir yaklaşım yer almamaktadır. Örneğin, savaştan kaçan Afgan sevililerin Erzurum’da evlenmesi üzerine haberler yer almaktadır. Fakat bu konuya yönelik yorum bulunmamaktadır. Öte yandan Afganların yaşadığı mağduriyetler nedeniyle Avrupa ve İran’a yönelik eleştiriler yer almaktadır. İran’ın Şii olmasına da vurgu yapıldığı yorumlarda Afgan mültecilere zulmettikleri dile getirilmektedir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 170: 2015 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu

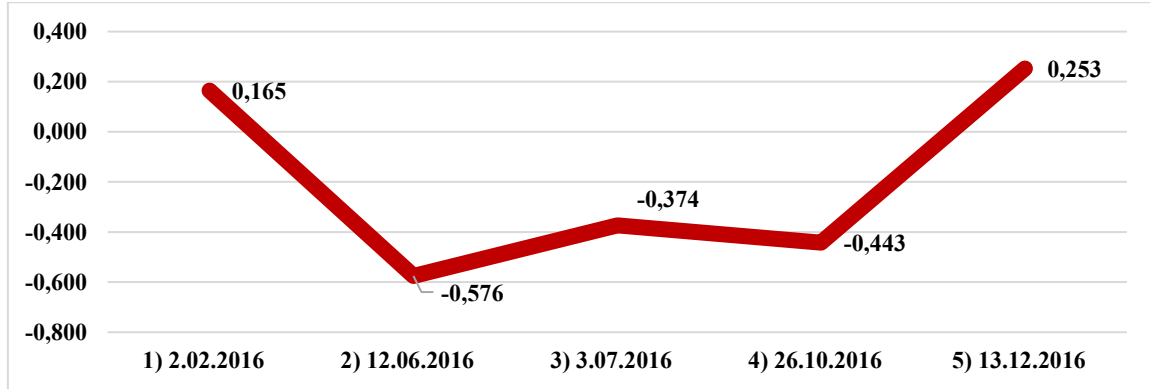
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Kadın (314), Çocuk (313), Kızı (249), Linç (143), Tabutunu (92), Kayıp (91), Bakanlık (90), Polis (87), Taşıdı (77), Fotoğrafı (75), Mülteci (71), Sivas (54), Türkiye (54), Erzincan (53), Devlet (50), Aile (46), Cumhurbaşkanı (45), National (44), Geographic (38), Bulgaristan (37) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.4.7. 2016 Yılında Afganlara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2016 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 171: 2016 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2016 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

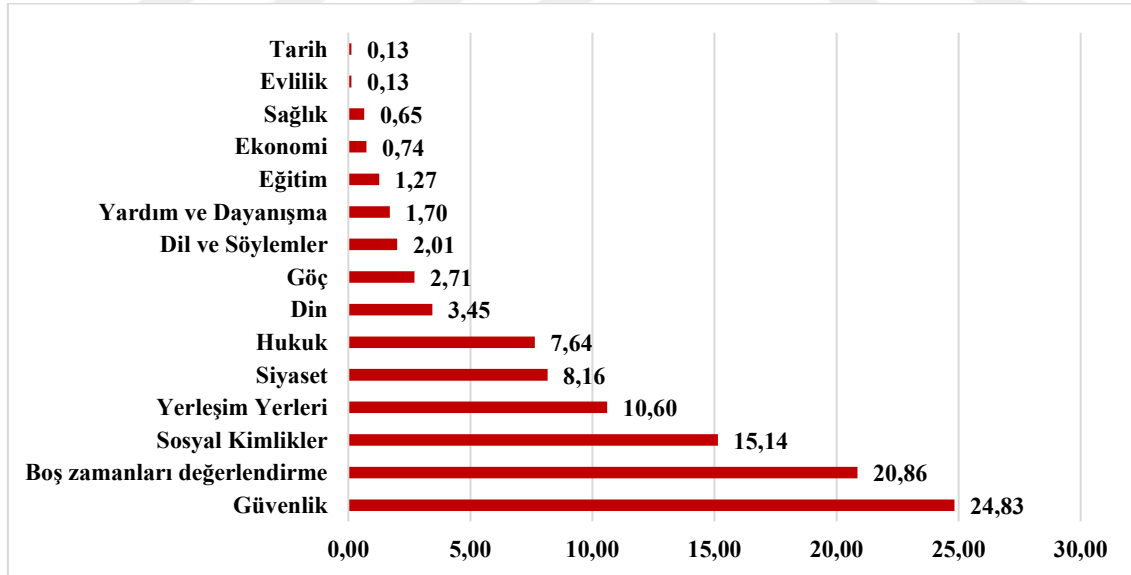
- 2.02.2016: Toplam gönderi sayısı 322'dir. Gönderiler Messi adlı futbolcunun poşetten formasını yapan Afgan çocukla buluşacağıyla ilişkilidir. Ayrıca kocası tarafından burnu kesilen kadının Türkiye'de tedaviye alındığına ilişkin haberler bulunmaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%25,1 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Cinsiyet kimliği), **%22 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%22 Boş zamanları değerlendirme** (Futbol) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,165).
- 12.06.2016: Toplam gönderi sayısı 198'dir. Gönderiler Amerika'da bir gece kulübüne Afgan asıllı biri tarafından saldırı düzenlendiğine ilişkindir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%41,2 Güvenlik** (Terör, Savaş), **%17,5 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), **%15,2 Siyaset** (Vatandaşlık, Demokrasi-Seçim) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,576).
- 3.07.2016: Toplam gönderi sayısı 197'dir. Gönderiler Afgan bayrağı taşıyan 3 Afgan'ın PKK bayrağı taşıdığı sanılarak bıçaklanmalarına ilişkindir.

Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%43,3 Güvenlik** (Terör, Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar), **%19 Yerleşim yerleri** (İller), **%11,6 Siyaset** (Vatandaşlık, Milliyetçilik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,374).

- 26.10.2016: Toplam gönderi sayısı 295'tir. Gönderiler National Geographic'in kapak fotoğrafında yer alan meşhur Afgan kızın göz altına alınmasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%46,8 Boş zamanları değerlendirme** (Fotoğraf sanatı), **%33,5 Hukuk** (yargı süreçleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,443).
- 13.12.2016: Toplam gönderi sayısı 187'dir. Gönderiler Messi'nin poşetten formasını yapan çocukla buluşması üzerinedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%28,4 Boş zamanları değerlendirme** (Futbol), **%27,9 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%16,2 Güvenlik** (Cinsel suçlar, Şiddet-Cinayet) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,253).

2016 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 172: 2016 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

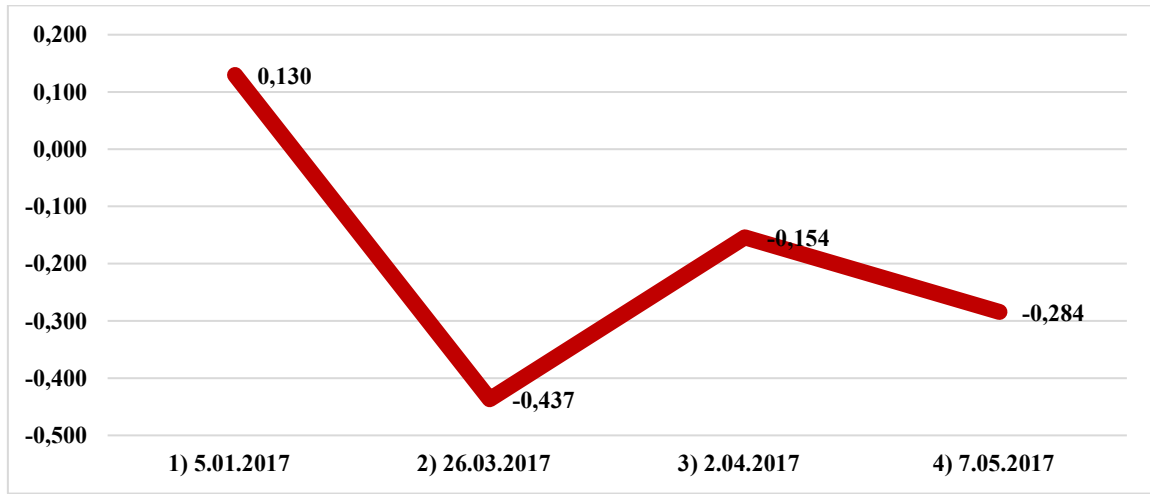
En düşük orana sahip tarihle ilişkili yorumlara bakıldığında Sovyetlere karşı Afganların verdiği mücadeleye ilişkilidir. Eğitim içerikli gönderiler Afgan öğrencilere Türk askerinin yardım etmesiyle ilişkilidir. Yardım ve dayanışma da bu kapsamdadır. Ayrıca

Saldırgan (42), Vatandaşı (40), Amerikalı (38), Geographic (38), National (37) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.4.8. 2017 Yılında Afganlara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2017 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 174: 2017 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

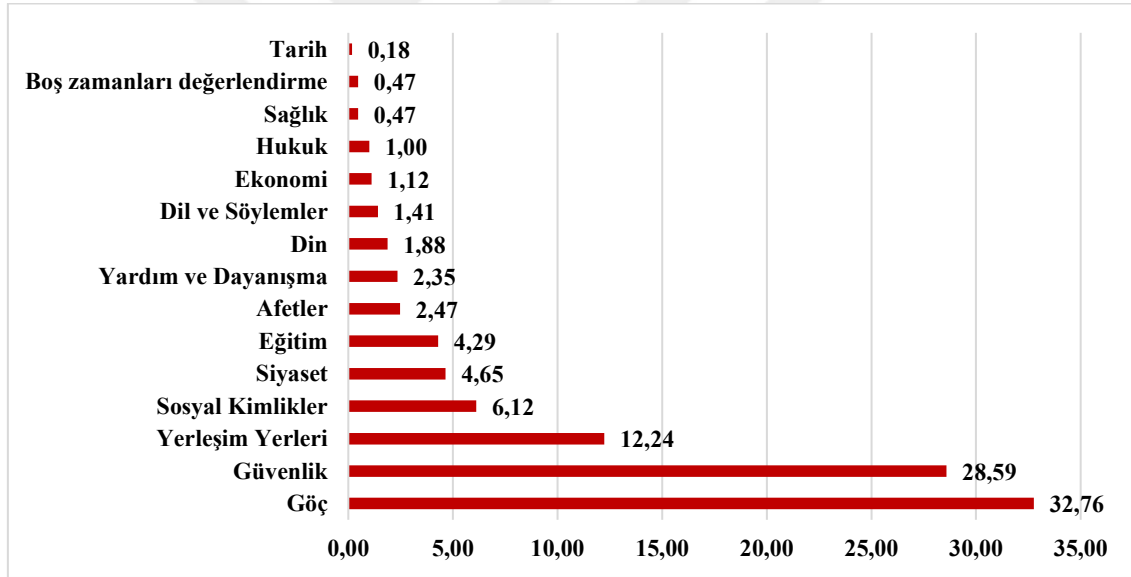
2017 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 5.01.2017: Toplam gönderi sayısı 108'dir. Gönderiler Sivas'ta 250 Afgan kadın polisin mezun olmasıyla ilişkilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%39,6 Güvenlik** (Kolluk), **%19,8 Yerleşim yerleri** (İller), **%15 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği), **%13 Eğitim** (Eğitim sistemi) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,130).
- 26.03.2017: Toplam gönderi sayısı 323'tür. Gönderiler Türkiye'ye yönelik Afgan göçünün olacağına yöneliktir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%57,3 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlere yönelik endişeler {Göçmen sayısı, Göç ve güvenlik}), **%9,2 Güvenlik** (Savaş), **%8,4 Siyaset** (Yerli siyasetçiler, Afganistanlı siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,437).

- 2.04.2017: Toplam gönderi sayısı 203'tür. Gönderilerde Afganistan'da yaşanan siyasi ve askeri çatışmalar, bunun yanı sıra Türkiye'ye yönelik Afgan göçleri yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%53,4 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmen sayısı}), **%26,1 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (İller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,154).
- 7.05.2017: Toplam gönderi sayısı 167'dir. Gönderiler Pakistan'ın Afgan güvenlik noktasını vurmasıyla ilişkilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında **%83,9 oranında Güvenlik** (Askeri güvenlik, Şiddet-Cinayet) ile ilişkilidir. (DS= -0,284).

2017 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 175: 2017 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2017 yılında Afganlarla ilgili gönderilerin içeriğinde göç olgusu birinci sıraya yükselirken güvenlik Afganlarla ilişkili gönderilerin temel unsuru niteliğindedir. Boş zamanları değerlendirme bağlamında Afgan sinemasına dair iki yorum ve Afgan kızı fotoğrafıyla ilgilidir. Ekonomi içerikli yorumlar göçlerle ilişkilidir. Dil ve söylemler bağlamında en fazla yorumlarda geçen unsur argodur. Sosyal kimliklerde ise en çok cinsiyet kimliği ve yaş grupları, ayrıca diğer Türk milletleri olan Özbek, Türkmen ve Tacikler de yorumlarda göç bağlamında yer almaktadır.

Araştırma kapsamında analiz edilen günlerin gönderi sayısı ile konuşulan konuların içeriğine bakıldığında göç içerikli konulara bireylerin daha fazla tepki verdiği ve yapılan yorumların yaklaşımlarının daha önceki yıllarda Afganlar hakkındaki söylemlere kıyasla daha sert olduğu söylenebilir. Bu durum Afgan göçmen sayısındaki artış, Suriyeli göçünün etkisi, Afganlar için Türkiye'nin transit ülke olma özelliğinden çıkıp hedef ülke haline gelmesi etkili olduğu söylenebilir. Göçün ilişkili olduğu toplumsal faktörlerin sayısında artış olsa da birçoğu yalnızca bir yorumda yer almaktadır. Daha sık geçen ifadelerle bakıldığında; göçmen statüleri, göçmen sayısı ve iller yer almaktadır. Göçmen sayısına yapılan vurgu ise 3 milyon Afgan'ın İran üzerinden Türkiye'ye geldiğine yönelik söylentiyle ilgilidir. Söz konusu söylenti paniğe sebep olmuştur.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 176: 2017 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu

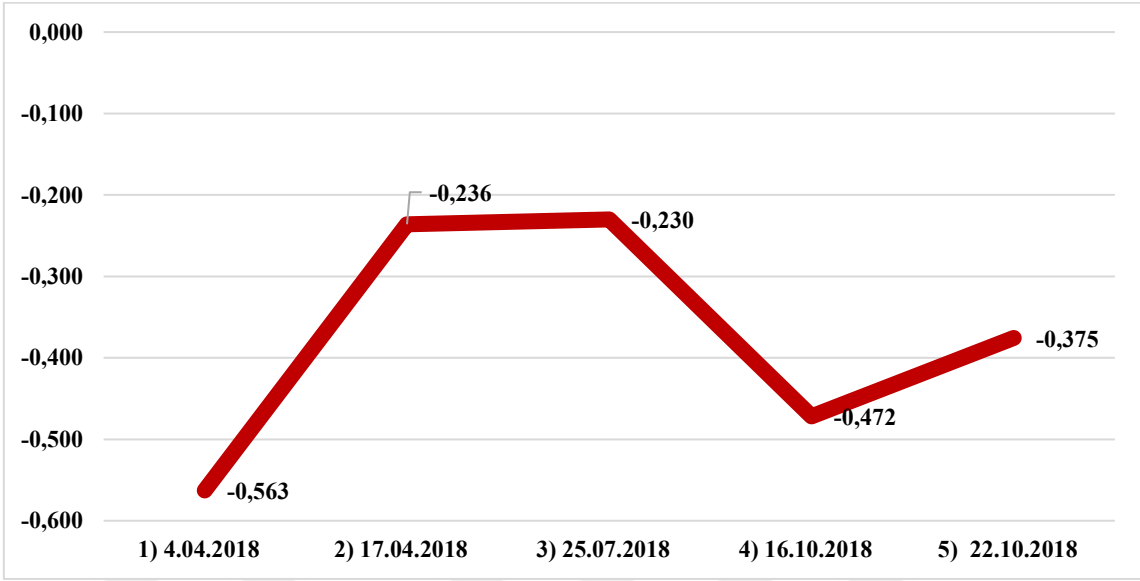
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Mülteci (271), İran (193), Pakistan (167), Türkiye (133), Öldürüldü (120), Güvenlik (112), Noktası (105), Suriyeli (101), Vurdu (89), Başbakan (40), Kontrol (39), Kadın (38), Ordusu (38), Giriş (37), Göçmen (36), Sivas (36), Polis (33) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.4.9. 2018 Yılında Afganlara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2018 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 177: 2018 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

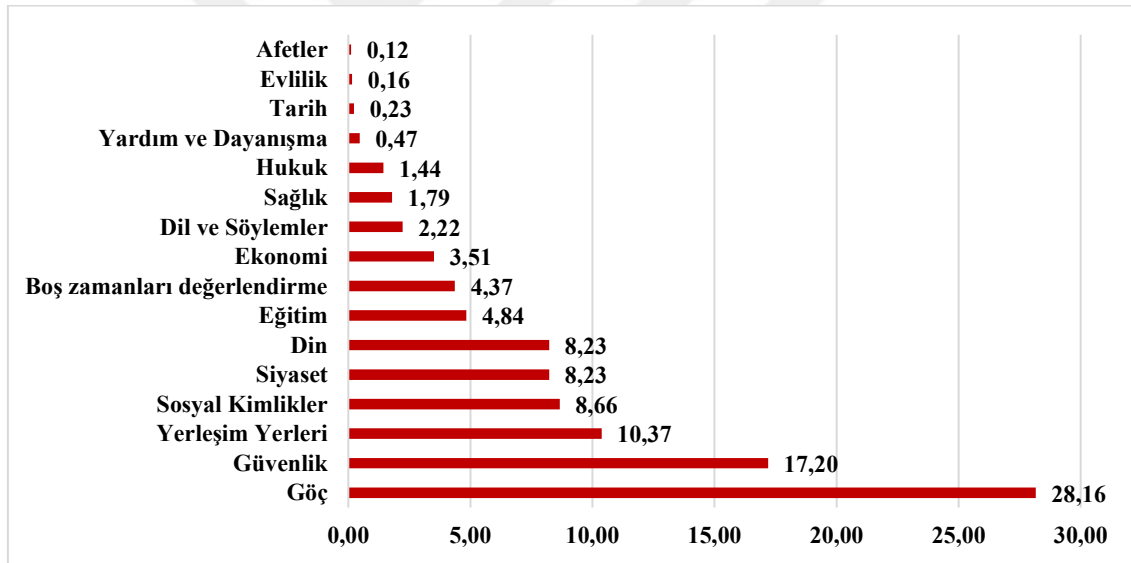
2018 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 4.04.2018: Toplam gönderi sayısı 428'dir. Gönderilerde göç olgusu baskındır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%22,9 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%17 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), **%16,4 Göç** (Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,563).
- 17.04.2018: Toplam gönderi sayısı 122'dir. Gönderiler göç olgusu baskındır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,5 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%22,1 Eğitim** (Eğitim sistemi), **%21,7 Güvenlik** (Malvarlığına karşı suçlar, Şiddet-Cinayet) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,236).
- 25.07.2018: Toplam gönderi sayısı 319'dur. Gönderiler İsveçli bir aktivistin Afgan bir mültecinin sınır dışı edilmesine engel olmasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%55,8 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%9,5 Siyaset** (Yürütme kavramları, Devlet sembolleri), **%8,6 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Avrupa milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,230).

- 16.10.2018: Toplam gönderi sayısı 193'tür. Gönderiler ağırlıklı olarak göç ve bir dizi karakteriyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%21,5 Boş zamanları değerlendirme** (Sinema), **%16,5 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet), **%14,5 Yerleşim yerleri** (İller), **%13,2 Siyaset** (İdeoloji {Milliyetçilik}) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,472).
- 22.10.2018: Toplam gönderi sayısı 155'tir. Gönderiler ağırlıklı olarak göç ve bir dizi karakteriyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%20,1 Boş zamanları değerlendirme** (Dizi), **%17,3 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%16,9 Güvenlik** (Göçmenlerle ilgili suçlar, Şiddet-Cinayet) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,375).

2018 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 178: 2018 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2018 yılında Afganlarla ilgili gönderilerde Afganistan'da yaşanan olaylarla ilgili olmadığı, çoğunun Türkiye'ye göç eden Afganlarla ilişkili konuları kapsadığı görülmektedir. Mevcut yorumların ana sebebi göç olmakla birlikte genel yönelim Afganlar hakkında olumsuz yaklaşımları içermektedir. Öte yandan bir dizide Afgan adlı bir karakter hakkında da yorumlar yer almaktadır.

2018 yılında göçle ilişkili yorumların sayısı artmakla birlikte ilişkili olduğu toplumsal unsurların sayısında da belirgin bir artış yaşanmıştır. Bu yorumlarda güvenlik ve siyasetle ilişkili unsurların biraz daha ön planda olduğu görülmektedir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 179: 2018 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu

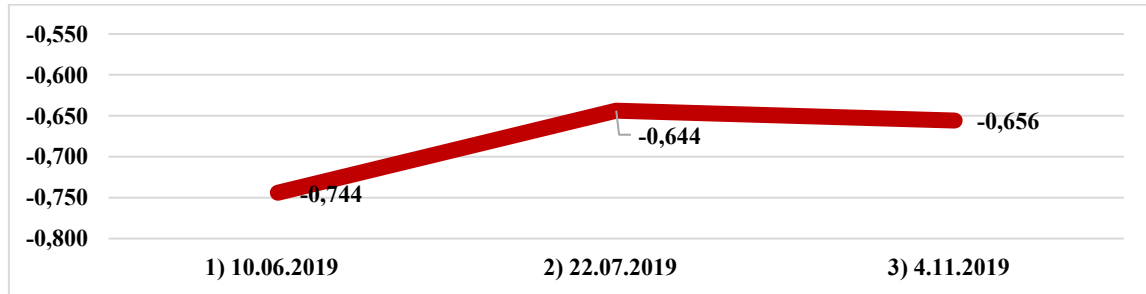
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Sınırdışı (228), Göçmen (201), Edilmesini (181), Mülteci (181), İsveçli (179), Sığınmacı (125), Suriyeli (114), ABD (98), İran (95), Engelledi (91), Uçağını (74), Türk (73), Aktivist (70), Suriye (62), Pakistanlı (61), Kaçak (57), Ersson (53), Feyzullah (44) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.4.10. 2019 Yılında Afganlara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2019 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 180: 2019 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

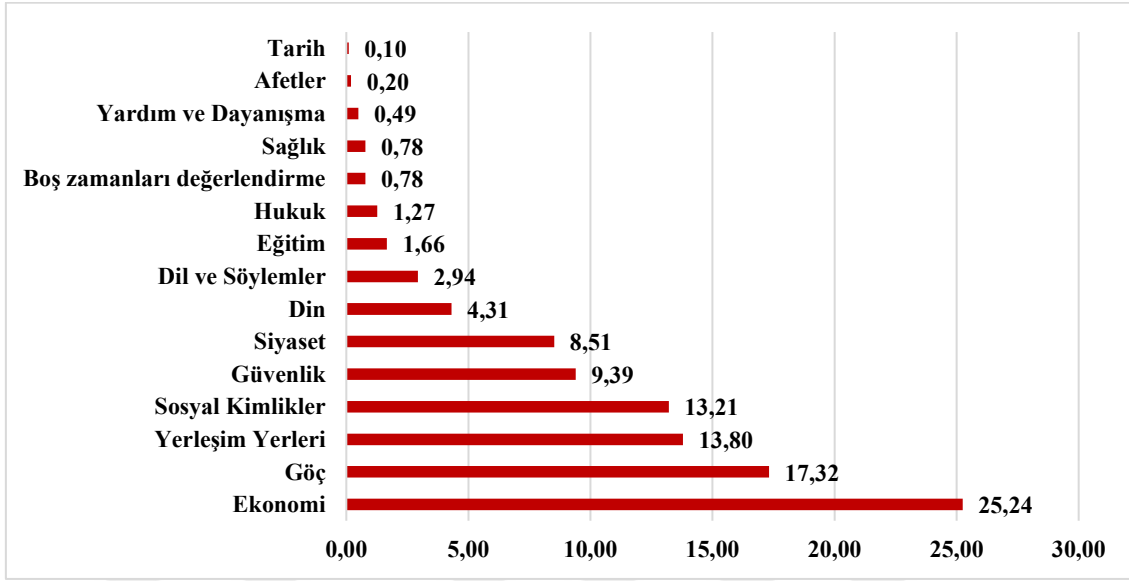
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2019 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 10.06.2019: Toplam gönderi sayısı 112'dir. Gönderiler göç ağırlıklıdır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%23,5 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmen sayısı}), **%16 Sosyal kimlikler** (Türk milletleri, Arap milletleri, Cinsiyet kimlikleri), **%15Güvenlik** (Cinsel suçlar, Şiddet-Cinayet, Kolluk) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,744).
- 22.07.2019: Toplam gönderi sayısı 130'dir. Gönderilerde göç ön plandadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%21,7 Sosyal kimlikler** (Türk milletleri, Arap milletleri), **%21,3 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%17,6 Güvenlik** (Savaş, Terör) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,644).
- 4.11.2019: Toplam gönderi sayısı 281'dir. Gönderilerde Afganistan'dan çobanların getirileceğine dair söylentiler konuşulmuştur. Toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%44,2 Ekonomi** (Meslekler, Çalışma hayatı-İşsizlik), **%14,2 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmen sayısı}, Göçmenlere olumlu yaklaşım), **%9,1 Yerleşim yerleri-Ülke** (Türk ülkeleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,656).

2019 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 181: 2019 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

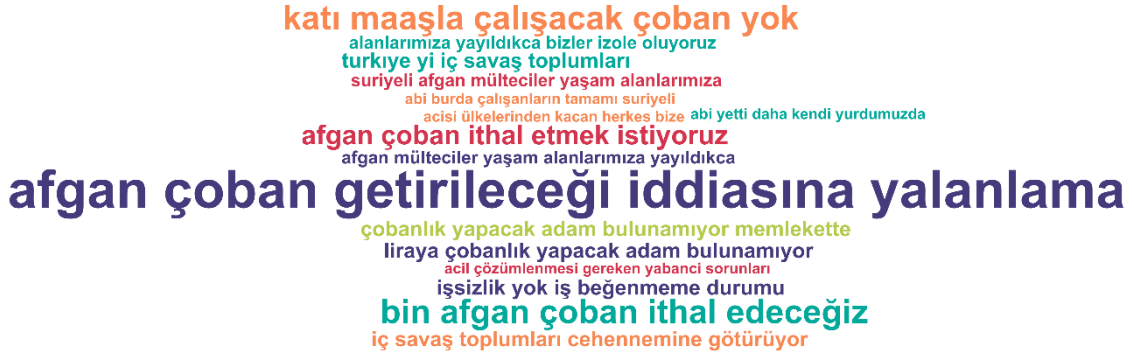

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2019 yılında Afganlarla ilgili gönderilerde ekonomiyle ilişkili olarak çalışma hayatıyla ilişkili yorumlar ilk sırayı alırken güvenliğin önceki yıllara oranda daha az yorumlarda yer aldığı görülmektedir. Bunda ekonomiyle ilişkili yorumların sıklığının da etkili olmakla birlikte gönderilerin içeriğini etkileyecek doğrudan güvenlikle ilişkili bir olayın yaşanmamış olmasının da etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda 2019 yılında yer alan yorumların ilişkili olduğu toplumsal unsurlar aynı zamanda göç olgusunun ilişkili olduğu diğer toplumsal unsurları da yansıtmaktadır. 2018 yılında 3 milyon Afgan'ın Türkiye'ye geleceğine yönelik söylentinin sebep olduğu sosyal etkinin gücüyle kıyaslandığında Afganistan'dan çoban getirileceği iddiasının sosyal etkisinin daha zayıf olduğu görülmektedir. Afgan kimliği sıkça Suriyelilerle birlikte yorumlarda yer almaktadır. Bu yorumlarda da Suriyelilerin rahatlarına düşkün bir millet olduğu, bu nedenle çobanlık yapmayı reddettikleri, Afganların ise çobanlığa yatkın olduğu üzerine yorumlar yer almakla birlikte genel yaklaşım Suriyeli ve Afgan göçmenler için olumsuzdur.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 182: 2019 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu

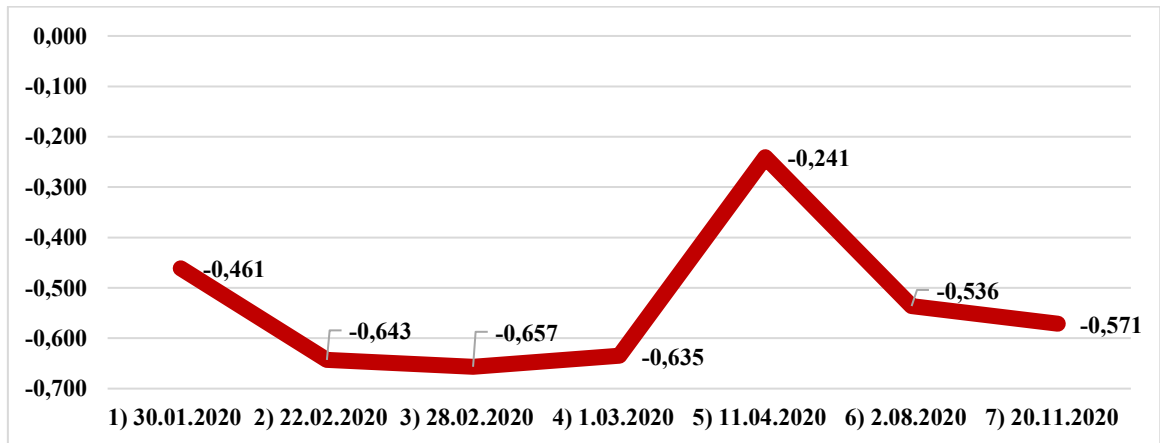
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Suriyeli (176), Çoban (153), Savcisayan (135), Ülkemde (108), Türkiye (64), Mülteci (53), İthal (40), Özbek (40), İstanbul (38), Siyahi (38), Patronlar (36), Maaşla (35), Umitozdag (34), Afrikalı (31), Türk (31), Suriye (30), Arap (27), Milyon (25), Çobanlık (24), Kaçak (24), Pakistan (24) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.4.11. 2020 Yılında Afganlara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2020 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 7 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 183: 2020 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

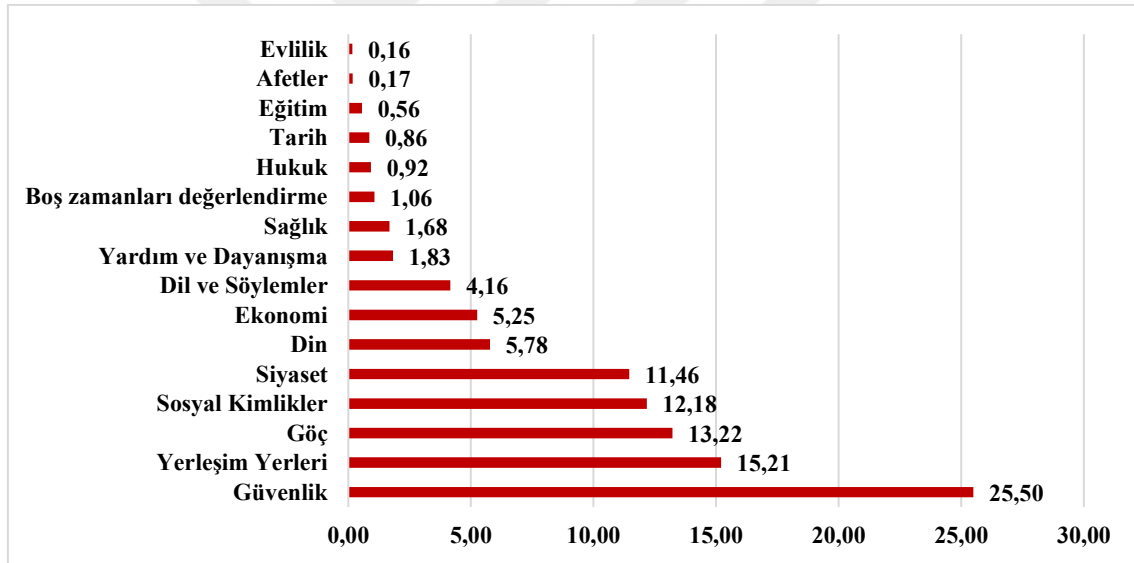
2020 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 30.01.2020: Toplam gönderi sayısı 172'dir. Elâzığ depreminde enkaz altından iki yaralıyı çıkaran Mahmud adlı kişi Suriyeli olarak medyada yer almış fakat yorumlarda bu kişinin Afgan olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca Afganistan ordusu ile Taliban arasındaki çatışmalara dair yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%24,1 Siyaset** (Devlet sembolleri), **%20 Güvenlik** (Askeri güvenlik), **%14,7 Yerleşim yerleri** (Türk ülkeleri, İller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,461).
- 22.02.2020: Toplam gönderi sayısı 943'tür. Gönderiler ağırlıklı olarak saldırıya maruz kalan Afgan mülteciyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%38,6 Güvenlik** (Kolluk), **%14,7 Yerleşim yerleri** (İller), **%14,2 Siyaset** (Milliyetçilik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,6)43.
- 28.02.2020: Toplam gönderi sayısı 846'dır. Gönderiler Avrupa'ya geçmeye çalışan göçmenlerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%24,7 Göç** (Göçmen statüleri), **%17,3 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk ülkeleri, Avrupa ülkeleri), **%17 Güvenlik** (Savaş) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,657).
- 1.03.2020: Toplam gönderi sayısı 699'dur. Gönderiler Avrupa'ya geçmeye çalışan göçmenlerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%19,6 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek}), **%19,2 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk ülkeleri, ABD, Arap ülkeleri), **%18 Güvenlik** (Savaş) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,635).
- 11.04.2020: Toplam gönderi sayısı 189'dur. Gönderiler Afgan çobanın yardım kampanyasına destek olmasıyla ilişkilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%20,6 Ekonomi** (Meslekler), **%13,5 Din** (İslam kavramları), **%12,1 Yardım ve dayanışma** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,241).

- 2.08.2020: Toplam gönderi sayısı 179'dur. Gönderilerde ağırlıklı olarak Afgan göçü yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%17,3 Siyaset** (Afganistanlı siyasetçiler), **%16,5 Göç** (Göçmen statüleri), **%14,4 Güvenlik** (Terör) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,536).
- 20.11.2020: Toplam gönderi sayısı 137'dir. Gönderiler Afganistan'da Avustralyalı bir askerın 39 sivilı öldürmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%52,3 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%9 Sosyal kimlikler** (Diğer Türk milletleri, Arap milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,571).

2020 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 184: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2020 yılında Afganlarla ilgili gönderilerde ekonomiyle ilişkili yorumların oranında düşüş yaşanmıştır. Bu durum ekonomiyle ilişkili yorumların Afgan göçmenler bağlamında ekonomik tehdit algısının güçlü olmadığı göstermektedir. Güvenlik ise Afganlara ilişkin yorumlarda yapısal bir özellik taşımakla birlikte hem ulusal güvenlik hem de toplumsal güvenlik bağlamında farklı unsurları içeren yorumlar yer almakta ve Afganlar gerçekçi bir tehdit olarak algılanmaktadır.

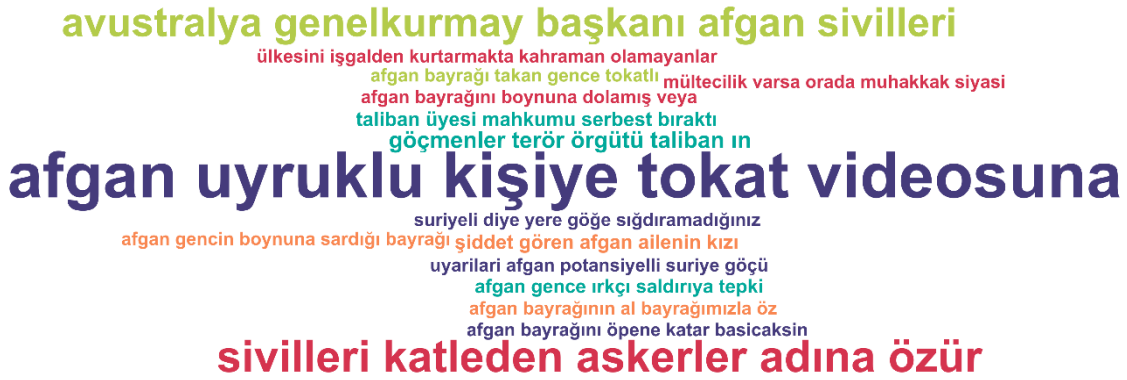
Afganlar için göç bağlamında giderek yorumlar olumsuzlaşsa da Afganların yaşadığı mağduriyetlerde ise Afganlara karşı olumlu yaklaşım ve desteğin hala güçlü olduğu

görülmektedir. Örneğin 22.02.2020 tarihinde bir güvenlik görevlisinin PKK'lı sanarak Afgan bir gence tokat atması, Afganistan ile Türkiye arasındaki tarihi bağlara ve mağdur olan çocuğun PKK ile ilişkisinin olmaması nedeniyle Afgan milleti için olumlu söylemlerin gönderilerde yer almasını sağlamıştır.

Göç olgusu Afganlar ile Türk toplumu arasında sosyal mesafenin oluşmasına temel oluşturmaya devam etmektedir. Özellikle Suriyeli göçünün sosyal etkisinin Afgan göçünü de etkilediği, Afgan göçünden ziyade Türkiye'ye yönelik dış göçlerin giderek daha fazla toplum yapısını etkilemeye başladığı söylenebilir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 185: 2020 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu

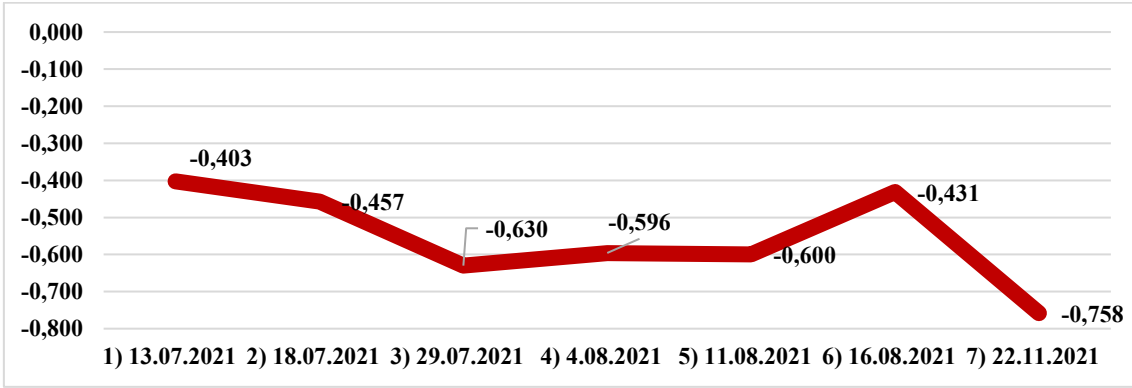
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Suriyeli (1218), Bayrağı (704), Mülteci (361), Türk (265), İranlı (240), Göçmen (225), Kardeşlerimiz (219), Türkiye (212), Afganistan (181), Suriye (164), Gidenlerin (151), Çocuk (146), Askerimiz (135), Gitsinler (135), Pakistan (131), Suleymansoylu (123), Avrupa (117), Devlet (107), Pakistanlı (105), Irak (103), Taliban (98), Afrikalı (93) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.4.12. 2021 Yılında Afganlara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2021 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 7 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 186: 2021 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2021 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

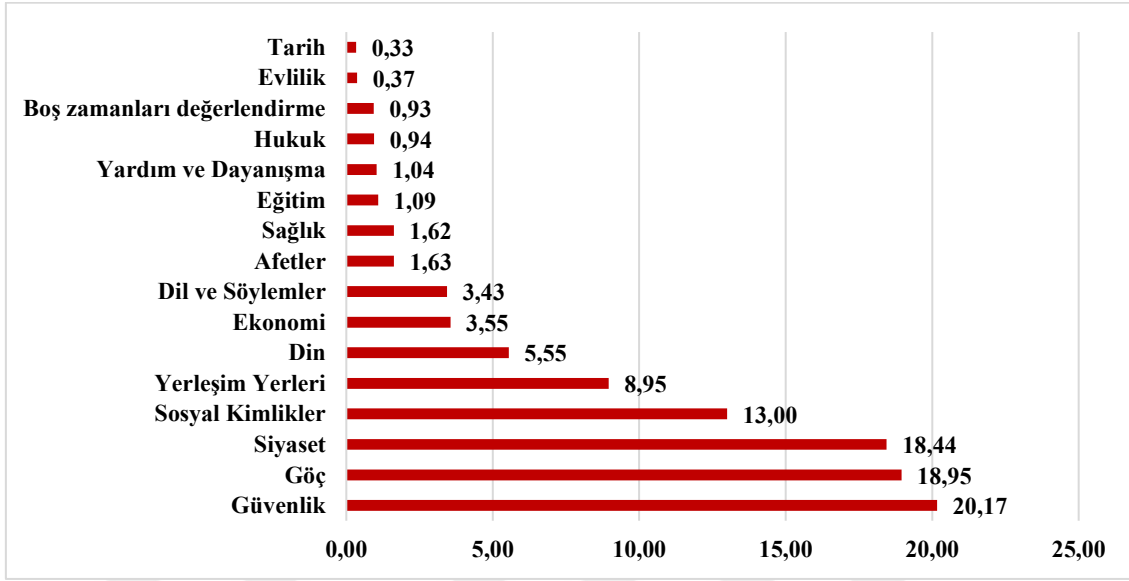
- 13.07.2021: Toplam gönderi sayısı 2380'dir. Gönderilerde göç unsuru ağırlıklıdır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%22,8 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-Güvenlik, Ülkede istememek}), **%17,7 Güvenlik** (Terör), **%17,4 Siyaset** (Afganistanlı siyasetçiler, ABD siyasetçileri), **%12,9 Sosyal kimlikler** (Arap milletleri, Türk milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,403).
- 18.07.2021: Toplam gönderi sayısı 5081'dir. Gönderilerde göç unsuru ağırlıklıdır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%24,1 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Göç-Güvenlik, Göçmen sayısı}), **%18,2 Siyaset** (Afganistan siyasetçileri, Yerli siyasetçiler), **%16,3 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar, Malvarlığına karşı suçlar) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,457).
- 29.07.2021: Toplam gönderi sayısı 5718'dir. Gönderiler Afgan göçmenler ve cinsel suç odaklıdır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%20,1 Güvenlik** (Savaş, Terör, Cinsel suçlar), **%19,4 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-Güvenlik, Ülkede istememek}), **%14 Siyaset** (Afganistan siyasetçileri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,630).
- 4.08.2021: Toplam gönderi sayısı 2742'dir. Gönderilerde göç unsuru ağırlıklıdır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%23 Göç**

(Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Göç-Güvenlik, Göçmen sayısı}), **%18,9 Siyaset** (Yerli siyasetçiler, Yabancı Siyasetçiler {Afganistan siyasetçileri, ABD}), **%15,7 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Savaş, Toplumsal Güvenlik {Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar}) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,596).

- 11.08.2021: Toplam gönderi sayısı 13441'dir. Gönderiler göç unsuru ağırlıklı olmakla birlikte gönderilerde Suriyelilerle birlikte Afganların adının geçtiği görülmektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%22,6 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-Güvenlik, Ülkede istememek}), **%21,8 Güvenlik** (Toplumsal güvenlik {Devlete karşı suçlar, Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar}), **%17,4 Siyaset** (Yerli siyasetçiler, Afganistan siyasetçileri, ABD siyasetçileri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,600).
- 16.08.2021: Toplam gönderi sayısı 11092'dir. Gönderiler ABD ordusunun Afganistan'dan çekilmesi ve Taliban'ın Afganistan'da kontrolü ele almasıyla ilişkilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk beş sırada **%26,9 Siyaset** (Afganistanlı Siyasetçiler, ABD), **%22 Güvenlik** (Savaş, Askeri güvenlik), **%20,3 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği), **%10 Göç** (Göçmen statüsü, Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Göç-Güvenlik}), **%6,3 Din** (İslam kavramları, Dini sosyal yaşam) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,431)
- 22.11.2021: Toplam gönderi sayısı 2308'dir. Gönderiler Afgan düzensiz göçü ile ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%29,5 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar, Ulusal Güvenlik {Savaş, Terör}), **%18,2 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-Güvenlik, Ülkede istememek}), **%10,8 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Yaş grupları), **%10 Siyaset** (İdeolojiler {İrkçılık, Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,758).

2021 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 187: 2021 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

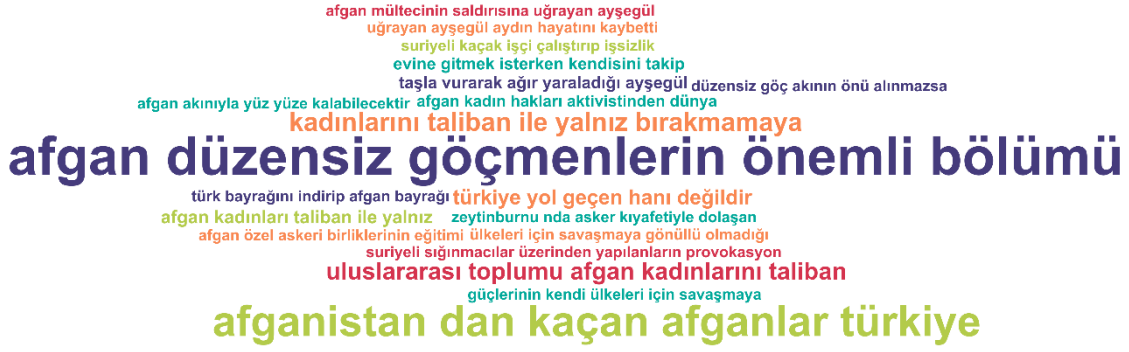
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afganistan’da ABD’nin ülkeden çekilmesi ve Taliban’ın ülke yönetimini ele geçirmesi neticesinde ülkeden kaçan göçmen sayısında ciddi artış yaşanmış ve bu göçmenlerin Türkiye’ye yönelmesi nedeniyle de birçok boyutta güvenlik kaygısı meydana gelmiştir. Aile/Evlilikle ilişkili yorumlara bakıldığında, gelen göçmenlerin aileleriyle gelmemiş olması, bekar ve genç Afganların gelmesinin gerçekçi bir tehdit olarak algılanmalarına neden olmuştur. Bu bakımdan göçmen algısının şekillenmesinde yalnızca kimin göç ettiği değil aynı zamanda kimlerle göç edildiği de etkilidir. Göç eden yalnız erkekler, göç eden ailelere göre daha fazla tehdit olarak algılanmaktadır.

Eğitim kurumuyla ilişkili yorumlarda Afganların eğitimsiz olduğu dile getirilirken öte yandan dershaneleden çıkan genç bir kızın Afgan biri tarafından cinsel ve fiziki saldırısına uğraması üzerine yorumlar yer almaktadır. Afgan bireylerin suç olaylarına isimlerinin karışması nedeniyle genel olarak Afgan kimliğine hem gerçekçi hem de sembolik tehdit algısını güçlendirmektedir. Göçler ekonomik ve sosyal açıdan da tehdit olarak görülmekle birlikte asıl kaygı başta cinsel suçlar olmak üzere suç korkusu içeriklidir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 188: 2021 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu

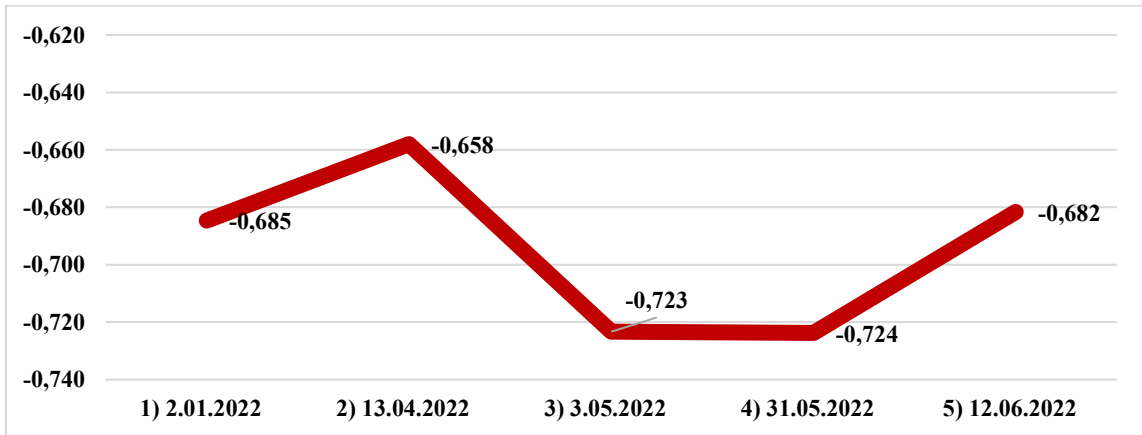
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Suriyeli (12803), Taliban (5098), Türkiye (4995), Afganistan (3927), Türk (3331), Mülteci (3298), ABD (3155), Suriye 82330), Ülkemde (1955), İstemiyorum (1576), Sığınmacı (1534), Kadın (1315), Milyon (1261), Bayrağı (1248), Göçmen (1148), Ayşegül (1130), Afganlariistemiyoruz (975), Vataneldengidiyor (929) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.4.13. 2022 Yılında Afganlara Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2022 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 189: 2022 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

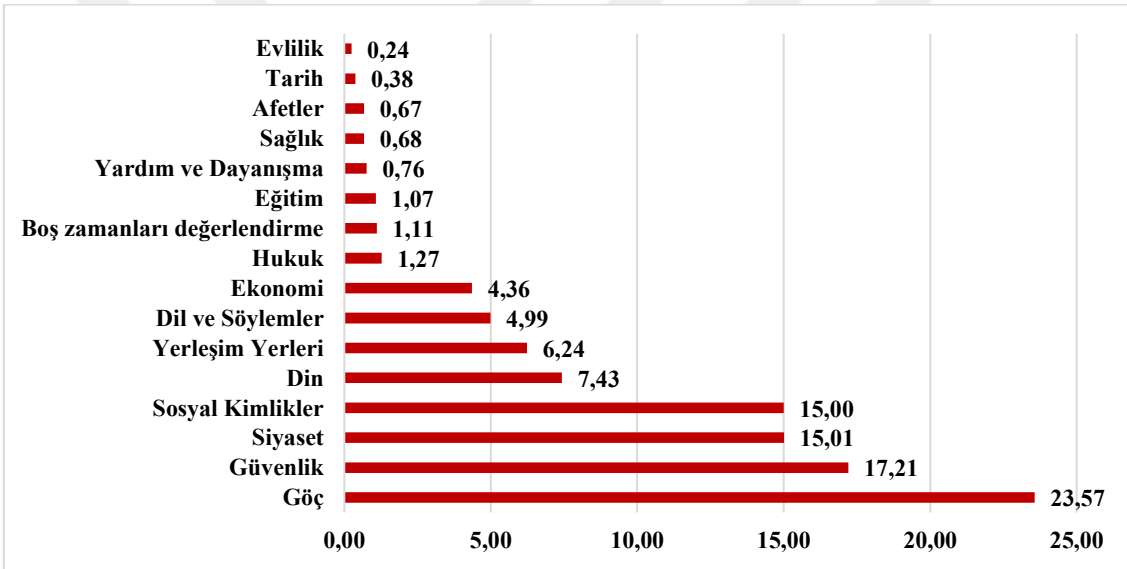
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılında Afganlar hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 2.01.2022: Toplam gönderi sayısı 1264'tür. Gönderilerde Afganlar ve diğer göçmen gruplarının ülkedeki varlığına yönelik değerlendirmeler ve suç olgusuna ilişkin unsurlar ağırlıklıdır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%30,6 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Cinsel kimlikler), **%17,1 Göç** (Göçmen statüleri), **%12,7 Güvenlik** (Cinsel suçlar, Şiddet, Cinayet), **%10 Siyaset** (Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=-0,685).
- 13.04.2022: Toplam gönderi sayısı 4233'tür. Gönderilerde Afganlar ve diğer göçmen gruplarının ülkedeki varlığına yönelik değerlendirmeler ve suç olgusuna ilişkin unsurlar ağırlıklıdır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,7 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek}), **%16 Siyaset** (Vatandaşlık, Devlet sembolleri), **%15,8 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar), **%13,7 Sosyal kimlikler** (Arap milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,658).
- 3.05.2022: Toplam gönderi sayısı 7758'dir. Gönderilerde Afganlar ve diğer göçmen gruplarının ülkedeki varlığına yönelik değerlendirmeler ve suç olgusuna ilişkin unsurlar ağırlıklıdır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%27,3 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-Güvenlik, Ülkede istememek}), **%15,6 Siyaset** (Vatandaşlık, Devlet sembolleri), **%15,4 Sosyal kimlikler** (Arap milletleri), **%13,4 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,723).
- 31.05.2022: Toplam gönderi sayısı 3350'dir. Gönderilerde Afganlar ve diğer göçmen gruplarının ülkedeki varlığına yönelik değerlendirmeler ve suç olgusuna ilişkin unsurlar ağırlıklıdır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%23,6 Güvenlik** (Cinsel suçlar, Şiddet-Cinayet), **%19,9 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Göç-Güvenlik}, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%14,4 Siyaset** (Vatandaşlık, Devlet sembolleri, Yerli siyasetçiler), **%13,7 Sosyal kimlik** (Arap milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,724).

- 12.06.2022: Toplam gönderi sayısı 2330'dur. Gönderilerde Afganlar ve diğer göçmen gruplarının ülkedeki varlığına yönelik değerlendirmeler vardır. Afganlar ve suç olgusuna ilişkin unsurlar ağırlıklıdır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%24,6 Güvenlik** (Toplumsal güvenlik {Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar, Malvarlığına karşı suçlar}), **%16,1 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Göç-Güvenlik}), **%14,9 Siyaset** (Yürütme kavramları), **%10,8 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Arap milletleri, Cinsiyet kimliği) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,682). 2022 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 190: 2022 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılında Afganlarla ilgili gönderilerde toplumsal unsurların odağında göç olduğu görülmektedir. Her toplumsal unsur bağlamında Afganlara yönelik olumsuz yaklaşımların olduğu, yorumlarda göçün güvenlileştirildiği görülmektedir. Şiddet-cinayet ve cinsel suçlara ilişkin endişeler suçla ilişkili en fazla yorumun yer aldığı unsurlardır. Siyasetle ilişkili yorumlarda yerli siyasetçiler ve hükümetin göç politikası eleştirilmektedir. Dinle ilişkili yorumlarda gelen göçmenleri dindaş olarak görülmesine tepki gösterilmektedir. Dil ve söylem açısından argo kullanımının ve kalıp yargı içeren ifadelerin sıkça yer aldığı belirlenmiştir. Afganlara yönelik ekonomiyle ilişkili olarak ucuz işçi algısı mevcuttur. Yardım ve dayanışma içeriğine bakıldığında göçmenlerle yardım ve dayanışmanın eleştirisiyle ilişkilidir.

Göçle ilgili içeriklerin diğer toplumsal unsurlarla arasındaki ilişkilerinin belirlenmesi amacıyla yapılan analizde verinin hacminin büyüklüğü nedeniyle yalnızca göçmen statülerinin ilişkili olduğu toplumsal unsurlar belirlenmiştir. Bu unsurların sayısının çokluğu nedeniyle gözlem sıklığı en az 50 olan unsurlar eklenmiştir.

Konusu göç olan yorumların ilişkili olduğu toplumsal unsurlara bakıldığında güvenlik ve suç bağlamında savaş, şiddet-cinayet ve cinsel suç unsurlarının yorumlarda en fazla yer aldığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Afganları ülkede istemediğini söyleyenlerin ve göçün güvenlik açısından sorun olduğunu ifade edenlerin sayısı yüksektir. Afgan göçü diğer toplumsal unsurlar bakımından en fazla ekonomiyle ilişkili yorumlarda yer almıştır. Genel yaklaşım ise Afganlara karşı olumsuzdur.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 191: 2022 Yılı “Afgan” Kelime Kombinasyonları Bulutu

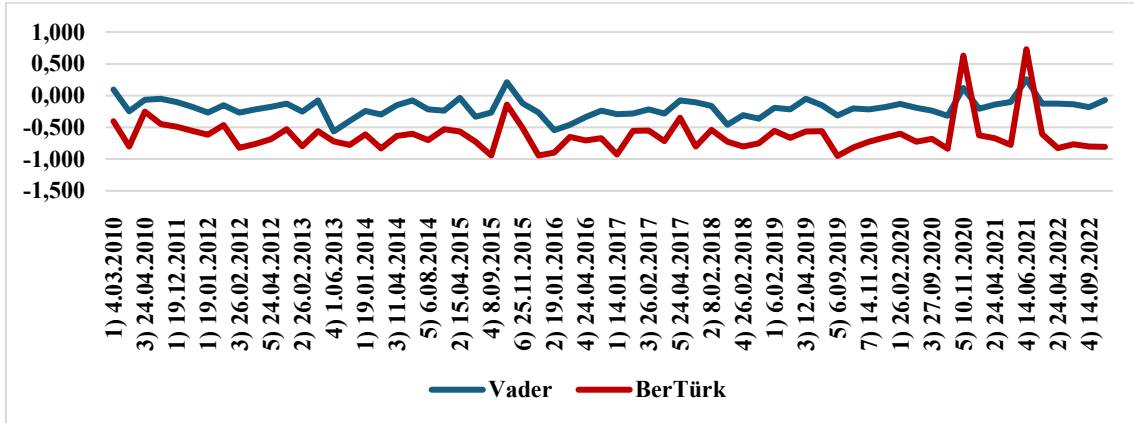
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Suriyeli (10146), Pakistanlı (3608), Mülteci (2629), Türk (2565), Pakistan (1698), Arap (1450), Türkiye (1353), Suriye (1303), Sessizistila (1074), Ülkemde (1702), Milyon (906), İstanbul (642), Bebek (625), Kaçak (544), Taciz (521), Sığınmacı (507), Allah (504), İstemiyoruz (474) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.5. Ermeni

Ermenilere yönelik 2010-2022 yılları arasında yapılan yorumların toplamı 1886116'dır. 2010-2022 yılları arasında Ermeni kelimesinin en fazla geçtiği günlerde yapılan yorumların duygusal eğilimlerinin zaman içindeki değişimi aşağıdaki gibidir.

Grafik 192: Ermenilerle İlgili Gönderilerin Duygusal Eğilim Puanları 2010-2022

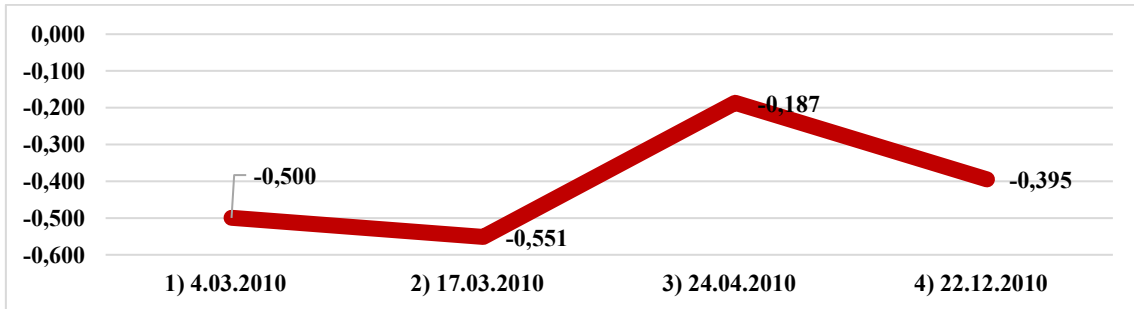
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yıllara göre hangi sosyal olayların Ermeni kimliğine yönelik yorumların yapılmasına etki yarattığına yönelik analizler aşağıda yer almaktadır. Buna göre yapılan yorumların duygusal eğilimi en pozitif olan gün 10.11.2020 ve en negatif gün ise 4.12.2022 tarihidir.

3.1.6.5.1. 2010 Yılında Ermenilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

2010 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin atıldığı günlerin belirlenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış, daha sonra normal dağılım analizi neticesinde 4 önemli gün belirlenerek bu günlerin analizleri yapılmıştır.

Grafik 193: 2010 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2010 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

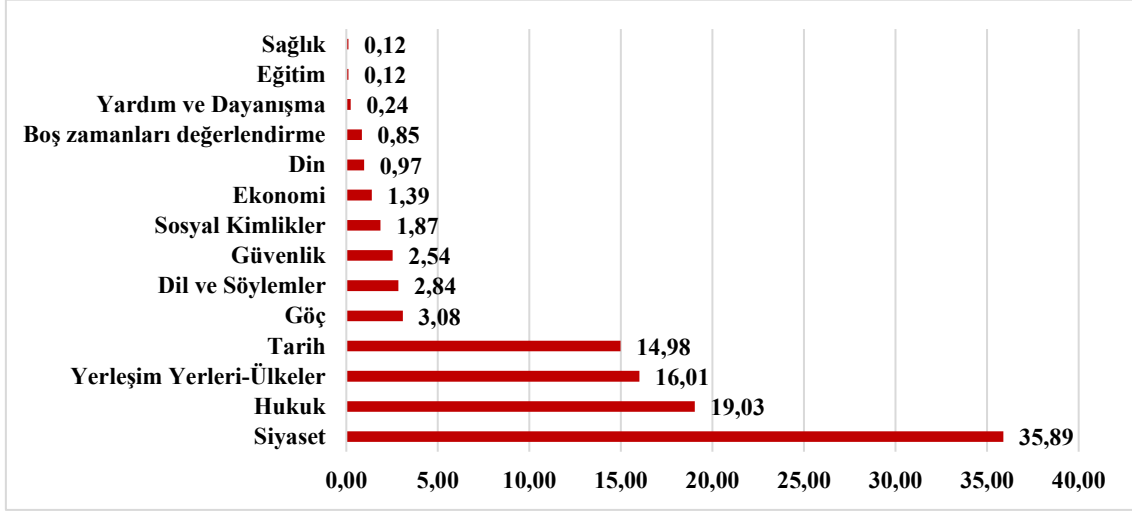
- 4.03.2010: Toplam gönderi sayısı 312'dir. 1915 olayları ABD Temsilciler Meclisi'nin Dış İlişkiler Komitesi'nde kabul edilmesiyle ilgili haberler ve yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında

ilk üç sırada **%30,7 Siyaset** (Yasama kavramları), **%21,2 Hukuk** (Yasalar), **%20,9 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), **%16 Tarih** (Ermeni olayları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,500).

- 17.03.2010: Toplam gönderi sayısı 94'tür. Başbakan Erdoğan'ın verdiği röportajda Türkiye'de 100 bin kaçak Ermeni'nin olduğunu ve bunları ülkelerine iade edeceğine yönelik sözleriyle ilgili haberler ve yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,9 Göç** (Göç türleri, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%24,6 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%11,4 Tarih** (Ermeni olayları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,551).
- 24.04.2010: Toplam gönderi sayısı 115'tir. Ermeni tehcirinin yıl dönümüdür. Bu tarihte ayrıca ABD Başkanı "soykırım" yerine "Meds Yegrn" ifadesini kullanmıştır. Bu durum Ermenilerin tepkisiyle ilişkili haberler yer almaktadır. Bunun dışında katledilenlerin aslında Türkler olduğuna yönelik haberler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%37,4 Siyaset** (Vatandaşlık, ABD), **%24 Tarih** (Tarihi olaylar, Ermeni soykırımını reddi), **%10,1 Dil ve Söylemler** (Argo) (DS= -0,187).
- 22.12.2010: Toplam gönderi sayısı 216'dır. Amerikan Ermeni Ulusal Komitesi'nin Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Polisi'nin Ermeni tasarısını gündeme getirmeyi başaramamasıyla ilgili haberler yer almaktadır. Çok az sayıda yorum da bulunmaktadır (haber7.com). Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%46 Siyaset** (Yasama kavramları), **%26,8 Hukuk** (Yasalar) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,395).

2010 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 194: 2010 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Siyasete ilişkin yorumların içeriğine bakıldığında yaşamayla ilişkili unsurların ön planda olduğu belirlenmiştir. Yasama organı tarafından Ermeni tasarısının ABD’de onaylanması üzerine yer alan haberler nedeniyle hukuk ikinci sıradadır. Yerleşim yerleri-Ülkeler bakımından ABD sıkça yorumlarda yer almaktadır. Ermeni olaylarının 1915 yılında yaşanmış olması nedeniyle de tarih dördüncü sırada yer almaktadır. Göçe ilişkin yorumlar beşinci sıradadır ve içeriği Ermeni düzensiz göçüyle ilgilidir. Bu göçmenlerin sınır dışı edilmesine dair ifadeler nedeniyle “göçmenlerle ilgili işlemler” ikinci sıradadır. R. T. Erdoğan’ın kaçak Ermeni göçmenlerin sınır dışı edileceğine yönelik söylemleri nedeniyle yerli siyasetçiler yer almaktadır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 195: 2010 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu

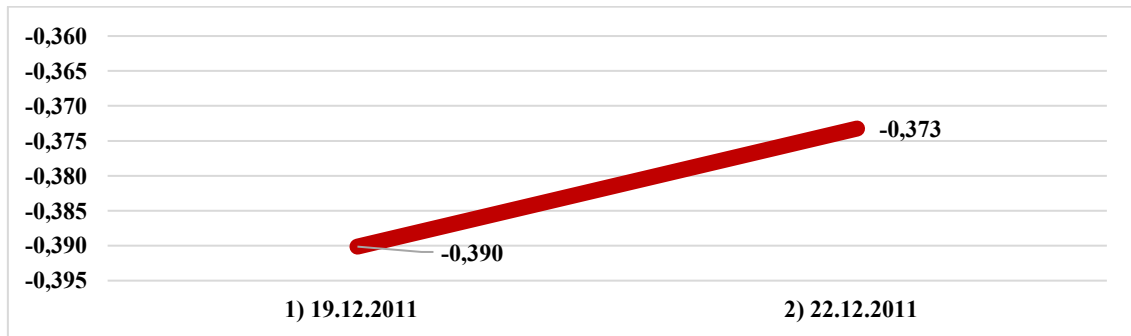
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde yapılan yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla PKK (22), Terörist (15), Dönüş (13), Bileti (12), Ülke (8), Arasındaki (7), Uyruklu (6), Ayakkabı (5), Gözaltı (5), İdam (5), Korkusu (5) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.5.2. 2011 Yılında Ermenilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

2011 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin atıldığı günlerin belirlenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış, daha sonra normal dağılım analizi neticesinde 2 önemli gün belirlenerek bu günlerin analizleri yapılmıştır.

Grafik 196: 2011 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

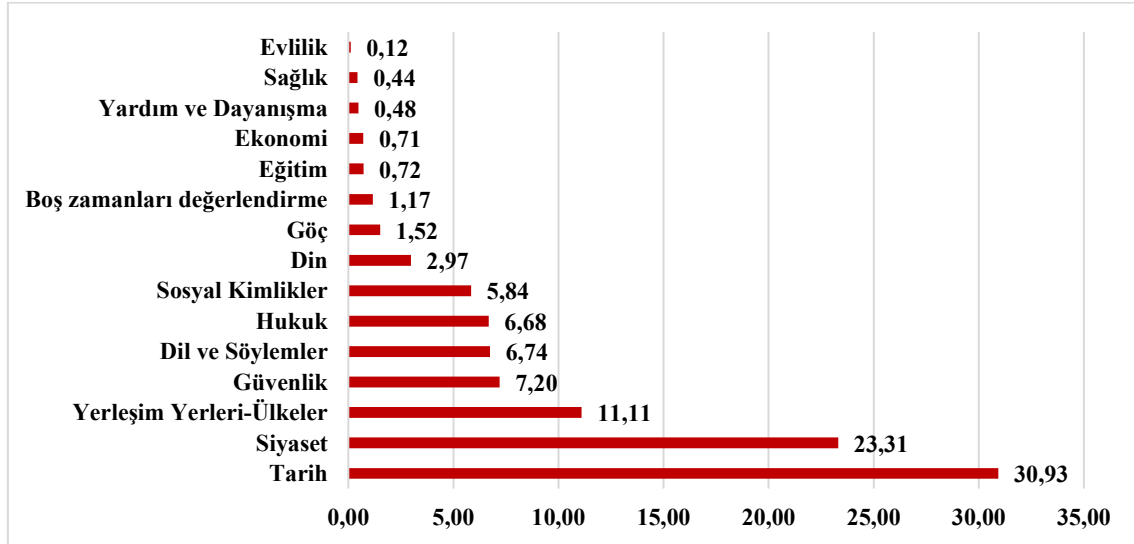
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2011 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 19.12.2011: Toplam gönderi sayısı 1016'dır. Fransa Parlamentosu'nun alt kanadı Ulusal Meclis'te "Ermeni soykırımını inkâr etmeyi suç sayan yasa tasarısı" nedeniyle yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29,1 Tarih** (Tarihi olaylar), **%18,3 Siyaset** (Yasama kavramı), **%10,1 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Ulusal güvenlik {Savaş, Terör}) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,390).
- 22.12.2011: Toplam gönderi sayısı 4579'dur. Fransa parlamentonun "soykırıma uğradığını inkâr etmeyi" suç kapsamına alan yasa teklifinin kabul edilmesine yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%31,3 Tarih** (Tarihi olaylar, Ermeni soykırımı reddi), **%24,3 Siyaset** (Yasama kavramları), **%Dil ve söylemler (Argo)** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,373)'dur.

2011 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 197: 2011 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yorumların merkezinde Ermeni olaylarının olması nedeniyle tarih ilk sırada yer almaktadır. Siyaset ise Ermeni olaylarıyla ilgili çıkarılmak istenen yasa nedeniyle yasama organı ile ilişkilidir. Ermeni olaylarının hem siyasi hem de tarihsel bağlamda yorumlarda

yer aldığı görülmektedir. Yerleşim yeri-Ülkeler bağlamında bu sefer Fransa ön plandadır. Güvenliğe ilişkin yorumlarda en belirgin unsur ASALA terör örgütüdür. Dil ve söylemlere bakıldığında Ermenilere yönelik ayrımcı deyişlerin ve argonun kullanıldığı görülmektedir. Düşük sayıdaki göçle ilgili yorumlar Ermeni olayları bağlamda yer almaktadır. Yorumlarda en fazla göç türleri kapsamında tehcir, diaspora ifadeleri yer almıştır. Göçle ilişkili olarak güvenlik, sosyal kimlikler ve siyasi unsurlara ilişkin unsurlar da yorumlarda yer almakla birlikte çok daha düşük düzeydedir. “Göç politikaları” ve “ülkede istemem”e unsurları ise “Ermeni soykırımı vardır” diyenlerin sınır dışı edilmesinin istenmesiyle ilgilidir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 198: 2011 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu

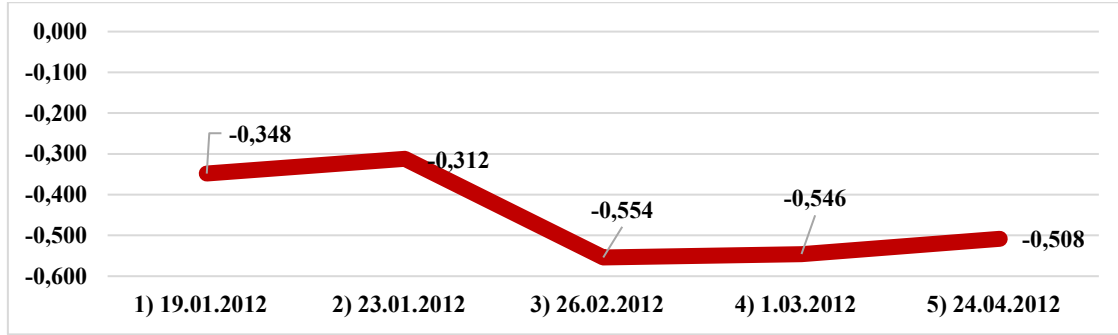
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Fransa (3768), Soykırımı (2522), Kabul (1855), İddialarının (1244), Yasa (1162), Soykırımını (1142), Fransız (1129), Sözde (970), Meclisi (926), Suç (832), Soykırım (782), Türkiye (655), İnkârını (591), Türk (511), Sayan (510), Sarkozy (464), Tasarısını (430), Yasası (388), Soykırımı (337) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.5.3. 2012 Yılında Ermenilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2012 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 199: 2012 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

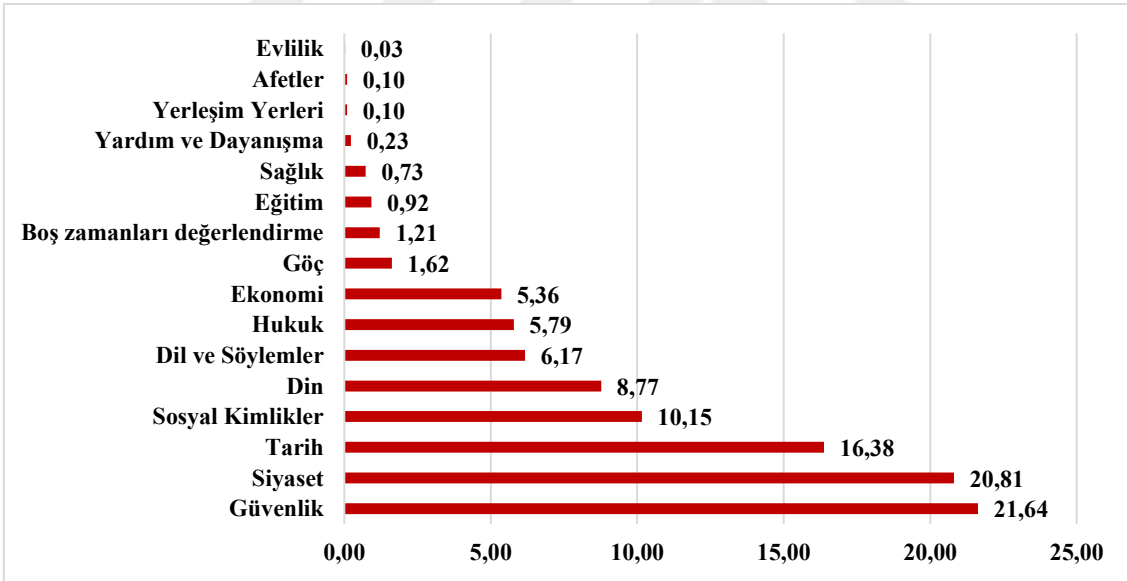
2012 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 19.01.2012: Toplam gönderi sayısı 4093'tür. Hrant Dink'in öldürülmesinin yıl dönümü nedeniyle İstanbul'da yapılan anma yürüyüşüyle ilgili yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%24,4 Siyaset** (Hrant Dink), **%24,2 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%16,7 Din** (İslam kavramları), **%14,5 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler, Etnik kimlikler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,348).
- 23.01.2012: Toplam gönderi sayısı 2511'dir. Fransa Senatosu'nun Soykırımı inkâr yasasını kabul etmesine ilişkin yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,3 Siyaset** (Yasama kavramları), **%26 Tarih** (Tarihi olayları), **%19,3 Güvenlik** (Askeri güvenlik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,312).
- 26.02.2012: Toplam gönderi sayısı 1438'dir. 26.02.1992 Hocalı Katliamıyla ilgili yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%39,4 Güvenlik** (Askeri güvenlik), **%18,8 Sosyal kimlikler** (Diğer Türk milletleri), **%13,9 Siyaset** (Vatandaşlık) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,554).

- 1.03.2012: Toplam gönderi sayısı 1325'tir. Yeni Türk lirasının Ermeni parasına benzerliği ve Fransa Anayasa Konseyinin Soykırımı inkâr yasasını iptal etmesine yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%48 Ekonomi** (Finans piyasası), **%14 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%10,2 Güvenlik** (Şerefe karşı suçlar), **%8,9 Hukuk** (Hukuk terimleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,546).
- 24.04.2012: Toplam gönderi sayısı 1973'tür. Ermeni tehcirinin yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk beş sırada **%33,1 Tarih** (Ermeni olayları), **%20,7 Güvenlik** (Kamu düzenine karşı suçlar), **%14,7 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%9,1 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler, Dini kimlikler), **%6,6 Dil ve söylemler** (Argo) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,508).

2012 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 200: 2012 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Gönderilerin en fazla güvenlik ve siyaset unsurlarını içerdiği belirlenmiştir. Ulusal güvenlik bağlamında Ermeni olayları ve Hocalı katliamı, terör bağlamında ASALA ve toplumsal güvenlik bağlamında Hrant Dink cinayeti sebebiyle “şiddet-cinayet” ve “Hepimiz Ermeni’yiz” söylemini Türklüğe hakaret ve “şerefe karşı suç unsuru”, “halkı kin ve düşmanlığa tahrik” bağlamında değerlendiren yorumların ön planda olduğu

belirlenmiştir. Siyasetle ilişkili olarak Ermeni, Rus ve yerli siyasetçiler, yasama ve yürütmeye ilişkili kavramlar, milliyetçilik, sosyalizm, emperyalizm kavramlarının yer aldığı ideolojik söylemler, uluslararası ilişkiler gibi farklı birçok boyutta yorumlar yer almaktadır

Araplar, Afrika milletleri, diğer Türk milletleri, cinsel kimlikler, memleket kimlikleri ve dini kimlikler gibi birçok kimlik yorumlarda yer almıştır. Afrika milletleri bağlamında Fransa'ya yönelik Cezayirlileri katlettiği üzerine eleştiriler yer almaktadır.

Yorumlarda evlilik, afetler, sağlık, eğitim, müzik ve futbola dair yorumlar da Ermenilerle ilişkili şekilde yer aldığı belirlenmiştir.

Göçün diğer toplumsal unsurlarla arasındaki ilişkisi ise en fazla güvenlik odaklı olduğu ve Ermeni olayları bağlamında yorumların yer aldığı belirlenmiştir. Bu yorumlarda göç türlerinin ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir. Bunun nedeni Ermeniler için tehcir, diaspora ve zorunlu göç ifadelerinin yer almasıdır. Öte yandan bazı yorumlarda “Hepimiz Ermeni’yiz”, “Ermeni soykırımı vardır” diyenleri de ülkede istemediklerini ifade eden kişiler yer almaktadır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 201: 2012 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu

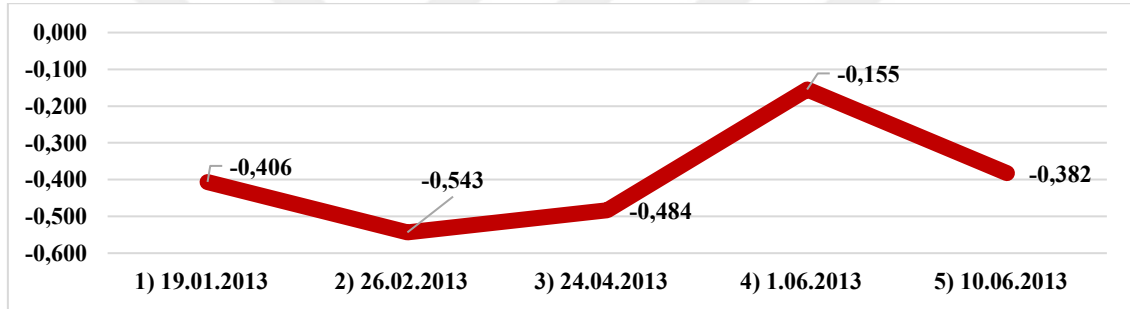
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Fransız (4344), Türk (2929), Fransa (2895), Öldüğünde (2644) Soykırımı (3284), Hepimiz (1693), Hrant (1275), Anayasa (1005), Dink (981), Kürt (950), Suç (894), Senato (740), Azeri (665), Türkiye (608), Azerbaycan (578), Hocalı (532), Lobisi (450), Diaspora (416), Sarkozy (400), Tasarısı (396) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.5.4. 2013 Yılında Ermenilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2013 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 202: 2013 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

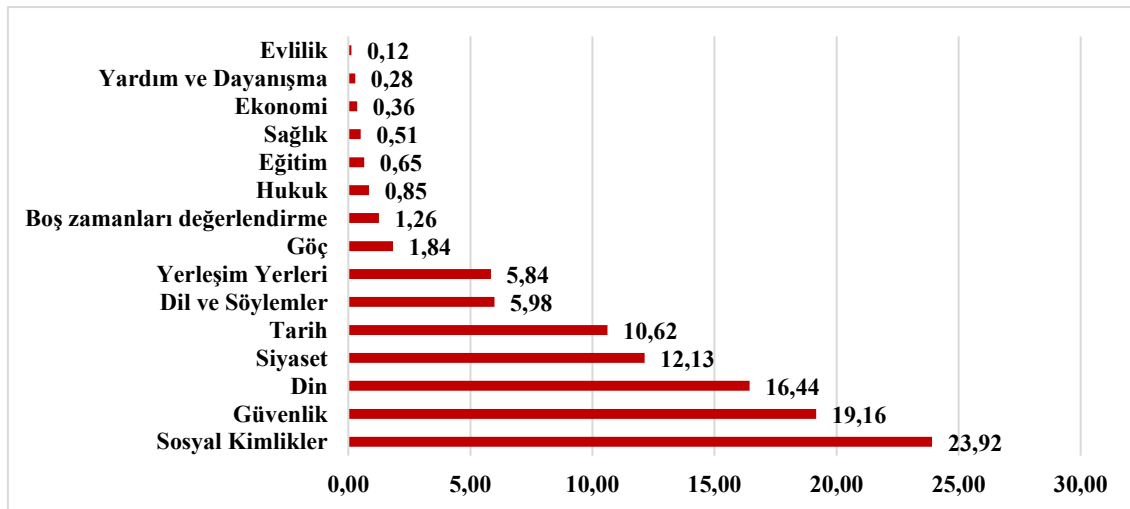
2013 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 19.01.2013: Toplam gönderi sayısı 634'tür. Hrant Dink'in öldürülmesinin yıl dönümü nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%22,1 Siyaset** (Hrant Dink), **%19 Güvenlik** (Terör), **%17 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler, Dini kimlikler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,406).
- 26.02.2013: Toplam gönderi sayısı 1477'dir. Hocalı Katliamıyla ilgili yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%45,7 Güvenlik** (Savaş), **%12,5 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler, Etnik kimlikler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,543).

- 24.04.2013: Toplam gönderi sayısı 1841'dir. Ermeni tehcirinin yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%31,6 Tarih** (Ermeni olayları), **%13,8 Siyaset** (ABD siyasetçileri), **%13 Güvenlik** (Terör, Savaş), **%11,3 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikleri Dini kimlikler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,484).
- 1.06.2013: Toplam gönderi sayısı 923'tür. Gezi Parkı olayları nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Farklı birçok etnik kimliğin yorumlarda yer aldığı belirlenmiştir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%46,2 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler, Dini kimlikler), **%3,6 Din** (Yahudilik, İslam {Mezhepler}), **%11,6 Siyaset** (Siyasi partiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,155).
- 10.06.2013: Toplam gönderi sayısı 458'dir. Gezi Parkı olayları çerçevesinde yorumlar yer almaktadır. Farklı birçok etnik kimliğin yorumlarda yer aldığı belirlenmiştir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%24,6 Din** (Yahudilik, İslam {Mezhepler}), **%23,1 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler), **%18,5 Dil ve söylemler** (Ayrımcı Söylemler {Ermenilere karşı deyişler}, Argo), **%10,7 Siyaset** (Yasama kavramları, Siyasi partiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,382).

2013 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 203: 2013 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

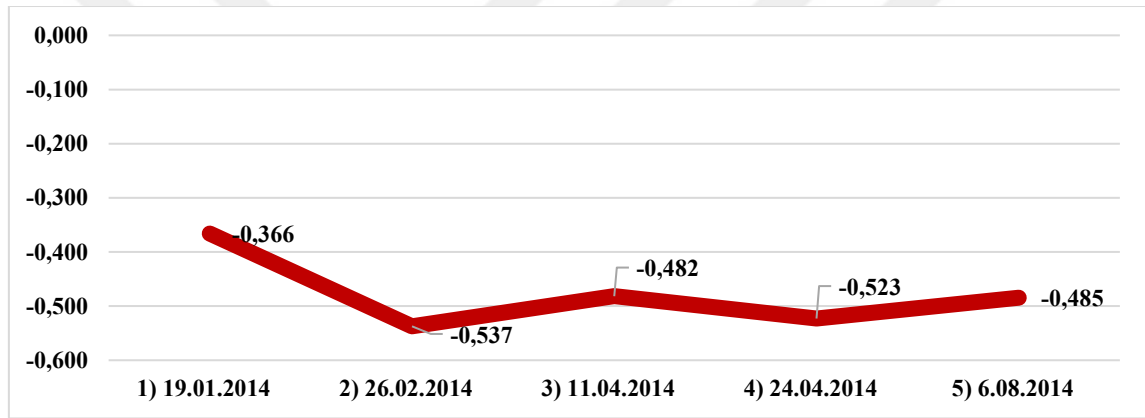
Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Soykırım (1916), Kürt (1166), Oldular (824), Katliamı (697), Hocalı (615), Yahudi (570), Alevi (447), Rum (405), Azerbaycan (386), Hocalıkatliamı (370), AKP (352), Laz (332), Vatan (331), Unutmadık (323), Çerkez (299), Köpek (257), Rus (254), Musevi (243), Fransız (241), Sünni (234), PKK (209), Hrant (198), Ermeni'yiz (172) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.5.5. 2014 Yılında Ermenilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2014 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı yalnızca 5 gün analize uygun görülmüştür.

Grafik 205: 2014 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Puanları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2014 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

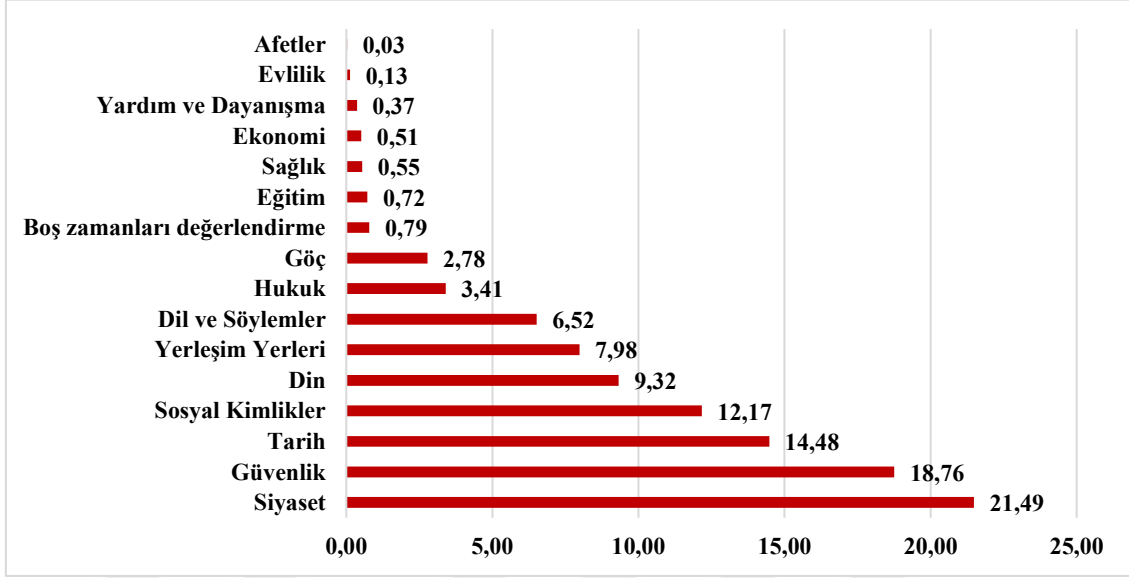
- 19.01.2014: Toplam gönderi sayısı 1747'dir. Hrant Dink'in öldürülmesinin yıl dönümü nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%23,7 Siyaset** (Siyasetçiler {Hrant Dink}, İdeolojiler {Sosyalizm, Milliyetçilik}), **%18 Güvenlik** (Savaş, Toplumsal güvenlik {Şiddet-Cinayet}), **%15,4 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler, Dini kimlikler), **%10,7 Din** (Etnik kimlikler, Dini kimlikler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,366)
- 26.02.2014: Toplam gönderi sayısı 1626'dır. 26.02.1992 tarihinde Hocalıda gerçekleşen Hocalı katliamına dair yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde

toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%49,1 Güvenlik** (Savaş), **%9,8 Sosyal kimlikler** (Diğer Türk milletleri), **%9,4 Dil ve söylemler** (Eleştiriler {“Hepimiz Ermeni’yiz söylemine}, Argo) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,537).

- 11.04.2014: Toplam gönderi sayısı 1220’dir. ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesi, 1915 olaylarıyla ilgili Ermeni iddialarını destekleyen bir karar tasarısını onaylaması üzerine yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%24,9 Siyaset** (Yasama kavramları), **%17,3 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), **%16,5 Hukuk** (Yasalar), **%12,3 Tarih** (Ermeni olayları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,482).
- 24.04.2014: Toplam gönderi sayısı 7198’dir. Ermeni tehcirinin yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,4 Tarih** (Ermeni olayları), **%18,6 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%15 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%10,4 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler, Dini kimlikler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,523).
- 6.08.2014: Toplam gönderi sayısı 4200’dür. R.T. Erdoğan “Benim için Gürcü diyen oldu, af edersin çok daha çirkin şeylerle Ermeni diyen oldu. Ben Türküm” sözleri üzerine yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%33,5 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%20,1 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler, Etnik kimlikler, Millet kimlikleri), **%16,7 Din** (Yahudilik, Mezhepler), **%12,3 Güvenlik** (Şerefeye karşı suçlar, Mal varlığına karşı suçlar) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,485).

2014 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 206: 2014 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Gönderilerin içeriğinin siyaset, güvenlik, tarih ve sosyal kimlikler ekseninde olduğu görülmektedir. Bu unsurlar birbiriyle bağımsız değil, birbirleriyle ilişki içindedir. Siyasetle ilgili içeriklerde milliyetçilik ideolojisi, yerli ve siyasetçiler, yasama organıyla ilişkilidir. Ermeni soykırımı iddiaları bağlamında tartışmaların ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Güvenlikle ilişkili olarak konusu suç olan içeriklerde şerefe karşı suçlar, şiddet-cinayet ve kamu düzenine karşı suçlar ön plana çıkmaktayken ulusal güvenlik bağlamında ise savaş ve terör üzerine yorumlar daha fazladır. Fakat genel olarak tüm yorumların bağlamı Ermeni soykırımı iddialarına yönelik tartışmalardır.

Göç olgusu bağlamında Ermenilere ilişkin yorumların önceli yıllara paralellik gösterdiği görülmektedir. Genel olarak göçün konuşulduğu bağlam “Ermeni tehcidir”. “Ülkede istememe” unsuru, "Hepimiz Ermeni'yiz" veya "Ermeni soykırımı vardır" diyen kişilere yönelik yapılan yorumlarla ilişkilendirilmektedir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

kökleni vatandaşlarımızla capcanlı ve güzel
pakraduniler kürt alevi sünni görünümlü
afedersiniz rum ve korkak yahudi
farketmez hiçbir çocuk açlıktan ölmesin sünni den önce türkiyeli vardır
daha çirkin şeylerle bana ermeni mutlaka oku tarihine sahip çık
ermeni soykırımı tasarısını kabul etti açıklaması yaptı - hürriyet gündem
dünya üzerinde ermeni diye bir
hikmet kılıcımı ve deniz gezmiş
ermeni ite bakar fikir edinir
ermi den önce türkiyeli vardır
yaşayan masum ve mazlum ermeni tanas ermeni çeteleri tarafından hocalı
artık bir fıkra da bile bir rum yezidi kim olursa olsun capcanlı ve güzel bir ülkeyiz
zaten ya fransız ya ermeni
akan kandı sustunuz zaten ya edersiniz çok daha çirkin şeylerle sana hâlâ insan diyenler var
soykırımı ve ermeni terörü fotoğraf cemaat gündeme getirtti iddiası haberi paralel yapı nın işi çıktı
daha çirkin şeylerle ermeni dediler isteyen talat paşa ya karşı en büyük yalanı ermeni soykırımı
bir fıkra da bile bir araya dink öldü hepiniz ermeni oldunuz dünyada bir tane bile ermeni
ermeni nin lanet güçleri hocalı dokuz dilde barış mesajı yayınlanacak milleti ne yapılan katliam vardır
kararının uygulanmasını isteyen talat paşa azerbaycan in hocalı kentine giren
ermeni açıklaması yaptı - hürriyet mutlu türküm diyen diyen adama kanın yerini dolduracak temiz kan
surp pırgıç ermeni hastanesi -
hocalıda akan kandı sustunuz zaten
deniz gezmiş ermeni meselesi hakkında
hocalı kentine giren silahlı ermeni

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Soykırım (5550), Erdoğan (2491), Katliam (2224), Başbakan (2080), Kürt (1882), Gürcü (1820), Tasarısı (1556), Alevi (1301), ABD (1295), Hocalı (1271), Rum (1015), Azerbaycan (898), Nisan1915 (820), Hrant (783), Fransız (624), Yahudi (620), Hrant (600), Diaspora (541), Dink (498), Bayrak (496), Askeri (461), Sustunuz (460) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2015 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 6 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

The chart displays the change in the share of the population in the age group 15-64 years in the total population of the Republic of Serbia. The y-axis represents the change in percentage points, ranging from -0,800 to 0,000. The x-axis shows six specific dates. The data points are as follows:

Period	Change in share (%)
1) 19.01.2015	-0,291
2) 15.04.2015	-0,529
3) 24.04.2015	-0,390
4) 8.09.2015	-0,673
5) 15.10.2015	-0,354
6) 25.11.2015	-0,386

331

2015 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

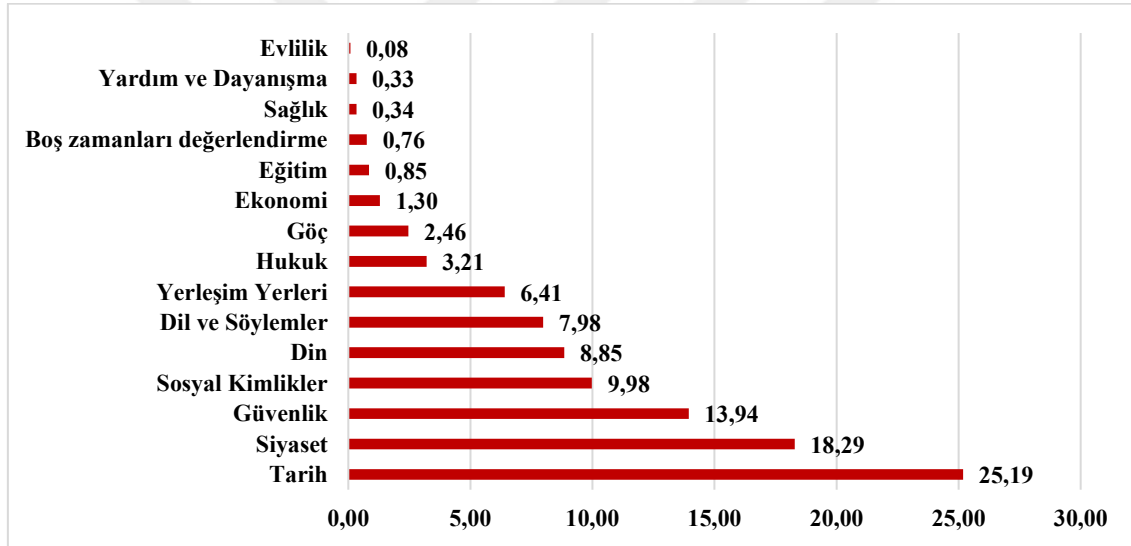
- 19.01.2015: Toplam gönderi sayısı 2137'dir. Hrant Dink'in öldürülmesinin yıl dönümü nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%24,7 Siyaset** (Hrant Dink), **%18,6 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet), **%15,4 Tarih** (Ermeni olayları), **%11,5 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler, Etnik kimlikler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,291).
- 15.04.2015: Toplam gönderi sayısı 4956'dır. Avrupa Parlamentosunun 1915 olaylarını "soykırım" olarak nitelendiren karar tasarısını oy çokluğuyla kabul etmesi üzerine yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%31,7 Tarih** (Ermeni olayları), **%24,7 Siyaset** (Yasama kavramları), **%8,5 Din** (Hristiyanlık, İslam mezhepleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,529).
- 24.04.2015: Toplam gönderi sayısı 10701'dir. Ermeni tehcirinin yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,3 Tarih** (Tarihi olaylar), **%15,6 Siyaset** (ABD'li, siyasetçiler), **%15,2 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler, Etnik kimlikler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,390).
- 8.09.2015: Toplam gönderi sayısı 2108'dir. Dağlıca saldırısı olarak bilinen 16 askerin hayatını kaybettiği terör saldırı üzerine yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%25,9 Güvenlik** (Terör), **%20,2 Dil ve söylemler** (Ermenilere karşı deyişler), **%18,4 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler, Dini kimlikler), **%15,4 Din** (İslam mezhepleri, Yahudilik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,673).
- 15.10.2015: Toplam gönderi sayısı 1657'dir. AİHM Büyük Dairesi, "Ermeni soykırımı emperyalist bir yalandır" sözleri nedeniyle İsviçre'yle davalık olan Doğu Perinçek'in lehine karar vermiş ve İsviçre'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ifade özgürlüğü ile ilgili 10. Maddesini ihlal ettiğini kabul etmiş olduğuna karar vermiştir. Yaşanan bu gelişme üzerine yorumlar yer almaktadır (Gazetevatan.com). Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç

sırada **%39,9 Tarih** (Ermeni olayları), **%16,1 Siyaset** (Emperyalizm, Siyasi partiler), **%10,5 Hukuk** (Hukuk terimleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,354).

- 25.11.2015: Toplam gönderi sayısı 1159'dur. Rusya Parlamentosu'nun alt kanadı Duma'ya, Ermeni soykırımını inkâr edenlerin cezalandırılmasını öngören bir yasa tasarısı sunulmasına ilişkin yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%27,2 Tarih** (Ermeni olayları), **%22,1 Siyaset** (Yasama kavramları), **%10,4 Sosyal kimlik** (Dini kimlikler, Etnik kimlikler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,386).

2015 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 209: 2015 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Gönderilerde tarih, siyaset, güvenlik ve sosyal kimliklerin ilk dört sırada yer aldığı, sıralamadaki yerleri değişse de ilk dört unsurun bunlardan oluştuğu görülmektedir. Ermenilere yönelik eleştiriler farklılıklar gösterse de toplumsal yaşamın farklı boyutlarına sirayeti oldukça sınırlı düzeydedir. Ermenilerle sosyal temasın olmaması nedeniyle yapılan yorumların temel konusu Ermeni olaylarıdır. Genel olarak Ermenilere yönelik karşı duruş sergilenmekle birlikte Ermeni olaylarını soykırım olarak kabul edenlerin yorumları da yer almaktadır. Ermeniler siyasi açıdan gerçekçi tehdit olarak görülmele birlikte askeri veya toplumsal açıdan böyle bir tehdit algısı bulunmamaktadır.

Göçle ilişkili yorumların önceki yıllarda olduğu gibi Ermeni olayları ve göç türleri kapsamında olduğu görülmektedir. Bu iki unsurun yorumlarda yer alma frekansı yıllar içinde hızlı artış gösterdiği fakat diğer unsurlarda sembolik düzeyde artışların olduğu görülmektedir. Bu sebeple Ermenilerle ilgili yorumlarda göç olgusu ana unsur olmadığını söylemek mümkündür. Nitekim Ermenilerle ilgili yorumların ilişkili olduğu toplumsal unsurlar arasında göçün son sıralara doğru olmasının nedeni de budur.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 210: 2015 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu

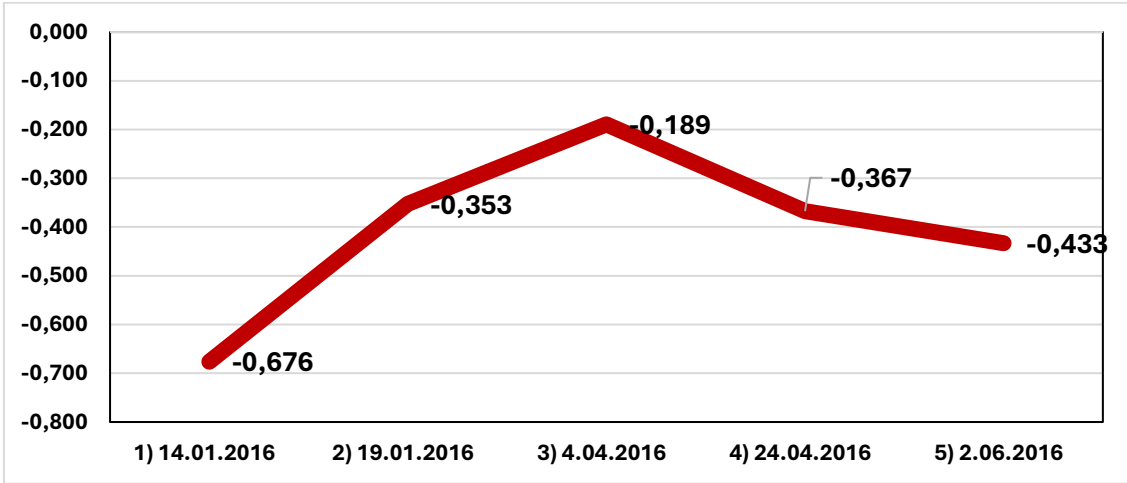
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Soykırım (19715), Kürt (3761), Kabul (3178), Sözde (2531), PKK (2082), HDP (1897), Meselesi (1859), Parlamentosu (1801), Papa1 (645), Avrupa (1288), Yahudi (1155), Vatan (1139), CHP (1124), Nisan1915 (1116), Rum (745), Alevi (624), Rus (623), Tehciri (559), Emperyalist (526), Allah (524), ABD (520), Başkanı (515), Şehit (511), Diasporası (504) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.5.7. 2016 Yılında Ermenilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2016 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 211: 2016 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

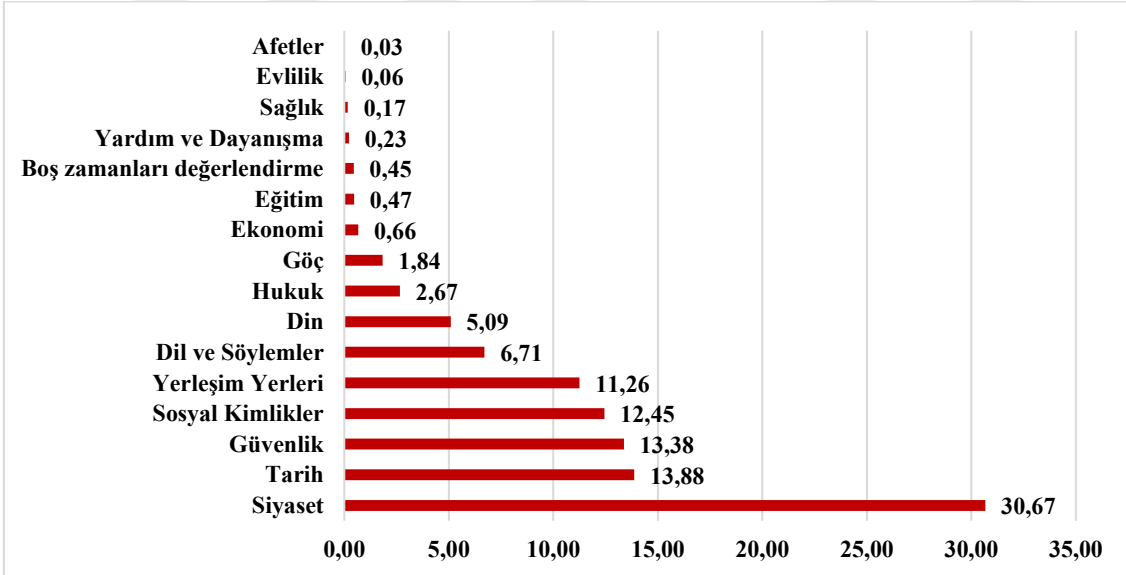
2016 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 14.01.2016: Toplam gönderi sayısı 1030'dur. PKK terör örgütünün Kürtleri değil Ermeniler temsil ettiğine yönelik yorumlardan oluşmaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%22,3 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler, Dini kimlikler), **%21,9 Güvenlik** (Terör), **%21,9 Dil ve söylemler** (Ermenilere karşı deyişler, Argo), **%14,8 Din** (İslam mezhepleri, Yahudilik) ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,676).
- 19.01.2016: Toplam gönderi sayısı 1318'dir. Hrant Dink'in öldürülmesinin yıl dönümü nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk beş sırada **%31,7 Siyaset** (Hrant Dink), **%16,3 Güvenlik** (Terör), **%14,6 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler), **%14,1 Din** (İslam mezhepleri, Yahudilik), **%10,9 Dil ve söylemler** (Ermenilere karşı deyişler, Argo) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,353).
- 4.04.2016: Toplam gönderi sayısı 3081'dir. Azerbaycan Savunma Bakanlığı'ndan yapılan "170 Ermeni askeri öldürüldü, 12 zırhlı araç imha edildi" açıklamaya ilişkin yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%48 Güvenlik** (Savaş), **%19,4 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk ülkeleri), **%8,8 Siyaset** (Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,189).

- 24.04.2016: Toplam gönderi sayısı 3306'dır. Ermeni tehcirinin yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%25,4 Tarih** (Ermeni olayları), **%18,4 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%11,4 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler, Etnik kimlikler), **%10,6 Siyaset** (Yerli siyasetçiler, Emperyalizm, Milliyetçilik, Vatandaşlık, Yasama kavramları), **%10 Dil ve söylemler** (Argo, Ermenilere karşı deyişler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,367).
- 2.06.2016: Toplam gönderi sayısı 10415'tir. Almanya parlamentosun 1915 olaylarını "Soykırım" olarak niteleyen tasarımı kabul etmesine yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%22,3 Tarih** (Ermeni olayları), **%17,5 Siyaset** (Yasama ve Yürütme kavramları, Yerli siyasetçiler, Alman siyasetçileri), **%17,4 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler, Etnik kimlikler), **%15 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Avrupa) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,433).

2016 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 212: 2016 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2016 yılında belirlenen günlerde Ermenilere ilişkin yapılan yorumların içeriklerine bakıldığında siyasetin diğer unsurlara oranla daha baskın olduğu görülmektedir. İlk dört unsurun önceki yıllarla aynı olmasıyla birlikte belirgin artış gösteren unsur siyasettir.

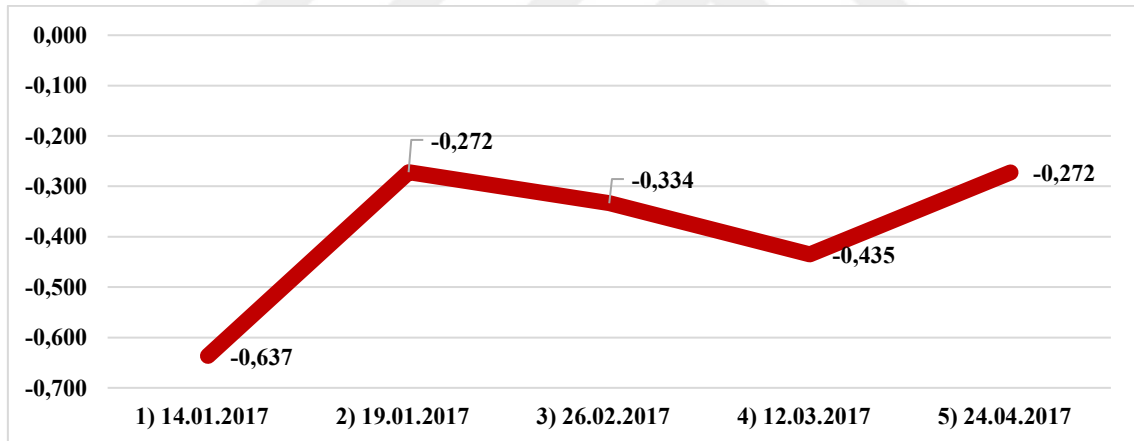
Yorumlarda Ermeniler ve Avrupa ülkeleri birer dış grup olarak siyasi tehdit olarak algılanmaktadır. Ermenilere yönelik soykırım iddiaları tartışılmakla birlikte hem Azerbaycanlılara yönelik Ermenilerin soykırım yaptığı yönünde eleştiriler yer almaktadır.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimeler sırasıyla Soykırım (10291), Almanya (5886), Türk (3455), Tasarısı (3191), Azerbaycan (2184), Türkiye (1559), Kürt (1480), Asker (1218), PKK (1196), Döleri (641), Öldürüldü (627), Yahudi (621), Türkler (538), Rus (529), Vatan (489), Allah (477), Karabağ (430), Rum (416), Osmanlı (397) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.5.8. 2017 Yılında Ermenilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2017 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 213: 2017 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

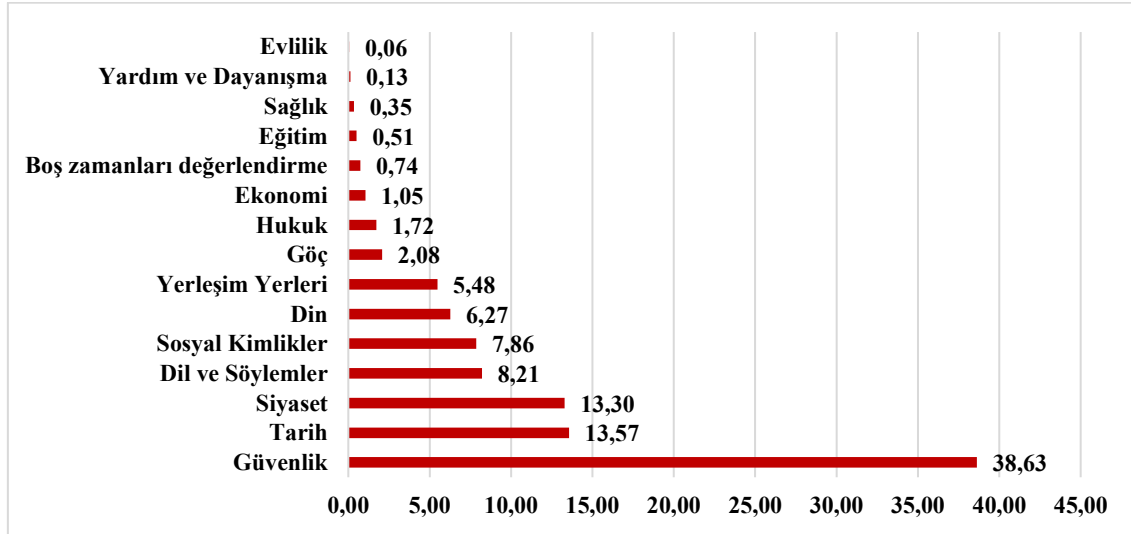
2017 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 14.01.2017: Toplam gönderi sayısı 965'tir. HDP Milletvekilinin mecliste Ermeniler için "soykırım" ifadesini kullanması nedeniyle 3 birleşime çıkarma cezası verilmiştir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%30,2 Güvenlik** (Savaş), **%16,6 Siyaset** (Siyasi partiler), **%15 Tarih** (Ermeni olayları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,637).

- 19.01.2017: Toplam gönderi sayısı 708'dir. Hrant Dink'in öldürülmesinin yıl dönümü nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada %31,6 Siyaset (Hrant Dink), **%23,6 Güvenlik** (Savaş), **%10,5 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,272).
- 26.02.2017: Toplam gönderi sayısı 1238'dir. Hocalı katliamının yıl dönümü nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%59,8 Güvenlik** (Savaş), **%9,1 Dil ve söylemler** (Eleştiriler {"Hepimiz Ermeniyiz" söylemine eleştiri}, Argo), **%7,8 Sosyal kimlikler** (Diğer Türk milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,334).
- 12.03.2017: Toplam gönderi sayısı 440'tır. Azerbaycan ordusunun Ermeni mevzilerini vurması üzerine yapılan yorumlar yer almaktadır. Ayrıca Erzurum'un kurtuluş yıl dönümüne ilişkin yorumlar da yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%28,8 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%14,4 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler, Etnik kimlikler), **%13,6 Dil ve söylemler** (Ermenilere karşı deyişler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,435).
- 24.04.2017: Toplam gönderi sayısı 3168'dir. Ermeni tehcirinin yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%34,7 Güvenlik** (Savaş), **%22,2 Tarih** (Ermeni olayları), **%13,6 Siyaset** (Yerli siyasetçiler, ABD siyasetçileri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,272).

2017 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 214: 2017 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

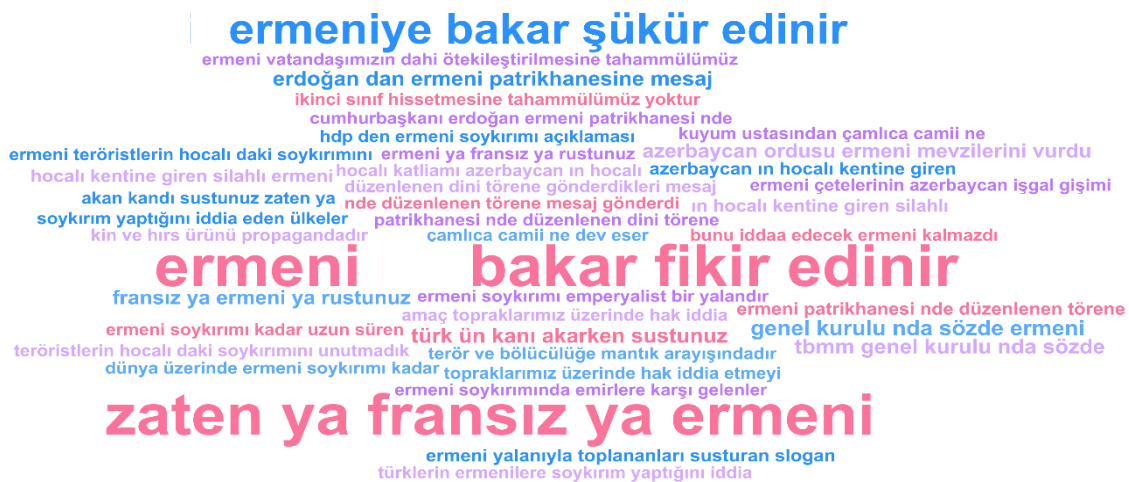

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Hrant Dink'in öldürülmesi, Hocalı katliamı, Azerbaycan'ın Ermeni mevzilerini vurması ve Ermeni tehirci olayları nedeniyle yorumlarda genellikle ilişkili unsurlar ilk sırada yer almıştır. Konuşulan konuların bağlamı önceki yıllarla paralellik göstermektedir. Göçle ilişkili yorumlarda göç türleri bağlamında tehcir, sürgün gibi kavramların yer aldığı belirlenmiştir. Güncel bir göç hareketliliğinin olmaması nedeniyle göç içerikli yorumların unsurlarında yıllar içinde anlamlı bir değişme belirlenmemiştir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 215: 2017 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu

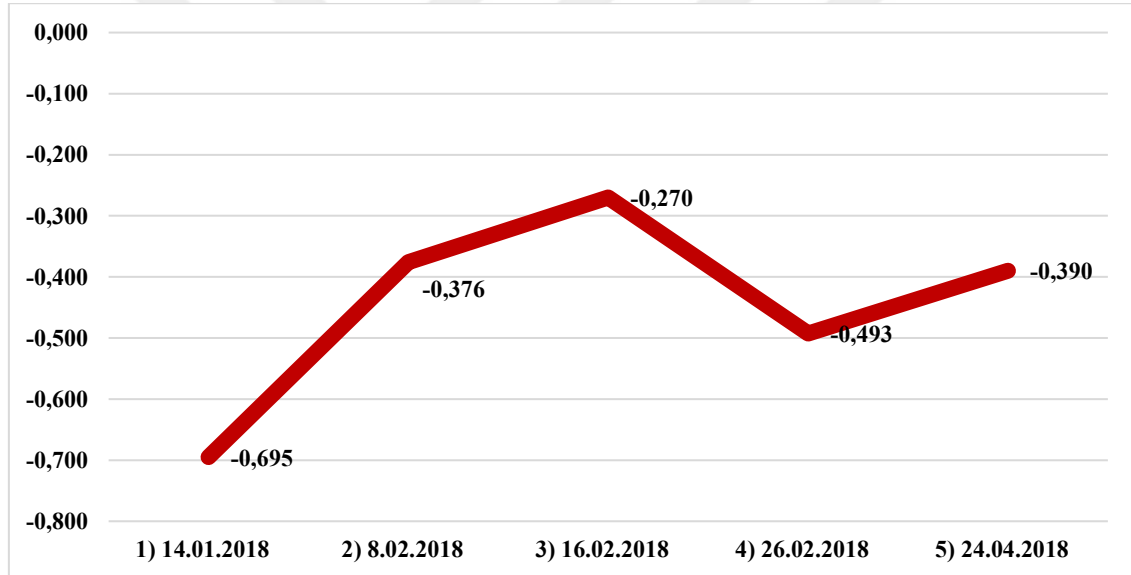
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Soykırımı (4660), Hocalı (2005), 24Nisan (1969), Hocalıkatliamı (1880), Fransız (1800), Sustunuz (1796), Sözde (1766), Rus (1751), Azerbaycan (1731), Kürt (1714), Erdoğan (1699), Hrant (1688), Nisan1915 (1658), Hrantdink (1656), Ermeniyaları (1645), HDP (1641), PKK (1610), Unutmadık (1596), Zulmünadıhocalı (1596) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.5.9. 2018 Yılında Ermenilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2018 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 216: 2018 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

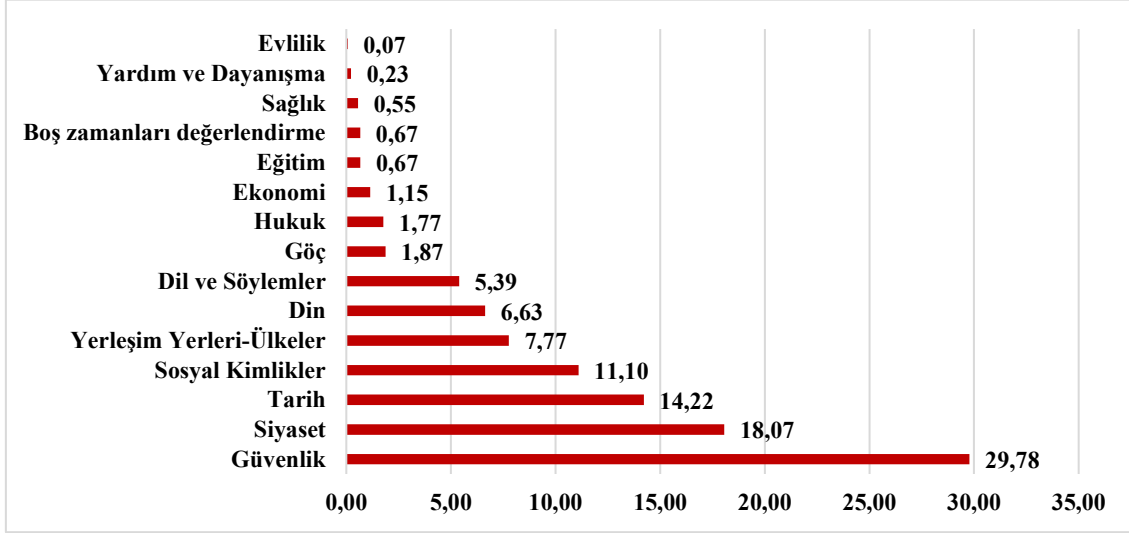
2018 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 14.01.2018: Toplam gönderi sayısı 1925'tir. CHP İstanbul il başkanının "Ermeni soykırımı vardır" sözü üzerine yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%35,2 Güvenlik** (Savaş), **%27,6 Siyaset** (Siyasi partiler), **%14,6 Tarih** (Ermeni olayları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,695).

- 8.02.2018: Toplam gönderi sayısı 2129'dur. Zeytin Dalı Harekâtı nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%23,4 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler, Dini kimlikler), **%18 Din** (İslam Mezhepleri, Yahudilik), **%14,1 Güvenlik** (Savaş) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,376).
- 16.02.2018: Toplam gönderi sayısı 945'tir. Hollanda'nın Ermeni olaylarını 'soykırım' olarak tanımasına ilişkin yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%21,8 Sosyal kimlikler** (Avrupa milletleri, Dini kimlikler), **%21,2 Güvenlik** (Savaş), **%18 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Avrupa ülkeleri), **%12,1 Tarih** (Ermeni olayları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,270).
- 26.02.2018: Toplam gönderi sayısı 635'tir. Hocalı Katliamının yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%25 Güvenlik** (Savaş), **%16,3 Sosyal kimlikler** (Avrupa milletleri), **%15,1 Tarihi olaylar** (Ermeni olayları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,493).
- 24.04.2018: Toplam gönderi sayısı 2045'tir. Ermeni tehcirinin yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%32,4 Güvenlik** (Savaş), **%19 Tarih** (Ermeni olayları), **%13,7 Siyaset** (Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,390)'tür.

2018 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 217: 2018 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Toplumsal unsurlardan güvenlik, Ermeni olaylarının soykırım olup olmadığının tartışılması ve Hocalı katliamıyla ilişkili yorumlar nedeniyle ilk sırada yer almıştır. Ermeni olaylarını Hollanda'nın "soykırım" olarak kabul etmesi ve siyasi aktörlerin yorumları nedeniyle siyaset Ermenilerle ilişkili toplumsal unsurlar arasında ikinci sıradadır. Tarihle ilişkili yorumlarda Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ermeni nüfusu ve Ermenilerin durumu hakkında çeşitli görüşler içermektedir. Bazı görüşler, Ermenilerin Ruslarla bir olup Osmanlı'ya ihanet ettiğini ve bu nedenle Osmanlı Devleti'nin Ermenilere karşı sert önlemler aldığını savunmuştur. Ayrıca Ermeni soykırımı iddialarının tarihsel bir yalan ve emperyalist bir propaganda olduğunu ileri sürülmüştür. Kurtuluş Savaşı'nın Ermeni soykırımı olarak gösterilmesinin kabul edilemez olduğu vurgulanmıştır.

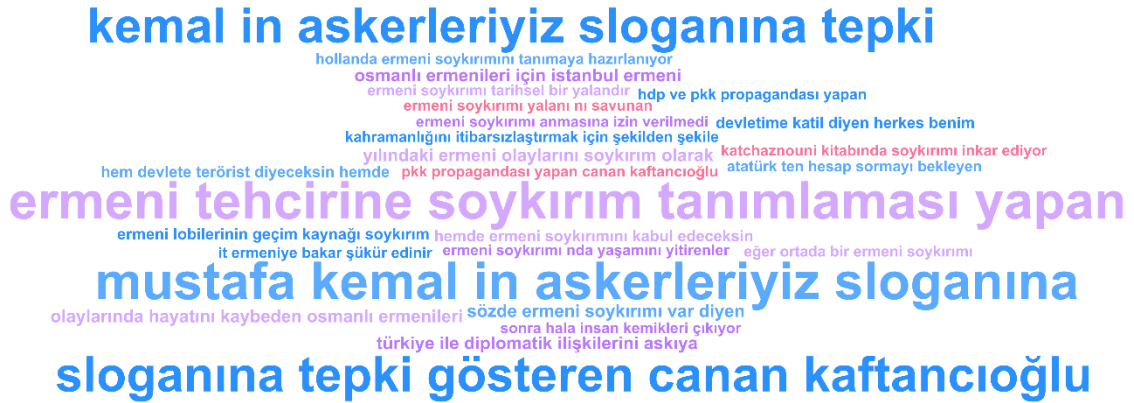
Sosyal kimliklere bakıldığında ön plana millet kimlikleri çıkmaktadır. İngiliz, Rus, Hollandalı, Alman gibi milletlerin tarihte olduğu gibi günümüzde de Ermenilerle iş birliği içinde Türklerin düşmanı olduğuna yönelik yaklaşımlar nedeniyle siyasi bağlamda gerçekçi tehdit olarak görülmektedirler.

Yerleşim yerleri-Ülkeler bağlamında ön plana Avrupa ülkeleri çıkmaktadır. Öne çıkmalarına neden olan unsur sosyal kimliklerde olduğu gibi Avrupa ülkelerinin Ermenilerle iş birliği içinde Türk düşmanlığı yapıldığına yöneliktir.

Göç olgusuyla ilişkili yorumların içeriğine bakıldığında göç türlerinin ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir. Ermeni tehirci önceki yıllarda olduğu gibi göç olgusuyla ilişkili yorumların ana sebebidir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 218: 2018 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu

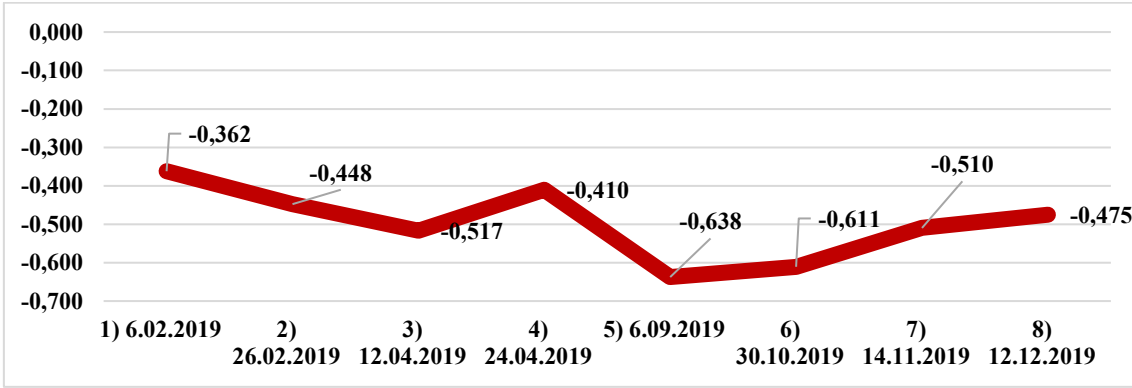
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Soykırımı (3992), CHP (2540), İstanbul (2254), Başkan (2185), Sözde (1982), Atatürk (1883), Kürt (1854), 24Nisan1915 (1840), PKK (1829), Yahudi (1777), HDP (1763), Katil (1704), Devlete (1696), Osmanlı (1674), Kadın (1613), Müslüman (1604), Terör (1604), Tek (1599), Dersim (1595), Katliamı (1591), Tohumu (1589), Terörist (1586), Yunan (1582), Allah (1580) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.5.10. 2019 Yılında Ermenilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2019 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 8 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 219: 2019 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

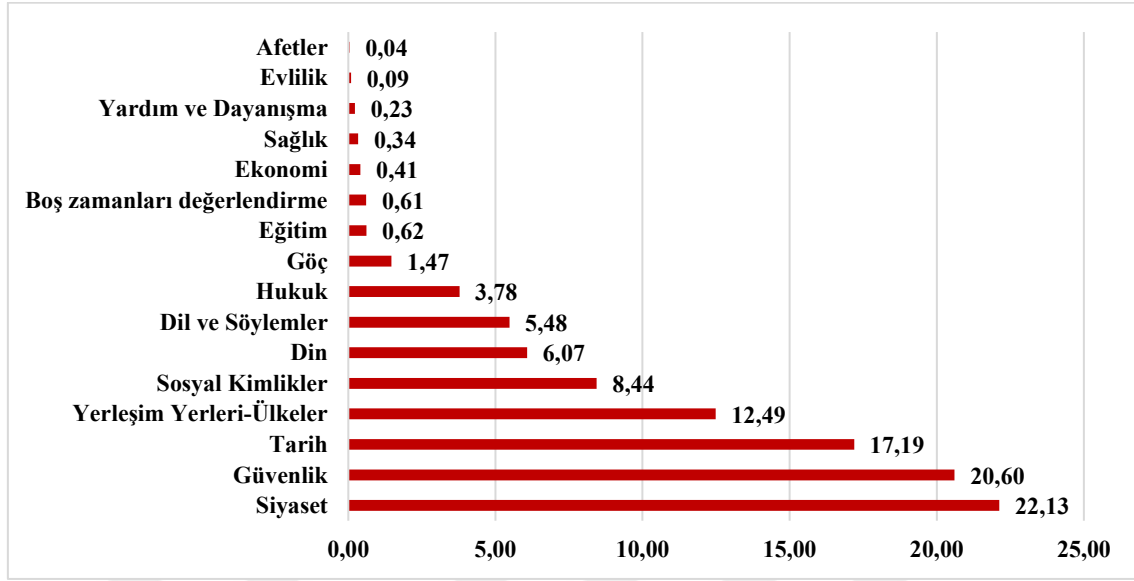
2019 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 6.02.2019: Toplam gönderi sayısı 963'tür. Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un 24 Nisan'ı 'Ermeni soykırımını anma günü' ilan etmesi üzerine yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29,4 Siyaset** (Fransız siyasetçiler, Yürütme kavramları), **%25 Güvenlik** (Savaş), **%20,9 Tarih** (Ermeni olayları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,362).
- 26.02.2019: Toplam gönderi sayısı 1742'dir. Hocalı Katliamının yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%49,9 Güvenlik** (Savaş), **%14,6 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Cinsiyet kimlikleri, Diğer Türk milletleri), **%9 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk ülkeleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,448).
- 12.04.2019: Toplam gönderi sayısı 1529'dur. Bu tarihte İtalya'da hükümete sözde Ermeni soykırımını resmen tanımasını tavsiye eden önerge mecliste kabul edilmiştir. Ayrıca Fransa'da Cumhurbaşkanı Macron, 24 Nisan'ı "Ermeni Soykırımını Anma Günü" olarak ilan eden kararnameyi imzalamıştır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%27,2 Güvenlik** (Savaş), **%21,7 Siyaset** (Avrupa ülkeleri siyasetçileri {Macron}, Türk ülkeleri siyasetçileri), **%16,2 Tarih** (Ermeni olayları), **%9,2 Sosyal kimlikler** (Afrika milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,517).

- 24.04.2019: Toplam gönderi sayısı 5050'dir. Ermeni tehcirinin yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%33,2 Güvenlik** (Savaş), **%17,2 Tarih** (Ermeni olayları), **%14,3 Siyaset** (Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,410).
- 6.09.2019: Toplam gönderi sayısı 1186'dır. Dönemin CHP İl Başkanının sosyal medyada yapmış olduğu yorumlar nedeniyle yargılanıp ceza almasına yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%46,9 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%16,2 Tarih** (Ermeni olayları), **%12,2 Siyaset** (Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,638).
- 30.10.2019: Toplam gönderi sayısı 3509'dur. ABD Temsilciler Meclisi'nin Ermeni tasarısını kabul etmesi üzerine yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%46,9 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%16,2 Tarih** (Ermeni olayları), **%12,2 Siyaset** (Yerli siyasetçiler, Siyasi partiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (-0,611).
- 14.11.2019: Toplam gönderi sayısı 1350'dir. ABD'li Senatör Graham, 1915 Ermeni olaylarının Senato tarafından "soykırım" olarak tanınmasını öngören bir karar tasarısının oylanmasını bloke etmesi üzerine yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29,8 Siyaset** (Yasama kavramları, ABD'li siyasetçiler), **%26 Güvenlik** (Savaş), **%11,8 Hukuk** (Yasalar) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,510)'tir.
- 12.12.2019: Toplam gönderi sayısı 1929'dur. ABD Kongresi'nin üst kanadı olan Senato, Ermeni Soykırımı'nı tanıyan yasa tasarısını onaylaması üzerine yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%33,7 Güvenlik** (Savaş), **%19,1 Siyaset** (Yasama kavramları, ABD'li siyasetçiler), **%15 Tarih** (Ermeni olayları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,184)'tür

2019 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 220: 2019 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Kurumlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ermeni tehcirinin hem yerli siyasetçilerin hem de ABD’de gündem olması nedeniyle siyaset içerikli yorumlar ilk sırada yer almaktadır. Yorumların merkezinde Ermeni tehciri olsa da birçok yorumda Avrupa ülkelerinin sömürgelerinde katliamlar yaptıkları vurgulanmıştır. Ermeniler askeri bir tehdit olarak görülmeseler de siyasi bağlamda tehdit olarak değerlendirilmektedirler. Göç unsurlarının yer aldığı yorumların içeriğine bakıldığında Ermeni tehcirinin göç türleri bağlamında en fazla yer alan unsur olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra Ermeniler nedeniyle Karabağ’da yerinden edilmiş olan insanlara dair yorumlar yer almaktadır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 221: 2019 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu

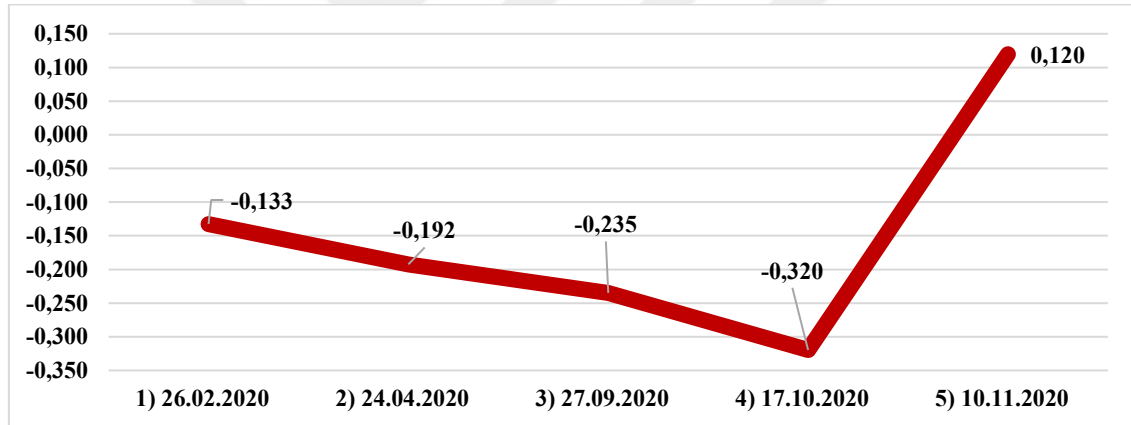
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Soykırım (9713), ABD (3910), Tasarısı (3019), Tarihimizden (1545), Katliamı (1435), Senatosu (1395), Meclisi (1357), Hocalıkatliamı (1281), Temsilciler (1255), Terör (1191), Kürt (1186), Hocalı (1096), Katledilen (1080), Fransa (1027), Erdoğan (913), Nisan (901), Tarihimonurumdur (896), Azerbaycan (775), Osmanlı (758), Katil (606), İttihatçılık (605), PKK (584), HDP (466), Rus (461) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.5.11. 2020 Yılında Ermenilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2020 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 222: 2020 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2020 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

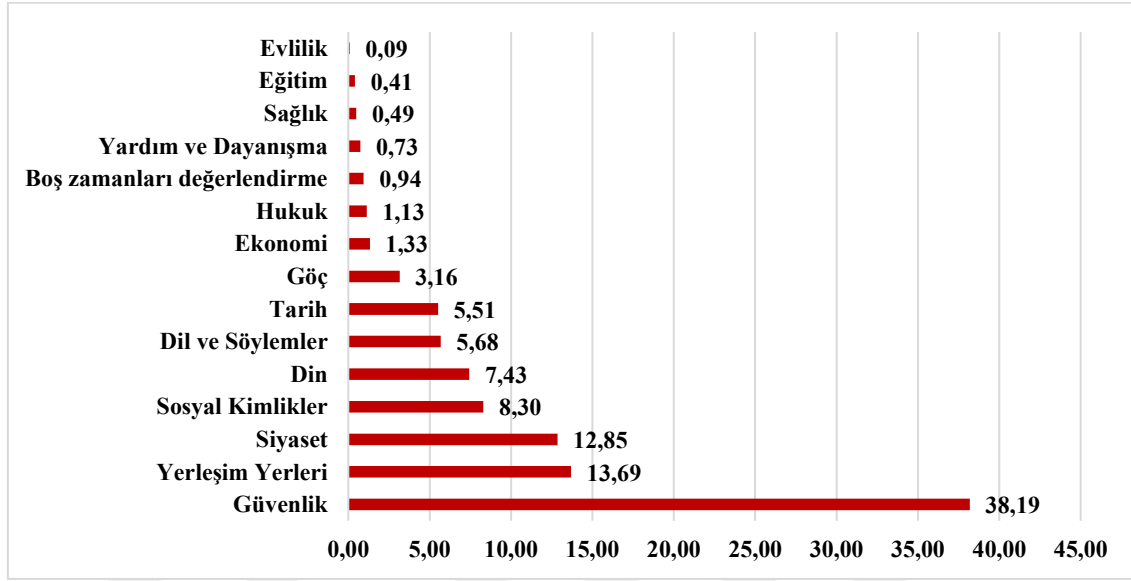
- 26.02.2020: Toplam gönderi sayısı 2068'dir. Hocalı Katliamının yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%47,9 Güvenlik** (Savaş), **%12,7 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Cinsiyet kimliği, Türk milletleri), **%10,5 Din** (Peygamberler, Mezhepler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,133).
- 24.04.2020: Toplam gönderi sayısı 9736'dır. Ermeni tehcirinin yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların

oranına bakıldığında ilk altı sırada **%34,3 Güvenlik** (Savaş), **%17,3 Tarih** (Ermeni olayları), **%10,8 Siyaset** (Yerli siyasetçiler, ABD’li siyasetçiler, Ermenistan siyasetçileri), **%8,5 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler, Etnik kimlikler), **%7,8 Din** (İslam mezhepleri, Yahudilik, Hristiyanlık), **%5,5 Dil ve söylemler** (Argo, Eleştiriler {“Hepimiz Ermeni’yiz sözünün eleştirisi”}), Ermenilere karşı deyişler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,192).

- 27.09.2020: Toplam gönderi sayısı 14757’dir. Ermenistan ordusunun Azerbaycan ordusunun mevzilerine ve sivil yerleşim birimlerine silahlar, top ve havanlarla ateş açmasına ilişkin yorumlar yer almaktadır (aa.com). Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk altı sırada **%37 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%19,2 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk ülkeleri), **%15,9 Siyaset** (Türk ülkeleri siyasetçileri), **%6,7 Sosyal kimlikler** (Diğer Türk milletleri), **%6,6 Din** (Peygamberler, Mezhepler), **%4,8 Dil ve söylemler** (Argo, Ermenilere karşı deyişler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,235)’tir.
- 17.10.2020: Toplam gönderi sayısı 11680’dir. İkinci Dağlık Karabağ Savaşı kapsamında yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk beş sırada **%39,5 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%14,7 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk ülkeleri), **%10,1 Siyaset** (Türk ülkeleri siyasetçileri), **%9,8 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Diğer Türk milletleri, Arap milletleri), **%8,9 Dil ve söylemler** (Küfür, Eleştiriler {“Hepimiz Ermeni’yiz sözünün eleştirisi”}) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= - 0,320).
- 10.11.2020: Toplam gönderi sayısı 4017’dir. İkinci Karabağ Savaşı, 10 Kasım 2020’de Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan tarafından Üçlü Bildiri’nin imzalanması ile sona ermesine yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%39,9 Güvenlik** (Savaş, Askeri güvenlik), **%21,2 Siyaset** (Türk ülkeleri siyasetçileri), **%16,6 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk ülkeleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=0,120)

2020 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 223: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

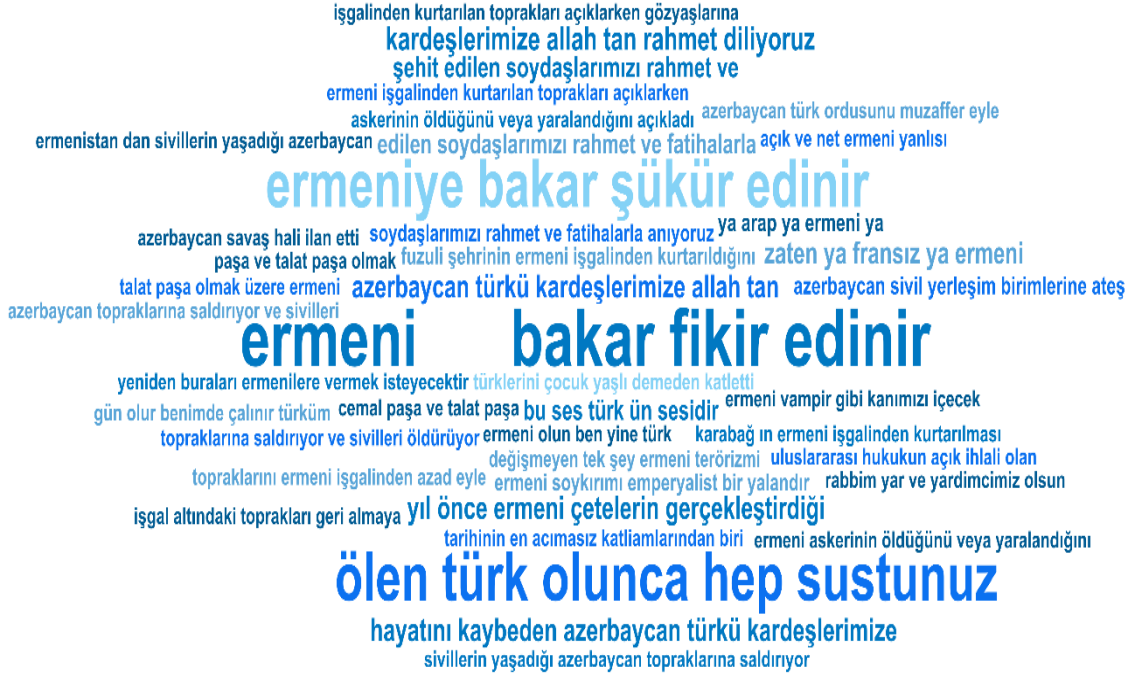

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İkinci Karabağ Savaşı nedeniyle güvenlikle ilişkili unsurlar açık ara yorumlarda ön planda yer almıştır. Yorum içeriklerinde tarihle ilgili unsurlar önceki yıllardan farklı olarak oranı düşük düzeyde kalmıştır. Önceki yıllarda Türk toplumuyla Ermeniler arasında doğrudan bir temas bulunmazken tarihi olaylar ve Batı ülkelerinin Ermeni olaylarını siyasi araç olarak kullanması yapılan yorumların temelini oluşturmaktaydı. Fakat İkinci Karabağ Savaşıyla birlikte tarihsel temasın ötesine geçilmiş oldu. Azerbaycanlıları iç grup olarak değerlendirilen yorumlarda Ermenilere karşı kazanılan zafer, yapılan yorumların ana konusudur.

Göç olgusu kapsamında yer alan gönderiler iki temel nedene dayanmaktadır. Bunlardan ilki, önceki yıllarda olduğu gibi göç türleri bağlamında Ermeni tehcidir. Bu kapsamda yorumlarda tehcir, diaspora, zorunlu göç gibi kavramlar yer almıştır. İkincisi ise İkinci Karabağ Savaşıdır. Birinci Karabağ Savaşı nedeniyle yerinden edilmiş olan Azerbaycanlı göçmenlerin topraklarına tekrar geri dönmelerinin yolunun açılmış olması yorumların ana konusudur. Göçün tarihsel bağlamının dışında yaşanan güncel gelişmeler bağlamında konuşulması nedeniyle göçle ilişkili toplumsal unsurlarda farklılıklar yer almaktadır.

Grafik 224: 2020 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu

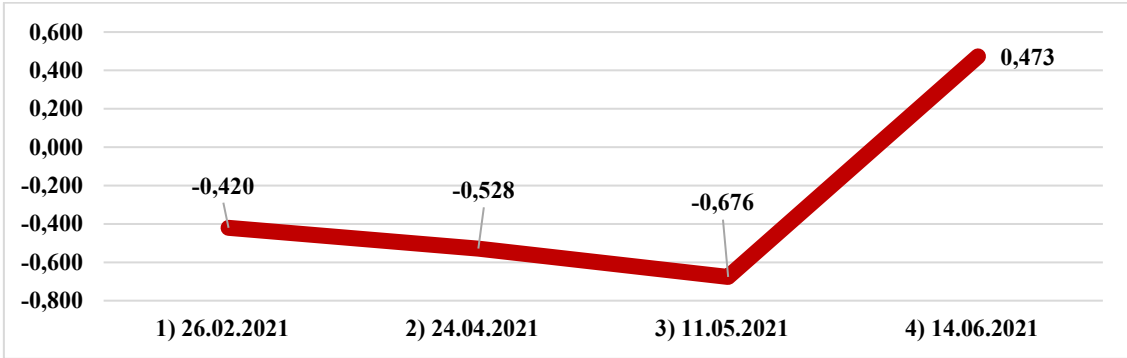
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunda yer alanlar dışında yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Azerbaycan (29982), Soykırım (6383), Karabağ (5539), Asker (4287), Devlet (2892), Ermenilerin (2879), Terör (2793), Kardeşlerimiz (2720), Ordusu (2631), Katliam (2485), Armeniakillschildren (2466), Allah (2108), Hocalı (1768), Rus (1687), Azeri (1558), Rusya (1553), Hocalıkatliamı (1478), Katil (1476), Kürt (1413), Düşman (1370), PKK (1329), Sivil (1305), Savaş (1266), Armenianterrorism (1169), Fransa (1008) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.5.12. 2021 Yılında Ermenilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2021 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 4 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 225: 2021 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2021 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

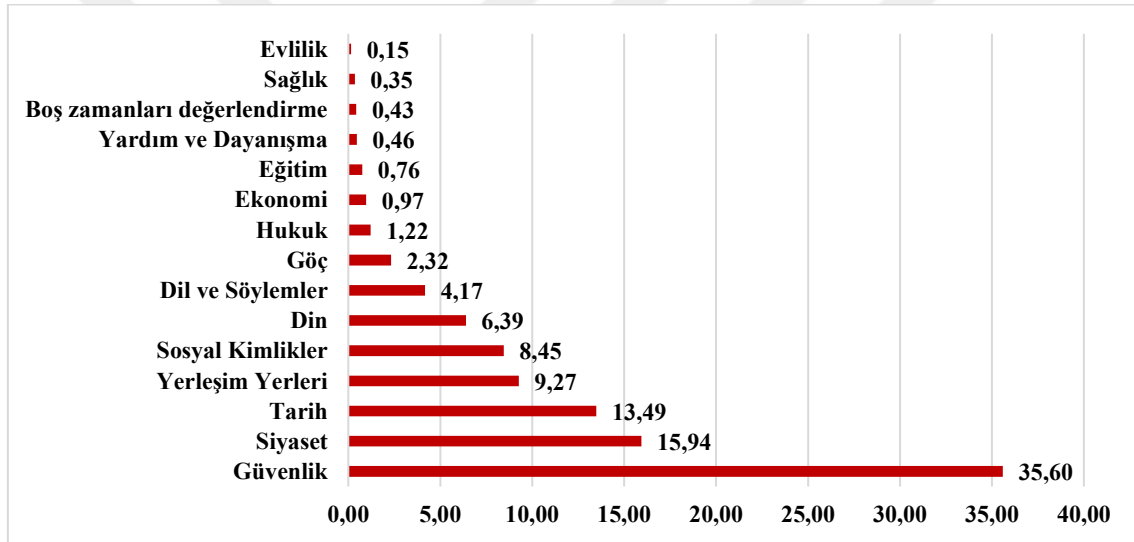
- 26.02.2021: Toplam gönderi sayısı 2734'tür. Hocalı Katliamının yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%49,5 Güvenlik** (Savaş), **%15,7 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Cinsiyet kimlikleri), **%10,1 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk ülkeleri), **%9,3 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,420).
- 24.04.2021: Toplam gönderi sayısı 36565'dir. Ermeni tehcirinin yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk altı sırada **%35,2 Güvenlik** (Savaş, Terör, Toplumsal güvenlik {Kamu düzenine karşı suçlar, Şiddet-Cinayet}), **%17,5 Siyaset** (ABD siyasetçileri), **%14,7 Tarih** (Ermeni olayları, Osmanlı devleti), **%8,8 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), **%6,9 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler, Dini kimlikler), **5,8 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,528).
- 11.05.2021: Toplam gönderi sayısı 2006'dır. ASALA ve PKK tarafından öldürülen sivillerle ilişkili yorumlar yer almaktadır. Ayrıca Filistin-İsrail çatışmasına yönelik olarak Filistin'in Ermeni olaylarını soykırım olarak tanıdığına yönelik eleştiriler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%26,6 Güvenlik** (Savaş), **%19,4 Sosyal kimlikler** (Asya milletleri), **%15,8 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Asya ülkeleri,

Türk ülkeleri), **%13,2 Tarih** (Ermeni olayları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,676).

- 14.06.2021: Toplam gönderi sayısı 1377'dir. Cumhurbaşkanı R.T. Erdoğan ile ABD Başkanı C. Biden'ın görüşmelerinde Ermeni olaylarının hiç gündeme gelmemiş olmasına yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29,7 Güvenlik** (Savaş), **%23,2 Siyaset** (ABD siyasetçileri, Yerli siyasetçiler), **%21,7 Tarih** (Ermeni olayları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,473).

2021 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 226: 2021 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

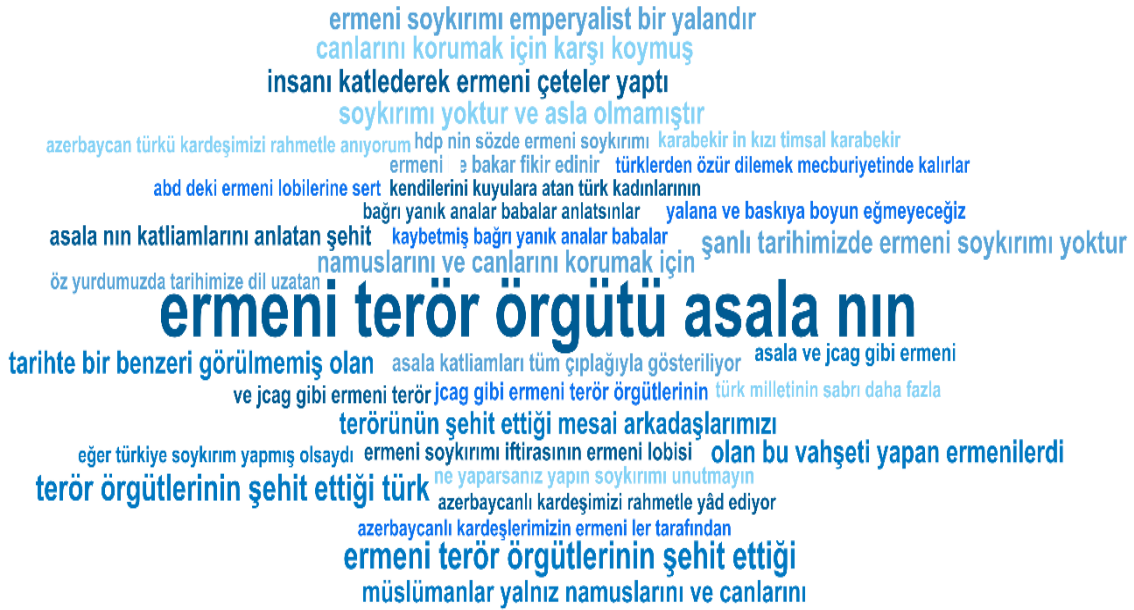
Gönderilerde Ermeni tehciri ve İkinci Karabağ Savaşı nedeniyle güvenlikle ilişkili unsurların ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir. Ermeni olaylarının önceki yıllarda olduğu gibi tartışıldığı görülürken İkinci Karabağ Savaşıyla ilişkili olarak da tartışıldığı belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle Ermenilerle ilgili yaşanan her gelişmede toplumsal hafıza Ermenilere yönelik yaklaşımı etkilemektedir.

Göç içerikli gönderilerde 2020 yılında olduğu gibi iki temel husus ön plandadır. Bunlardan ilki, göç türleri bağlamında tehcir, zorunlu göç gibi kavramların kullanılmasıdır. “Göçenleri istememe” unsuru, “Ermeni soykırımı yapılmıştır” diyen herkesin Türk vatandaşlığından çıkartılması ve sınır dışı edilmesi taleplerinin yer aldığı yorumlardan kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda yer alan yorumlar tarihsel bağlamda yer

aldığı için içerik olarak farklı değildir. İkinci Karabağ Savaşının Azerbaycan tarafından kazanılması nedeniyle vaktiyle yerinden edilmiş olan Azerbaycanlıların tekrar topraklarına dönmeleri üzerine yapılan yorumlar da yer almaktadır. Dikkat çeken bir diğer unsur ise Ermenilere yönelik olumsuz söylemlerde ayrımcı deyişlerin, argonun kullanımındaki artıştır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 227: 2021 Yılı “Ermeni” Kelime Kombinasyonları Bulutu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde yapılan yorumlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

- Ermeni'nin iyisini de kötüsünü de sevmiyorum. Bir teröristin ölüsü için ortalığı ayağa kaldırıp iş Hocalı da vahşice katledilen insanlara gelince üç maymunu oynayan yavşakları da. Kinim hep, diri olacak. (DS= -0,992 / 26.02.2021).
- 1992 yılında Ermeni çeteleri ve orduları tarafından katledilen Azerbaycan Türkü kardeşlerimizi saygı rahmetle anıyoruz. Kahraman Azerbaycan TÜRK ordusu, bugün şanlı zaferler kazanarak Hocalıdaki işgale son verdi. Azerbaycan bayrağını Karabağ'da dalgalandırdı. (DS= 0,939 / 26.02.2022).
- Hiçbir millettten nefret etmiyorum ama Ermeni lafını duyduğumda neden bu kadar öfkeleniyorum? Çünkü yalancı, hırsız, aç göz, kansızlar. Kendi ettiklerini

görmeyen savaşıta geberenlere soykırım diyen işgalci millet. Allah belanızı verecek, veriyor da. Mahvoluyorsunuz. (DS= -0,989 / 24.04.2021).

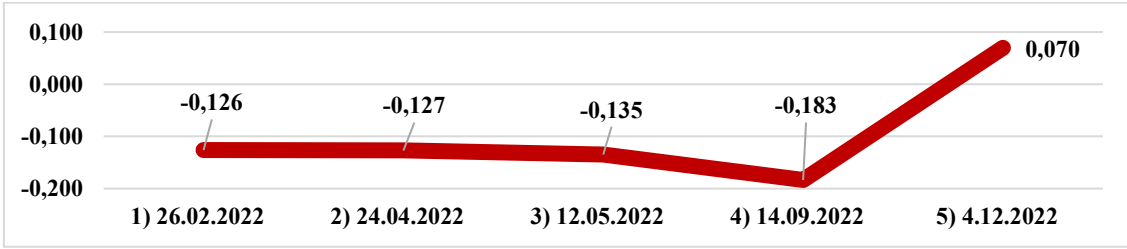
- Türk Milletini büyük bir soykırımdan koruyan Türk milletinin asil evlatları Cemal, Talat ve Enver Paşa'ları rahmet, minnet ve özlemle anıyorum. Ruhları şad, mekanları cennet olsun. (DS= 0,974 / 24.04.2021).
- Millete sokağa çıkmaya bahane olsun. Ülkende millet intihar ediyor, vergiler almış başını, herkes borçlu, herkes bunalımda, kadınlar çocuklar tecavüze uğruyor, öldürülüyor her gün. O zaman neredeydiniz? Filistin Arap'tır. Önce Araplar yürüsün. Ermeni soykırımını ret etmeyenler için boşa çaba. (DS=-0,966 / 11.05.2021)
- Karabağ'ı Ermeni işgalinden kurtaran TÜRKİYE, Kudüs'ü de İsrail zulmünden kurtaracaktır inşallah... (DS= 0,946 / 11.05.2021).
- Seni kale alıp cevap bile vermezdim de hadi bu seferlik böyle olsun. O önder dediğiniz Apo -argo- dahil siz yarınız Ermeni, yarınız Yahudi'siniz. Benim anlamadığım, sizin götünüzde gezen Müslümanlar ne zaman açacaklar acaba gözlerini. PKK'ya ölüm yağdırmaya devam edecek TSK. (DS= -0,927 /14.06.2021).
- Ermeni soykırımını tanıyanlara haddini bildireceğimiz yerde konusunu açmadığımız için şükrediyoruz. Hem de gülerek şükrediyoruz. (DS= 0,897 / 14.06.2021).

Yapılan yorumlarda en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Soykırım (21275), ABD (7421), Biden (6096), HDP (4454), PKK (4358), Kürt (4213), Şehit (3811), 1915Olayları (3586), 24Nisan1915 (3536), Terör (3181), Hocalı (2792), Osmanlı (2505), Asala (2456), Tarihi (2398), Amerika (2359), Hocalıkatliamı (2334), Azerbaycan (2326), Filistin (1862), Katliam (1791), Karabağ (1757), Tehcir (1565), Atatürk (1564), Yahudi (1558), Rum (1554) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.5.13. 2022 Yılında Ermenilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2022 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 228: 2022 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılında Ermeniler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

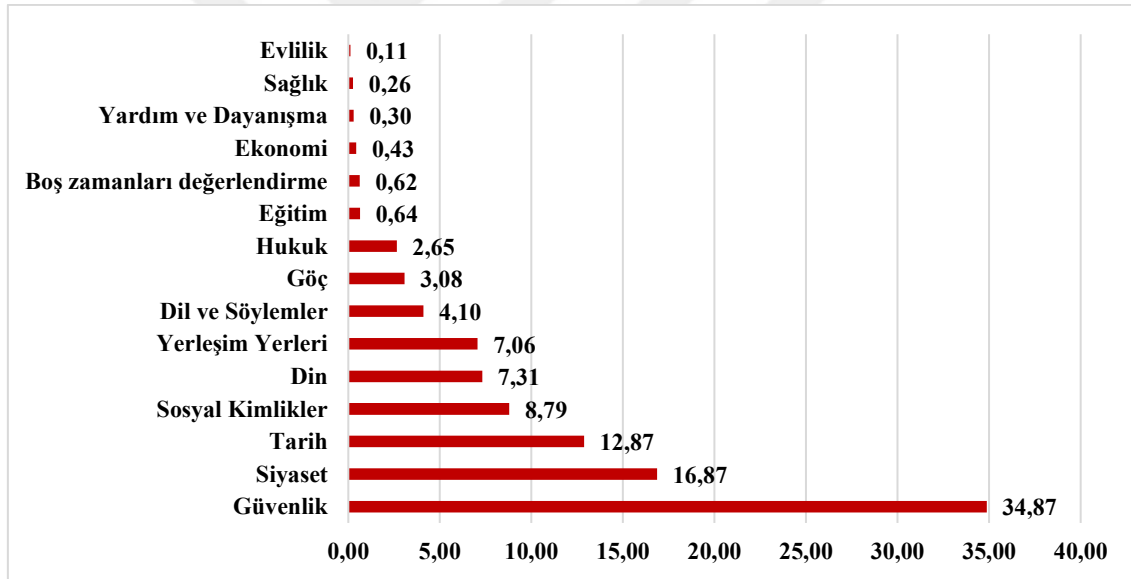
- 26.02.2022: Toplam gönderi sayısı 2130'dir. Hocalı Katliamının yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%48 Güvenlik** (Savaş), **%14,4 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Diğer Türk milletleri, Cinsiyet kimliği), **%10,8 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk ülkeleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,126).
- 24.04.2022: Toplam gönderi sayısı 18129'dur. Ermeni tehcirinin yıl dönümü olması nedeniyle yapılan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk yedi sırada **%33,1 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%18 Siyaset** (Vatandaşlık, Yasama kavramları), **%16,3 Tarih** (Ermeni olayları, Osmanlı Devleti), **%7,9 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler, Etnik kimlikler), **%7,9 Din** (İslam mezhepleri, Yahudilik), **%5,5 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), **%4,3 Dil ve söylemler** (Eleştiriler {"Hepimiz Ermeni'yiz sözüne eleştiri"}, Argo, Ermenilere karşı deyişler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,127).
- 12.05.2022: Toplam gönderi sayısı 2772'dir. Ermeni olaylarının 'soykırım' olmadığına yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%40,5 Güvenlik** (Savaş-Terör), **%17,9 Siyaset** (Yerli siyasetçiler, Siyasi partiler), **%17 Tarih** (Ermeni olayları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,135).
- 14.09.2022: Toplam gönderi sayısı 3642'dir. Azerbaycan ile Ermenistan arasında yaşanan çatışmalarda 50 Azerbaycanlı ve 100'e yakın Ermeni asker yaşamını kaybetmiştir (aa.com). Yaşanan bu olaylar çerçevesinde yorumlar yer almaktadır.

Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%40,1 Güvenlik** (Savaş), **%16,8 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türk ülkeleri), **%14,1 Siyaset** (Yerli Siyasetçiler, Türk ülkeleri siyasetçileri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,183).

- 4.12.2022: Toplam gönderi sayısı 2422’dir. Ermeni kökenli Daron Acemoğlu’nun CHP’nin ekonomi danışmanı olmasına yönelik yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%22,3 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%16,6 Din** (Yahudilik, İslam kavramları), **%16,3 Sosyal kimlikler** (Dini kimlikler, Etnik kimlikler) ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,070).

2022 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 229: 2022 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

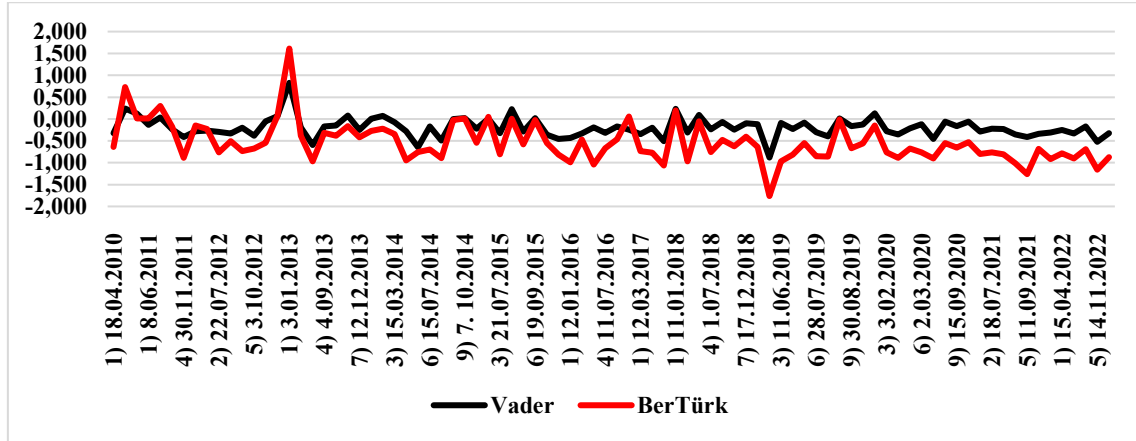
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Hocalı katliamı, İkinci Karabağ Savaşı, Ermeni tehciri ve Ermenistan ile Azerbaycan arasında yaşanan çatışmalar nedeniyle güvenlik ile ilişkili unsurlar ilk sırada yer almaktadır. Siyasetle ilişkili unsurlara baktığımızda ideoloji kapsamında milliyetçilik, yasama ve yürütmeye ilişkili kavramlar, siyasi partiler yorumlarda yer almaktadır. Sosyal kimlikler kapsamında diğer Türk milletleri, Arap milletleri, Asya milletleri, Etnik kimliklerle ilişkili yorumlar yer almaktadır. Bu bakımdan Ermenilere ilişkin yaklaşımları belirleyen birçok faktörü bulunmaktadır. Cinsiyet ve dezavantajlı çocuklar genel olarak

3.1.6.6. Suriyeli

Suriyelilere yönelik 2010-2022 yılları arasında yapılan yorumların toplamı 2309365'tir. 2010-2022 yılları arasında Suriyeli kelimesinin en fazla geçtiği günlerde yapılan yorumların duygusal eğilimlerinin zaman içindeki değişimi aşağıdaki gibidir.

Grafik 231: Suriyelilerle İlgili Gönderilerin Duygusal Eğilim Puanları 2010-2022

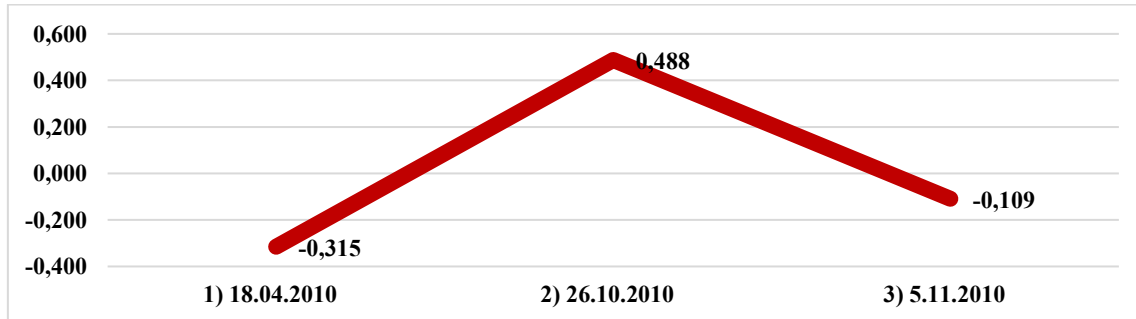
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yıllara göre hangi sosyal olayların Suriyeli kimliğine yönelik yorumların yapılmasına etki yarattığına yönelik analizler aşağıda yer almaktadır. Buna göre yapılan yorumların duygusal eğilimi en pozitif olan gün 3.01.2013 ve en negatif gün ise 9.06.2019 tarihidir.

3.1.6.6.1. 2010 Yılında Suriyelilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2010 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 3 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 232: 2010 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

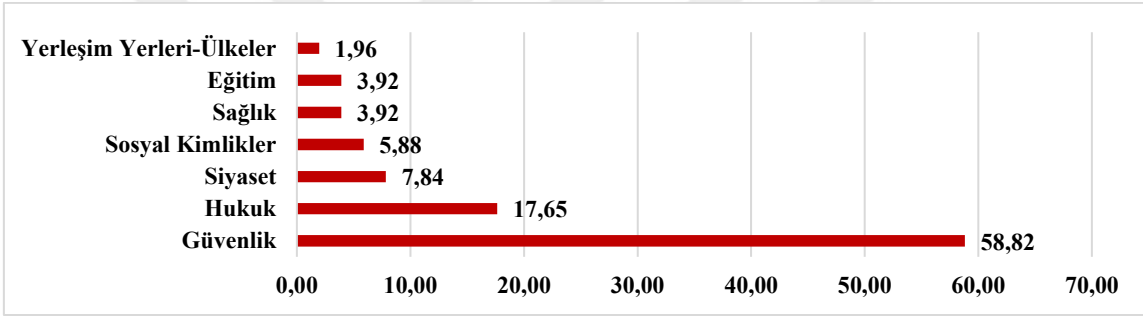
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2010 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 18.04.2010: Toplam gönderi sayısı 7'dir. Gönderiler R.T. Erdoğan'a ayakkabı fırlatan Suriyeliyle ilgili haberlerdir. (DS= -0,315).
- 26.10.2010: Toplam gönderi sayısı 7'dir. Gönderiler PKK'nın Suriyeli finansörünün göz altına alındığıyla ilgili haber metinleridir. (DS= 0,488).
- 5.11.2010: Toplam gönderi sayısı 30'dur. Gönderiler Suriye ile Türkiye arasında hükümlülerin nakline ilişkin anlaşmayla ilgili haber metinleridir. (DS= -0,109).

2010 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 233: 2010 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Terörle ilişkili gönderiler nedeniyle toplumsal unsurlardan güvenlik ilk sırada yer almaktadır. Yapılan anlaşma nedeniyle hukuk ikinci sıradadır. Siyasetle ilişkili gönderilerin içeriğinde yerli siyasetçiler yer almaktadır. Gönderiler haber metni niteliğinde olup bireylere ait yorum belirlenmemiştir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

iki ülke arasındaki hükümlülerin nakline
ülke arasındaki hükümlülerin nakline ilişkin
atan suriyeli nin idam korkusu
israil den kalma mayının patlaması ayakkabı fırlatan suriyeli genci idam
terör örgütü pkk nın faaliyetlerini
suriyeli pkk lıları hesap ederek bm genel sekreteri ban ki-moon
ayakkabı atan suriyeli nin idam suriyeli bir kadın ağır yaralandı

suriye uyruklu pkk lıların tasfiyesi

ayındaki ispanya ziyaretinde ayakkabı fırlatan
örgütü pkk nın faaliyetlerini yakın bayındırlık ve iskan bakanı mustafa
mayının patlaması sonucu suriyeli bir
pkk lıları hesap ederek çıkarmadık
sonucu suriyeli bir kadın ağır
pkk nın faaliyetlerini yakın takibe
pkk lıların tasfiyesi için kritik
hükümlülerin nakline ilişkin anlaşma tbmm

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla PKK (22), Terörist (15), Dönüş (13), Bileti (12), Ülke (8), Arasındaki (7), Uyruklu (6), Ayakkabı (5), Gözaltı (5), İdam (5), Korkusu (5), Başbakan (3) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

2011 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin atıldığı günlerin belirlenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış, daha sonra normal dağılım analizi neticesinde 5 önemli gün belirlenerek bu günlerin analizleri yapılmıştır.

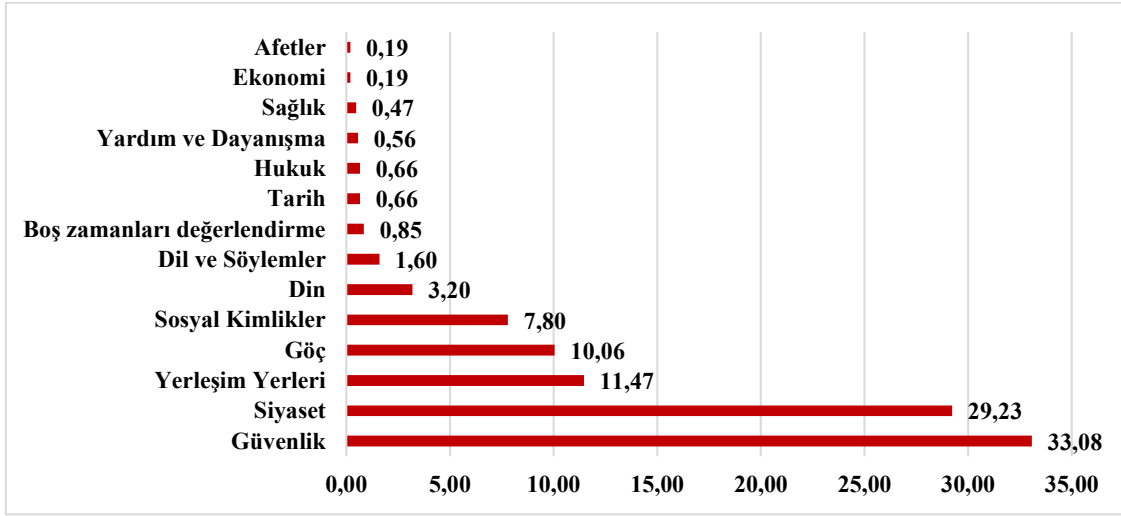
Period	Change in share (%)
1) 8.06.2011	0,150
2) 23.06.2011	0,265
3) 13.11.2011	0,061
4) 30.11.2011	-0,481
5) 6.12.2011	0,133

2011 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 8.06.2011: Toplam gönderi sayısı 98'dir. Gönderiler Suriye İç Savaşı nedeniyle Türkiye'ye yönelik başlayan göçlerle ilgili haber metinleridir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%41,8 Göç** (Göç süreçleri), **%20,9 Siyaset** (Yasama kavramları), **%20 11,8 Güvenlik** (Savaş), **%11,8 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimlikleri, Cinsel kimlikler, Yaş grupları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,150).
- 23.06.2011: Toplam gönderi sayısı 141'dir. Gönderiler Suriye İç Savaşı nedeniyle Türkiye'ye yönelik başlayan göçlerle ilgili haber metinleridir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%42,4 Güvenlik** (Savaş), **%21,8 Siyaset** (Devlet sembolleri), **%16,8 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlere olumlu yaklaşım) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,265).
- 13.11.2011: Toplam gönderi sayısı 109'dur. Gönderiler Suriye İç Savaşı'nda yaşanan gelişmelerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk iki sırada **%58,3 Siyaset** (Yasama kavramları), **%10,6 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Savaş), **%9,3 Sosyal kimlikler** (Arap milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,061).
- 30.11.2011: Toplam gönderi sayısı 240'tır. Gönderiler İstanbul Topkapı'da gerçekleşen bir terör eyleminin failinin Suriyeli olmasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%48 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Terör), **%13,4 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Arap ülkeleri), **%13,1 Sosyal kimlikler** (Arap milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,481).
- 6.12.2011: Toplam gönderi sayısı 80'dir. Gönderiler Suriye İç Savaşı nedeniyle Türkiye'ye yönelik başlayan göçlerle ilgili haber metinleridir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%36,2 Siyaset** (Yasama kavramları), **%28,7 Güvenlik** (Savaş, Askeri güvenlik), **%17,6 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,133).

2011 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 236: 2011 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

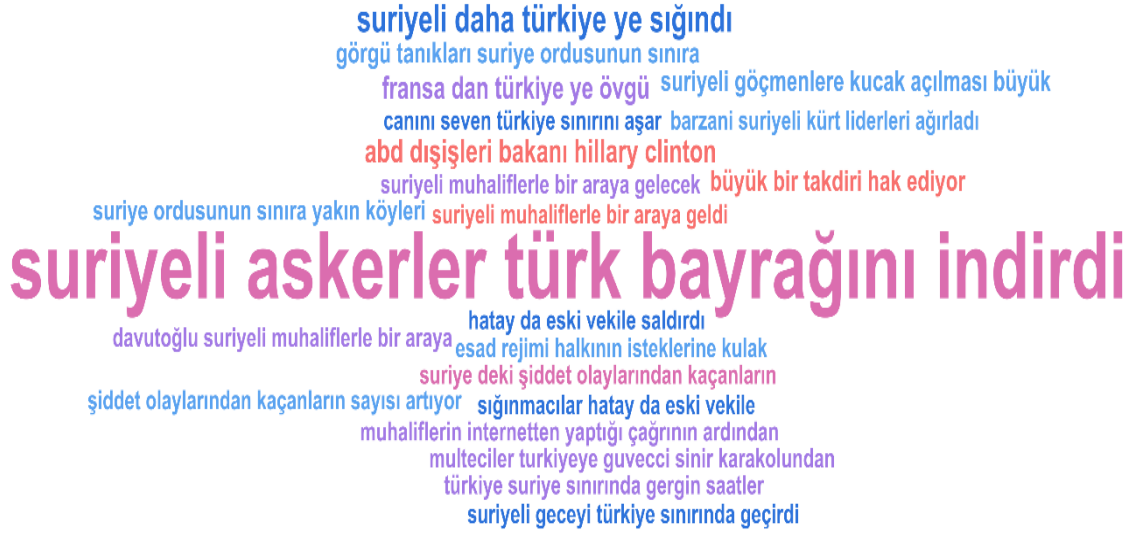
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2011 yılında yer alan gönderilere bakıldığında Suriye iç savaşının bu gönderilerin ana sebebi olduğu görülmektedir. 2010 yılı gönderilerinde göç unsuru yer almazken 2011 yılında Türkiye'ye yönelik göç sürecinin başladığına dair ağırlıklı olarak haber metinleri yer almaktadır. Yorumların içeriğinin %90'dan fazlasını güvenlik, siyaset, yerleşim yerleri-ülkeler, göç ve sosyal kimliklerle ilişkili unsurlar oluştururken dinle ilişkili ana vurgu "dindaşlık" "Müslümanlık", "ümmet" kavramlarıdır. Kullanılan dil ve söylemlere bakıldığında argonun en fazla argo ifadelerin yer aldığı fakat bunun dışında ayrımcı deyişlerin, kalıp sözlerin yer almadığı belirlenmiştir. Boş zamanları değerlendirme, "devrim şarkıları" ifadesi nedeniyledir. Tarihle ilişkili unsurlar 30.11.2011 tarihinde yaşanan terör eylemiyle neticesinde Suriye'nin Osmanlı toprakları olması ve "Osmanlı hayalleri" kurulmaması gerektiğine yönelik siyasi görüşlerle ilgilidir. Tarih içerikli yorumlarda Suriyelilere yönelik yaklaşım olumsuzdur. Yardım ve dayanışma içeren gönderiler iç savaş nedeniyle Suriyelilerin yaşadığı mağduriyetler neticesinde başlamıştır. Sağlıkla ilgili unsurlar iç savaşta yaralanıp Türkiye'de tedavi altına alınanlarla ilgili haberlerden kaynaklanmaktadır.

Suriye iç savaşı Türkiye'ye yönelik göçleri tetiklemiştir. Bu kapsamda yapılan yorumların ilişkili olduğu toplumsal unsurlara bakıldığında en fazla göçmen statüleri ve Türkiye'ye yönelik göç süreciyle ilişkili yorumların yer aldığı, göçün ulusal güvenlikle en fazla ilişkilendiği diğer toplumsal unsurların 2011 yılı için yer almadığı görülmektedir. Genel olarak göç edenlere yönelik olumsuz görüş içeren yaklaşım, kalıp yargı veya önyargı bulunmamaktadır. Göçmenler tehdit olarak değerlendirilmemiştir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 237: 2011 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu

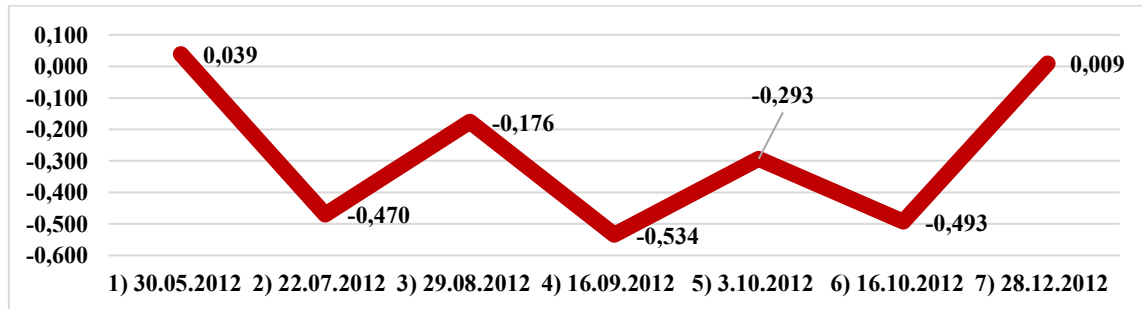
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Muhafifler (105), Türk (64), Askerler (63), Saldırgan (55), Bayrağını (49), Görüşecek (48), Clinton (46), Davutoğlu (38), Libyalı (30), ABD (21), Arap (19), Esad (19), Ordusunun (10), Sığınmacılar (8) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.6.3. 2012 Yılında Suriyelilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2012 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 7 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 238: 2012 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

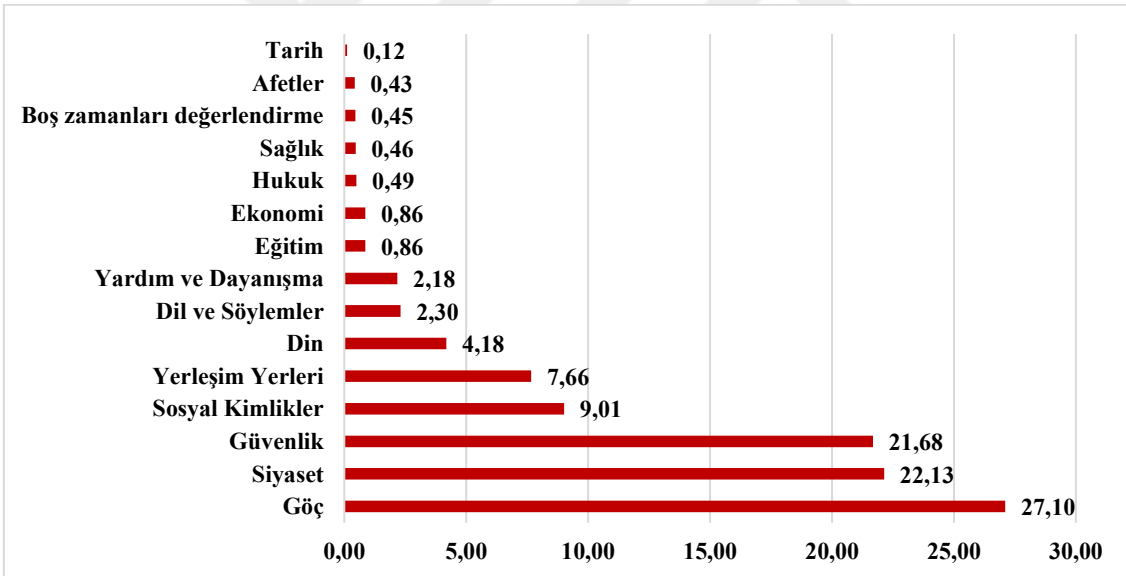
2012 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 30.05.2012: Toplam gönderi sayısı 772'dir. Gönderiler Suriye İç Savaş'ında yaşanan gelişmelerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%46,3 Siyaset** (Uluslararası ilişkiler), **%23,8 Göç** (Göçmenlerle ilgili işlemler, Göçmen politikaları), **%12,5 Güvenlik** (Savaş) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,039).
- 22.07.2012: Toplam gönderi sayısı 725'tir. Gönderiler Suriye İç Savaşı sürecinde yaşanan gelişmeler ve Türkiye'de mülteci kampında meydana gelen Türk bayrağının indirilmesi olayıyla ilişkilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%32,5 Güvenlik** (Askeri güvenlik), **%26,4 Göç** (Göçmen statüleri), **%16,7 Siyaset** (Devlet sembolleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,470)
- 29.08.2012: Toplam gönderi sayısı 534'tür. Gönderiler Kuzey Irak'ta Suriyeli teröristlerin eğitildiği kampta çatışmanın çıktığına yönelik haber metinleriyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%40,1 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%17,5 Göç** (Göçmen statüleri), **%10,4 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Arap ülkeleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,176).
- 16.09.2012: Toplam gönderi sayısı 957'dir. Gönderilerde Türkiye'ye yönelik göçler ön plandadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%42,8 Göç** (Göçmen statüleri, göçmenlere olumlu yaklaşım, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-Güvenlik}), **%17,7 Güvenlik** (Terör), **%12,1 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (İller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,534).
- 3.10.2012: Toplam gönderi sayısı 1018'dir. Gönderiler Suriye'den yapılan ateş sonucu Türkiye'de 2 kişinin yaşamını yitirmiştir. Türkiye misilleme olarak başlattığı bombardıman üzerine yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%43,9 Güvenlik** (Savaş), **%13,3 Göç** (Göçmen statüler, Göçmenlere olumlu yaklaşım), **10,6 Siyaset** (Suriye siyasetçileri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,293).

- 16.10.2012: Toplam gönderi sayısı 589'dur. Gönderiler Türkiye'ye sığınan Suriyelilerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%46,2 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlere olumlu yaklaşım), **%16,8 Siyaset** (Yasama kavramları), **%11,5 Güvenlik** (Savaş), **%11,3 Siyaset** (Yürütme kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,493).
- 28.12.2012: Toplam gönderi sayısı 632'dir. Gönderiler Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin yaşadığı gelişmelerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%27,2 Sosyal kimlikler** (yaş grupları, Dezavantajlı çocuklar), **%26,6 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlere olumlu yaklaşım), **%16,7 Siyaset** (Siyasi partiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,009).

2012 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 239: 2012 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Suriye iç savaşının tetiklediği göç hareketlerinin Türkiye'ye yönelmesi nedeniyle Suriyelilerle ilişkili yorumların ana unsuru göç olmuştur. Yapılan yorumların içeriğine bakıldığında göçün ilişkili olduğu toplumsal unsurların çeşitlilik gösterdiği belirlenmiştir. En önemli vurgu göçmenlerin statüsüne yönelikken, göçmenlere yönelik olumsuz yaklaşımın olmadığı, yalnızca mülteci kampında Türk bayrağının indirilmesi nedeniyle argo içerikli yorumların yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca Türk bayrağını indirenleri ülkede

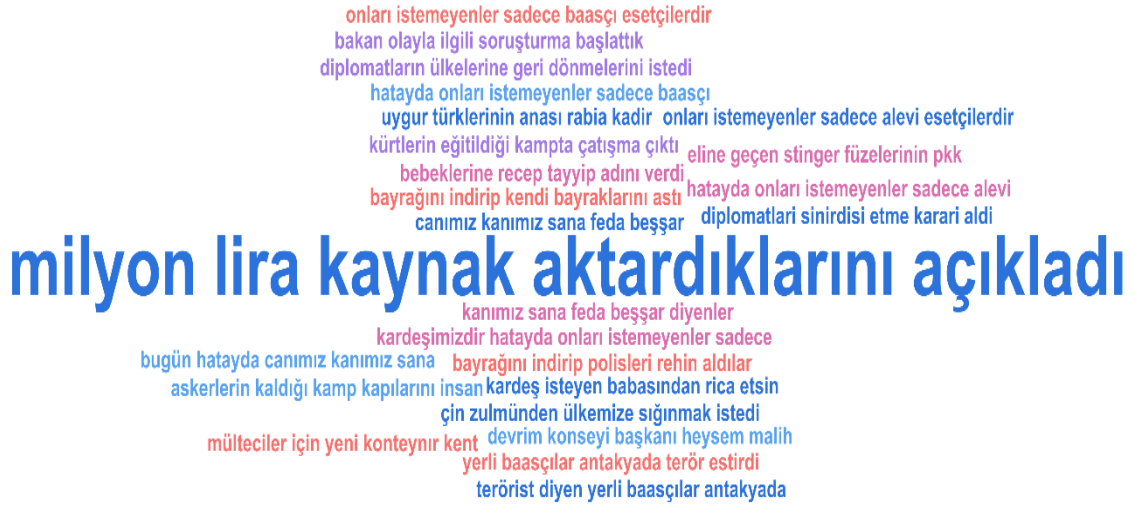
istemedikleri dile getirilmiştir. Bunun dışında Türkiye'ye göç eden Suriyeliler iç savaşın mağdurları olarak değerlendirildiği, tehdit olarak görülmedikleri belirlenmiştir.

Güvenlikle ilişkili yorumlara bakıldığında Suriye iç savaşı ve iç savaşa karşı Türk siyasetçilerin tutumlarına yönelik yorumları yer almaktadır. Örneğin R.T. Erdoğan'ın Suriyeli diplomatları kovması ve iç savaşta yaşamını kaybeden insanlara yönelik yorumlar bulunmaktadır. Suriyeli siyasetçiler eleştirilmiştir ve savaş suçu işledikleri düşünülmektedir. Suriye iç savaşının PKK'nın işine yaradığı ve terör riski oluşturduğu belirtilmiştir. Toplumsal güvenlik bağlamında ise Devlete karşı suçlar kapsamında Mülteci kampında Türk bayrağının yakılmasıyla ilişkili yorumlar yer almaktadır. Bu yorumlarda Suriyelilere yönelik argo içerikleri yoğunudur. Türk bayrağının yakılması olayıyla ilişkili olarak halkın Suriyeli mültecilere karşı galeyana getirilmesine karşı dikkatli olunmasına yönelik yorumlar yer almaktadır. Sosyal kimlikler bağlamında çocuklardan, kadınlardan savaş nedeniyle yaşadıkları mağduriyetlerden bahsedilmiştir.

Eğitim kurumuyla ilişkili yorumlara bakıldığında Suriye'de okulların bombalandığı, okul çağındaki gençlerin öldürüldüğü şeklinde yorumlar yer alırken Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin eğitim sistemine entegre edildikleri anlaşılmaktadır. Ekonomiyle ilişkili yorumlarda Suriyelilere iş imkânı ve maaş verildiği, pozitif ayrımcılığın olduğuna yönelik yorumlar yer almaktadır. Ayrıca Suriyelilerin ülkeye maliyetiyle ilgili rakamlar paylaşılmıştır. Hukukla ilişkili yorumlarda kendi insanların ölmesine ve göç etmesine neden olan Suriye rejiminin ve Suriyelilerin uluslararası ceza mahkemesinde yargılanması gerektiğine ilişkin yorumlar yer almaktadır. Sağlıkla ilişkili yorumlarda Suriyelilere yönelik pozitif ayrımın eleştirildiği görülmüştür. Tarihle ilişkili yorumlarda Osmanlı'nın birçok milleti ve Yahudileri kabul ettiğini, günümüzde Suriyelilerin kabul edilmesi de "Osmanlı ruhu" olarak tanımlayan az sayıda yorum yer almaktadır. Afetlerle ilişkili yorumlarda Van depremi ve Suriyelilere yapılan yardım ön plandadır. Suriyeli sığınmacılara sağlanan imkanlar, Van depremzedelerine sağlananlardan daha iyi olduğu eleştirilmektedir. Suriyeli sığınmacılar için hızlıca çadır kentler kurulurken, Van depremzedelerine yeterli yardım yapılmadığı belirtilmektedir. Suriyeli sığınmacılar için 400 milyon TL harcanırken, Van depremi için aynı miktarda harcanmadığı ifade edilmektedir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 240: 2012 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu

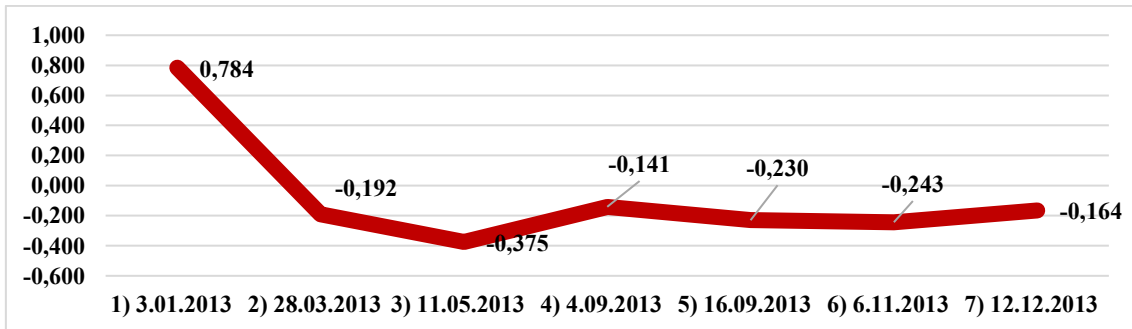
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Sığınmacılar (1229), Kardeşlerimiz (1105), Mülteci (896), Muhafızlar (750), Diplomatları (588), Çocuklar (307), Esad (294), Terörist (292), Hatay (270), Öldü (270), Bayrağımızı (253), Milyon (250), Kürt (232), Sınırdışı (226), Yardım (205), Asker (164), Bütçeden (160), Yetim (121), Rehin (112) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.6.4. 2013 Yılında Suriyelilere Yönelik Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2013 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 7 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 241: 2013 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2013 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

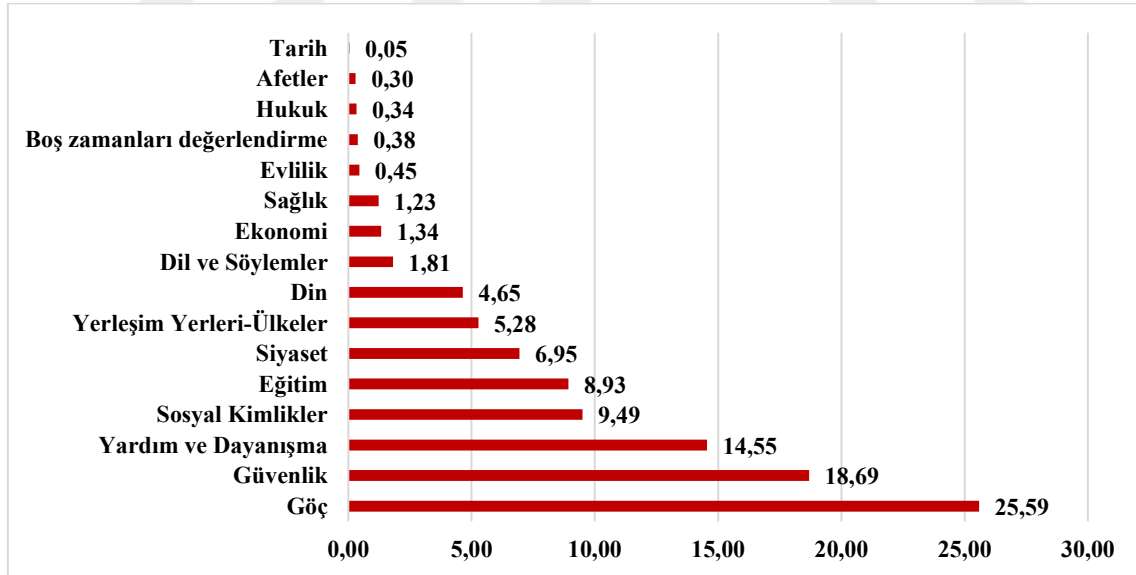
- 3.01.2013: Toplam gönderi sayısı 1951'dir. Gönderiler Türkiye'ye sığınan Suriyeliler için yardım ve dayanışma içeriklidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%33,3 Göç** (Göçmenlerle ilgili söylemler {Göçmenlere olumlu yaklaşım}), **%33,1 Yardım ve dayanışma**, **%23,6 Güvenlik** (Askeri güvenlik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS=0,784).
- 28.03.2013: Toplam gönderi sayısı 706'dır. Gönderiler çadırkentte bir çocuğun çadır yangınında yaşamını kaybetmesi neticesinde olay çıkartan 600 Suriyelinin sınır dışı edilmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%43,1 Göç** (Göçmenlerle ilgili işlemler, Göçmen statüleri), **%13,2 Güvenlik** (Kolluk), **%9,8 Siyaset** (Suriye siyasetçileri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,192).
- 11.05.2013: Toplam gönderi sayısı 1193'tür. Gönderiler Reyhanlı'da meydana gelen ve 53 kişinin yaşamını yitirdiği terör saldırısıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%27,1 Güvenlik** (Terör, Şiddet-Cinayet), **%21,9 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlere olumlu yaklaşım), **%13,5 Siyaset** (Vatandaşlık) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,375).
- 4.09.2013: Toplam gönderi sayısı 734'tür. Gönderiler Türkiye'ye sığınan Suriyelilerle ilgili farklı birçok konu kapsamındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **% 23,4 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar), **%22,8 Göç** (Göçmen statüleri), **%14,7 Siyaset** (Yürütme kavramları), **%13,2 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Dini kimlikler), **%10,7 Yerleşim yerleri-Ülkeler (ABD)** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,141).
- 16.09.2013: Toplam gönderi sayısı 638'dir. Gönderiler Türkiye'ye sığınan Suriyelilerle ilgili farklı birçok konu kapsamındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%21,1 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%19,5 Göç** (Göçmen statüleri), **%14,7 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%11,9**

Eğitim (Eğitim sistemi, Sınavlar) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,230).

- 6.11.2013: Toplam gönderi sayısı 904'tür. Gönderiler Türkiye'ye sığınan Suriyelilerle ilgili farklı birçok konu kapsamındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%48,5 Eğitim** (Eğitim sistemi, sınavlar), **%17,5 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Yaş grupları), **%10,2 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlere olumlu yaklaşım) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,243).
- 12.12.2013: Toplam gönderi sayısı 689'dur. Gönderiler Halep'te donarak ölen Suriyeli çocuklar özelinde olsa da Suriyelilerle ilgili farklı birçok konuda yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%28,2 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%18,4 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlere olumlu yaklaşım), **%12 Yardım ve dayanışma**, **%11,4 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (İller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,164).

2013 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 242: 2013 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Analize dahil edilen günlerin içeriğine bakıldığında oran olarak ilk iki sırada göç ve güvenliğin olduğu, belirlenen 7 günden 6'sında yaşanan gelişmeler Türkiye'de gerçekleşmiştir.

Suriyeli göçü 2013 yılında artış göstermeye devam etmiştir. Suriye iç savaşının da devam ediyor olması da göçlerin devam edeceğinin bir göstergesidir. Buna rağmen 2013 yılında göçün en ilişkili olduğu olguların “göçmen statüleri”, “göçmenlere olumlu yaklaşım”, “yardım ve dayanışma” ve “askeri güvenlik” olduğu belirlenmiştir. İlişkili olgular eğitim, siyaset, sosyal kimlikler, aile kurumuyla ilişkiliyken bu kurumlara yönelik ilişki çok daha düşük düzeydedir. Genel olarak 2013 yılında Suriyeli göçmenlere yönelik yaklaşımın olumlu olduğu söylenebilir.

Güvenlikle ilişkili yorumlarda Suriye iç savaşı ve terör üzerine yorumlar yer almaktadır. Reyhanlı’da meydana gelen terör saldırısı Suriyelilere yönelik yaklaşımı etkileyen olaylardan biridir.

Belirlenen günlerde üçüncü sırada yardım ve dayanışma yer almıştır. Kelime frekansı ve kelime kombinasyonlarına bakıldığında da en fazla yardım ve dayanışmanın ön planda olduğunu göstermektedir. Yardım ve dayanışma yorumlarının öznesi olarak sosyal kimlikler kapsamında kadın ve çocuklarla ilgili ifadelerin oranı da yüksektir. Diğer milletler ve Etnik kimlikler de yorumlarda yer almakla birlikte görece çok daha düşük düzeydedir.

Eğitimle ilişkili yorumların oranı önceki yıla göre artış göstermiştir. Bunda Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine yönelik entegrasyonuyla ilişkili gelişmeler etkili olmuştur. Suriyeli öğrencilere sınavsız üniversite giriş hakkı verilmesi konusu tepki ve rahatsızlık yaratmıştır. Suriyeli öğrencilerin sınavsız olarak üniversitelere yerleştirilmesini adil bulmamaktadırlar. Bu bakımdan Suriyelilere yapılan pozitif ayrımcılık rahatsızlık yaratmıştır. Bunun yanı sıra lise ve ilkokul düzeyinde eğitimle ilgili yorumlarda Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonuna yönelik olumsuz yaklaşım bulunmamaktadır.

Siyasetle ilişkili yorumlarda yerli, Suriyeli ve ABD’li siyasetçiler yer almaktadır. Birçok bakanlık ve devlet kurumunun, STK’ların, siyasi partilerin isminin yorumlarda yer aldığı belirlenmiştir. Bu yorumlarda genel olarak Suriyelilere yönelik politikalar nedeniyle eleştiriler söz konusudur.

Yerleşim yerleri-Ülkelerle ilişkili kodlamaların önemli bir kısmı illerle ilgilidir. Ağırlıklı olarak doğu illeri olmakla birlikte birçok il yorumlarda yer almaktadır. Dinle ilişkili yorumlarda dini kavramlar ve göçe dini yaklaşım ön plandadır. Mezhep farklılıklarına ise genel olarak siyasi bir yaklaşımın ön plana çıktığı görülmüştür.

Dil ve söylemler noktasında dikkat çeken tek unsur argo kullanımıdır. Bunun dışında çadırkentte olay çıkartan Suriyeliler için “nankör” ifadesinin kullanımının dışında Suriyelilere yönelik olumsuz bir ifade belirlenmemiştir.

Ekonomiyle ilişkili yorumlar çalışma hayatı ve işsizlikle ilişkilidir. Suriyelilere iş ve maaş verilmesine yönelik tepkiler yer almaktadır. Ayrıca devletin Suriyeliler için yaptığı harcamalarda yorumlarda yer almaktadır.

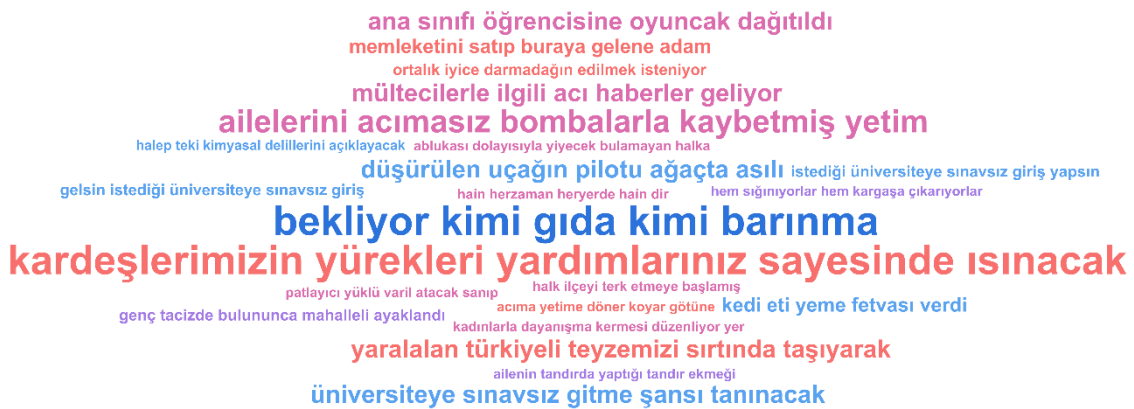
Sağlıkla ilişkili yorumlarda Suriye’de rejimin sarin gazı kullandığı, insanların ölüm felci geçirdiği üzerine yorumlar, Reyhanlı’da meydana gelen terör olayında yaralananlar, ayrıca yaralı bir kadını sırtında taşıyan Suriyeli genç nedeniyle de ümmet olma üzerine yorumlar yer almaktadır.

Sağlık içerikli yorumlarda Suriyelilere yönelik yaklaşım olumluyken bu durumun istisnası Suriyelilere sağlık sisteminde pozitif ayrımcılık yapıldığına yönelik eleştirilerdir. Oran olarak daha düşük düzeyde olan evlilik ve aileyle ilişkili yorumlara bakıldığında Suriyeli kadınların Türkiye’de zorla evlendirildiği ve genel olarak Türklerle Suriyeli kızların evlenmesiyle ilişkili yorumlar bulunmaktadır.

Boş zamanları değerlendirme bağlamında futbolla ilişkili yorumlar yer almaktadır. İçeriğine bakıldığında bir futbol takımının forvetinin Suriyeli olması konuşulmuştur. Bu duruma yönelik olumlu veya olumsuz bir yaklaşım belirlenmemiştir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 243: 2013 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

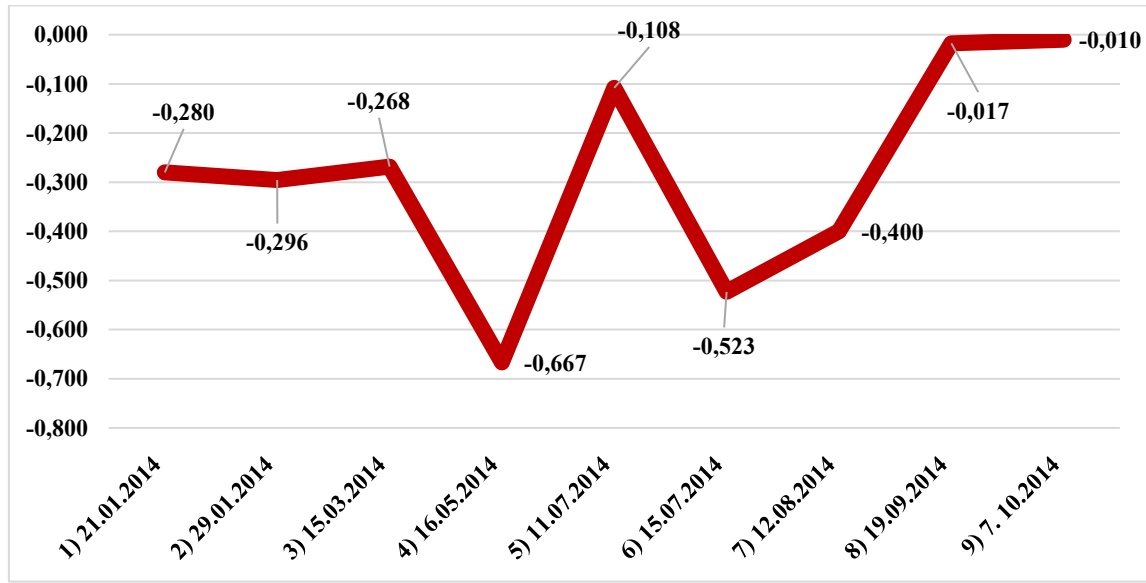
Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Kardeşlerimiz (1877), Battaniye (1653),

Destek (1251), Kış (1168), Çocuklar (721), Sığınmacı (446), Mülteci (418), Sınırdaki (386), Yardım (365), Sınavsız (346), Üniversite (284), Reyhanlı (251), Acılarını (232), Paylaşma (231), Hatay (190), Donarak (151) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.6.5. 2014 Yılında Suriyelilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2014 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı yalnızca 9 gün analize uygun görülmüştür.

Grafik 244: 2014 Yılında En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2014 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 21.01.2014: Toplam gönderi sayısı 1718'dir. Gönderiler Suriye'de devam eden iç savaş nedeniyle Suriyelilerin yaşadığı mağduriyetlerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%27,8 Din** (İslam kavramları), **%21,6 Göç** (Göçmenlere olumlu yaklaşım), %16,1 Sosyal kimlikler (Yaş grupları, Dini kimlikler), **%15,9 Yardım ve dayanışma** ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,280)
- 29.01.2014: Toplam gönderi sayısı 1538'dir. Gönderiler Suriye'de devam eden iç savaş ve Suriyelilerin yaşadığı mağduriyetlerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,8 Güvenlik** (Savaş, Terör),

%26,5 Sosyal kimlikler (Diğer Türk milletleri), **%25,3 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (Türkmen bölgesi) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,296)

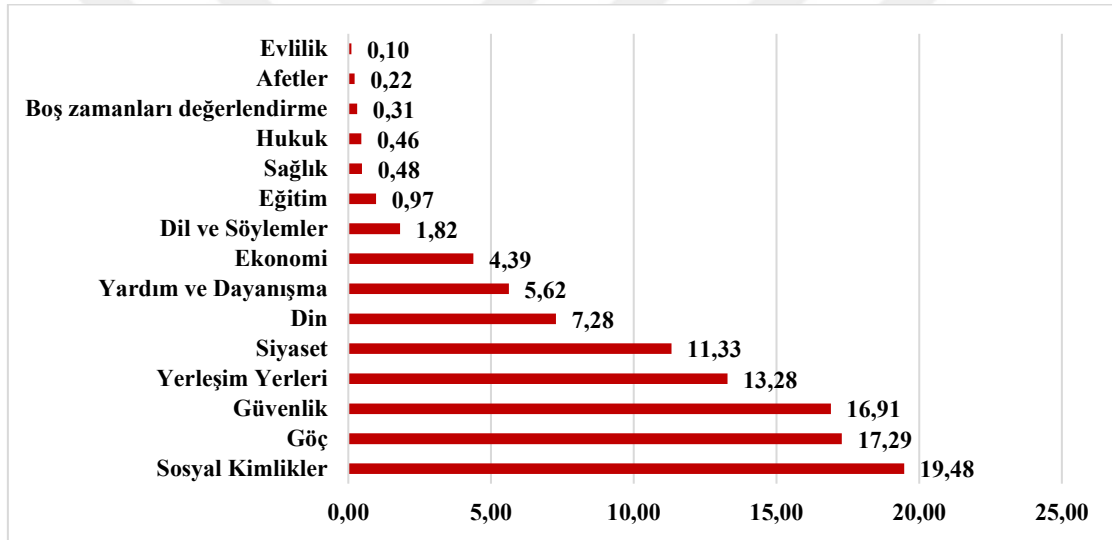
- 15.03.2014: Toplam gönderi sayısı 832'dir. Gönderiler Suriye'de devam eden iç savaş ve Suriyelilerin yaşadığı mağduriyetlerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,6 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Diğer Türk milletleri), **%18 Göç** (Göçmenlere olumlu yaklaşım, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmen sayısı, Göç-Ekonomi}), **%11,6 Güvenlik** (Savaş), **%11,6 Siyaset** (Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,268)
- 16.05.2014: Toplam gönderi sayısı 1148'dir. Gönderiler Soma maden kazasında Suriyelilerin de olduğuna yöneliktir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%54,6 Ekonomi** (Çalışma hayatı-İşsizlik, Meslekler), **%12,5 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları) ile ilişkiler yer almaktadır. (DS= -0,667)
- 11.07.2014: Toplam gönderi sayısı 1615'tir. Gönderiler Suriye'de devam eden iç savaş ve Suriyelilerin yaşadığı mağduriyetlerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%30,8 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%28,9 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%18,1 Göç** (Göçmen statüleri), **%14,9 Güvenlik** (Savaş) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,108)
- 15.07.2014: Toplam gönderi sayısı 884'tür. Gönderiler Suriye'de devam eden iç savaş ve Suriyelilerin yaşadığı mağduriyetlerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29,6 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-Ekonomi}, göçmenlere olumlu yaklaşım), **%17 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (İller), **%14,6 Siyaset** (Yürütme kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,523).
- 12.08.2014: Toplam gönderi sayısı 1013'tür. Gönderiler Suriyeli bir kiracının ev sahibini öldürmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%32,1 Güvenlik** (Şiddet-cinayet), **%28,4 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (İller), **%13,8 Göç** (Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,400)
- 19.09.2014: Toplam gönderi sayısı 1195'tir. Gönderiler Türkiye'deki Suriyeliler ve suç içeriklidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,8 Güvenlik** (Terör), **%18,3 Sosyal kimlikler** (Etnik kimlikler),

%16,9 Göç (Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmen sayısı}, Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,017).

- 7.10.2014: Toplam gönderi sayısı 1103'tür. Gönderiler Suriye iç savaşı süreci ve Türkiye'de bulunan Suriyelilerle ilgili farklı birçok konuyu kapsamaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%28 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmen sayısı}, Göçmenlere olumlu yaklaşım), **%20,8 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%15,6 Yerleşim yerleri** (İller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,010).

2014 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 245: 2014 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Suriye'deki iç savaşın etkisiyle Türkiye'ye doğru Suriyeli göçleri sürmektedir. Bu göçler bağlamında yorumların içeriklerinde oran olarak en fazla sosyal kimlikler, güvenlik, yerleşim yerleri ve siyasetle ilişkili unsurlar yer almıştır.

Sosyal kimlik bağlamında çocuklar, etnik kimlik bağlamında Suriyeli Kürtler, dini kimlik bağlamında Suriyeli Müslümanlar, diğer Türk milletleri bağlamında Doğu Türkistanlılar, Suriyeli Türkmenler yorumlarda sıkça yer almıştır. Suriyeli Kürtler en fazla terörle ve ikinci sırada göçle ilişkilendirildiği belirlenmiştir. Diğer kimlikler için yapılan yorumlar ise yaşadıkları mağduriyetlerle ilgilidir.

Suriye'deki iç savaş sürerken, Türkiye'ye doğru Suriyeli göçlerinde artış yaşanmaya devam etmiştir. Göçle ilişkili olarak ulusal güvenliğin ön planda olması, göç süreçleri,

göçmenlere olumlu yaklaşım, yardım ve dayanışma unsurlarının ön planda olması göz önünde bulundurulduğunda Suriyelilere yönelik yaklaşımın genel olarak olumlu olduğunu söylemek mümkündür. Öte yanda göç ile yardım ve dayanışma arasındaki ilişki önceki yıla kıyasla çok daha düşük düzeydedir. Bu durum Suriyelilere yönelik yaklaşımın önceki yıla kıyasla olumsuzla döndüğü şeklinde yorumlanabilir.

Güvenlikle ilişkili yorumlar ulusal güvenlik bağlamında savaş ve terörle ilişkilidir. Toplumsal güvenlikle ilişkili unsurlar bulunmakla birlikte oran olarak daha düşük düzeydedir.

Yerleşim Yerleri-Ülkeler bağlamında yaşadıkları mağduriyetler nedeniyle Doğu Türkistan, Karabağ, Bosna Hersek yorumlarda dile getirilmiştir. Bununla birlikte birçok ilin adı yorumlarda geçmektedir.

Siyasetle ilişkili yorumlarda ilk sırada yerli siyasetçilerle ilişkili yorumlar yer almaktadır. Bu yorumlarda Suriyelilere yönelik siyasetçilerin yaklaşımları desteklenmiş veya eleştirilmiştir. İkinci sırada vatandaşlık kavramıyla ilgili yorumlar gelmektedir. Bu yorumlarda Suriyelilere yönelik yaklaşımlar vatandaşlık kavramı kapsamında yapılmıştır. Genel olarak Suriyelilere verilen haklarla Türk vatandaşlarının hakları kıyaslanmıştır.

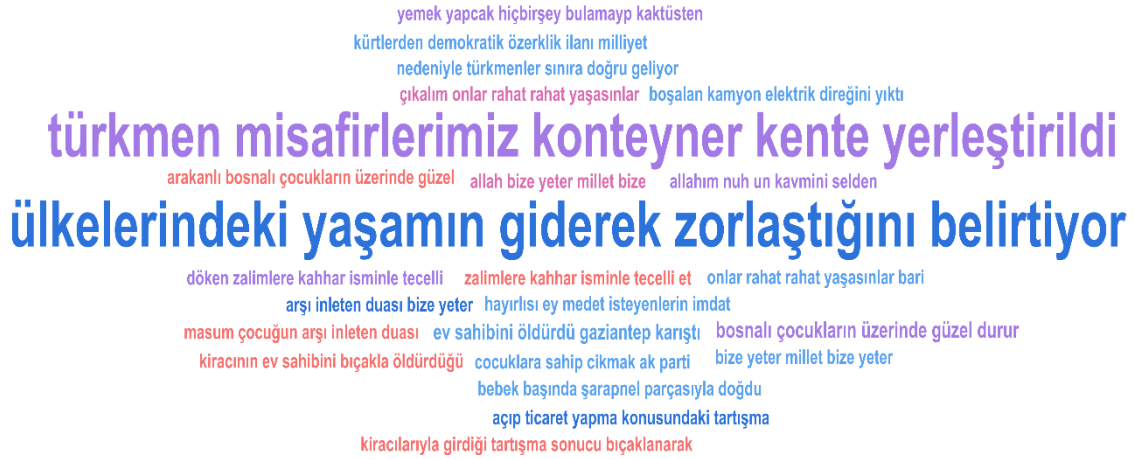
Din içerikli yorumlarda Suriyeli “kardeşlerimize” karşı duyarlı olma ve onlara yardım etme çağrısı yapılmaktadır. Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye sığınması ve Türk halkının onlara "ensar" olması gerektiği vurgulanmaktadır. Suriyeli çocukların ve ailelerin yaşadığı zor koşullar dile getirilmekte, Müslüman ümmetin onlara sahip çıkması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlar eleştirilmekte ve Müslümanların kardeşlik bağına güçlendirmeleri çağrısı yapılmaktadır.

Ekonomiyle ilgili yorumlarda, Soma'daki maden kazasının da önemli etkisiyle, çalışma hayatı, işsizlik ve Suriyeli işçilerin varlığı gündeme gelmiştir. Bazı gönderilerde, madende kayıt dışı ve sigortasız Suriyeli işçilerin çalıştırıldığını, hatta bunların kazada hayatını kaybettiğini ve cesetlerinin gizlenmeye çalışıldığını iddia etmiştir. Bunun aksini savunan gönderilerde ise bu iddiaların gerçeği yansıtmadığını, işçiler arasında Suriyeli olmadığını belirtmiştir. Yorumlarda Suriyelilere yönelik doğrudan olumsuz bir yaklaşım yer almamakta, kayıt dışı çalışmaya olanak sağlayan yöneticiler eleştirilmektedir. Buna karşılık yorumlarda genel olarak Suriyeli iş gücünün gerçekçi tehdit algısı oluşturmadağı belirlenmiştir. Olumsuz duruş sergilenenler yöneticilerdir.

Eğitimle kurumu bağlamında, Suriyeli öğrencilerin eğitimi konusunda yaşanan gelişmelerle ilgili yorumlar yer almaktadır. Suriyeli öğrencilerin eğitim almasına yönelik eleştiri bulunmamakla birlikte Suriyeli öğrencilere burs verilmesi, sınavsız üniversite okumaları gibi pozitif ayrımcılıklara yönelik eleştiriler yer almaktadır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 246: 2014 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu

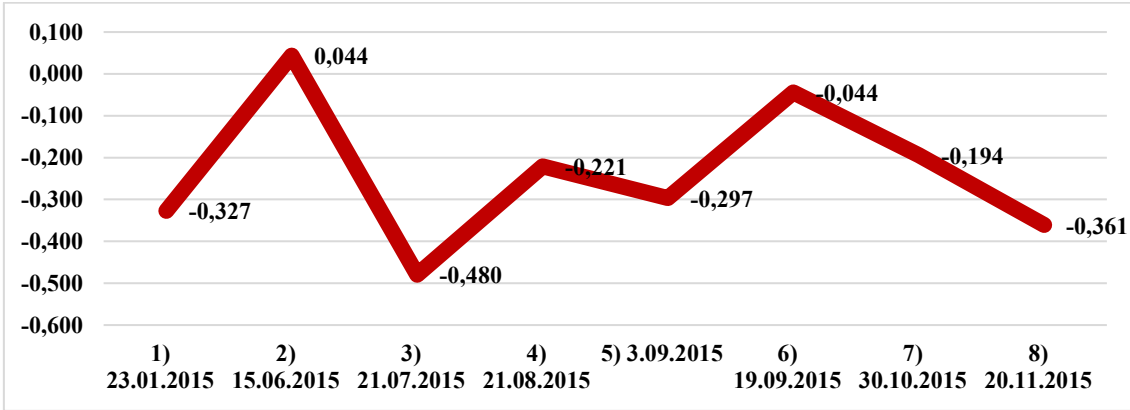
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Çocuklar (1942), Mülteci (1495), Türkmenlerezulümdursun (1125), Yardım (1122), Türkmenler (1051), Erdoğan (1050), Türkiye (878), Ölecektik (792), Suriyeİçindüavakti (732), Gaziantep (524), İşid (517), Allah (464), Esed (464), Katliamı (392), Srebrenitsa (392), Tezel (306), Destek (262), İstemiyoruz (258), Türkmenlerin (252), Zulmü (250), Mazlumlar (249) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.6. 2015 Yılında Suriyelilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2015 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 8 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 247: 2015 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2015 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

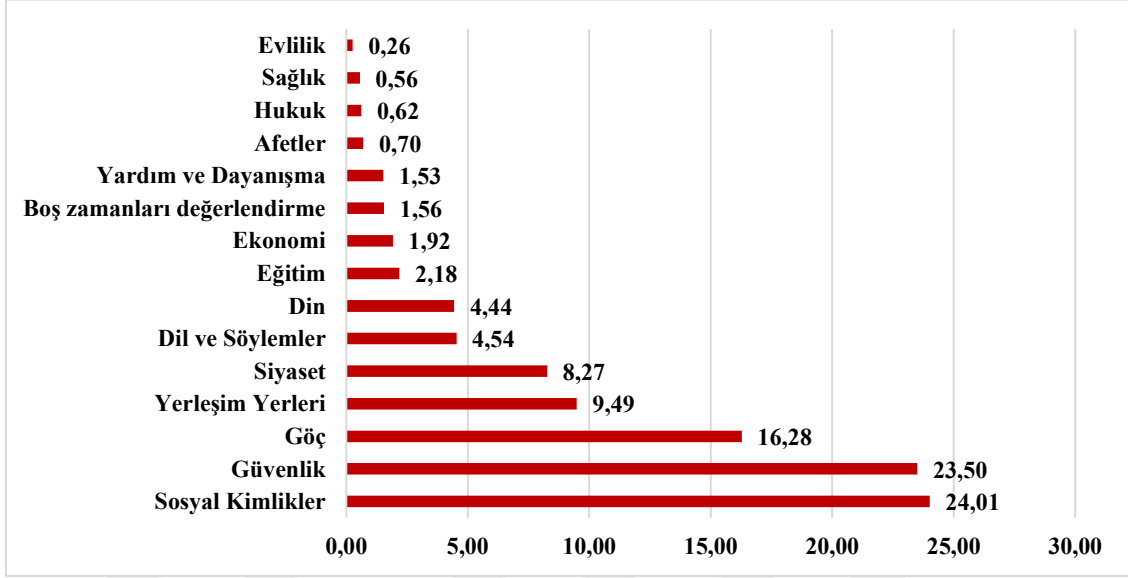
- 23.01.2015: Toplam gönderi sayısı 964'tür. Gönderiler Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin durumlarıyla ilgili farklı unsurları içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%25,5 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%21,1 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet), **%11,1 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi, Vatanlarına ihanet}, Göçmenlere olumlu yaklaşım, Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,327)
- 15.06.2015: Toplam gönderi sayısı 1142'dir. Gönderiler Suriye'de devam eden iç savaş ve Suriyelilerin Türkiye'deki durumlarıyla ilgili farklı unsurları içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%25,7 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmen sayısı}), **%18,1 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%16,3 Sosyal kimlikler** (Diğer Türk milletleri, Arap milletleri, Yaş grupları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,044)
- 21.07.2015: Toplam gönderi sayısı 983'tür. Gönderiler Taksim'de Suriyeli çocuklara döner ısmarlayıp hesabı ödemedi giden dolandırıcılık olayıyla ve Suriyeli bir kadının tecavüz edilmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%38,5 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet),

%21,7 Sosyal kimlikler (Yaş grupları), **%10,3 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (İller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,480)

- 21.08.2015: Toplam gönderi sayısı 1478'dir. Gönderiler Suriye'de yaşanan gelişmeler ve Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili farklı birçok konuda yorum yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%28 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Cinsiyet kimlikleri), **%19,6 Dil ve söylemler** (Argo), **%12 Güvenlik** (Malvarlığına karşı suçlar, Şiddet-Cinayet) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,221).
- 3.09.2015: Toplam gönderi sayısı 3330'dur. Gönderiler Türkiye'ye yönelik devam eden Suriyeli göçünün farklı unsurlara göre değerlendirilmesidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%34,7 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%18 Göç** (Göçmen statüleri), **%17,4 Güvenlik** (Savaş) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,297)
- 19.09.2015: Toplam gönderi sayısı 1047'dir. Gönderiler Yunanistan'a şişme botla geçmeye çalışırken annesi ve kardeşi ile birlikte boğularak yaşamını kaybeden Alan Kurdi (Aylan Bebek) ve Suriyeli göçmenlerin durumu hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%37,6 Göç** (Göçmen statüleri), **%14,6 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%13,4 Siyaset** (Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,044)
- 30.10.2015: Toplam gönderi sayısı 1142'dir. Gönderiler Suriyelilerin göç süreci ve Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyelilerle ilgili farklı unsurlar hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%45,3 Güvenlik** (Savaş), **%18,2 Yerleşim yerleri** (İller), **%8,5 Göç** (Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,194)
- 20.11.2015: Toplam gönderi sayısı 1050'dir. Gönderiler Suriyelilerle ilgili farklı unsurlar hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%32,6 Güvenlik** (Savaş, Şiddet-Cinayet), **%29 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Diğer Türk milletleri (Türkmenler), **%11,6 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD), **%10,2 Göç** (Göçmen statüleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,361)

2015 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 248: 2015 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Suriyelilere yönelik yorumların içeriğinin göç olgusu ekseninde şekillendiği belirlenmiştir. İçerik olarak sosyal kimlik ilk sıradadır, bunu güvenlik ve göçle ilgili unsurlar takip etmektedir.

Sosyal kimliklerle ilişkili yorumlara bakıldığında ilk sırada Suriyeli çocukların hem Suriye iç savaşı hem de Türkiye’de yaşama koşulları kapsamında mağduriyetlerinden bahsedilmektedir.

Güvenlikle ilişkili yorumlarda ise toplumsal güvenlikle ilişkili yorumların sayısı ulusal güvenlikle ilişkili yorum sayısını geçmiştir. Türkiye’de Suriyeli bir çocuğa karşı uygulanan şiddet olayı bunun temel nedenlerinden biridir. Suriyeli çocuğa uygulanan şiddet eleştirilmiştir. Öte yandan Suriye iç savaşı ve terör üzerine yorumların oranı da oldukça yüksektir.

Göçle ilişkili yorumlara bakıldığında ilk dikkat çeken şey yardım ve dayanışma hususunda önceki yıla göre ciddi bir azalış olmasıdır. Suriye’de devam eden iç savaşın etkisi yorumlarda kendisini göstermeye devam etmekle birlikte güvenlikle ilişkili yorumlarda oran olarak iç güvenlik biraz daha ön plandadır. İç güvenlikle ilişkili olarak yorumlarda yer alan suç türleri de giderek çeşitlenmiştir. Bu noktada en önemli artış cinsel suçlarla ilgili yorumlardır. Suriye göçünün etkilerinin yalnızca Türkiye ile sınırlı kalmadığı ilişkili olduğu ülke ve bölgelerde de kendisini göstermektedir. Öte yandan futbolda, eğitim sistemi ve sağlıkla ilişkili yorumlarda da artış görülmektedir. Genel

olarak Suriyeli göçmenlere yönelik olumlu yaklaşım göze çarpsa da eleştirel yaklaşımlarda da önemli artış meydana gelmiştir. Önceki yıllarda Suriyelilere yönelik politikalar eleştirilirken 2015 yılında doğrudan Suriyeli göçünün faillerine yönelik tepki artış göstermiştir.

Yerleşim yerleri-Ülkeler kapsamında en çok yorum illerle ilişkilidir. İzmir, Adıyaman, Tokat, Gaziantep, Mersin ve daha birçok il Suriyelilerle ilişkili gönderilerde yer almaktadır. Ülkelerden çok illerin isimlerinin geçmesi, Suriyelilerin Türk toplumundaki sosyal etkisinin arttığının da bir göstergesidir.

Siyasetle ilişkili yorumlara bakıldığında bu yorumlarda Suriyeliler konuşulan konunun nesnesi durumundadırlar. Bu bağlamda en çok yorumlarda yer alan unsur yerli siyasetçilerdir. Bu siyasetçilerin Suriyelilere yönelik söylemleri ve siyasi yaklaşımları yorumlarda desteklenmiş veya eleştirilmiştir. Nitekim önceki yıllarda olduğu gibi vatandaşlık olgusu bağlamında da yorumlar yoğun şekilde yer almıştır. Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılığı eleştiren yorumlar yer almaktadır.

Dil ve söylemlerle ilişkili yorumlara bakıldığında önceki yıllardan farklı olarak Suriyelilere yönelik kalıp yargı ve küfür argonun kullanımında artış belirlenmiştir. Ayrıca Romanlar için kullanılan ayrımcı deyişlerin Suriyeliler özelinde kullanıldığı belirlenmiştir. Öte yandan Suriyeli çocuğun İzmir’de şiddet görmesi deneniyle “Gavur İzmir” ayrımcı deyişi de yorumlarda yer almıştır.

Din içerikli yorumlara bakıldığında Suriyelilerin kabulünün dini kavramlar çerçevesinde söylemlere yansıdığı görülmektedir. Örneğin, tepki göstermeyenlere Suriyeli ve Gazzeli çocukların haklarını helal etmeyeceğine yönelik yorumlar yer almaktadır. Ayrıca Suriye’de Şiiilerin Sünnilere zulmettiğine yönelik düşük düzeyde yorum yer almaktadır.

Eğitimle ilişkili yorumlara bakıldığında önceki yıllarla benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Yorumlarda özetle, Suriyelilerin eğitim sistemi içinde olmalarına önemli bir tepki bulunmamakla birlikte pozitif ayrımcılığın yapıldığı düşünülmekte ve eleştirilmektedir.

Boş zamanları değerlendirmeye ilişkin yorumlarda futbolcuların Suriyeli çocuklara verdiği destekle ilgili yorumlar yer almaktadır. Sağlıkla ilişkili yorumlarda Suriyeli çocuklar nedeniyle kızamık hastalığında artışın olduğu vurgulanmaktayken evlilik-aileyle ilişkili yorumlarda ise Suriyeliler nedeniyle boşananların arttığına yönelik yorumlar yer almaktadır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 249: 2015 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu

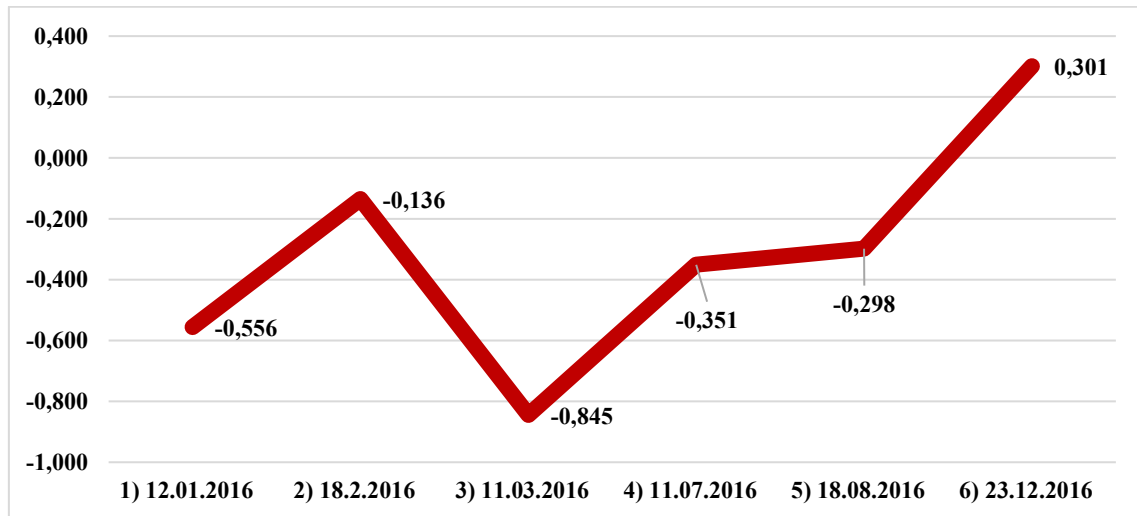
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Çocuk (2274), Taksim (1205), Türkiye (1021), Öldürüldü (789), Mülteci (886), Dayak (652), Kadın (456), Mülteciler (721), Sığınmacı (668), şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.6.7. 2016 Yılında Suriyelilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2016 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 6 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 250: 2016 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

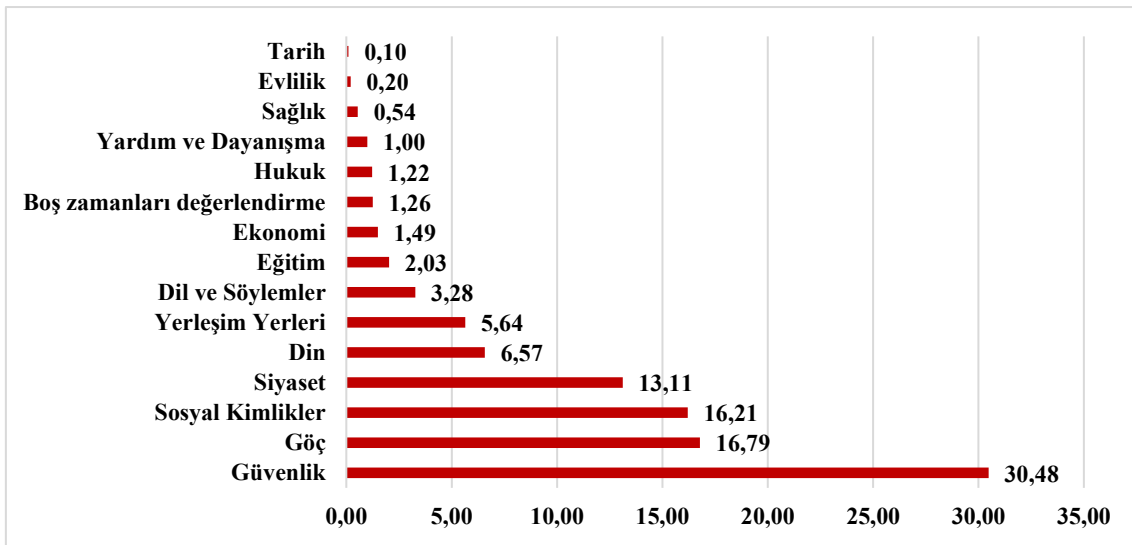
2016 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 12.01.2016: Toplam gönderi sayısı 1852'dir. Gönderiler DEAŞ militanı Suriyeli teröristin İstanbul'da düzenlediği terör saldırısıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%35,2 Güvenlik** (Savaş), **%15,1 Göç** (Göçmen statüleri), %13,8 Siyaset (Yerli siyasetçiler), **%10 Sosyal kimlikler** (Diğer Arap milletleri, Avrupa milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,556).
- 18.02.2016: Toplam gönderi sayısı 1077'dir. 17 Şubat'ta Ankara'da gerçekleşen terör saldırısıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%39,3 Güvenlik** (Terör), **%14,1 Yerleşim yerleri** (İller), **%13 Göç** (Göçmen statüleri), **%10,8 Siyaset** (Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,136).
- 11.03.2016: Toplam gönderi sayısı 1239'dur. Gönderiler Suriyeli bir çocuğa karşı yapılan şiddet ve Suriye'de devam eden DEAŞ terörüyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%20,3 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%17,5 Göç** (Göçmen statüleri), **%17,3 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,845).
- 11.07.2016: Toplam gönderi sayısı 4136'dır. Gönderilerde Türkiye'de bulunan Suriyelilerin durumu hakkında farklı bağlamlarda yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,5 Siyaset** (Vatandaşlık, Demokrasi-Seçim), **%19 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Pozitif ayrımcılık, Göçmen sayısı}, Göçmenlere olumlu yaklaşım), **%12,8 Din** (İslam kavramları, Dini iç grup), %11,8 Güvenlik (Savaş, Askeri güvelik) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,351).
- 18.08.2016: Toplam gönderi sayısı 944'tür. Gönderiler Halep'te enkaz altından çıkartılan beş yaşındaki bir kız çocuğu ve genel olarak Türkiye'de yaşayan Suriyeliler hakkındadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%38,7 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%16,8 Güvenlik** (Savaş), **%11,1 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,298).

- 23.12.2016: Toplam gönderi sayısı 2334'tür. Gönderiler Türkiye'de bulunan Suriyelilerin 18-45 yaş arasının askere alınması ve bir futbolcunun Suriyeli çocuklara verdiği mesajla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%47,5 Güvenlik** (Savaş), **%23,7 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği), **%17,2 Göç** (Göç politikaları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,301).

2016 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 251: 2016 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yorumlarda önceki yıllardan farklı olarak güvenliğin ilk sırada yer aldığı fakat ilk üç unsurun değişmediği görülmektedir. 2016 yılı için dikkat çeken bir diğer unsur ise yardım ve dayanışmayla yorumlarının oranındaki ciddi düşüştür. Güvenlikle ilişkili yorumlara bakıldığında ulusal güvenliğin yaşanan terör olayları ve Suriye iç savaşı nedeniyle ön planda olduğu belirlenmiştir. Yorumlarda Suriyeliler gerçekçi tehdit olarak algılanmakta ve önceki yıllara kıyasla daha fazla karşı duruş sergilendiği görülmektedir.

Göçle ilişkili gönderilerin ilişkili olduğu toplumsal unsurlara bakıldığında göçün güvenlikle ilişkili bir hale geldiği, yaşanan terör olaylarının göçlerle ilişkisinin bir sonucu olduğu görülmektedir. Gönderilerde başka birçok toplumsal unsur yer almakla birlikte ana akımı ulusal güvenlik oluşturmaktadır. Kelime kombinasyonları ve en çok kullanılan kelimeler de bu durumu doğrulamaktadır.

Sosyal kimlikler bağlamında cinsiyet kimliği ön plandadır. Suriyeli erkeklerin askere alınması üzerine yorumlar yer alırken kadın kimliğinde ise cinsel suçlar ve Suriyeli kadınlarla evlenenlerin sayısındaki artış vurgulanmıştır. Bir diğer kimlik ise etnik ve milli kimliklerdir. Bu bağlamda Araplar ve Kürtler terör olayları bağlamında yorumlarda yer almıştır. Bu kimlikler de gerçekçi tehdit olarak değerlendirildiği belirlenmiştir.

Siyasetle ilişkili yorumların odağında vatandaşlık kavramı vardır. Türk vatandaşı olan Suriyelilerin sayısı, Türk vatandaşlarının Suriyelilerin göçü nedeniyle yaşadığı zorluklar ve terörle ilişkili yorumlar yer almıştır. Vatandaşlık kavramı çerçevesinde Suriyelilere yönelik yaklaşımlar olumsuzdur.

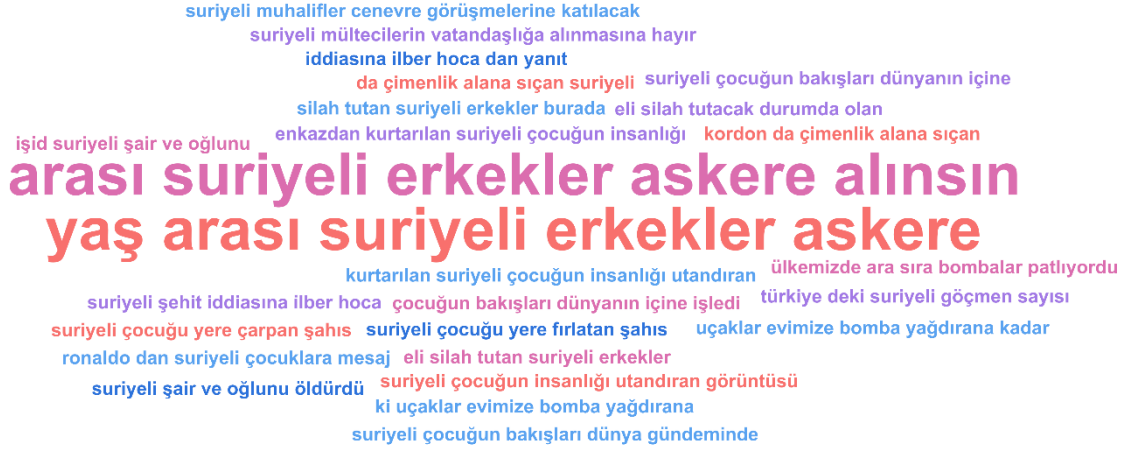
Dinle ilişkili yorumlarda Suriyelileri “ümme”, olarak görenlerin yorumlarının yanı sıra Suriyelilerin kabulüne yönelik eleştiriler de bu kavram çerçevesinde yapıldığı belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle Suriyelilere yönelik yaklaşımlarda dini bağlam “ümme” olgusu çerçevesinde şekillenmiştir. Bu olguyu benimseyenler Suriyelilere olumlu yaklaşırken, benimsememiş olanlar eleştirmiştir. Ayrıca Suriyelilere olumlu yaklaşanlarla dışlayanlar arasında da eleştiriler bulunmakta ve birbirlerini eleştirmektedirler. Dindarlık gerçekçi tehdit algısını söndüren bir etkiye neden olduğu görülmektedir.

Yerleşim yerleri-Ülkeler kapsamında yapılan yorumlarda iller ön plandadır. Avrupa ülkeleri, ABD ve Asya ülkeleri de yorumlarda yer almakla birlikte yorumlarda ağırlıklı olarak iller yer almaktadır.

Dil ve söylemler bağlamında yorumlarda yer alan ayrımcı deyiş ve atasözleri, kalıp yargı ve argonun kullanımında artış bulunmaktadır. Eğitimle ilişkili yorumlarda Suriyeli öğrencilere burs verildiği iddia edilmekte ve pozitif ayrımcılık yapılması eleştirilmektedir. Ekonomiyle ilişkili yorumlarda önceki yıllarda olduğu gibi çalışma hayatı-işsizlik üzerine yapılan yorumlar daha ön plandadır. Genel olarak Suriyelilere çalışma izninin verilmiş olmasına yönelik eleştiriler bulunmaktadır. Boş zamanları değerlendirme bağlamında yapılan yorumlara bakıldığında, yorumlarda futbol kavramlarının terör olaylarını betimlemek maksadıyla kullanıldığı belirlenmiştir.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 252: 2016 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu

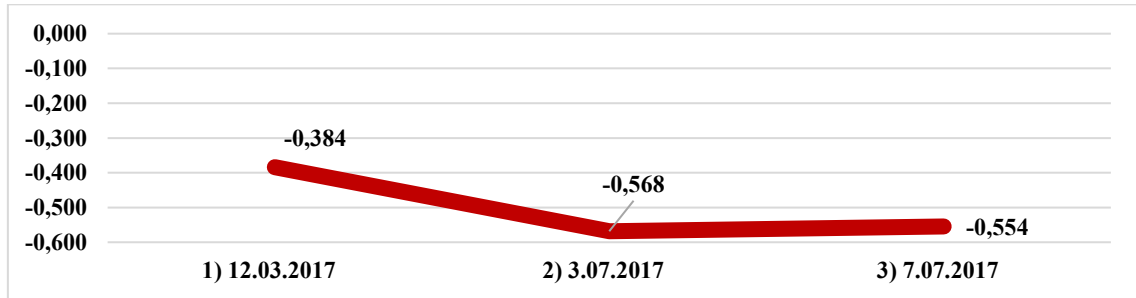
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Erkekler (2282), Askere (2196), Yaş (2164), Arası (2160), Alınsın (2157), 18-45 (2149), Savaşsın (2054), Bomba (1483), Çocuğu (1416), Şehit (1361), Sultanahmet (1267), Suriyelilerdinkardeşimizdir (1193), Ronaldo (1170), Çanakkale (1166), Suudi (1164), Mülteciler (1150), İstemiyoruz (1446), İŞİD (1122), Terörist (1122) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.6.8. 2017 Yılında Suriyelilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2017 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 3 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 253: 2017 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

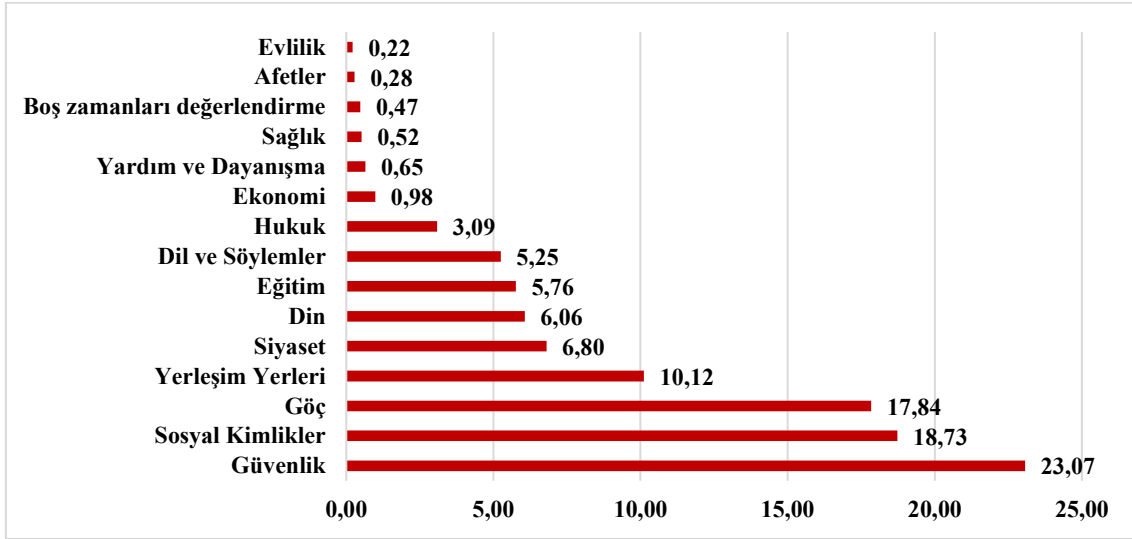

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2017 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 12.03.2017: Toplam gönderi sayısı 1593'tür. Gönderilerde Türk vatandaşı bir öğrenci üniversite sınavına geç kaldığı için sınav binasına alınmamıştır. Suriyeli öğrencilerin sınavsız üniversite okudukları yönünde eleştiriler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%35,4 Eğitim** (Sınavlar, Eğitim sistemi), **%19,5 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Pozitif ayrımcılık, Ülkede istememek, Göçmen sayısı}, Göçmen statüleri), **%11,8 Siyaset** (Vatandaşlık) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,384).
 - 3.07.2017: Toplam gönderi sayısı 3240'tır. Gönderiler Suriyeliler nedeniyle farklı suç türlerine yönelik yorumlar içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29,6 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Göç-Siyaset, Göçmen sayısı, Göç-Güvenlik}, Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%23,5 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar), **%11,8 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Yaş grupları, Diğer Arap ve Türk milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,568).
 - 7.07.2017: Toplam gönderi sayısı 5156'dır. Gönderiler Sakarya'da tecavüz edilerek öldürülen hamile Suriyeli kadınla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%27,4 Güvenlik** (Cinsel suçlar, Şiddet-Cinayet, Halkı kin ve düşmanlığa tahrik suçu), **%24,5 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Yaş grupları), **%12,7 Yerleşim yerleri** (İller), **%11,5 Göç** (Göçmenlere olumlu yaklaşım, Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek}, Göçmenleri dışlayanlara eleştiri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,554).
- 2017 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 254: 2017 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2017 yılında Suriyelilerle ilgili yorumlarda oran olarak ilk üç sırada önceki yıllarda olduğu gibi göç, sosyal kimlikler ve güvenlik yer aşmıştır. Yorumların içerikleriyle ilgili olarak dikkat çeken unsurlardan biri yardım ve dayanışmanın yıllar içinde oranının düşmesidir. Öte yandan hukukla ilişkili yorumların oranı önceki yıllara göre artış göstermiştir. Evlilik, afetler, boş zamanları değerlendirme ve sağlık ise önceki yıllarda olduğu gibi oran olarak düşük düzeyde kalmıştır.

Güvenlikle ilişkili yorumlarda Suriye savaşının etkisi giderek azalmış ve güvenlikle ilişkili asıl unsur toplumsal güvenlik haline gelmiştir. Toplumsal güvenlik açısından yorumlarda yer alan en temel husus cinsel suçlar, şiddet-cinayet, halkı kin ve düşmanlığa tahrik suçlarıdır. Suriyelilerin toplumsal yaşamda görünürlüklerinin artması, toplumsal güvenlikle ilişkili unsurların oranının artmasının temel nedenidir. Cinsel suçlarla ilgili yorumların nedeni ise Suriyeli hamile bir kadının tecavüze uğraması ve öldürülmesidir. Sosyal kimliklerle ilişkili unsurlarda ise cinsiyet kimliği ön plandadır. Bunun nedeni tecavüze uğrayarak öldürülen Suriyeli kadınla ilgili yorumlardır. Yaş grupları bağlamında Suriyeli gençlerin sınavsız üniversite okudukları ve burs aldıklarını iddia eden yorumlar ve eleştiriler yer almaktadır. Eğitimle ilişkili yorumların temel nedeni de budur. Millet kimlikleri ve etnik kimliklere yönelik yorumlar da yer almakla birlikte oran olarak çok daha düşük düzeydedir.

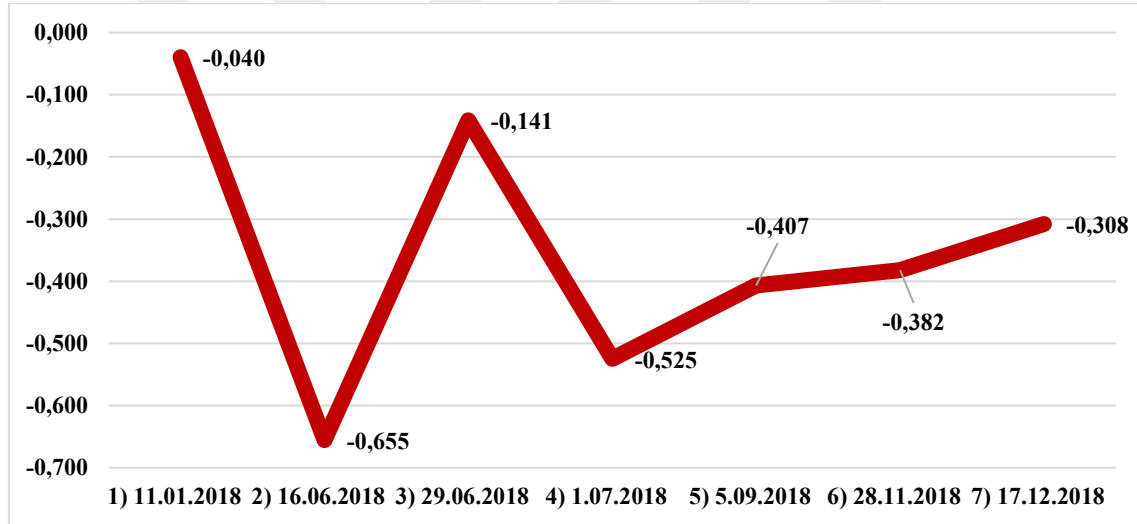
Göçle ilişkili yorumlarda göçmenlerin ülkede bulunmaları, statüleri, haklarında yapılan işlemler gibi unsurlar ön planda yer almakla birlikte birçok toplumsal unsur kapsamında

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Kadın (2422), Tecavüz (1387), Çocuğuyla (1212), Sakarya (1187), Hamile (1128), Ülkeyiz (874), Öldürdüler (787), Bebeğiyle (746), Mülteci (500), Anne (485), Suriyelilerevinedönsün (478), Vahşice (456), İstemiyorum (383), Katledilen (368), Allah (297), Sınavsız (288), İnsankalmakıÇin (212), Adalet (207), Taciz (130) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.6.9. 2018 Yılında Suriyelilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2018 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 5 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 256: 2018 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2018 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 11.01.2018: Toplam gönderi sayısı 1071'dir. Gönderiler Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonunda görev alan öğretmenlerin kadro istemesi ve Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili farklı unsurları içeren yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%44,2 Eğitim** (Eğitim sistemi), **%14,7 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%11,6 Göç**

(Göç politikaları, Göçmenlere olumlu yaklaşım) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,040).

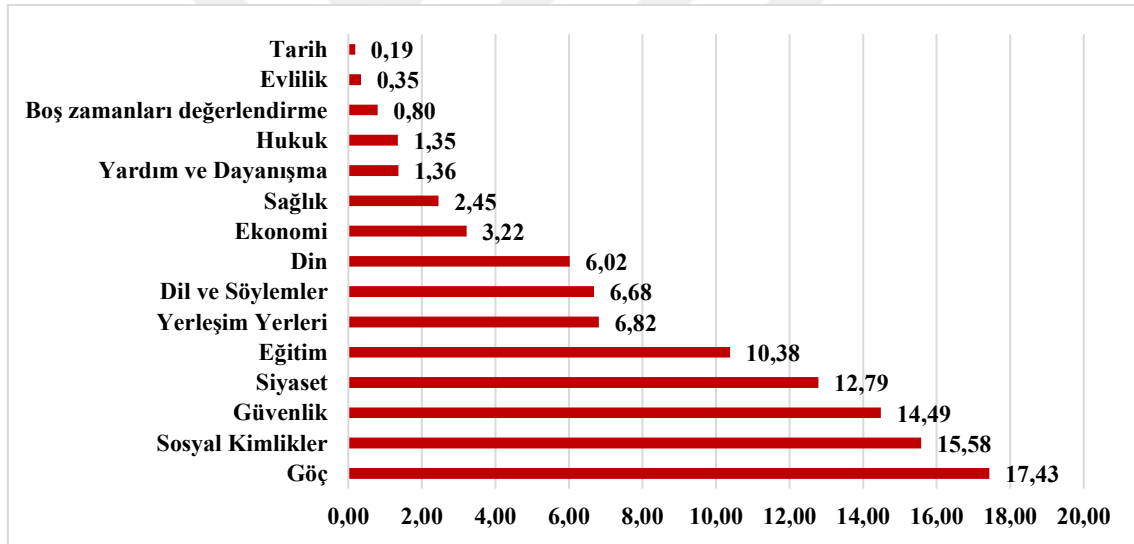
- 16.06.2018: Toplam gönderi sayısı 2119'dur. Gönderilerin atılmasına sebep olan ana unsur bir köpeğe işkence eden kişinin Suriye uyruklu bir çocuk olmasıdır. Fakat Suriyelilere yönelik farklı unsurlara dayanan yorumlar yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%25,7 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Diğer Arap milletleri), **%16,2 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar), **%15,9 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi}, Göçmen statüleri), **%12,1 Dil ve söylemler** (Argo, Kalıpyargı) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,655)
- 29.06.2018: Toplam gönderi sayısı 1152'dir. Gönderiler Suriyelilerin korsan taksi işi yaptıkları yönünde eleştirileri içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%22,6 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-Ekonomi, Göçmen sayısı}), **%15,5 Siyaset** (Vatandaşlık, Yerli siyasetçiler), **%12,1 Yerleşim yerleri** (İller), **%11,9 Sosyal kimlikler** (Afrika milletleri, Diğer Arap milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,141)
- 1.07.2018: Toplam gönderi sayısı 1402'dir. Gönderilerde Suriyelilerin Türkiye'de bulunmalarıyla ilgili farklı birçok husus konuşulmaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%21,6 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet), **%16,4 Göç** (Ülkede istememek, Göçmen sayısı), **%12,4 Siyaset** (Vatandaşlık), **%10,8 Sağlık** (Sağlık sistemi) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,525)
- 5.09.2018: Toplam gönderi sayısı 1361'dir. Gönderiler Türkiye'de yer alan Suriyelilerin durumlarıyla ilgili farklı hususlarda değerlendirmeleri içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29,7 Göç** (Göçmenleri istememek, Göçmenleri dışlayanlara eleştiri, Göçmenlere yönelik olumlu yaklaşıma eleştiri), **%17,9 Güvenlik** (Kolluk, Savaş), **%13,4 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Cinsiyet) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,407)
- 28.11.2018: Toplam gönderi sayısı 997'dir. Gönderiler başta İngiltere'de Suriyelilerin uğradığı bir saldırı ile ilgili olmakla birlikte farklı birçok toplumsal unsurla ilgili görüş içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına

bakıldığında ilk beş sırada **%21,7 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Savaş), **%15,7 Siyaset** (İrkçılık), **%14,7 Göç** (Göçmen statüleri), **%13,7 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Avrupa milletleri), **%10 Eğitim** (Eğitim sistemi) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,382)

- 17.12.2018: Toplam gönderi sayısı 903'tür. Gönderiler Suriyelilerle ilgili farklı birçok toplumsal unsur ile ilgili görüş içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%30,7 Siyaset** (Vatandaşlık), **%13,5 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Diğer Arap ve Türk milletleri), **%12,7 Göç** (Ülkede istememek, Göçmenlere olumlu yaklaşıma yönelik eleştiri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,308)

2018 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 257: 2018 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yerleri değişmekle birlikte göç, sosyal kimlikler ve güvenlik Suriyeliler hakkında yapılan yorumların en temel üç unsurudur. Önceki yıllardan farklı olarak siyaset, sağlık ve eğitimle ilişkili yorumlarda artış olduğu belirlenmiştir. Tarih, evlilik, boş zamanları değerlendirme gibi unsurlar ise çok düşük düzeyde yorumlarda yer almıştır. Yardım ve dayanışma içerikli yorumlar da devam etmekle birlikte oran olarak düşük düzeyde kalmıştır.

Göç olgusuyla ilişkili yorumlarda göze çarpan unsur, Suriyelilerin mağdur olduğu durumlarda Suriyelilere yönelik olumlu yaklaşımın arttığı, Suriyelilerin gerçekleştirdiği

olaylarda ise Suriyelilere ve Suriyelilere olumlu yaklaşım gösterenlere karşı eleştirinin artmasıdır. Bu durum önceki yıllarda hamile Suriyeli kadının tecavüze uğraması ve öldürülmesinde, Suriyeli bir çocuğun şiddete uğramasında da gerçekleşmiştir. Türkiye’de bulunan Suriyeliler genel olarak Türk toplumunda yaşadıkları mağduriyetler karşısında desteklenirken Türk toplumunun çıkarlarına ters düşen veya tehdit olarak algılanmalarına neden olan unsurlar karşısında dışlanmaktadır.

Sosyal kimlikler kapsamında çocuk kimliği ön plana çıkmaktadır. Suriyeli çocukların eğitim sistemine entegrasyonu kapsamında görev alan öğretmenlerin kadro istemişi bu kimlikle ilişkili yorumların temel nedenidir. Eğitimle ilişkili yorumlar da bu kapsamdadır. Oran olarak artış gösteren bir diğer unsur ise Millet kimlikleri arasında Araplara ilişkin yorumlardır. Ürdün’de çekilen bir videonun Türkiye’de çekilmiş gibi paylaşılmasına yönelik tepkiler yer almaktadır. Bu yorumlarda Suriyelilere iftira atılmaya çalışıldığı söylenmektedir.

Güvenlikle ilişkili yorumlarda toplumsal güvenliğin oranının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İçerik olarak yorumlarda şiddet-cinayet, mal varlığına karşı suçlar, cinsel suçlar, devlete karşı suçlar yer almıştır. Suriyeliler bir suçun mağduru bile olsalar, yorumlarda Suriyelilerin Türkiye’de istenmedikleri ve burada bulunmalarının suça neden olduğu üzerine iç grup kayırmacılığına neden olan yaklaşımlar görülmektedir.

Dil ve söylemler bağlamında Suriyelilere yönelik kalıp yargı ifadeleri çeşitlilik kazandığı belirlenmiştir. Fakat ağırlıklı olarak yorumlarda argo söylemler yer almaya devam etmiştir.

Ekonomiyle ilişkili yorumlarda artış olduğu belirlenmiştir. Yorumlarda çalışma hayatı ve işsizlik önceki yıllarda olduğu gibi en fazla değinilen husustur. Önceki yıllardan farklı olarak finans piyasası ve makro ekonomik değişkenler üzerine yorumlarda artış görülmüştür.

Dini içeriğe sahip yorumlarda önceki yıllara paralellik göstermeye devam etmiştir. Din, göçmenlere yönelik olumlu yaklaşımlar için önemli bir motivasyon kaynağıdır.

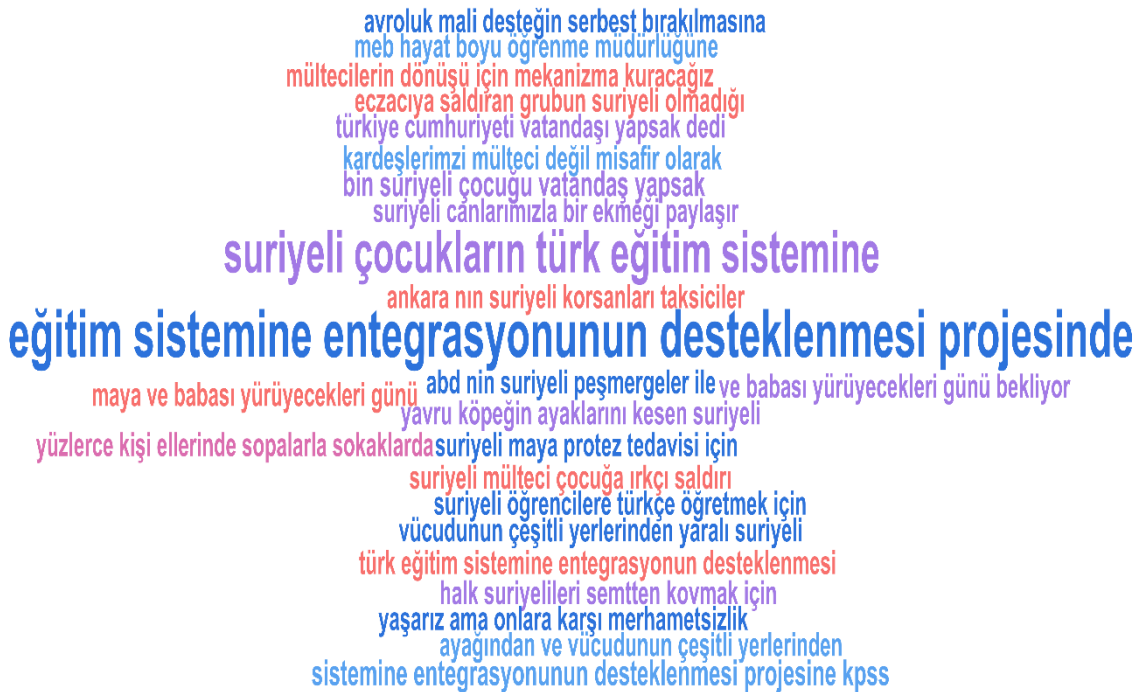
Yorumlarda ön plana çıkan bir diğer unsur ise sağlık sistemi için yapılan yorumlardaki artıştır. Önceki yıllarda Suriyelilere sağlık sisteminde pozitif ayrımcılık yapıldığına yönelik eleştiriler, iç savaş nedeniyle yaralıların tedavisi ve bulaşıcı hastalıklar üzerine yorumlar yer alırken 2018 yılında sağlık sisteminin işlemez hale gelmesine neden

olduklarına, Suriyeli hastalar nedeniyle Türk vatandaşlarına sıra gelmemesi gibi durumlar nedeniyle eleştiriler yapılmıştır.

Siyasetçiler ve vatandaşlık kavramının ön planda olduğu siyasetle bağlantılı yorumlarda, Suriyelilerin toplumsal yaşamda neden oldukları öne sürülen sorunlara yönelik eleştiriler dikkat çekmektedir. Özellikle eğitim ve sağlık gibi alanlarda Suriyelilerden kaynaklandığı düşünülen yığılmalar ve aksaklıklar ile onlara yönelik pozitif ayrımcılık eleştiri konusu olmuştur.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 258: 2018 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu

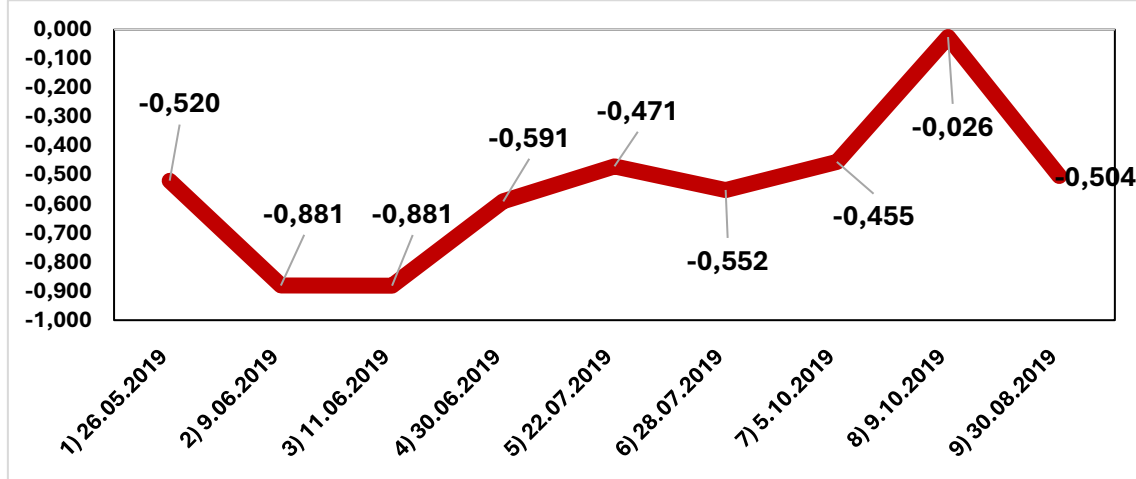
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Çocuk (1805), Milyon (1483), Kalıcı (1448), İstihdam (1395), Mülteci (1358), Eğitim (1350), Allah (1321), KPSS (1309), Mültecibereketiyle gelir (1268), Mülakat (1208), Ülkemde (1194), İstemiyorum (1183), Irkçı (1150), Vatandaş (1141), Entegrasyon (1136), Arap (1135), Kardeşlerimiz (1127) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.6.10. 2019 Yılında Suriyelilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2019 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 9 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 259: 2019 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2019 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 26.05.2019: Toplam gönderi sayısı 4548'tir. Gönderilerde “Kafa keseceğim” diyen bir Suriyeliyle ilgili eleştiriler yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%19,6 Göç** (Ülkede istememek, göçmen statüleri), **%15,1 Güvenlik** (Terör, Savaş), **%13,8 Siyaset** (Vatandaşlık) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,520)
- 9.06.2019: Toplam gönderi sayısı 2423'tür. Gönderiler Suriyelilerle ilgili farklı birçok toplumsal unsurla ilgili görüş içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%19,3 Göç** (Ülkede istememek, Göçmen statüleri), **%16,5 Siyaset** (Vatandaşlık), **%15,2 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet), **%10 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Cinsiyet kimliği) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,881)
- 11.06.2019: Toplam gönderi sayısı 3036'dır. Gönderiler Suriyelilerle ilgili farklı birçok toplumsal unsurla ilgili görüş içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%20 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet,

Devlete karşı suçlar, Cinsel suçlar), **%18,6 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi, Göç-Siyaset, Göç-Güvenlik}, Göçmenlere olumlu yaklaşıma eleştiri), **%14,5 Siyaset** (Vatandaşlık), **%10,9 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Diğer Arap ve Türk milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,881).

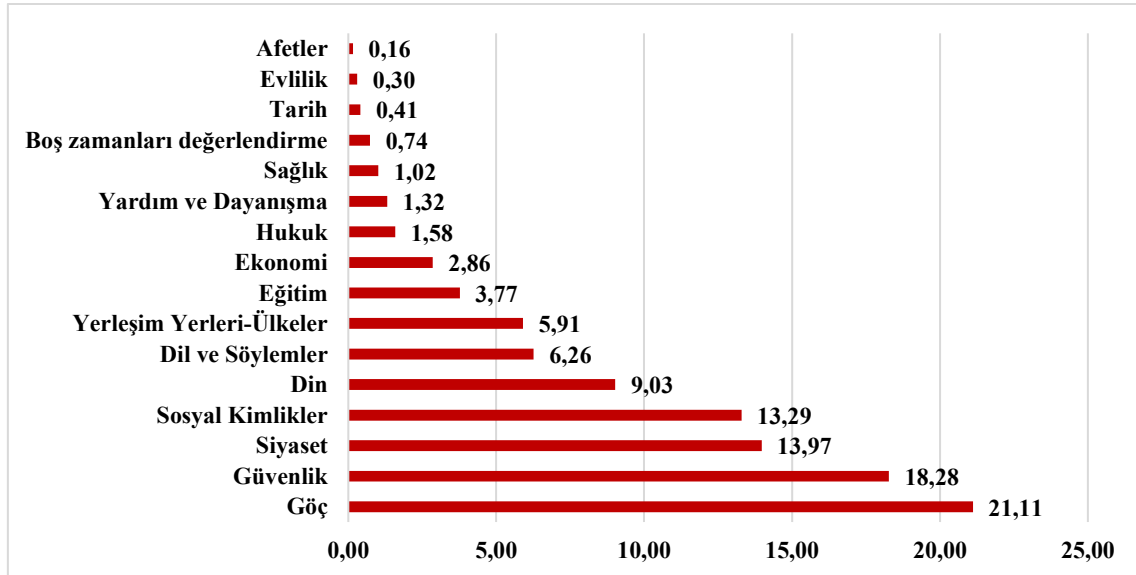
- 30.06.2019: Toplam gönderi sayısı 6488'tir. Gönderiler sonradan asılsız olduğu anlaşılan bir taciz haberiyle ilişkilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%22,7 Göç** (Göçmenlere yönelik endişeler{Göçmenleri istememe}, Göçmenlere olumlu yaklaşımlara eleştiri), **%21,1 Güvenlik** (Cinsel suçlar, Şiddet-Cinayet), **%12,1 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Yaş grupları), **%11,4 Siyaset** (Vatandaşlık) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,591).
- 22.07.2019: Toplam gönderi sayısı 4553'tür. Gönderiler Suriyelilerle ilgili farklı birçok toplumsal unsurla ilgili görüş içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%19,3 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmenleri istememek, Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi}) **%14,1 Güvenlik** (Savaş), **%12,6 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Diğer Arap ve Türk milletleri), **%11,7 Siyaset** (Vatandaşlık) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,471)
- 28.07.2019: Toplam gönderi sayısı 4363'tür. Gönderiler İstanbul Valiliğinin geçici koruma altındaki Suriyelilerden kaydı İstanbul'da olmayanları kayıtlı oldukları illere gönderme kararıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%26,7 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Göç-Siyaset, Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi}, Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%15,3 Güvenlik** (Savaş, Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar, Devlete karşı suçlar), **%14,2 Siyaset** (Vatandaşlık), **%11,4 Sosyal kimlikler** (Diğer Arap ve Türk milletleri) ile ilişkili unsurları içermektedir. (DS= -0,552)
- 5.10.2019: Toplam gönderi sayısı 5005'tir. Gönderiler 9 yaşındaki bir Suriyeli çocuğun intihar etmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk beş sırada **%22,2 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Dini kimlikler), **%15,9 Eğitim** (Eğitim sistemi), **%12,8 Siyaset** (Irkçılık), **%11,4 Din** (İslam

kavramları), **%9,3 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmenleri ülkede istememek, Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi}) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,455).

- 9.10.2019: Toplam gönderi sayısı 1831'dir. Gönderiler Barış Pınarı Harekatıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%30,3 Güvenlik** (Savaş), **%17 Göç** (Göçmenlere olumlu yaklaşım, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmen sayısı, Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi}), **%14,9 Siyaset** (ABD siyasetçiler, Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,026)
- 30.08.2019: Toplam gönderi sayısı 2533'tür. Gönderiler Cilvegözü Sınır Kapısı karşısında yer alan Bab el-Hava Sınır Kapısı'nda eylem yapan Suriyelilerle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%28,4 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Göçmen sayısı}), **%23,3 Güvenlik** (Devlete karşı suçlar), **%13,5 Siyaset** (Devlet sembolleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,504).

2019 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 260: 2019 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Göçün ilişkili olduğu toplumsal unsurlarda ve bu unsurların frekanslarının giderek artış gösterdiği belirlenmiştir. Suriyeli göçü yalnızca Suriyelileri değil diğer milletlerin

göçüyle ilişkili bir şekilde yorumlarda yer almaktadır. Bu bağlamda Suriyeli göçü yabancı olan herkese karşı yaklaşımı etkileyen bir unsur haline dönüşmüştür. Bu dönüşümde güvenlik ön planda olmakla birlikte göç politikalarını da doğrudan etkileyecek olan siyaset de yorumlarda önemli yer tutmaktadır. Ekonomik boyutu ise göçün başından itibaren değişmeyen bir boyuttur. Bu bağlamda Suriyeliler gerçekçi bir tehdit olarak görülmektedir. Sosyo-kültürel yapıyı bozacaklarına yönelik endişe nedeniyle de sembolik tehdit olarak algılanmaktadırlar. Suriyelilere yönelik karşı duruş sergilenmesinin nedeni budur.

Güvenlikle ilgili yorumlarda ulusal güvenlik bağlamında Suriye iç savaşında Esad'ın halkını bombalamasıyla ilgili eleştiriler yer almaktadır. İkinci sırada ise terör ön plandadır. Terör içerikli yorumlarda farklı görüşler yer almaktadır. Bazı yorumlar DEAŞ nedeniyle Suriyelilerin ve Türklerin yaşadığı mağduriyetlere değinirken bazı yorumlarda ise Suriyelilerin gelecekte olası bir terör sorunu olduğu yönünde kaygı dile getirilmiştir. Toplumsal güvenlikle ilişkili yorumlarda ise 8 yaşında bir çocuğu taciz etmeye çalışan Suriyeliyle ilişkili eleştiriler yer almaktadır. Bu olay ekseninde yapılan yorumlar da farklı görüşler yer almaktadır. Bunlardan ilki, Suriyelilerin Türk toplumu için tehdit olduğu ve ülkede istemediklerini dile getiren yorumlardır. İkincisi, Suriyeli kadınların Türkler tarafından taciz edilmesinin hiç gündeme getirilmediği, suç konusunda bile ayrımcılık yapıldığı yönündeki eleştirilerdir.

Siyaset içerikli yorumlarda ilk sırada vatandaşlık ekseninde yorumlar yer almaktadır. Yorumlar, Suriyelilere verilen hakların Türk vatandaşlarının haklarından daha fazla olduğuna yönelik eleştiriler eksenindedir. Özellikle bir sokak röportajında “kafa keseceğim” diyen bir Suriyeli bağlamında Türk toplumuna ve devlete karşı olumsuz bir tutuma sahip Suriyelilerin sınır dışı edilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Siyasetle ilişkili diğer unsur ise yerli siyasetçilerdir. İktidar ve muhalefet partilerin birçok siyasi aktörü yorumlarda Suriyelilere yönelik yaklaşımları nedeniyle yorumlarda yer almıştır. Üçüncü sırada ise milliyetçi söylemler gelmektedir. Bu yorumlarda kendi içinde ikiye ayrılmakta ve Türk toplumu milliyetçi olanlar Suriyelileri ve Suriyelilere olumlu yaklaşanları eleştirirken öte yandan milliyetçi yaklaşıma sahip olanların eleştirildiği ve ırkçılıkla itham edildiği yorumlarda ise Suriyelilere olumlu yaklaşım söz konusudur.

Sosyal kimlikler bağlamında yaş grupları Suriyeli çocuklar ve tacize uğrayan kız çocuğu nedeniyle ilk sırada yer almaktadır. Suriyeli çocukların Türk toplumuna entegrasyonunun

toplum için önemli olduğu, Suriyeli çocuk, kadın ve yaşlıların ülkeye kabulünün gerekli olduğu fakat Suriyelilere verilen hakların Türk vatandaşlarına verilmediği yönünde eleştiriler yer almaktadır. Millet kimlikleri bağlamında diğer Arap ve Türk milletleri yorumlarda yer almıştır. Özbek, Arap, Türkmen vb. kimseyi ülkede istemediklerini dile getiren yorumlar yer almaktadır. Bazı yorumlarda ise Türk soyundan olanların Türkiye'ye gelmelerinin onların hakkı olduğu dile getirilmiştir.

Din içerikli yorumlara bakıldığında Suriyelilerin Ramazan Bayramı'nda ülkelerine akraba ziyaretine gitmelerinin konuşulduğu belirlenmiştir. Bayramda ülkelere geri dönebildiklerine göre tam dönüş yapabileceklerine yönelik yorumlar yer almaktadır. Öte yandan Suriyelilere yönelik olumlu yaklaşımları dini söylemlerle gerekçelendiren yorumlar yer almaktadır.

Suriyelilere karşı kullanılan dil ve söylemlere bakıldığında ilk sırada argo içeriğin geldiği, bunu ayrımcı, cinsiyetçi deyişlerin ve deyimlerin takip ettiğini, farklı kalıp yargı ifadelerin yer aldığı belirlenmiştir.

Yerleşim yerleri-Ülkeler bazında ön plana iller çıkmaktadır. Farklı birçok il yorumlarda Suriyelilerle ilişkili olarak yer almıştır. Bunlar arasında özellikle Bursa öne çıkmaktadır. Bunun nedeni "kafa keseceğim" ifadesini kullanan Suriyelinin Bursa'da yaşamasıdır.

Eğitimle ilişkili yorumlara bakıldığında ilkokula Türkiye'de başlayan Suriyeli öğrencilerin Türkiye'ye entegrasyonu ve Suriyeli öğrencilere Türk öğrencilere verilmeyen haklar verildiğini iddia eden yorumlar bulunmaktadır. Entegrasyon bağlamında yapılan tartışmalara bakıldığında Suriyelilerin Türkiye'ye entegrasyonu için eğitim almalarının önemli olmasının yanı sıra ilkokulu burada okuyan Suriyelilerin Arapçalarının zayıf olduğu ve bu çocukların ülkelere geri dönmek istemeyeceği üzerine yorumlar yer almaktadır.

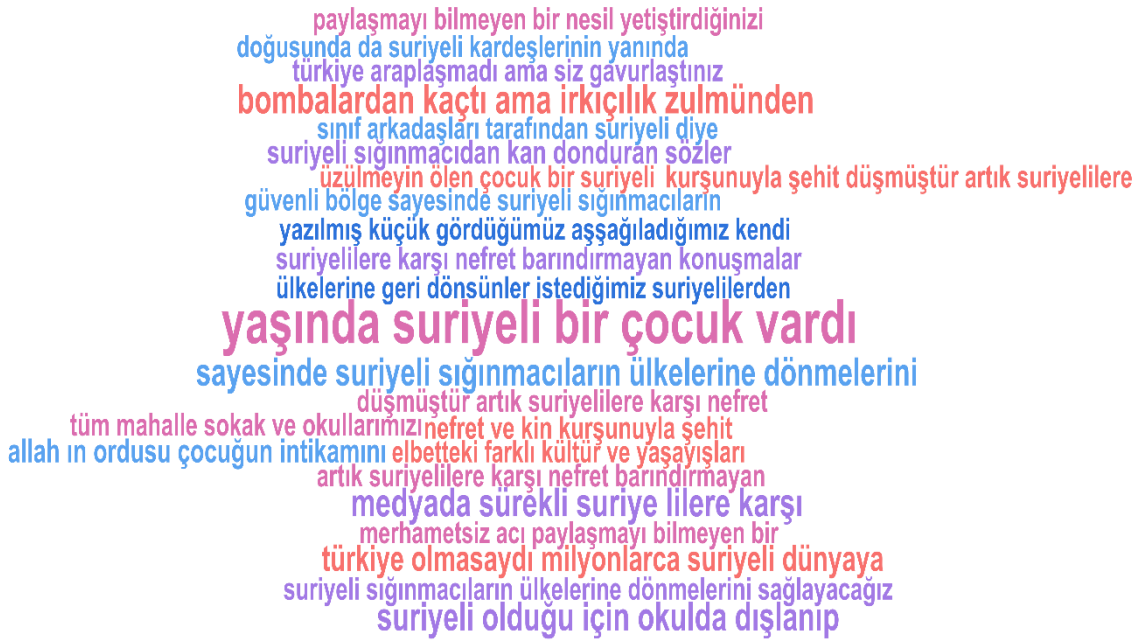
Ekonomiyle ilişkili yorumlarda Suriyelilerin sigortasız çalıştırıldığı, ucuz iş gücü olarak Türklerin işlerini ellerinden aldığına yönelik eleştiriler yer almaktadır. Öte yandan enflasyonun artmasına neden oldukları, ev bulmakta zorluk yaşadıklarını, doların yükselmesine neden olduklarına yönelik eleştiriler yer almaktadır.

Hukuk, yardım ve dayanışma, sağlık, evlilik gibi toplumsal unsurlara ilişkin yorumların oranı çok daha düşük düzeydedir. Evlilik yoluyla Suriyelilerin Türk vatandaşı olmasına yönelik eleştiriler yer almaktadır. Ayrıca Suriyelilerin çok çocuk yaptığı, gelecekte demografik açıdan bu durumun sorunlara neden olacağı ifade edilmiştir. Yardım ve

dayanışma bağlamında yapılan yorumların oranı düşük düzeyde olmakla birlikte yardımlaşmanın Türk kültürünün özelliği olduğu, Suriyelilerle yardım ve dayanışma içinde olunması gerektiğine yönelik yorumlar yer almaktadır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 261: 2019 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu

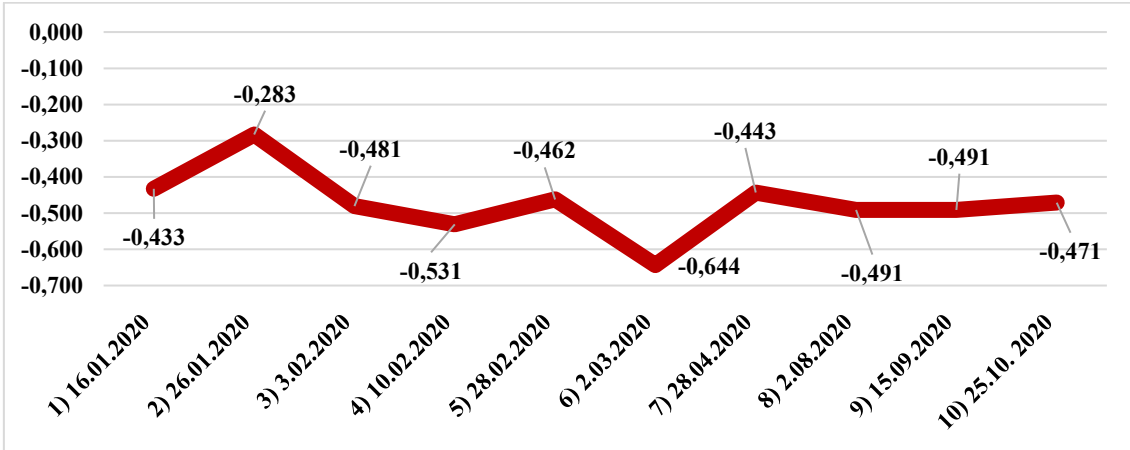
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Çocuk (2383), Milyon (704), Allah (1585), Mülteci (1167), İntihar (1090), İstemiyorum (1048), Ülkemde (903), Suriyelileryalnızdeğildir (853), Arap (769), Savaş (711), Suriyelileriistemiyoruz (662), Tecavüz (565), Irkçılık (520), Nefret (477), Bayram (461), Yardım (417), Suriyelilerkardesimizdir (400), Misafir (347) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.6.11. 2020 Yılında Suriyelilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2020 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 10 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 262: 2020 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2020 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

- 16.01.2020: Toplam gönderi sayısı 2431'dir. Gönderiler Barış Pınarı Harekâtı bölgesinde yaşanan saldırı sonucu şehit olan askerler ve Suriyelilerle ilgili farklı birçok toplumsal unsurla ilgili görüş içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk beş sırada **%15,6 Güvenlik** (Savaş, Askeri güvenlik), **%14,6 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmenleri istememek, Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi}, Göçmen statüleri), **%14,1 Sosyal kimlikler** (Arap, Afrika, Diğer Türk milletleri), **%12,6 Siyaset** (Vatandaşlık), **%11,1 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,433).
- 26.01.2020: Toplam gönderi sayısı 2626'dır. Gönderileri Elâzığ depremi ve enkaz altında kalan depremzedeyi kurtaran Suriyeli Mahmud'la ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%20,5 Afetler** (Deprem), **%12,8 Siyaset** (Vatandaşlık, Devlet sembolleri), **%12,3 Yerleşim yerleri** (İller), **%10,4 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Yaş grupları), **%10,3 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,283)
- 3.02.2020: Toplam gönderi sayısı 1977'dir. Gönderiler İdlib'te Türk askerlerini şehit olmasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk dört sırada **%31,3 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Savaş), **%16,6 Siyaset** (Devlet sembolleri, Yürütme kavramları, Yerli siyasetçiler), **%12,3 Din** (İslam kavramları), **%12,1 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Sosyo-kültürel yapıyı

bozma endişesi, Ülkede istememek}} ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,481)

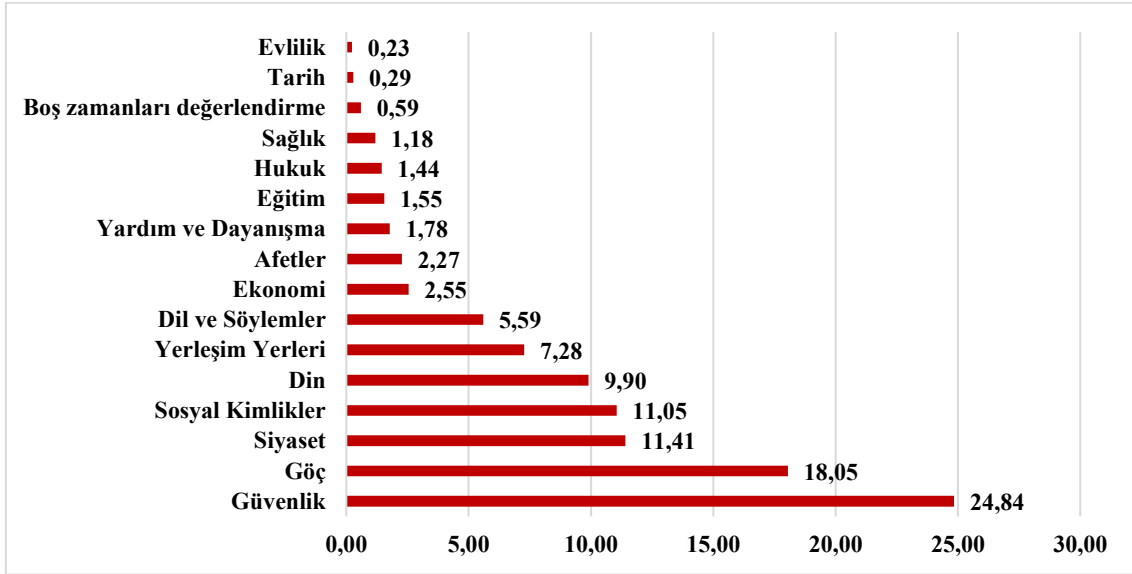
- 10.02.2020: Toplam gönderi sayısı 2059'tur. Gönderiler İdlib'te Türk askerlerini şehit olmasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk beş sırada **%28,98 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Savaş), **%15,3 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi, Ülkede istememek}}, **%13,9 Din** (İslam kavramları, Dua), **%12,3 Siyaset** (Devlet sembolleri, Suriyeli siyasetçiler), **%12,3 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Cinsiyet kimliği) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. DS= -0,531)
- 28.02.2020: Toplam gönderi sayısı 8226'dır. Gönderiler, Rusya ve Suriye Silahlı Kuvvetleri'nin İdlib'te düzenlediği hava saldırısı sonucu 36 Türk askeri şehit olmasıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%24,9 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi, Göçmen sayısı}, Göçmenlerin statüsü, Göçmenlere olumlu yaklaşıma eleştiri, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%22,9 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Savaş), **%11,8 Din** (İslam kavramları, Dua), **%10,1 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Avrupa milletleri), **%10 Siyaset** (Devlet sembolleri, Vatandaşlık, Yerli siyasetçiler) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,462).
- 2.03.2020: Toplam gönderi sayısı 4888'dir. Gönderiler Bahar Kalkanı Harekatı'yla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%24,2 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmen sayısı, Ülkede istememek}, Göç politikaları), **%22,2 Güvenlik** (Savaş, Askeri güvenlik), **%13,8 Sosyal kimlikler** (Avrupa milletleri), **%11,9 Siyaset** (Avrupa ülkeleri siyasetçileri, Yerli siyasetçiler), **%8,8 Yerleşim yerleri** (Avrupa ülkeleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,644)
- 28.04.2020: Toplam gönderi sayısı 3779'tur. Gönderiler Adana'da Suriyeli bir gencin "dur" ihtarına uymaması sonrası vurularak yaşamını kaybetmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%45,8 Güvenlik** (Kolluk, Şiddet-Cinayet), **%9,9 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları), **%7,9 Göç** (Göçlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, pozitif

ayrımcılık}, Göçmenlere olumlu yaklaşım), **%7,8 Din** (İslam kavramları), **%7,4 Yerleşim yerleri** (İller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,644)

- 2.08.2020: Toplam gönderi sayısı 2240'tır. Gönderiler İzmir'de çıkan yangını söndürmek için avuçlarıyla toprak taşıyarak destek veren Suriyeli Hasan ve Türkiye'de yaşayan Suriyeliler hakkında birçok toplumsal unsuru içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%22 Güvenlik** (Devlete karşı suçlar, Şiddet-Cinayet, Askeri güvenlik), **%15,5 Siyaset** (Devlet sembolleri), **%11,3 Göç** (Göçmenleri istememek, Göçmen statüleri), **%10,1 Sosyal kimlikler** (Arap milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,491)
- 15.09.2020: Toplam gönderi sayısı 1850'dir. Gönderiler Suriyelilerle ilgili farklı birçok toplumsal unsurla ilgili yorum bulunmaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi, Göçmen sayısı}), **%15,8 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Devlete karşı suçlar, Savaş), **%12,8 Siyaset** (Vatandaşlık), **%11,7 Sosyal kimlikler** (Arap milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,491)
- 25.10.2020: Toplam gönderi sayısı 1492'dir. Gönderiler Suriyelilerle ilgili farklı birçok toplumsal unsurla ilgili yorum bulunmaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%15,4 Siyaset** (Vatandaşlık, Yerli siyasetçiler), **%14,5 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Diğer Arap ve Türk milletleri), **%11,8 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-Ekonomi, Ülkede istememek}, Göçmen statüleri), **%10,6 Yerleşim yerleri** (İller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= 0,471)

2020 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 263: 2020 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Suriyelilere yönelik yapılan yorumların içeriklerinin dağılımına bakıldığında göç, güvenlik, siyaset ve sosyal kimlikler ekseninde oldukları görülmektedir. Toplumsal unsurların sıralamalarında kısmi değişimler yaşanması, yaklaşımların giderek değişime karşı direnç kazandığı, standartlaştığını göstermektedir.

Güvenlikle ilişkili unsurlara bakıldığında ulusal güvenlik bağlamında Suriye’de Türk askerlerinin savaşıması ve şehit olan askerlerle ilgili yorumlar yer almaktadır. Bu yorumlarda Esad’a yönelik eleştiriler ve Suriyeli gençler yerine Türk askerinin Suriye’de savaşımasına yönelik eleştiriler yer almaktadır. Öte yandan Suriyeli göçünün engellenmesi ve Misak-ı Milli sınırlarına gönderme yapan yorumlarda ise Türk askerinin Suriye’de olması desteklenmiştir.

Göçle ilişkili yorumlar her ne kadar tüm yorumların ortak noktası olsa da doğrudan göçle ilişkili olarak yapılan yorumlara bakıldığında Suriyelileri ülkede istemediğini dile getirenler ile Suriyelilere yönelik olumlu yaklaşanların karşılıklı eleştirileri göze çarpmaktadır.

Siyaset içerikli yorumlarda ilk sırada devlet sembolleri bağlamında “vatan sevgisi”, “bayrak” içerikli yorumlar yer almaktadır. Bunun nedeni Suriye’de şehit olan Türk askerleri nedeniyle Suriyelilere yönelik yapılan eleştirilerdir. Vatan sevgileri nedeniyle Türkler şehit olurken Suriyelilerin vatanlarına ihanet ettiklerine yönelik eleştiriler yer almaktadır. İkinci unsur ise vatandaşlıkla ilgilidir. Suriyelilere veriler desteğin Türk

vatandaşlarına verilmediği, Suriyelilere vatandaşlık verildiğine dair iddialar yer almaktadır. Yorumlarda yerli siyasetçiler de sıkça yer almıştır.

Sosyal kimlikler bağlamında yorumlarda en çok yaş grupları bağlamında Suriyeli gençler yer almıştır. Bunun nedeni Türk gençleri Suriye’de şehit olurken Suriyeli gençlerin askerlik yapmamaları ve ülkede sosyal yaşamda aktif olmalarına yönelik eleştirilerdir. Millet kimlikleri bağlamında Avrupa milletlerine ilişkin yorumlar oran olarak yüksektir. Özellikle Almanya’nın Suriyelilere yönelik politikaları örnek olarak gösterilmiş, Türkiye’nin Suriyeli göçmenlere yönelik politikaları eleştirilmiştir. Ayrıca diğer Arap ülkelerinin Suriyeli göçmenlere destek olmaması eleştirilmiştir.

Din içerikli yorumlarda şehit düşen Türk askerleri için edilen dualar yer almaktadır. Önceki yıllarda dini söylemlere bakıldığında Suriyelilere yönelik olumlu yaklaşım söz konusuysa Türk askerlerinin şehit olması nedeniyle dini söylemlerin olduğu yorumlarda da Suriyelilere yönelik eleştirilerin olduğu belirlenmiştir.

Yerleşim yerleri-Ülkeler bağlamında Türkiye’nin sınırları açması neticesinde Suriyelerin Avrupa ülkelerine kaçak yollardan geçmeye çalışmaları nedeniyle Avrupa ülkeleri oran olarak yorumlarda ilk sırada yer almıştır.

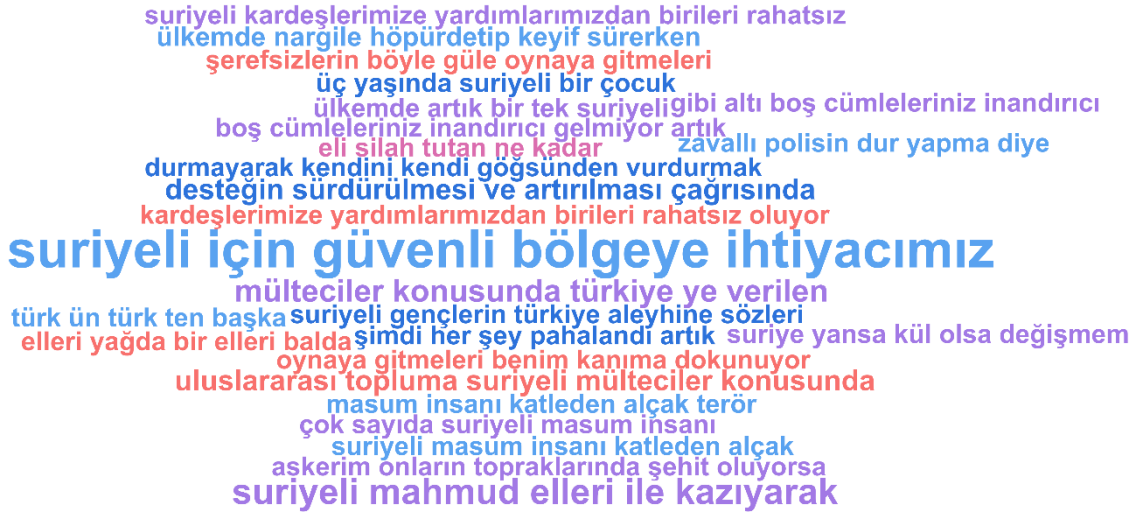
Dil ve söylemler bağlamında ön plana argo, kalıp yargı içeren ifadeler, ayrımcı deyim ve deyişler çıkmaktadır. “Çapulcu Suriyeli”, “Vatan haini Suriyeliler”, “Nargile keyfi yapanlar” gibi kalıp söylemler yorumlarda çokça yer almıştır.

Ekonomiyle ilişkili yorumlarda çalışma hayatı ve işsizlikle ilişkili yorumların oran olarak ilk sırada yer almıştır. İŞKUR aracılığıyla Suriyelilere kamuda iş verileceğine yönelik iddialar nedeniyle Suriyeliler Türklerin işlerini elin aldığı değerlendirilirken, Suriyelilere İŞKUR aracılığıyla iş verilmesi ise eleştirilmiştir.

Afetler bağlamında Elâzığ depremi nedeniyle depremzedelere yapılan yardımın Suriyelilere yapılan yardımlara kıyasla çok sönük olduğuna yönelik eleştiriler yer almaktadır. Öte yandan depremzedeyi kurtaran Suriyeli Mahmut ve İzmir’de çıkan yargını söndürme faaliyetlerine katılan Suriyeli Hasan nedeniyle de Suriyeliler için olumlu yaklaşımlar da söz konusudur.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 264: 2020 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu

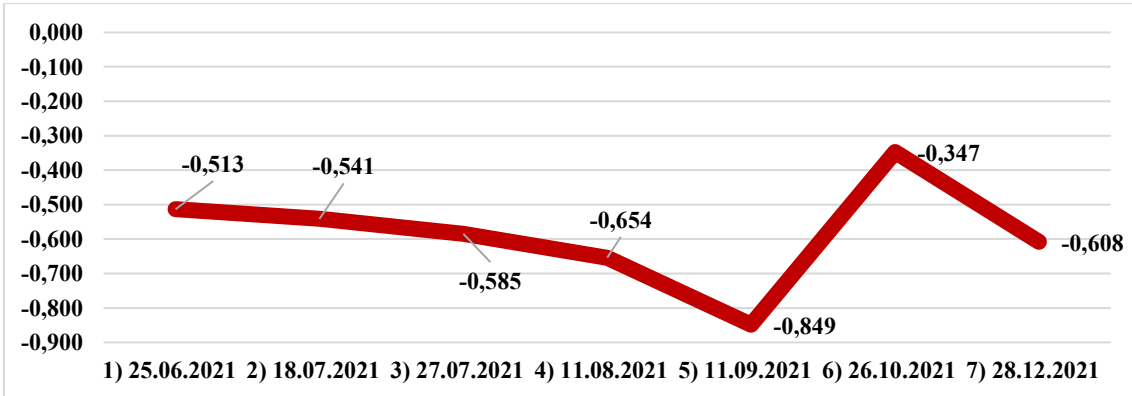
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla Milyon (2079), Şehit (2032), Avrupa (1434), Allah (1360), Çocuk (1272), Polis (1185), Mülteci (1822), İstemiyorum (1037), Ülkemde (986), Kardeşim (821), Yunanistan (686), Nargile (668), Sınır (668), Afgan (644), Gitsinler (625), İdlid (579), İstemiyoruz (575), Suriyelilersuriyeye (545), Arap (532) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.6.12. 2021 Yılında Suriyelilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2021 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 7 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 265: 2021 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2021 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

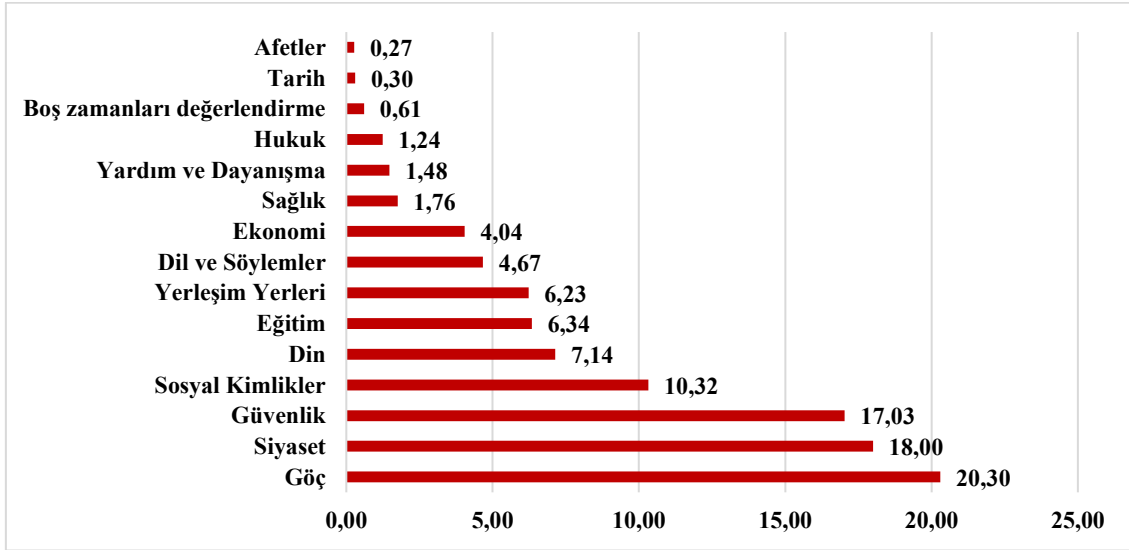
- 25.06.2021: Toplam gönderi sayısı 2368'dir. Gönderilerde Suriyeli gönüllü eğitimcilerin talepleriyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%22,2 Siyaset** (Yerli siyasetçiler, Vatandaşlık), **%22,1 Eğitim** (Eğitim sistemi, Sınavlar), **%11,9 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Diğer Arap milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,513).
- 18.07.2021: Toplam gönderi sayısı 6469'tur. Gönderilerde Suriyelilerle ilgili farklı toplumsal unsurlara değinilmektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%24,6 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Göç-Güvenlik}, Göçmenlere olumlu yaklaşım), **%19,5 Siyaset** (Vatandaşlık, Devlet sembolleri), **%13,9 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar), **%11,8 Sosyal kimlikler** (Diğer Arap ve Türk milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,541).
- 27.07.2021: Toplam gönderi sayısı 8788'dir. 27.07.2019 tarihinde kayıtları İstanbul'da olmayan Suriyelilerin kayıtlarının olduğu şehre gönderilmesiyle ilgili Valilik kararının protestosu üzerine haberin 27.07.2021 tarihinde yeni olmuş gibi gönderilmesi neticesinde ortaya çıkan tepkileri içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%25,5 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi, Göç-Güvenlik}, Göçmenlere olumlu yaklaşım, Göçmenlere olumlu yaklaşıma eleştiri), **%15,7 Siyaset** (Vatandaşlık, Siyasi partiler, Milliyetçilik), **%12 Güvenlik** (Savaş, Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar), **%10,3 Sosyal kimlikler** (Diğer Arap milletleri) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,585).
- 11.08.2021: Toplam gönderi sayısı 11822'dir. Gönderiler Ankara Altındağ'da Suriyeliler tarafından bir parkta öldürülen gençle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%25,6 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Devlete karşı suçlar, Cinsel suçlar, Kamu düzenine karşı suçlar), **%22,6 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-güvenlik, Ülkede istememek}, Göçmen statüleri), **%13,5 Siyaset** (Vatandaşlık, Yerli siyasetçiler), **%10,8 Sosyal**

kimlikler (Yaş grupları, Cinsiyet kimliği), **%7,1 Din** (İslam kavramları), **%4,8 Dil ve söylemler** (Argo) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,654).

- 11.09.2021: Toplam gönderi sayısı 2173'tür. Gönderilerde Suriyeli eğitimcilerin görevlerine geri dönme talepleri yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%49 Eğitim** (eğitim sistemi), **%26,1 Siyaset** (Yerli siyasetçiler), **%8 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,849).
- 26.10.2021: Toplam gönderi sayısı 4945'tir. Gönderiler Irak ve Suriye'ye asker gönderilmesini iki yıl uzatılmasına dair tezkere TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%20,5 Siyaset** (Devlet sembolleri, Vatandaşlık), **%20,1 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Sosyo-kültürel yapıyı bozma endişesi}, Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%16,2 Güvenlik** (Askeri güvenlik, Savaş), **%10,4 Din** (İslam kavramları), **%10,2 Dil ve söylemler** (Argo, Kalıpyargı) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,347).
- 28.12.2021: Toplam gönderi sayısı 2688'dir. Gönderiler İzmir'de 3 Suriyeli gencin yakılarak öldürülmesiyle ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%27,8 Siyaset** (Vatandaşlık, Devlet sembolleri, Suriye siyasetçileri), **%15,7 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek}, Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%13,4 Güvenlik** (Savaş, Şiddet-Cinayet) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,608).

2021 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 266: 2021 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2021 yılında önceki yıllara benzer şekilde bir sıralamanın olduğu belirlenmiştir. Göç Suriyelilerle ilişkili yorumların temelini oluşturmakla birlikte siyaset ve güvenlik göçle en yoğun ilişkiye sahip toplumsal unsurlardır.

Genel olarak göçün güvenlik, siyaset, ekonomi ve sosyal kimlikler kapsamında yorumlarda ağırlık kazandığı görülmektedir. Göç bağlamında en fazla dile getirilen unsur Suriyelilerin ülkede istenmemesidir. İkinci unsur ise güvenlikle ilişkilidir. Göçmenlere yönelik olumlu yaklaşımlar da olmakla birlikte oran olarak daha düşük düzeyde kalmıştır. Suriyelileri istemeyenler gerçekçi ve sembolik tehdit algılarına dayalı olarak neden Suriyelileri ülkede istemediklerini dile getirirken Suriyelilerle Türkler arasındaki farklılıklara değinmişlerdir. Suriyelilere olumlu yaklaşımlarda ise ümmet olmak, mağdur, mazlum olmak gibi kavramlar ekseninde yorumlarda yer alırken Suriyelileri istemeyenleri ise ırkçılık ve faşist milliyetçilik yapmakla eleştirmişlerdir.

Siyaset içerikli yorumlarda öncelikle Yunanistan'ın Suriyelilere yönelik sert sınır politikası ve Yunan siyasetçilerin açıklamalarına yönelik eleştiriler yer almıştır. Yorumlarda Avrupa Birliği'nin Suriyelilere yönelik politikası da eleştirilmiştir.

Güvenlikle ilişkili gönderilerde toplumsal güvenliğin şiddet-cinayet, cinsel suçlar, mal varlığına karşı suçlar, halkı kin ve düşmanlığa tahrik içerikli suçlar kapsamında ön plana çıktığı belirlenmiştir. Ulusal güvenlik bağlamında ise Türk askerinin Suriye'de yer almasıyla ilişkili yorumlar yer almaktadır. Bu yorumlarda Türk askerinin Suriye'de bulunması sayesinde Esad'ın kendi vatandaşlarına karşı soykırımının engellendiği, Türk

ordusunun tüm dünyaya insanlık dersi verdiğine ilişkin söylemlerin yanı sıra Suriyeli gençler Türkiye’deyken Türk askerinin Suriye’de bulunmasını eleştiren yorumlar da bulunmaktadır.

Sosyal kimliklerle ilişkili yorumlara bakıldığında yaş grupları bağlamında çocuklar, millet kimlikleri bağlamında Araplar, Avrupa milletleri yorumlarda oran olarak daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. Bu yorumlarda Suriyelilerin siyasi ilişkiler bağlamında yer aldığı görülmüştür. Nitekim Suriyeli göçü nedeniyle hem Avrupa ülkelerine hem de Arap ülkelerine Suriyelilere destek olmamaları nedeniyle eleştiriler yorumlarda sıkça yer almıştır.

Dini kavramların yer aldığı yorumlara bakıldığında Suriyelilerin dini açıdan iç grup olarak değerlendirilmesi nedeniyle yaklaşımların olumlu olduğu, Suriyelileri istemeyenlere yönelik eleştirilerde dini yaklaşımların ön planda olduğu görülmektedir.

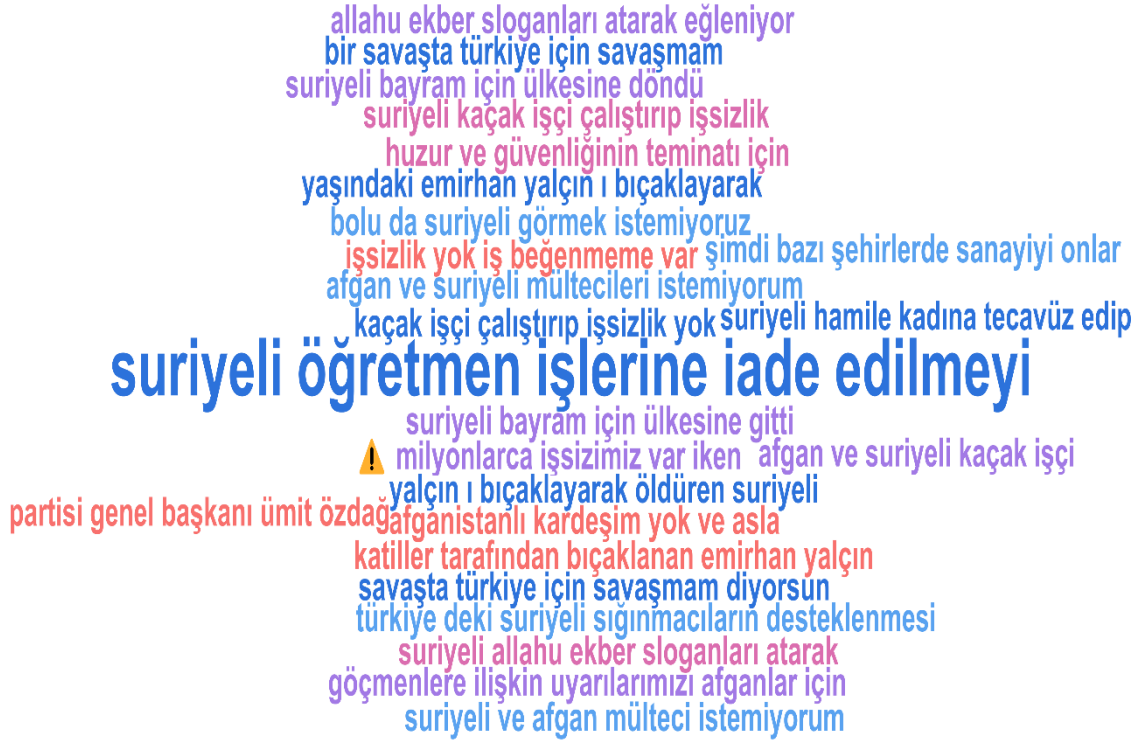
Eğitimle ilişkili yorumlarda Suriyelilerin sınavsız bir şekilde üniversite okumasına yönelik eleştiriler yer almaktadır. Bu eleştiri eğitim bağlamında önceki yıllarda da sıkça yorumlarda yer almıştır.

Dil ve söylemler bağlamında yapılan yorumlara bakıldığında Suriyeliler için her geçen yıl ayrımcı deyiş ve atasözleri ve kalıp yargı ifadelerinin daha fazla çeşide çıktığı belirlenmiştir.

Ekonomi bağlamında yapılan yorumlarda ise çalışma hayatı ve işsizliğin Suriyeliler nedeniyle olduğuna yönelik eleştiriler yer almaktadır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 267: 2021 Yılı “Suriyeli” Kelime Kombinasyonları Bulutu

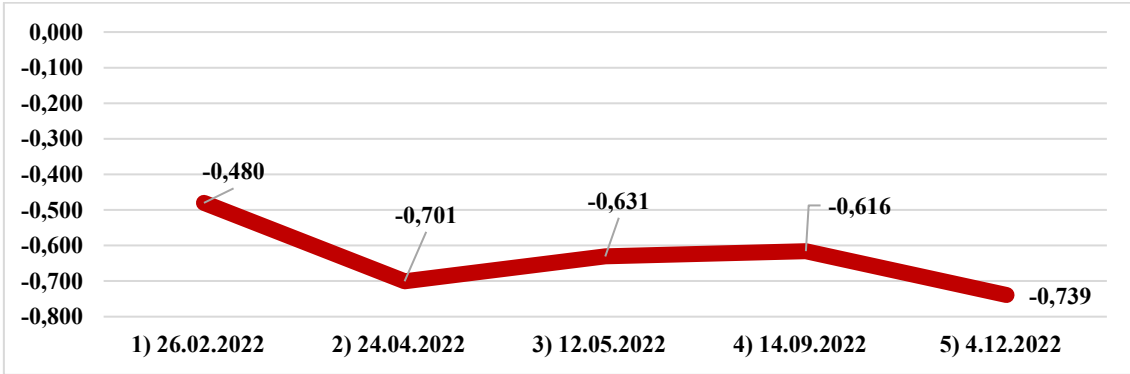
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık geçen kelimelerin frekanslarına bakıldığında sırasıyla 2021 yılında “Suriyeli” kelimesi içeren yorumlarda en sık kullanılan kelimelerin dağılımına bakıldığında sırasıyla Afgan (10788), Gönüllü (3985), Eğiticiler (3713), Mülteci (3388), İstemiyorum (4109), Ülkemde (2826), Altındağ (2238), Ülkede (2148), AKP (2121), İşsiz (2100), Ülkeye (2029), Vataneldengidiyor (1925), Mülteciler (1885), Arap (1872), Ankara (1859), Umitozdag (1844), Afganlariistemiyoruz (1669), Şehit (1597) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.1.6.6.13. 2022 Yılında Suriyelilere Yönelik Yapılan Yorumların Değerlendirilmesi

Yapılan frekans analizi ve normal dağılım testi sonucunda 2022 yılında en fazla gönderinin paylaşıldığı 6 gün analize uygun görülmüştür. Söz konusu günlerin analizi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 268: 2022 Tarihinde En Çok Yorum Yapılan Günlerin Duygusal Eğilim Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılında Suriyeliler hakkında en fazla gönderinin bulunduğu günlerde bireylerin yorum yapmasına etki eden sosyal olaylar ve yorumların toplumsal unsurlara göre içerikleri şöyledir:

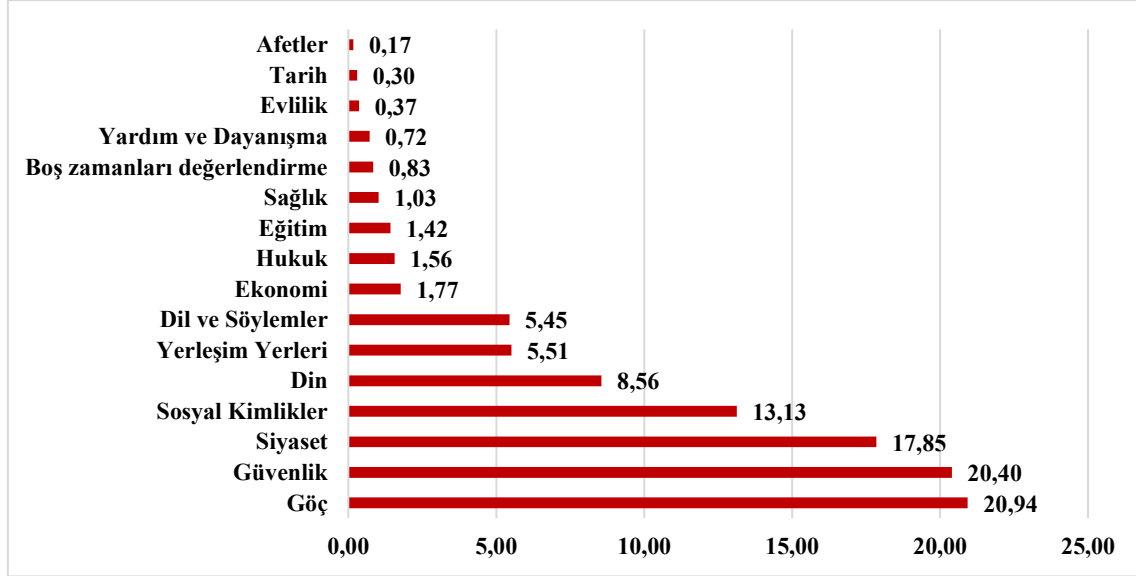
- 15.04.2022: Toplam gönderi sayısı 7886'dır. Gönderilerde Suriyelilere yönelik farklı birçok toplumsal unsur açısından eleştiri yer almaktadır. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%26,2 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Göç-Güvenlik}, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%17,6 Siyaset** (Vatandaşlık, Devlet sembolleri, Yasama kavramları), **%16,6 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar), **%12,5 Sosyal kimlikler** (Diğer Arap milletleri), **%6,9 Din** (İslam kavramları, Dini sosyal yaşam) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,408).
- 3.05.2022: Toplam gönderi sayısı 11974'tür. Gönderiler Sessiz İstila adlı bir kısa film üzerinden Suriyelilere yönelik farklı toplumsal unsurlarla ilgili eleştiriler içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%31,6 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Göç-Güvenlik, Göçmenleri istememek}, Göçmen statüleri, Göç politikaları, Göçmenlerle ilgili işlemler), **%20,2 Siyaset** (Vatandaşlık, Yürütme kavramları, Yerli siyasetçiler), **%11,3 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Cinsel suçlar, Devlete karşı suçlar), **%10,7 Sosyal kimlikler** (Arap milletleri, Yaş grupları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,701)
- 31.05.2022: Toplam gönderi sayısı 12796'dır. Gönderiler, İstanbul'da bir çocuğun yabancı biri tarafından taciz edilmesi üzerine vatandaşlar şüpheli gördükleri kişiyi linç etmeye çalışması ve 30 Mayıs'ta Bebek sahilinde meydana

gelen cinsel ilişkiye girme olayıyla ilişkilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%27,8 Güvenlik** (Cinsel suçlar, Şiddet-Cinayet), **%16 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Yaş grupları, Millet kimlikleri {Arap milletleri}), **%14,9 Göç** (Göçmen statüleri, Göçmenleri kabule yönelik eleştiri, Irkçılık eleştirisi, Göçmenlerle ilgili endişeler {Göçmeleri istememek, Göç-Güvenlik, Toplumsal değerler, Sosyo-kültürel yapı}), **%13,3 Siyaset** (Vatandaşlık, Yasama ve Yürütme kavramları), **%10,3 Din** (İslam kavramları, Dini sosyal yaşam) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,631)

- 20.07.2022: Toplam gönderi sayısı 7661'dir. Gönderiler Sosyal medyada 17 yaşındaki Suriyeli bir gence karşı vatandaşların tutumuna karşı yorumları içermektedir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%19,5 Siyaset** (Irkçılık), **%16,7 Güvenlik** (Şiddet-Cinayet, Şerefe karşı suçlar, Cinsel suçlar, Malvarlığına karşı suçlar), **%16 Göç** (Göçmen statüleri, Ülkede istememek, Göçmen statüleri, Göçmenlere olumlu yaklaşıma eleştiri), **%14,9 Sosyal kimlikler** (Yaş grupları, Diğer Arap milletleri), **%9,9 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,616)
- 14.11.2022: Toplam gönderi sayısı 8717'dir. Gönderiler İstanbul'da İstiklal Caddesi'nde Suriyeli bir kadın tarafından düzenlenen terör saldırısıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%29,2 Güvenlik** (Terör), **%18,2 Göç** (Göçmenlerle ilgili endişeler {Ülkede istememek, Göç-Güvenlik}, Göçmen statüleri), **%14,6 Sosyal kimlikler** (Cinsiyet kimliği, Arap milletleri), **%12,4 Siyaset** (Milliyetçilik), **%9,1 Din** (İslam kavramları), **%6,7 Yerleşim yerleri-Ülkeler** (ABD, İller) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (-0,519).
- 12.08.2022: Toplam gönderi sayısı 4559'tur. Gönderiler Türkiye Dışişleri Bakanı ve Suriyeli mevkidaşının görüşmesi sonrasında "Rejim ve muhalif grupları barıştıracamız" açıklaması üzerine Suriyeli muhaliflerin tepki göstermesi ve Türk bayrağını yakmalarıyla ilgilidir. Gönderilerde toplumsal unsurların oranına bakıldığında ilk üç sırada **%30,8 Siyaset** (Devlet sembolleri, Yasama kavramları, Yerli siyasetçiler), **%18,5 Güvenlik** (Savaş, Terör), **%16 Göç** (Göçmenlere olumlu yaklaşıma eleştiri, Göçmenleri istememek), **%9,7 Din** (İslam kavramları) ile ilişkili unsurlar yer almaktadır. (DS= -0,739)

2022 yılı için belirlenen günlerde yer alan gönderilerin hangi toplumsal unsurlarla ilişkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 269: 2022 Yılında Yorumların İlişkili Olduğu Toplumsal Unsurlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılında Suriyelilerle ilişkili yorumların toplumsal unsurlara göre dağılımı önceki yıllarla benzerlik göstermektedir. Göç, güvenlik ve siyaset ve sosyal kimliklerin ilk dört sırada yer aldığı, bu toplumsal unsurların gönderilerin içeriğinin yaklaşık yüzde yetmişini oluşturduğu görülmektedir. Din, yerleşim yerleri-ülkeler, dil ve söylemler de yaklaşık yüzde yirmilik bir paya sahiptir. Bu bağlamda afetler, tarih, evlilik, yardımlaşma, boş zamanları değerlendirme, sağlık, eğitim, hukuk ve ekonomi oran olarak çok düşük düzeydedir. Özellikle ekonominin düşük düzeyde olması dikkat çekmektedir. Bunun nedeni, örnekleme dahil edilen günlerde Suriyelilerle ilişkili yorumların yapılmasına neden olan toplumsal olayların ekonomiyle ilişkisinin olmamasıdır.

Göç önceki yıllara paralel bir şekilde öncelikle Suriyelilerin ülkedeki varlığı bağlamında konuşulduğu, bunu güvenlik ve siyasi bağlamda eleştirilerin takip ettiği belirlenmiştir. Göç olgusu bir değişken olarak olumsuz yaklaşımları ve eleştirileri etkileyen bir toplumsal olgu olduğu görülürken özellikle din değişkeni yardım ve dayanışmayı da etkileyerek göç olgusuna yaklaşımı olumluya çevirmektedir. Göç en fazla güvenlikle ilişkili bir haldedir ve göçün olumsuz olarak değerlendirilmesine neden olan başlıca etmen toplumsal güvenlik kaygısıdır.

Güvenlikle ilgili unsurlara bakıldığında ulusal güvenliğin ön planda olduğu görölmüştür. Buna terör olaylarının ve Suriye iç savaşının sorgusu neden olmuştur. Suriye iç savaşının bittiğı, Suriyelilerin Türkiye’de işgalci durumunda oldukları, Suriyelilerin bayramlarda ülkelerine gitmesi gibi durumlar nedeniyle Suriyelileri ülkede istemediklerini dile getirmişler. Öte yandan Uygur Türkleri için Türk toplumunun yeterli duyarlılığı göstermediğı, Uygur Türklerinin soykırıma maruz kaldığı fakat bu duruma sessiz kalındığı yönünde eleştiriler yer almaktadır. Toplumsal güvenlik bağlamında ise Suriyelilerle ilişkili şiddet-cinayet ve cinsel suçlar ve Suriyelileri destekleyenlerin vatan hainliği ile suçlandıkları görölmüştür.

Siyasetle ilgili yorumlara bakıldığında vatandaşlık ve vatan olgusunun ön planda olduğu görölmüştür. Kendi vatanlarında Suriyelilerin daha fazla hak sahibi olduğunu düşünenlerin eleştirisi yer almaktadır. Öte yandan artık “Türk vatani” değil “Arapların vatani” haline geldiğine yönelik eleştiriler yer almıştır. Yasama ve yürütmeye ilişkili birçok unsur yorumlarda yer almıştır. Özellikle hükümet ve muhalefetin Suriyelilere yönelik yaklaşımının seçimlerde seçmenin davranışını belirleyeceği üzerine durulmuştur. Bu bağlamda hem siyasi partiler hem de siyasi aktörler yorumlarda yer almıştır. İdeolojiler bağlamında ise milliyetçi söylemler yorumlarda daha yoğundur. Bu yorumlarda Suriyelileri istemeyen milliyetçi yaklaşım ile ırkçı milliyetçiliğı eleştiren yaklaşımın eleştiri yer almıştır.

Sosyal kimlikler bağlamında millet kimlikleri en ön plandadır. Hem Araplar hem de diğer Türk milletleri, Afrika ve Avrupa milletleri yorumlarda yer almıştır. Asya, Türk, Afrika ve Arap milletleri için yorumlarda Türkiye’de istenmediğı dile getirilirken Avrupa milletleri ise göçmenlere yönelik yaklaşımları ve Türkiye ile ilişkileri çerçevesinde siyasi bağlamda yorumlarda yer almıştır. Yorumlarda yaş grupları bağlamında özellikle çocuklar ve cinsiyet kimliği bağlamında kadınlar ön plandadır.

Dinle ilişkili yorumlara bakıldığında Suriyelilerin Türkiye’de olmasına dini gerekçelerle olumlu yaklaşıldığı görölmüştür. Öte yandan Suriye’yi bu hale getiren durumun mezhep çatışmaları olduğu üzerine yorumlar yer almış, Esad’ın Sünnileri öldürdüğü ifade edilmiştir. Öte yandan Suriyelilere olumlu yaklaşanların dini söylemlerini eleştiren yorumlar da bulunmaktadır.

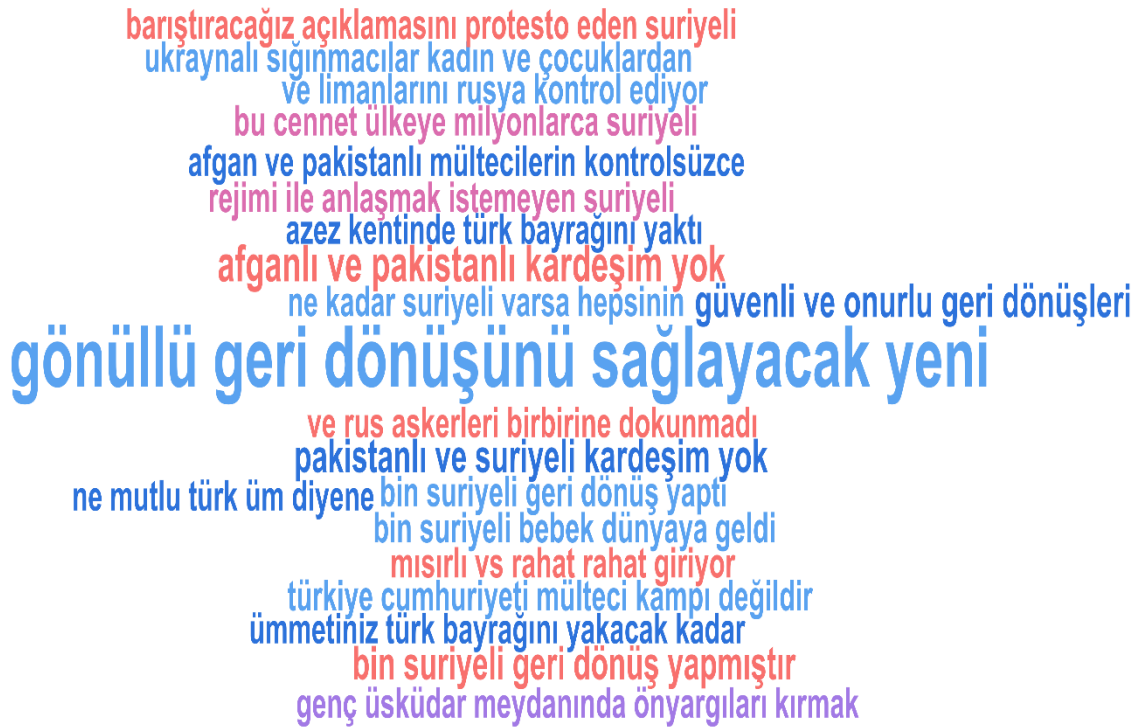
Dil ve söylemler bağlamında ayrımcı deyiş ve atasözleri, olumsuz kalıp sözler, kalıp yargı içeren ifadeler ve yoğun bir şekilde argo yorumlarda yer aldığı belirlenmiştir. Örneğin, “Ne Şam’ın şekeri ne Arap’ın yüzü” söylemi bunlardan biridir.

Ekonomiyle ilişkili yorumlara bakıldığında Makro ekonomi ve finans piyasasıyla ilişkili yorumlarda önemli artış olduğu görülmüştür. Suriyelilerin kalış süresi uzadıkça enflasyonun kötüye gittiği ve Türk lirasının değer kaybettiği üzerine yorumlar yer almaktadır.

Hukuk içerikli yorumların içeriğinde Suriyelilerin karıştığı suç olaylarıyla ilgili yargı süreçleri yer almıştır.

Belirlenen günlerde konuşulan konularda en sık geçen söylemler için yapılan kelime kombinasyonu analizinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Grafik 270: 2022 Yılı “Suriyeliler” Kelime Kombinasyonları Bulutu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kelime kombinasyonunun yanı sıra araştırmaya dahil edilen günlerde en sık kullanılan kelimelerin dağılımına bakıldığında oran olarak sırasıyla Afgan (8589), Pakistanlı (5221), Milyon (4352), Mülteci (3770), Arap (3154), İstemiyorum (3027), Ülkemde (2881), Sessizistila (2867), PKK (2806), Terörist (2172), Kadın (2090), Erdoğan (2086),

Allah (2082), Çocuk (2020), ÜmitÖzdağ (1962), Bomba (1885), Taksimpatlama (2108) şeklinde olduğu belirlenmiştir.

3.2. Bulguların Genel Değerlendirilmesi

3.2.1. Millet Kimliklerine Yönelik Gönderilere Dair Temel İstatistiki Bulguların Değerlendirmesi

Millet kimlikleriyle ilgili gönderilerin içeriğine girmeden, yalnızca bu gönderilere ait temel istatistiklere bakarak da söz konusu kimliklere yönelik algılar hakkında fikir edinmek mümkündür.

Araştırma kapsamında yaptığımız ilk şey yıllara göre toplam gönderi sayısının belirlenmesiydi. Gönderilerin frekanslarına bakıldığında 2010 yılından 2015 yılına kadar gönderi sayısının giderek arttığı, 2015-2019 yılları arasında gönderi sayısının dalgalı bir hal aldığı, 2019 sonrasında ise gönderi sayısının giderek artış gösterdiği görülmektedir. Gönderi sayısındaki bu dalgalanmalar, yorum yapan kişilerin millet kimliklerine yönelik toplumsal dinamiklerden etkilenerek yorum yaptığını bizlere göstermektedir. Bu durum bize ayrıca millet kimliklerine yönelik gönderi sayısının sosyal medya kullanıcı sayısından bağımsız bir değişken olduğunu göstermektedir.

Gönderi sayıları ve ilgili milletlerin ülkeleri ile Türkiye arasındaki coğrafi yakınlık arasında ilişki olmadığı görülmektedir. Bu durum H1 hipotezi olan “Gönderi sayıları ve ilgili milletlerin ülkeleri ile Türkiye arasındaki coğrafi yakınlık arasında ilişki yoktur” hipotezini doğrulamaktadır. Çünkü milletlere yönelik algı fiziksel mesafeden ziyade sosyal mesafenin bir konusudur. Fiziki mesafe indirgediğimizde Türkiye’nin doğrudan komşusu olan ülkelere yönelik algının aynı olması gerekirdi. Benzer şekilde bu milletler hakkındaki gönderi sayıları da farklıdır. Örneğin Irak ve İran’ın Türkiye ile sınırı olmasına rağmen Afganlara yönelik gönderi sayısı çok daha fazladır. 2021-2022 yıllarını baz aldığımızda Pakistanlılara yönelik gönderi sayısı da Irak ve İranlılara yönelik gönderi sayısından fazladır. Bu durum da bizlere yorum yapan kişilerin millet kimliklerine yönelik toplumsal dinamiklerden etkilenerek yorum yaptığını göstermektedir.

Yıllar içinde millet kimliklerine yönelik gönderi sayıları karşılaştırıldığında, Ermenilere ilişkin gönderilerin 2010 yılından itibaren en fazla paylaşıma sahip iki milletten biri olduğu görülmektedir. Suriyeliler ise 2012 yılından itibaren söz konusu ilk iki milletten diğeri haline gelmiştir. 2010, 2011, 2012, 2015, 2020 yıllarında Ermenilere yönelik

gönderi sayısı Suriyelilere yönelik gönderi sayısını geçmiştir. Fakat gün bazında baktığımızda her zaman en fazla gönderi Ermeniler hakkında olduğu belirlenmiştir. 2013 yılında Suriyelilere yönelik gönderi sayısının Ermeni kimliğini geride bırakması, Suriye iç savaşının üçüncü yılına girerken hem çatışmaların hem de mülteci akınının yoğunlaşmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu dönemde Türkiye’de Suriyelilerin günlük yaşam, ekonomi, güvenlik ve sosyal uyum gibi pek çok tartışma başlığında merkezî bir konu haline gelmesi, sosyal medyada sürekli ve yüksek düzeyde etkileşim üretmiştir. Ermeni kimliği ise tarihsel olarak güçlü bir sosyal etki alanına sahip olmasına rağmen, 2013’te gündemi şekillendiren gelişmelerin doğrudan bu kimlik etrafında yoğunlaşmaması nedeniyle görece olarak ikinci plana düşmüştür. Bu durum, güncel ve yüksek yoğunluklu olayların sosyal medyadaki etki sıralamasını kısa vadede değiştirebileceğini göstermektedir. Nitekim 2015 yılında Ermeni kimliğinin sosyal medyadaki etkisinin Suriyeli kimliğini aşması, bu kimliğin gündeme geliş biçiminin olay-temelli olsa da son derece yoğun ve kitlesel ilgi üretebildiğini göstermektedir. Bir günde 10 bini aşan yorum sayısı, Ermeni kimliğinin toplumsal hafızada güçlü bir yere sahip olduğunu ve belirli olaylar yaşandığında çok geniş kitleleri harekete geçirdiğini ortaya koymaktadır. Buna karşın Suriyeli kimliği, 2011 sonrası giderek artan bir görünürlük kazanmış olsa da 2015 özelinde en yüksek günlük yorum sayısının 3.386 ile sınırlı kalması, bu ilginin Ermeni kimliği kadar ani ve yoğun patlamalar yaratmadığını göstermektedir. Ayrıca 2011 sonrası (2013 yılı hariç) en düşük yıllık yorum sayısının bile 4.576 olması, Ermeni kimliğinin sosyal medyada sürekli bir taban görünürlüğe sahip olduğunu ve bu nedenle kısa vadeli gündem dalgalanmalarından daha az etkilendiğini düşündürmektedir.

3.2.1.1. Toplam Kullanıcı Ve Net Kullanıcı Sayılarına İlişkin Değerlendirme

2010-2022 yılları arasında millet kimliklerine yönelik toplam gönderi sayıları ve kullanıcı sayılarının kıyaslamasına bakıldığında gönderi sayısı ile net kullanıcı sayılarının paralellik gösterdiği görülmüştür. Fakat kullanıcı başına düşen yorum sayısı açısından Ermeni kimliğine yönelik kullanıcı başına yorum sayısı daha yüksektir. Suriyeliler hakkında yorum yapan toplam kullanıcı ve net kullanıcı sayısı daha fazla olmakla birlikte Ermeniler hakkında toplam gönderi sayısının toplam kullanıcı ve net kullanıcı sayısına oranı daha büyüktür. Suriyelilere yönelik gönderiler daha fazla kullanıcı tarafından

atılıyor olması, Suriyelilerin Türkiye'ye yönelik göçleri neticesinde sosyal etkilerinin daha yaygın olmasıyla ilişkilidir. Nitekim güvenlikten sağlığa, afet ve aile ilişkilerine kadar farklı birçok konuda gönderilerde Suriyelilerin bahsedilmesi Suriyelilerin toplumsal yaşamda daha yaygın bir etkiye neden olduğunun bir göstergesidir. Bu durum Afgan ve Pakistanlılar için de geçerlidir. Türkiye'ye yönelik göçlerin artmasıyla birlikte güvenlik endişeleri başta olmak üzere gönderilerde daha fazla toplumsal unsurun yer almaya başladığı görülmektedir. Bu durum da yorum yapan kullanıcı sayısının artmasında temel nedendir. Kişi başına düşen yorum sayısında Ermenilerin birinci sırada olması da bu bağlamda gönderilerin içeriğinde yer alan toplumsal unsurların güvenlik, siyaset ve tarih ekseninde şekillenmesi, toplumsal unsurların zamanla çeşitlilik kazanmaması nedeniyle yaşanan yeni gelişmelere belirli bir kullanıcı kesiminin yoğun bir şekilde tepki vermesiyle ilişkilidir.

3.2.1.2.Millet Kimlikleri Hakkında Yapılan Yorumlarda Adı Geçen Diğer Milletler

Belirli bir millet hakkında yorum yapanların yorumlarında başka bir millet hakkında da yorum yapmış olma oranı yıllar içinde değişim göstermektedir. Bu durum, *“H10: Bir millet kimliğine yönelik algılar ve sergilenen duruş, diğer milletlere yönelik algı ve duruşu da aynı yönde etkiler”* hipotezini kısmen doğrulamaktadır. Gönderilerin içeriğine bakılmaksızın yalnızca millet isimlerinin frekanslarının diğer milletlere yönelik gönderilerdeki değişimin incelenmesiyle millet kimliklerine yönelik değerlendirmelerin yalnızca o kimlikle ilişkili olmadığı durumlar görülmektedir. Belirli bir gruba yönelik algının diğer gruplara da yayılımı üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında Almanya'da yapılan bir araştırmada böyle bir aktarmanın mümkün olduğu ancak algılanan kalıp yargıların, statü veya damgalar açısından dış gruba benzer bir dış grup olduğunda aktarımın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Pettigrew, 2009). Fakat bir başka çalışmada yalnızca benzer dış gruplar ve statülere yönelik aktarılmadığı, farklı grupları da etkileyebileceği bulgusuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışmada göçmen dış grupla kurulan temasın o gruba karşı tutumları olumlu yönde etkilediği ve temas kurulmamış olan engelli ve eşcinsel diğer dış gruplara karşı tutumları da olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Bu bakımdan “ikincil transfer etkisi”, gruplararası ilişkilerde gruplar arası kaygı ve duruş almanın aracı değişkeni olduğu düşünülebilir (Vezzali ve Giovannini, 2012). Bu

çalışmada ise benzer gruplar arasında önyargıların aktarıldığı görülmekle birlikte farklı gruplara karşı algının aktarıldığına yönelik bir bulguya rastlanılmamıştır.

Örneğin Suriyelilere ilişkin gönderilerin yüzde 11'inde başka bir milletten de bahsedilmiştir. Suriyelilerle birlikte adı geçen diğer milletler özellikle Afganlar, Pakistanlılar ve Iraklılardır. Ermenilere ilişkin gönderilerde diğer milletlerin isminin geçme oranı binde 8 düzeyinde oldukça düşüktür. Afganlara yönelik gönderilerde yüzde 48 gibi önemli bir oranda özellikle Suriyeliler ve Pakistanlılardan bahsedilmiştir. Pakistanlılara yönelik gönderilerde yüzde 58 ve Iraklılara yönelik gönderilerde yüzde 89 düzeyinde diğer milletlerin adı geçmektedir. İranlılara yönelik gönderilerde ise yüzde 19 düzeyindedir.

Ermenilerle Türk toplumu arasındaki ilişkinin tarihsel olaylara ve uluslararası siyasete dayanıyor olması nedeniyle Ermenilerin toplumsal algısı diğer kimliklerden farklıdır. Türkiye'ye yönelik göçleri nedeniyle Suriyeli, Afgan, Pakistanlı ve Iraklılara yönelik toplumsal algılar birbirine benzerdir. Yahut bu milletlere yönelik toplumsal algılar bir diğerini etkilemektedir. Siyaset, göç, güvenlik ve din gibi toplumsal unsurların etkisi çerçevesinde İranlılara yönelik toplumsal algı da diğer kimliklerden ayrılmaktadır.

Yorumlarda farklı kimliklerden bahsedilme oranlarını göz önünde bulundurduğumuzda millet kimliklerini gruplara ayırdığımızda Ermeniler ve İranlılar tek başlarına birer grup, Suriyeli, Afgan, Pakistanlı ve Iraklılar ise bir grup olmak üzere millet kimliklerine yönelik algı 3 farklı grup ekseninde genellemek mümkündür. Bu bakımdan H₁₀ hipotezinin millet kimlikleri hakkında yapılan yorumlarda adı geçen diğer milletlerin oranlarıyla kısmen doğrulandığını fakat gönderilerin içeriğine bakıldığında tamamen doğrulandığını söyleyebiliriz.

Millet kimliklerine yönelik toplumsal algının nasıl hangi toplumsal unsurlardan etkilendiği ve nasıl bir duruş sergilendiği ise aşağıda tüm milletler için detaylandırılmıştır.

3.2.2. Millet Kimliklerine Yönelik Gönderilerin Analiz Bulgularının

Değerlendirilmesi

Sırasıyla tüm millet kimlikleri için 12 yıllık zaman zarfında oran olarak ilk üçte yer alan toplumsal unsurlar, SKT'ya göre iç grup-dış grup olarak görüşen kimlikler, BTT'ne göre gerçekçi ve sembolik tehdit olarak görülme durumu, kalıp yargı içerikleri, yıllık duygu skoru ortalamaları, olumlu-olumsuz duruş sergilenen kimlikler ve o yılda millet kimliğine

yönelik genel olarak sergilenen duruş yer almaktadır. Alt problemlerden *Alt P.1*, *Alt P.15*, *Alt P.16* ve *Alt P.17* bu aşamada tartışılmıştır.

3.2.2.1.İraklı

Tablo 22: Iraklı Analiz Özetleri Tablosu

Yıl	İlk Üç Toplumsal Faktör	SKT		BTT		Kalıpyargı İçeriği	DS Ortalaması	Duruş Analizi		
		İç grup	Dış grup	Gerçekçi Tehdit	Sembolik Tehdit			Eleştirilen Kimlikler	Olumlu Yaklaşımların Kimlikler	İraklılar için
2010	Güvenlik Siyaset	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	-0,5	ABD karşıtı	Yok	Duruş yok
2011	%25,77 Güvenlik %22,68 Sos. Kim. % 21,65 Yer.Yer.-Ülk.	İraklı çocuklar	Kuzey Iraklı Kürtler	Terör	Yok	* ABD=YY-DS (Masum insanları öldüren) * Iraklılar ve çocuklar= DY-YS (Acıma)	-0,34	* Kuzey Iraklı Kürtler * ABD karşıtı	* Irak halkı * Iraklı çocuklar	Olumlu (Savaş mağduru)
2012	%23,19 Sos. Kimr %21,74 Güvenlik %15,94 Boş Z. Değ.	İraklı çocuklar	*ABD *Kuzey Iraklı Kürtler	Kuzey Iraklı Kürtler (Terör)	Kuzey Iraklı Kürtler (Bayrak indirme olayı nedeniyle)	* Iraklı çocuklar= DY-YS (Acıma) * K.İraklı Kürtler= YY-DS (Tehdit)	-0,09	* Kuzey Iraklı Kürtler * ABD karşıtı	* Iraklı kadın ve çocuklar	Olumlu (Savaş mağduru)

2013	%17,34 Boş Z. Değ. %16,76 Ekonomi %15,61 Güvenlik	*Iraklı çocuklar *Iraklı Futbolcu	ABD	Yok	Yok	* ABD=YY-DS (Masum insanları öldüren) * Iraklı kadın ve çocuklar= DY-YS (Acıma) * K.Iraklı Kürtler= YY-DS (Tehdit)	0,06	ABD karşıtı	* Iraklı kadın ve çocuklar * Iraklı futbolcu	Olumlu (Savaş mağduru)
2014	%31,25 Güvenlik %16,67 Din %16,67 Sos. Kim.	*Iraklı Türkmenler *İslam mezhepleri	ABD	ABD (mezhep çatışmasını körüklüyor)	Yok	* Iraklılar= DY-YS (Acıma) *I. Türkmenler=DY-YS (Koruma isteği) * ABD=YY-DS (Masum insanları öldüren)	-0,72	ABD karşıtı	*Iraklı Türkmenler *İslam mezhepleri	Olumlu (Savaş mağduru)
2015	%38,76 Güvenlik %15,79 Sos. Kim. %11,48 Göç	Uygur Türkleri	Iraklı göçmenler	Irak Hükümeti (Siyasi tehdit)	Iraklı göçmenler (Ahlaki yetersizlik)	* Iraklılar= DY-DS (Vatanlarına ihanet eden) * Uygur Türkleri= DY-YS (Koruma isteği) * Iraklı göçmenler= DY-DS (Öfke)	-0,6	Iraklı göçmen karşıtı	Uygur Türkleri	Olumsuz (Ülkesini savunmayan)
2016	%25,27 Güvenlik %15,59 Göç %12,9 Siyaset	Sünniler	Iraklı göçmenler Araplar Şiiler	Ülkeye yönelik göç nedeniyle Şiiler mezhep çatışmasını körüklüyor	Yok	* Iraklılar= DY-DS (Vatanlarına ihanet eden) * Iraklı göçmenler= DY-DS * Şiiler= YY-DS (tehdit)	-0,52	Başbakanı karşı Iraklılara karşı	Yok	Olumsuz (Ülkelerini savunmayan/ Ülkede istememek)

2017	%21,64 Sos. Kim. %20,9 Göç %20,15 Güvenlik	Iraklı Türkmenler	Iraklı Kürtler Şiiler	Terör, DAESH	Yok	* Şiiler= YY-DS (tehdit) * Iraklı Türkmenler=DY-YS (Koruma isteği)	-0,44	Türk siyasi kurumlarına göçmen politikaları nedeniyle	Türkmenler	Olumsuz (Ülkede istememek)
2018	%45,64 Yardım ve dayanışma %18,79 Göç %17,45 Din	Yok	Iraklı, Suriyeli, Afgan göçmenler	Yok	Yok	* Göçmen kimlikleri= DY-DS (Öfke)	-0,61	Kardeşlik ve dayanışma söylemlerine karşı	Yerli Halk	Olumsuz (Ülkede istememek)
2019	1. Güvenlik 2. Sos. Kim. 3. Göç	Yok	Iraklı, Suriyeli, Afgan göçmenler	Göçmenler Ekonomik tehdit	Yok	* Iraklı göçmenler= DY-DS (Öfke)	-0,65	Yerli halkın Iraklı turistlere saldırılmasına karşı	Iraklı turistler	Olumsuz (Ülkede istememek)
2020	%23,89 Güvenlik %15,56 Ekonomi %13,89 Yer.Yer.-Ülkeler	Iraklı Müslümanlar İranlı Müslümanlar	ABD Diğer göçmen kimlikleri	Göçmenler Ekonomik tehdit- Demografik tehdit	Göçmenler Kültürel tehdit	Müslümanlar= DY-YS (Koruma isteği)	-0,56	*ABD karşıtı *Yerli siyasetçilere karşı *Göçmenlere karşı	Iraklılar	ABD'ye karşı Iraklılar için olumlu/Göçmenlere karşı ülkede istememek- Olumsuz
2021	%29,33 Göç %15,5 Güvenlik %14,17 Sos. Kim.	Yok	Göçmen kimlikleri	Göçmenler Ekonomik tehdit Toplumsal Güvenlik	Göçmenler Kültürel tehdit	* Göçmen kimlikleri= DY-DS (Öfke)	-0,57	*Yerli siyasetçilere karşı Göçmenlere karşı	Yok	Olumsuz (Ülkede istememek)
2022	%20,33 Güvenlik %14,59 Sos. Kim. 3. Göç	Yok	Göçmen kimlikleri	Göçmenler Ekonomik tehdit Toplumsal Güvenlik	Göçmenler Kültürel tehdit	* Göçmen kimlikleri= DY-DS (Öfke)	-0,64	Göçmenlere karşı	Yok	Olumsuz (Ülkede istememek)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Iraklılar hakkında 2010-2022 yılları arasında analiz edilen 40 gün içinden pozitif duygusal eğilime sahip gün sayısı 4'tür. Yıllara göre duygusal eğilim skorlarının ortalamasını aldığımızda ise yalnızca 2013 yılında pozitif olduğu belirlenmiştir. Genel olarak 12 yıllık zaman zarfında olumsuz duygusal eğilime hâkim yorumlar yer alırken duruş analizi sonuçları ise olumsuz duygusal eğilime sahip yorumların öznesinin her zaman Iraklılar olmadığını göstermiştir.

Iraklılar için yapılan yorumların içeriği 9 farklı toplumsal unsurla en fazla çeşitlilik içermektedir. Güvenlik 2018 yılı dışında tüm yılların içeriğinde ilk üç sıradadır. Sosyal kimlikler (8 yıl), Göç (7 yıl), Boş zamanları değerlendirme, Ekonomi, Din (2'ser yıl), Yardım ve dayanışma, Yerleşim yerleri-Ülkeler (1'er yıl) oran olarak ilk üç toplumsal unsurdan biri olduğu görülmüştür.

2010 yılında yer alan gönderiler haber metni olduğu için duruş analizi yapılmamıştır. 2011 yılı için Iraklılar genel olarak gerçekçi veya sembolik tehdit olarak değerlendirmezken Kuzey Iraklı Kürtler terör olayları nedeniyle gerçekçi tehdit olarak algılandıkları belirlenmiştir. Yorumlar kapsamında Iraklı çocukları dezavantajlı gruplar kapsamında iç grup olarak görüldüğü belirlenmiştir. Nitekim duruş analizine göre de yorumlarda ABD ve Kuzey Iraklı Kürtlere karşı olumsuz duruş sergilendiği, savaşta mağduriyetleri nedeniyle Irak halkı ve özellikle çocuklar için olumlu duruş sergilendiği görülmüştür. Bu kapsamda Kalıpyargı içeriği modeli çerçevesinde ABD ve Kuzey Iraklı Kürtler YY-DS sahip bir tehdit olarak görülürken Iraklılar ve çocuklar DS-YS sahip bir grup olarak acıma, üzüntü ile yaklaşmıştır.

2012 yılında toplumsal faktörlere göre Iraklı algısında değişim olmadığı, Iraklılara karşı olumlu duruş sergilenirken özellikle Iraklı kadın ve çocuklardan bahsedildiği görülmüştür. ABD ve Kuzey Iraklı Kürtler için karşı duruş sergilenmekle birlikte terör ve Türk bayrağının yakılması nedeniyle Kuzey Iraklı Kürtler gerçekçi tehdit ve sembolik tehdit olarak algılanmıştır. Bu kapsamda Kalıpyargı içeriği modeli çerçevesinde ABD ve Kuzey Iraklı Kürtler YY-DS şeklinde görülürken Iraklılar ve çocuklar DY-YS sahip bir grup olarak acıma, üzüntü ile yaklaşmıştır.

2013 yılında toplumsal faktörlere göre Iraklı algısında değişim olmadığı, Iraklılara karşı olumlu duruş sergilenirken özellikle Iraklı kadın ve çocuklardan bahsedildiği görülmüştür. Negatif duygu skoruna neden olan olumsuz yorumların asıl öznesi ABD askerleridir. ABD askerlerine karşı duruş sergilenmesinin nedeni ise Iraklı kadınlara

tecavüz etmeleridir. Gene de duygu skoru açısından yıl ortalaması pozitif çıkmıştır. Bunun da nedeni boş zamanları değerlendirmeye yönelik olarak futbol ve müzik içerikli yorumların sayısının yüksek olmasıdır. Genel olarak Iraklılara yönelik gerçekçi veya sembolik tehdit algısı bulunmamakla birlikte Iraklı kadınlar hem dezavantajlı grup bağlamında hem de Müslümanlık kimliği nedeniyle iç grup olarak değerlendirilmiştir. Kalıpyargı içeriği modeli çerçevesinde ABD yüksek yeterliliğe ve düşük sıcaklığa sahip şekilde konumlandırıldığı görülürken Iraklılar ve çocuklar düşük yeterlilik ve yüksek sıcaklığa sahip bir grup olarak acıma, üzüntü ile yaklaşmıştır.

2014 yılında toplumsal faktörlere göre Iraklı algısında değişim olmadığı, Iraklılara karşı olumlu duruş sergilenirken ABD önceki yıllarda olduğu gibi eleştirilmekte ve ABD'ye karşı duruş sergilenmektedir. Iraklı Türkmenler İslam kimliği çatısı altında tüm mezhepler iç grup olarak görülmüştür. Bu nokrada İslam'ı tehdit eden ABD ise dış grup olarak görülmüş ve mezhep çatışmalarının sorumlusu olarak gerçekçi tehdit olarak algılanmıştır. Kalıpyargı içeriği modeli çerçevesinde ABD yüksek yeterliliğe ve düşük sıcaklığa sahip bir tehdit olarak görülürken Iraklılar düşük yeterlilik ve yüksek sıcaklığa sahip bir grup olarak acıma, üzüntü-koruma isteği ile yaklaşmıştır.

2015 yılında güvenlik nedeniyle Iraklı algısında önemli bir değişimin yaşandığı, önceki yıllarda ABD tarafından savaş mağduru olarak görülen Iraklıların “ülkelerini ABD'ye peşkeş çeken insanlar” olarak eleştirildikleri görülmüştür. Türkiye'de yaşanan cinsel taciz olayı nedeniyle Iraklılara yönelik duruş olumsuzlaşmıştır. Iraklıların Türk bayrağını yakmaları ve cinsel taciz olayı nedeniyle siyasi ve toplumsal güvenlik açıdan gerçekçi tehdit olarak algılandıkları, cinsel taciz olayı nedeniyle göçmenlerin ayrıca ahlaki tehdit olarak görüldükleri belirlenmiştir. Yorumlarda Uygur Türklerine yönelik destek de yer almaktadır. Kalıpyargı içeriği modeli çerçevesinde Iraklılar DY-DS ile öfkeyle anılırken Uygur Türkleri ise DY-YS ile koruma isteğiyle yaklaşılan iç grup niteliğindedir.

2015 yılına kadar Iraklılar hakkında yapılan yorumlarda olumsuz duygusal eğilime neden olan aktör ABD'dir. Bu süreç içerisinde Iraklıların Irak-ABD savaşı nedeniyle savaş mağduru olarak değerlendirildikleri, özellikle dezavantajlı gruplar arasında yer alan çocuk ve kadınlar için ABD'ye karşı tepki gösterildiği görülmüştür.

2016 yılında genel olarak Iraklı algısı olumsuzdur ve bunda Türkiye'ye yönelik göçler temel nedendir. Fakat DAESH nedeniyle Iraklıların yaşadıkları olumsuz durumlar nedeniyle de Iraklılara yönelik olumlu duruş sergilendiği görülmüş hatta Avrupa ülkeleri

benzer tepkiler göstermediği için bazı yorumlarda eleştirilmiştir. Fakat Türkiye’ye yönelik göçler ve Irak yönetimi nedeniyle Iraklılara yönelik yaklaşım olumsuzdur. Irak’ın mezhepçi yönetimi nedeniyle Iraklı Sünniler iç grup olarak değerlendirilirken Iraklı Şiiler dış grup ve Sünniler açısından gerçekçi tehdit olarak değerlendirilmiştir. Karşı duruş sergilenmesinin nedeni de budur. Burada dikkat çeken bir durum daha vardır. Eğer dış grup ve gerçekçi tehdit ABD ise mezhepler arasında dayanışma vurgusu ön plana çıkarken Şiiler dış grup olarak algılandıklarında Sünniler için gerçekçi tehdit haline gelmiştir.

2017 yılında Iraklılara yönelik algı Türkiye’ye yönelik göçler nedeniyle olumsuzdur ve Iraklılara karşı olumsuz duruş sergilenmiştir. Göç bağlamında genel olarak Iraklıların ismi ülkede göçün asıl öznesi olan Suriyelilerle bir arada geçmekle birlikte eleştirilerin ve karşı duruşun asıl öznesi Suriyelilerdir. Nitekim Iraklıların ismi en çok “Suriyelileri istemiyoruz” anahtar kelimesiyle geçmiştir. Yorumlarda Iraklı Türkmenler iç grup olarak değerlendirilirken Kalıp yargı içeriği kapsamında DY-YS ile koruma isteği, merhamet duygusu ile Türkiye’de yardım edilmelerine yönelik duruş sergilenmiştir.

2018 ve sonraki yıllara bakıldığında göç olgusunun toplumsal etkisi neticesinde Iraklıların gerçekçi tehdit olarak algılandıkları, buna en fazla göçmenlerin karıştığı ve toplumsal güvenliği olumsuz etkileyen suçların neden olduğu görülmüştür. 2015 yılı ve sonrasında Iraklılara yönelik duruşun olumsuz olmasının istisnası ise daha başka dış grup olarak değerlendirilen kimliklerin devreye girmesidir. Örneğin 2020 yılında ABD tarafından İranlı General Kasım Süleymani Irak’ta öldürülmesi sonrasında İran’ın Iraktaki ABD üslerini bombalaması nedeniyle Iraklılar için etnik ve millet kimliklerin ötesinde Müslümanların savaşlar nedeniyle mağdur olduğu değerlendirilmesi yapılmıştır. Genel olarak Iraklı algısının 2015 yılına kadar ABD tarafından zulme uğrayan, mağdur edilen bir milletken Türkiye’ye yönelik göçler ve Irak’ta Türk bayrağının yakılması gibi olaylar nedeniyle “vatanlarına ihanet eden, ülkelerini ABD’ye teslim eden” gibi yargılara dönüşmüştür. Fakat Iraklılara yönelik algı ve bunun neden olduğu tutumlar güçlü değildir. Iraklılara yönelik yaklaşımların olumsuz olmasının ana nedeni Suriyelilerin göçüdür. Iraklılar Suriyeli göçünün neden olduğu sosyal etkiden etkilenmiş ve Suriyelilerle bir arada değerlendirilmişlerdir.

Genel olarak Iraklı millet kimliği bir bütün olarak değil bağlamına göre diğer sosyal kimliklere göre değerlendirildiği görülmüştür. Iraklı kadınlar ve Iraklı Sünniler, Kuzer

Iraklı Kürtler gibi dini, etnik ve cinsel kimlik bağlamına göre yorumlarda algılanan tehdit, kalıp yargılar ve sergilenen duruş değişmektedir. Fakat gene de yıllar içinde Iraklıların başta DY-YS şeklinde savaş mağduru kimselerken daha sonra DY-DS şeklinde ülkelerini ABD'ye karşı savunmayan ve ülkede istenmeyen göçmenler olarak algılandıkları görülmüştür. Bu bakımdan Iraklılara yönelik sergilenen duruş olumludan olumsuza doğru dönüşmüştür. Bu doğrultuda Iraklılar özelinde **H18-H19, H20** hipotezleri doğrulanmıştır. Iraklılarla ilgili bir diğer husus ise toplamda Iraklılara yönelik gönderi sayısının oldukça düşük olması ve göç bağlamındaki gönderilerde isminin Suriyelilerle bir arada geçmesidir. Iraklılar göçmen kimliği kapsamında DY-DS ile ülkede istenmeyen ve öfkeyle karşılanan göçmen gruplar arasında yer almakla birlikte Iraklıların bu şekilde algılanmasının asıl nedeni Suriyeli göçüdür. Bu durum da **H21** hipotezini doğrulamaktadır.

3.2.2.2. Pakistanlı

Tablo 23: Pakistanlı Analiz Özetleri Tablosu

Yıl	İlk Üç Toplumsal Faktör	SKT		BTT		Kalıpyargı İçeriği	DS Ortalaması	Duruş Analizi		
	Toplumsal Faktörler	İç grup	Dış grup	Gerçekçi Tehdit	Sembolik Tehdit	Yeterlilik-Sıcaklık	DS Ortalaması	Eleştirilen Kimlikler	Olumlu Yaklaşılan Kimlikler	Pakistanlılar için
2010	%30,77 Güvenlik %21,98 Yardım ve Dayanışma %8,79 Sos. Kim.	Pakistanlılar (* Kardeşlerimiz * Dindaşlar *Kurtuluş Savaşında yardım ettiler)	Yok	Yok	Yok	Pakistanlılar=YY-YS (Güven)	0,24	Yok	Pakistanlılar	Olumlu
2011	%64,86 Güvenlik %9,46 Sosyal Kimlik % Boş Z. Değ.	Pakistanlılar (* Kardeşlerimiz * Dindaşlar *Kurtuluş Savaşında yardım ettiler)	NATO (ABD)	Yok	Yok	Pakistanlılar=DY-YS (Acıma/Üzüntü)	-0,28	NATO (ABD)	Pakistanlılar	Olumlu
2012	%22,72 Sos. Kim. %21,5 Güvenlik %15,69 Afetler	Pakistanlılar (* Kardeşlerimiz * Dindaşlar *Kurtuluş Savaşında yardım ettiler)	Yok	Yok	Yok	Pakistanlılar=DY-YS (Acıma/Üzüntü)	-0,31	Yok	Pakistanlılar Pakistanlı kadınlar	Olumlu

2013	%26,11 Siyaset %14-72 Yardım ve Dayanışma %14-44 Sos. Kim.	Pakistanlılar (* Kardeşlerimiz * Dindaşlar *Kurtuluş Savaşında yardım ettiler)	Taliban	Yok	Yok	Pakistanlılar= YY-YS (Güven)	0,26	Yok	Pakistanlılar	Olumlu
2014	%21,61 Sos. Kim. %21,43 Eğitim %19,78 Güvenlik	Pakistanlılar (* Kardeşlerimiz * Dindaşlar *Kurtuluş Savaşında yardım ettiler)	İsrail	Yok	Yok	Pakistanlılar= YY-YS (Güven)	0,07	Pakistanlı erkekler	* Pakistanlı sporcu * Pakistanlı Bilimkadını	Olumlu
2015	%33,24 Din %25,8 Güvenlik %19,41 Sos. Kim.	Pakistanlı kadınlar	Yok	Yok	Yok	Pakistanlı kadınlar= DY-YS (Acıma/Üzüntü)	-0,13	Pakistanlı din adamı Pakistanlı erkekler	Pakistanlı kadınlar	Duruş yok
2016	%19,93 Güvenlik %17,16 Siyaset %14,72 Göç	Pakistanlılar (* Kardeşlerimiz * Dindaşlar *Kurtuluş Savaşında yardım ettiler)	* Taliban * Avrupa ülkeleri	Yok	Yok	Pakistanlılar= DY-YS (Acıma/Üzüntü)	-0,12	* Göç/göçmen politikaları nedeniyle Siyasi kimlikler * Pakistanlı göçmenler	* Pakistanlılar (terör mağduru) * Batılıların iftiralarına uğrayan-Günah keçisi Pakistanlılar	Olumlu
2017	%20,9 Güvenlik %20,08 Göç %13,93 Sos. Kim. %13,93 Boş Z. Değ.	Pakistanlılar (* Kardeşlerimiz * Dindaşlar *Kurtuluş Savaşında yardım ettiler)	DEAŞ	Yok	Yok	* Pakistanlılar= YY-YS (Güven) Pakistanlılar= DY-YS (Acıma/Üzüntü)	0,3	* Göç/göçmen politikaları nedeniyle Siyasi kimlikler	* Terör mağduru Pakistanlılar	Olumlu

2018	% 22,56 Güvenlik % 17,98 Siyaset %12,62 Göç	Yok	Yok	*Toplu msal güvenlik *Ekono mik güvenlik	Yok	Pakistanlı göçmenler= DS- DY (Yabancı korkusu)	-0,4	*Göç/göçmen politikaları nedeniyle Siyasi kimlikler *Pakistanlı Göçmenler	Yok	Bağlama göre olumlu/o lumsuz
2019	%20,99 Güvenlik %18,60 Yardım ve Dayanışma %14,59 Din	Pakistanlılar (* Kardeşlerimiz * Dindaşlar *Kurtuluş Savaşında yardım ettiler *Müttefik)	Pakistanlı göçmenler	*Göç tehdidi *Göçme nler ekonomi k tehdit	Yok	* Pakistanlılar= YY-YS (Güven) * Pakistanlı göçmenler= DY- DS (Öfke-Ülkede istememe)	-0,2	* Pakistanlı göçmenler	* Siyasi müttefik olarak Pakistanlılar * Pakistanlı afetzedeler	Bağlama göre olumlu/o lumsuz
2020	%40,17 Din %25,83 Yardım ve Dayanışma %11,07 Afetler	Pakistanlılar (* Kardeşlerimiz * Dindaşlar *Kurtuluş Savaşında yardım ettiler *Müttefik)	Hindistan	Yok	Yok	Pakistanlılar= YY-YS (Güven) Hindistanlılar= YY-DS (Rakip)	0,12	* Hindistan * Pakistanlı göçmenler	Hindistan'a karşı Pakistanlılar	Bağlama göre olumlu/o lumsuz
2021	%17,27 Güvenlik %16,81 Göç %13,79 Yardım ve Dayanışma	Pakistanlılar (* Kardeşlerimiz * Dindaşlar *Kurtuluş Savaşında yardım ettiler *Müttefik)	Pakistanlı göçmenler (Kardeş değiliz)	*Toplu msal *Ekono mik	Yok	* Pakistanlılar= YY-YS (Güven) * Pakistanlı göçmenler= DY- DS (Öfke-Ülkede istememe)	-0,19	* Pakistanlı göçmenler	* Siyasi müttefik olarak Pakistanlılar	Bağlama göre olumlu/o lumsuz

2022	%21,73 Göç %17,58 Güvenlik %17,27 Siyaset	Yok	Pakistanlı göçmenler (Kardeş değiliz)	Toplumsal	Toplumsal değerler	Pakistanlı göçmenler= DY-DS (Öfke-Ülkede istememe)	-0,63	* Pakistanlı göçmenler *Göç/göçmen politikaları nedeniyle Siyasi kimlikler	Yok	Olumsuz

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Pakistanlılar hakkında 2010-2022 yılları arasında analiz edilen 48 gün içinden pozitif duygusal eğilime sahip gün sayısı 16'dır. Yıllara göre duygusal eğilim skorlarının ortalamasını aldığımızda ise 2010, 2013, 2014, 2017 ve 2020 yıllarında pozitif olduğu belirlenmiştir. Genel olarak 12 yıllık zaman zarfında olumsuz duygusal eğilime hâkim yorumlar yer alırken duruş analizi sonuçları ise olumsuz duygusal eğilime sahip yorumların öznesinin çoğu zaman Pakistanlılar olmadığını göstermiştir.

Pakistanlılar için yapılan yorumların içeriği 9 farklı toplumsal unsurla en fazla çeşitlilik içermektedir. Güvenlik 2013 ve 2020 yılları dışında tüm yılların içeriğinde ilk üç sıradadır. Sosyal kimlik (7 yıl), Sosyal kimlikler (6 yıl), Göç (5 yıl), Yardım ve Dayanışma (5 yıl), Siyaset (4 yıl), Boş zamanları değerlendirme ve Din (3'er yıl), Afetler (2 yıl) ve Eğitim (1 yıl) oran olarak ilk üç toplumsal unsurdan biri olduğu görülmüştür.

2010 yılı için Pakistanlılar genel olarak tehdit olarak algılanmadıkları, YY-YS kalıpyargı içeriğine sahip “din kardeşlerimiz”, “Kurtuluş savaşında bizlere yardım eden millet” şeklinde olumlu duruş sergilenen müttefik millet olarak algılanmaktadırlar. Öyle ki Pakistan'da meydana gelen bir sel felaketi için yardım toplanırken Kurtuluş Savaşında Pakistanlıların yardım ettiği de vurgulanmıştır. Bu nedenle duygusal eğilim skoru da pozitiftir.

2011 yılda yer alan yorumlarda Pakistanlıların tehdit olarak görülmedikleri ve “din kardeşliği” kapsamında iç grup olarak yorumlarda yer aldığı görülmektedir. Dış grup ise Müslümanların ölmesine neden olan NATO ve ABD'dir. Karşı duruş sergilenen kimlikler, olumsuz duygu skorunun oluşmasına neden olan husus da budur.

2012 yılında yer alan yorumlarda Pakistanlıların tehdit olarak görülmedikleri belirlenmiştir. Pakistanlı kadınların şiddete maruz kalmaları eleştirilmiş olmakla birlikte Pakistanlı erkeklere karşı bir değerlendirme belirlenmemiştir. Yorumların duygu skorunun olumsuz çıkma nedeni Pakistanlı askerlerin çığ altında kalmaları, uçak kazası nedeniyle yaşamlarını yitiren Pakistanlılar ve Pakistanlılara yönelik şiddettir. 2013 yılına gelindiğinde de benzer durum devam etmiştir. Türk milleti ile Pakistanlılar arasında dayanışmanın Kurtuluş Savaşı'nda başladığı ve günümüzde devam ettiği görülmekte ve bu nedenle Pakistanlılar için olumlu bir duruş sergilendiği görülmektedir.

2015 yılına kadar yer alan yorumlarda Pakistanlılar için olumsuz duruş yer almadığı, Pakistanlılara yönelik tehdit algısının yer almadığı Pakistanlıların kalıp yargı içeriği

modeline göre YY-YS şeklinde müttefik bir millet olarak güven duyulduğu görülmektedir.

2016 yılında Pakistanlılara yönelik algının farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Pakistanlılar dindaşlık ve kardeş millet olarak görülmeye devam edildiği için iç grup özelliğini devam ettirmiştir. Nitekim Almanya’da Pakistanlı göçmenlere yönelik günah keçisi olarak görülmeleri karşısında Batılı milletler için eleştirel yorumlar yer almış, Pakistanlılara karşı Avrupa milletleri dış grup olarak konumlandırılmıştır. Bu noktada Pakistanlılar için kalıp yargı içeriği modelinde konumlandırılma şekillerinin değiştiği görülmektedir. 2016 yılında kalıp yargı içeriği modeline göre DY-YS şeklinde durumlarına acınan millet haline gelindiği ama kardeş millet olarak güven duygusunun devam ettiği de söylenebilir. Ayrıca her ne kadar Avrupa’ya göç eden Pakistanlılar için destek yorumları yer alsa da Türkiye’ye göç eden Pakistanlılar için ülkede istememeye yönelik düşük sayıda da olsa yorum yer almıştır. 2017 yılında da Pakistanlılara yönelik olumlu duruş sergilendiği, Pakistanlıların iç grup olarak algılandıkları görülmüştür. Pakistanlılara yönelik kalıp yargı içeriği modeline göre DY-YS şeklinde devam edilirken herhangi bir tehdit algısı yer almamıştır.

2018 yılına gelindiğinde ilk defa Pakistanlılara karşı hem toplumsal güvenlik hem de ekonomik güvenlik kapsamında gerçekçi tehdit algısının oluştuğu, Pakistanlı göçmenlerin karıştığı cinsel suçlar nedeniyle ahlaki paniğin oluşması nedeniyle sembolik tehdit algısının oluştuğu, Pakistanlılara yönelik kalıpyargı içeriği modelinin Pakistanlı kimliğinin bağlamına göre şekillendiği görülmüştür. Modele göre dost ve müttefik olarak Pakistanlılar YY-YS şeklinde güven duyulan kardeş milletken Türkiye’ye göç etmiş olan Pakistanlı göçmenler için önceki yıllardan farklı olarak DS-DY şeklinde yabancı korkusu ve ahlaki paniğe dönüştüğü görülmüştür. Bu durum Pakistanlı göçmenlerin tehdit olarak algılanmasının da temel nedenidir. Öte yandan önceki yıllara oranla yorumlar daha sert göçmen karşıtı üsluba dönüşmesi nedeniyle yorumların duygusal eğilimi daha düşüktür. Fakat bu noktada değinilmesi gereken bir diğer durum ise Pakistanlı göçmenlere yönelik karşı duruşun asıl öznesi Suriyelilerdir. Suriyeli göçünün neden olduğu olumsuz toplumsal etki diğer göçmen gruplarını da olumsuz etkilemiştir. Bu durum 2022 yılına kadar bu şekilde devam etmiştir. 2022 yılında ise tıpkı Almanya’da olduğu gibi Pakistanlılar günah keçisine dönüşmüş ve göçmen karşıtı duruş içeren yorumların öznesi haline gelmişlerdir.

Genel olarak Pakistanlı algısını etkileyen toplumsal faktörlere bakıldığında Pakistanlıların bu toplumsal faktörlerin bağlamına göre değerlendirildiği görülmektedir. Fakat Pakistanlı algısı tarihsel temellere dayandığı için hem statik hem dinamik bir özellik göstermektedir. Yaşanan olumsuz durumlar nedeniyle algı sarsılsa da Pakistanlılar için kardeş millet, dindaşlarımız ve Kurtuluş Savaşında bizlere yardım eden günümüze kadar da dayanışmanın devam ettiği müttefiklerimiz olarak görülmeye devam etmiştir. Bu doğrultuda Pakistanlılar kalıpyargı içeriği modeline göre YY-YS şeklinde algılanmakta ve nitekim herhangi bir şekilde tehdit olarak algılanmamaktadırlar.

Pakistanlılar dindaş, kardeş ve müttefik bir millet olarak iç grup olarak değerlendirilmeleri nedeniyle diğer milletlerle aralarındaki sorunlarda iç grup kayırmacılığı devreye girmekte ve Pakistanlılar desteklenmektedir. Örneğin Hindistan ile aralarındaki askeri gerilimde Pakistanlılar desteklenmesinin nedeni budur. Pakistanlı göçmenlerin Avrupa’da yaşadıkları suçlamalara karşı savunulmaları da bu nedenledir.

Her ne kadar Pakistanlı algısı ve Pakistanlılara yönelik olumlu duruş sergilense de toplumsal faktörlere göre olumsuza dönen algının ana sebebi göçtür. Öte yandan 2022 yılı hariç diğer yıllarda Pakistanlı göçmenlere yönelik olumsuz duruş sergilenmesinin, gerçekçi ve sembolik tehdit olarak algılanmalarının ana nedeni Suriyeli göçüdür. Suriyeli göçü nedeniyle Türkiye’ye göç eden diğer tüm milletlere yönelik algı olumsuza dönüşmesi neticesinde Pakistanlılar da kendi paylarına düşen olumsuz algıdan etkilenmişlerdir. Bu kapsamda her ne kadar Pakistanlılar için olumlu yaklaşımdan bahsediyor olsak da Türkiye’ye göç etmiş olan Pakistanlılar için kalıp yargı içeriği modeline göre DY-DS şeklinde yabancı korkusu, ahlaki panik ve öfke içeren bir yaklaşımın olduğu görülmektedir. Özetle tarihsel ve siyasi bir müttefik olan, dindaş ve kardeş olarak görülen Pakistan milleti iç grup olarak değerlendirilirken Türkiye’ye göç etmiş Pakistanlılar için “kardeşimiz değiller” ifadesinin de sıkça kullanılmasından da anlaşılacağı üzere dış grup olarak değerlendirmekte ve istenmemektedirler. Bu değişimin tetikleyicisi ise göç olgusu çerçevesinde yaşanan toplumsal dönüşümdür. Bu doğrultuda Pakistanlılar özelinde **H18-H19, H20 ve H21** hipotezleri doğrulanmaktadır.

3.2.2.3. İranlı

Tablo 24: İranlı Analiz Özetleri Tablosu

Yıl	İlk Üç Toplumsal Faktör	SKT		BTT		Kalıpyargı İçeriği	DS Ortalaması	Duruş Analizi		
	Toplumsal Faktörler	İç grup	Dış grup	Gerçekçi Tehdit	Sembolik Tehdit	Yeterlilik-Sıcaklık	DS Ortalaması	Eleştirilen/Desteklenmeyen Kimlikler	Olumlu Yaklaşılan/Desteklenen Kimlikler	İranlılar için
2010	%35,90 Boş Z. Değ. %15,38 Sos. Kim. %12,82 Güvenlik	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	0,43	Yok	İranlı ressam İranlı şair İranlı sporcular	Duruş yok
2011	%41,67 Boş Z. Değ. %27,78 Sos. Kim. %11,11 Ekonomi	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	0,06	Yok	İranlı yarışmacı	Duruş yok
2012	%31,79 Güvenlik %23,08 Boş Z. Değ. %11,28 Sos. Kim.	Yok	İran rejimi (Düşmanla müttefik)	Terör	Yok	İran rejimi = YY-DS (Rakip)	- 0,008	* İranlı ajanlarla PKK arasındaki iş birliği nedeniyle	İranlı müzisyen Türk tekvandocu	Duruş yok

2013	%34,37 Güvenlik %29,30 Siyaset %15,21 Ekonomi	Yok	İran rejimi	* İstihbarat nedeniyle İran rejimi	Yok	İran rejimi = YY-DS (Rakip)	-0,28	* Türkiye'de İranlı ajanların yakalanması nedeniyle * İranlı iş adamı	İranlı müzisyen	Duruş yok
2014	%27,51 Güvenlik %17,20 Siyaset % 12,43 Boş Z. Değ.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	-0,44	* İranlı iş adamı * İranlı iş adamıyla iş yapılması nedeniyle yerli siyasetçiler	Yok	Duruş yok
2015	% 46,43 Güvenlik % Dil ve Söylemler %11,61 Göç	Yok	Göçmenler	Toplumsal güvenlik	Yok	Yok	-0,26	* Göç politikaları nedeniyle siyasi kimlikler * Göçmenler	Yok	Duruş yok
2016	%26,18 Güvenlik %23,03 Din %13,25 Siyaset	Suriye li muhal ifler Sünni Mezhe bi	*Şia Mezhebi *Suriye rejimiyle müttefiklik ve dayanışma nedeniyle İranlılar	* Mezhep çatışmalar ¹ * Terör	Yok	İranlılar = YY- DS (Rakip) Şia mezhebi= YY-DS (Düşmanlık)	-0,4	* İran rejimi * Esad rejimi	Yok	Olumsuz

2017	%24,09 Güvenlik %20,04 Siyaset %10,32 Yer.Yer.- Ülkeler	İran halkı (Demokrasi ve kadın hakları bağlamında)	İran rejimi (Yönetim şekli bağlamında)	Yok	Yok	İran rejimi = YY-DS (Rakip)	-0,55	* İran rejimi * İranlı iş adamı * İranlı iş adamıyla iş yapılması nedeniyle yerli siyasetçiler	* İran'da demokrasi eylemi * İranlı kadınlar	Olumlu
2018	%26,52 Boş Z. Değ. %13,26 Yer.Yer.- Ülkeler %11,74 Din	İran halkı (Demokrasi)	*İran rejimi (Yönetim şekli bağlamında) *Yahudiler	Yok	Yok	İran rejimi = YY-DS (Rakip)	201	* İran rejimi *Yahudiler	* İranlı sporcular * İran'da demokrasi eylemi	Olumlu
2019	%30,72 Din %18,37 Boş Z. Değ. %11,75 Sos. Kim.	Sünni Mezhebi	Şia Mezhebi	Düşük sayıda yorumda göçmenler nedeniyle	Şia mezhebi öğretileri	Şia mezhebi= YY-DS (Düşmanlık)	-0,28	* İranlı din adamları	* İranlı sporcular	Olumsuz
2020	%26,23 Güvenlik %18,36 Yer.Yer.- Ülkeler %11,62 Din	Sünni Mezhebi	* Şia Mezhebi	* Askeri tehdit (İranlı milisler) * Mezhep çatışmaları	Yok	Şia mezhebi= YY-DS (Düşmanlık)	-0,55	* İran sınırının geç kapatılması nedeniyle yerli siyasetçiler * Kasım Süleymani ve İranlı milisler	Yok	Olumsuz

2021	%25,09 Güvenlik % 17,67 Göç %16,25 Sos. Kim.	Yok	* İranlı göçmenler * Türkiye'ye göç eden diğer milletler	Toplumsal güvenlik, Ekonomi- İşsizlik (Göçmenl er)	Kültür el tehdit (Göçm enler)	İran göçmenler= DY-DS (Öfke-Ülkede istememe)	- 0,537	* Göç politikaları nedeniyle siyasi kimlikler * İranlı ve diğer Türkiye'ye göç eden milletler	Yok	Olumsuz
2022	%32,49 Sos. Kim. %16,03 Güvenlik %11,96 Siyaset	Masha Amini (Kadı n kimliğ i bağla mında)	* İran rejimi * İranlı göçmenler	Toplumsal güvenlik, Ekonomi- İşsizlik (Göçmenl er)	Kültür el tehdit (Göçm enler)	İranlı kadınlar= DY-YS (Acıma- Üzüntü) İranlı göçmenler= DY-DS (Öfke- Ülkede istememe)	- 0,536	* İran rejimi * İranlı ve diğer Türkiye'ye göç eden milletler	* İran'da demokrasi eylemi * İranlı kadınlar	Olumsuz

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İranlılar hakkında 2010-2022 yılları arasında analiz edilen 46 gün içinden pozitif duygusal eğilime sahip gün sayısı 15'tir. Yıllara göre duygusal eğilim skorlarının ortalamasını aldığımızda ise 2010, 2011 ve 2018 yıllarının pozitif olduğu belirlenmiştir. Genel olarak 12 yıllık zaman zarfında olumsuz duygusal eğilime hâkim yorumlar yer alırken duruş analizi sonuçları ise analiz edilen yıl aralığından 6 yıl için duruş tespit edilmemiş, 2 yıl için olumlu ve geri kalan 4 yıl ise İranlılara yönelik olumsuz duruş sergilendiği görülmüştür.

İranlılar için yapılan yorumların içeriğinin toplumsal unsurlara göre dağılımı çeşitlilik göstermektedir. Güvenliğin diğer millet kimliklerine kıyasla İranlılarla ilgili yorumlarda oran olarak daha az ilk üç toplumsal unsurdan biri olduğu görülmüştür. Göç içerikli yorumlarından oranı da benzer şekilde düşük düzeyde kalmıştır. İranlılara yönelik yorumlarda baskın olan toplumsal unsurlar Güvenlik (10 yıl) olmakla birlikte boş zamanları değerlendirme (6 yıl), siyaset (5 yıl), sosyal kimlikler (5 yıl), Din (3 yıl) oran olarak ilk üç unsur arasında sıkça yer almıştır.

2010 yılında İranlıların genel olarak bir tehdit unsuru olarak algılanmadığı görülmüştür. Gönderilerde İranlılara ilişkin herhangi bir değerlendirme yer almadığından, onlara yönelik bir kalıpyargı içeriği de belirlenememiştir. Benzer şekilde, iç grup ya da dış grup olarak değerlendirildiklerine dair bir bulguya da rastlanmamıştır. Bu durum 2011 yılı için de geçerlidir. Bu yıllarda İranlı ressam, şair ve sporcularla ilgili olumlu duruş içeren değerlendirmeler yer almaktadır.

2012 yılında İran rejimi PKK terör örgütüne destek vermekle itham edilerek gerçekçi tehdit olarak algılanmıştır. Bu durum nedeniyle İran rejimi kalıp yargı içeriği modeline göre YY-DS ile rakip/düşman olarak değerlendirilmiştir. Fakat tüm İranlıların gerçekçi, bir tehdit olarak algılandıklarına yönelik ifadeye rastlanılmamıştır. Güvenlik açısından ortaya çıkan bu sorun siyasi bağlamda İran rejiminin tehdit olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. 2013 yılında da benzer şekilde Gezi Olayları esnasında İranlı ajanların yakalandığı söylentisi üzerine İran rejimine yönelik eleştiriler yapılmıştır. Bunun dışında İranlı bir iş adamının karıştığı yolsuzluk iddiaları ve yerli siyasetçiler üzerine eleştiriler yer almıştır. İranlı bir müzisyen için ise olumlu değerlendirmeler belirlenmiştir. Fakat İranlılara yönelik genelleyici değerlendirmeler yorumlarda yer almadığı için kalıp yargı içeriği modeline göre nasıl konumlandırıldıkları belirlenememiştir.

2014 yılına gelindiğinde İranlı bir iş adamının karıştığı yolsuzluk iddiaları için yerli siyasetçiler üzerine değerlendirmeler devam etmiştir. İranlılara dair tehdit algısı bulunmadığı gibi kalıp yargı içeriği modeline göre de konumlandırma yapılamamıştır. Bu nedenle önceki yıllarda olduğu gibi 2014 yılında da İranlılara yönelik bir duruş söz konusu değildir.

2015 yılında İranlı turistlerin Türkiye'deki Iraklı göçmenler tarafından taciz edilmesi olayı nedeniyle göçmen gruplar gerçekçi tehdit olarak değerlendirilmiştir. İranlılara yönelik göç bağlamında bir karşı duruş belirlenmemekle birlikte Türkiye'de göçmen grupların kontrolünün zayıf olduğu yönündeki değerlendirmelerde yerli siyasetçiler ve göçmenlere yönelik eleştiriler yer almıştır.

2016 yılında İranlılara yönelik karşı duruş ifadeleri yer aldığı görülmüştür. İran halkının Suriye rejimine verdiği desteğin mezhep dayanışması olarak görülmesi nedeniyle Şia mezhebi ve Suriye rejimine destek olan İran halkı dış grup olarak değerlendirilmiş, Suriyeli Sünniler ve muhalifler ise iç grup olarak değerlendirildikleri görülmüştür. Mezhepçi çatışmaları körükledikleri düşünülen İranlılar ve Şia mezhebi kalıp yargı içeriği modeline göre YY-DS olarak değerlendirilmiş bu nedenle her iki kimlik bağlamında da karşı duruş sergilenmiştir.

2017 yılında yorumlarda İranlıları destekleyen, olumlu bir duruş söz konusudur. Buna neden olan temel faktör İran rejiminin halk tarafından protesto edilmesidir. Yönetim şekli ve Türkiye'ye karşı PKK ile müttefikliği nedeniyle de İran rejimi dış grup olarak görülmüştür. İran halkı ise rejimi protesto etmeleri nedeniyle demokrasi bağlamında iç grup olarak görüldükleri belirlenmiştir. Ayrıca İranlı kadınların özgürlük haklarını rejimin kısıtlaması nedeniyle de İranlılar iç grup olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle İranlılara yönelik tehdit algısı bulunmazken İran rejimi ise kalıpyargı içeriği modeline göre YY-DS olarak değerlendirilmeye devam edilmiştir. 2018 yılına gelindiğinde de benzer şekilde yorumlarda İran halkı rejim protestoları nedeniyle desteklenirken bazı yorumlarda ise rejimin yıkılmasının Yahudilerin işine geleceğine yönelik eleştiriler yer almaktadır.

2019 yılında İranlılara yönelik olumsuz duruş sergilendiği ve bunun temel nedeninin mezhep farklılığı olduğu görülmektedir. İranlı mollaların Türkiye'de ilahiyat fakültelerinde fıkıh dersi vereceklerine yönelik söylentiler nedeniyle hem Şia mezhebi hem de bu mezhebin temsilcisi olarak İranlılara yönelik olumsuz değerlendirmeler

yapılmıştır. Şia mezhebi Sünni değerlere düşman olarak değerlendirilmiş ve İranlı mollaların üniversitelerde derse girmesi sembolik tehdit olarak algılanmıştır. Bu bağlamda Şia mezhebi için kalıpyargı içeriği modeline göre YY-DS değerlendirilmesi yapılmıştır. Şia mezhebi nedeniyle genel olarak İranlılar da eleştirilmiş ve Suriye’de Müslümanların ölümünden sorumlu tutulmuşlardır. Öte yandan az sayıda gönderide göç olgusuna dair içerik yer almakta ve göçmenleri ülkede istenmediğine yönelik ifadeler yer almaktadır.

2020 yılında İranlıların mezhep farklılığı nedeniyle dış grup olarak görüldüğü ve Suriye’de hem Esad rejimini desteklemeleri hem de İranlı milislerin Bahar Kalkanı operasyonunda Türkiye’nin karşısında cephe aldığı haberleri üzerine İranlı milisler gerçekçi tehdit olarak değerlendirilirken İranlılara yönelik olumsuz duruş sergilendiği belirlenmiştir. İranlılara yönelik olumsuz duruş sergilenmesine etki eden asıl faktörün ise Şia mezhebi olduğu yorumlarda görülmektedir. Nitekim Şia mezhebi Sünni mezhebi için dış grup olarak görülürken Suriye’de insanların ölümünde sorumlu tutulmaya devam edilmiştir. Kasım Süleymani’nin öldürülmesi de yorumlarda bu kapsamda değerlendirilmiştir.

2021 yılında yorumlarda İranlılara yönelik algının temel etki eden faktörü önceki yıllardan farklı olarak göçtür. Türkiye’ye yönelik İranlı kitlesel göçü olmamakla birlikte İran üzerinden Afgan göçmenlerin ülkeye girişi ve genel olarak Türkiye’de göçmenlere yönelik artış gösteren yabancı korkusu ve göçün hem gerçekçi hem de sembolik tehdit olarak görülmesi nedeniyle İranlı göçmenlere yönelik de karşı duruş içeren yorumlar yoğunlaşmıştır. Fakat söz konusu yorumlarda İranlılar Suriyeli, Afgan, Pakistanlı gibi diğer birçok millet ve etnik kimlikle birlikte anıldığı için olumsuz duruşun nesnesi yalnızca İranlılar değil Türkiye’ye yönelik tüm göç hareketlerinin öznelidir. 2022 yılında benzer bir duruş sergilenmiş olmakla birlikte İranlı Masha Amini adlı genç kadının Ahlak Polisi tarafından tutuklanması ve sonrasında yaşamını kaybetmesi neticesinde başlayan protestolar hakkında yapılan yorumlarda İranlılar için destek yorumları yer almıştır. Başta İran’da kadın hakları olmak üzere genel olarak İran rejimi karşısında eylem yapan İran halkı desteklenmişken İran rejimi eleştirilmiştir.

2010-2022 yılları arasında İranlılara yönelik yorumların duygu skoru ortalamaları pozitiften negatife doğru dönüşmüş, son 3 yıl ise anlamlı bir değişim yaşamamıştır. İranlılara yönelik sergilenen duruş ise diğer milletlerden farklıdır. 2010-2015 yılları

arasında İranlılara yönelik doğrudan bir duruş sergilenmemişken sonraki yıllarda yalnızca 2 yıl olumlu duruş sergilendiği, bunda ise dış grup olarak algılanan İran rejimine karşı İranlının savunulduğu görülmektedir. İranlılara yönelik olumsuz duruş sergilenmesinde ise İran'ın Şii politikası ve Suriye'de sergilediği tutum, İranlı kadınlara yönelik tutum ve göçler etkili olmuştur.

İranlılara yönelik algıda en yapısal özellik gösteren faktör mezhep farklılığıdır. Bu farklılık İranlılara yönelik kalıpyargı içeriğini ve tehdit algısı üzerinde belirleyici olmakla birlikte mezhepsel farklılıkları sadece Sünni kimliğe yönelik tehdit algısının oluştuğu dönemlerde kendisini gösterdiği görülmektedir. Örneğin İran rejiminin protesto edilmesinde İranlılara yönelik destek mesajları atılmakta ve bu yorumlarda İranlılar artık Şii kimlikleriyle değil demokrasi arayan, rejim karşıtı kimlikleriyle ön plana çıkmaktadırlar. Benzer şekilde İranlı kadınlara yaşadıkları olumsuz durumlar karşısında desteklendiği, dezavantajlı gruplar kapsamında iç grup olarak göründükleri, kalıp yargı içeriği modeline göre DY-YS ile mağdur olarak değerlendirildiği görülmüştür. Bu doğrultuda İranlılar özelinde **H18-H19**, **H20** ve göç bağlamında **H21** hipotezleri doğrulanmaktadır

3.2.2.4. Afgan

Tablo 25: Afgan Analiz Özetleri Tablosu

Y ı l	İlk Üç Toplumsal Faktör	SKT		BTT		Kalıpyargı İçeriği	DS Orta lama sı	Duruş Analizi		
	Toplumsal Faktörler	İç grup	Dış grup	Gerç ekçi Tehd it	Sem bolik Tehd it	Yeterlilik-Sıcaklık	DS Orta lama sı	Eleştirilen/Dest eklenmeyen Kimlikler	Olumlu Yaklaşılan/Dest eklenen Kimlikler	Afganlar için
2010	%45,34 Güvenlik %27,33 Ekonomi %4,97 Siyaset	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	- 0,00 5	Yok	Yok	Duruş yok
2011	%51,81 Güvenlik %12,81 Yer.Yer.- Ülkeler %12,58 Siyaset	Afgan kadınlar (Cinsiyet kimliği bağlamınd a)	ABD (Masum insanları öldüren)	Yok	Yok	Afgan kadınlar=DY- YS (Üzüntü) * ABD=YY-DS (Masum insanları öldüren)	-0,34	Afgan erkekler (Kadına yönelik şiddet)	Afgan kadınlar (Mağdur)	Duruş yok
2012	%47,53 Güvenlik %11,02 Sos. Kim. %8,03 Yer.Yer.- Ülkeler	Afgan kadınlar (Cinsiyet kimliği bağlamınd a)	ABD (Masum insanları öldüren)	Yok	Yok	* Afganlar= DY-YS (Üzüntü-Mağdur) * Afgan kadınlar=DY-YS (Üzüntü) *ABD=YY-DS (Masum insanları öldüren)	-0,31	ABD - Masum insanları öldüren	Afgan halkı (ABD ve Taliban tarafından öldürülen- Mağdur- Mazlum)	Olumlu

2013	%21,41 Güvenlik %16,75 Sos. Kim. %15,19 Yer.Yer.- Ülkeler	Yok	ABD (Masum insanları öldüren)	Yok	Yok	* Afganlar= DY-YS (Üzüntü-Mağdur) * Afgan Göçmenler= DY-YS (Üzüntü)	-0,08	ABD - Masum insanları öldüren	* Afgan göçmenler * Afgan halkı (ABD ve Taliban tarafından öldürülen- Mağdur- Mazlum)	Olumlu
2014	%44,75 Güvenlik %14 Yerleşim Yerleri (İl) %13,78 Göç	Yok	Yok	Yok	Yok	Afgan Göçmenler DY-YS (Üzüntü)	-0,19	Avrupa ülkeleri - Göçmenlere yönelik tutumları nedeniyle	* Afgan göçmenler	Olumlu
2015	%27,10 Sos. Kim. %23,59 Güvenlik %11,97 Boş Z. Değ.	* Afganlar (Siyasi müttefik) * Afgan Kadınlar (Kolluk personeli)	Avrupa ülkeleri	Yok	Yok	* Afgan Göçmenler= DY-YS (Üzüntü) * Afgan kadın ve çocuklar= DY-YS (Üzüntü)	0,00 2	* Avrupa ülkeleri - Göçmenlere yönelik tutumları nedeniyle * Afgan erkekler (Toplumsal cinsiyet)	* Afgan göçmenler * Afgan çocuklar * Afgan kadınlar	Olumlu
2016	%24,83 Güvenlik %20,86 Boş Z. Değ. %15,14 Sos. Kim.	Yok	* ABD (Masum insanları öldüren) * Göçmenler	Yok	Yok	* Afgan Göçmenler= DY-YS (Üzüntü) * Afgan kadın ve çocuklar= DY-YS (Üzüntü)	-0,19	* Yerel halk (Afgan turiste saldırılması nedeniyle)	* Afgan çocuklar * Afgan kadınlar	Olumlu

2017	%32,76 Göç %28,59 Güvenlik %12,24 Yer.Yer.- Ülkeler	* Afganlar (Siyasi müttefik) * Afgan Kadınlar (Kolluk personeli)	* Afgan göçmenler	* Toplumsal güvenlik	Yok	* Afgan Göçmenler=DY-YS (Öfke-Ülkede istememe)	-0,18	Afgan göçmenler	* Afgan kadınlar	Bağlama göre olumlu/olumsuz
2018	%28,16 Göç %17,20 Güvenlik %10,37 Yer.Yer.- Ülkeler	Yok	* Afgan göçmenler	* Toplumsal güvenlik	Yok	* Afgan Göçmenler=DY-YS (Öfke-Ülkede istememe)	-0,37	Afgan göçmenler	Yok	Olumsuz
2019	%25,24 Ekonomi %17,32 Göç %13,80 Yer.Yer.- Ülkeler	Yok	* Afgan göçmenler	* Toplumsal güvenlik	Yok	* Afgan Göçmenler=DY-YS (Öfke-Ülkede istememe)	-0,68	Afgan göçmenler	Yok	Olumsuz
2020	%25,5 Güvenlik %15,21 Yer.Yer.- Ülkeler %13,22Göç	* Afgan ordusu (Müttefik) * Depremzedelere yardım eden Afgan	Taliban	* Toplumsal güvenlik	Yok	* Afgan Göçmenler=DY-YS (Öfke-Ülkede istememe)	-0,53	* Afgan göçmenler * Taliban	*Talibana karşı Afgan halkı * Depremzedelere yardım eden Afgan	Olumsuz

2021	%20,17 Güvenlik %18,95 Göç %18,44 Siyaset	Yok	* Afgan göçmenler * Taliban * Afgan erkekler	* Topl umsa l güve nlik	Ahla ki tehdi t	* Afgan Göçmenler= DY-YS (Öfke- Ülkede istememe)	-0,55	* Afgan göçmenler * Taliban *Afgan Erkekler	*Talibana karşı Afgan halkı	Olumsuz
2022	%23,57 Göç %17,21 Güvenlik %15,01 Siyaset	Yok	*Afgan göçmenler * Diğer göçmen gruplar	* Topl umsa l güve nlik	Ahla ki tehdi t	* Afgan Göçmenler= DY-YS (Öfke- Ülkede istememe)	-0,69	* Afgan göçmenler * Taliban *Afgan Erkekler	Yok	Olumsuz

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afganlar hakkında 2010-2022 yılları arasında analiz edilen 70 gün içinden pozitif duygusal eğilime sahip gün sayısı 15'tir. Yıllara göre duygusal eğilim skorlarının ortalamasını aldığımızda ise yalnızca 2015 yılının düşük düzeyde pozitif olduğu belirlenmiştir. Genel olarak 12 yıllık zaman zarfında olumsuz duygusal eğilime hâkim yorumlar yer alırken duruş analizi sonuçları ise analiz edilen yıl aralığından 2 yıl için duruş tespit edilmemiş, 5 yıl için olumlu ve geri kalan 6 yıl ise Afganlara yönelik olumsuz duruş sergilendiği görülmüştür.

Afganlar için yapılan yorumların içeriği her yıl için oran olarak ilk üç sırada 7 farklı toplumsal unsur içermektedir. Güvenlik 2019 yılı dışında tüm yılların içeriğinde ilk üç sıradadır. Göç (8 yıl), Yerleşim yerleri-Ülkeler (7 yıl), Siyaset (5 yıl), Sosyal kimlikler (3 yıl) ve Boş zamanları değerlendirme (2 yıl) oran olarak ilk üç toplumsal unsurdan biri olduğu görülmüştür.

Afganlar için yapılan yorumların içeriğinin toplumsal unsurlara göre dağılımı çeşitlilik göstermektedir. Güvenliğin 2019 yılı hariç her yıl ilk üç toplumsal unsurdan biri olduğu görülmüştür. Göç olgusu 2014 yılı ve 2016-2022 yılları arasında ilk üç toplumsal unsurdan biridir. Ekonomi 2010 ve 2019 yıllarında, Sosyal kimlikler 2012-2013-2015 yıllarında, boş zamanları değiştirme 2015-2016 yıllarında, Siyaset 2010-2011-2020-2021-2022 yıllarında yer almıştır. Yerleşim yerleri 2011-2012-14 yıllarında ve 2017-2020 yılları arasında yer almıştır. Toplumsal unsurların dağılımı çeşitlilik gösterse de güvenlik, göç olgusunun toplumsal etkisi çok daha belirgindir.

2010 yılında Afganlara yönelik gönderilerin içeriğinin haber metinlerinden oluştuğu, yaşanan olaylara karşı yorum yer almadığı görülmüştür. 2011 yılında ise Afgan kadınlara maruz kaldıkları şiddet nedeniyle kalıpyargı içeriği modeline göre DY-YS ile üzüntüyle duruş sergilendiği, Afgan erkeklere yönelik eleştirilerin yer aldığı görülmüştür. 2017 yılına kadar Afgan kadınlarının maruz kaldıkları şiddet olaylarına yönelik yorumlarda tepkiler devam etmiştir.

2012 yılında güvenlik toplumsal unsurlar arasında ilk sırada yer alırken bunun temel nedeni ABD askerlerinin sivil vatandaşları öldürmesiyle ilgili haberlere verilen tepki nedeniyledir. Afganlara yönelik tehdit algısı yer almazken kalıpyargı içeriği modeline göre Afganlar DY-DS ile hallerine üzüntü duyulan mağdur halk olarak görülmekte ve desteklenmektedir. Bunun aksi yönünde ABD ise Talabani ile masum insanları öldüren bir konumdadır.

2013 yılında Afgan halkında ve ABD'ye yönelik güvenlik algısı, duruşlar ve kalıp yargılar önceki yıllara aynıdır. Türkiye'de doğalgaz nedeniyle 5 Afgan'ın zehirlenerek yaşamını yitirmesi, isimlerinin afet ve cinayet haberlerinde geçmesine rağmen Afgan göçmenlere yönelik olumsuz değerlendirmeler bulunmamıştır. Aksine yaşamlarının zorluklarına değinildiği görülmüştür. Benzer şekilde 2014-2015 yıllarında Afgan göçmenler BMMYK tarafından mülteci statüsü verilmemesini eleştirmiş ve eylem düzenlemiş olmalarına yönelik yapılan yorumlarda Afgan göçmenlerin desteklendiği ve Avrupa'nın iki yüzlü tutum sergilediği iddia edilerek eleştirilmiştir. Bu doğrultuda Afgan göçmenler yaşadıkları sorunlar karşısında DY-YS ile üzüntü içeren ifadelerle desteklendiği görülmüştür.

2015 ve 2017 yılında Afgan kadınların Türkiye'de polislik eğitimi alıp mezun olmaları nedeniyle müttefiklik bağlamında iç grup olarak değerlendirildiği görülmüştür. Afgan halkı mağdur edilen bir halk olarak değerlendirilmekte bu nedenle DY-YS şeklinde kalıpyargı içeriğine sahiptir. Bu durum 2012-2016 yılları arasında süreklilik göstermesi nedeniyle Afganlar için önemli kalıp yargılardan biri mağdur edilen mazlum bir halk olmasıdır. 2016 yılında Afganlara yönelik duruş bağlamına göre şekillenmiştir. Afganistan'da yaşayan ve ülkede meydana gelen sorunların mağduru olanlar için yapılan değerlendirmelerde Afgan halkına yönelik olumlu duruş sergilenirken Türkiye'deki Afganlara karşı ise olumsuz duruş sergilendiği görülmüştür. Bundaki temel neden Türkiye'nin göçmenler için transit ülke olmaktan çıkıp hedef ülke haline gelmesi ve Suriyeli göçüdür. Nitekim mevcut yorumlar "Ülkemde Suriyeli istemiyorum" başlık altında yer aldığı görülmektedir.

2017 yılında Afganlara yönelik kalıp yargıların değişimi tamamlanmış ve Afgan göçmenler Toplumsal güvenlik ve ekonomik güvenlik açısından tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır. Göçmenler dış grup olarak algılanırken kalıpyargı içeriği modeline göre DY-YS şeklinde öfke ve ülkede istenmeme şeklinde duruş sergilenmiştir.

2010-2022 yılları arasında Afganlara yönelik yaklaşımların belirlenmesi amacıyla analize dahil edilen gün sayısı 70'tir. 70 günün içinde pozitif duygusal eğilimin olduğu gün sayısı ise 5'tir. 2016 yılına kadar Afganistan "mazlumların coğrafyası" ve Afganlar ise sırasıyla önce Ruslar ve ardından ABD ve NATO öncülüğünde halkı mağdur edilen bir millettir. Fakat 2015 yılında etkisi başlamakla birlikte sonraki yıllarda daha belirgin ve istatistiki

açından daha anlamlı bir şekilde Afgan göçü ve Suriyeli göçünün sosyal etkisi nedeniyle Afganlara yönelik yaklaşımların değişmeye başladığı görülmektedir.

Dikkat çeken bir husus, Afganistan'dan çoban olarak Afgan göçmen getirileceği gibi söylentilere karşı olumsuz bir yaklaşım olmakla birlikte ekonomik açıdan gerçekçi bir tehdit olarak görülmemişlerdir. Hatta 2018 yılında Suriyelilerin rahatlarına düşkün bir millet olduğu, bu nedenle çobanlık yapmayı reddettikleri, Afganların ise çobanlığa yatkın olduğu üzerine yorumlar yer almaktadır.

2018 yılı ve sonrasında Afganlara yönelik yorumlarda belirleyici toplumsal unsurun göç olgusu olduğu ve Afganlara yönelik algının göç bağlamında şekillendiği söylenebilir. Suriyeli göçünün de etkisi altında şekillenen Afgan göçmen algısı oldukça olumsuzdur. Afgan göçmenlere yönelik olumlu yaklaşım söz konusu değilken Afganistan'da yaşanan siyasi gelişmeler neticesinde Taliban'ın ülke yönetimini ele geçirmesi de bu algının olumsuz olmasında etkili olmuştur. Türkiye'de Afganların farklı suç türleriyle isimlerinin geçmesi neticesinde ise gerçekçi ve sembolik tehdit olarak algılanmalarına neden olmuştur. Bu doğrultuda Afganlara yönelik kalıpyargı içeriği DY-DS şeklinde yapısal bir özellik kazanmaya başlamıştır. Nitekim Afganlar için olumsuz kalıp yargı ifadelerin sayısı her geçen yıl artış göstermesi de bu durumu desteklemektedir.

Afganlara dair yaşanan gelişmelere bakıldığında; Afganistan yönetimi ve NATO iş birliği, Afgan kadınların Türkiye'de eğitim görmesi, futbol içerikleri, barış yönünde yaşanan siyasi gelişmeler ve özellikle yardım ve dayanışma temalı yorumlar Afganlar ilişkili gönderilerin duygusal eğiliminin genel olarak pozitif olmasına katkıda bulunmuştur.

Genel olarak Afgan kimliğine yönelik en kalıplaşan faktörlerden biri Afgan kadınların uğradığı ayrımcılık ve şiddet olaylarıdır. Öte yandan ABD ve NATO'nun Afganistan'daki eylemleri nedeniyle de Afganlar mağdur ve mazlum bir halk olarak değerlendirilmektedir. Afganlara yönelik algının dönüşümünde asıl rol oynayan faktör ise göç olgusudur. Göçün yönü Avrupa olması ve Türkiye'nin yalnızca transit ülke statüsünde olduğu koşullarda göçmenler desteklenmiş ve Avrupa ülkeleri eleştirilmiştir. Fakat Türkiye hedef ülke özelliği kazandıktan sonra bu destek yerini göçmenlere yönelik tepkiye dönüşmüş, gerçekçi ve sembolik tehdit olarak algılanmıştır. Bulgular 2022 yılı için Suriyeli, Afgan ve Ukraynalılara yönelik tweetler üzerinden yapılan bir araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Ukraynalılara yönelik olumlu kalıpyargılar da söz konusu

olmakla birlikte hem Afganlar hem de Suriyeliler için duygu skoru olumsuz ve her iki grup için de olumsuz kalıp yargı, gerçekçi ve sembolik tehdit algısı söz konusudur (Türkürk vd., 2025).

Afgan kralının Atatürk hakkındaki sözleri ise tarihsel olarak Afganların öteki olarak görülmediğini göstermektedir. Afganların Türkiye'ye yönelik göçleri ve kadınlara yönelik yaklaşımları Afganların Türkiye'de bulunmalarının olumsuz değerlendirilmesine neden olmuştur. Nitekim cinsel suçlar da bu yaklaşımı güçlendirmiştir. Bu doğrultuda Afganlar özelinde **H18-H19, H20 ve H21** hipotezleri doğrulanmaktadır

3.2.2.5. Ermeni

Tablo 26: Ermeni Analiz Özetleri Tablosu

Yıl	İlk Üç Toplumsal Faktör	SKT		BTT		Kalp yargı İçeriği	DS Ortalaması	Duruş Analizi		
	Toplumsal Faktörler	İç grup	Dış grup	Gerçekçi Tehdit	Sembolik Tehdit	Yeterlilik-Sıcaklık	DS Ortalaması	Eleştirilen/Desteklenmeyen Kimlikler	Olumlu Yaklaşılan/Desteklenen Kimlikler	Ermeniler için
2010	%35,89 Siyaset %19,03 Hukuk %16,01 Yer.Yer.-Ülkeler	Yok	* ABD * Ermeniler	Siyasi tehdit	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,4	* Ermeniler * ABD'li siyasetçiler (Soykırım iddiaları nedeniyle)	Yok	Olumsuz
2011	%30,93 Tarih %23,31 Siyaset %11,11 Yer.Yer.-Ülkeler	Yok	* Fransa * Ermeniler	Siyasi tehdit	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,38	* Ermeniler * Fransız siyasetçiler (Soykırım iddiaları nedeniyle)	Yok	Olumsuz
2012	%21,64 Güvenlik %20,81 Siyaset %16,38 Tarih	Azerbaycanlılar (Hocalı katliamı)	* Ermeniler * Ermenileri destekleyenler *Fransa	Siyasi tehdit	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,45	* Ermeniler * Fransız siyasetçiler (Soykırım iddiaları nedeniyle) * "Hepimiz Ermeniyiz" söylemine eleştiri	* Cezayirliler (Fransa'nın soykırım yaptığı söylemi) * Azerbaycanlılar	Olumsuz

2013	%23,92 Sosyal kimlikler %19,16 Güvenlik %16,44 Din	Azerbaycanlı lar (Hocalı katliamı)	* Ermeniler * Ermenileri destekleyen ler *Yahudilik *Alevilik *Kürtler	* Siyasi tehdit * Güvenlik (Terör)	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,39	* Ermeniler * "Hepimiz Ermeniyiz" söylemine eleştiri * Fransızlar, Yahudiler, Aleviler, Kürtler	* Cezayirliler (Fransa'nın soykırım yaptığı söylemi) * Azerbaycanlılar	Olumsuz
2014	%21,49 Siyaset %18,76 Güvenli %14,48 Tarih	Azerbaycanlı lar (Hocalı katliamı)	* ABD * Ermeniler *Yahudilik *Alevilik *Kürtler	* Siyasi tehdit * Güvenlik (Terör)	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,47	* Ermeniler * "Hepimiz Ermeniyiz" söylemine eleştiri * Fransızlar, Yahudiler, Aleviler, Kürtler	Azerbaycanlılar	Olumsuz
2015	%25,19 Tarih %18,29 Siyaset %13,94 Güvenlik	Yok	*Avrupa Birliği *Rusya *Ermeniler	* Siyasi tehdit * Güvenlik (Terör)	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,52	* Ermeniler * "Hepimiz Ermeniyiz" söylemine eleştiri * Fransızlar	Yok	Olumsuz
2016	%30,67 Siyaset %13,88 Tarih %13,38 Güvenlik	Azerbaycanlı lar (Hocalı katliamı ve yeni çatışmalar nedeniyle)	* Almanya *Ermeniler *Avrupa Birliği	* Siyasi tehdit	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,4	* Ermeniler * "Hepimiz Ermeniyiz" söylemine eleştiri *Almanlar	Azerbaycanlılar	Olumsuz

2017	%38,63 Güvenlik %13,57 Tarih %13,3 Siyaset	Azerbaycanlı lar (Hocalı katliamı ve yeni çatışmalar nedeniyle)	*Ermeniler *ABD	* Siyasi tehdit	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,38	* Ermeniler * *Ermeni olaylarına "Soykırım"diyen siyasiler *ABD'liler, *Kürtler	Azerbaycanlılar	Olumsuz
2018	%29,78 Güvenlik %18,07 Siyaset %14,22 Tarih	Azerbaycanlı lar (Hocalı katliamı)	*Ermeniler *Hollanda *Avrupa Birliği	* Siyasi tehdit	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,44	* Ermeniler *Ermeni olaylarına "Soykırım"diyen siyasiler *Hallanda, *Kürtler, Yahudiler, Aleviler	Azerbaycanlılar	Olumsuz
2019	%22,13 Siyaset %20,60 Güvenlik %17,19 Tarih	Azerbaycanlı lar (Hocalı katliamı)	*Ermeniler *Fransa *ABD *İtalya	* Siyasi tehdit	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,49	* Ermeniler *Ermeni olaylarına "Soykırım"diyen siyasiler *Hallanda, *İtalya *Kürtler, Yahudiler, Aleviler	Azerbaycanlılar	Olumsuz
2020	%38,19 Güvenlik %13,69 Yer.Yer- Ülkeler %12,85 Siyaset	Azerbaycanlı lar (Hocalı katliamı- İkinci Dağlık Karabağ Savaşı)	*Ermeniler, *Rusya, *Avrupa Ülkeler	* Siyasi tehdit	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,29	* Ermeniler *Ermeni olaylarına "Soykırım"diyenler *Rusya, *Avrupa Birliği *Yahudiler, Terör destekçileri	Azerbaycanlılar	Olumsuz
2021	%35,60 Güvenlik %15,94 Siyaset %13,49 Tarih	Azerbaycanlı lar (Hocalı katliamı- İkinci Dağlık Karabağ Savaşı)	*Ermeniler, *Rusya, *Avrupa Ülkeler	* Siyasi tehdit	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,28	* Ermeniler *Ermeni olaylarına "Soykırım"diyenler *Rusya, *Avrupa Birliği *Yahudiler, Terör destekçileri	Azerbaycanlılar	Olumsuz

2022	%34,87 Güvenlik %16,87 Siyaset %12,87 Tarih	Azerbaycanlı lar (Hocalı katliamı- İkinci Dağlık Karabağ Savaşı)	*Ermeniler, *Rusya, *Avrupa Ülkeler	* Siyasi tehdit	Yok	Ermeniler=Y Y-DS	-0,63	* Ermeniler *Ermeni olaylarına "Soykırım"diyenler *Yahudiler, Terör destekçileri	Azerbaycanlılar	Olumsuz

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ermenilere yönelik 2010-2022 yılları arasında analiz edilen 64 gün içinde pozitif duygusal eğilime sahip gün sayısı 2'dir. Söz konusu iki günde yer alan yorumlar ise Karabağ Savaşının zaferle sonuçlanmasıyla ilgilidir. Yıllara göre duygusal eğilim skorlarının ortalaması ise tüm yıllar için negatiftir. Duruş analizi sonuçları da bu duruma paralel sonuç göstermiştir. Analiz sonuçlarına bakıldığında Ermenilere yönelik olumsuz, karşı duruş sergilendiği görülmüştür.

Ermen için yapılan yorumların içeriği her yıl için oran olarak ilk üç sırada 7 farklı toplumsal unsur içermektedir. Siyaset 2013 yılı, Güvenlik 2010 ve 2011 yılı dışında tüm yılların içeriğinde ilk üç sıradadır. Tarih (9 yıl), Yerleşim yerleri-Ülkeler (3 yıl), Hukuk, Sosyal kimlikler ve Din (1'er yıl) oran olarak ilk üç toplumsal unsurdan biri olduğu görülmüştür. Yıllara göre toplumsal unsurların dağılımına baktığımızda sıralamanın neredeyse hiç değişmediği, güvenlik, tarih ve siyasetin ilk üç sırada yer aldığı görülmektedir. Yorumların içeriğine bakıldığında ise Ermenilerin toplumsal hafızadaki yerinin yansımaları görülmektedir. Ayrıca araştırma kapsamındaki milletler arasında en fazla argo ve olumsuz deyiş Ermenilere yönelik kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bakımdan Ermenilere yönelik kalıp yargıların daha güçlü olduğu, değişime daha dirençli olduğu söylenebilir. Bu durum kalıp yargıların bir kez oluştuğunda yeni bilgiler ışığında değişime karşı dirençli olduğu görüşüyle örtüşmektedir (Aronson, Wilson ve Akert, 2020: 752).

Ermenilerle ilgili gönderilerde analize uygun görülen günlerin tarihlerine bakıldığında genel olarak iki unsur göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki tarihi önemi olan günlerdir. Bunlar 24 Nisan Ermeni Tehcirinin yıl dönümü, 26 Şubat Hocalı Katliamının yıl dönümü, 19 Ocak Hrant Dink'in öldürülmesinin yıl dönümü gibi önemli olaylara karşılık gelen günlerdir.

24 Nisan yorumlarına bakıldığında genel eğilim Ermeni Tehcirini "soykırım" olarak değerlendirenlere yönelik tepkiler ve Ermenilere yönelik eleştiriler yer almaktadır. Fakat oran olarak çok daha az sayıda yorumda ise Ermeni soykırımının kabul edilmesi savunulmuştur. 26 Şubat Hocalı Katliamı için yapılan yorumlarda Azerbaycan Türkleri için desten içerikli yorumlar yer alırken Ermenilere yönelik eleştiriler yer almaktadır. 19 Ocak Hrant Dink'in öldürülmesi olayında ise "Hepimiz Ermeniyiz" söylemi eleştirilmiştir. Bu olaylar çerçevesinde bakıldığında tarihte yaşanmış olayların günümüz Ermeni algısını şekillendirdiğini göstermektedir. Bu durum iç grup özelinde dış grup

algısının nesillerce aktarıldığını göstermektedir. Nitekim oluşan kalıp yargı söylemleri analiz edilen her yıl için tespit edilmiştir.

İkincisi ise Ermeni olaylarını “Soykırım” olarak nitelendirilmesine yönelik Avrupa ülkelerinin siyasi girişimlerinin olduğu tarihlerdir. Örneğin, 2010 yılında ABD Temsilciler Meclisi’nin Dış İlişkiler Komitesi, 2011 yılında Fransa Parlamentosu’nun alt kanadı Ulusal Meclisi ve Fransa Senatosu, 2014 yılında ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesi, 2015 yılında Avrupa Parlamentosu ve Rusya Parlamentosu’nun alt kanadı Duma, 2016 yılında Almanya parlamentosu, 2018 yılında Hollanda, 2019 yılında Fransa Cumhurbaşkanı, İtalya hükümeti, ABD Temsilciler Meclisi, ABD Kongresi’nin üst kanadı olan Senato tarafından Ermeni soykırımı yasa tasarıları ve Ermeni olaylarını soykırım olarak kabul etme girişimleri yaşanmıştır. Yaşanan bu gelişmeler karşısında oluşan tepkiler Ermenilerin siyasi açıdan gerçekçi tehdit olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra adı geçen ülkeler de siyasi açıdan gerçekçi tehdit olarak algılandıkları söylemlere yansımıştır.

Söz konusu iki unsur dışında kalan günlerde Ermenilere yönelik yorumların sayısının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durum hem Ermenilerin tarihsel bir öteki olduğunun bir gösterge hem de günümüzde siyasi açıdan gerçekçi bir tehdit olarak algılanmasının bir sonucudur.

Son on iki yıllık döneme ilişkin veriler değerlendirildiğinde, Ermenilere yönelik algıların Kalıpyargı İçeriği Modeli çerçevesinde YY-DS boyutunda şekillendiği, bu doğrultuda Ermenilerin çoğunlukla “dış grup” olarak konumlandırıldığı, Ermenilerin tarihsel ve siyasi konularda eleştirildiği ve Ermeni karşıtı duruş sergilendiği görülmektedir. Bununla birlikte, yorumlarda Ermeni terör örgütü ASALA da yer almaktadır. PKK-ASALA ilişkilerinden bahsedilirken özellikle PKK terör örgütünü destekleyenlerin aslında Kürt değil Ermeni kökenli oldukları iddia edilmiştir. Benzer şekilde ismi Ermenilerle bir arada geçen diğer kimlikler ise Yahudiler ve Alevilerdir. Bu noktada Ermeni kimliğinin bir ötekileştirme aracı olarak işlev gördüğü görülmektedir. Örneğin, kendisini Alevi Kürt olarak tanımlayanların kökenlerinin Ermeni olduğu iddia edilmiştir. Bu durum belirli bir grup için oluşan kalıpyargı içeriğinin diğer gruplar için de kullanılır hale gelmesine olanak sağlayacak bağların oluşmasına aracılık etmektedir. Ayrıca sosyal kimliklerin toplumsal statülerinin belirlenmesi aracılık etmektedir. Bu durum Çerkes, Kürt ve Ermenilere yönelik kalıp yargıların belirlenmesi üzerine yapılan çalışmada paralellik

göstermektedir. Çalışmada sıcaklık ve yeterlilik boyutunda Çerkeslerin diğer iki gruptan daha yüksek puana sahip olduğu, Ermeni ve Kürtlere yönelik kalıp yargı içerikleri arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir (Alparslan, 2022).

Genel olarak Ermeni algısı tarihsel faktörlerin güvenlik faktörleri ekseninde şekillenmiş olması nedeniyle olumsuzdur. Günümüzde sosyal temasın da oldukça sınırlı olması nedeniyle Ermeni algısını besleyen tarihi olaylar, kalıp yargılar ve uluslararası siyasi ilişkilerdir. Bu çerçevede Ermeni algısının olumsuz olmasında sürekliliği sağlarken yeni gelişmeler karşısında nasıl bir toplumsal duruş sergileneceğini de öngörülür kılmaktadır. Bu doğrultuda İranlılar özelinde **H18-H19, H20** hipotezleri doğrulanmaktadır fakat **H21** hipotezi yanlışlanmıştır.

3.2.2.6.Suriyeli

Tablo 27: Suriyeli Analiz Özetleri Tablosu

Yı l	İlk Üç Toplums al Faktör	SKT		BTT		Kalıpyargı İçeriği	DS Ort ala ma sı	Duruş Analizi		
	Toplums al Faktörler	İç grup	Dış grup	Gerçek çi Tehdit	Sembo lik Tehdit		DS Ort ala ma sı	Eleştirilen/Destekle nmeyen Kimlikler	Olumlu Yaklaşılan/De steklenen Kimlikler	Suriyelile r için
2010	%58,82 Güvenlik %17,65 Hukuk %7,84 Siyasaet	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	0,0 21	Yok	Yok	Duruş yok
2011	%33,08 Güvenlik %29,23 Siyaset %11,47 Yer.Yer.- Ülkeler	* Suriyeliler/mül teciler (Müslüman- Ümmet) * Suriyeli muhalifler (Siyasi destek)	Esad Rejimi ve destekçileri	Yok	Yok	Suriyeliler/ mülteciler= DY-YS (İç Savaş Mağduru) Esad rejimi= YY-DS (Düşman)	0,0 25	Esad Rejimi ve destekçileri	Suriyeli muhalifler	Olumlu

2012	%27,10 Göç %22,13 Siyaset %21,68 Güvenlik	* Suriyeliler/ mülteciler (Müslüman- Ümmet) *Suriyeli çocuklar	* Esad Rejimi ve destekçileri * Suriyeli teröristler	Yok	Yok	Suriyeliler/ mülteciler= DY-YS (İç Savaş Mağduru) Esad rejimi= YY-DS (Düşman)	- 0,2 7	* Esad Rejimi ve destekçileri * Suriyelilere yapılan yardımlar Van depremzedelerine de yapılmasına yönelik Siyasilere eleştiri *Suriyelilere ekonomik destek ve Sağlıkta pozitif ayrımcılık nedeniyle siyasi kimliklere eleştiri	* Suriyeli muhalifler * Osmanlı kimliği	Olumlu
2013	%25,59 Göç %18,69 Yard. ve Day. %14,55 Sos. Kim.	* Suriyeliler/ mülteciler (Müslüman- Ümmet) *Suriyeli kadın ve çocuklar	* Esad Rejimi ve destekçileri * Suriyeli teröristler	Suriyeli teröristl er (Terör eylemler i- Reyhanl ı)	Yok	Suriyeliler/ mülteciler= DY-YS (İç Savaş Mağduru) Esad rejimi= YY-DS (Düşman)	- 0,0 8	* Esad Rejimi ve destekçileri	*Suriyeli kadın ve çocuklar	Olumlu
2014	%19,48 Sos.Kim. %17,29 Göç %16,91 Güvenlik	* Suriyeliler/ mülteciler (Müslüman- Ümmet) *Suriyeli çocuklar, * Suriyeli Türkmenler *Uygur Türkleri	* Esad Rejimi ve destekçileri * Suriyeli teröristler	* Göçmen sayısı * Toplum sal güvenlik	Yok	Suriyeliler/ mülteciler= DY-YS (İç Savaş Mağduru) Esad rejimi= YY-DS (Düşman)	- 0,2 8	* Kayıtdışı Suriyeli işçi çalıştıranlar *Suç olaylarına karışım Suriyeliler *Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılık nedeniyle siyasi kimliklere eleştiri	*Suriyeli kadın ve çocuklar	Olumlu

2015	%24,01 Sos.Kim %23,5 Güvenlik %16,28 Göç	* Suriyeliler/ mülteciler (Müslüman- Ümmet) *Suriyeli kadın ve çocuklar	* Yunanistan *Avrupa Birliği	* Toplum sal güvenlik	Yok	* Göreceli: Suriyeliler/ mülteciler= (DY-YS) (İç Savaş Mağduru)/(DY -DS) (Ülkede istememek) * Esad rejimi= YY-DS (Düşman)	- 0,2 3	*Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılık nedeniyle siyasi kimliklere eleştiri	*Suriyeli kadın ve çocuklar	Bağlama göre olumlu/ol umsuz
2016	%30,48 Güvenlik %16,79 Göç %16,21 Sos.Kim	* Suriyeliler/ mülteciler (Müslüman- Ümmet) *Suriyeli kadın ve çocuklar	* Suriyeli erkekler * Türkiye'ye göç eden diğer milletler	*Terör (DEAŞ) * Ulusal- Toplum sal güvenlik	Yok	* Göreceli: Suriyeliler/ mülteciler= (DY-YS) (İç Savaş Mağduru)/(DY -DS) (Ülkede istememek)	- 0,3 1	* Türk toplumu kendi içinde Suriyeli olumlu yaklaşımlara eleştiri/Suriyelileri istemeyenlere eleştiri *Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılık nedeniyle siyasi kimliklere eleştiri	*Suriyeli kadın ve çocuklar	Bağlama göre olumlu/ol umsuz
2017	%23,07 Güvenlik %18,73 Sos.Kim 17,84 Göç	* Suriyeliler/ mülteciler (Müslüman- Ümmet) *Suriyeli kadın ve çocuklar	* Suriyeliler * Türkiye'ye göç eden diğer milletler	*Eğitim sistemin e *Ekono mik(İşg ücü- Enflasy on)	Yok	* Göreceli: Suriyeliler/ mülteciler= (DY-YS) (Acıma- Üzüntü)/(DY- DS) (Öfke- Ülkede istememek)	-0,5	* Türk toplumu kendi içinde Suriyeli olumlu yaklaşımlara eleştiri/Suriyelileri istemeyenlere eleştiri *Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılık nedeniyle siyasi kimliklere eleştiri	*Suriyeli kadın ve çocuklar	Bağlama göre olumlu/ol umsuz

2018	%17,43 Göç %15,58 Sos.Kim %14,49 Güvenlik	* Suriyeliler/ mülteciler (Müslüman- Ümmet) *Suriyeli kadın ve çocuklar	* Suriyeliler * Türkiye'ye göç eden diğer milletler	* Toplum sal güvenlik *Eğitim sistemin e *Ekono mik(İşg ücü- Enflasy on) *Demog rafik	Yok	* Göreceli: Suriyeliler/ mülteciler= (DY-YS) (Acıma- Üzüntü)/(DY- DS) (Öfke- Ülkede istememek)	- 0,3 5	* Türk toplumu kendi içinde Suriyeli olumlu yaklaşanlara eleştiri/Suriyelileri istemeyenlere eleştiri *Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılık nedeniyle siyasi kimliklere eleştiri	*Suriyeli kadın ve çocuklar	Bağlama göre olumlu/ol umsuz
2019	%21,11 Göç %18,28 Güvenlik %13,97 Siyaset	* Suriyeliler/ mülteciler (Müslüman- Ümmet) *Suriyeli kadın ve çocuklar	* Suriyeliler * Türkiye'ye göç eden diğer milletler	* Toplum sal güvenlik *Eğitim sistemin e *Ekono mik(İşg ücü- Enflasy on) *Demog rafik	Kültür el tehdit	Suriyeliler/ mülteciler= DY-DS (Öfke- Ülkede istememek)	- 0,5 4	* Türk toplumu kendi içinde Suriyeli olumlu yaklaşanlara eleştiri/Suriyelileri istemeyenlere eleştiri *Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılık nedeniyle siyasi kimliklere eleştiri *Suriyeli erkeklere eleştiri	*Suriyeli kadın ve çocuklar	Olumsuz

2020	%24,84 Güvenlik %18,05 Göç %11,41 Siyaset	* Suriyeliler/ mülteciler (Müslüman- Ümmet) (Daha düşük oranda) (*Suriyeli kadın ve çocuklar	*Avrupa Birliği * Suriyeliler * Türkiye'ye göç eden diğer milletler	* Toplum sal güvenlik *Eğitim sistemin e *Ekono mik(İşg ücü- Enflasy on) *Demog rafik	Kültür el tehdit	Suriyeliler/ mülteciler= DY-DS (Öfke- Ülkede istememek)	- 0,4 6	* Türk toplumu kendi içinde Suriyeli olumlu yaklaşımlara eleştiri/Suriyelileri istemeyenlere eleştiri *Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılık nedeniyle siyasi kimliklere eleştiri *Suriyeli erkeklere eleştiri	*Suriyeli kadın ve çocuklar *Türk askeri	Olumsuz
2021	%20,30 Göç %18 Siyaset 17,03 Güvenlik	* Suriyeliler/ mülteciler (Müslüman- Ümmet) (* Suriyeli kadın ve çocuklar	* Suriyeliler * Türkiye'ye göç eden diğer milletler	* Toplum sal güvenlik *Eğitim sistemin e *Ekono mik(İşg ücü- Enflasy on) *Demog rafik	Kültür el tehdit	Suriyeliler/ mülteciler= DY-DS (Öfke- Ülkede istememek)	- 0,5 8	* Türk toplumu kendi içinde Suriyeli olumlu yaklaşımlara eleştiri/Suriyelileri istemeyenlere eleştiri *Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılık nedeniyle siyasi kimliklere eleştiri *Suriyeli erkeklere eleştiri	*Suriyeli kadın ve çocuklar *Türk askeri	Olumsuz

2022	%20,94 Göç %20,4 Güvenlik %17,85 Siyaset	* Suriyeliler/ mülteciler (Müslüman- Ümmet) (*Suriyeli kadın ve çocuklar	* Suriyeliler * Türkiye'ye göç eden diğer milletler	* Toplum sal güvenlik *Eğitim sistemin e *Ekono mik(İşg ücü- Enflasy on) *Demog rafik	Kültür el tehdit	Suriyeliler/ mülteciler= DY-DS (Öfke- Ülkede istememek)	- 0,5 6	* Türk toplumu kendi içinde Suriyeli olumlu yaklaşımlara eleştiri/Suriyelileri istemeyenlere eleştiri *Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılık nedeniyle siyasi kimliklere eleştiri *Suriyeli erkeklere eleştiri	*Suriyeli kadın ve çocuklar *Türk askeri	Olumsuz

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Suriyelilere yönelik 2010-2022 yılları arasında analiz edilen 86 gün içinde pozitif duygusal eğilime sahip gün sayısı 10'dur. Yıllara göre duygusal eğilim skorlarının ortalamasına bakıldığında 2010 ve 2011 yılları için pozitifken diğer yıllar için negatiftir. Duruş analizi sonuçlarına bakıldığında ise 2010 yılında belirli bir duruş belirlenememişken 2011-2014 yılları arasında olumlu duruş sergilendiği, 2015-2018 yılları arasında bağlamına göre sergilenen duruşun değiştiği, 2019 yılı ve sonrasında ise Suriyelilere yönelik olumsuz duruşun çok daha net bir hale geldiği görülmüştür.

Suriyeliler için yapılan yorumların içeriği her yıl için oran olarak ilk üç sırada 7 farklı toplumsal unsur içermektedir. Güvenlik 2013 yılı, Göç 2010 ve 2011 yılı dışında tüm yılların içeriğinde ilk üç sıradadır. Siyaset (7 yıl), Sosyal kimlikler (6 yıl), Hukuk, Yerleşim yerleri-Ülkeler, Yardım ve Dayanışma (1'er yıl oran olarak ilk üç toplumsal unsurdan biri olduğu görülmüştür. Özetle Suriyelilere yönelik yorumların içeriğinin toplumsal unsurlara göre dağılımında oran olarak ilk üç sırada Güvenlik ve Göç ekseninde olduğu üçüncü sırada Sosyal kimler ve Siyasetin yıllara göre yer değiştirdiği görülmüştür.

2010 yılında yer alan gönderiler haber metni olduğu için duruş analizi yapılmamıştır. 2011 yılı için Suriyeliler genel olarak gerçekçi veya sembolik tehdit olarak değerlendirmezken en fazla Suriyeli iç savaşı ve Türkiye'ye sığınan göçmenler konuşulmuştur. Göçmenlerin dini bağlamda iç grup olarak değerlendirildikleri ve olumlu duruş sergilendiği görülmüştür. Düşük oranda yer tarih içerikli yorumlarda bu olumlu duruşa tepki gösterilmiş, Suriye'nin Osmanlı toprakları olması nedeniyle Osmanlı hayalleri kurulmaması vurgulanmıştır. Esad rejiminin ise yönetim şekli bağlamında dış grup olarak nitelendirildiği ve karşı duruş sergilendiği belirlenmiştir. Kalıp yargı içeriği modeline göre Suriyeliler/mülteciler DY-DS iç savaş mağduru kişilerken Esad rejimi YY-DS ile düşman olarak algılanmıştır. 2012 yılında da kalıp yargı içerikleri ve tehdit algıları değişmemiştir. 2011 yılından farklı olarak Suriyelilere yapılan yardımlar kadar Van Depremi mağdurlarına yardım edilmediği yönünde eleştiriler yer almaktadır. Bu eleştiri sonraki yıllarda giderek artan dozajda Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılığın olduğu yönünde bir tepkiye dönüşmüştür.

2013 yılında Suriyeliler dini kimlik bağlamında iç grup olarak değerlendirilmeye devam edildiği özellikle Suriyeli kadın ve çocukların iç savaş mağduriyetlerine değinildiği, Esad rejimi ve destekçileri ile Suriyeli Türkiye düşmanı teröristlerin ise dış grup olarak

görüldüğü belirlenmiştir. Suriyelilere yönelik genel duruş olumludur. Bu nedenle Suriyelilerle yardımlaşma ve dayanışma yorumlarda oran olarak ön planda olan toplumsal unsurdur.

2014 yılında yer alan gönderilerde Suriyelilere yönelik olumlu duruş sergilenmeye devam edildiği görülmektedir. Kalıp yargı içeriği bağlamında bir değişim görülmemiştir. Tehdit algısıyla ilgili değişimler de bulunmamaktadır. Fakat Türkiye’de kayıt dışı çalıştırılan Suriyeliler için kişi ve kuruluşlara tepki gösterilmiştir. Ayrıca Suriyeliler arasında suç olaylarına karışan kişiler için de tepki söz konusudur fakat bu gönderilerde Suriyeliler için bir genelleme yer almamaktadır. Yorumlarda dikkat çeken bir diğer değişim ise Suriyeli kimliğinin yanında artık Suriyeli Türkmenler şeklinde daha etnik kimlik merkezci bir ayrıma gidilmesi, ayrıca Uygur Türklerine de destek olunulmasına yönelik vurgudur. Bu nokrada Uygur Türkleri ve Suriyeli Türkmenlerin etnik bağlamda iç grup olmaları nedeniyle Suriyelilerin dini bağlamda iç grup olmalarına kıyasla grup içi kayırmacılığın etnik grup lehine olduğu görülmektedir. Bunun bir nedeni de Suriyelilerin geri kalanının Arap olmasıyla ilişkili olması mümkündür. Her iki grup da Müslüman olmakla birlikte etnik farklılık çerçevesinde Suriyeli Türkmenlere yönelik iç grup algısı çok daha güçlüdür.

2015 yılında yer alan gönderilerde Suriyelilere yönelik duruş değişmeye başlamıştır. Bunda özellikle Reyhanlı’da meydana gelen terör saldırısı etkilidir. Suriyelilere yönelik hem yardım ve dayanışma içerikli yorumlar yer alırken hem de devletin Suriyelilere yönelik yardımları eleştirilmiştir. Yorumlarda Suriyeli göçmenler için göreceli bir kalıp yargı söz konusudur. İç savaş mağduru olarak Suriyeli göçmenler DY-YS şeklinde konumlandırılırken ülkede istemeyen ve gerçekçi tehdit olarak algılayanlar için ise DY-DS şeklinde konumlanmaktadır. Bu bakımdan Suriyelilere yönelik duruş bağlamına göre değişiklik göstermektedir. Bu durum 2016-2017 ve 2019 yıllarında bu şekilde devam etmiştir. Fakat her geçen yıl Suriyeliler için gerçekçi ve sembolik tehdit algısı önceki yıllara kıyasla artış göstermiştir.

2019 yılında yer alan gönderilerde Suriyelilere yönelik duruş olumsuzla dönüşmüş ve 2022 yılının sonuna kadar da bu şekilde devam etmiştir. Bundaki önemli sebep, Suriye’de iç savaşın bittiği yönündeki tepkiler, dini bayramlarda göçmenlerin ülkelerine gitmeleri ve Suriyelideki iç belirsizliğin devam etmesi neticesinde Türkiye’deki Suriyelilerin durumunun belirsizliği gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Gönderilerde Suriyelilere

yönelik olumlu yaklaşımda bulunanlar devam etmektedir. Bu yaklaşımda temel motivasyon Suriyelileri dini bağlamda iç grup olarak görülmesidir.

Suriyelilere yönelik duruşun olumsuzla dönüşmesinde oran olarak ilk üç sırada yer alan faktörler arasındaki değişim dikkat çekicidir. Suriyelilere yönelik olumlu duruş sergilenen 2011-2014 yıl aralığı ve bağlamına göre olumlu/olumsuz duruş sergilenen 2015-2018 yılları arasından farklı olarak siyaset içeriği düzenli bir şekilde oran olarak ilk üç sırada yer alan toplumsal unsurlardan biri haline gelmiş olmasıdır. Bu yıllar haricinde siyasetin ilk üçte yer almadığı tek yıl 2012'dir. Fakat 2012 yılında Suriyelilere yönelik gerçekçi veya sembolik tehdit algısı bulunmazken 2019 ve sonrasında tehdit algısının çeşitlendiği belirlenmiştir. Ayrıca bu yıllar arasında duygu skorunun birbirine çok yakın düzeyde olduğu görülmektedir. Bu da yapılan içerikler gibi ifade ediliş biçimleri de çok değişiklik göstermediği anlamına gelmektedir. Bulgular, Suriyeli, Afgan ve Ukraynalılara yönelik sosyal medya gönderileri üzerine yapılan bir araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Sosyal medya kullanıcıları Ukraynalılara yönelik duygusal eğilimleri Afgan ve Suriyelilere kıyasla çok daha olumludur. Afgan ve Suriyeliler birçok boyutta toplumsal güvenlik açısından tehdit olarak algılandıkları görülmüştür (Türkçürk vd., 2025). Bu doğrultuda Suriyeliler özelinde **H18-H19, H20** ve göç bağlamında **H21** hipotezleri doğrulanmaktadır

Genel olarak 12 yıllık zaman zarfında tüm milletlere yönelik algının iç grup-dış grup, gerçekçi ve sembolik tehdit, kalıpyargı içerikleri ve bu doğrultuda sergilenen duruşlar bağlamında farklılık gösterdiği görülmektedir. Zamana karşı en dirençli algının Ermenilere yönelik algı olduğu görülmekle birlikte Pakistanlılar ve Suriyelilere yönelik algının zamanla değişime uğradığı görülmektedir. Diğer kimlikler de toplumsal faktörlere bağlı olarak algılanma şekillerinde değişimler görülmüştür. Bu bakımdan **H3 ve H4** hipotezleri doğrulanmıştır.

3.2.3. Toplumsal Faktörlere Göre Genel Değerlendirme

Millet kimliklerine yönelik Türk toplumunun yaşadığı her deneyim neticesinde söz konusu millete yönelik algılar zamanla değişmiştir. Bir milletin nasıl algılandığını ve o millete yönelik nasıl bir duruş sergilendiğini en fazla etkileyen toplumsal dinamikler ve unsurların belirlenmesi önemlidir.

3.2.3.1. Afetler

Araştırmanın afetlerle ilgili alt problemi “*Alt P.2: Afetler (deprem, sel, yangınlar), millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?*” şeklindedir. Toplumsal faktörler arasında “Afetler” yalnızca Pakistanlılara yönelik gönderilerde 2 yıl ve analiz edilen 6 gün oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır. Suriyelilere yönelik gönderilerde ise 2020 yılında analiz edilen 1 günde toplumsal unsurlar arasında ilk üç sırada yer almıştır.

Afet alanında yapılan duygu analizi araştırmalarına bakıldığında afetlere müdahale ve kurtarma süreçlerinde büyük veri odaklı yaklaşımlarda kullanıldığı görülmüştür. Yapılan bir çalışmada sosyal ağlarda afet verilerini toplayarak afetlerden etkilenen kişilerin barınak, su, yiyecek, tıbbi acil durum ve elektrik gibi ihtiyaçlarının anlık belirlenmesi amacıyla kullanılmıştır (Ragini, Anand ve Bhaskar, 2018).

Gönderilerde deprem başta olmak üzere, çığ, sel ve uçak kazası gibi konular yer almaktadır. Bu gönderilerde yaşanan olumsuz durum nedeniyle duygu skoru negatif olmakla birlikte dayanışma ve yardımlaşmaya yönelik olumlu duruş sergilendiği görülmüştür. Türkiye’de yaşanan afetlerde Pakistan’ın ilk yardım gönderen ülkeler arasında yer alması nedeniyle “Kurtuluş Savaşı’nda da bizlere yardım ettiler” söylemi öne çıkarken Pakistan’da meydana gelen afetler için toplanan yardımlarda ise “Kurtuluş Savaşında bizlere yardım eden kardeşlerimize yardım” şeklinde söylemlerde yer aldığı ve destek olunduğu görülmektedir. Fakat Pakistanlılara yönelik algının zamanla değişime uğradığı ve bunda Türkiye’ye yönelik göçlerin etkili olduğu görülmektedir. İlginç olan şudur ki Pakistanlıların Kurtuluş Savaşı sürecinde yaptığı ekonomik yardımların Pakistanlılara yönelik algı üzerinde neden olduğu olumlu etki yüz yıl sonrasında bile devam ederken güncel bir sosyal sorunda yaşanan dayanışma eyleminin olumlu etkisi kısa sürede sönümlendiği görülmüştür. Bu bakımdan göçün neden olduğu olumsuz algının, afetler nedeniyle yaşanan olumlu algıdan çok daha güçlü olduğu söylenebilir.

Suriyelilere yönelik olarak afet konusu Elâzığ depreminde enkaz altında kalan bir vatandaşı Suriyeli Mahmud adında birinin kurtarması ve İzmir’de çıkan bir yangını söndürme faaliyetlerinde yardım eden Suriyeli hakkında yapılan yorumlar yer almaktadır. İçeriğine bakıldığında yardımlaşma nedeniyle Suriyelilere yönelik olumlu yaklaşım sergilenmiş olduğu görülmüştür. Göçmenlerle kurulan olumlu temas neticesinde göçmenlerin yalnızca rekabetin artmasına neden olmadığı aynı zamanda dayanışmanın

da mümkün olması olumlu yaklaşımın nedenidir. Dayanışma gibi olumlu temasların hem sıcaklık hem de yeterlilik boyutunda göçmenlere yönelik yaklaşımları olumlu yönde etkilediği ve bu durumun gruplar arası ilişkileri güçlendirdiği görülmüştür (Kotzur, Schafer ve Wagner, 2019). Fakat yaşanan bu dayanışma örnekleri göçmenlere yönelik olumlu yaklaşıma sebep olsa da Suriyelilere yönelik genel algıyı pozitif yönde değiştirecek bir etkinin olmadığı görülmüştür. Başka bir ifadeyle yaşanan afetler nedeniyle yerleşik halk göçmenleri tehdit olarak algılaması mümkündür. Göçmenler gibi azınlık grupların yaşanan afetlerde “hepimiz aynı toplumun üyesiyiz” düşüncesiyle yardım ve dayanışmaya yöneldiği, buna karşılık yerleşik halkın yaşanan afetlerde dış grup üyelerini daha fazla tehdit olarak algılamasına neden olabildiği görülmüştür (Andrighetto vd., 2015). Ayrıca önyargı ve kalıp yargılar neticesinde insanlıktan çıkarma durumlarında insanlıktan çıkartılan gruplara karşı empatinin azaldığı ve bu nedenle yardım etme isteğinin de azaldığı belirlenmiştir (Andrighetto vd., 2014). Böylesi bir durum karşısında iç grup kayırmacılığının yaşanmasını beklemek de mümkündür. Örneğin, Suriyelilere yapılan yardımın afetzedelere yapılmadığına yönelik eleştiriler yer almıştır. Benzer bir durum Van depremi sonrasında yapılan yorumlarda da görülmüştür. Göçmenler deprem veya diğer afetlerde doğrudan tehdit olarak algılanmasalar bile yardımlarda önceliğin Türk vatandaşları olması gerektiğine yönelik algının olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda **H5** hipotezi kısmen doğrulanmıştır.

3.2.3.2. Aile/Evlilik

Araştırmanın aileyle ilgili alt problemi “*Alt P.3: Aile ilişkileri ve evlilikler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?*” şeklindedir. Toplumsal faktörler arasında “Aile/Evlilik” hiçbir millet kimliğinde oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almamıştır. Fakat örnekleme yer alan günlerin analizine bakıldığında genel olarak göç bağlamında yorumlarda oran olarak düşük de olsa yer aldığı görülmüştür. Bunda temel eleştiri noktası ise Suriyeli kadınlarla evlenilmesi ve bazı Türklerin eşlerinden boşanarak Suriyeli kadınlarla evlenmesidir. Az sayıda yorumda Suriyeli kuma olgusundan da bahsedildiği belirlenmiştir. Nitekim 2008-2020 yılları arasını kapsayan bir araştırmaya göre Suriyeli göçü yerli kadın ve erkekler özelinde evlilik ve boşanma oranlarını olumsuz yönde etkilemiştir (Mercan vd., 2023). Yerli erkeklerle informel evlilik yapan Suriyeli kadınlar üzerine yapılan araştırmaya göre

ekonomik destek bulmak, yabancılıktan kurtulmak vb. sebeplerle yerli vatandaşlarla evlenmeye yönelirken evlilik sonrası kumalar arası anlaşmazlıklar ve şiddet olayları gibi faktörler boşanmalar gerçekleşmektedir (Kaya, 2018). Gönderilerde Suriyeli kadınlarla evlilik konusunda eleştirilenler Türk erkekleridir. Fakat mevcut literatürde Suriyeli kadınlarla yerli kadınlar arasında da gerilim ve rekabetin olduğu ifade edilmektedir (Yıldırım, 2015). Türk aile yapısı açısından sembolik tehdit olarak görüldükleri söylenebilir. Bu doğrultuda **H6** hipotezi doğrulanmıştır.

3.2.3.3. Boş zamanları değerlendirme

Araştırmanın boş zamanları değerlendirmeye ilgili alt problemi “*Alt P.4: Müzik, spor ve edebiyat gibi boş zaman etkinlikleri millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?*” şeklindedir. Toplumsal faktörler arasında “Boş zamanları değerlendirme” içerikli yorumlar Iraklılara yönelik gönderilerde 2 yıl, Pakistanlılara yönelik gönderilerde 3 yıl, İranlılara yönelik gönderilerde 2 yıl, Afganlara yönelik gönderilerde 2 yıl oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır.

İçeriklerine bakıldığında futbol, basketbol, boks, müzik, sinema, diziler ve TV programlarından bahsedildiği görülmüştür. En fazla olumlu duygu skoru bu nedenle boş zamanları değerlendirmeye ilgilidir. Gönderi içeriklerinde millet kimliklerine yönelik olumsuz duruş sergilenmediği görülmüştür. Ayrıca boş zamanları değerlendirmeye ilişkili konuların yorumlarda yer aldığı günlerin duygu skoru pozitiftir. Fakat bu boş zamanları değerlendirmeye ilişkin son gönderiler İranlılar için en son 2019, Pakistanlılar için 2017, Afganlar için 2015, Iraklılar için 2013’tür. Göçün toplumsal etkisi arttıkça boş zamanları değerlendirmeye ilişkin gönderilerin oranının düşmeye başladığı söylenebilir. Bu doğrultuda **H7** hipotezi yanlışlanmıştır.

3.2.3.4. Dil ve Söylemler

Dil ve söylemler millet kimliklerine yönelik gönderilerde oran olarak ilk üç unsur arasında yer almamakla birlikte gönderilerde kalıpyargı ifadeleri, ayrımcı deyimler, küfür-argo kullanımı, destekleme ve karşı çıkma ifadeleri sıkça yer almaktadır.

İçerik olarak küfür-argo kullanımı yaygındır. Bu durum hem duygu skorunun negatif olmasında hem de millet kimliklerine yönelik olumsuz-karşı duruşu güçlendirmektedir. Kalıpyargı ifadeleri ve ayrımcı deyişler en fazla Ermenilere yönelik kullanılmaktadır.

Örneklemede yer alan günlerin tamamında bu söylemler yer almaktadır. Bunun nedeni Ermeni algısının tarihsel olaylar nedeniyle yapısal bir hale dönüşmüş olmasıdır. Benzer şekilde Kurtuluş Savaşı'nda Pakistanlıların yardımları nedeniyle “Müslüman kardeşlerimiz”, “Kurtuluş Savaşı'nda bize yardım ettiler” şeklinde kalıplaşan söylemler oldukça sıktır. Bu deyişler Pakistanlıların göçleri sonrasında sorgulanmaya başlamıştır. Dikkat çeken bir diğer husus Suriyelilere yönelik söylemlerin yıllar içinde değişime uğramasıdır. 2010-2015 yılları arasında Suriyelilere yönelik olumsuz söylemler, ayrımcı deyişler yer almazken “Gariban”, “yardıma muhtaç”, “Müslüman kardeşlerimiz” gibi ifadelerin sıkça yer aldığı görülmüştür. Bu söylemlerle birlikte 2015 yılından itibaren hem Suriyelilere hem de Arap etnik kimliğine yönelik ayrımcı deyiş ve söylemlerin kullanılmaya başlandığı görülmüştür. Bu durum Suriyelilere yönelik algının 2015 yılında değişmeye başladığını göstermektedir.

3.2.3.5. Din

Araştırmanın dinle ilgili alt problemi “*Alt P.5: Dini inançlar, kurumlar ve söylemler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?*” şeklindedir. Toplumsal faktörler arasında “Din” içerikli yorumlar her millete yönelik gönderilerde yer almakla birlikte Iraklılara yönelik gönderilerde 2 yıl, Pakistanlılara yönelik gönderilerde 3 yıl, İranlılara yönelik gönderilerde 3 yıl oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır.

Din, iç grup olarak algılanan kimliklere karşı dayanışma ve olumlu yaklaşımın motivasyonu olmuştur. Örneğin Pakistanlılar için yorumlarda “Müslüman kardeşlerimiz” sıkça geçmektedir. Dini bağlamda iç grup olarak görülmeleri nedeniyle Pakistanlı göçmenler dışında Pakistanlılara karşı olumlu duruş sergilenmiştir.

Askeri müdahaleler ve terör olaylarında Müslümanların yaşamını kaybetmesi durumunda mezhep fark etmeksizin tüm kimlikler iç grup olarak değerlendirildiği görülmüştür. ABD ve NATO gibi ülke ve kuruluşlar Müslümanlara zulmeden dış grup olarak algılanarak eleştirilmiştir. Başka bir ifadeyle mezhepleri aşan bir şekilde İslam kimliği altında iç grup olarak değerlendirilme hususu gayrimüslim dış gruplara karşı sergilenmiştir. Örneğin, İranlılar hem Suriye'ye Sünnilerin ölmesine neden olmaları hem de Siyasi rejimlerinin Şii mezhebi üzerine kurulu olması nedeniyle tehdit olarak değerlendirilirken ABD'nin askeri operasyonları neticesinde “Yaşamını yitirenler Iraklı, İranlı değil Müslüman”

söylemleri ile ABD'ye karşı eleştiriler yer almıştır. Fakat Şia mezhebi genel olarak Sünni mezhebi açısından dış grup olarak değerlendirildiği ve askerî açıdan da gerçekçi tehdit olarak algılandığı, Türkiye'de Şiiliğin yaygınlaşması endişesi karşısında ise sembolik tehdit olarak algılandığı görülmüştür.

Göç ve din içerikli yorumlara bakıldığında duygu skorunu olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Göçmenler dini açıdan iç grup olarak algılanmaktadır ve bu durum tehdit algısını tamamen ortadan kaldırmamakla birlikte hafiflettiği söylenebilir. Dini açıdan göçmenlere yönelik kalıpyargı içeriği DY-YS olarak dindaşlık, Ensar-muhacir şeklinde iç grup olarak şekillendiği görülmektedir. Bu durum ülkelerin toplumsal yapısına göre şekillenmektedir. Önemli bir kısmı Müslüman olan Türk toplumunda Müslüman göçmenlerin kabulü ve göçmenlere yönelik olumlu duruş sergilenmesinde din olgusu önemli bir iç grup oluşturma aracıdır. Fakat bu durum ülkenin dini yapısına göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin Almanya'da Müslüman mülteciler DY-DS şeklinde algılanmakta ve tehdit potansiyeli yüksek bir dış grup olarak algılanmaktadır (Kotzur vd., 2019). Benzer şekilde Hollanda'da yapılan bir araştırmada katılımcılardan her ikisinden birinin Müslümanlara karşı olumsuz duygulara ve önyargıya sahip olduğu görüşmüştür (Velasco Gonzales vd., 2008). Fransa, Almanya ve Birleşik Krallıkta yürütülen bir araştırmanın sonuçlarına göre ise yerli halk kendisini tehdit altında hissettiği durumlarda Müslümanların asimile olmak istemediğine inandığı belirlenmiştir (Croucher, 2013). İnsanların dini deneyimleri ve inançları ile göçmenlere karşı tutumları arasındaki ilişkiyi ulusal düzeyde Evanjelik Protestanlar, ana akım Protestan ve Katoliklerin görüşleri üzerinden inceleyen araştırmanın bulgularına göre göçmenlere yönelik kültürel endişelerin olduğu, Amerika'nın Hristiyan bir ulus olarak kurulduğu ve Hristiyan Milliyetçiliği yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Leon Mcdaniel vd., 2011).

Suriyelilerin dini motivasyonla iç grup olarak değerlendirildiği durumlarda bile gerçekçi ve sembolik tehdit algısının olmasıdır. Bunda temel faktör Suriyelilerin doğum oranlarının yüksek olması ve gelecekte demografik yapının bozulacağına yönelik kaygıdır. Ayrıca ülkenin kültürünün Araplaşacağına yönelik kültürel boyutta sembolik tehdit algısı da yoğundur. Fakat bu durum Afgan ve Pakistanlı göçmenlere geldiğinde dini iç grup algısının çok daha düşük düzeyde olduğu, genç ve bekar Afgan ve Pakistanlı göçmenlere yönelik gerçekçi ve sembolik tehdit algısının dini iç grup algısının önünde

olduğu görülmektedir. Dini konularda millet kimliklerine yönelik yaklaşımlar çeşitliliği nedeniyle **H8** hipotezi yanlışlanmıştır.

3.2.3.6.Eğitim

Araştırmanın eğitimle ilgili alt problemi “*Alt P.6: Eğitim sistemi ve eğitimle ilgili toplumsal olaylar, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?*” şeklindedir. Toplumsal faktörler arasında “Eğitim” yalnızca Pakistanlılara yönelik gönderilerde 1 yıl oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır. Bunun nedeni Malala Yusufzay adlı eğitim aktivisti bir kadının Nobel Barış Ödülünü almasıdır. Gönderilerin içeriği olumludur.

Malala Yusufzay’ın ödül alması kadın hakları kapsamında ve değerlendirilirken eğitimle ilişkili unsurlar en fazla göçmenler bağlamında 3 boyutta ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki, eğitimde göçmenlere pozitif ayrımcılık yapıldığı, sınavsız üniversiteye girebildiklerine yönelik yargılar nedeniyle tehdit olarak algılandıkları görülmüştür. İkincisi, çocuğunun veya kendisinin okuduğu okulda veya sınıfta göçmenlerin sayısından şikâyet eden pasif yabancı düşmanlığı içeren gönderilerdir. Bu bağlamda ayrıca sınıftaki göçmen öğrenciler nedeniyle eğitimin kalitesinin zayıfladığına yönelik eleştiriler de yer almaktadır. Üçüncüsü ise genel olarak gelen göçmenlerin eğitim düzeyinin düşük olduğu yönündeki eleştirilerdir. Bu nedenler, eğitim alanında göçmenlerin kaynaklara erişimde rekabetçi bir grup olarak görüldüklerini ve bu yüzden de tehdit olarak algılandıklarını göstermektedir. Türkiye’de Suriyelilere yönelik yapılan çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Bu doğrultuda **H9** hipotezi doğrulanmıştır.

3.2.3.7. Ekonomi

Araştırmanın ekonomiyle ilgili alt problemi “*Alt P.7: Ekonomik sorunlar (İşsizlik, enflasyon vb.), millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?*” şeklindedir. Toplumsal faktörler arasında “Ekonomi” içerikli yorumlar daha ziyade göç olgusuyla ilişkilidir. Iraklılara yönelik gönderilerde 2 yıl, İranlılara yönelik gönderilerde 2 yıl, Afganlara yönelik gönderilerde 2 yıl oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır.

Ekonomiyle ilgili unsurların gönderilerde Türkiye’ye yönelik göçler ve ekonomik yolsuzlukla ilgili iddialar bağlamında yer aldığı görülmüştür. Yolsuzluk iddialarıyla ilgili

gönderilerde herhangi bir millete yönelik duruş sergilenmediği, herhangi bir kalıp yargının söz konusu olmadığı görülmektedir. Tepki gösterilen unsurlar ise yerli siyasetçilerdir.

Türkiye'ye yönelik göçlerin neden olduğu ekonomik etkiler nedeniyle hem yerli siyasetçilere hem de göçmenlere yönelik olumsuz değerlendirmelerin yer aldığı, göçmenlerin ekonomik açıdan gerçekçi tehdit olarak değerlendirildikleri görüşmüştür. İşsizlik, iş güvencesizliği, gelir yoksunluğu ve enflasyonun arması göçmenlere yönelik ekonomik açıdan gerçekçi tehdit algısının önemli açıklayıcısıdır (Heizmann ve Huth, 2021). Örneğin, Avrupa'da 23 ülke üzerine yapılan araştırmaya göre ekonomik güvensizlik duygusunun güçlü olması durumunda çalışanlar ve işsizler arasında fark olmaksızın algılar benzer şekilde göçmenlere yönelik olumsuzdur (Billiet vd., 2014). 2002-2014 yılları arası için Avrupa'da 14 ülke için işsizlik oranlarının yüksek olduğu ülkelerde ve dönemlerde göçmen karşıtlığının da yüksek olduğunu göstermektedir (Gorodzeisky ve Semyonov, 2018). Yüksek işsizlik oranlarının yanı sıra göçmen grubun büyüklüğü de ekonomik tehdit algısını güçlendiren bir faktördür (Finseraas vd., 2014).

Bu çalışmada dikkat çekici husus, göçmenlere yönelik olumsuz yaklaşımlarda ekonominin etkisi olmakla birlikte sosyo-psikolojik faktörlerin daha fazla dile getirilmesidir. Sosyal medyada yapılan başka bir çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış olmakla birlikte (Şan ve Abdulhakimoğulları, 2012), göçmenlere yönelik eleştirilerin temelini inceleyen bir araştırmada ekonomik refaha vurgulanan gerçekçi çatışma ve grup üyeliğine dayalı kimlik değerlendirmeleri vurgulayan unsurlar incelenmiş ve göçmen azınlıklara yönelik dışlayıcı tepkilerin ortaya çıkmasında ulusal kimlik kaygılarının ekonomik kaygılara baskın olduğu belirlenmiştir (Sniderman vd., 2004). Benzer şekilde dini açıdan kültürel farklılıklar da ekonomik algıdan baskındır (Leon Mcdaniel vd., 2011). Bu durum ekonomik koşulların göçmen karşıtlığına dönüşmesinde en temel faktörün işsizlik olduğu yönündeki bulgularla ters düşmemekle birlikte diğer toplumsal faktörlerde göçmen gruplarına yönelik olumsuz algının aracı değişkeni olarak görmek de mümkündür. Bu doğrultuda **H10** hipotezi doğrulanmıştır.

3.2.3.8. Göç

Araştırmanın göçle ilgili alt problemi “*Alt P.8: Türkiye'ye yönelik göçler millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?*”

şeklindedir. Toplumsal faktörler arasında “Göç” içerikli yorumlar Iraklılara yönelik gönderilerde 7 yıl, Pakistanlılara yönelik gönderilerde 5 yıl, İranlılara yönelik gönderilerde 2 yıl, Afganlara yönelik gönderilerde 8 yıl, Suriyelilere yönelik gönderilerde 10 yıl oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır. Yalnızca Ermenilere yönelik gönderilerde göç olgusuyla ilişkili yorumların oranı düşük düzeyde kaldığı görülmüştür.

Kalıpyargı İçeriği Modeline göre toplumun göçmenlere yönelik algısı göçmenlerin mensubu oldukları millete göre şekillenir. Göçmenlere yönelik algı, toplumun göçmenlerin mensubu olduğu milletle tarihsel süreçte yaşadığı ekonomik ve sosyal ilişkilere ve göçmenler geldikten sonra toplumsal yapı içinde yeni statü ve rekabet ilişkilerinin oluşmasına dayanır. Kalıpyargı İçeriği Modeli, oluşan yeni statü ve rekabet ilişkileri olarak “statünün saygı (algılanan yetkinlik) satın aldığını ve rekabetin ise beğeniye (algılanan sıcaklık eksikliği) mal olduğunu varsayar” (Lee ve Fiske, 2006: 754). Nitekim Türkiye’ye yönelik göçler neticesinde millet kimliklerine yönelik algının doğrudan değiştiği görülmüştür.

Bu durum göç eden kişilerin yabancısı oldukları toplumda DY-DS kalıp yargılara sahip olmalarıyla ilişkilidir. Topluma yabancı olanın algılanışıyla ilgili olarak Bauman (2011:188), yabancıların komşuya benzese de öyle olmadığını, fiziksel yakınlığa rağmen toplumsal olarak uzak olduklarını belirtir. Yabancı oldukları için kendilerine şüpheyle yaklaşılır ve yabancılık halleri riskleri barındırır. Nitekim bu yabancılar gelişmemiş ülkelerden geliyorsa, fakirse ve asimile edilemez olarak görülüyorsa tehdit olarak algılanmaktadırlar (Bauman, 2012: 92-93). Özellikle göçmenlerin kitleler halinde gelmesi ve yabancı bir kültürün toplum içinde görünür hale gelmesiyle gelen kişilerin asimile olmayacaklarına yönelik inanç güçlendiğinde ortaya çıkaran sembolik tehdit algısı, grup içindeki kültürel homojenliği ve ev sahibi toplumun ulusal kimliğini kaybetme korkusunu yoğunlaştırdığını teyit etmektedir (Fetzer, 2000). Nitekim Paxton ve Mughan (2006) yaptıkları araştırmada göçmenlerin geldikleri toplumun kültürüne uyum sağlamada zayıf kalmaları, asimile olmamaları durumlarında toplumda kültürel tehdidin oluştuğunu belirlemişlerdir.

Göç nedeniyle toplumsal algıların şekillenmesi göç türlerine, göçmenlerin kısmen etnik kimliklerine ve dini motivasyona göre farklılık göstermiştir. Suriyeli Türkmenler ve Uygur Türklerine yönelik göç konusunda olumlu duruş sergilendiği görülmüştür. Etnik

vurgunun sebebi ülkeye yönelik dış grup olarak görülen Suriyeli, Iraklı ‘‘Arap’’ g  ne karşı gene zor koşullarda yaşayan, etnik iç grup olan ‘‘Türk’’ g  ne yönelik desteğin vurgulanmasıdır. Fakat bu destek sınırlıdır. Çünkü birçok yorumda diğer Türk milletlerinden Türkiye’ye yönelik göçlerin de eleştirildiği görülmüştür. Bunun nedeni Suriyeli göçmenlere yönelik olumsuz algının diğer göçmen gruplarına yönelik algıyı da olumsuz yönde etkilemesidir. Bu bağlamda her ne kadar Türk etnik kimliği açısından iç grup olursa da bu ülkenin vatandaşı olmayan ve g   eden her milletin dış grup olarak görülebildiği, olası bir tehdit olarak algılanabileceği anlaşılmaktadır.

Türkiye’nin transit ülke olduğu, Avrupa’ya yönelik g  lerde göçmenlere yönelik olumlu yaklaşıldığı görülmüştür. Örneğin, BMMYK tarafından mülteci statüsü verilmeyen Afganların Ankara’da düzenlediği eylem, Edirne’de öldürüldükleri anlaşılan dokuz Afgan ve Afgan m lteciiler için düzenlenen futbol turnuvası nedeniyle yapılan yorumlarda Afgan göçmenler ‘‘mağdur’’ kişiler olarak yorumlandığı, tehdit olarak algılanmadıkları görülmüştür. Benzer şekilde Almanya’da Pakistanlı bir göçmenin terör eyleminin sorumlusu olarak sanılması olayında Almanya ve Avrupa  lkelerinin göçmenlere yönelik yaklaşımı eleştirilmiştir.

G   n hedef  lkesi Türkiye olduğunda ise g   n toplumsal etkilerinin düzeyi millet kimliklerine yönelik algı üzerinde belirleyicidir. Yapılan analizlerde Türkiye’ye yönelik göçler ve göçmenlerle ilgili tepkilerin anlamlı düzeyde artmasının 2015 yılına denk geldiği görülmüştür. Örneğin en büyük kitlesel göçü yaşayan Suriyelilere yönelik yapılan yorumlarda 2015 yılına kadar anlamlı düzeyde olumsuz duruş sergilenmediği görülmekle birlikte 2015 yılı sonrasında Suriyelilere yönelik eleştirilerin giderek artış gösterdiği görülmüştür. Benzer şekilde Afgan, Irak ve Pakistanlı göçmenlere yönelik eleştirilerin de 2015 sonrasında artış gösterdiği, göçmen karşıtı duruşun giderek güçlendiği görülmüştür. Göçmenlere yönelik algının 2015 yılından itibaren dönüşmesinde birçok ülkede yaşanan göç krizleri etkili olmuştur (Balaz vd., 2021). Başta Suriye olmak üzere Asya ve Afrika’da savaş bölgelerinden BMMYK verilerine göre 2015 yılı sonunda 65 milyon insan zorla yerinden edilmiştir. Meydana gelen bu zorunlu göçler ve denizde yaşanan boğulma hadiseleri nedeniyle Avrupa’da g   politikalarında güvenikleştirme adımları atılmıştır (Hintjens, 2019; Quinn, 2016).

Yukarıdaki hususlara ek olarak göçmenlere yönelik önyargı ve kalıpyargıların artış göstermesinde temel faktörlerden birisi de Türkiye’ye yönelik Suriyeli göçünün 2015

yılında iki buçuk milyonu geçmesidir. 2015 öncesinde Suriyeli, Iraklı ve Afgan göçlerine yönelik olumsuz bir duruş sergilenmezken 2015 yılından itibaren giderek kötüleşen bir göçmen algısının oluşmaya başladığı görülmektedir. Bütünleşik tehdit teorisi açısından bu duruma bakıldığında Blalock, göçmen veya azınlık grubun göreceli büyüklüğünü hâkim toplumun kendisini tehdit altında hissetmesine neden olacağını belirtir. Göçmen veya azınlık grubu ne kadar büyükse, toplumda kıt kaynaklar için rekabetin o kadar şiddetli olacağını, ayrıca sayıları arttığı için kolektif eylem düzenleme potansiyellerinin artacağını belirtir. Başka bir deyişle, toplum, çok sayıda göçmeni ekonomik alanda ve/veya kimlik siyaseti alanında rakip olarak algılayabilir (Hjerm ve Nagayoshi: 871-8). Bauman’a göre (2011: 282) kimliğin sağlam, tartışmasız ve güvenli olmasını gerektirir. Bu şartların sağlanması ise o kimliği taşıyan insanların yaşadığı toplumsal mekânın da güvenli ve istikrarlı olması koşuluna bağlıdır. Bu koşulun sağlanamadığı durumda ise belirli bir göçmen kimliğine yönelik algının öteki göçmen kimliklerine yönelik algıyı etkilemesi mümkündür.

Bu duruma verilebilecek örneklerden biri Pakistanlılara yönelik algının zamanda yaşadığı dönüşümdür. Gönderilerde Pakistanlılar hem siyasi müttefik hem de Müslümanlık çatısı altında iç grup olarak algılanırken, toplumsal hafızaya Kurtuluş Savaşı’nda yaptıkları yardımlarla “kardeş millet” olarak kazındıkları görülürken, Türkiye’ye yönelik göçler sonrasında “kardeş değiliz” söylemi ile iç grup olmaktan dış grup haline dönüşüm gerçekleşmiştir. Kalıpyargı içeriği modeli açısından ise göçler öncesinde Pakistanlılar YY-YS şeklinde konumlandırılırken göçler sonrasında DS-DS şeklinde kalıp yargılarla hem gerçekçi hem de sembolik tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır. Pakistanlılara yönelik olumsuz söylemlerin 2015 sonrasında başlaması ve gönderilerin içeriğinde Suriyelilerden de bahsedilmesi, göçmenlere yönelik genel önyargının etkisini doğrulamaktadır.

Dolayısıyla 2015 yılı sonrasında Suriyeli göçü nedeniyle oluşan olumsuz göçmen algısı diğer göçmen gruplarına yönelik algıyı da olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durumun en belirgin kanıtı, diğer millet kimliklerine yönelik kelime kombinasyonu ve kelime frekansı analiz sonuçlarına göre en sık kullanılan kelime “Suriyeli” olmasıdır. Suriyelilere yönelik oluşan tehdit algısı nedeniyle göçmenlere yönelik önyargılar oluşmuş ve gelen diğer göçmenler de bu önyargıdan etkilenmişlerdir. Bu doğrultuda **H11** hipotezi Türkiye’ye

yönelik göçler bağlamında doğrulanmıştır. Fakat Türkiye'nin transit ülke olduğu durumlar için **H11** hipotezi doğrulanamamıştır.

3.2.3.9. Güvenlik

Araştırmanın güvenlikle ilgili alt problemi “Alt P.9: Terör, savaş ve suç faktörleri gibi ulusal ve toplumsal güvenlik unsurları, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?” şeklindedir. Toplumsal faktörler arasında “Güvenlik” tüm milletlere yönelik gönderilerde oran olarak ilk üç sırada yer alan toplumsal unsurdur. Bu bakımdan H2 hipotezi doğrulanmaktadır.

Ulusal güvenlik ve toplumsal güvenlik olarak ikiye ayrılan analizin sonuçlarına göre ulusal güvenlikle ilişkili hususlarda milletlere yönelik yaklaşımlar farklılık göstermektedir. Örneğin ulusal güvenlik kapsamında yer alan savaş ve terör içerikli yorumlarda ABD, Avrupa ülkeleri, Hindistan, NATO gibi dış grup olarak algılanan ve müdahalede bulunun ülke ve askeri yapılara karşı Irak, İran, Afganistan ve Pakistan iç grup olarak algılanmış, DY-YS şeklinde tarihsel, dini iç grup olarak görülmeleri nedeniyle desteklenmiştir. Öte yandan Türkiye'ye yönelik ulusal tehdit algısının oluştuğu durumlarda söz konusu kimlikler dış grup olarak algılanarak yaşanan olaylar karşısında eleştirilmiştirler. Örneğin ABD-Irak Savaşı nedeniyle Iraklılar “savaş mağduru insanlar” olarak değerlendirilirken Türk Bayrağının yakıldığı ve Türk ordusunun Irak'ta terörlere mücadelesine Iraklıların tepki göstermesi olayı sonrasında ise Iraklılar için “ülkelerini savaşmadan ABD'ye teslim olan insanlar” olarak söylemde değişme yaşanmıştır. Özellikle terör olaylarında failin yabancı uyruklu olduğu durumlarda, terör olaylarının yaşandığı süreçte göç akışlarında yoğunluk yaşıyorsa terör saldırıları olumsuz duyguların birikmesine neden olmaktadır (Balaz vd., 2021). Bu bağlamda ulusal güvenlikle ilgili dinamikler duygu skorunu negatif etkilerken **H13** hipotezi kısmen doğrulanmıştır.

Türkiye'ye yönelik göçlerin oluşturduğu toplumsal güvenlik içerikli gönderilerde ise göçmen statüsünde olan milletler için eleştiriler yer almıştır. Bu noktada farklı birçok suç türüyle göçmen gruplarının isminin birlikte geçtiği görülmektedir. Bu suçlar arasında cinsel suçlar, mala karşı suçlar, şiddet olayları-cinayet, göçmen kaçakçılığı suçu, devlete karşı suçlar (Bayrak yakma, casusluk), kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, genel ahlaka

karşı suçlar (fuhuş) gibi farklı suçlar yer almaktadır. Bu suç türleri arasında özellikle cinsel suçlar ve şiddet-cinayet içerikli yorumların ön planda olduğu görülmektedir.

Meydana gelen suçlarda failin yerleşik halk olduğu ve mağdurun göçmen olduğu durumlarda yalnızca failin eylemine yönelik tepki gösterilirken failin göçmen olduğu ve mağdurun yerleşik halk olduğu durumlarda göçmenin grup kimliğine yönelik eleştiriler yer almaktadır. Özellikle cinsel suçlar göçmenlere yönelik olumsuz söylemlerde önemli bir dayanak oluşturmaktadır. Göçmenlere yönelik gerçekçi ve sembolik tehdit algısı suç korkusuna neden olabilmekte ve bu durum göçmen grup kimliklerini suçlu sosyal kimliklere dönüştürmektedir.

Göçün türü ve güvenlik arasındaki ilişki Pakistanlılara yönelik söylemlerde hem iç grup olarak algılanan bir kimliğin dış grup haline dönüşümünün hem de tehdit algısının oluşumu görmek açısından önemlidir. Almanya’da meydana gelen bir terör eyleminde failin Pakistanlı sanılması durumuna nedeniyle Avrupa ülkelerinin ayrımcı tutum sergilediği iddia edilerek tepki gösterilmiştir. Pakistanlı göçmenlerin bulunduğu ülke Almanya olduğu durumda Pakistanlı göçmenler “Avrupalı olmayan” ve “Müslüman” olarak iç grup olarak değerlendirilmiştir. Herhangi bir tehdit algısı da söz konusu değildir. Fakat 2022 yılında Bebek sahilinde meydana gelen gayri ahlaki bir olayın failinin Pakistanlı sanılması neticesinde birçok göçmen grupların hepsine yönelik gerçekçi ve sembolik tehdit algısının ahlaki paniğe neden olduğu görülmüştür. Daha sonradan olayın failinin Türk vatandaşı olduğunun anlaşılması da söz konusu algıda bir değişikliğe neden olmamıştır. Bu bağlamda toplumsal güvenlikle ilgili faktörler duygu skorunu olumsuz yönde etkilemekle birlikte **H12** hipotezi doğrulanmıştır.

3.2.3.10. Hukuk

Araştırmanın siyasetle ilgili alt problemi “*Alt P.10: Hukuk sistemi, hukuki süreçler ve adalet algısı, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?*” şeklindedir. Toplumsal faktörler arasında “Hukuk” içerikli yorumlar Ermenilere ve Afganlara yönelik gönderilerde 1’er yıl oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır. Söz konusu günün duygu skoru negatiftir. Gönderilerin içeriğinde hukuki gelişmelerle ilgili olarak Ermenilere yönelik karşı duruş sergilenmiş olması ve Ermenilerin siyasi bağlamda tehdit olarak algılanmasına neden olduğu için **H14** hipotezi

doğrulanmıştır. Fakat yalnızca 1 sene oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almış olması nedeniyle bu bulgu genellemeye açık değildir.

3.2.3.11. Sağlık

Araştırmanın siyasetle ilgili alt problemi “*Alt P.11: Sağlık hizmetleri ve sağlık kurumları, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?*” şeklindedir. Toplumsal faktörler arasında “Sağlık” hiçbir millet kimliğinde toplumsal faktörler arasında oran olarak ilk üç sırada yer almamıştır. Sağlık göçle ilişkili gönderilerde yer aldığı görülmüştür. Eğitimde olduğu gibi sağlıkta da göçmenlere pozitif ayrımcılık yapıldığına yönelik eleştiriler yer almaktadır ve duygu skorunu negatif yönde etkilemiştir. Yapılan çalışmalarda benzer bulgulara rastlanmıştır (Özdemir vd., 2023; Güney ve Konak, 2016). Ayrıca Covid-19 sürecinde virüsün yayılımında göçmenlere yönelik eleştiriler yer almaktadır. Nitekim yapılan araştırmada Covid-19 kaynaklı öfkenin göçmen karşıtı tutumları beslediği görülmüştür (Freitag ve Hofstetter, 2022). Gönderilerde hem göçmenlere hem de yerli siyasetçilere yönelik olumsuz duruş sergilenmektedir. Bu bağlamda **H15** doğrulanmaktadır.

3.2.3.12. Siyaset

Araştırmanın siyasetle ilgili alt problemi “*Alt P.12: Siyaset millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?*” şeklindedir. Bulgulara göre millet kimliklerine yönelik duygusal eğilimi ve duruşu olumsuz yönde etkileme potansiyeli en yüksek toplumsal unsurlardan biri “Siyasettir”. Siyaset Iraklılara yönelik gönderilerde 2 yıl, Pakistanlılara yönelik gönderilerde 2 yıl, İranlılara yönelik gönderilerde 5 yıl, Afganlara yönelik gönderilerde 4 yıl, Ermenilere yönelik gönderilerde 12 yıl ve Suriyelilere yönelik gönderilerde 7 yıl boyunca oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır.

Siyasi açıdan iç grup olarak değerlendirilen tek kimlik Pakistanlılardır. İki ülke arasındaki ilişkiler nedeniyle Pakistanlılar müttefik olarak algılanmaktadır. Bu nedenle Pakistanlıların Hindistan’la yaşadığı siyasi ve askeri gerilimlerde Pakistanlılar desteklenmiş, Hindistan ise eleştirilmiştir. İç grup olarak görülmemekle birlikte Türkiye’de Afgan kadın polislerin eğitim alması ve Mustafa Kemal Atatürk ile

Afganistan Kralı Emanullah Han arasındaki ilişkiler nedeniyle kısmen siyasi müttefik olarak değerlendirilmiştir.

Ermeniler incelenen kimlikler arasında siyasi açıdan en fazla dış grup olarak değerlendirilen kimliktir. Ermeni olaylarının güncel siyasette Avrupa ülkeleri tarafından bir koz olarak kullanılması nedeniyle Ermeniler de siyasi açıdan gerçekçi tehdit olarak görülmüşlerdir. Sosyal kimlik teorisi açısından bakıldığında siyasi dış gruplara yönelik tehdit algısı ve savunma refleksi "kendi iç grubunu savunmak, ülkeyle ilgili ikilemlere karşı otomatik, sezgisel bir tepki gibi görünmektedir" (Kołodziejek vd., 2022: 1).

İranlılarda siyaset yerli siyasetçiler kapsamında yorumlarda yer almıştır. Yaşanan siyasi olaylarda olumsuz duruş sergilenen kimlikler yerli siyasetçiler olduğunda İranlılara yönelik tehdit algısı tespit edilmemiştir. Fakat İran'ın yönetim sistemi gerçekçi tehdit olarak değerlendirilmiş ve İranlılara yönelik olumsuz değerlendirmelerde İran rejiminin tehdit olarak algılanması önemli rol oynamıştır. Özellikle Türkiye'de İranlı ajanların yakalandığına yönelik haberler ve kadın hakları ihlallerinde İran rejimi eleştirilmiştir.

Göçle siyasetin ilişkili olduğu yorumlarda genel olarak Türk siyasetçiler ve kamu kurumlarına yönelik göçmen politikaları nedeniyle eleştiriler yapılırken Avrupa Birliği ülkelerine de aynı nedenle tepkiler söz konusudur. Göçmenlere yönelik olumsuz duruş ile milliyetçilik arasında da ilişki söz konusudur. Genel olarak milliyetçi söylemlere dayalı gönderilerde göçmen karşıtı duruş sergilendiği görülmüştür. Sosyal kimlik teorisi, ulusla daha güçlü bir şekilde özdeşleşen ve tehdidi daha güçlü bir şekilde algılayan insanların göçmenlere karşı daha olumsuz bir tepki göstereceğini varsayar (Kawasaki, Ikeda, 2020).

Bu noktada ilginç bir husus Suriyeli Türkmenlere yönelik olumlu duruş sergilenmesidir. Bu durum için göçmenlere karşı kısmen de olsa etnik milliyetçi bir duruş sergilendiğini akla getirmektedir. Fakat Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan gibi Türk ülkelerinden gelen göçmenlere karşı olumsuz duruş sergilendiği göz önünde bulundurulduğunda etnik milliyetçiliğin de sınırlı kaldığı ve bu durumun daha ziyade Arap etnisitesine mensup göçlere karşı sergilenen duruş olduğunu düşündürmektedir.

Genel olarak gönderin içeriğinde siyasetin oran olarak ilk üç sırada yer aldığı durumlarda duygu skorunun negatif olduğu görülmüştür. Siyasetin göç içerikli gönderilerde yer alması durumunda ise göçmenlere yönelik gerçekçi tehdit algısı ve karşı duruş sergilendiği belirlenmiştir. Bunun istisnası ise göçün, göçmen grubun Türkiye'de

olmamasıdır. Örneğin Almanya’da meydana gelen bir olayda Pakistanlı göçmenin suçlanması nedeniyle yorumlarda siyasi içerikli unsurlar yer almakla birlikte Pakistanlıların Avrupa Ülkelerine karşı iç grup olarak görülmesi nedeniyle gönderilerin duygu skoru negatif olsa da Pakistanlı göçmenler desteklenmiştir. Bu bağlamda **H16** hipotezi kısmen doğrulanmıştır.

3.2.3.13. Sosyal Kimlikler

Araştırmanın sosyal kimliklerle ilgili alt problemleri “*Alt P.14: Millet kimliklerine ve gönderilerde yer alan diğer sosyal kimliklere yönelik iç grup-dış grup algıları yıllar içinde nasıl değişmektedir?*”; “*Alt P.15: Millet kimliklerine ve gönderilerde yer alan diğer sosyal kimliklere yönelik gerçekçi ve sembolik tehdit algısı yıllar içinde nasıl değişmektedir?*” ve “*Alt P.16: Millet kimliklerine ve gönderilerde yer alan diğer sosyal kimliklere yönelik kalıpyargı içeriği modeli yıllar içinde nasıl değişmektedir?*” şeklindedir. Bulgulara bakıldığında toplumsal faktörler arasında “Sosyal Kimlik” içerikli yorumlar Iraklılara yönelik gönderilerde 8 yıl, Pakistanlılara yönelik gönderilerde 7 yıl, İranlılara yönelik gönderilerde 6 yıl, Afganlara yönelik gönderilerde 3 yıl, Ermenilere yönelik gönderilerde 1 yıl ve Suriyelilere yönelik gönderilerde 6 yıl oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır. Güvenlik, siyaset ve göçle birlikte gönderilerde en fazla oran olarak ilk üçe giren unsur sosyal kimliklerdir.

Sosyal kimlik teorisinde belirli bir sosyal gruba yönelik bilgiler ve üyelerine atfedilen değer neticesinde iç grup-dış grup ayrımına gidilir (Tajfel, 1982:3). Bu ayrım çerçevesinde millet kimliklerinin belirli bir kalıp halinde değerlendirilmediği diğer sosyal kimliklerden ve toplumsal unsurlara göre bağlamına göre iç grup-dış grup olarak değerlendirildiği görülmüştür. Bunlar arasında en baskın olanlar; göçmen kimliği, cinsiyet kimliği olarak kadınlar ve yaş grupları arasında çocuklar, dini kimlik olarak Müslümanlar ve mezhepler, son olarak ise etnik kimliktir. Örneğin, İranlı kadınlar, Iraklı çocuklar, Afgan göçmenler, Suriyeli Türkmenler, Iraklı Sünniler şeklinde millet isimleri diğer sosyal kimliklerle bir arada kullanılmıştır. Daha düşük düzeyde spor, müzik, eğitimle ilişkili sosyal kimlikler de gönderilerde yer almıştır.

Millet kimliklerine yönelik gönderilerde belirgin bir şekilde kadın ve çocuk kimliklerine olumlu duruş sergilenmesi ve görece iç grup olarak değerlendirildikleri görülmektedir. Kadın ve çocuklar DY-YS şeklinde konumlandırılmaktadırlar ve bu konumları millet

kimliklerinden bağımsız bir şekilde algılanmaktadır. Her iki grup da savunmasız, masum, savunmaya muhtaç şekilde kalıp yargılarla tanımlanması nedeniyle DY-YS şeklinde konumlandırılmaktadırlar. Kalıpyargı içeriklerinin bu şekilde olması nedeniyle kadın ve çocuklar ayrıca gerçekçi tehdit olarak görülmemişlerdir. Kadın ve çocuklara yönelik algılar başka ülkelerde de görülmektedir. Amerikalıların hangi kimliklere mensup Suriyelileri tercih ettiklerine yönelik yapılan çalışmada Hristiyan Suriyeliler, yüksek vasıflı Suriyeliler, eğitimli Suriyeliler ve Suriyeli kadınları tercih ettikleri görülmüştür. Kadınların tercih edilmesinin nedeni güvenlik endişesinden kaynaklı olduğu görülmüştür (Adidas vd., 2018). Başka bir açıdan bakıldığında çocuklar için oluşan olumlu algı gençler için geçerli değildir. Çünkü genç erkekleri güvenlik açısından hem gerçekçi hem de sembolik tehdit olarak algılandığı görülmektedir (Ward, 2019). Örneğin, Afganlar için 2021-2022 yıllarında olumsuz yaklaşımın nedeni, gönderilerde sıkça vurgulanan genç ve bekar erkeklerin göçüdür. Afgan göçlerine paralel şekilde cinsel suç içerikli olayların yaşanması gençlere yönelik olumsuz yaklaşımın ve gençleri güvenlik açısından tehdit olarak algılanmasına neden olmuştur. Başka bir yaklaşımda ise Suriyeli kadın ve çocuklar için ülkede olmaları desteklenirken Suriyeli erkeklerin ülkelerine geri gitmeleri ve savaşmaları yönünde söylemler yaygındır. Özellikle Türk askerlerinin Suriye’de şehit olduğu dönemlerde bu söylem daha da yoğunluk kazanmıştır. Benzer bir durum İranlı, Afgan, Pakistanlı, Iraklı kadınlar için de geçerlidir. Avrupa’da da genç ve bekar erkek göçmenlere yönelik tehdit algısının güçlü olduğu sosyal medya gönderilerinin analizinde görülmektedir. Orta Doğulu erkeklerin Avrupa’ya göçleri nedeniyle tecavüz vakalarının yaşanacağı, terör olaylarının artacağına yönelik endişeler belirlenmiştir (Rettberg ve Gajjala, 2015). Yapılan bir çalışmada mültecileri destekleyen aktivistlerde bile “seks takıntılı, cinsiyetçi ve hasta gençler” şeklinde kalıpyargı bulunduğu dile getirilmiştir (Alhayek, 2014).

Kadınlara yönelik pozitif söylemler yalnızca göçmen kadınlar özelinde geçerli değildir. Ülkelerinde şiddet ve tecavüz mağduru olan, temel haklardan yoksun bırakılan, ülkelerinin kültürü nedeniyle özgürlükleri kısıtlanan Afgan, Iraklı ve İranlı ve Pakistanlı kadınların DY-YS şeklinde iç grup olarak algılandığı görülmektedir. Eltantawy (2013) bu durum için özellikle Arap Baharı sonrasında sosyal medya sitelerinde Müslüman ve Arap kadınların erkekler tarafından cinsel nesneye dönüştürülmeleri ve haklarının yok

sayılmasına yapılan vurgu nedeniyle bu durumların değişmesinde önemli bir araç olduğu dile getirmiştir.

Millet kimliklerine yönelik gönderilerde yer alan sosyal kimlikler dönem içinde değişim gösterdiği görülmüştür. Irak, Afgan, Pakistan ve Suriye için olumlu duruş sergilenen yıllarda kadın ve çocuk kimlikleri daha yoğunken göçler nedeniyle olumsuz duruş sergilenen yıllarda ise etnik ve millet kimliklerinin konuşulmaya başlandığı görülmüştür. Örneğin Ermenilere yönelik gönderilerde Ermenilere yönelik sergilenen duruş tüm yıllar için olumsuzdur ve gönderilerde yer alan sosyal kimlikler etnik ve dini kimliklerdir.

3.2.3.14. Tarih

Araştırmanın tarihle ilgili alt problemi “*Alt P.13: Geçmişte yaşanan savaşlar, göçler ve diğer tarihsel olaylar, güncel toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?*” şeklindedir. Toplumsal faktörler arasında “Tarih” içerikli yorumlar yalnızca Ermenilere yönelik gönderilerde oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır.

Ermenilerle ilgili gönderilerde Ermeni olayları, Hocalı Soykırımı gibi yaşanan tarihsel olaylar her yıl dönümünde gündem olduğu, ayrıca güncel siyasi olaylara tarihsel olayların yansıdığı görülmüştür. Bu durum Ermenilere yönelik toplumsal hafızanın tazeliğini göstermektedir. Nitekim Ermenilere yönelik kalıp yargı ifadelerinin sıkça kullanılması da Ermenilere yönelik algının toplumsal hafızada yer aldığını göstermektedir. Maruice Halbwachs’a göre toplumsal hafıza toplumsal olarak paylaşılan temsillerdir. Durkheim’ın sosyolojisine dayanan bu yaklaşıma göre bireysel hafıza tamamen sosyal olarak belirlenmektedir (Kansteiner, 2002: 181; Winter ve Sivan, 1999:23). Ermenilere yönelik algı da bu şekilde toplumsal olarak paylaşılan bir temsildir. Ermeni olaylarının Avrupa ülkelerince güncel uluslararası siyasette Türkiye’nin aleyhine bir argüman olarak kullanılması nedeniyle de Ermeniler siyasi bir tehdit olarak görülmektedir.

Sistematik bir şekilde her yıl Ermeni tehciri Hocalı Katliamı hakkında gönderilerin yer aldığı görülmüştür. Ayrıca Ermeni olaylarını “Soykırım” olarak kabul eden ve Türk toplumuna yönelik eleştiriler de yer almakla birlikte bu gönderiler oran olarak düşük düzeydedir. Nitekim “Hepimiz Ermeniyiz” söylemi de tarihsel olaylar nedeniyle oldukça tepki çekmiş bir söylemdir.

Millet kimliklerine yönelik gönderilerde yer alan diğer tarihsel unsurlara bakıldığında Pakistan'ın Kurtuluş Savaşı'nda yardımların toplumsal hafızada Pakistanlılara yönelik olumlu algının oluşmasında önemli yerinin olduğunu göstermiştir. Afganistan Kralı Emanullah Han'ın Atatürk'ü kendisine örnek alması ve Atatürk'le görüşmeleri de hafıza yer edinmiş olan bir toplumsal unsurdur. Suriyelilere yönelik gönderilerde ise “Osmanlı'yı sırtından vuran Araplar” söylemi ile karşı duruş sergilendiği görülmüştür. Connerton'a göre (2019: 6, 25) bugüne yönelik deneyimlerimi büyük oranda geçmişle ilgili bilgilerimize dayanmaktadır. Bu bilgilerle şekillenen toplumsal hafıza ise toplumsal grupların belleğini biçimlendirerek yol gösterici bir güç bulur. Millet kimliklerine yönelik algının da toplumsal hafızada millet kimliklerine yönelik algıların bir yansımasıdır. Tarihsel algı olumluysa millet kimliklerine yönelik algı da olumludur. Fakat geçmişte yaşanan ve olumsuz algılara neden olan toplumsal olaylar nedeniyle millet kimliklerine yönelik algı da olumsuz olmakta ve gerçekçi tehdit olarak algılanmalarına neden olmaktadır. Bu doğrultuda araştırman **H16** hipotezi doğrulanmıştır.

3.2.3.15. Yardım ve Dayanışma

Toplumsal faktörler arasında “Yardım ve Dayanışma” içerikli yorumlar Iraklılara yönelik gönderilerde 1 yıl, Suriyelilere yönelik gönderilerde 1 yıl ve Pakistanlılara yönelik gönderilerde 5 yıl oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır. Yardım ve dayanışma söz konusu millete yönelik olumlu duruş sergilendiğinin bir göstergesidir.

3.2.3.16. Yerleşim Yerleri-Ülkeler

Toplumsal faktörler arasında “Yerleşim yerleri-Ülkeler” içerikli yorumlar Iraklılara yönelik gönderilerde 1 yıl, Afganlara yönelik gönderilerde 7 yıl ve Suriyelilere yönelik gönderilerde 1 yıl oran olarak ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır.

Yerleşim yerleri ve ülkeler yaşanan olayların konumunun belirlenmesi dışında millet kimliklerine yönelik algı üzerinde belirleyici bir etkisi yoktur.

SONUÇ

Millet kimliklerine yönelik algının zaman içerisinde toplumsal faktörlere bağlı olarak nasıl değiştiğinin araştırıldığı bu çalışmada özelde millet kimliklerinin algısı, genelde ise sosyal kimliklerin toplumsal algısı etkileyen faktörler üzerine hala çok küçük ama giderek büyüyen literatüre katkı sunulması amaçlanmıştır. Millet kimliklerine yönelik algının zaman içinde toplumsal faktörlere bağlı olarak nasıl olduğu ve millet kimliklerine karşı nasıl duruş sergilendiğinin belirlenmesi amacıyla 01.01.2010-31.12.2022 yılları arasında Suriyeli, Ermeni, Afgan, İranlı, Pakistanlı ve Iraklı millet adlarının geçtiği gönderiler üzerinden yapılan araştırmanın araştırma sorularının yanıtlarına ve hipotezlerinin test edilmesine çalışılmıştır. Bulgular doğrultusunda sırasıyla elde edilen sonuçlar şöyledir: Araştırma kapsamında incelenen milletlerin ülkeleri ile Türkiye arasındaki coğrafi yakınlığın algılar üzerine etkisinin olmadığı, her milletin geçmişten gelen ilişkiler ve yaşanan gelişmeler doğrultusunda değerlendirildiği görülmüştür. Bu doğrultuda “*H1: Gönderi sayıları ve ilgili milletlerin ülkeleri ile Türkiye arasındaki coğrafi yakınlık arasında ilişki yoktur*” hipotezi doğrulanmıştır.

Alt P.1: Millet kimlikleriyle ilgili gönderilerde duygu skorunu pozitif veya negatif yönde etkileyen toplumsal unsurlar nelerdir?

Millet kimliklerine yönelik yorumların duygu analizi BerTürk ve VADER ile hem Türkçe hem de gönderiler İngilizceye çevrilerek yapılmıştır. Dil farklılığı ve kültürel farklar nedeniyle VADER daha düşük düzeyde pozitif ve negatif duygu skorları belirlerken BerTürk çok daha güçlü düzeyde pozitif ve negatif duygu skorları belirlemiştir. Fakat her iki analiz aracı da analiz edilen günler için duygu skoru ortalamalarında paralellik gösterdikleri yani her ikisinin de negatif veya her ikisinin de pozitif duygu skoru belirlediği görülmüştür.

Genel olarak millet kimliklerine yönelik gönderilerin olumsuz duygu skoruna sahip olduğu ve bunda güvenlik, göç ve siyaset içeriğinin etkin rol oynadığı görülmektedir. Pozitif duygu skoru olan günlerde ise “Boş zamanları değerlendirme” ve “Yardım ve dayanışma” ile ilişkili yorumların yer aldığı görülmektedir.

Alt P.2: Afetler (deprem, sel, yangınlar), millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Gönderilerde Pakistan’da ve Türkiye’de yaşanan afetlerin konuşulduğu ve afetlerde Pakistanlıların yaşadıkları mağduriyetlere karşı destek olunduğu görülmüştür. Yardımlarda

Pakistanlıların toplumsal hafızada bıraktığı olumlu algının yapılan yardımlar için motivasyon oluşturduğu dikkat çekicidir.

Türkiye’de meydana gelen afetlerde ise Türkiye’ye göç etmiş olan kişiler üzerinden iki durum söz konusudur. Bunlardan ilki, afetlerde Türk toplumuna yardım eden Suriyelilere yönelik kısa süreli ve tüm Suriyelilere genellenemeyen olumlu bir algıya neden olduğu söylenebilir. İkincisi ise afetlerde göçmenlerin dış grup olarak görülmesi ve yerleşik halka yapılan yardımlarla göçmenlere yapılan yardımın kıyaslanmasıdır. Bu doğrultuda “H5: Afetler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumlu yönde etkiler” hipotezi kısmen doğrulanmaktadır. Yaşanan afet söz konusu milletin kendi ülkesinde gerçekleştiğinde H5 hipotezi doğrulanmaktayken Türkiye’de göçmen olarak bulundukları durumda doğrulanamamıştır.

Alt P.3: Aile ilişkileri ve evlilikler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Gönderilerde oran olarak düşük düzeyde kalmakla birlikte aile/evlilik konusu yalnızca göçmenlerle evlilik ve boşanma konuları kapsamında gönderilerde yer almıştır. Evlilik noktasında olumsuz bir algı ve duruşun sahip olduğu söylenebilir. Evliliğe dair doğrudan kalıpyargı belirlenmemiştir fakat Türk aile yapısı açısından sembolik bir tehdit olarak değerlendirilebilir. Bu doğrultuda “H6: Aile ilişkileri ve evlilikler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler” hipotezi doğrulanmıştır.

Alt P.4: Müzik, spor ve edebiyat gibi boş zaman etkinlikleri millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Müzik, futbol, film ve televizyon programları kapsamında millet kimliklerinin gönderilerde yer aldığı görüşmüştür. Duygu skorunu pozitif yönde etkileyen toplumsal faktörlerden biri olarak kültürlerarası iletişimi sağlayacak bir faktör olarak dikkat çekmektedir. İçeriklerinde ise millet kimliklerine karşı olumlu duruş sergilendiği görülmüştür. Bu doğrultuda “H7: Müzik, spor ve edebiyat gibi boş zaman etkinlikleri millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler” hipotezi yanlışlanmıştır.

Alt P.5: Dini inançlar, kurumlar ve söylemler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Mevcut literatürde Avrupa ülkelerinin Müslümanları gerçekçi ve sembolik tehdit olarak gördüğü ifade edilirken analiz edilen gönderilerde Pakistanlıların “Müslüman dindaş-

kardeş” şeklinde tanımlandığı, İranlı ve Iraklıların ABD’ye karşı “Müslüman” kimliği nedeniyle iç grup olarak değerlendirildiği, Türkiye’ye yönelik göçlerde göçmenlere karşı olumlu duruş sergileyenlerin motivasyon kaynağının Müslümanlık, Ensar-Muhacir yaklaşımı olduğu görüşmüştür. Müslümanlık iç grup kimliği kapsamında “H8: *Dini inançlar, kurumlar ve söylemler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler*” hipotezi yanlışlanmaktadır. Fakat özellikle Yahudiliğe ve mezhep olarak Şia mezhebinin dış grup olarak değerlendirildiği, hem Şia mezhebine mensup kişilerin Suriye ve Irak’ta Sünnileri öldürdüğüne yönelik kaygılar gerçekçi tehdit hem de Şia mezhebinin Türkiye’de yayılmasına yönelik kaygılar nedeniyle sembolik tehdit olarak algılandığı görülmektedir. Dolayısıyla dış grup olarak algılanan din ve mezheplere yönelik olarak H8 hipotezi doğrulanmaktadır.

Alt P.6: Eğitim sistemi ve eğitimle ilgili toplumsal olaylar, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Gönderilerde eğitimle ilişkili unsurların göçmenlere verilen eğitim hizmetlerinin yerleşik halkın çıkarlarına aykırı düşmesi nedeniyle tepkiyle karşılandığı görülmektedir. Bunlar; sınavsız üniversite iddiası, sınıflarda yer alan göçmenler nedeniyle eğitimin kalitesinin zayıflaması ve göçmenlerin eğitim düzeylerinin düşük olmasıdır. Bu noktada göçmenlere tanınan haklar nedeniyle yerli siyasetçiler de eleştirilerin odağındadır. Dolayısıyla “H9: *Eğitim sistemi ve eğitimle ilgili toplumsal olaylar, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler*” hipotezi doğrulanmıştır.

Alt P.7: Ekonomik sorunlar (İşsizlik, enflasyon vb.), millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Gönderilerde ekonomiyle ilişkili unsurların yolsuzluk ve Türkiye’ye yönelik göçlerin neden olduğu ekonomik etkiler kapsamında yer aldığı görülmektedir. Ekonomik yolsuzluk konusunda karşı duruş sergilenen kimlikler yerli siyasetçilerken millet kimliklerine yönelik sergilenen bir duruş söz konusu değildir. Türkiye’ye yönelik göçlerin neden olduğu ekonomik etkilerde ise göçmenlerin enflasyon, işsizlik ve Türkiye ekonomisinin kötüye gidişinin nedeni olarak algılandıkları görülmektedir. Bu kapsamda göçmenler ekonomik açıdan gerçekçi tehdit olarak algılandıkları, ekonomik kapsamda yer alan kalıp yargıların “yerleşik halkın işini elinden alan” ve “kayıt dışı çalışan” şeklinde YY-DS şeklinde rakip olarak konumlandırıldıkları görülmektedir. Bu

doğrultuda “*H10: Ekonomik sorunlar (İşsizlik, enflasyon vb.), millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler*” hipotezi doğrulanmaktadır.

Alt P.8: Türkiye'ye yönelik göçler millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Millet kimliklerine yönelik algıyı en fazla etkileyen toplumsal faktör göçtür. Göçler öncesinde iç grup olarak görülen kimliklerin göçler sonrasında dış grup ve tehdit olarak algının dönüştüğü, kalıp yargıların da benzer şekilde değişime uğradığı görülmektedir.

Göçün algılar üzerindeki etkisi iki şekilde farklılık göstermektedir. Eğer Türkiye transit ülkeyse veya konu Avrupa'daki göçmenlerse, göç eden kimliklere karşı olumlu duruş sergilendiği, toplumda destek gördükleri, Avrupa ülkelerinin eleştirildiği görülmektedir. Fakat göçün hedef ülkesi Türkiye olduğunda göçmenlere yönelik olumsuz duruş sergilenmekte ve algılar olumsuz yönde değişmektedir. Türkiye'ye yönelik göçlerde algının olumsuza dönüşmesinde kritik nokta göç eden kişi sayısıdır.

Öncelikle Türkiye coğrafyası tarih boyunca göçlere şahit olmuştur ve toplumsal hafızada yer edinen birçok göç hikayesi yer almaktadır. Göçlere hem Osmanlı hem de cumhuriyet döneminde yabancı olmayan Türk toplumu için göçün toplumsal algıda dönüşüme neden olmasının nedeni göç eden kişi sayısının büyüklüğüdür. Göçlerin toplumsal algıyı etkileyebilmesi için belirli bir oranın üzerine çıkması gerektiği görülmektedir. Burada belirli bir göçmen kimliğinin sayısının aşırıya kaçtığına yönelik algı tüm göçmen gruplarını etkilemektedir. Bu noktada Suriyeli göçünün 2014 yılında radikal bir şekilde artması neticesinde 2015 yılında ise sayının iki buçuk milyonu aşması sonrasında Suriyelilerle birlikte diğer göçmen gruplar için algının olumsuza dönüştüğü görülmektedir. Nitekim 2015 yılı göçmen krizi yılı olarak anılması da yoğun göç olayları nedeniyledir. Göç eden kişi sayısı tehdit algısına neden olduktan sonra millet ve etnik kimliği fark etmeksizin göç eden her gruba karşı olumsuz duruş sergilenmekte ve tehdit olarak görülmektedir. Göç eden gruplara yönelik kalıp yargıların içeriği ise DY-DS şeklindedir. Bu bağlamda “*H11: Göç olgusu, göç eden millete yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler*” hipotezi Türkiye'ye yönelik göçler kapsamında doğrulanmaktadır.

Alt P.9: Terör, savaş ve suç faktörleri gibi ulusal ve toplumsal güvenlik unsurları, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Tüm toplumsal unsurlar arasında Güvenlik en fazla oran olarak ilk üç sırada yer alan unsur olduğu görülmüştür. 6 millet kimliği için 12’şer yıldan toplam 72 yıl içinde 62 yıl güvenlik oran olarak ilk üç sırada yer almıştır. Bu bakımdan ulusal ve toplumsal güvenliğin millet kimliklerine yönelik algının güvenlik ekseninde şekillendiği söylenebilir. Dolayısıyla “*H2: Millet kimlikleriyle ilgili gönderilerde oran olarak en fazla güvenlikle ilişkili yorumlar yer almaktadır*” hipotezi doğrulanmıştır.

Ulusal güvenlik kapsamında savaş konusu Suriye İç Savaşı, Türkiye’nin Suriye’ye düzenlediği operasyonlar, Irak-ABD Savaşı kapsamında gönderilerde yer almıştır. Suriye İç Savaşı nedeniyle Esad rejimi eleştirilirken Suriye halkına yönelik olumlu duruş sergilendiği, Türkiye’ye yönelik bir tehdit algısının olmadığı görülmektedir. Bezer şekilde Pakista-Hindistan arasındaki askeri gerilimlerde de Pakistanlılara yönelik destek gönderileri yer aldığı görülmektedir. Türkiye’nin Suriye’ye düzenlediği operasyonlarda ise PKK/YPG/DEAŞ gibi terör örgütleri ve Suriye rejiminin gerçekçi tehdit olarak değerlendirildiği, Suriyelilere yönelik eleştirilerin ise kendi vatanları uğruna savaşmamaları ve Türk askerlerinin şehit olması nedeniyledir. Dolayısıyla Türkiye’nin savaş ve terör olaylarında taraf olduğu koşullar altında millet kimliklerine yönelik karşı duruş sergilendiği ve tehdit olarak algılandıkları görülmektedir. Türkiye’nin terör ve savaş olaylarının bir tarafı olmadığı koşullarda ise millet kimliklerinin desteklendiği görülmektedir. Bu doğrultuda “*H13: Ulusal güvenlikle ilgili dinamikler (Savaş, terör), millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler*” hipotezi Türkiye’nin taraf olduğu durumlarda doğrulanmaktadır. Fakat Irak, İran, Pakistan ve Afganistan dini açıdan iç grup olarak algılanmaları nedeniyle ABD, Hindistan gibi ülkelerle yaşanan askeri gerilimlerde H13 hipotezi yanlışlanmıştır.

Toplumsal güvenlik kapsamında göçler neticesinde dile getirilen suçlar gönderilerde yer almaktadır. Bu gönderilerden bir kısmı yaşanmış olan suç olaylarıyla ilişkiliyken bir kısmı ise göçmenlere yönelik suç korkusudur. Göçmenler en fazla şiddet ve tecavüz gibi suçlar temelinde suç korkusuna neden olmaktadırlar. Toplumsal güvenliğe yönelik hem gerçekçi hem de sembolik tehdit olarak algılanan göçmenler ülkeye yönelik suçlu göçü şeklinde kalıp yargılanmaktadırlar. Dolayısıyla “*H12: Toplumsal güvenlikle ilgili*

dinamikler, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler” hipotezi doğrulanmaktadır.

Alt P.10: Hukuk sistemi, hukuki süreçler ve adalet algısı, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Hukuki süreçler gönderilerde yalnızca Ermenilere yönelik gönderilerde yer almıştır ve bu gönderilerde Türkiye’nin aleyhine bir durum söz konusudur. Ermeni olaylarının “soykırım” olarak kabul etmemenin suç olarak kabul edileceğine yönelik bir hukuki süreç nedeniyle Ermenilere yönelik olumsuz duruş sergilenmekte ve gerçekçi tehdit olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda *“H14: Hukuk sistemi, hukuki süreçler ve adalet algısı, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıyı ve duruşu olumsuz yönde etkiler”* hipotezi doğrulanmaktadır.

Alt P.11: Sağlık hizmetleri ve sağlık kurumları, millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Gönderilerde sağlıkla ilişkili unsurların göçmenler bağlamında yer aldığı görülmektedir. Sağlık hizmetlerinde göçmenlere yönelik pozitif ayrımcılığın olduğuna yönelik algı nedeniyle göçmenlere karşı olumsuz duruş sergilenmektedir. Bu doğrultuda *“H15: Sağlık hizmetleri ve toplumsal sağlıkla ilgili unsurlar millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruşu olumsuz yönde etkiler”* hipotezi doğrulanmaktadır.

Alt P.12: Siyaset millet kimliklerine yönelik toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Siyaset, göçle birlikte gönderi içeriklerinde güvenlikten sonra oran olarak en fazla ilk üç sırada yer alan toplumsal unsurdur. Ermenilerin siyasi açıdan gerçekçi tehdit olarak algılandığı görülmektedir. Nitekim analiz edilen 12 yılın 11 yılında siyaset ilk üç toplumsal unsur arasında yer almıştır. İran rejimi de siyasi açıdan gerçekçi tehdit olarak görülmektedir Bunun nedeni demokratik olmayan bir rejim olması ve Türkiye’de İranlı ajanların yakalanmış olmasıdır. İran’da rejim karşıtı eylemlerde ise rejime karşı İranlı eylemciler desteklenmiştir.

Siyasetin gönderilerde yer aldığı diğer faktörlere bakıldığında vatandaşlık hakları, ideolojiler, siyasi partiler, yabancı siyasetçiler ve yerli siyasetçilerdir İdeolojik içeriklerin genel olarak milliyetçi söylemlerden oluştuğu görülmüştür. Vatandaşlık hakları kapsamındaki gönderilerde göçmenlere vatandaşlık verilmesine yönelik eleştiriler yer

almaktadır. Siyasetçiler ve siyasi partiler de genel olarak göç kapsamında gönderilerde yer almıştır. Gönderilerde siyasetin duygu skorunu olumsuz yönde etkilediği ve millet kimliklerine yönelik sergilenen duruşu da olumsuzla çevirdiği görülmektedir. Bu doğrultuda “*H16: Siyasetle ilgili dinamikler (yönetim sistemleri, ideolojiler, yöneticiler vb.), millete yönelik toplumsal algıları ve duruşu olumsuz yönde etkiler*” hipotezi doğrulanmıştır.

Alt P.13: Geçmişte yaşanan savaşlar, göçler ve diğer tarihsel olaylar, güncel toplumsal algıları ve duruş biçimlerini nasıl etkilemektedir?

Tekrar ifade etmek gerekirse araştırma kapsamında millet kimliklerine yönelik algı 2010-2022 yılları arasındaki veriler üzerinden çalışılmıştır. Oysaki söz konusu milletlerle Türk toplumu arasında oldukça eski zamanlara dayanan ilişkiler söz konusudur. Bu ilişkilerin niteliği doğal olarak ilgili millete yönelik algıya yansımaktadır. Bu algıdan en fazla etkilenen ise Ermeniler ve Pakistanlılardır. Özellikle Ermenilere yönelik toplumsal hafızanın oldukça güçlü olduğu görülmüştür. Ermeni Olayları ekseninde yaşananların güncel siyasete de yansması toplumsal hafızayı güçlü tutmakla birlikte Ermenilere yönelik kalıp yargıları da tazelemektedir. Nitekim kelime kombinasyonu bulutlarında da görüldüğü üzere Ermenilere yönelik kalıp söylemler oldukça yoğundur.

Pakistanlıların iç grup olarak görülmeleri ve kalıpyargı içeriklerinin de YY-YS şeklinde konumlandırmasında Kurtuluş Savaşı döneminde yapmış oldukları yardımlar önemli rol oynamaktadır. Yaşanan afetlerde ve siyasi ilişkilerde söz konusu tarihi olaylara gönderme yapıldığı görülmektedir. Benzer şekilde Afgan kralı ile Mustafa Kemal Atatürk’ün görüşmelerine atıfta bulunarak Afganlara yönelik olumlu söylemler de yer almaktadır.

Toplumsal hafızada olumsuz bir kalıpyargı ise Suriyeliler özelinde Arap etnisitesine yöneliktir. Türkiye’ye yönelik Suriyeli göçünü eleştirenlerin tarihsel olaylara gönderme yaparak Arapların Osmanlı’ya ihanet ettiği yönünde eleştiriler yer almaktadır. Bu doğrultuda “*H17: Geçmişte yaşanan tarihsel olayların (ör. savaşlar, göçler, ittifaklar, kültürel etkileşimler) niteliği, ilgili millete yönelik güncel toplumsal algıları anlamlı biçimde etkiler*” hipotezi doğrulanmıştır.

Alt P.14: Millet kimliklerine ve gönderilerde yer alan diğer sosyal kimliklere yönelik iç grup-dış grup algıları, gerçekçi ve sembolik tehdit algıları ve kalıpyargı içerikleri yıllar içinde nasıl değişmektedir?

Suriye iç savaşı öncesinden Suriyelilere yönelik doğrudan bir değerlendirme bulunmazken iç savaş başladıktan sonra 2022 yılına kadar Suriyeliler için “Müslüman ümmet” şeklinde iç grup olarak görüldüğü, ayrıca Suriyeli kadın ve çocukların iç grup olarak algılandıkları görülmektedir. Buna karşılık Esad rejimi dış grup olarak görülmektedir. Göç edenlerin sayısındaki artışla birlikte öncelikle Suriyeli erkeklerin dış grup haline geldiği fakat Suriyeli göçmenlerin dini açıdan iç grup olma özelliklerini devam ettirdikleri görülmektedir. Bu bakımdan dini motivasyonun göçmenlere yönelik algı üzerinde güçlü bir olumlama özelliği vardır. Suriye göçünün yanı sıra Suriyelilere yönelik gönderilerde Türkiye’ye göç eden diğer milletler ve etnik gruplara karşı da olumsuz duruş sergilendiği ve dış grup olarak algılandıkları görülmektedir.

Ermenilere yönelik gönderilerde iç grup olarak algılanan tek kimlik Azerbaycanlılardır. Ermeniler, Rus, Fransa, ABD, Almanya, Yahudiler ise farklı yıllarda dış grup ve siyasi açıdan gerçekçi tehdit olarak algılandıkları görülmüştür.

Afganlara yönelik gönderilerde iç grup olarak algılanan kimliklerin baskın şekilde Afgan kadınları olduğu ve Afgan kadınların DY-YS şeklinde mağdur olarak kalıp yargılandıkları görülmektedir. Gönderilerde Afganistan’da yaşanan gelişmelerde ABD dış grup olarak görülürken Türkiye’ye yönelik göçler sonrası Afgan göçmenlerin dış grup olarak algılandığı görülmektedir.

İranlılara yönelik gönderilerde İranlılara karşı Suriyeli muhalifler ve Sünni mezhebi iç grup olarak görülürken İran rejimine karşı ise İran halkının demokrasi bağlamında iç grup olarak görüldüğü, Türkiye’ye yönelik göçlerde ise İranlı göçmenlerin dış grup olarak algılandığı görülmüştür. Türkiye’nin hâkim kimliksel özelliklerine göre İranlılara yönelik gönderilerde iç grup ve dış grup olarak algılanan kimlikler değişiklik göstermektedir.

Pakistanlılara yönelik gönderilerde Pakistanlılar kardeş, dindaş ve Kurtuluş Savaşında yardım eden kimseler olarak iç grup olarak algılandıkları görülmektedir. Pakistanlıların yaşadığı olumsuz durumlar karşısında Taliban, ABD, İsrail, Avrupa ülkeleri ve Hindistan ise dış grup olarak konumlandırılmış ve Pakistanlılara yönelik olumlu duruş sergilenerek destek olunmuştur. Fakat Türkiye’ye yönelik göçler sonrasında Pakistanlı göçmenler dış grup olarak hem gerçekçi hem de sembolik tehdit olarak görülmüştür.

Iraklılara yönelik gönderilerde Irak Savaşı nedeniyle özellikle Iraklı kadın ve çocuklar iç grup olarak değerlendirildikleri görülmüştür. Yıllar içinde Iraklı Türkmenler, Iraklı Sünniler iç grup olsak konumlandırılırken ABD, Iraklı Kürtler, Şiiler ise dış grup olarak

konumlandırıldıkları görülmüştür. Türkiye'ye yönelik göçler kapsamında ise Iraklı göçmenlerin dış grup olarak konumlandırıldığı görülmüştür.

Yukarıda yer alan iç grup- dış grup algılarını göz önünde bulundurduğumuzda “*H18: Bir milletin dış grup olarak algılanması, o millete yönelik olumsuz duruş sergilenmesine yol açar*” hipotezi doğrulanmaktadır.

Alt P.15: Millet kimliklerine ve gönderilerde yer alan diğer sosyal kimliklere yönelik gerçekçi ve sembolik tehdit algısı yıllar içinde nasıl değişmektedir?

Suriyelilere yönelik gönderilerde 2010-2012 yılları arasında gerçekçi ve sembolik tehdit algısı bulunmazken Türkiye'ye yönelik göçlerin artmasıyla birlikte Eğitim, ekonomi, toplumsal güvenlik açısından gerçekçi tehdit, göçler nedeniyle sosyo-kültürel yapıda değişimlerin yaşandığına yönelik algı nedeniyle de sembolik tehdit algısı söz konusudur. Özellikle Suriyelilere yönelik olumsuz duruşun netleştiği 2019 yılı ve sonrasında gerçekçi ve sembolik tehdit algısının kalıplaştığı söylenebilir.

Ermenilere yönelik gönderilerde Ermenilerin 2010 yılından itibaren siyasi tehdit olarak algılandığı görülmektedir. Ermenilere yönelik kalıplaşmış bir algının olduğu ve bu nedenle Ermenilere yönelik karşı duruş sergilendiği görülmektedir.

Afganlara yönelik gönderilerde 2010-2016 yılları arasında gerçekçi ve sembolik tehdit algısının bulunmadığı fakat 2017 yılında Afgan göçmenler nedeniyle Toplumsal güvenlik açısından gerçekçi tehdit algısının başladığı, 2021 yılından itibaren ise Afgan göçmenlere yönelik sembolik tehdit algısının da güçlendiği görülmüştür. Tehdit algısının kalıp bir hale geldiği yıllarda aynı zamanda Afganlara yönelik olumsuz duruş sergilendiği görülmektedir.

İranlılara yönelik gönderilerde 2010 ve 2011 yıllarında tehdit algısı bulunmazken 2012 yılında terör nedeniyle gerçekçi tehdit algısının oluştuğu, İran rejiminin 2013 yılında Türkiye'de yakalanan ajanlar nedeniyle tehdit olarak görüldüğü, göçler nedeniyle de 2015 yılı ve sonrasında toplumsal güvenlik nedeniyle gerçekçi tehdit algısının yer aldığı görülmektedir. Şia mezhebi nedeniyle de sembolik tehdit olarak algılandıkları belirlenmiştir. İran rejimi nedeniyle gerçekçi tehdit olarak görüldüğü dönemlerde doğrudan İranlılara yönelik olumsuz duruş sergilenmezken göçler nedeniyle oluşan tehdit algısında ise İranlılara karşı olumsuz duruş sergilendiği görülmüştür.

En az tehdit olarak görülen millet Pakistanlılardır. 2018 yılına kadar herhangi bir tehdit algısı söz konusu değilken 2018 yılında göçler nedeniyle toplumsal güvenlik ve

ekonomik güvenlik boyutlarında gerçekçi tehdit algısının oluştuğu, 2022 yılında ise toplumsal değerlere yönelik tehdit nedeniyle sembolik tehdit algısının oluştuğu görölmüştür. Bu doğrultuda sergilenen duruş ise bağlamına göre şekillenmiş Türkiye’ye yönelik göçler noktasında karşı duruş sergilenirken diğer taraftan Pakistanlılara yönelik destek 2022 yılına kadar devam etmiştir. Fakat 2022 yılında hem gerçekçi hem de sembolik tehdit olarak görölmeleri nedeniyle Pakistanlılar tamamen dış grup haline gelmiş ve olumsuz duruş sergilenmiştir.

Iraklılara yönelik gönderilerde ise 2012 yılında Kuzey Iraklılar terör nedeniyle gerçekçi tehdit olarak algılanmıştır. 2014 yılında ABD mezhep çatışmalarını körüklemesi nedeniyle gerçekçi tehdit olarak görölmektedir. Sonraki yıllarda ise göçler neticesinde toplumsal güvenlik ve ekonomik güvenlik açasından gerçekçi tehdit algısının şekillendiği görölmüştür. 2015 yılından itibaren Iraklılara yönelik olumsuz duruş sergilendiği ve farklı bağamlarda gerçekçi tehdit algısının oluştuğu görölmektedir. Bu doğrultuda Iraklılara yönelik 2015 yılından itibaren olumsuz duruş sergilenmiştir.

Genel olarak millet kimliklerine yönelik gerçekçi ve sembolik tehdit algısının Türkiye’ye yönelik göçler, terör olayları ve siyaset eksenin kronikleştiği söylenebilir. Aynı zamanda gönderilerde duygu skorunun negatif olmasına neden olmuştur. Dolayısıyla “H19: Gerçekçi ve/veya Sembolik tehdit algısı, milletlere yönelik olumsuz duruş sergilenmesine yol açar” ve “H20: Gerçekçi ve/veya Sembolik tehdit algısı, milletlere yönelik olumsuz duygusal eğilimlere yol açar” hipotezi doğrulanmıştır.

Alt P.16: Millet kimliklerine ve gönderilerde yer alan diğer sosyal kimliklere yönelik kalıpyargı içeriği modeli yıllar içinde nasıl değişmektedir?

Suriyelilere yönelik gönderilerde kalıpyargı içeriklerinin Suriyeli göçmenler özelinde şekillendiği görölmektedir. Türkiye’ye yönelik ilk göçlerin yaşandığı zamanlarda DY-YS şeklinde durumlarına yönelik acıma-üzüntü ile konumlandırıldıkları sonraki süreçte ise DY-DS şeklinde öfke ve ülkede istememe şeklinde konumlandırıldıkları görölmektedir. Ermenilere yönelik kalıpyargı içeriğinin oldukça yapısal bir hal aldığı YY-DS şeklinde olduğu ve hiç değişmediği görölmüştür.

Afganlara yönelik kalıpyargı içeriği Türkiye’ye yönelik göçlerden önce DY-YS şeklinde mağdur, masum insanlar şeklinde konumlandırıldıkları, göçler sonrasında ise DY-YS şeklinde öfke ve ülkede istememe şeklinde konumlandırıldıkları görüşmüştür.

İranlılara yönelik kalıpyargı içeriklerinin diğer milletlere kıyasla daha karmaşık olduğu görülmektedir. İran rejimine yönelik kalıpyargı içeriğinin YY-DS şeklinde rakip, mezhep farklılıkları bağlamında YY-DS şeklinde düşmanlık, İranlı göçmelere karşı DY-DS şeklinde öfke ve ülkede istememe şeklinde konumlandırıldıkları görülmektedir.

En olumlu kalıpyargı içeriğine sahip millet Pakistanlılardır. Genel olarak yaşadıkları sorunlar karşısında DY-YS şeklinde acıma, üzüntü ile konumlandırıldıkları, toplumsal hafızadaki konumları nedeniyle YY-YS şeklinde iç grup olarak konumlandırıldıkları fakat göçler sonrasında bu durumun değişime başladığı ve Pakistanlılar için YY-YS şeklinde konumlandırma devam ederken Pakistanlı göçmenlere karşı ise DY-DS şeklinde konumlandırıldıkları görülmüştür.

Iraklılara yönelik kalıpyargı içeriğinin oldukça silik olduğu söylenebilir. Irak Savaşı nedeniyle Iraklı kadın ve çocukların DY-YS şeklinde acıma üzerine konumlandırıldığı görülmekle birlikte Iraklıları genelleyen bir kalıpyargı içeriğinden söz etmek her sene için mümkün değildir. Gene de Türkiye'ye yönelik göçlerle birlikte DY-DS şeklinde konumlandırıldıkları görülmüştür.

Alt P.17: Hangi millet kimliklerine yönelik toplumsal algılar ve duruş biçimleri daha kalıcı olup değişime direnç göstermektedir?

İç Grup-Dış grup, gerçekçi ve sembolik tehdit, kalıpyargı içeriği algısı bağlamında sergilenen duruşlar ve duygu skorları göz önünde bulundurulduğunda millet kimliklerine yönelik algılar arasında değişime en dirençli olan algı Ermenilere yöneliktir. Gönderilerin yer aldığı tarihler ve yorum içerikleri yapısal bir form sunmaktadır.

Yukarıdaki değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere millet kimliklerine yönelik algı zamanla değişim göstermektedir. Ayrıca her kimliğe yönelik algı kendi kapsamında şekillenmiştir. Dolayısıyla “H3: Millet kimliklerine yönelik toplumsal algılar arasında anlamlı farklılıklar vardır” hipotezi doğrulanmıştır. Ayrıca “H4: Millet kimliklerine yönelik toplumsal algılar zaman içerisinde değişim göstermektedir” hipotezi de Ermenilere yönelik algılar haricinde doğrulanmıştır. Millet kimliklerine yönelik algının değişiminde göç önemli rol oynamaktadır. Fakat burada özellikle en kalabalık göçmen grup olan Suriyelilere yönelik algının diğer göç eden grupları da etkilediği görülmektedir. Bu nedenle “H21: Bir millete yönelik algılar ve sergilenen duruş, diğer milletlere yönelik algı ve duruşu da aynı yönde etkiler” hipotezi doğrulanmıştır.

Halat Kùltür Perspektifinden Millet Kimliklerine Yönelik Alguların Yeniden Okunması

Modern çokkùltürlü toplumlarda bir arada yaşama pratiklerini açıklamak üzere geliştirilen özgün modellerden biri *Halat Kùltür* kavramıdır. Özensel'in (2013) ortaya attığı bu modelde toplum, birbirine dolanarak sağlam bir halat oluşturan farklı kùltürel "ipliklerden" oluşur. Her bir iplik ayrı bir etnik veya kùltürel kimliği temsil eder; tek başına bakıldığında *ince ve zayıf* olan bu iplikler bir araya geldiklerinde *kalin ve güçlü* bir halata dönüşmektedir. Bu metafor, Türkiye'nin tarihsel tecrübesine dayanarak, farklı kimliklerin yan yana değil *iç içe geçmiş* biçimde toplumsal bütünlüğe katkı verdiğini vurgular. Nitekim Alkın (2017), Halat Kùltür modelinin Batı merkezli çokkùltürlülük paradigmalarından ayrıştığını; seküler temeller yerine *dini ve ahlaki bağları* merkeze alan bir birliktelik zemini sunduğunu belirtmektedir. Osmanlı geçmişinde farklı etnik ve dini gruplar arasındaki bağlar "kopmaz bir halat" benzetmesiyle ifade edilmiş; toplumsal dayanıklılık bu grupların *ortak kaderi ve sorumluluk bilincinden* doğmuştur. Alan (2022) da Halat Kùltür'ün Türkiye'nin kùltürel çoğulluğunu anlamada özgün bir çerçeve sunduğunu, Batı'nın "salata kâsesi" veya "mozaik" modellerinin Türkiye'deki *sosyo-duygusal bağların derinliğini* açıklamada yetersiz kaldığını vurgular. Çünkü Türkiye'de farklılıklar yalnızca yan yana durmaz; birbirine dolanarak toplumsal bir direnç ve dayanışma üretir. Bu model, göç, din ve etnisite gibi farklılıkları bir "gerilim alanı" olarak değil, *birlikte varoluşun ahlaki zemini* olarak tanımlama imkânı sunar. Bu yönüyle Halat Kùltür, toplumun "biz" duygusunu tarihsel ve duygusal düzlemde inşa eden bir metafor olarak Türkiye'ye özgü önemli bir kavramsal araçtır.

Akyiğit (2017) Halat Kùltür'ün "biz" algısını inşa ederken "*öteki*"nin konumunu da ima ettiğı açık olduğunu ifade eder. Halat metaforunda tüm farklı iplikler (yani kimlikler) halatın parçasıdır; idealde hiçbir iplik tamamen dışarıda bırakılmaz. Ancak gerçek hayatta hangi kimliğin "biz"e dahil, hangisinin "öteki" konumunda görüleceğı tarihsel, dini ve toplumsal bağların gücüne bağlıdır. Bu çalışma kapsamında incelenen sosyal medya söylemleri de "biz" ve "öteki" algısının, Halat Kùltür'ün ima ettiğı bağlamda nasıl şekillendiğine ışık tutmuştur. Örneğin, Türk toplumunun bir parçası olarak görülenlerle görülmeyenler, sosyal medya etkileşimlerinde belirgin hale gelmiştir. Empirik bulgular, farklı millet kimliklerinin Türkiye toplumunda halatın *farklı kalınlıktaki iplikleri* gibi algılandığını göstermektedir. Bazı gruplar tarihsel dostluklar ve dini yakınlıklar nedeniyle

halata sıkı sıkıya sarılmış ve “biz” duygusuna dahil edilmiştir; bazıları ise zayıf bağlarla tutturulmuş veya tamamen halatın dışına itilmiş durumdadır. Dolayısıyla bu tez çalışması kapsamında elde edilen 2010-2022 yılları arasını kapsayan sosyal medya verileri, Halat Kültür modelinin pratikteki yansımalarını – kimin iç grup olarak algılandığını, kimin dış grup bırakıldığını – gözler önüne sermektedir.

Halat Kültürün Duygusal Bileşenleri: Ortak Hafıza ve Ortak Kader

Halat Kültür kavramı, bir toplumda “biz” duygusunu inşa eden üç temel duygusal bileşene dikkat çeker (Akyiğit, 2017: 345):

- **Duygulanımın sürekliliği:** Nesiller boyunca aktarılan ortak hissiyatın devamlılığıdır. Geçmişten bugüne paylaşılan acılar, mücadeleler ve başarılar – “*biz acı çektik, mücadele ettik, ayakta kaldık*” şeklinde özetlenebilecek duygular – bir topluluğun varoluşsal sürekliliğinin duygusal zeminini oluşturur.
- **Ortak hafıza:** “*Biz kimiz, bize kim ne yaptı, biz kime ne yaptık?*” sorularına cevap veren kolektif tarih anlatılarıdır. Bir toplumun geçmişine dair bu *paylaşılan hafıza*, belirli kimliklere yönelik olumlu ya da olumsuz tutumların tarihi arka planını şekillendirir.
- **Ortak kader hissi:** Geçmişin mirasıyla şekillenen, “*aynı tehditlere maruz kalıyoruz, aynı geleceği savunmak zorundayız*” duygusudur. Yani grup üyelerinin kaderlerinin birbirine bağlı olduğu, birlikte var olma ve birlikte savunma bilincidir. Bu duygu, “biz” kimliğinin geleceğe dönük yönünü belirler ve toplumsal dayanışmanın temel motivasyonlarından biridir.

Bu üç bileşen, Halat Kültür kapsamında bir araya gelerek toplumun bir *kolektif duygu rejimi* etrafında kenetlenmesini sağlar. Başka bir deyişle, halat kültürü bir grubun “biz kimiz?” sorusunu – ve aynı zamanda “biz kim değiliz?” sorusunu – duygusal olarak çerçeveleyen ortak hissiyat zemini oluşturur. Örneğin, bu tez kapsamında elde edilen bulgularda da açıkça görüldüğü üzere Türkiye’de *toplumsal hafıza* Ermeniler konusunda son derece güçlüdür; tarihsel travmalar ve anlatılar, güncel tutumlara dahi yön vermektedir. Pakistanlılara yönelik toplumsal hafızada ise son derece olumlu bir anlatı bulunmaktadır: Kurtuluş Savaşı’nda yaptıkları yardımlar gibi tarihsel olaylar, günümüzde Türkiye toplumunun Pakistanlıları *iç grup* olarak görmesine katkı sunmuştur. Nitekim sosyal medya verilerinde, Pakistan’daki afetlere Türkiye’den gösterilen yoğun desteğin arkasında, Pakistan’ın geçmişte bıraktığı pozitif intibanın bir motivasyon kaynağı olduğu

anlaşılmaktadır. Bu durum, Lünenborg (2024: 357-368) kavramsallaştırdığı *duygulanımsal kamular* fikrine yakındır: kimlikler salt bilgiyle değil, ortak duygu tonlarıyla inşa edilir. Araştırma bulguları da Türkiye’de toplumsal kimlik anlatılarının, sadece resmi tarih bilgisiyle değil, o kimliğe dair aktarılan, zamana yayılan sevgi, korku, öfke veya minnet gibi duygularla birlikte şekillendiğini göstermektedir. Bundan dolayı Halat Kültürün önemli bir noktası, bu duygusal “biz” inşasının her zaman pozitif duygularla olmak zorunda olmamasından kaynaklandığını ifade etmesidir. “*Biz iyiyiz*” duygusu kadar “*biz tehdit altındayız*” hissi de ortak bir kimlik duygusu etrafında toplumu birleştirebilir. Nitekim çalışma bulguları da olumlu ve olumsuz duygulanımların farklı koşullarda “biz” duygusunu nasıl etkilediğini göstermiştir: Sosyal medyada millet kimliklerine dair paylaşılan günlerin büyük kısmında *olumsuz duygu skoru* hâkim olmuş; güvenlik, göç ve siyaset temelli kaygılar “*tehdit altındaki biz*” algısını pekiştirmiştir. Öte yandan, müzik, spor, edebiyat gibi kültürel paylaşımlar içeren içeriklerin yer aldığı günlerde duygu skorunun pozitif olduğu ve farklı milletlere karşı olumlu duruş sergilendiği tespit edilmiştir. Bu durum, *ortak hoş deneyimler ve kültürel etkileşimlerin* Halat Kültür’ün duygusal bağlarını güçlendirebildiğine, “biz” duygusunu tehdit anlatılarının ötesinde pozitif bir zeminde de inşa edebildiğine işaret etmektedir.

Sosyal Medya ve Güvenikleştirme: Tehdit Algılarının Halat Kültürü Dönüştürmesi

Sosyal medya, toplumsal algıların inşasında giderek merkezi bir rol oynayan, *duygularla örülü bir kamusal alan* sunmaktadır. İncelemiş olduğumuz 2010-2022 dönemine ait sosyal medya verileri, millet kimliklerine dair tartışmaların üç ana ekseninde yoğunlaştığını gösteriyor: *güvenlik, siyaset ve göç*. Bu üç eksen etrafında üretilen söylem, farklı milletleri sürekli birer *potansiyel tehdit* olarak kodlama eğilimi taşımaktadır. Dikkat çekici olan, bu söylemin tek seferlik ani paniklerden ziyade, arka planda *sürekli açık duran bir alarm durumu* yaratmasıdır. Yani sosyal medyada “öteki” olarak görülen kimlikler, geçici kriz anlarında değil, normal zamanlarda dahi hep bir *tehdit çerçevesinde* temsil edilmektedir.

Nitekim çalışmanın bulgularında, güvenikleştirme söyleminin izleri net biçimde görülmektedir. İncelenen altı millet kimliğiyle ilgili on iki yıllık dönem boyunca *güvenlik teması*, gönderilerde en çok tekrar eden ilk üç unsur arasında yer almıştır. Bu bulgu, Türkiye’de millet kimliklerine yönelik algıların büyük ölçüde ulusal ve toplumsal güvenlik ekseninde şekillendiğini doğrulamaktadır. Özellikle terör, savaş ve suç

haberleri, sosyal medyada dış grup olarak algılanan kimliklerin hızla tehdit kategorisine sokulmasına yol açmıştır.

Bu durum, Halat Kültür'ün “ortak kader hissi” bileşeninin sosyal medyada nasıl yeniden kodlandığını ortaya koyuyor. Her yeni gelişmede – bir terör saldırısı, bir siyasi kriz, ani bir göç dalgası vb. – dış grup olarak görülen kimlikler, halat kültürün ortak kader anlatısı içinde *savunma refleksi* ile yeniden tanımlanıyor. Sonuç olarak Halat Kültür'ün aslında ortak aidiyet ve dayanışma yaratmaya matuf duygusal altyapısı, sosyal medya etkisiyle güvenlikleştirilerek adeta “*ortak kader = birlikte korunmamız lazım*” formülüne kilitlenmektedir.

Araştırma bulguları bu dönüşüme somut örnekler sunmaktadır. Özellikle göç olgusunun güvenlikleştirilmesi, “biz” ve “öteki” arasındaki kalın çizgileri belirginleştirmiştir. Çalışmada tespit edildiği üzere, Türkiye'ye yönelik yoğun göç hareketleri sonucunda daha önce iç grup sayılan bazı kimliklerin bile dış grup ve tehdit olarak algılanmaya başlaması bu güvenlikleştirme söyleminin sonucudur. Göçmenler hakkında sosyal medyada yayılan içeriklerde, ekonomik sorunlardan toplumsal suçlara kadar pek çok mesele göçmenlerle ilişkilendirilerek bir gerçekçi tehdit algısı oluşturulmuştur. Özellikle de göçün hedefinin Türkiye olması durumunda algıların bariz biçimde olumsuzla döndüğü, hatta Türkiye transit ülke konumundayken sempati gören grupların bile ülkeye yerleşmeleri halinde antipatiye maruz kalabildiği gözlemlenmiştir. Burada kritik eşik göç eden kişi sayısıdır: Toplumda herhangi bir yabancı grubun nüfusunun “aşırıya kaçtığı” yönünde bir algı oluştuğu anda, sadece o gruba değil, genelde tüm dış gruplara yönelik negatif bir dalga yayılmaktadır. Nitekim 2014-2015 arasında Suriyeli sığınmacıların sayısının iki buçuk milyonu aşması, sadece Suriyelilere değil diğer göçmen gruplara yönelik de genel bir toplumsal tepki ve tehdit algısını tetiklemiştir. Bu olgu, Halat Kültür halatının iplikleri arasındaki gerilimin nasıl yükseldiğini göstermesi açısından çarpıcıdır: İpliklerden biri (Suriyeliler) aniden kalınlaşıp halata yük bindirdiğinde, diğer iplikler de (başka göçmen gruplar) bu gerilimden etkilenip zayıflamış ve halatın genelinde bir *tehdit merkezli savunma refleksi* ortaya çıkmıştır.

Uluslararası ve Toplumsal Temasın Etkisi: İki Boyutlu Kimlik Algısı

Halat Kültürü perspektifinden bakıldığında Türk toplumundaki “biz” algısının uluslararası temas ve toplumsal temas olmak üzere iki farklı düzlemde şekillendiği ifade edilmektedir. Uluslararası temas, Türk toplumunun diğer milletlerle *ülke sınırları dışında*

kurduğu dolaylı ilişkilere işaret eder. Bu, devletler arası siyasi ilişkiler, savaşlar, uluslararası ittifaklar veya yurt dışındaki diasporalar üzerinden gerçekleşen etkileşimlerdir. Toplumsal temas ise farklı milletlerden bireylerle *ülke sınırları içinde* yüz yüze, günlük hayat pratiğinde bir arada bulunmayı, aynı sokakları paylaşmayı veya medyada sürekli karşılaşmayı ifade eder (Akyiğit, 2017; 2021).

Bu araştırma kapsamında elde edilen empirik bulgular, uluslararası ve toplumsal temasın aynı millet kimliğine yönelik algıları oldukça farklı şekillerde etkileyebildiğini ortaya koymaktadır. Uluslararası düzeyde müttefik veya dost olarak görülen bir millet, toplumsal düzeyde fiilen ülkeye geldiğinde bir anda tehdit algısına maruz kalabiliyor. Örneğin, savaş döneminde ortak düşmana karşı yanında olduğumuz bir halk (müttefiklik duygusu ile “biz”e dahil ettiğimiz) barış zamanında büyük bir göç dalgasıyla ülkemize geldiğinde iş gücü rekabeti, kültürel uyumsuzluk veya güvenlik endişeleri nedeniyle “öteki” leştirilebiliyor. Çalışmada Suriyelilerin durumu bu dinamığe iyi bir örnek teşkil etmektedir. Suriyeliler örneklemini kapsamında elde edilen veriler Halat Kültür modelinde vurgulanan dini/ahlaki bağların, toplumsal temasın yarattığı gerilimi bir nebze de olsa dengelemeye çalıştığını ortaya koymaktadır. Nitekim verilerde Ermenilere yönelik algının neredeyse tamamen tarihsel deneyimlerle açıklanabildiği, güncel temaslardan bağımsız olarak negatif kaldığı görülmüştür. Bu durumu toplumsal hafızanın statik etkisi olarak yorumlayabilmek de mümkündür.

Halat Kültür modeli, farklı ipliklerin birbirine sarılarak ortak bir “biz” oluşturduğu fikriyle, çokkültürlü Türkiye toplumunun hem geçmişteki hem de bugünkü durumunu anlamak için zengin bir çerçeve sunuyor. Bu çerçeve kapsamında, *toplumsal hafıza, ortak kader hissi, duygulanımın sürekliliği gibi unsurlar ve iç grup/dış grup, gerçekçi/sembolik tehdit* gibi sosyal psikoloji kavramları, çalışma bulgularıyla doğrudan örtüşmüştür.

Empirik bulgular genel bir resim çizmek gerekirse şunu göstermektedir: Türkiye’de bazı kimlikler (örneğin Müslüman ve tarihsel olarak dost olarak bilinen milletler), halatın güçlü lifleri olarak kabul edilirken; bazıları (tarihsel çatışma yaşamış veya dini-kültürel açıdan uzak görülenler) hep zayıf ve kopmaya yakın lifler olarak algılandığı gelmiştir. Ne var ki bu durum statik değildir. Göç, savaş, terör, ekonomik kriz, afet gibi büyük toplumsal sarsıntılar, halatı yeniden örmekte; bazı iplikleri inceltip kopma noktasına getirirken bazılarının birbirine daha sıkı dolanmasına yol açmaktadır. Sosyal medyada her gün karşılaştığımız söylemler, işte bu örülme ve çözülme süreçlerinin izlerini taşır.

Bir yandan, ortak düşman ve ortak acı deneyimleri kimi zaman ortak kader duygusunu güçlendirip toplumun tüm kesimlerini yakınlaştırabilir (2023 depreminde farklı kimliklerden insanların dayanışma içinde olması gibi). Nitekim çalışmada, Pakistan’da yaşanan doğal afetler sırasında Türk kullanıcıların yoğun empati sergilemesi ve yardım kampanyaları, ortak insanlık ve kardeşlik duygusunun tezahürü olarak not edilmiştir. Diğer yandan, özellikle güvenlik eksenli söylem topluma hâkim olduğunda, halatın doğası savunmacı bir hale bürünmektedir. “Biz kimiz?” sorusunun yanına “biz kime karşı hayatta kalmaya çalışıyoruz?” sorusu eklendiğinde, toplumsal bağlar içe doğru sıkılaşıırken dışa karşı katılaşmaktadır. Bu çalışma, sosyal medyada Türk toplumunun “biz” algısının gitgide bu ikinci soruya odaklanarak inşa edildiğini göstermektedir. Sürekli tehdit altında hisseden bir “biz”, dayanışma duygusunu yalnızca kendi içinde yaşayan ama dışarıya duvar ören bir halat kültürü yaratır.

Sonuç olarak, Halat Kültür perspektifi, Türkiye’de toplumsal algıların oluşumunu bütüncül biçimde anlamamıza yardımcı olmaktadır. Öte yandan, halat metaforu bize umudun yönünü de hatırlatmaktadır: Nasıl ki farklı iplikler bir arada güçlü oluyorsa, Türk toplumunda da farklılıkların ortak bir amaç ve kader duygusuyla buluşması en ideal senaryodur. Bunun gerçekleşebilmesi için, sosyal medyada üretilen dilin tehdit merkezli olmaktan çıkıp, ortak değerler ve duygular etrafında olumlu bir “biz” inşasına yönelmesi gerekiyor.

Halat Kültürünün yalnızca savunmacı reflekslere değil, aynı zamanda dayanışmacı bir “bizlik” inşasına da işaret ettiği görülmektedir. Tezde elde edilen bulgular, gerekli toplumsal düzenlemelerin hayata geçirilmesi durumunda, dijital dönüşümün belirleyici olduğu çağdaş toplumsallık içerisinde—özellikle sosyal medya temelli duygu analizi gibi gelecekteki boylamsal araştırmaların da ortaya koyabileceği üzere—kopmaz bir halatın lifleri gibi birbirine kenetlenen, ancak dışlayıcı pratiklere yönelmeyen çoğulcu bir birliktelik imkânının varlığına işaret etmektedir. Bu çerçevede, Türkiye’de “biz” duygusunun tarihsel ve duygusal düzlemdeki inşasını anlamada özgün bir analitik imkân sunan Halat Kültürü metaforunun kuramsal olarak geliştirilmesinin gerekliliği de belirginleşmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadi, D., Bertlich, T., Dalege, J., Fischer, A. (2024). Connecting the dots with Causal Attitude Network (CAN): A psychological network approach to populist attitudes, nativism, conspiracy mentality and threat appraisals. *Measurement: Interdisciplinary Research and Perspectives*, 1-25.
- Acar, T. (2021). Türkiye’de Suriyeli Sığınmacılara Yaklaşımlar: Temas ve Tehdit Kuramlarının Analizi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 24(3), 185-236.
- Adida, C. L., Lo, A., & Platas, M. R. (2019). Americans preferred Syrian refugees who are female, English-speaking, and Christian on the eve of Donald Trump’s election. *PloS one*, 14(10), e0222504.
- Adil, B., Güner, Ü., & Kartal, C. (2021). The Effects Of The Unemployment On The Attitudes Towards Syrian Refugees: Turkey Case. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(51), 325-347. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.858634>.
- Ahmed, M., Chen, Q., & Li, Z. (2020). Constructing domain-dependent sentiment dictionary for sentiment analysis. *Neural Computing and Applications*, 32, 14719-14732.
- Akbaş, İ. (2008a). Afgan Kralı Emanullah Han’ın Türkiye Gezisi ve Türk Afgan İlişkileri. [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].
- Akbaş, İ. (2008b). Afgan Kralı Emanullah Han’ın Türkiye Gezisi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 7(16), 311-333.
- Akgün, S. (1988). Amerikalı Misyonerlerin Ermeni Meselesinde Rolü. *Atatürk Yolu Dergisi*, 1(01).
- Akkaş, İ., & Aksakal, İ. (2021). Afgan Göçmenlere Yönelik Tutum ve Algıların Sosyolojik Analizi: Erzincan Örneği. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(3), 41-54. doi:10.52108/2757-5942.2.3.3
- Akkaya, A. (2013). Suriyeli Mültecilerin Türkçe Algıları. *EKEV Akademi Dergisi*, (56), 179-190.
- Aktan, T., Yalçındağ, B., Ünal, T., & Süllü, M.E. (2019). Ulus Kalıpyargılarının İçerikleri: Sosyal-Yapısal Değişkenler ve Kimliklenmenin Kalıpyargı İçerikleriyle İlişkisi. *Alternatif Politika*, 11(3).
- Akyiğit, H. (2017). Türkiye’de Ulus Devletin Dönüşüm Sürecinde Etnik Kimlikler: Sakarya İli Örneği. [Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Akyiğit, H. (2021). Metodolojik Milliyetçiliğin Eleştirisi. *İnsan Ve Toplum*, 11(1), 31-67.

- Alan, S. (2022). Çokkültürlülük deneyimleri ve alternatif bir model olarak “Halat Kültür”. Bingöl Araştırmaları Dergisi, 17, 123–140.
- Aldemir, A. (2020). Kötülüğün sıradanlığı ve sosyal medya: Twitter’da Suriyeli mülteciler örneği. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (66), 200-219.
- Aldemir, E. (2019). Bursa Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğrencilerinin Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Tutumlarının İncelenmesi. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 267-298.
- Alikılıç, Ö., Gökaliç, E., & Alikılıç, İ. (2021). Nefret söylemi üzerinden ötekileştirme: Twitter’da mültecilere yönelik nefret tipolojisi analizi. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (36), 501-520.
- Alkın, R. C. (2017). In search of new paradigms in multiculturalism debates: Introduction to Özensel’s rope culture model. OPUS International Journal of Society Researches, 7(12), 179–188.
- Allport, G. W. (2016). Önyargının Doğası. (Çev. N. Nirven), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.
- Alparslan, B. (2022). Role of Perceived Intergroup Difference on Stereotype Content. Aurum Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), 183-195.
- Alpsoy, İ., & Yıldırım, B. (2023). Türk ve Avrupa Yazılı Basınında Suriyelilerin Toplum Yaşamındaki Algılanışı ile İlgili Haberler. İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 3(1), 114-132.
- AlDayel, A., & Magdy, W. (2021). Stance detection on social media: State of the art and trends. *Information Processing & Management*, 58(4), 102597.
- Alhayek, K. (2014). Double Marginalization: The Invisibility of Syrian Refugee Women’s Perspectives in Mainstream Online Activism and Global Media. *Feminist Media Studies*, 14(4), 696–700. <https://doi.org/10.1080/14680777.2014.935205>
- Al-Razgan, M., Alrowily, A., Al-Matham, R. N., Alghamdi, K. M., Shaabi, M., & Alssum, L. (2021). Using diffusion of innovation theory and sentiment analysis to analyze attitudes toward driving adoption by Saudi women. *Technology in Society*, 65, 101558.
- Alwafi, H., Alwafi, R., Naser, A. Y., Samannodi, M., Aboraya, D., Salawati, E., ... & Almatrafi, M. (2022). The impact of social media influencers on food consumption in Saudi Arabia, a cross-sectional web-based survey. *Journal of Multidisciplinary Healthcare*, 2129-2139.
- Anadolu Ajansı (2024). “Suriye Muhalefeti, 8 Aralık gününü “Milli Bayram” ilan etti”. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-muhalefeti-8-aralik-gununu-milli-bayram-ilan-etti/3417905>

- Anderson, B. (2014). Hayali cemaatler: Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması. (Çev. İ. Savaşır). İstanbul: Metis Yayınları. İstanbul: İletişim.
- Andrighetto, L., Baldissarri, C., Lattanzio, S., Loughnan, S., & Volpato, C. (2014). Humanitarian aid? Two forms of dehumanization and willingness to help after natural disasters. *British journal of social psychology*, 53(3), 573-584.
- Andrighetto, L., Vezzali, L., Bergamini, G., Nadi, C., & Giovannini, D. (2015). Inside the earthquake: Perceived disaster exposure and helping intentions among Italian and immigrant victims of the 2012 Italian earthquakes. *Group Processes & Intergroup Relations*, 19(6), 753-768.
- Anık, M. (2012). Kimlik ve Çokkültürcülük Sosyolojisi. İstanbul: Açılımkitap.
- Ankaralı, H., Pasin, Ö., Karacan, B., Tokar, M., Künüroğlu, M., Çaça, M., ... & Şahingöz, N. B. (2017). Üniversite öğrencilerinin Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara bakış açısı. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 122-132.
- Apak, H. (2015). Suriyeli göçmenlerin gelecek beklentileri: Mardin örneği. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 125-142.
- Arı, O. & Akbıyık, A. (2022). Lojistik regresyon ile faydalı müşteri yorumlarını tahminleme. *Journal of Research in Business*, 7(1), e15-32.
- Aronson, E., Wilson, T., & Akert, R. M. (2020). Sosyal Psikoloji. 4. Baskı, (Çev.) O. Gündüz, İstanbul: Kaknüs Yayınevi
- Arsal, S.M. (2022). Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları. 6.Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Armstrong, J.A. (2018). Milliyetçilikten Önce Milletler. (Çev. S.E. Türközü), İstanbul: İletişim.
- Arslantürk, G. (2020). Sosyal medyadaki göçmen karşıtı tutumların bütünleşik tehdit kuramı çerçevesinden incelenmesi, *Psikoloji Araştırmaları*, 1 (1), 6-16.
- Asa, A. N. (2022). Yeni Toplumsal Hareketlerde Sosyal Medyanın Rolü: Mahsa Amini Örneği. *SDÜ İFADE Dergisi*, 4(2), 40-63.
- Asatani, K., Yamano, H., Sakaki, T., & Sakata, I. (2021). Dense and influential core promotion of daily viral information spread in political echo chambers. *Scientific reports*, 11(1), 7491.
- Ash, T. L., Scott, K. E., Bruun, M., & Devine, P. G. (2024). Changes and stagnation in contemporary racial stereotypes. *Group Processes & Intergroup Relations*, 27(7), 1610-1630. <https://doi.org/10.1177/13684302231223892>
- Ashforth, B.E., Mael, F. (1989). Social Identity and the Organization. *Academy of Management Review*, 14(1), 20-39.

- Aslan, A., & Nazlı, R. S. (2024). Nefret Söyleminin Twitter’da Görünümü: Altındağ Olayları. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 87-101.
- Aslan, C. (2008). Beşar Esad Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri. [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi].
- Aslanlı, A. (2001). Tarihten günümüze Karabağ sorunu. *Avrasya Dosyası*, 7(1), 393-430.
- Atatürk’ün Bütün Eserleri (2005). Cilt 16, (1924). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Attar, A. (2005). Karabağ sorunu kapsamında Ermeniler ve Ermeni siyaseti. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Ayata, B., & Harders, C. (2024). Meydan Anları. İçinde “Duygulanım Toplamları Anahtar Kavramlar”, (Ed.) J. Slaby, & C. Scheve, (Çev.) A. Bora, İstanbul: İletişim.
- Ayaz, A. (2023). Göç ve Öteki: Duygu Politikaları Açısından Bir Analiz. [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi].
- Aydınbaş, G., Tabak, H. (2020). Türkiye-Rusya Uçak Krizi Örneği Üzerinden Uluslararası Siyasi Krizler ve Ekonomik Etkilerinin İncelenmesi. Osman Köse (Ed.), *Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Türkiye ve Rusya içinde* 89-101. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Aydoğan, S. (2021). Uygarlık Tarihinde Hitit Uygarlığının ve Kadeş Antlaşmasının Yeri. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 129-151.
- Aykurt, İ., & Kılınç, İ. (2023). Afgan Göçmenler ve Sığınmacılar ile İlgili Haberlerin Türk Basınında Sunumu: Cumhuriyet ve Sabah Gazeteleri Örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* (65), 288-312. <https://doi.org/10.47998/ikad.1305236>
- Ayten, A., & Sağır, Z. (2014). Dindarlık, dinî başa çıkma ve depresyon ilişkisi: Suriyeli sığınmacılar üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47(47), 5-18.
- Azari, M. M. (1971). 7-11 Yaşlarındaki 200 Türk ve 200 İranlı Çocuğun Belirli Deney Şartlarında Dil Özelliklerinin İncelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 9, 133-174.
- Babacan, M.E. (2014). Sosyal Medya Sonrası Yeni Toplumsal Hareketler. *Birey ve Toplum*, 4(7), 135-160.
- Babae, M. B., & Avcı, Ö. (2024). Media Representation of Afghan and Ukrainian Refugees in Türkiye: A Comparative Analysis of Sabah and Sözcü Newspapers. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 15(29).
- Bai, X., Wang, A., Sucholutsky, I., & Griffiths, T. L. (2025). Explicitly unbiased large language models still form biased associations. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 122(8), e2416228122.

- Bakar, B. (2021). Ermeni Tehciri. 3. Baskı, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Baláž, V., Nežinský, E., & Williams, A. M. (2021). Terrorism, migrant crisis and attitudes towards immigrants from outside of the European Union. *Population, space and place*, 27(4), e2424.
- Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10-56.
- Barkur, G., & Kamath, G. B. (2020). Sentiment analysis of nationwide lockdown due to COVID 19 outbreak: Evidence from India. *Asian journal of psychiatry*, 51, 102089.
- Barnard, S. R. (2017). Digital Sociology’s Vocational Promise. In “Digital Sociologies”. (Ed) Daniels, J., Gregory, K., & Cottom, T.M., Malden: Policy Press.
- Başaran İnce, G. (2010). Medya ve toplumsal hafıza. *Kültür ve İletişim*, 13 (1), 9-30.
- Baturay Meral, S. (2022). Positive self-representation in public discourse: A critical discourse analysis of denial strategies in *Ekşi Sözlük*. *Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 877-888. DOI: 10.29000/rumelide.1164903.
- Baudrillard, J. (2013). Tüketim Toplumu. 6. Baskı, (Çev. H.Deliceçaylı-F.Keskin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2015). Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği. 3. Baskı, (Çev. O.Adanır), Ankara: Doğu Batı.
- Bauer, C. A., & Hannover, B. (2020). Changing “us” and hostility towards “them”—Implicit theories of national identity determine prejudice and participation rates in an anti-immigrant petition. *European Journal of Social Psychology*, 50(4), 810-826.
- Bauman, Z. (2011). Postmodern Etik. 2. Baskı, (Çev. A. Türker), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2012). Küreselleşme. 4. Baskı. (Çev. A. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı.
- Bauman, Z. (2017). Kimlik. (Çev. M. Hazır), Ankara: Heretik.
- Bauman, Z., & Lyon, D. (2013). Akışkan Gözetim. 2. Basım, (Çev. E. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı.
- Bayram, K., & Şengül, F. N. (2023). Perception of Immigration among University Students (A Comparative Analysis Istanbul-Şırnak Example). *İçtimaiyat*, 7(1), 341-357.
- Bayram, P. (2021). Twitter’da Suriyeli mültecilerin temsili: Türkiye’deki politik gençlik üzerinden bir analiz. *Alanya Akademik Bakış*, 5(1), 301-323.

- Bayram, Y. (2015). Bir Hak İhlali Olarak Ötekileştirme: Gazetelerin Üçüncü Sayfa Haberlerinde Suriyeli Sığınmacıların 'öteki' temsili. *Turkish Journal of Police Studies/Polis Bilimleri Dergisi*, 17(3).
- Bayur, Y. H. (1987). Hindistan Tarihi, İlk Çağlardan Gurkanlı Devletinin Kuruluşuna Kadar (1526). 2. Baskı, I. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- BBC Türkçe (9.07.2025). Grok hakkında soruşturma ve erişim engeli kararı. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c75rxdd9enqo> (16.10.2025)
- Beck, U. (2011). Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru. (Çev.) K. Özdoğan – B. Doğan, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Becker, H.S. (2021). Kanıt. (Çev. Ş. Geniş), Ankara: Nika.
- Beigi, G., Hu, X., Maciejewski, R., & Liu, H. (2016). An overview of sentiment analysis in social media and its applications in disaster relief. *Sentiment analysis and ontology engineering: An environment of computational intelligence*, 313-340.
- Berger P. & Huntington, S. (2003). Bir Küre Bin Bir Küreselleşme. (Çev. Ortaç, A.) İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Berker, A. (2023). Tehdit Algıları ve Suriyeli Göçmenlere Yardım Etme Davranışı: Türkiye’den Bulgular. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 41(2).
- Berkes, N. (1975). İslamlık, Ulusçuluk, Sosyalizm Arap Ülkelerinde Gördüklerim Üzerine Düşünceler. 2. Baskı, Ankara: Bilgi Basımevi.
- Biber, D., Johanson, S., Leech, G., Conrad, S., & Finegan, E. (1999). *Grammar of Spoken and Written English*. London: Longman.
- Bilgen, B. (1999). Kanuni Devrinde Yaşamış Bir İranlı Şairin Gözüyle İstanbul. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 39(1-2).
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik İnşası*. İzmir: Aşina Kitaplar.
- Bilici, F. (2023). Türkiye-İran İlişkileri (1960-1990). [Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi].
- Billiet, J., Meuleman, B., & De Witte, H. (2014). The relationship between ethnic threat and economic insecurity in times of economic crisis: Analysis of European Social Survey data. *Migration Studies*, 2(2), 135-161.
- Bizumic, B., & Duckitt, J. (2012). What is and is not ethnocentrism? A conceptual analysis and political implications. *Political psychology*, 33(6), 887-909.
- Bocock, R. (2005). *Tüketim*, (Çev. İrem Kutluk), Ankara: Dost Kitapevi.

- Boyraz, E., Sözüpek, H., Esen, S., & Ay, O. (2018). Vicdan ve akıl kısılacında insanlık, komşuluk, kardeşlik: Suriyeli sığınmacılara ilişkin algılara politika pazarlaması perspektifinden bir bakış. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(1), 87-112.
- Boulianne, S. (2018). Twenty Years of Digital Media Effects on Civic and Political Participation. *Communication Research*, 47(7), 947-966. <https://doi.org/10.1177/0093650218808186>
- Bozbeyoğlu, E. (2015). Mülteciler ve insan hakları. *Moment Dergi*, 2(1), 60-80.
- Brambilla, M., & Riva, P. (2017). Predicting pleasure at others' misfortune: Morality trumps sociability and competence in driving deservingness and schadenfreude. *Motivation and Emotion*, 41, 243-253.
- Brambilla, M., Rusconi, P., Sacchi, S., & Cherubini, P. (2011). Looking for honesty: The primary role of morality (vs. sociability and competence) in information gathering. *European journal of social psychology*, 41(2), 135-143.
- Brambilla, M., Sacchi, S., Rusconi, P., Cherubini, P., & Yzerbyt, V. Y. (2012). You want to give a good impression? Be honest! Moral traits dominate group impression formation. *British journal of social psychology*, 51(1), 149-166.
- Brambilla, M., Sacchi, S., Pagliaro, S., & Ellemers, N. (2013). Morality and intergroup behaviour: Threats to safety and group image trigger responses to outgroup and ingroup members. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49, 811-821.
- Branca, T. A., Fornai, B., Colla, V., Murri, M. M., Streppa, E., & Schröder, A. J. (2020). The Challenge of Digitalization in the Steel Sector. *Metals*, 10(2), 288, 1-23. <https://doi.org/10.3390/met10020288>
- Brambilla, M., Sacchi, S., Rusconi, P., & Goodwin, G. P. (2021). The primacy of morality in impression development: Theory, research, and future directions. In *Advances in experimental social psychology* (Vol. 64, pp. 187-262). Academic Press.
- Brewer, M. B., & Brown, R. (1998). Intergroup relations. In D. Gilbert, S. Fiske, & D. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology*. Fourth Edition (Vol. 1, pp. 99-142). Boston: McGraw-Hill.
- Brewer, M. B., & Silver, M. D. (2000). Group distinctiveness, social identification, and collective mobilization. In S. Stryker, T. J. Owens, & R. W. White (Eds.), *Self, identity, and social movements* (pp. 153-171). University of Minnesota Press.
- Brown, R. (2000). Social identity theory: past achievements, current problems and future challenges. *European Journal of Social Psychology*, 30(6), 745-778.
- Budak, P., Demir, M.S., Tan, M., & Sarı, M. (2017). Yerel Halkın Algısında Suriyeli Sığınmacılar ve Toplumsal Etkileri: Elâzığ İli Örneği. *Akademik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(62), 543-564.

- Bye, H. H., Herrebrøden, H., Hjetland, G. J., Røyset, G. Ø., & Westby, L. L. (2014). Stereotypes of Norwegian social groups. *Scandinavian journal of psychology*, 55(5), 469–476. <https://doi.org/10.1111/sjop.12141>
- Cacioppo, J. T., Cacioppo, S., Gonzaga, G. C., Ogburn, E. L., & VanderWeele, T. J. (2013). Marital satisfaction and break-ups differ across on-line and off-line meeting venues. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 110(25), 10135-10140.
- Cambaz, H. Z., Aslan, A., & Karasu, S. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Suriyeli Mültecilere Yönelik Algı Ve Görüşlerine Yönelik Bir Nitel Araştırma. *R&S-Research Studies Anatolia Journal*, 1(3), 472-489.
- Candemir, M. (1997). Afgan Kralı Emanullah Han'ın Darülfünun'u Ziyareti. *İlmi Araştırmalar*, (4), 89-98.
- Canyurt, D. (2015). Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye’de Riskler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (48), 127-146.
- Castells, M. (2006). Enformasyon Çağı, Ekonomi, Toplum ve Kültür – Kimliğin Gücü. Cilt 2, (Çev. E. Kılıç) , İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2008). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür. Cilt 1: Ağ Toplumunun Yükselişi. Ebru Kılıç (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2024). *Advanced Introduction to Digital Society*. Northampton: Edward Elgar.
- Castles, S., & Miller, M.J. (2008). Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. (Çev.) B.U. Bal-İ.Akbulut, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Caucasus Research Resource Center-Armenia Foundation & KONDA Araştırma ve Danışmanlık (2024). *Sınırın Ötesindeki Algılar: Kamuoyunun Gözünden Türkiye-Ermenistan İlişkileri*. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Cengiz, D. (2015). Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 10(2), 101-122.
- Cengiz, R. (2011). Osmanlı-Ermeni Çatışmasında Toplumsal Algı Düzeyi: Diyarbakır Örneği. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (10), 175-192.
- Certel, N., & Topcuoglu, R. A. (2022). Suriyeli kadınlarla yapılan evliliklerin medyadaki görünümü: Sosyal hizmette savunuculuk için bir çağrı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 537-562.
- Charlesworth, T. E. S., Caliskan, A., & Banaji, M. R. (2022). Historical representations of social groups across 200 years of word embeddings from Google

Books. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 119(28), e2121798119. <https://doi.org/10.1073/pnas.2121798119>

- Chandrasekaran, R., Mehta, V., Valkunde, T., & Moustakas, E. (2020). Topics, trends, and sentiments of tweets about the COVID-19 pandemic: temporal infoveillance study. *Journal of medical Internet research*, 22(10), e22624.
- Chou. J., Murillo, O. and Ibars, R. (2017), "In pursuit of inclusive AI", Microsoft Research, <https://inclusive.microsoft.design/tools-and-activities/InPursuitofInclusiveAI.pdf> (Erişim tarihi: 16.10.2025).
- Cinelli, M., De Francisci Morales, G., Galeazzi, A., Quattrociocchi, W., & Starnini, M. (2021). The echo chamber effect on social media. *Proceedings of the national academy of sciences*, 118(9), e2023301118.
- Civelek, H. Y. (2019). A critical discussion on Turkish students' thoughts about Syrians over Nation-State teachings. *Journal of Economy Culture and Society*, (60), 105-124.
- Connerton, P. (2019). *Toplumlar Nasıl Anımsar?.* 3. Baskı, (Çev. A. şenel), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Corenblum, B., Stephan, W. G. (2001). White fears and native apprehensions: An integrated threat theory approach to intergroup attitudes. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 33(4), 251-268.
- Creswell, J.W. (2016). *Araştırma Deseni Nicel, Nitel ve Karma Yöntem Yaklaşımları.* (Çev.Ed. Selçuk Beşir Demir), 2. Baskı, Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J.W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri. Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni.* (Çev. Ed. M. BÜTÜN, S.B. Demir), Ankara: Siyasal Kitabevi
- Creswell, J.W., & Plano Clark, V.L. (2020). *Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütölmesi.* 4. Baskı, (Çev. Ed. Y. Dede, S.B. Demir), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Croucher, S. M. (2013) *Integrated Threat Theory and Acceptance of Immigrant Assimilation: An Analysis of Muslim Immigration in Western Europe*, *Communication Monographs*, 80:1, 46-62, DOI: 10.1080/03637751.2012.739704.
- Croucher, S. M. (2016). Further development of integrated threat theory and intergroup contact: A reply to Aberson (2015). *Communication Monographs*, 83(2), 269-275.
- Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., Kwan, V. S. Y., Glick, P., Demoulin, S., Leyens, J. P., Bond, M. H. (2009). Stereotype content model across cultures: Towards universal similarities and some differences. *The British Psychological Society*, 48, 1- 33.

- Cuddy, A. J., Fiske, S. T. ve Glick, P. (2008). Warmth and competence as universal dimensions of social perception: The stereotype content model and the BIAS map. *Advances in experimental social psychology*, 40, 61-149.
- Curley, T.M. (2009). Social Identity Theory and UE Expansion. *International Studies Quarterly*, 53(2), ss.649-668.
- Çağlar, İ., & Özkır, Y. (2014). “Suriyeli Mültecilerin Türkiye Basınında Temsili”. *Ortadoğu Yıllığı*. Ed. K. İnat ve M. Ataman. İstanbul: Açılım Kitap, 484-501.
- Çakıcı, A., Yılmaz, S., & Çakıcı, A. C. (2018). The attitudes of Turkish tradesmen towards Syrian refugee tradesmen: a research in Mersin. *PressAcademia Procedia (PAP)*, 7, 367-371.
- Çakın, B. (2020). Farklılaşan ötekiler: Kürtlere ve Suriyeli sığınmacılara yönelik Ekşi Sözlük’te yer alan temsillerin karşılaştırılması. *Liberal Düşünce Dergisi*, 25(98), 65-81.
- Çalık, M., & Baykal, K. (2020). Habertürk, Sabah ve Birgün gazetelerindeki suriyeli mülteci haberlerinin eleştirel söylem çözümlemesi. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (5), 241-262.
- Çalışkan, S. (2019). Ev Sahibi Halkın Suriyeli Göçmenlere Yönelik Tutumu: İstanbul; Sultanbeyli-Kadıköy İlçeleri. *Journal of International Social Research*, 12(66), 640-650.
- Çalışmacı, U. S. (2015). Türk yazılı basınında Suriyeli sığınmacılar ile halk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2), 112-151.
- Çambay, S. (2019). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Dijital Gazetelerdeki Temsil Sorunu. *Electronic Turkish Studies*, 14(1), 157-180.
- Çetinsaya, G. (1997). Dünden Bugüne Türkiye-İran İlişkileri. *Birikim*, 96, 43-53.
- Çimen, L. K., & Quadir, S. E. (2018). Üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılarla ilgili tutumlarının sivil katılımları bağlamında incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1251-1273.
- Çobaner, A. A. (2015). Çocuk Hakları Bağlamında Suriyeli Mülteci Çocukların Haberlerde Temsili. *Marmara İletişim Dergisi*, (24), 27-54.
- Çoksan, S., Erdugan, C., & Öner Özkan, B. (2023). Ortak Öteki Suriyeli: Sosyal Kimlik ve Gerçekçi Çatışma Bağlamında Suriyeli Mülteci Temsili. *Türk Psikoloji Dergisi*, 38(92), 103-128. <https://doi.org/10.31828/turkpsikoloji.1352225>
- Dal, A., & Tokdemir, E. (2021). Siyasi haber alma pratiklerinin Suriyeli göçmenlerle ilgili tehdit algıları üzerindeki etkileri. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 9 (2), 417-439.

- Dashti, Z. (2021). ABD'nin Afganistan'dan Çekilmesi ile Taliban'ın Yeniden İktidara Gelmesi. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 195-212.
- Davidson, T., & Farquhar, L. (2020). Prejudice and social media: Attitudes toward illegal immigrants, refugees, and transgender people. In *Gender, sexuality and race in the digital age* (151-167). Cham: Springer International Publishing.
- Debord, G. (1996). *Gösteri Toplumu ve Yorumlar*. (Çev.) A. Ekmekçi – O. Taşkent, Ankara: Ayrıntı Yayınları.
- De Coninck, D., Rodríguez-de-Dios, I., & d'Haenens, L. (2021). The contact hypothesis during the European refugee crisis: Relating quality and quantity of (in)direct intergroup contact to attitudes towards refugees. *Group Processes & Intergroup Relations*, 24(6), 881-901.
- Dean, M. C., & Porter, B. (2024). Sentiment Analysis of Russian-Language Social Media Posts Discussing the 2022 Russian Invasion of Ukraine. *Armed Forces & Society*, 0095327X241235987.
- Demirtaş Mardan, H. A. (2012). "Sosyal Kimlik ve Ayrımcılık". (Der.) Kenan Çayır, Müge Ayan Ceyhan, *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Demirtaş, H. A. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar. *İletişim Araştırmaları*, 1(1), ss.123-144.
- Demirtaş, E., & Pechenizkiy, M. (2013). Cross-lingual polarity detection with machine translation. In *Proceedings of the Second International Workshop on Issues of Sentiment Discovery and Opinion Mining* (1-8).
- Deniz, A. Ç., Ekinci, Y., & Hülür, A. B. (2016). Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı sosyal dışlanma mekanizmaları. *Sosyal bilimler araştırma dergisi*, 14(27), 17-40.
- Deniz, O. (2022). Türkiye İran Sınırında Düzensiz Göç ve Göçmenlerin Sınır Geçme Pratikleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(Özel Sayı), 254-273.
- Deschamps, J.-C. (1984). The social psychology of intergroup relations and categorical differentiation. In H. Tajfel (Ed.), *The Social Dimension: European Developments in Social Psychology* (pp. 541–559). chapter, Cambridge: Cambridge University Press.
- Desjardins, J. (2018) "How Long Does It Take to hit 50 million users?," *Visual Capitalist*. <https://www.visualcapitalist.com/how-long-does-it> (Erişim Tarihi: 7.10.2025).
- Devine, P. G. (1989). Stereotypes and Prejudice: Their Automatic and Controlled Components. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 5-18. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.56.1.5>

- Di Nicola, A. (2022). Towards digital organized crime and digital sociology of organized crime, in “Trends in Organized Crime”, 1-20.
- Dijker, A. J., Koomen, W., van den Heuvel, H., & Frijda, N. H. (1996). Perceived antecedents of emotional reactions in inter-ethnic relations. *British Journal of Social Psychology*, 35(2), 313-329.
- Dikeçligil, B. (1997). Bir Analiz Modeli Denemesi: “Sosyal Yapı” ve “Toplumsal Yapı”. *Yeni Türkiye – Türk Dünyası Özel Sayı*, II, 647-667.
- Dikeçligil, B. (2002). Sosyolojide metodolojik farklılaşma ve metodlar arası işbirliği. III. Ulusal Sosyoloji Kongresi Dünyada ve Türkiye’de Farklılaşma Çatışma ve Bütünleşme-II, 97-127.
- Doğanay, Ü., & Keneş, H. Ç. (2016). Yazılı basında Suriyeli ‘mülteciler’: Ayrımcı söylemlerin rasyonel ve duygusal gerekçelerinin inşası. *Mülkiye dergisi*, 40(1), 143-184.
- Dost, S. (2014). Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 27-69.
- Du Bois, J. W. (2007). The stance triangle. (Ed.) R. Englebretson, *Stancetaking in discourse: Subjectivity, evaluation, interaction* içinde (s. 139 –182). Amsterdam: Benjamins.
- Duarde, F. (2025). Amount of Data Created Daily. https://explodingtopics.com/blog/data-generated-per-day?utm_source=chatgpt.com (Erişim Tarihi: 11.10.2025)
- Durdağı, Y. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacı Algısı ve Sığınmacıların Siyasi Tercihlere Etkisi: Sultanbeyli İlçe Örneğinde Bir Değerlendirme. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 5(1), 5-34.
- Durgun, S., & Aydın, A. H. (2018). Kahramanmaraş’taki Suriyeli sığınmacıların yerel halk tarafından sosyo-ekonomik ve politik açıdan değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 501-526.
- Ekiz, M. (2024). Türkiye-Irak İlişkilerinde Kuzey Irak Kürtleri (1945-1991). [Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi]
- Elbagir, S., & Yang, J. (2019, March). Twitter sentiment analysis using natural language toolkit and VADER sentiment. In *Proceedings of the international multiconference of engineers and computer scientists* (Vol. 122, No. 16).
- Ellemers, N., & Haslam, S. A. (2012). Social identity theory. *Handbook of theories of social psychology*, 2, 379-398.
- Elmas, Ş. M., & Paksoy, A. F. (2020). Türk basınında Suriyeli sığınmacı kadınların temsili. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (35), 184-210.

- Eltantawy, N. (2013). From Veiling to Blogging: Women and media in the Middle East. *Feminist Media Studies*, 13(5), 765–769. <https://doi.org/10.1080/14680777.2013.838356>
- Erarslan, F. (2024). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Toplumun Güvenlik Algısı: Tokat Örneği. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 264-278.
- Erdal, İ. (2012). Atatürk Dönemi (1923-1938) Türk-İran İlişkileri ve Sadabad Paktı. *Karadeniz Araştırmaları*, (34), 77-88.
- Erdem, A. (2021). 2000-2020 Yılları Arasında Türkiye-Pakistan İlişkileri. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Erdoğan, M.M (2018). Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Eriksen, T.H. (2002). Etnisite ve Milliyetçilik. (Çev. E. Uşaklı), İstanbul: Avesta Yayıncılık.
- Erken, F. (2017). Yazılı Basında Dilenci Stereotipi: Hürriyet, Sabah, Milliyet Gazetelerine Yönelik Bir Analiz. *Journal of Communication Theory & Research/İletişim Kuram ve Arastırma Dergisi*, 2016(44).
- Eroğlu, Y., & Taşdelen, H. M. (2024). Gruplar Arası Tehdit Kuramı Bağlamında Suriyeli Göçmenler: İstanbul ve Şanlıurfa Örnekleri. *Akademik Hassasiyetler*, 11(26), 712-737.
- Ersoy, A. F., & Ala, M. (2019). Suriyeli sığınmacı ve mültecilere ilişkin görüşler: Osmaniye’de nitel bir araştırma. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(3), 1343-1356.
- Eser, B. (2018). Mülteci Restoranları Gastronomik Sahanın Neresinde? Göçmen Mahalleleri, Mülteci Yemekler ve Mekânsal Ayrışmaya Dair Kuramsal Bir Giriş. *ViraVerita E-Dergi*, (8), 172-195.
- Eser, H. B., & Uygur, M. (2019a). Suriyeli Mültecilere Yönelik Tutumların Sosyal Baskınlık Yönelimi Doğrultusunda İncelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (22), 86-108.
- Eser, H. B., & Uygur, M. R. (2019b). Suriyeli Göçmenlere Yönelik Tutumların Bütünleşmiş Tehdit Ve Sosyal Mesafe Kuramları Doğrultusunda İncelenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24(95), 131-162.
- Eser, H. B., Çetinceli, K., Özkan, Z., & Hanci, E. O. (2024). Suriyelilere Yönelik Önyargılar: Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Algılanan Tehdidin Rolü. *Liberal Düşünce Dergisi*, (115), 169-190.

- Esses, V.M., Veenvliet, S., Hodson, G. et al. Justice, Morality, and the Dehumanization of Refugees. *Soc Just Res* 21, 4–25 (2008). <https://doi.org/10.1007/s11211-007-0058-4>
- Eysenbach, G. (2011). Can tweets predict citations? Metrics of social impact based on Twitter and correlation with traditional metrics of scientific impact. *Journal of medical Internet research*, 13(4), e123.
- Farris, E. M., & Silber Mohamed, H. (2018). Picturing immigration: How the media criminalizes immigrants. *Politics, Groups, and Identities*, 6(4), 814-824.
- Fetzer, J. S. (2000). Economic self-interest or cultural marginality? Anti-immigration sentiment and nativist political movements in France, Germany and the USA. *Journal of ethnic and migration studies*, 26(1), 5-23.
- Fichter, J. (2011). *Sosyoloji Nedir*. 11. Baskı, (Çev.) Nilgün Çelebi, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Finseraas, H., Pedersen, A. W., & Bay, A.-H. (2014). When the Going Gets Tough: The Differential Impact of National Unemployment on the Perceived Threats of Immigration. *Political Studies*, 64(1), 60-73. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12162>.
- Firidinoğlu, N. (2009). Geleneksel Halk Tiyatrosunda Gayrimüslimlerin Temsili. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 27(27), 51-60.
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P. ve Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 878–902.
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J., Glick, P. (2007). Universal dimensions of social cognition: Warmth and competence. *Trends in cognitive sciences*, 11(2), 77-83.
- Fiske, S. T., Xu, J., Cuddy, A. C. ve Glick, P. (1999). (Dis) respecting versus (dis) liking: Status and interdependence predict ambivalent stereotypes of competence and warmth. *Journal of Social Issues*, 55(3), 473-489.
- Foley, L. A., & Kranz, P. L. (1981). Black stereotypes of other ethnic groups. *The journal of Mind and Behavior*, 435-441.
- Fraser, K. C., Kiritchenko, S., & Nejadgholi, I. (2022). Computational modeling of stereotype content in text. *Frontiers in artificial intelligence*, 5, 826207.
- Freitag, M., & Hofstetter, N. (2022). Pandemic threat and intergroup relations: how negative emotions associated with the threat of Covid-19 shape attitudes towards immigrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(13), 2985-3004.
- French, S. A. (1995). What is social memory?. *Southern Cultures*, 2(1), 9-18.

- Garcia, K., & Berton, L. (2021). Topic detection and sentiment analysis in Twitter content related to COVID-19 from Brazil and the USA. *Applied soft computing*, 101, 107057.
- Gardiner, S., Chen, J., Abreu Novais, M., Dupré, K., & Castley, J. G. (2023). Analyzing and Leveraging Social Media Disaster Communication of Natural Hazards: Community Sentiment and Messaging Regarding the Australian 2019/20 Bushfires. *Societies*, 13(6), 138.
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve Ulusçuluk*. (Çev. B.E. Behar, G.G. Özdoğan), İstanbul: İnsan Yayınları.
- Gelovani, S., Theocharis, Y., Koc-Michalska, K., & Bimber, B. (2024). Intergroup ethnocentrism and social media: evidence from three Western democracies. *Information, Communication & Society*, 28(4), 597–615. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2024.2375259>
- Genç, H. D., & ÖzdemirKiran-Embel, M. (2019). Paradoxical Perceptions On Syrians'forced Migration To Turkey: A Case Study Of Istanbul Muhtars. *Alternative Politics/Alternatif Politika*, 11(1), 168-191.
- George, J. M. (1996). Trait and State Affect. In “Individual Differences and Behavior in Organizations” (Ed.) K.R. Murphy, San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Giannakopoulos, G., Mavridi, P., Paliouras, G., Papadakis, G., & Tserpes, K. (2012). Representation models for text classification. *Proceedings of the 2nd International Conference on Web Intelligence, Mining and Semantics - WIMS '12*. doi:10.1145/2254129.2254148
- Giddens, A. (2008). *Ulus Devlet ve Şiddet*. 2. Baskı. (Çev. C. Atay), Kalkedon Yayınları.
- Giddens, A. (2019). *Modernite ve Bireysel-Kimlik*. 3. Baskı, (Çev.) Ü. Tatlıcan, Ankara: Say Yayınları.
- Gleason, P. (2014). *Kimliği Tanımlamak: Semantik Bir Tarih*. (Ed.) Fırat Mollaer, *Kimlik Politikaları Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*. Ankara: Doğu Batı
- Goldsmith, L. (2011). Syria’s Alawites and the Politics of Sectarian Insecurity: A Khaldunian Perspective. *Ortadoğu Etütleri*, 3(1), 33-60.
- Gorodzeisky, A. & Semyonov, M. (2018). Competitive threat and temporal change in anti-immigrant sentiment: Insights from a hierarchical age-period-cohort model. *Social Science Research*, 73, 31–44.,
- Göç İdaresi (2025). Geçici Koruma Statüsü. (Erişim Tarihi: 29.05.2025 <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>).
- Gök, H. İ. (2014). Türklerin Suriye'ye İlk Girişi; Süleymanşah ve Türbe Meselesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(36), 217-251.

- Gök, N. (2019). Türkiye – İran İlişkileri (1917-2017). [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Gökalp, Z. (1968). Türkçülüğün Esasları. 7. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Göker, G., & Keskin, S. (2015). Haber medyası ve mülteciler: Suriyeli mültecilerin Türk yazılı basınındaki temsili. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2015(41), 229-256.
- Greenberg, J., Schmader, T., Arndt, J., & Landau, M. (2023). Sosyal Psikoloji, Gündelik yaşamın Dili. Ankara: Palme Yayınevi
- Greenwald A. G., & Banaji M.R. (1995). Implicit social cognition: Attitudes, selfesteem, and stereotypes. Psychol Rev, 102:4-27
- Greenwald, A. G., & Pettigrew, T. F. (2014). With malice toward none and charity for some: Ingroup favoritism enables discrimination. American Psychologist, 69(7), 669-684.
- Gregory, K., Cottom, T.M., & Daniels, J. (2017). Introduction. "Digital Sociologies". (Ed) Daniels, J., Gregory, K., & Cottom, T.M., Malden: Policy Press.
- Grigoropoulou, N. (2020). Discussing God: The effect of (ir) religious identities on topic-sentiment polarization in online debates. Review of religious research, 62(4), 533-561.
- Grigoryev, D., Fiske, S. T., & Batkhina, A. (2019). Mapping ethnic stereotypes and their antecedents in Russia: The stereotype content model. Frontiers in psychology, 10, 1643.
- Gronau, S., & Ruesink, B. (2021). What makes me want you here? refugee integration in a Zambian settlement setting. Sustainability, 13(15), 8380.
- Gülpınar Demirci, V., & Buluz Kömeçoğlu, B. (2022). Sosyal Ağlarda Veri Gizliliği: Türkiye’de Whatsapp Gizlilik Sözleşmesine Gösterilen Tepkilerinin Duygu Analizi. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(26), 710-742. <https://doi.org/10.36543/kauibfd.2022.030>
- Gülsoy, S., & Kanbir, F. (2022a). Suriyeli Göçmenlere Yönelik Sosyal Mesafeyi Akademiden Okumak: Türkiye Örneği. MSGSÜ Sosyal Bilimler, 2(26), 394-408.
- Gülsoy, S., & Kanbir, F. (2022b). Türkiye akademisyenlerinde göç algısı ve Suriyeli göçmenlere yönelik önyargı ilişkisi. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (57), 279-295.
- Gümüş, N. (2009). Osmanlı’da Birlikte Yaşama Tecrübesi: Ermeni Örneği. Milet ve Nihal, 6(2), 165-198.
- Günay, N. (2020). Zoraki İttifaktan Yol Ayrımına İttihat-Terakki ve Ermeniler. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

- Güney, Ü., & Konak, N. (2016). Bolu'da Suriyeli ve Iraklı Sığınmacılar: Milliyetçilik, Erillik ve Vatandaşlık Temelinde Öteki Algısı. *Alternative Politics/Alternatif Politika*, 8(3), 505-535.
- Güngördü, F. N. (2018). Processes and Factors of Social Exclusion in Arrival Cities: Attitudes towards Syrians under Temporary Protection in Tarlabası, Istanbul. *GRID - Architecture Planning and Design Journal*, 1(2), 177-198. <https://doi.org/10.37246/grid.405125>.
- Gürbüz, K. (2023). Atatürk döneminde Sadabat Paktı çerçevesinde Türkiye'nin Ortadoğu Ülkeleri ile ilişkileri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(3), 330-349.
- Gürbüz, S. (2020). Türk Üniversite Öğrencileri Gözünde Suriye İmajı Üzerine Göstergebilimsel Bir Çalışma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(26), 3988-4018.
- Güvenç, B. (1996), *Türk Kimliği: Kültür Tarihinin Kaynakları*, 4. basım, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Hager, A., Hilbig, H., & Riaz, S. (2024). Refugee Labor Market Access Increases Support for Immigration. *Comparative Political Studies*, 57(5), 749-777.
- Haines, E. L., Deaux, K., & Lofaro, N. (2016). The Times They Are a-Changing ... or Are They Not? A Comparison of Gender Stereotypes, 1983–2014. *Psychology of Women Quarterly*, 40(3), 353-363. <https://doi.org/10.1177/0361684316634081>
- Hall, S. (2003) Who Needs Identity. Stuart Hall, Paul du Gay (Ed.) *Questions of Cultural Identity*. London: Sage.
- Hançerlioğlu, O. (1982). *Felsefe Ansiklopedisi*.1.Cilt, Ankara: Remzi Kitabevi.
- Hanisch, M., Goldsby, C. M., Fabian, N. E., & Oehmichen, J. (2023). Digital governance: A conceptual framework and research agenda. *Journal of Business Research*, 162, 113777.
- Harris, L. T., Fiske, S. T. (2006). Dehumanizing the lowest of the low: Neuroimaging responses to extreme out-groups. *Psychological science*, 17(10), 847-853.
- Harunoğulları, M., Hatunoğlu, Z., Polat, Y., & KILIÇ, M. (2018). Kahramanmaraş Esnafının Sosyo-Ekonomik Durumu ve Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Görüşünün Belirlenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 115-144.
- Hayran, A., & Sert, M. (2017, May). Sentiment analysis on microblog data based on word embedding and fusion techniques. In *2017 25th Signal Processing and Communications Applications Conference (SIU)* (1-4). IEEE.

- He, Q., & Xie, Y. (2022). The moral filter of patriotic prejudice: How Americans view Chinese in the COVID-19 era. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 119(47), e2212183119.
- Heizmann, B., & Huth, N. (2021). Economic conditions and perceptions of immigrants as an economic threat in Europe: Temporal dynamics and mediating processes. *International Journal of Comparative Sociology*, 62(1), 56-82. <https://doi.org/10.1177/0020715221993529>
- Heywood, A. (2016). *Siyasi İdeolojiler*. 10. Baskı, L. Köker (Çev.), Ankara: BB101 Yayınları.
- Hilbert, M. (2015). Quantifying the data deluge and the data drought. Available at SSRN 2984851.
- Hintjens, H. (2019). Failed securitisation moves during the 2015 'migration crisis'. *International migration*, 57(4), 181-196.
- Hjerm, M., & Nagayoshi, K. (2011). The composition of the minority population as a threat: Can real economic and cultural threats explain xenophobia?. *International Sociology*, 26(6), 815-843.
- Hobsbawn, E.J. (1995). *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik*. 2. Baskı, (Çev. O. Akınbay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Hogg, M.A., Terry, D.J., White, K.M. (1995). A Tale of Two Theories: A Critical Comparison of Identity Theory with Social Identity Theory. *Social Psychology Quarterly*. 58 (4), 255-269.
- Hogg, M.A., & Vaughan, F.M. (2021). *Sosyal Psikoloji*. 4. Baskı, (Çev.) İ. Yıldız, A. Gelmez, Ankara: Ütopya
- Hopyar, Z., Tauscher, S., & Korkmaz, Ş. (2024). Göçmen Şehri Sakarya'nın Yeni Ötekileri Suriyelilere Yönelik Bakışı Üzerine Bir İnceleme. *Liberal Düşünce Dergisi*, (113), 117-142.
- Huntington, S. P (2004). *Biz Kimiz? Amerika'nın Ulusal Kimlik Anlayışı*, İstanbul: CSA Global.
- Hutto, C., & Gilbert, E. (2014). VADER: A Parsimonious Rule-Based Model for Sentiment Analysis of Social Media Text. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 8(1), 216-225. <https://doi.org/10.1609/icwsm.v8i1.14550>
- Hülür, H. & Yaşın, C. (Ed.) (2019). *Twitter Araştırmaları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- İnce, E. (2017). Suriye'de Baas Rejiminin Kuruluşu ve Türkiye. *Tarih ve Günce*, 1(1), 261-280.

- İpek, N. (1995). Anadolu'dan Amerika'ya Ermeni Göçü. OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 6(6), 257-280.
- İris, Y., & Kesgin, Y. (2023). Nefret söylemi ve yanlış bilgi: Suriyeli sığınmacılar hakkında yapılan paylaşımların betimsel içerik analizi. AJIT-e: Academic Journal of Information Technology, 14(54), 223-248.
- İstanbul Ticaret Odası (1979). Irak. Ülke Etütleri Dizisi, No:10, İstanbul: Ağaoğlu Yayınevi.
- Janzekovic, I. (2024). Ethnic 'stereotypes' in early modern Europe: Russian and Ottoman national costumes. *History and Anthropology*, 35(3), 500-524.
- Joseph, K., Wei, W., Benigni, M., & Carley, K. M. (2016). A social-event based approach to sentiment analysis of identities and behaviors in text. *The Journal of Mathematical Sociology*, 40(3), 137-166.
- Joya, A. (2012). Syria and the Arab Spring: The Evolution of the Conflict and the Role of the Domestic and external Factors. *Ortadoğu Etütleri*, 4(1), 27-52
- Jurafsky, D. (2022). Sentiment Analysis. (Erişim Tarihi: 29.07.2022 https://web.stanford.edu/~jurafsky/slp3/slides/7_Sent.pptx)
- Kachybekova, F., & Pazarbaşı, B. (2024). Uluslararası Medyada Göçü Çerçevelemek: Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Haberlerin Analizi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12(3), 1886-1917.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalçılar, Z. (2023). İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş. 26. Baskı, İstanbul: Üniversiteli Kitabevi.
- Kanar, M. (2003). İran Tiyatrosundan Bir Eser Sadık Hidayet'in Sasan Kızı Pervin'i. *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölüm Dergisi*, 2.
- Kansteiner, W. (2002). Finding meaning in memory: A methodological critique of collective memory studies. *History and theory*, 41(2), 179-197.
- Kapukaya, N. (2023). Metin Madenciliği ve Duygu Analizi: IMDB En İyi Üç Filmin Twitter Yorumlarının Analizi. [Yüksek Lisans Tezi: Yıldız Teknik Üniversitesi].
- Kara, E. Ş., & Yılmaz, M. B. (2015). Malatya yerel basınında Suriyeli sığınmacılara yönelik haberlerin incelenmesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 6(2), 54-69.
- Kara, Ö. T., Yiğit, A., & Ağırman, F. (2016). Çukurova Üniversitesi Türkçe öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin Suriyeli mülteci kavramına ilişkin algılarının incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(4), 945-961.
- Kara, Y. D. D. M., & Tayfur, D. L. (2009). Türkiye-Suriye Turizm İlişkilerinin Gelişmesi Önündeki Engeller (Doğu Akdeniz Bölgesine Yönelik Bir Alan Araştırması). *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 281-297.

- Karaduman, S. (2010) "Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşüm" *Journal of Yaşar University*, 17, 2886-2899.
- Karakaş, A. V., Bayar, R., Özdemir, M., & Yılmaz, M. (2024). Suriyeli ve Ukraynalı Göçmen Algısı Üzerine İngiliz Basınından Bir Örnek: The Daily Express Gazetesi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 64(2), 1207-1227.
- Karaman, E. (2022). Suriyeli Mültecilere Uygulanan Ayrımcı-Dışlayıcı Twitlerin Bert Modeli ile Sınıflandırılması. *Ortadoğu ve Göç*, 12(2), 428-456.
- Karasu, M. A. (2018). Suç korkusu, göç ve Suriyeli sığınmacılar: Şanlıurfa örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 332-347.
- Kardeş, S., Banko, Ç., & Akman, B. (2017). Sosyal medyada Suriye'li sığınmacılara yönelik algı: bir sözlük değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 4(2), 185-200.
- Karkın, V., & Yazıcı, Ö. (2015). Arap Baharı'nın Suriye'ye Yansıması ve Türkiye'ye Sığınan Mülteciler (Gaziantep Örneği). *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 4(12).
- Karpat, K. (2001). Ortadoğu'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk. (Çev. R. Boztemur), Ankara: İmge.
- Karpat, K. H. (2001). Ortadoğu'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk. (Çev. R. Boztemur), Ankara: İmge Kitabevi.
- Karpat, K. H. (2013). Osmanlı'dan Günümüze Ortadoğu'da Millet, Milliyet ve Milliyetçilik. 2. Baskı, (Çev. R. Boztemur), İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaştan, Y. (2007). Atatürk Dönemi Türkiye-İran Siyasi ve Ekonomik İlişkileri. 38. İcanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 2007, 1783-1797.
- Kaya, Ö. S. (2019). Çokkültürlülük algısı ve diğerkâmlık Suriyelilere yönelik tutumu etkiler mi? Öğretmen adayları gözünden bir çalışma. *SDU International Journal of Educational Studies*, 6(2), 86-100.
- Kawasaki, R. K., & Ikeda, Y. (2020). Network analysis of attitudes towards immigrants in Asia. *Applied Network Science*, 5(1), 85.
- Kelleher, J.D., & Tierney, B. (2020). Veri Bilimi. (Çev.) O. Öztürk, İstanbul: Tellekt.
- Kellner, D. (2016). Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası. (İçinde) Popüler Kültür. *Doğu-Batı*, 4 (15), 2001, 5.Baskı, ss.191-224.
- Kemik, P., Gözübüyük, M., & Sever, M. (2019). Suriyeli Mültecilerin Yoğun Yaşadığı Bölgelerdeki Yerel Halkın Suriyeli Mültecilere İlişkin Görüşleri: Altındağ Örneği. *Mukaddime*, 20(2), 10(2), 582-596.
- Keskin, K. (2021). Uluslararası Haber Ajansında Türkiye'nin Sınır Ötesi Askeri Harekatları: Sputnik ve Voa Örneği. [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]

- Kharde, V. A. & Sonawane, S. S. (2016). Sentiment Analysis of Twitter Data: A Survey of Techniques. *International Journal of Computer Applications*, 139(11), 5–15.
- Kılıç, R. (2023). Sanayi Devrimlerinin Serüveni: Endüstri 1.0'dan Endüstri 5.0'a. *Takvim-i Vakayi*, 11(2), 276-291.
- Kılınç, G., & Sağır, Z. (2021). Gruplararası Tehdit Algısı ve Dini Tutumun Suriyelilere Yönelik Ön Yargıdaki Rolü. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26(2), 363-393.
- Kılınç, İ., & Topuksuzoğlu, Ü. (2023). İran Protestolarının Türk Basınındaki Temsili: Mahsa Amini Olayları Üzerine Gazete Haberlerinin Söylem Analizi. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi* (11), 124-156. <https://doi.org/10.56676/kiad.1360699>.
- Kırıkçı, A.C. (2017). Sosyal Bilgiler ve Kapsamındaki Ders Kitaplarında Doğu-Batı Bağlamında Öteki: (1928-2017). [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi].
- Kıriloğlu, M., & Gencer, T. E. (2020). Göçmen ve Sığınmacılarla Sosyal Hizmet Dersinin Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Suriyelilere Yönelik Algısına Etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1127-1152.
- Kim, H., Zheng, J. R., Gupta, S. (2011). Examining Knowledge Contribution from the Perspective of an Online Identity in Blogging Communities. *Computers in Human Behavior*. 27(5), 1760- 1770.
- Kinder, D. R., Sears, D. O. (1981). Prejudice and politics: Symbolic racism versus racial threats to the good life. *Journal of personality and social psychology*, 40(3), 414.
- Kissinger, H., Schmidt, E., Huttenlocher, D. (2022). Yapay Zekâ Çağı: İnsanın Geleceği. (Çev. M. Uzun), İstanbul: Türkiye Finans Yayınları.
- Kivisto, P. (2021). Sosyal Teori Kökleri ve Dallar, (A.Öğün Boyacıoğlu vd. Çev), İzmir: Işık Yayınları.
- Klar, S., Krupnikov, Y., Ryan, J. B., Searles, K., & Shmargad, Y. (2020). Using social media to promote academic research: Identifying the benefits of twitter for sharing academic work. *PloS one*, 15(4), e0229446.
- Kocaoğlu, M. (2016). Yönetişim. İçinde A. Tuncer, S. Usta, M.F.B. Alodalı (Ed.) *Yönetişim* (s. 295-318), Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Koç, M., Görücü, İ., & Akbıyık, N. (2015). Suriyeli sığınmacılar ve istihdam problemleri. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 63-94.
- Koçak, M. C., & Küçük, O. (2020). Suriyeli sığınmacıların toplumsal yaşamda konumlandırılması: Trabzon örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(1), 130-142.

- Kodaman, B. (1985). Bir Amerikalı Gazeteci Gözüyle Ermeni Macerası. *Belleten*, 49(195), 569-578.
- Kolchyna, O., Souza, T. T., Treleaven, P., & Aste, T. (2015). Twitter sentiment analysis: Lexicon method, machine learning method and their combination. *arXiv preprint arXiv:1507.00955*.
- Kołodziej, M., Jamróz-Dolińska, K., Rupa, M., & Sekerdej, M. (2022). Thinking like a patriot: Criticising the country and the nation is linked to the differences in thinking style and cognitive ability. *Personality and Individual Differences*, 195, 111670.
- Koraş, F. (2009). Suriye’de Toplumsal Yapının Dönüşümü ve Arap Milliyetçiliğinin Gelişimi 1860-200. [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi].
- Kordzadeh, N., & Ghasemaghaei, M. (2022). Algorithmic bias: review, synthesis, and future research directions. *European Journal of Information Systems*, 31(3), 388-409.
- Korgun, İ. (2020). Türkiye Suriye İlişkileri. *Ahi Evran Akademisi*, 1(1), 53-66.
- Kotzur, P. F., Friehs, M. T., Asbrock, F., & van Zalk, M. H. (2019). Stereotype content of refugee subgroups in Germany. *European Journal of Social Psychology*, 49(7), 1344-1358.
- Kotzur, P. F., Schäfer, S. J., & Wagner, U. (2019). Meeting a nice asylum seeker: Intergroup contact changes stereotype content perceptions and associated emotional prejudices, and encourages solidarity-based collective action intentions. *British Journal of Social Psychology*, 58(3), 668-690.
- Kowal, M., Sorokowski, P., Bode, A., Misiak, M., Malecki, W. P., Sorokowska, A., & Roberts, S. C. (2025). Meeting partners online is related to lower relationship satisfaction and love: Data from 50 countries. *Telematics and Informatics*, 102309.
- Köksoy, E. (2015). Kamu Diplomasisi ve Mülteci İlişkileri Türkiye’nin Mülteci İlişkilerinin Uluslararası Medya Yansımaları. *Marmara İletişim Dergisi*, (24), 77-99.
- Körükmez, L. (2012). Ulus-Ötesi Göç Ağları ve Sosyal Alanların Oluşumu: Ermenistan’dan Türkiye’ye İşgücü Göçü Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Sosyoloji Dergisi*, (27), 141-148.
- Köseoğlu, A. M., & Çevikel, G. (2014). Yumuşak Güç: İnsani Yardım Operasyonları Ve Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* (43).
- Köylü, M. (2018). Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekâtı. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 5(11), 70-86.

- Kurt, G. (2019). Yeni medyada nefret söylemi: YouTube’da Suriyeli mültecilere karşı üretilen nefret söylemi üzerine bir araştırma. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 5(1), 1-20.
- Kuş, O. (2016). Dijital Nefret Söylemini Anlamak: Suriyeli Mülteci Krizi Örnek Olayı Bağlamında BBC World Service Facebook Sayfasına Gelen Yorumların Metin Madenciliği Tekniği ile Analizi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi| Istanbul University Faculty of Communication Journal*, (51), 97-121.
- Küçük, O., & Koçak, M. C. (2020). İnternet ve sosyal medya haberlerinde ötekinin (Suriyeli sığınmacılar) konumlandırılışı: Konya örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(2), 275-288.
- Küçükkendirci, H., & Batı, S. (2020). Konya’da sağlık çalışanlarının mülteci ve sığınmacılara bakış açısının değerlendirilmesi. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 28-39.
- Lak, P.A.H. (2015). Türkiye – Irak İlişkileri (1920-2010). [Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi]
- Larrain, J. (1995). İdeoloji ve Kültürel Kimlik. (Çev.) N.N. Domaniç, İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Leach, C. W., Ellemers, N., & Barreto, M. (2007). Group virtue: the importance of morality (vs. competence and sociability) in the positive evaluation of in-groups. *Journal of personality and social psychology*, 93(2), 234.
- Leach, C. W., Minescu, A., Poppe, E., & Hagendoorn, L. (2008). Generality and specificity in stereotypes of out-group power and benevolence: Views of Chechens and Jews in the Russian federation. *European Journal of Social Psychology*, 38(7), 1165-1174
- Lee, Y.T., Ottati, V. (1995). "Perceived In-Group Homogeneity as a Function of Group Membership Salience and Stereotype Threat." *Personality and Social Psychology Bulletin* 21 (6): 610-619.
- Lee, T. L., & Fiske, S. T. (2006). Not an outgroup, not yet an ingroup: Immigrants in the stereotype content model. *International journal of intercultural relations*, 30(6), 751-768.
- Leon McDaniel, E., Nooruddin, I., & Faith Shortle, A. (2011). Divine boundaries: How religion shapes citizens’ attitudes toward immigrants. *American Politics Research*, 39(1), 205-233.
- Lergetporer, P., Piopiunik, M., & Simon, L. (2021). Does the education level of refugees affect natives’ attitudes?. *European Economic Review*, 134, 103710.
- Licoppe, C. (2004). ‘Connected’ Presence: The Emergence of a New Repertoire for Managing Social Relationships in a Changing Communication Technoscape.

Environment and Planning D: Society and Space, 22(1), 135-156.
<https://doi.org/10.1068/d323t>

- Livberber, T. (2021). Suriyeli Sığınmacıların Türk Basınında Temsili: Haberler Üzerine Eleştirel Bir Analiz. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4), 1003-1028.
- Lordoğlu, K. (2015). Türkiye'ye yönelen düzensiz göç ve işgücü piyasalarına bazı yansımalar. *Çalışma ve Toplum*, 1(44), 29-44.
- Lupton, D. (2015). *Digital Sociology*. New York: Routledge.
- Lünenborg, M. (2024). Duygulanımsal Kamular. *İçinde* (Ed. J. Slaby ve C. Von Scheve), *Duygulanım Toplamları Anahtar Kavramlar* (357-368). İstanbul: İletişim.
- Lyotard, J.F. (2014). *Postmodern Durum*. (Çev. İ. Birkan), Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Maalouf, A. (2000). *Ölümcül Kimlikler*. (Çev. Aysel Bora), İstanbul: YKY
- Mahmoudi, A., Jemielniak, D., & Ciechanowski, L. (2024). Echo chambers in online social networks: A systematic literature review. *IEEE Access*, 12, 9594-9620.
- Mahmut, K. (2018). Hukuk Arasında Arafta: Suriyeli Kadın Mültecilerin İnförmel Evlilikleri ve Boşan (Ama) Ma Krizi. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(31), 4709-4721.
- Majeed, A.S., & Biçici, M. (2024). *Irak Krallıktan Cumhuriyete (1932-1958)*. (Ed.) A. Bayındır, Ankara: İksad Yayınevi.
- Manap Kırmızıgöl, Ç. (2019). Komşudan Yabancıya, Misafirden Mülteciye: Yerel Halkın Gözünden Türkiye'de Mülteciler. *Nüfusbilim Dergisi*, 41(1), 84-102.
- Manap, Ç. (2025). Sosyal Medyada Mülteci Temsilinin Söylem Analizi: Ekşi Sözlük Örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (67), 83-99.
- Mansour, W. (2004). *Kabbani's Women: From The Sultan's Wife to The Lady Friend in Exile*. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 44(1).
- Marres, N. (2017). *Digital sociology: The reinvention of social research*. John Wiley & Sons.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. O. Akınhay, D. Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mathayomchan, B., & Taecharungroj, V. (2020). "How was your meal?" Examining customer experience using Google maps reviews. *International Journal of Hospitality Management*, 90, 102641.
- McCarthy, J. (2024). Ölüm ve Sürgün – Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı 1821-1922. (Çev. F. Sarıkaya), Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- McCormick, T.H., H. Lee, N. Cesare, A. Shojaie, and E.S. Spiro. (2017). Using Twitter for demographic and social science research: Tools for data collection and processing. *Sociological Methods & Research* 46 (3): 390–421.
- Memiş, H. (2015). İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(52).
- Memişoğlu, F., & Balos, H.Ç. (2019). Turkish Media's Response To The 2015 'Refugee Crisis'. *Alternatif Politika*, 11(1), 192-233.
- Mercan, M. A., Cebeci, A. F., Karaduman, H. A., Barlı, H., & Beğen, N. (2023). Suriyeli göçünün Türkiye'deki evlilik ve boşanmaya etkisi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 45(1), 71-94.
- Mestrovic, S. G. (1999). *Duyguötesi Toplum*. (Çev. A. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Misra, P., Gupta, J. (2021). Impact of COVID 19 on Indian Migrant Workers: Decoding Twitter Data by Text Mining. *The Indian Journal of Labour Economics*. 64, 731–747.
- Mlodinow, L. (2020). *Subliminal Bilinçdışınız Davranışlarınızı Nasıl Yönetir?*. 15. Basım, İstanbul: Okyanus.
- Monterrubio, C. (2016). The impact of spring break behaviour: An integrated threat theory analysis of residents' prejudice. *Tourism Management*, 54, 418-427.
- Mora, N. (2011). Tarihten Günümüze Alman Kolektif Belleğinde Türk İmgesi ve Medyada Yansıması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 21-33.
- Myers, D. G. (2021). *Sosyal Psikoloji*. (Çev.Ed. S. Akfırat), Ankara: Nobel Yayınları
- Nandwani, P., & Verma, R. (2021). A review on sentiment analysis and emotion detection from text. *Social network analysis and mining*, 11(1), 81.
- Negroponte, B. (1996). *Being Digital*. New York: Vintage Books.
- Nefes, T. S. (2021). Explaining negative descriptions of Armenians in Turkish parliamentary speeches (1960–1980) via group position theory. *Quality & Quantity*, 55(6), 2237-2252.
- Nefes, T. S. (2022). The relationship between perceived security threats and negative descriptions of Armenians in Turkish politics (1946–1960). *Nationalities Papers*, 50(6), 1217-1231.
- Nelik, S., & Yıldız, G. (2022). İnternet Sözlüklerinde Biz ve Ötekiler: Ekşi Sözlük'teki Suriyeli Sığınmacılar Başlığı Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 12(4), 1125-1139.

- Neuman, W.L. (2020). Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nicel ve Nitel Yaklaşımlar. Cilt 2. (Çev. Ö. Akkaya). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Niedzwiecki, H. (2019). Dikizleme Günlüğü. 2. Baskı, (Çev.) G. Gündüç, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Niyazi, M. (2018). Millet ve Türk Milliyetçiliği. 5. Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Qian, Y., & Hu, Y. (2024). The digitalization of family life: A multilevel conceptual framework. *Journal of Marriage and Family*, 86(5), 1160-1183.
- Quinn, E. (2016). The Refugee and Migrant Crisis: Europe's Challenge. *Studies: An Irish Quarterly Review*, 105(419), 275-285. <http://www.jstor.org/stable/24871398>
- Odabaşı, Y. (2009). Yetinen Toplumdan Tüketen Topluma. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Okuroğlu, M., & Şirvanlı, T. (2021). Medyada İşlevsel Ayrımcılık: Alman ve Türk Basınında "Suriyeli" Temsillerinin İncelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (35), 174-195. <https://doi.org/10.31123/akil.888215>
- Ozankaya, Ö. (1975). Toplumbilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Öke, Mim Kemal. Güney Asya Müslümanları'nın İstiklal Davası ve Türk Millî Mücadelesi: "Hilafet Hareketi" (1919-1924). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.
- Ökten, Ş. (2010). "Eski Vatan" ile "Yeni Vatan" Arasında ya da Hem "İçeride" Hem De "Dışarıda" Olmak: Ceylanpınar'daki Afganistan'dan Göç Etmiş Özbeklerin Sosyal Bütünleşmesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (13), 167-184.
- Ökten, Ş. (2012). Zorunlu göç zor (un) lu kabul: Ceylanpınar Afgan göçmenleri üzerine sosyolojik bir araştırma. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28(28), 171-186.
- Önür, H. T., & Onur, S. (2021). Türk halkının gözünden Suriyeli sığınmacılar: Şehzadeler ilçesi (Manisa) örneği. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 46-70.
- Özcan, N. A. (2004). İşgal Sonrası Irak'ta Olanlar Sıradan Bir Güvenlik Sorunu mu?. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(1), 93-118.
- Özdemir, F., Duruk, Z. C., Yardım, S., Çakır, E., Ömer, A., & Buğur, A. B. İ. (2023). Türkiye'de Yaşayan Suriyeli ve Kürt Azınlık Gruplara Yönelik Tehdit Algılarına ve Tutumlara İlişkin Nitel Bir Araştırma. *Nesne* 28.
- Özdemir, F., & Öner-Özkan, B. (2016). Türkiye'de sosyal medya kullanıcılarının Suriyeli mültecilere ilişkin sosyal temsilleri. *Nesne Psikolojisi Dergisi*, 4(8), 227-245.

- Özensel, E. (2013). Doğu Toplamlarında ve Türkiye’de Birlikte Yaşama Arayışı: Çokkültürlülük mü? Yoksa Yeni Bir Model Mi? Akademik İncelemeler Dergisi, 8 (3), 1-15.
- Özkan, Ö. S., Tercan, M., Türnükü, A., & Kaçmaz, T. (2020). Gruplararası Olumlu ve Olumsuz Temas: Aynı Sınıfta Eğitim Gören Türkiyeli ve Suriyeli İlkokul Öğrencilerinin Sınıf İçi İlişkilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Gözünden İncelenmesi. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 24(3), 601-630.
- Özkarlı, F. (2015). Mardin’de enformel istihdamda çalışan Suriyeli göçmenler. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 175-192.
- Özuz-Dağdelen, E. (2023). Büyük Verinin Büyük Biradere Dönüşümü: dijital Sosyoloji Perspektifinden Bireyin Verileşmesi ve Veri Gözetimi. [Doktora Tezi: Hacettepe Üniversitesi]
- Özlü (2012). “Türk-Afgan Dostluk ve İş Birliği Anlaşması” Kapsamında Atatürk Dönemi Türkiye Afganistan İlişkilerine Bakış, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, 3(8), 31-46.
- Özüdoğru, H. Y., & Kan, A. (2020). Halkın Suriyelilere Yönelik Tutumunun İletişim ve İlişki Düzeyine Göre İncelenmesi. International Journal of Geography and Geography Education, (42), 244-262.
- Özyürek, A., Kapçı, P. E., & Yılcı, S. (2019). Farklı yaş grubundan bireylerin Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin durumu hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(1), 56-69.
- Paksoy, H. M., & Koçarslan, H. (2015). Suriyelilerin ekonomik etkisi: Kilis ili örneği. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 143-174.
- Pandır, M. (2019). Stereotyping, victimization and depoliticization in the representations of Syrian refugees. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(2), 409-427.
- Pandır, M. (2021). Mülteci temsillerinde kültürel farklılık inşası ve toplumsal kabule etkileri. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23(2), 348-364.
- Pandır, M., Efe, İ., & Paksoy, A. F. (2015). Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine Bir İçerik Analizi. Marmara İletişim Dergisi, (24), 1-26.
- Pano, T., & Kashef, R. (2020). A complete VADER-based sentiment analysis of bitcoin (BTC) tweets during the era of COVID-19. Big Data and Cognitive Computing, 4(4), 33.
- Papacharissi, Z. (2015) Affective Publics: Sentiment, Technology, and Politics. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199999736.001.0001>
- Parekh, B. (2014) “Kimliğin Mantığı”, içinde Fırat Mollaer (ed.), *Kimlik Politikaları* (ss.53-76), Ankara: DoğuBatı Yayınları.

- Parlak, B., & Şahin, A.U. (2015). Türkiye İltica ve Göç Mevzuatının Coğrafi Kısıtlama Uygulaması Yönünden Analizi. TESAM Akademi Dergisi, 2(2).
- Parlak, İ. (2015). Kimliğin İnşası, Ötekinin İcadı ve Şeytanlaştırma. İçinde “Öteki’nin Var Olma Sancısı: Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma Eğilimleri”. (Ed.) İ. Parlak, Bursa: Dora.
- Parlak, İ., Çakın, Ö., & Kaya, S. (2022). Sosyal Medyada Sığınmacı Algısı: Suriyeli Sığınmacıların Türkçe Twitter Hesaplarında Görünümü. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 10(2), 948-983.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri. (Çev. M. Bütün, S.B. Demir), Ankara: Pegem Akademi.
- Pawar, A. B., Jawale, M. A., & Kyatanavar, D. N. (2016). Fundamentals of sentiment analysis: concepts and methodology. Sentiment analysis and ontology engineering: An environment of computational intelligence, 25-48.
- Paxton, P., & Mughan, A. (2006). What's to fear from immigrants? Creating an assimilationist threat scale. Political Psychology, 27(4), 549-568.
- Pettigrew, T. F. (2009). Secondary transfer effect of contact: Do intergroup contact effects spread to noncontacted outgroups?. Social Psychology, 40(2), 55-65.
- Philogène, G. (2001). Stereotype fissure: Katz and Braly revisited. Social Science Information, 40(3), 411-432. <https://doi.org/10.1177/053901801040003003>.
- Phuangsuwan, P., Siripipatthanakul, S., Limna, P., & Pariwongkhuntorn, N. (2024). The impact of Google Maps application on the digital economy. Corporate & Business Strategy Review, 5(1), 192–203. <https://doi.org/10.22495/cbsrv5i1art18>
- Polat, K. K., Bayazıt, N. G., & Yıldız, O. T. (2021). Türkçe duruş tespit analizi. Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, (23), 99-107.
- Polat, F. Ç., & Kaya, E. (2017). Bir ötekileştirme pratiği: Türkiye’de yaşayan Suriyelilere yönelik tutumlar. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1), 38-48.
- Pradel, F. (2024). Influence of hate speech about refugees in search algorithms on political attitudes: An online experiment. New Media & Society, 27(8), 4865-4890. <https://doi.org/10.1177/14614448241244735>
- Prates, M. O., Avelar, P. H., & Lamb, L. C. (2020). Assessing gender bias in machine translation: a case study with google translate. Neural Computing and Applications, 32(10), 6363-6381.
- Ragini, J. R., Anand, P. R., & Bhaskar, V. (2018). Big data analytics for disaster response and recovery through sentiment analysis. International Journal of Information Management, 42, 13-24.

- Redshaw, T. (2019). What Is Digital Society? Reflections on the Aims and Purpose of Digital Sociology. *Sociology*, 54(2), 425-431. <https://doi.org/10.1177/0038038519880114> (Original work published 2020)
- Rettberg, J. W., & Gajjala, R. (2015). Terrorists or cowards: negative portrayals of male Syrian refugees in social media. *Feminist Media Studies*, 16(1), 178–181. <https://doi.org/10.1080/14680777.2016.1120493>
- Reyna, C., Dobria, O., & Wetherell, G. (2013). The complexity and ambivalence of immigration attitudes: Ambivalent stereotypes predict conflicting attitudes toward immigration policies. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, 19(3), 342.
- Riek, B. M., Mania, E. W., Gaertner, S. L. (2006). Intergroup threat and outgroup attitudes: A meta-analytic review. *Personality and social psychology review*, 10(4), 336-353.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2018). *Sosyoloji Kuramları*. (H. Hülür Çev.), Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Saatcı, G. (2016). *Kültürlerarası Turist Tutumları: Bütünleşik Tehdit Teorisi Çerçevesinde Bir Araştırma [Doktora Tezi: Balıkesir Üniversitesi]*.
- Saçan, S. (2017). Aydın Halkının Suriyeli Göçmenlere Yönelik Bakış Açısının İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1), 28-38.
- Sağlık Bakanlığı (2022). *Kronik Hastalıklar İçin Uzaktan Sağlık Hizmeti Sunumu Kılavuzu*. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/uzaktan-saglik-hizmeti-sunumu/saglik-calisanlarina-yonelik.html> (Erişim tarihi: 09.10.2025).
- Sağır, A., & Kurtkara, S. (2018). Sosyoloji bölümü öğrencilerinin “Suriyeli” kavramına ilişkin tutumları üzerine sosyolojik bir çözümleme (Bülent Ecevit Üniversitesi ve Karabük Üniversitesi örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 649-661.
- Sağlam, H. (2022). Facebook’ta Etnik Temelli Nefret Söylemi: BBC News’ in Dağlık Karabağ Çatışması Haberlerindeki Kullanıcı Yorumları Üzerine Bir İnceleme. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, (9), 154-178.
- Sak, İ. (1994). İranlı Kölelerin Satışının Yasaklanması ile İlgili Fermanlar. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 259-266.
- Saldana, J. (2019). *Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı*. 3. Baskı, (Çev. A.T. AKCAN, S.N.ŞAD), Ankara: Pegem Akademi
- Saray, M. (2010). *Ermenistan ve Türk-Ermeni İlişkileri*. 3. Baskı, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi

- Sarıbek, M. Z. (2021). East Within the East: Representation of Syrian Identity in Twitter as a Form of Self-Orientalism. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi*, 4(1), 117-144.
- Sarılar, N. B. E. (2018). Türk Basınında, Anaakım Medyada Mülteci/Sığınmacı Temsili. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 10(1), 139-157.
- Sarıoğlu, G. (2019). İstanbul Esenyurt'taki Suriyelilere ilişkin medya analizi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 2(1), 192-211.
- Savrun, E. (2020). Türk Siyasi Tarihinde Önemli Dönüm Noktaları: Orta Doğu ve Avrupa ile Siyasi Münasebetler. İstanbul: Hiperyayın.
- Sayımer, İ., & Derman, M. R. (2017). Syrian refugees as victims of fear and danger discourse in social media: a YouTube analysis. *Global Media Journal*, 8(15), 384-403.
- Schnapper, D. (1995). Yurttaşlar Cemiyeti Modern Ulus Fikrine Dair. (Çev. Ö. Okur), İstanbul: Kesit Yayınları.
- Schnapper, D. (2005). Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki ile İlişki. (Çev. E. Sönmezay), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Schnitzler, K., Davies, N., Ross, F., & Harris, R. (2016). Using Twitter to drive research impact: a discussion of strategies, opportunities and challenges. *International journal of nursing studies*, 59, 15-26.
- Schweitzer, R., Perkoulidis, S., Krome, S., Ludlow, C., & Ryan, M. (2005). Attitudes towards refugees: The dark side of prejudice in Australia. *Australian Journal of Psychology*, 57(3), 170–179.
- Seçim, M. Ö. (2015). Mülteci krizi sürecinde Avrupa’da artan milliyetçilik söyleminin sosyal medyaya yansımaları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(1), 112-121.
- Seçkin, S. (1994). Atatürk Devrimleri’nin İslam Ülkelerindeki İzleri. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Seki, İ., & Seçkin, A. (2017). Çanakkale İli Özelinde Yabancı Göçmenlere Karşı Toleransın Bölgesel Analizi. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3), 453-462.
- Selahattin, İ. (1984). Ermeni sorununun rakamlarla gerçeği. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (2), 367-421.
- Selwyn, N. (2019). What is digital sociology? Cambridge: Polity Press.
- Sen, A. (2006). Kimlik ve Şiddet Kader Yanılsaması, (Çev. Ahmet Kardam), İstanbul: Henkel

- Sesli, M. (2024a). Üniversite Gençliğinin Suriyelilere Yönelik Sosyal Mesafe ve Tehdit Algısı: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Örneği. *Enderun*, 8(1), 91-111.
- Sesli, M. (2024b). Bireylerin dindarlık ve milliyetçilik düzeylerinin geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik sosyal mesafe ve tehdit algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(4), 1238-1252.
- Sever, Ö. N., Petekkaya, İ., Çırak, Y., & Ürün, Y. (2015). Suriyeli Mülteci Hastalarda Kemoterapiye Bağlı Yan Etkiler ve Tedavi Uyumunun Değerlendirilmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (4), 216-219.
- Sezer, B. (2018). Batı Dünya Egemenliği ve Endüstri Devrimi Endüstri Sosyolojisi Ders Notları. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Sharabi, L. L., & Dorrance-Hall, E. (2024). The online dating effect: Where a couple meets predicts the quality of their marriage. *Computers in Human Behavior*, 150, 107973.
- Sherif, M., Harvey, O. J., White, B. J., Hood, W. R., Sherif, C. W. (1988). Intergroup conflict and cooperation: the robbers cave experiment. Pennsylvania: Harper&Row Publishers.
- Sivrioğlu, T., & Türkoğlu, A.J. (2017). Başlangıçtan Bugüne Afganistan Tarihi. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Smite, D., Moe, N. B., Hildrum, J., Gonzalez-Huerta, J., & Mendez, D. (2023). Work-from-home is here to stay: Call for flexibility in post-pandemic work policies. *Journal of Systems and Software*, 195, 111552.
- Smith, A.D. (1994). Milli Kimlik. (Çev. B.S. Şener). İstanbul: İletişim.
- Smith, A.D. (2002). Ulusların Etnik Kökeni. (Çev. S. Bayramoğlu, H. Kendir), Ankara: Dost Kitabevi.
- Sniderman, P. M., Hagendoorn, L., & Prior, M. (2004). Predisposing factors and situational triggers: Exclusionary reactions to immigrant minorities. *American political science review*, 98(1), 35-49.
- Soleymani, M., Garcia, D., Jou, B., Schuller, B., Chang, S. F., & Pantic, M. (2017). A survey of multimodal sentiment analysis. *Image and Vision Computing*, 65, 3-14.
- Somersan, S. (2004). Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk. İstanbul: İstanbul bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sonyel, S. R. (1972). Yeni Belgelerin Işığı Altında Ermeni Tehcirleri. *Belleten*, 36(141), 31-50.

- Sonyel, S. R. (1977). Tehcir ve "Kırımlar" Konusunda Ermeni Propagandası Hristiyanlık Dünyasını Nasıl Aldattı?. Belleten, 41(161), 137-156. <https://doi.org/10.37879/ttkbelleten.1165309>
- Söğüt, F. (2021). Dağlık Karabağ Çatışması ve Nefret Söylemi: Youtube Kullanıcı Yorumları Üzerine Bir İnceleme. İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi), 6(2), 306-324.
- Sönmez, M. E., & Adıgüzel, F. (2017). Türkiye'de Suriyeli Sığınmacı Algısı: Gaziantep Şehri Örneği. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 16(3), 797-807.
- Stephan, W. G., Boniecki, K. A., Ybarra, O., Bettencourt, A., Ervin, K. S., Jackson, L. A., Renfro, C. L. (2002). The role of threats in the racial attitudes of Blacks and Whites. Personality and Social Psychology Bulletin, 28(9), 1242-1254.
- Stephan, W. G., Renfro, C. L. (2016). The role of threat in intergroup relations. In From prejudice to intergroup emotions (pp.191-207). Psychology Press.
- Stephan, W. G., Stephan, C. W. (2000). An integrated threat theory of prejudice. In S. Oskamp (Ed.), Reducing prejudice and discrimination (pp. 23-45). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Stephan, W. G., Stephan, C. W. (2013). An integrated threat theory of prejudice. In Reducing prejudice and discrimination (ss. 23-45). Psychology Press.
- Stephan, W. G., Ybarra, O., Morrison, R.K. (2009). Intergroup threat theory. (Ed.) Todd D. Nelson. In Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination (ss.43-59). Psychology Press.
- Stephan, W.G. ve Stephan, C. W. (2000). An integrated threat theory of prejudice. Oskamp, S. (Ed). Reducing prejudice and discrimination. içinde (23-47) New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Stephan, W.G., Stephan, C.W. (1993). Cognition and affect in stereotyping: Parallel interactive networks. In D.M. Mackie D.L. Hamilton (Eds.), Affect, cognition, and stereotyping: Interactive processes in group perception (pp. 111_136). Orlando, FL: Academic Press.
- Stephan, W.G., Stephan, C.W. (1996). Predicting prejudice. International Journal of Intercultural Relations, 20, 409-426.
- Stephen M. Croucher (2013) Integrated Threat Theory and Acceptance of Immigrant Assimilation: An Analysis of Muslim Immigration in Western Europe, Communication Monographs, 80:1, 46-62, DOI: 10.1080/03637751.2012.739704
- Stephens-Davidowitz, S. (2018). Bana Yalan Söylediler İnternet ve Gerçek Yüzümüz. (Çev. F. B. Aydar), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

- Stewart, B. (2015). Open to influence: what counts as academic influence in scholarly networked Twitter participation. *Learning, Media and Technology*, 40(3), 287–309. <https://doi.org/10.1080/17439884.2015.1015547>
- Stryker, S. (1980). *Symbolic Interactionism: A Social Structural Version*. California: Benjamin/Cummings Publishing Company.
- Stryker, S., & Statham, A. (1985). Symbolic interaction and role theory. In G. Lindsey B. E. Aronson (eds.). *Handbook of social psychology: Vol. 1*. (311–378). New York: Random House.
- Subay, Ö. Ö., & Gökalp, B. (2023). Hate Speech in The Context of Digital Violence in Türkiye: Perceptions and Biases on Afghan Identity. *Liberal Düşünce Dergisi* (111), 93-120. <https://doi.org/10.36484/liberal.1314063>
- Sunstein, C.R. (1999) The law of group polarization. John M. Olin Law & Economics Working Paper 91, University of Chicago Law School.
- Süslü, A. (1991). Tehcir olayındaki gerçekler. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 6(1), 277-286.
- Süslü, A. (1993). Rum-Ermeni-Hoybun İşbirliği ve Anadolu'daki Toplu Mezarlar. *Belleten*, 57(218), 241-248.
- Şahbaz, D. (2023). *Pakistan Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Şahin-Mencütek, Z. (2015). Suriye Krizi'nin Ürdün dış politikasına etkisi: Suriyeli mülteciler ve Işid'e karşı koalisyon katılımı. *Ortadoğu Etütleri*, 7(1), 82-109.
- Şan, M. K., & Abdulhakimoğulları, E. D. (2021). Suriyeli Sığınmacılarla Birlikte Yaşama Deneyimi Bağlamında Algı ve Görüşler: Twitter Üzerinden Suriyelilerin Sosyal Temsili. *Universal Journal of History and Culture*, 3(2), 209-241.
- Şen, A. B., & Vural, C. (2014). Suriye İç Savaşında Göç ve Kadın. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 9(17), 29-40.
- Şen, G., & Keskin, H. Ş. (2019). Türkiye'deki kamu yönetimi öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara ilişkin tutumları. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 1958-1974.
- Şenol, D., & Taştan, A. (2020). Mülteci ve Sığınmacılarla Sosyal Bütünleşme – Kırıkkale İli Örneği-. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)*. 10(2), 483-504.
- Tahseen, O. (2022). Türkiye Irak İlişkileri ve Irak Türkmenlerinin Siyasi Statüsü. [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]
- Tajfel, H. (1970). Experiments in Intergroup Discrimination. *Scientific American, a division of Nature America*. 223(5), 96-103.

- Tajfel, H. (1982). *Social identity and intergroup relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tamer, M. G. (2016). Trabzon kamuoyunun geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere bakış açısı. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 180-211.
- Tandoğan, Ş. M. (2021). İran’da Kadın Hareketleri: Beyaz Çarşamba Hareketi Örneği. *İran Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 205-234.
- Tansel, F. A. (1969). Max Meyerhof and Joseph Schacht, *The Theologus Autodidactus of İbn Al-Nafis*, Oxford Üniversitesi Basımevi, 1968. [Kitap Tanıtımı]. *BELLETEN*, 33(129), 117-120. <https://doi.org/10.37879/ttkbelleten.1194168>
- Taş, D., & Tekkanat, S. S. (2018). Yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar arasında bir kent: Elâzığ örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(4), 77-90.
- Taşcı, K. (2015). Selçuklu Devlet Anlayışının Farslaşmasına İranîleşmesine Vezir Nizâmü’l-Mülk’ün Siyâset-Nâme Siyerü’l-Mülûk Adlı Eserinin Etkisi. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 6(35), 85-104.
- Taşdelen, B. (2020). Twitter’da Suriyeli mültecilere karşı çevrimiçi nefret söylemi: #suriyelileriistemiyoruz. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 562-575.
- Taşdemir, N. (2018). Ulusal kimliğin sınırlarını tanımlama biçimleri ve Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacılara yönelik tutumlar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 21(özel sayı), 3-21.
- Taylor, C. (2014). *Çokkültürcülük: Tanınma Politikası*. (Der.) Amy Gutman, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. , & Sears , D.O. (2023). *Sosyal Psikoloji*. (Çev. Ali Dönmez), 6. Baskı, Ankara: İmge.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (t.y.). Geçici koruma. Erişim tarihi 5 Haziran 2025, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Tekindal, S. (2021). *Nicel, Nitel, Karma Yöntem Araştırma Desenleri ve İstatistik*. Ankara: Nobel.
- Tezcan, A. M. (2022). Suç Olgusu Çerçevesinde Duyguların Rolü. İçinde “Duygular Sosyolojisi Sosyolojide Duyguların İzini Sürmek.” (Ed. İbrahim Yücedağ), Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Tok, G.C., Aladağ-Görentaş, I., & Avcı, S. (2021). Üniversite Öğrencilerinde Suriyeli Algısı: Kocaeli Örneği. *International Journal of Afro-Eurasian Research (IJAR)*, 6(12), 32-53.

- Topal, A. H. (2015). Geçici koruma yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 5-22.
- Topkaya, Y., & Akdağ, H. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi örneği). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 767-786.
- Torun, F., & Demirtaş, Ç. (2018). Medyada Yer Alan Haberlerin Öğretmen Adaylarının Suriyelilere Yönelik Algılarına Etkisinin İncelenmesi. *Turkish Studies*, 13(4), 1211-1226.
- Töngel, G. (2023). Sosyal Medyada Toplumsal Cinsiyet: Twitter İletilerinde Mahsa Amini Örneği. [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]
- Tulay, C.M., & Aygün, M. (2013). Suriyeli Mültecilerde Acil Toraks Yaralanmaları. *Bozok Tıp Dergisi*, 2, 17-22.
- Tunca, H. Ö., & Özkil, A. (2023). Suriyelilere Yönelik Güvenlik Algısı: İzmir Örneği. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (16), 1-32.
- Tunç, A. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam akademi dergisi*, 2(2), 29-63.
- Tunçer, Ç. (2020). Sosyal medya ve şiddet: Ekşi Sözlük’te Çinli algısı. *İnsan ve İnsan*, 7(25), 65-84.
- Turan, F.A. (2017). Toplumsal Hafızada Ermeni Meselesi. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Turner, B.S. (2002). Oryantalizm, Postmodernizm ve Globalizm, (Çev. İ. Kapaklıkaya), İstanbul: Anka Yayınları.
- Turner, J. C., Reynolds, K. J. (2012). Self-categorization theory. 399-417. (Ed.) P.A.M. Van Lange, A.W. Kruglanski and E. T. Higgins. *Handbook of theories of social psychology*, V. 2, London: Sage.
- Turner, J.C. (1978). “Social Categorization and Social Discrimination in the Minimal Group Paradigm”, *Differentiation Between Social Groups: Studies in the Social Psychology of Intergroup Relations*. H. Tajfel (der.), Academic Press, Londra, s. 101-140.
- Turner, J.C. (1982). “Towards a cognitive redefinition of the social group”. In (Ed.) Henri Tajfel. *Social Identity and Intergroup Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Turner, J. C. (1985). "Social Categorization and the SelfConcept: A Social Cognitive Theory of Group Behaviour." Pp. 77-122 in *Advances in Group Processes: Theory and Research*, Vol. 2, edited by E.J. Lawler. Greenwich, CT: JAI.

- Turner, J.C., Michael A. Hogg, Penelope J. Oakes, Stephen D. Reicher, and Margaret S. Wetherell (1987). *Rediscovering the Social Group: A Self-Categorization Theory*. New York: Basil Blackwell.
- Tutar, H., & Ayaz, E. (2024). Hesaplamalı Sosyal Bilimlerden Ne Anlamalıyız? Bir Literatür İncelemesi. *Kronotop İletişim Dergisi*, 1(2), 190-209.
- Türkdoğan, O. (1999). *Milli Kimliğin Yükselişi. Niçin Milletleşme? 2. Baskı*, Bursa: Alfa Yayınları.
- Twenge, J. M. (2013). “Ben” Nesli. 7. Baskı, E. Öztürk (Çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Türkürk M, Akkaya EC, Kaysı B, Darıcı E, Sayılan G. Thematic and sentiment analysis on X: a multi-method approach to examine the refugee crisis in Türkiye / Análisis temático y de sentimiento en X: un enfoque multimétodo para examinar la crisis de refugiados en Turquía. *International Journal of Social Psychology: Revista de Psicología Social*. 2025;40(2-3):284-313. doi:10.1177/02134748251348348
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2025). Türkiye-Afganistan Siyasi İlişkileri. 15.6.2025.
- Türkmen, F. (1976). Ermeniler Arasında Türk Halk Hikayeleri. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (7), 23-29.
- Uluğ, Ö. M., Kanık, B., Tekin, S., Uyanık, G. D., & Solak, N. (2023). Attitudes towards Afghan refugees and immigrants in Turkey: A Twitter analysis. *Current Research in Ecological and Social Psychology*, 5, 100145.
- Uluk, M. (2019). Yanlış bilgiler ve biliş ilişkisi: Suriyeli mülteci dezenformasyonuna gelen kullanıcı yorumları üzerine bir inceleme. *Etkileşim*, (4), 286-301.
- Ulutaş, U., Kanat, B. K., & Acun, C. (2015), “Sınırları Aşan Kriz Suriye”, SETA Analiz, Sayı 120.
- Ungless, E. L., Ross, B., & Belle, V. (2023). Potential pitfalls with automatic sentiment analysis: The example of queerphobic bias. *Social science computer review*, 41(6), 2211-2229.
- Uysal, D. M., & Aydın Çakır, A. (2020). An Experimental Study on the Variation of the Attitudes towards the Syrian Refugees in Turkey. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 8(2), 274-296. <https://doi.org/10.14782/marmarasbd.699422>
- Uzun, A. A. (2015). Günümüzün sosyal ve ekonomik sorunu olan Suriyelilerin mülteci ve ekonomi hukuku bakımından değerlendirilmesi. *Ankara barosu dergisi*, (1).
- Uzun, R., & Asrak-Hasdemir, T. (2017). Göçün temsili: Türkiye’deki Suriyeli göçmen kadınların medya sunumunun analizi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (44), 263-272.

- Ülken, H.Z. (1969). Sosyoloji Sözlüğü. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Ülken, H. Z. (2008). Millet ve Tarih Şuuru. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Ülker, O., & Efe, İ. (2021). Göç teolojisi: Kilis örneğinde dinin toplumsal kabule etkisinin incelenmesi. Ortadoğu Etütleri, 13(2), 255-286.
- Ünal, S., & Doğan, F. (2020). Yerli halkın bakışından Suriyeli kadın sığınmacılar: Mardin’de yabancının ötekileştirilmesi ve ahlaki dışlama. OPUS International Journal of Society Researches, 15(25), 3284-3327.
- Vakit. (20 Mayıs 1928).
- Valdez, D., Ten Thij, M., Bathina, K., Rutter, L. A., & Bollen, J. (2020). Social media insights into US mental health during the COVID-19 pandemic: Longitudinal analysis of Twitter data. Journal of medical Internet research, 22(12), e21418.
- Van Het Hof, D. S., Bakır, Z. N., & Birol, M. (2018). Medya Etkileri Üzerine Deneysel Bir Çalışma: Suriyeli Sığınmacılar. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (4), 23-42.
- Veen, H. J. (2000). Towards a European Identity: Policy or Culture?. In *Why Europe? Problems of Culture and Identity: Volume 1: Political and Historical Dimensions* (pp. 41-47). London: Palgrave Macmillan UK.
- Velasco González, K., Verkuyten, M., Weesie, J., & Poppe, E. (2008). Prejudice towards Muslims in the Netherlands: Testing integrated threat theory. British journal of social psychology, 47(4), 667-685.
- Vered, M., Livni, T., Howe, P. D. L., Miller, T., & Sonenberg, L. (2023). The effects of explanations on automation bias. Artificial Intelligence, 322, 103952.
- Vezzali, L., & Giovannini, D. (2012). Secondary transfer effect of intergroup contact: The role of intergroup attitudes, intergroup anxiety and perspective taking. Journal of Community & Applied Social Psychology, 22(2), 125-144.
- Volkan, V.D. (1999). Kanbağı- Etnik Gururdan Etnik Teröre. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Volkan, V.D. (2002). Türkler ve Yunanlar: Çatışan Komşular. (Çev. B. Büyükkal), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Wagner, G. (2024) Ethnocentrism. EBSCO. (<https://www.ebsco.com/research-starters/ethnic-and-cultural-studies/ethnocentrism> (Erişim Tarihi: 15.10.2025
- Wakefield, R. L., & Wakefield, K. (2023). The antecedents and consequences of intergroup affective polarisation on social media. Information Systems Journal, 33(3), 640-668.

- Wakili, J., & Cangoz, İ. (2022). Gazetelerin internet sitelerinde Afgan göçmenlerin temsili. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (36), 34-60.
- Wang, X., Sirianni, A. D., Tang, S., Zheng, Z., & Fu, F. (2020). Public discourse and social network echo chambers driven by socio-cognitive biases. *Physical Review X*, 10(4), 041042.
- Wang, Y., Huang, G., Li, M., Li, Y., Zhang, X., & Li, H. (2023). Automatically constructing a fine-grained sentiment lexicon for sentiment analysis. *Cognitive Computation*, 15(1), 254-271.
- Ward, D. G. (2019). Public attitudes toward young immigrant men. *American Political Science Review*, 113(1), 264-269.
- Weber, M. (2006). "Millet". *Milliyetçilik-II. Doğu-Batı*, 39, ss. 181-190.
- Weber, M. (2012). *Ekonomi ve Toplum Cilt 1. (Çev. L. Boyacı)*, İstanbul: Yarı Yayınları.
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological review*, 92(4), 548.
- Whelan, B. (2025). Toward networked social identity theory: Reconceptualizing social identity in the digital age. *AMS Review*, 1-17.
- Williams, B. A., Brooks, C. F., & Shmargad, Y. (2018). How algorithms discriminate based on data they lack: Challenges, solutions, and policy implications. *Journal of Information Policy*, 8, 78-115.
- Winter, J., & Sivan E. (1999). "Setting the Framework". (Ed.) Winter, J., Sivan, E., *War and remembrance in the twentieth century*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Wynn, J. R. (2009, June). Digital sociology: emergent technologies in the field and the classroom. In *Sociological Forum* (Vol. 24, No. 2, pp. 448-456). Oxford, UK: Blackwell Publishing.
- Xie, W., Zheng, D., Li, Z., Wang, Y., & Wang, L. (2024). Digital technology and manufacturing industrial change: Evidence from the Chinese manufacturing industry. *Computers & Industrial Engineering*, 187, 109825.
- Uzunoglu, S., & Karaca, H. S. (2021). Yankı Odaları: Türkiye'nin Gazeteci Mahallelerine Twitter Üzerinden Bir Bakış. *Dijital Medya Araştırmaları Derneği*.
- Yalman, N. (2009). "Kimlik ve Bilinç". *Kimlikler Lütfen*. Ed. Gönül Pultar, İstanbul: ODTÜ
- Yaman, A. E. (2003). II. Dünya Savaşında Türkiye'de askeri mülteciler ve göçmen kampları (1941-1942). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 22(33), 143-166.

- Yarar, H. (2002). Ermeniler ve Türk-Ermeni İlişkileri. OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 13(13), 35-57. https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000482
- Yavuz, Ö. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(30), 265-280.
- Yaycı, C. (2019). Irak'ta Yaşanan Savaşlar ve Türkiye'ye Etkileri. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 15(30), 331-352.
- Yazıcı, O., & Aksoy, N. D. (2010). Afgan Devleti'nin kuruluşunda Türk kültürünün tesirleri. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2), 331-344.
- Yazıcı, T. (2016). Yeni Medyanın Nefret Dili: Suriyeli Mültecilerle İlgili Ekşi Sözlük Örneği. Global Media Journal, 7(13), 115-136.
- Ye, J., Zhou, J., Tian, J., Wang, R., Zhou, J., Gui, T., ... & Huang, X. (2022). Sentiment-aware multimodal pre-training for multimodal sentiment analysis. Knowledge-Based Systems, 258, 110021.
- Yeltin, H. (2018). Türkiye'nin Suriye Krizine Karşı Güvenlik Arayışlarına Bir Örnek: Fırat Kalkanı Harekâtı. Econdor Uluslararası Akademik Dergi, 2(2), 200-214. <https://doi.org/10.35342/econdor.451538>
- Yıldırım, A. (2015). Sınır-ötesi Evlilikler ve Sınır Çokkarınlılığı: "İthal Kumalar". Antropoloji, (29), 131-162.
- Yıldırım, C. (2014). Bilimsel Düşünme Yöntemi. 3. Baskı, Ankara: İmge.
- Yıldırım, S. (2020a). Comparing Deep Neural Networks to Traditional Models for Sentiment Analysis in Turkish Language. 10.1007/978-981-15-1216-2_12.
- Yıldırım, S. (2020b). savasy/bert-base-turkish-sentiment-cased Hugging Face. <https://huggingface.co/savasy/bert-base-turkish-sentiment-cased>. (Erişim Tarihi: 3.07.2025)
- Yıldırım, S. (2021). Do green women influencers spur sustainable consumption patterns? Descriptive evidences from social media influencers. Ecofeminism and Climate Change, 2(4), 198-210.
- Yıldırım, S. (2019). Suriyelilere bakış açısının toplumsal uzaklık bağlamında incelenmesi: Sakarya ili örneği. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(2), 343-363.
- Yıldız, A. (2004). Süleyman Nazif'e Göre İran Edebiyatının Edebiyatımıza Tesiri. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 8(1), 159-202.
- Yıldız, A. (2018). Endüstri 4.0 ve Akıllı Fabrikalar. Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 22 (2), 546-556

- Yıldız, E. (2018). Twitter’da ve çevrimiçi bir gazetede yer alan nefret söylemlerinin karşılaştırılması: Suriyeli Mülteciler örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 9(16), 760-793.
- Yıldız, Ö. (2013). Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler, Türkiye ve Gelecek Algısı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 140-169.
- Yılmaz, A. (2010). Amanullah Han’ın Islahatları ve Atatürk. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2010(21), 155-165.
- Yılmaz, D., & Günay, M. A. (2022). Türk toplumunda Suriyeli sığınmacı algısı. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 117-139.
- Yolçu, N. (2019). Yerel Basında Suriyeli Sığınmacıların Haber ve Okur Yorumlarındaki Temsillerinin Karşılaştırılmalı Analizi. *Selçuk İletişim*, 12(2), 846-878.
- Yolçu, N. (2019). Yerel Basında Suriyeli Sığınmacıların Haber ve Okur Yorumlarındaki Temsillerinin Karşılaştırılmalı Analizi. *Selçuk İletişim*, 12(2), 846-878.
- Yurttaş, S. (2020). Türkiye’deki Suriyeli Mültecilere Yönelik Ön Yargı ve Kalıp Yargıların Türkmenistanlı Öğrencilere Yansımaları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(49), 961-985.
- Yüksel, H. (2015). Türkiye’de Emek Piyasasının Yeni Katılımcıları: Suriyeli Sığınmacılar “Pestle” Yöntemiyle Bir Analiz Denemesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3.
- Yürük, Y. K. (2022). Cumhuriyet Dönemi Türkiye Hindistan İlişkileri (1923-1980). [Doktora Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi].
- Zenginkuzucu, D. M. (2020). Sığınmacılar ve toplumsal kabul: Esenyurt ilçesi üzerine bir inceleme. *İstanbul Esenyurt Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-23.
- Zhang, N., Song, J., Chen, K., & Jia, S. (2022). Emotional contagion in the propagation of online rumors. *Issues in Information Systems*, 23(2).
- Zhang, T., Schoene, A. M., Ji, S., & Ananiadou, S. (2022). Natural language processing applied to mental illness detection: a narrative review. *NPJ digital medicine*, 5(1), 1-13.
- Zhao, Y., & Wang, M. (2023). Digital sociology: origin, development, and prospects from a global perspective. *The Journal of Chinese Sociology*, 10(1), 19.
- Zollo, F., Novak, P. K., Del Vicario, M., Bessi, A., Mozetič, I., Scala, A., ... & Quattrociocchi, W. (2015). Emotional dynamics in the age of misinformation. *PloS one*, 10(9), e0138740.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Siyasal Bilgiler Fakültesi
Bölümü	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Programı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Makale ve Bildiriler	
1.Abdulhakimoğulları, E. D. (2019). Althusser'in Devletin İdeolojik Aygıtları Bağlamında Fotoğrafın Kullanımı. Journal of Political Administrative and Local Studies, 2(1), 27-42.	
2.Abdulhakimoğulları, E. D. (2020). Zenci Aklın Eleştirisi. Universal Journal of History and Culture, 2(1), 90-9	
3.Şan, M. K., & Abdulhakimoğulları, E. D. (2021). Suriyeli Sığınmacılarla Birlikte Yaşama Deneyimi Bağlamında Algı ve Görüşler: Twitter Üzerinden Suriyelilerin Sosyal Temsili. Universal Journal of History and Culture, 3(2), 209-241. https://doi.org/10.52613/ujhc.989052	
4.Abdulhakimoğulları, E. D. (2022). Howard S. Becker - Kanıt. Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD), 8(16), 175-184. https://doi.org/10.25306/skad.1095451	
5.Şan, M. K., Abdulhakimoğulları, E. D., & Aydoğan, O. (2025). Türkiye'de Toplumsal Kurumlara Yönelik Güven ve Suç Korkusu Arasındaki Bağ: Sosyal Sermaye. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27(3), 1145-1165. https://doi.org/10.32709/akusosbil.1670765	